

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Class

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Class

DISSERTATIONES
PHILOLOGICAE HALENSES.

VOL. VII.

HALIS SAXONUM.
MAX NIEMEYER.

MDCCCLXXXVI.

PA25
D54
v. 7-8

INDEX DISSERTATIONUM.

	Pag.
Graetzel, P., De pactionum inter graecas civitates factarum ad bellum pacemque pertinentium appellationibus formulis ratione	1
Brinck, A., Inscriptiones graecae ad choregiam pertinentes . .	71
Roellig, E., De codicibus Strabonianis, qui libros I—IX continent	275

PAULUS GRAETZEL:

**DE PACTIONUM
INTER GRAECAS CIVITATES
FACTARUM AD BELLUM PACEMQUE
PERTINENTIIUM APPELLATIONIBUS,
FORMULIS, RATIONE.**

PRAEFATIO.

Haec scriptiuncula quid sibi velit cum e titulo satis cognoscatur pauca praemonere opus est. Spectat igitur commentatio ad describendas pactiones inter Graecas civitates confectas: indutias, deditionem, pacem, foedus.¹⁾ Ac multorum quidem foederum quibus, cum tota Graecorum natio perpetua distraheretur discordia, singulae inter se erant conjunctae civitates nos in tractandis eis operam nostram continebimus, quae non aut originis aut religionis communione fundata aut alia firmiore ratione constituta, sed casu magis bellico ut res gestae ferebant modo in longius modo in brevius tempus inita nullis nisi commodi utilitatisque vinculis devincta fuerint atque astricta. Ceterum ea tantum scriptiuncula mea volui comprehendere, quae si non ad omnes sed tamen ad plurimas maximasque Graecorum civitates sine dubio possent referri. In appellationes, quibus varia pactionum genera proprie significata sunt, accuratius inquirere opus duxi, cum miram quandam de ea re percerebruisse viderem sententiarum obscuritatem atque confusionem. Quae eo potissimum videntur ortae esse, quod aliae voces, ut verbum *σπονδαί*, et quamlibet pactionem et peculiare genus indicare, aliae, ut verba *συνθήκη*, *ῥήκοι*, ipsae quoque omnium pactorum quidem sed nullius propriae generis notiones possunt adhiberi; cf. quae exposui p. 18 sq.. De alia errorum causa v. p. 6.

De nonnullis locis Thucydideis ut planius exponerem et res postulare videbatur et voluntas adhortabatur. Quod in docu-

---

¹⁾ cf. Müller, de ritibus et caerimoniis quibus Graeci commercia publica, foedera belli pacisque sanxerunt, deque vocabulis juris fetialis propriis, quoad ex Herodoti et Thucydidis et Xenophontis libris cognosci possunt. Diss. Regim. 1854.

mentis apud Thucydidem traditis duas statui corruptelas, id si quidem jure feci eam ob causam aliquid puto habere momenti, quod, postquam Kirchhoffii potissimum opera monumentorum illorum integritatis fides graviter est labefacta, vel minima quae accedit offensio ortam augere debet suspicionem. Etiam hic valet — pace dixerim Schilleri —

Quam multos unus locuples sustentat agentes!

Si aedificant reges, floret opus populi.

Si tamen ego unus ex philologorum populo principi illi non semper assensus sum, etiamsi erraverim veniam me spero impetraturum, quippe cum non tyrannidis sed rei publicae litterarum vivamus temporibus.

Restat ut scriptorum inprimis adhibitorum editiones quas secutus sum indicem nonnullaque compendia explicem.

Herodotus, ed. Stein; Thucydides, ed. Classen; Xenophon Hell., ed. Breitenbach; Anab., ed. Vollbrecht; Cyropaed., ed. Hertlein; Oratores attici, edd. Baiter et Sauppe; Polyb., ed. Hultsch; Diodorus, ed. Dindorf.

Mnemos. = Mnemosyne (Naber); Mittheil. = Mitteilungen des deutschen archaеol. Instituts in Athen (Koehler).

In afferendis titulis commodum putavi praeter corp. inscr. numeros ubi fieri potuit locos quoque indicare, quibus inveniuntur in Caueri delectu inscr. Graec.² (= Cauer) et in Dittenbergeri Sylloge inscript. Graec. (= Dittbg.).

*Ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμενεῖν.
Ἡρόδοτος Α, 74.*

I. Indutiae (σπονδαί, ἐπεχειρία).

1. Duo sunt genera indutiarum, eorum inter quos conveniunt si personas respicimus: alterum summorum rei publicae magistratuum, alterum militarium ducum auctoritate factarum. Superioris generis unum traditum est publicum instrumentum (Thuc. IV, 118. 119)¹⁾, quae paucitas cum moneat, ne continuo ea, quae hoc solo exemplo cognita habemus, toti generi tribuamus, tamen sunt quaedam quae liceat inter haec et altera militaria illa foedera statuere discrimina. Quorum alterum est illud, quod quae a belli ducibus fiant indutiae cum certis quibusdam locorum circumscriptae sint finibus, ut indutiae illae ab Atheniensibus cum Lacedaemoniis factae in Sphacteria insula inclusis, publicae pactiones ad totam aequae belli sedem solent omnesque ejus participes spectare; quam distinctionem locum non habere perspicuum est, id quod in Graecorum res gestas minus cadit, si summa belli reiue publicae administratio ad unam eandemque pertinet personam. Alterum in temporis spatio positum est. Cum enim omnium fere apud Graecos militarium magistratuum muneris administratio angustis unius anni cancellis contineretur, hac ipsa temporis determinatione modus imperatoribus impositus est actionum, quem excedere in quibusvis officiis et imponendis et subeundis vel ob eam causam plane vanum fuit, quod neque in alius locum qui successit alieno,

---

¹⁾ De totius instrumenti conditione cf. Kirchhoff, Ueber die von Thucydides benutzten Urkunden I, Monatsber. der Berl. Acad. 1880 p. 834 sqq. J. Steup, Thucydideische Studien I p. 1 sqq.

nec quocum foedus ictum erat ne is quidem suo adversus alienum obstringebatur jure jurando.

Ad haec quae primum statuimus utriusque generis discrimina in re posita accedit altera differentia a forma faciendi petita, quod indutias quae rei publicae auctoritate fiebant iisdem fere formulis caerimoniisque gravissimis quibus alia inter civitates foedera sanctas, alteras militares leviori quodam ritu et simpliciore pactas esse veri simile est.

His in universum inter duo illa quae posuimus indutiarum genera constitutis discriminibus, ut ad singula explananda ac primum quidem ad indutias civitatis auctoritate factas accedamus, initium sumendum est a statuenda ea qua hoc genus proprie significetur voce.

Propriam autem vocem eam intellectam volo, quae in publico monumento vel rogatione vel populiscito contineatur, ut in eo quod apud Thucydidem traditum est indutiarum instrumento lib. IV, 118, 11: *Δάχης ἔλπε — ποιέσθαι τὴν ἐπεχειρίαν*, § 12: *καὶ ὁμολόγησαν ἐν τῷ δῆμῳ τὴν ἐπεχειρίαν εἶναι ἐνιαυτόν*. Itaque illud hoc loco nihil interest, quod et in praemunitis constitutionibus his (c. 118, 4. 10) vocabulum *σπονδαί* adhibitum invenimus et a Thucydide ipso de his indutiis lib. IV, 122, 2 vocem *ξυνθήκη*, c. 122, 4; 123; lib. V, 1 vocem *σπονδαί* scriptam legimus. Id enim in universum statuendum tenendumque est, quo postea disputatio recurret, scriptorum usum in significandis cujusvis generis pactionibus accurate esse sejungendum ab ea quae in titulis usitata sit dicendi ratione, et tum solum aliquem ex scriptoribus in hac re fructum percipi posse, si, ut apud Thucydidem, eorum quibus in conscribendis operibus usi sunt monumentorum notiones cum iis, quae ab ipsis ad illa respicientibus adhiberi solent, liceat comparare. Cum autem constet verba quaedam, quae in titulis usitata sunt, in communi saepe hominum usu et sermone aut raro aut omnino non locum habere, quod in publico indutiarum instrumento vox *ἐπεχειρία*, in earum propositionibus notio *σπονδαί* posita sit cur miremur nulla causa est, si quidem vocem *ἐπεχειρία* non tam translaticiam fuisse possumus probare. Vocabulo autem *ἐπεχειρία*, iis locis quibus de propositis indutiis agitur remotis (lib. IV, 117, 1. 3; 119, 3; 122;

123; 134; lib. V, 15, 2) Thucydides ut significet indutias inter duas civitates factas utitur lib. IV, 58: *Καμαριναίοις καὶ Γε-
λόροις ἐπεχειρία γίγνεται* — *πρὸς ἀλλήλους*, lib. V, 26, 2: *Βοιωτοὶ τε ἐπεχειρίαν δεχήμερον ἦγον*, quo spectat c. 32, 5: *ἀπειπεῖν τὴν ἐπεχειρίαν*. De infida quae post Niciae quae dicitur pacem secuta est quiete lib. VI, 26, 2: *ἀνειλήφει ἡ πόλις ἐαυτὴν* — *διὰ τὴν ἐπεχειρίαν*. De sacris indutiis lib. V, 1, 2; 49, 3. Jam vero si consideramus, apud Xenophontem vocabulum *ἐπεχειρία* non nisi de sacris indutiis adhibitum inveniri (Hell. IV, 2, 16; V, 2, 2), apud ceteros rerum gestarum scriptores, si alias notiones idem significantes comparamus, ut sunt *σπονδαί*, *ἀνοκωχή*, *ἀνοχή*¹⁾ perraro occurrere, hoc sane concedendum videtur, vocem *ἐπεχειρία* apud Graecos non tam fuisse vulgarem atque usitatam. Cujus rei quae sit causa cum certo argumento probari nequeat, conjectura tamen assequi licet. Illud primum, quod vocabulum *ἐπεχειρία* de sacris saepe indutiis usurpatur (sic etiam ex. c. in titulo Delphico, C. I. G. 1688 vs. 48. 49, et in titulo Ephesiorum decreti de augenda religione Dianae C. I. G. 2954 B vs. 3), deinde ipsius verbi conformatio prorsus poetica suspicionem movit, notionem illam ex sacris institutis originem traxisse, tum in res ut fit profanas emanasse, non tamen totam ut ita dicam civitatem ibi esse adeptam.²⁾ Ex eo autem, quod in proposito instrumento vox *ἐπεχειρία*, non usitatior *σπονδαί* adhibita sit si quis colligi posse arbitratur, illam ad indutias inter civitates factas, hanc ad militares significandas proprie usitatam esse, quamquam statuendo ejus rationis discrimini usum Thucydideum aliquo modo vidimus favere, tamen cum desit copia exemplorum, ex quibus quatenus hic usus pa-

¹⁾ Vox *ἀνοκωχή* (de orthographia v. Stahl, quaest. gramm. p. 14) proprie de indutiis re ipsa, non lege exstantibus videtur adhibita esse; cui usui apud Thucydidem unus repugnat locus, lib. III, 4, 4. Vocabulum *ἀνοχή* praecipue a posterioris aetatis scriptoribus ad significandas cujusvis generis indutias usurpatur.

²⁾ Haec sententia aliquid probabilitatis accipit observatione, quam Dittenbergero, viro doctissimo maximeque a me colendo, debeo. Bene enim confertur vox illa Pythagorica *ἐχεμυρία* (v. Gell. I, 9, 5; Plut. Mor. p. 519 C; ibid. p. 728 D; Jambl. 94), quae plane eodem modo conformatam ipsa quoque ex religionibus quibusdam habet originem.

tuerit accuratius cognosci possit, inconsultius duxerim; eo magis, quod alia explicatio fortasse multo similior veri praesto mihi est: distinctionem inter vocabula *ἐπεχειρία* et *σπονδαί* eam ob causam factam esse, quod vox *σπονδαί*, ut postea accuratius demonstrabo, in publicis instrumentis significationem fere quae est *εἰρήνη* assumpserat.

Summus ejus modi indutiarum temporis modus quantus fuerit vereor ne certis finibus constitui nequeat, sed tamen unius plerumque anni spatium eas non superasse verisimile est. Annuas quoque indutias fecerunt Dionysius, Syracusanorum tyrannus, cum Reginis Ol. 96, 3 (Diod. XIV, 90, 7); Antiochus III cum Ptolemaeo IV post pugnam apud Raphiam commissam Ol. 140, 4 (Polyb. V, 87, 4). — *ἀνοχαὶ τετράμηνοι* Polyb. V, 66, 2; Diod. XX, 113, 2. *τριακονθήμεροι* Polyb. V, 28, 1.

Indutias decimum quemque diem renovandas commemorat Thucydides, lib. V, 26, 2: *Βοιωτοὶ τε ἐπεχειρίαν δεχήμερον ἤγον* cf. c. 32, 5. 6. 7. lib. VI, 7, 4: *Λακεδαιμόνιοι δὲ πέμψαντες παρὰ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης, ἄγοντας πρὸς Ἀθηναίους δεχήμερους σπονδὰς* cf. c. 10, 3; quod indutiarum genus ad rationem inter civitates quae pactae sunt valde incertam atque lubricam referendum est, ne quo quisque velit tempore, prout res postulet, quo minus ad bellum animum intendat, pactionibus in longius tempus factis impediatur.

Condicionum autem quibus indutiae inter Athenienses et Lacedaemonios compositae sunt latius patere puto primum eam, qua constituatur, ut quorum uterque eo tempore quo convenerit locorum in possessione fuerit, quam diu permaneant indutiae, tam diu eos teneat (c. 118, 4: *ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν ἔχομεν* cf. lib. I, 28, 5); qua cum condicione finium descriptionem, extra quas egredi non licuit, ut in proposito exemplo sic semper conjunctam fuisse verisimile est. Deinde qua commercium inter utramque civitatem earumque socios per indutiarum tempus intermittatur (*μὴ ἐπιμιλοῦσθαι μηδετέρους μηδετέρωσσε*), praeterquam quod legationibus pacis agenda causa ab utraque parte factis publica promittitur fides (§ 6: *κῆρυκι δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολούθοις, ὅποσους ἂν δοκῇ, περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου καὶ δικῶν — σπονδὰς εἶναι לוֹוֹסִי καὶ אֲפִיוֹסִי καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν*);

tertium qua transfugis indutiarum tempore recipiendis interdicatur (§ 7: τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, μήτε ἐλεύθερον μήτε δοῦλον); quartum denique qua controversiae intra armorum quietem ortae jure non bello componi jubeantur. Quarum condicionum certis quibusdam formulis expressarum prima et quarta in pacis quoque pactionibus occurrunt.

Jam si nonnulla de caerimoniis addimus, quae cum hujus modi indutiis erant conjunctae, de loco quodam Thucydideo vario modo codicibus exhibito pauca opus videtur exponere, non quo ipse locus qua emendetur ratione nostra hic intersit, sed quod a viro summa in his rebus auctoritate ad refellendam lectionem quandam causa est prolata, quae si esset vera, ad ea in quibus haec versatur disputatio sane aliquod haberet momentum. Exstat locus in appendice indutiarum instrumenti (IV, 119), ubi libri has praebent lectiones: ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὁμολόγησαν καὶ οἱ ξύμμαχοι, Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γεραστίου δωδεκάτῃ A E (sic Bekkerus) ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι καὶ ὤμοσαν καὶ οἱ ξύμμαχοι B C ταῦτα ξυνέθεντο καὶ ὤμοσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι κτλ. C M (sic Stahlus). Kirchhoffius quidem l. l. p. 848 illud ὤμοσαν tolerari posse plane negat, cum et instrumenti ipsius verbis σπείσασθαι δὲ αὐτίκα μάλα τὰς πρεσβείας (c. 118, 14) et appendicis ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο (c. 119, 2) has indutias non jure jurando confirmatas sed libatione modo sanctas esse evidenter appareat. Quam viri doctissimi ratiocinationem qui probaverit alterutrum sumat utique necesse est: aut hujus generis pactiones semper jure jurando caruisse aut exceptionem hoc loco esse statuendam. Quarum sententiarum alterius dubito an ullum testimonium possit reperiri, exceptionis quid causae fuerit cum per se non perspiciam tum ob id ipsum, quod soli legati Lacedaemoniorum pactionem sanxerunt — atque hoc semper in ejusmodi pactionibus ad tempus factis observatum esse veri simillimum est — non ut alias fiebat etiam domi magistratus totave civitas sponsione sunt obstricti, jus jurandum non omissum esse facit ut persuasum habeam. Huc accedit gravius illud, quod ipsa verba ἢ μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτὸν jusjurandum

simul cum libatione dandum indicant (cf. lib. V, 18, 9; 47, 9). Ceterum quid impediatur non video, verbum *σπένδασθαι* hoc loco ne non propria significatione quae est 'libationem facere' sed ut sexcenties translata vi, i. e. 'pacisci' intellegamus.¹⁾ *ξυνετίθεντο καὶ ἐσπένδοντο* igitur valet: pactum conficiebant, confectum sanciebant, nempe libatione et jure jurando; quae res tam arte inter se erant conjunctae, ut vel altero verbo tota actio posset significari (cf. *ὄρκοι, σπονδαί* = pactio). Sic in appendice pacis instrumenti Thuc. V, 19, 2 exstant verba *ᾧμνον* δὲ *οἶδε καὶ ἐσπένδοντο* (hic quidem propria verbi *σπένδασθαι* significatione subjuncta), cum in foederis monumento ej. lib. c. 24 legatur: *τὸν δὲ ὄρκον ᾧμνον Λακεδαιμόνιοι μὲν οἶδε,*

¹⁾ Hac simul interpretatione removeri puto Steuplii offensionem (l. l. p. 21), qui dubitat, an verbum *σπένδασθαι* hoc modo conjungi possit cum juris jurandi formula a particulis *ἢ μὴν* incipiente. Illa enim qua supra posuimus significatione probata causam equidem non video, cur quae constructio saepissime in verbo *ᾧμνῖναι* ejusque compositis (*διομνῖναι* Aesch. III, 150 *ἐπομνῖναι* Thuc. V, 80 *ἀντομνῖναι* Xen. Hell. III, 4, 6) non raro tamen etiam in aliis occurrit cognatis significationibus, eam verbo *σπένδασθαι* concedere nolimus, praesertim cum verbum *σπένδασθαι* Thuc. III, 109, 2 cum mero infinitivo conjunctum inveniatur. Exscripsi mihi illius rationis exempla haec: *ὄρκοις — καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις ἢ μὴν — ξυμμάχους ἔσσεσθαι αὐτονόμους* Thuc. IV, 86. *πολλὰ ἀπειλήσας τοῖς Χίοις ἢ μὴν μὴ ἐπιβουλήσειν* VIII, 33. *ὤρκωσαν πάντας τοὺς στρατιώτας τοὺς μεγίστους ὄρκους — ἢ μὴν δημοκρατηθῆσεσθαι* VIII, 75, 2. *ὑπέδξατο ἢ μὴν — μὴ ἀπορήσειν αὐτοὺς τροφῆς* ibid. 81, 3. *πλὴστιν λαβεῖν ἢ μὴν — ἡμᾶς μηδὲν — ἀδικήσειν* Xen. Hell. III, 4, 5; item VII, 1, 42. *ἢ τῶν Μαντινέων πόλις ἐγγυῶτο ἢ μὴν παρέξειν* VII, 4, 38. *ἀρασάμενοι τὰς μεγίστας ἀράς — ἢ μὴν ψηφιεῖσθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια* Andoc. I, 31. — Ceterum quod ad loci scripturam attinet, ne iudicium sane difficile vitare videar, cum utriusque familiae codices verba *καὶ ᾧμωσαν* praebent e textu ea removeere aliquam habet dubitationem (verba *συντίθεντο* et *ᾧμνῖναι* sic conjuncta ex. c. etiam Mittell. II p. 142 (Dittbg. 79) vs. 18. 57), cum praesertim si rem spectamus ea ferri posse demonstrasse nobis videamur. Si tamen interpolata sunt, locum graviter corruptum ita emendare proposuerim, ut legatur: *ταῦτα ξυνετίθεντο καὶ ἐσπέσαντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις μὴνός κτλ.* ut accurate respondeant quae sequuntur verba *ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λακεδαιμονίων μὲν οἶδε*. Tum illud *καὶ ᾧμωσαν* vel *καὶ ᾧμολόγησαν* falsa emendatio habenda est, facta, postquam vera lectio *καὶ ἐσπέσαντο* gravi corruptela affecta est.

quibus tamen ex verbis libationem non esse factam colligere minime opinor licere. Quae cum ita sint, etiamsi illo ex quo profecti sumus loco, propria verbi *σπένδεσθαι* vis esset statuenda, ne sic quidem ut Kirchhoffii sententiae assentiar a me possem impetrare.

Ex eo quod nihil proposito exemplo de columnis ut solebat erigendis praecipitur, chartae modo, non etiam lapidi, cui alia inscribebantur foedera, et hoc instrumentum cognoscimus et similia mandata esse conjectura colligere licet, quippe quae non ad omnium saeculorum posteritatis memoriam sed ad tempus et quasi praenuntia longioris pacis firmiorisque composita sint atque descripta.

Indutiae ut passim pronuntiarentur legati ex utraque parte electi mitti solebant (Thuc. IV, 122) eo consilio, ut de locis ex conventionem sive restituendis sive retinendis si qua existeret dissensio suae quisque partis consuleret commodis (l. l. § 3: *Ἀριστάννυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατήγει, Σκιωναλοῦς δὲ — οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι*).

2. Militares quas altero loco posuimus indutias si quis exprobrat minus cadere in disputationem, quae ad pactiones inter Graecorum civitates factas spectet, ego non tam refragabor; sed tamen cum res ipsa postulare videtur ne alterum genus plane praetermittamus tum illud velim consideret, praevaluisse apud veteres alteram illam, dico bellicam publicae disciplinae rationem, quod verum esse vel inde cognoscere licet, quod optimis quidem temporibus auctoris rei publicae dignitas cum imperatoris arte erat conjuncta; qua de causa praetores in munere suo fungendo civitatis ipsius quodammodo personam gerebant, et id solum accuratius exquirere videtur opus esse, quanta fuerit illis paciscendi cum hostibus potestas. Cui tribus potissimum condicionibus, tempore, loco, eventu modus videtur impositus fuisse. De tempore quidem supra cum de utriusque generis discriminibus in universum commentati sumus exposuimus; locus qui est praetoribus provincia data quo erat remotior eo majorem fuisse verisimile est illorum potestatem leviorum quidem pactionum faciendarum. Sic qui bellum in Asia gerebant praetores magis sui juris fuisse ex eo apparet, quod Dercylidas, domesticis magistratibus non rogatis, Pharnabazo satrapae bis dedit longiora

temporis indutias (Xen. Hell. III, 2, 1. 9), cum quotiescunque de gravioribus rebus agebatur, ad ephoros referri debuisse sciamus. cf. Xen. Hell. III, 2, 20: *ἕως ἀπαγγελθείη τὰ λεχθέντα Δερκυλίδῃ μὲν εἰς Λακεδαιμόνα, c. 4, 26: ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου, ὅτι οὐκ ἂν ποιήσειε ταῦτα ἄνευ τῶν οἴκοι τελῶν*, lib. VI, 4, 2: *Κλεόμβροτον — ἐπερωτῶντα τὰ οἴκοι τέλη*. Contra in patria ipsa vel propioribus regionibus artioribus praetorum arbitrium vinculis astrictum fuisse cum per se pateat tum exemplis probatur, quorum notissimum est illud quod Thucydides narrat lib. V, 60: *καὶ ὁ Ἅγις δεξάμενος τοὺς λόγους (τῶν Ἀργείων) αὐτὸς καὶ οὐ μετὰ τῶν πλειόνων — σπένδεται τέσσαρας μῆνας*. Cujus rei de eventu apud Lacedaemonios cf. c. 63, 3: *νόμον δὲ ἔθεντο ἐν τῷ παρόντι — δέκα γὰρ ἄνδρας Σπαρτιατῶν προσείλοντο αὐτῷ ξυμβούλους ἄνευ ὧν μὴ κύριον εἶναι ἀπάγειν στρατιάν ἐκ τῆς πόλεως¹⁾*, apud Argivos c. 60, 5: *Ἀργεῖοι — ἐν πολλῷ πλείονι αἰτία εἶχον τοὺς σπεισμένους ἄνευ τοῦ πλήθους*. Atqui indutiae illae quatuor mensium, de quibus post pugnam ad Tanagram commissam inter Lacedaemonios et Athenienses convenit, si quidem Diodori narrationem sequimur (lib. XI, 80, 6: *τότε μὲν οὖν ἐπιλαβούσης νυκτὸς καὶ τῆς νίκης ἀμφιδόξου γενομένης διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ τετραμηνιαλούς σπονδὰς ἐποιήσαντο*) imperatorum auctoritate confectae existimandae sunt. Attamen ab omni similitudine veri plane abhorret, Lacedaemoniorum duces tale post victoriam consilium, ut tum quidem fuit rerum Lacedaemoniarum status, minime opportunum injussu magistratuum suo inisse periculo. Diodorum igitur, ut de eventu pugnae illius, quam ambiguam fuisse scribit, Thucydidis verbis (lib. I, 108: *ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι*) haud dubie refutatur, ita de indutiarum ratione sive scriptoris quem secutus est sive sua culpa non accurate rem narrasse existimo. — Athenienses quidem in tribuenda praetoribus auctoritate non certa videntur consilia secuti esse sed potius ex eventu iudicium fecisse. Cujus sententiae testimonium affero ea, quae Thucydides de Potidaeae deditione tradidit, lib. II, 70, 4: *Ἀθηναῖοι*

¹⁾ De hac institutione cf. Hermann, gr. Staatsaltert.⁵ § 44, 16. Curtius, gr. Gesch.⁵ III p. 759 ann. 75.

δὲ τοὺς τε στρατηγοὺς ἐπητιάσαντο ὅτι ἄνευ αὐτῶν
 ξυνέβησαν (ἐνόμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως ἢ ἐβού-
 λοντο). Quo ex loco si quis colligere velit, semper praetores
 de urbe in deditionem accipienda priusquam acceperant ad po-
 pulum referre debuisse non recte disputet: fuisset sane extremae
 dementiae et quae Atheniensibus tribui nequeat, eorum si co-
 natum, quorum ipsa natura moram sustentationemque nequa-
 quam patitur, ejus modi praecepto dubium effecissent eventum.
 Eventum autem sive ad approbationem atque laudem sive ad
 vituperationem conviciumque civium plus attulisse momenti quam
 iudicium certis quibusdam legibus moderatum vel ex eo intel-
 legitur, quod Nicias, quamquam ei expeditionem in Siciliam
 molienti liberum rerum gerendarum arbitrium populiscito per-
 missum est (Thuc. VI, 8, 2: ἐψηφίσαντο — πέμπειν ἐς Σικε-
 λλαν — στρατηγούς αὐτοκράτορας)¹⁾ tamen injussu populi
 Atheniensem noluit redire: εὐ γὰρ εἰδέναι ὅτι Ἀθηναῖοι σφῶν
 ταῦτα οὐκ ἀποδέχονται ὥστε μὴ αὐτῶν ψηφισαμένων ἀπελ-
 θεῖν lib. VII, 48, 3; cf. tamen c. 83, 2. Aliam in hac re ratio-
 nem Romanos secutos esse scimus, quorum si quis magistratus
 injussu civitatis quamlibet fecerat pactionem, recusante senatu
 populoque Romano sponsionis auctoritatem, ne res publica per-
 jurii noxio teneretur, hosti dedi solebant. Cujus moris ne vesti-
 gium quidem apud Graecos memini me invenire; contra apud
 Thucydidem, ubi de indutiis illis agitur ab Argivorum ducibus
 injussu populi cum Lacedaemoniorum rege factis, legimus lib. V, 61:
 ὁμῶς — τὰς σπονδὰς ὥκνον (οἱ Ἀργεῖοι) λῦσαι πρὸς τοὺς
 Λακεδαιμονίους.

Sed ut ab iis qui faciebant militares indutias ad ipsas nos
 convertamus, proprie hoc genus σπονδαί audisse et ex com-
 muni eorum quorum ratio habenda est scriptorum usu apparet
 et monumento apud Thucydidem, lib. IV, 16 tradito satis com-
 probatur. Ipsius autem pactionis exemplar subesse iis quae
 apud Thucydidem leguntur cum accurata condicionum enume-
 ratio tum certa quaedam sermonis ratio colorque elocutionis

¹⁾ De auctoritatis formula v. Thuc. VI, 8, 2: ἐψηφίσαντο — τὰ
 ἐν τῇ Σικελίᾳ πράττειν (τοὺς στρατηγοὺς) ὅπῃ ἂν γινώσκωσιν
 ἄριστα Ἀθηναῖοις c. 26: ἐψηφίσαντο — αὐτοκράτορας εἶναι καὶ —
 πράττειν ἢ ἂν αὐτοῖς δοκῇ ἄριστα εἶναι Ἀθηναῖοις cf. lib. I, 95, 2.

perspicue indicant (καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν — καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ Πελοποννησίῳ στρατῷ μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν· ὅτι δ' ἂν τούτων παραβαλινῶσιν ἐκάτεροι καὶ ὁτιοῦν κτλ.). Neque unde documentum in scriptoris manus venerit difficile est dictu. Elucet enim Athenienses, antequam a Lacedaemoniorum legatis flebilis illa oratio (c. 17 sqq.) de reconcilianda pace habita est, qua nusquam pacti Sphacteriae initio mentio fit, eorum quae ibi essent constituta praetorum litteris, ut mitti solebant (ἐπιστολή Thuc. VII, 10 sq.; Xen. Hell. I, 7, 4; γράμματα ibid. c. 1, 23) certiores esse factos. Quas litteras cum ut alia publica documenta in Metroo deponere mos esset, commoda Thucydidi, qui sine dubio illo tempore Athenis affuit, describendi exemplaris data est occasio. Plerumque tamen nisi res cogeat militares has indutias non litteris mandatas sed sine perscriptione hostiis immolatis libationeque cum jure jurando conjunctis vel simplicissima eaque ut videtur antiquissima datae atque acceptae dexterarum caerimonia¹⁾ sanctas esse opinor. De ritu et ratione sacrificii (τρίττοια = suovetaurilia) in ejusmodi foedere feriendo adhibitis v. exemplum apud Xen. Anab. II, 2, 9: ὁμοσαν σφάξαντες ταῦρον [καὶ λύκον] καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα (cf. Aesch. Sept. v. 43), οἱ μὲν Ἕλληνες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάφβαροι λόγχην.

Spatium indutiarum duplici ratione poterat definiri: aut certo statim constituendo mensium dierumve quibus rata esset pactio numero, ut Diod. XIV, 26, 2: εἰς τρεῖς ἡμέρας ἀνοχὰς ἐποιήσατο; XIV, 38, 3: μετὰ δὲ ταῦτα (Δερκυλλίδας) πρὸς Φαρνάβαζον ὀκταμηνιαίους ἀνοχὰς ποιησάμενος²⁾, aut ita,

¹⁾ Hujus caerimoniae formula: δεξιὰς δοῦναι καὶ λαβεῖν Xen. Anab. VII, 3, 1 et s. Similes formulae, etiam titulis exhibitae, sunt: πιστὰ δοῦναι καὶ λαβεῖν Xen. Hell. VII, 3, 8; Anab. V, 4, 11; Cyrop. III, 2, 23; Herod. III, 7; Andoc. I, 41; ὅρκους δοῦναι καὶ λαβεῖν Xen. Hell. I, 3, 9; C. I. Att. IV, 33a (Dittbg. 23) v. 19 et s.

²⁾ Breitenbachius (ann. ad Xen. Hell. III, 2, 1) hanc apud Diodorum temporis definitionem ex eventu putat factam; quae sententia refutari mihi videtur ipso eo, quod Dereylidam de prorogandis indutiis ad Pharnabazum misisse Xenophon narrat (lib. III, 2, 9: πάλιν πέμψας πρὸς τὸν Φαρνάβαζον ἐπῆρετο, πότερα βούλοιο σπονδὰς

ut tempus usque ad quod actio quaedam esset effecta indutiarum terminus constitueretur, ex. c. Thuc. I, 28, 5: σπονδὰς δὲ ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται lib. IV, 16, 2: ἐσπεῖσθαι δὲ αὐτὰς μέχρι οὗ ἐπανεέλθωσιν οἱ ἐκ τῶν Ἀθηναίων Λακεδαιμονίων πρέσβεις — ἐλθόντων δὲ τὰς τε σπονδὰς λελύσθαι ταύτας. Xen. Hell. III, 2, 20: ἀλλήλοις σπονδὰς ἐποιήσαντο (Δερκυλίδας — Τισσαφέρνης καὶ Φαρνάβαζος), ἕως ἀπαγγελεθεῖν τὰ λεχθέντα Δερκυλίδᾳ μὲν εἰς Λακεδαίμονα, Τισσαφέρνει δὲ ἐπὶ βασιλέα. ibid. c. 4, 5: εἰ τοίνυν θέλεις σπεισασθαι, ἕως ἂν ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω. ibid. § 26: ἕως ἂν πύθῃ τὰ παρὰ τῆς πόλεως μεταχώρησον.¹⁾ cf. Herod. I, 21: σπονδὰς ποιήσασθαι — χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομέῃ.

Peculiare militarium indutiarum genus est, quo cui ut incolumis abest a victore hoste permittatur, ut Thuc. III, 109: προσφέρει λόγον περὶ σπονδῶν καὶ ἀναχωρήσεως Δημοσθένεια καὶ τοῖς Ἀκαρνάνων στρατηγοῖς. § 2: ἀναχώρησιν δὲ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐσπείσαντο ἅπασι, κρύφα δὲ κτλ. Xen. Hell. VI, 4, 25 (post pugnam apud Leuctra commissam): οἱ μέντοι Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες αὐτοῦ (τοῦ Ἰάσονος) πρᾶττειν περὶ τῶν σπονδῶν ἐκέλευον· ἐπεὶ δὲ ἀπηγγέλθη, ὅτι εἴησαν αἱ σπονδαί, παρήγγειλαν οἱ πολέμαρχοι — συσκευασθαι πάντας κτλ. cf. Diod. XV, 56, 3. — Xen. Hell. VII, 1, 17: σπονδὰς ποιησάμενος (ὁ Λακεδαιμονίων πολέμαρχος) — οὕτως ἀπῆλθε.

¹⁾ *χειν καθάπερ διὰ τοῦ χειμῶνος ἢ πόλεμον*), cujus interrogationis quid aliud causae fuerit non video nisi quod exierat destinatum indutiarum tempus.

¹⁾ Hoc quidem loco facere non possum quin Breitenbachio (ann. ad I.) assentiar: cum dissensio inter Diodorum (lib. XIV, 80, 8: ἐξ ἀμνησίων ἀνοχὰς ἐποιήσατο) et Isocratem (or. IV, 153: στρατιὰν ὅκτω μῆνας ταῖς αὐτῶν δαπάναις διέθρεψαν) dubitationem moveat tum illud Xenophonteum ἕως ἂν ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω, collatis aliis quos supra attulimus locis, ne potuisse quidem indutias illas certo numero definiri satis videtur probare.

II. Deditio (ὁμολογια, σύμβασις).

Multo etiam majore me spero jure quam militares illas indutias has urbium deditiones pactionum rei publicae auctoritate factarum numero eam ob causam ascripturum, quod ab altera certe parte civitas, quippe quae tota antiquitate urbis nomine contineatur, deditiois exstat auctor.

Acerbissimum autem atrocissimumque genus significatur formula quae est: *χρησθαι* vel *βουλεύειν* — ὅτι ἂν βούλωνται et qu. s. s., qua ii, qui victi sunt, se suaeque omnia potestati atque fidei victoris permittunt.¹⁾ Cujus formulae exempla afferre liceat haec: Thuc. II, 4, 7: *ξυνέβησαν (οἱ Θηβαῖοι) τοῖς Πλαταιεῦσι παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ὅπλα χρῆσασθαι ὅ τι ἂν βούλωνται.* lib. III, 28: *ποιοῦνται (οἱ Μυτιληναῖοι) κοινῇ ὁμολογίαν πρὸς τε Πάχητα καὶ τὸ στρατόπεδον, ὥστε Ἀθηναίοις μὲν ἐξεῖναι βουλευῆσαι περὶ Μυτιληναίων ὅποιον ἂν τι βούλωνται.* IV, 37, 2: *ἐκήρυξάν τε εἰ βούλοιντο (οἱ Λακεδαιμόνιοι) τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ σφᾶς αὐτοὺς Ἀθηναίοις ὥστε βουλευῆσαι ὅτι ἂν ἐκείνοις δοκῇ.* V, 116, 3: *ξυνεχώρησαν (οἱ Μήλιοι) τοῖς Ἀθηναίοις ὥστ' ἐκείνους περὶ αὐτῶν βουλευῆσαι.* Xen. Hell. II 4, 37: *ἔπεμπον — λέγοντας, ὅτι αὐτοὶ μὲν παραδιδόασιν καὶ τὰ τεῖχη, ἃ ἔχουσι, καὶ σφᾶς αὐτοὺς Λακεδαιμονίοις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται.* IV, 5, 5: *οἱ δ' ἐν τῷ Ἡρείῳ καταπεφευγότες ἐξήεσαν, ἐπιτρέποντες Ἀγησιλάῳ γινῶναι ὅ τι βούλοιτο περὶ σφῶν.* V, 3, 23: *δεδόχθαι γὰρ σφίσιιν ἔφασαν ἐπιτρέπειν τοῖς τέλεσι τῶν Λακεδαιμονίων χρῆσασθαι τῇ πόλει ὅ τι βούλοιντο.* Polyb. V, 9, 9: *αὐτός τε (Ἀντίγονος Λώσσων) ὢν κύριος ὃ βούλοιτο χρῆσθαι καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐμπολιτενομένοις.* cf. etiam Thuc. II, 70, 4: *ἐνόμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως ἢ βούλονται* (v. Classenii ann. ad l.).²⁾ Ejuadem formulae mutationes habent-

¹⁾ cf. Hermann, gr. Staatsl. § 9, 6; Schoemann, gr. Alt. II pp. 10. 16.

²⁾ Eadem formula etiam de singulis hominibus usitata est, ex c. Herod. I, 210: *ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρᾶσθαι αὐτῷ τοῦτο ὅ τι σὺ βούλῃαι.* Thuc. VII, 85: *καὶ ἐαυτῷ μὲν χρῆσασθαι ἐπέλευν (Νικίας) ἐκείνον τε καὶ Λακεδαιμονίους ὅ τι βούλονται.* Xen. Hell. VII, 3, 7: *ὑπερορᾶν μὲν — οὐ δυνατόν ὑμῶν ἀνδρὶ, ὃς εἶδεῖν κυρίους*

dae sunt qui apud Diodorum exstant loci, lib. XIV, 111, 4: *παρέδωκαν τὴν πόλιν οἱ Ῥηγίνοι τῷ τυράννῳ, τὴν πᾶσαν καθ' αὐτῶν ἐπιτρέψαντες ἐξουσίαν.* lib. XVIII, 18, 3: *δόντος ἀπόκρισιν (Ἀντιπάτρου) ὥς ἄλλως οὐ μὴ συλλύσῃται τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον, ἐὰν μὴ τὰ καθ' ἑαυτοῦς ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ.* c. 22, 4: *τὸ μὲν ἐγχειρῶσαι τὴν πόλιν καὶ τὰ καθ' αὐτοῦς ἐπιτρέψαι τοῖς πολεμίοις οὐκ ἔκριναν.*

Aliquando hujus conditionis crudelitas paulo lenitur exceptione statuenda, ex. c. morte eximenda, ut Thuc. IV, 54, 2: *ξυνέβησαν (οἱ Κυθήριοι) πρὸς Νικίαν καὶ τοὺς ξυνάρχοντας Ἀθηναίους ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν αὐτῶν πλήν θανάτου,* ad quem locum Classenius confert Herod. V, 71: *τούτους (τοὺς Κυλωνεῖους) ἀνιστᾷσι μὲν οἱ πρωτάνιες — ὑπεγγύνους πλήν θανάτου.* Conferri potest etiam Diod. XIX, 50, 5: *οιομένου δὲ δεῖν τοῦ Κασσάνδρου τὰ καθ' αὐτὴν ἐπιτρέπειν, μόγις ἔπεισεν ὥστε μόνην ἐξαίρετον λαβεῖν τὴν τοῦ σώματος ἀσφάλειαν.* Discrimen fit personarum in constituendis condicionibus Thuc. IV, 69, 3: *ξυνέβησαν (οἱ Νισαῖοι) τοῖς Ἀθηναίους ῥητοῦ μὲν ἕκαστον ἀργυρίου ἀπολυθῆναι ὅπλα παραδόντας, τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις, τῷ τε ἀρχοντι καὶ εἰ τις ἄλλος ἐνῆν, χρῆσθαι Ἀθηναίους ὃ τι ἂν βούλωνται.*

Condiciones victoris magis indulgentis sunt eae, quibus expugnatis aut, armis aliisque rebus relictis, urbe excedendi potestas detur (ὑπόσπονδος ἐξιέναι), legibus quibusdam de vestitu virorum feminarumque, de viatico aliis additis, ut Thuc. II, 70, 3: *ἐπὶ τοιοῦδε οὖν ξυνέβησαν, ἐξελεῖν αὐτοὺς (τοὺς Ποτιδαίτας) καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς ἐπικούρους*

μὲν ὄντας ὃ τι βούλεσθε αὐτῷ χρῆσθαι. Cyrop. III, 1, 6: *ὦ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δικῆς χρῆσθαι σοι ὃ τι βούλοιτο.* Andoc. I, 11: *χρῆσθε ἐμοὶ ὃ τι ἂν ὑμῖν δοκῇ, ἐὰν μὴ τάληθ' ἔγω.* § 26: *καὶ ἐάν τις ἐλέγξῃ με ὅτι ψεύδομαι, χρῆσασθε μοι ὃ τι βούλεσθε.* Dem. XIX, 109 (Bekkerus): *ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμοὶ μὲν χρῆσασθε ὃ τι βούλεσθε.* — Hoc hujus formulae usu suam accipere lucem puto locum Xenophonteum, Hell. II, 3, 12: *ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο βουλεύεσθαι, ὅπως ἂν ἐξείη αὐτοῖς τῇ πόλει χρῆσθαι ὅπως βούλονται πλ.,* quae verba apparet cum acerbitate quadam de triginta viris adhibita esse quasi de hostibus Athenas urbem turpi deditione accipere mollientibus.

ξὺν ἐνὶ ἱματίῳ¹⁾), γυναίκας δὲ ξὺν δυοῖν, καὶ ἀργυρίον τι (ἡτὸν ἔχοντας ἐφόδιον (minus accurate Diod. XII, 46, 6: ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἅπαντας τοὺς Ποτιδαίτας, ἄλλο μὲν μηδὲν λαβόντας, ἔχοντας δὲ τοὺς μὲν ἄνδρας ἱμάτιον ἔν, τὰς δὲ γυναίκας δύο). Xen. Hell. II, 3, 6: οἱ δὲ Σάμιοι πολιορκούμενοι ὑπὸ Λυσάνδρου — ὁμολόγησαν ἐν ἱμάτιον ἔχων ἕκαστος ἀπιέναι τῶν ἐλευθέρων, τὰ δ' ἄλλα παραδοῦναι. Diod. XVI, 34, 5: παραδοῦναι τὴν πόλιν τῷ βασιλεῖ, ὥστε ἀπελθεῖν τοὺς πολίτας ἐκ τῆς Μεθόνης ἔχοντας ἐν ἱμάτιον ἕκαστον, aut, atque haec lenissima deditionis ratio habenda est, victis cum armis fortunisque abire permittitur, ex. c. Thuc. IV, 105, 2: καὶ τὴν ξύμβασιν μετρίαν ἐποιεῖτο (ὁ Βρασιδᾶς) — τὸν — μὴ ἐθέλοντα (μένειν) ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν (cf. Diod. XII, 68, 3: παρέλαβε τὴν πόλιν καθ' ὁμολογίαν, ὥστ' ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως). c. 114, 1: τοῖς δὲ Ἀθηναίοις κήρυκα προσπέμψας ἐξιέναι ἐκέλευσεν ἐκ τῆς Ἀγκύθου ὑποσπόνδους καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας. Xen. Hell. V, 4, 11: εἶπον, ὅτι ἀπιοῦσι διδοῖεν· οἱ δέ — ἔδοσαν ἃ ἤτουν. Diod. XIV, 82, 6: τοῖς δ' ἀπὸ Πελοποννήσου τὰ σφῶν ἔχοντας εἴασαν ἀπελθεῖν. lib. XIX, 61, 5: τοῖς μὲν παρὰ Πτολεμαίου στρατιώταις συνεχώρησαν ἀπελθεῖν ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν, cf. Thuc. V, 18, 5.

Neque huic pactionum generi sollemnia quibus alia pangi solebant foedera defuisse, docet locus Xenophonteus supra allatus (lib. V, 4, 11) ubi legitur: οἱ δέ — ἔδοσαν (sc. τοῦ ἀπιέναι ἀσφάλειαν) καὶ σπεισάμενοι καὶ ὄρκους ὁμόσαντες ἐπὶ τούτοις ἐξέπεμπον. De perscriptione tamen ejus rationis pactorum cogitari nequit, quod condiciones re ipsa statim expletæ sunt.

. III. Pax (σπονδαί, εἰρήνη).

Prius quam ad constituendam vocem qua in pacis pactionibus proprie usi sunt Graeci accedamus, utile erit monere,

¹⁾ cf. Liv. VI, 3, 4: urbe hostibus tradita inermis cum singulis emissis vestimentis (paucitas oppidanorum) cf. etiam lib. IX, 4, 3.

vocabula quae sunt *σπονδαί, ὅρκοι, συνθήκη, ὁμολογία, σύμβασις*, ut ipsa eorum natura fert, ad significandum quodvis pactionum genus posse adhiberi. Quod verum esse optime ex Thucydide intellegitur, qui quamvis accuratissime eas studet in rerum narrandarum tenore servare notiones, quae ea ad quae pertinent praebent monumenta operi inserta, tamen interdum notiones illas latiore vi subjuncta non dubitat usurpare. Sic voces *σπονδαί* lib. IV, 122, 4; 123; lib. V, 1 *ξυνθήκη* lib. IV, 122, 2 ad vocabulum *ἐπεχειρία* lib. IV, 118, 11, voces *ὅρκοι* lib. V, 56, 3 *ξυνθήκη* V, 42, 2 *ὁμολογία* V, 21, 3 *ξύμβασις* VI, 10, 2 ad vocabulum *σπονδαί* lib. V, 18 referendae sunt; verba *ἐν ταῖς πρότερον ξυνθήκαις* lib. VII, 18, 2 respiciunt ad triginta annorum pacem (lib. I, 115: *σπονδαί τριακοντούτεις*). Quorum vocabulorum tenendum est, si ad singulas spectant pactiones, voces *ὁμολογία* et *σύμβασις* non nisi singulariter poni, vocabulum *συνθήκη* et singulari et plurali numero adhiberi ad totam pactionem, singulariter saepe ad certam quandam ejus condicionem significandam, verba denique *σπονδαί* et *ὅρκοι*, cum de pacto agitur, nunquam singulariter solere usurpari.¹⁾

¹⁾ Hujus usus explicationem praetermittere nolebam, quod virum doctum in hac re errasse video. Busoltus enim in libello cui inscribitur 'der zweite athenische Bund' VII. Suppl. d. Jahrb. f. klass. Philol. p. 793 respiciens ad conventionem ol. 102, 3 (370) inter Athenienses et nonnullas civitates Peloponnesiacas factam (Xen. Hell. VI, 5, 2), cum a Xenophonte ejusd. lib. cc. 36. 37 ad illam conventionem spectante verba *παρὰ τοὺς ὅρκους* adhibita sint, ipsis verbis pactum illud non foedus (*συμμαχία*) fuisse putat indicari. Rem ipsam minime nego, rationi probandi assentiri nequeo. Vocem *ὅρκοι* cum supra vidimus cujusvis generis pacta posse significare tum locutiones quae sunt *κατὰ τοὺς ὅρκους, παρὰ τοὺς ὅρκους* ad quamlibet pactionem pertinentes sexcenties occurrunt, ut lib. VI, 5, 10 verba *κατὰ τοὺς ὅρκους, παρὰ τοὺς ὅρκους* ibid. § 36 *παρὰ τοὺς ὅρκους* ad pacem ol. 102, 2 (371) inter Athenienses et Lacedaemonios factam (lib. VI, 3, 18), lib. V, 4, 54 verba *κατὰ τοὺς ὅρκους* ad foedus ol. 100, 2 (379) a Lacedaemoniis cum Olynthiis initum (lib. V, 3, 26) spectant. Propria eorum quae illa conventionem constituta sunt significatio non vocabulum *ὅρκοι* sed vox *δόγμα* habenda est (lib. VI, 5, 2: *δόγμα ἐποιήσαντο μετὰ τῶν κοινῶν βουλευμένων ὁμόσαι τόνδε τὸν ὅρκον*), quae vox saepissime de ejusmodi conciliorum sententiis usurpatur. — Vehementer errat Breitenbachius (ann. ad § 36), cum existimet, vocem *ὅρκοι* illo loco idem valere quod

Jam de eis notionibus, quae proprie ad pacem pertinent accuratius opus videtur disputare, et initium facere placet a definitione, quae exstat apud Ammonium, diff. vocab. p. 130: *σπονδαὶ καὶ συνθήκαι διαφέρει· σπονδαὶ μὲν γάρ, ἃς ἐκ πολέμου συντίθενται πρὸς ἀλλήλους, ἃς ἀναγράφονται ἐφ' οἷς διακρίνονται, οἷον συντιθέμενοι μὴ πολεμήσειν μηδ' ἀδικήσειν ἀλλήλους, συντίθενται δὲ εἰρήνην καὶ φιλίαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ παρὰ ταύτας πραχθὲν ἀρχὴ γίνεται πολέμου.* Quae definitio quamvis tantam prae se ferat fidei speciem, ut non grammatica Ammonii mente excogitata sed ipso celeberrimo Ammonis oraculo videatur edita, tamen miror, etiam nostrae aetatis viris doctis eam imposuisse¹⁾, cum quam sit inepta²⁾ vel ex eo appareat, quod quae dicuntur alterius propria eadem non minus cadunt in alterum. An illud καὶ τὸ παρὰ ταύτας πραχθὲν ἀρχὴ γίνεται πολέμου minus pertinet ad σπονδάς, ἃς ἐκ πολέμου συντίθενται πρὸς ἀλλήλους? porro nonne ea quae continentur verbis ἃς ἐκ πολέμου συντίθενται πρὸς ἀλλήλους κτλ. eadem spectant ad εἰρήνην καὶ φιλίαν? Ad has causas in sana cogitandi ratione positae accedunt aliae eaeque gravissimae ex usu monumentorum repetitae. Tota grammatici argumentatio refutatur uno exemplari apud Thucydidem tradito, lib. VIII, 37:

*Ἐυνθήκαι Λακεδαιμονίων καὶ τῶν ξυμμάχων
πρὸς βασιλέα Λαρείον — καὶ Τισσαφέρην.³⁾
Σπονδάς εἶναι καὶ φιλίαν κατὰ τάδε κτλ.*

vocabulum *δρκος* l. l. ('*δρκοι*, wofür oben *δρκος*'). Ut verbum *σπονδή* nihil nisi libationem sic singularis *δρκος* nunquam pactionem, sed semper quo illa sancitur iurjurandum significat. Cum autem libatione et jure jurando ab utraque pariter parte peractis rata fieret pactio, factum est ut plurali utriusque vocis numero pactio ipsa posset indicari.

¹⁾ v. Hermann, gr. Staatsl. § 9, 8.

²⁾ Ceterum fortasse non Ammonio sed malae loci traditioni culpa tribuenda est.

³⁾ Recte monet Steupius l. l. p. 38 ann. 1 post vocem *Τισσαφέρην* gravior esse interpungendum, cum verba illa tituli praescriptio sint intellegenda. Similes praescriptiones exstant ex. c. C. I. Att. II, 6 (Dittbg. 51), Mittell. II p. 197 (Dittbg. 85). Tamen titulus Macedonicus supra exscriptus docet, etiam in litterarum tenore verba illa potuisse scripta esse.

Voces videmus quae sunt *συνθῆκαι* et *σπονδαί* minime inter se discrepare, sed eam potius inter haec vocabula intercedere rationem, ut illud in universum pactionem, hoc peculiare pactionum genus indicet. Immo id quod supra de latiore nonnullorum verborum significatione statuimus ita supplendum est, ut voce *συνθῆκαι* — atque idem ad vocem *ὄρκοι* pertinet — per se certum aliquod dici posse pactionum genus omnino negemus; qua de causa ubicunque hoc verbum monumento alicui superscriptum invenimus, additur alia qua genus pactionis significetur notio, ut in documento supra allata vox *σπονδαί*. Sic in capite tituli Macedonici, ed. H. Sauppe, Inscriptiones Macedonicae quatuor p. 15 n. 2 (Dittbg. 60) scriptum legimus:

Συνθῆκαι πρὸς Ἀμύνταν τὸν Ἐργιδαίο[v].

*Συνθῆκαι Ἀμύντῃ τῷ Ἐργιδαίου καὶ Χαλκιδεῦσι·
συμμάχους εἰν[αι] ἀλλήλοισι κτλ.*

Hic quidem generale illud *συνθῆκαι* accuratius definitur verbis quae proxime secuntur *συμμάχους εἶναι ἀλλήλοις*, ut armorum societatem esse intellegendam cognoscamus. Ubi autem omittitur ejusmodi notio, ut in documento quod exstat apud Thucydidem, lib. VIII, 58: — *ξυνθῆκαι ἐγένοντο ἐν Μαιανόρου πεδίῳ κτλ.* nisi ipso tituli argumento quanam de re agatur intellegi nequit.

Alia definitio invenitur apud Andocidem, de pace § 11: *εἰρήνην μὲν γὰρ ἐξ ἴσου ποιοῦνται πρὸς ἀλλήλους ὁμολογήσαντες περὶ ὧν ἂν διαφέρωνται· σπονδὰς δέ, ὅταν κρατήσωσι κατὰ τὸν πόλεμον, οἱ κρείττους τοῖς ἥττοσιν ἐξ ἐπιταγμάτων ποιοῦνται κτλ.* Cum vero constet, sicut in fabulis comicorum poetarum convertendis ad res gestas indagandas ita in oratorum operibus, non solum dico eorum, qui ob ipsam naturam atque mores ut Aeschines minus quibus fides habeatur digni videantur sed etiam apud Demosthenem valde esse cavendum, ne ea quae ab illis ad delectandos, ab his ad eorum qui audiant animos sibi conciliandos audacter et confidenter fingantur, meram accipiamus veritatem, tum ne vitio quidem tribuendum est, si in iis praesertim rebus, quae neque ad personas quasdam spectent calumniandas neque ad res gestas commutandas deformandasque, non accuratam nostrae aetatis sequantur virorum doctorum rationem, sed quo modo rei de qua agatur

personisque apud quas loquantur maxime conveniens videatur ita verba instituant. Sic proposito loco Andocideo rem se habere videor mihi probaturus. Ad commendandam enim pacem orator cum se demonstrasse dicat, omnes eas quae usque ad illud tempus factae essent ab Atheniensibus pacis pactiones, magno semper populo fuisse emolumento, oppositum sibi fingit novissimum Atheniensium cum Lacedaemoniis pactum; ex quo tantum abesse ut aliquid utilitatis rei publicae exstiterit, ut regno populari soluto triginta illi urbi tyranni impositi multique boni cives mortifero damnati sint poculo. Quam exceptionem Andocides ita refellere studet, ut illud quod adversarii proponant pacem (*εἰρήνη*) dici posse omnino neget, sed potius pactionem (*σπονδαί*) fuisse contendat a victoribus victis vi inculcatam. Quod argumentum per se satis infirmum ut auribus eorum qui adsint quam maxime probetur, duabus utitur orator vocibus acute subtiliterque inter se distinctis; cui distinctioni aliquantum sane praebeuit adjumenti illud, quod vox *εἰρήνη* nihil significare poterat nisi 'pax', contra vocabulum *σπονδαί* latiore in cotidiano hominum usu habuisse vim supra vidimus. Ceterum ipse orator illa definitione quam non confusus sit vel ex eo elucet, quod, ubi iterum notiones illas inter se opponat (§ 12), minime satis habet simplici uti voce *σπονδαί*, sed ad explicandum quomodo intellectum velit vocabulum ipsa verba ex definitione antea facta repetit: *τότε μὲν οὖν σπονδαί κατ' ἀνάγκην ἐξ ἐπιταγμάτων ἐγένοντο, νῦν δὲ περὶ εἰρήνης βουλευέσθε*. Neque non quantum valeat apud eum qui invenit definitio illud docet, quod § 4 verba quae sunt *εἰρήνη* et *σπονδαί* sine discrimine inter se commutantur: *καὶ τότε ἡμῖν εἰρήνη ἐγένετο πρὸς Λακεδαιμονίους ἔτη πεντήκοντα, καὶ ἐνεμείναμεν ἀμφοτέροι ταύταις ταῖς σπονδαῖς ἔτη τριακάδεκα*. Quare cum minimam per se verisimilitudinis speciem prae se ferat Andocidis definitio, tum ne re quidem eam probari recte jam demonstravit Schoemannus, Antiqu. jur. publ. p. 373, 10 ann., neque jure apud K. F. Hermannum, gr. Staats.⁵ § 9, 8 definitioni illi aliquid veri tribuitur, cum illud quidem concedendum esse dicatur, vocem *εἰρήνη* pacem aequa utriusque partis voluntate factam, contra vocabulum *σπονδαί* armorum quietem significare invitis magis iis inter quos conveniat compositam tamque diu

quam opus sit observatam. Neque tamen ea quam Schoemannus ipse l. l. profert explicatio ferri potest, cum verum discrimen hoc esse contendat, ut vox *σπονδαί* de quovis foedere, etiam de paucorum dierum indutiis, vocabulum *εἰρήνη* autem de pace in longius tempus facta usurpetur.

Omnes hae virorum doctorum definitiones uno laborant ad irritumque cadunt vitio neglecti discriminis, quod intercedit in adhibendis his vocabulis inter scriptorum usum ad tempora atque personas valde diversum et qui vix firmam sequatur rationem et titulorum constantissimum facillimeque perspicuum. Res autem ut breviter dicam vere ita se habet, ut vox *εἰρήνη* usque ad quarti saeculi fere initium ad pactionem quae pace contineatur proprie significandam in publicis titulis omnino non usurpetur, sed semper vox *σπονδαί*, immo ne quarti saeculi quidem certa exstant exempla i. e. publica monumenta, in quibus vocabulum *εἰρήνη* illa ratione adhibitum inveniatur. Tamen ex eo quod et Xenophon plerumque (Hell. II, 2, 20; VI, 2, 1; 3, 18; VII, 4, 10) et oratores scriptoresque posterioris quidem temporis de suae aetatis pacibus semper voce *εἰρήνη* utuntur, colligere licet, vulgarem usum etiam in publicum paulatim transisse, et iis locis ubi verbum *σπονδαί* occurrat pristina intellegenda est significatio. Sic Demosthenes de Philocratis quae dicitur pace, quam ex multis aliis apud oratores locis ad documentum pretium accedentibus voce quae est *εἰρήνη* appellatam scimus, ipse hanc adhibet significationem, ex. c. ubi de accepta ea Atheniensium contione verba facit, XIX, 57: *ἡ μὲν τοίνυν εἰρήνη ἐλαφροβολιῶνος ἐνάτη ἐπὶ δέκα ἐγένετο*, cum paullo post § 59: *ταύτη ἐγίνοντο αἱ σπονδαί* et § 60: *ἀπ' οὗ γεγόνασιν αἱ σπονδαί* non ad ipsam pacem sed ad caerimoniam, qua a Philippi parte rata facta sit pax respiciat; quae caerimonia alias non minus recte verbo *ὄρχοι* notatur, ut § 158: *ἐνταῦθ' ἐγίνοντο οἱ ὄρχοι*. Primum publicarum litterarum exemplum in quo vox *εἰρήνη* propria significatio adhibetur et quod fere limes novi usus statui possit, est epistula illa regis Persarum, quae quasi deus ex machina in Graecorum populorum theatri scaenam rebus turbulentissimis repletam est demissa, in qua scriptum legimus, Xen. Hell. V, 1, 31: *ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ*

δέχονται πτλ.¹⁾ Sic etiam in tenore tituli quo foedus Athenien-
sium cum Chiis ictum continetur (Mitteill. II p. 138, Dittbg. 59)
de Antalcidae pace semper vox *εἰρήνη* adhibita est (vv. 5.
12. 17). Nondum tamen constantem fuisse hunc usum idem
exemplum praeclare demonstrat, cum in aliis publicis litteris
apud Xenophontem traditis pax illa non voce *εἰρήνη* sed voce
σπονδαί appellata sit, Hell. VI, 5, 2: *ἐμμενῶ ταῖς σπονδαῖς*
ᾧς βασιλεὺς κατέπεμψε cf. V, 1, 33: *Θηβαῖοι δ' εἰς τὰς σπον-*

¹⁾ De hujus pacis significatione Koehlerus, Mitteil. I (1876) p. 15
ann. sic statuit, ut dicat, 'ἡ ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνη καλουμένη' vul-
garem, 'ἡ βασιλέως εἰρήνη' aut 'εἰρήνη ἣν βασιλεὺς κατέπεμψεν'
publicam appellationem fuisse videri. In universum hoc virum doctis-
simum recte disputasse puto (cf. tamen quae supra exposuimus) et
utriusque significationis cum Koehlerus locos ubi exstant non indica-
verit nonnulla afferam exempla. Publica significatio invenitur Xen.
Hell. V, 1, 30: *παρεῖναι τοὺς βουλομένους ὑπακοῦσαι ἣν βασιλεὺς*
εἰρήνην καταπέμποι. *ibid.* § 35: *ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ, ἣν κατ-*
έπεμψε βασιλεὺς. *ibid.* § 36: *προστάται γὰρ γενόμενοι τῆς ἐπὶ*
βασιλέως καταπεμφθείσης εἰρήνης. *lib.* VI, 5: *ὄσαι βούλοιντο*
τῆς εἰρήνης μετέχειν, ἣν βασιλεὺς κατέπεμψεν. cf. *Isocr.* VII, 81:
ὥς δὲ βασιλεὺς ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ᾧν ἔπεμψεν
ἐδήλωσεν. Vulgaris appellatio exstat ex. c. Xen. Hell. V, 1, 36: *ἐκ τῆς*
ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης καλουμένης (hoc primo loco haec signi-
ficatio occurrit). *Demosth.* XX, 54: *εἰρήνη μετὰ ταῦτ' ἐγένετο ἡ ἐπὶ*
Ἀνταλκίδου. *Theopomp.* fragm. 111 (Müller): *τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου*
ἔθεντο εἰρήνην. *Polyb.* I, 6, 2: *τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου λεγομένην*
εἰρήνην. *lib.* IV, 27, 5: *κατὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην*
εἰρήνην item *lib.* VI, 49, 5. — In eadem annotatione Koehlerus dicit,
post pugnam ad Chaeroneam factam, cum Antalcidae pax in oblivio-
nem venisset, ejus locum communem quae dicatur pacem (ἡ κοινὴ
εἰρήνη) obtinuisse; qua de causa titulum C. I. G. 1118 Argis repertum,
sed attica dialecto confectum (v. quae exposuit Dittenbergerus, *Hermes*
VII p. 67) cum ἡ κοινὴ εἰρήνη in eo commemoretur (vss. 2. 5) non ad
Antalcidae pacem, ut statuit Boeckhius et qui eum secuti sunt, refe-
rendum, sed intra ol. 108, 1/109, 1 (338/334) ponendum esse. Haec
tamen causa num sufficiat dubitaverim, cum etiam Antalcidae pacem
locutione quae est ἡ κοινὴ εἰρήνη appellatam esse ex his Diodori locis
colligam: *lib.* XV, 5: *προὔπαρχούσης τοῖς Ἑλλήσι κοινῆς εἰρήνης*
τῆς ἐπὶ Ἀνταλκίδου *ibid.* § 3: *φυλάξαντες τὰς κοινὰς σπονδὰς*
§ 4: *παραβαίνειν τὰς κοινὰς συνθήκας* c. 19: *παρὰ τὰς κοινὰς*
συνθήκας τὰς ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένας. Itaque, nisi aliae
exstant causae, quas equidem nullas video, in Boeckhii temporis de-
terminatione acquiescendum esse videtur.

δὰς εἰσελθεῖν ἡγαγκάσθησαν. — Duo tantum praeterea proferre possum exempla publicis monumentis exhibita eaque inferioris demum aetatis, in quibus vox *εἰρήνη* propria inveniatur pactionis appellatio, alterum foederis inter Byzantios et Prusiam regem Bithyniae extremo saeculo tertio facti, Polyb. IV, 52, 6: *εἶναι Προυσία καὶ Βυζαντίοις εἰρήνην καὶ φιλίαν πτλ.*, alterum Astypalaeensium cum Romanis extremo saeculo secundo icti, C. I. G. 2485: *εἰρήνη καὶ φίλα καὶ ξυμμαχία*.

Causa autem cur vocabulum *εἰρήνη* ea de qua agitur ratione adhibitum prioribus quidem temporibus a publicis titulis plane abhorreat ea est habenda, quod illud proprie pacem indicat reapse exstantem, ut millies voci *πόλεμος* opposita inveniatur, contra vocabulum *σπονδαί* pacem lege inter complures partes compositam significat. Hanc veram esse quae inter duo illa verba intercedat rationem cognoscere licet ex enuntiatis ut sunt Thuc. IV, 19: *Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς καὶ διάλυσιν πολέμου, διδόντες μὲν εἰρήνην καὶ φιλίαν πτλ.* lib. V, 59, 5: *καὶ τὸ λοιπὸν εἰρήνην ἄγειν σπονδὰς ποιησαμένους* Diod. XV, 29, 5: *τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς Ἀθηναίοις σπονδὰς πεποιημένοις ἐν τοῖς ἐπ' αὐτῶν χρόνοις συνέβαινε μένειν τὴν εἰρήνην μέχρι τῶνδε τῶν καιρῶν* (ubi vox *σπονδαί* ad Antalcidae pacem spectat). Deinde vulgari ut fieri solet hominum usu pristino discrimine abolito etiam vox *εἰρήνη* de pacis pactionibus adhibita est; quae res nihil habet momenti ad propriam utriusque verbi constituendam vim, nec recte fecit Schoemannus, quod gr. Altert.³ II p. 19 ann. 5 vocis *εἰρήνη* definitionem post alteram quam supra commemoravimus ab eo prolatam eam ob causam in dubitationem vocavit, quod apud Herodotum, lib. VII, 148 legitur: *τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπεισάμενοι Λακεδαιμονίοισι*. Qui locus ad id modo demonstrandum idoneus est, jam Herodotum a recto et qui in monumentis solus valeret verbi *εἰρήνη* usu recessisse (cf. tamen ibid. § 149: *σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντοέτιδας*) neque plus habet auctoritatis quam loci Andocidei III, 6 ubi de pace illa triginta annorum inter Athenienses et Lacedaemonios facta verba exstant: *εἰρήνην ἐποίησαν πρὸς Λακεδαιμονίους ἔτη τριάκοντα* et § 8 de Niciae pace: *τὴν εἰρήνην ἐποίησάμεθα, ἣν ἡμῖν Νικίας ὁ Νικηράτου κατειργάσατο*, cum utramque

pactionem in titulis non verbo *εἰρήνη* sed vocabulo *σπονδαί* significatas esse ex Thucydide cognitum habeamus. Eodem modo Diodorus, lib. XII, 60, 3 de centum annorum pace inter Acarnanes et Ambraciotas composita vocem *εἰρήνη* adhibet (*συνέθεντο τῇν εἰρήνην ἔτη ἑκατόν*) contra Thucydidem, lib. III, 114, 3, ubi vocabulum *σπονδαί* positum est, et s. s.

Sed dicat quispiam, omnibus iis locis ubi verbum *σπονδαί* in publicis monumentis occurrat non eam id habere significationem quae sit 'pax' sed omnino indicare 'pactionem' moneatque ad confirmandam sententiam suam, certum semper intra quod pactum auctoritatem habeat definiri temporis spatium, ut vocis *σπονδαί* notio propius accedat ad illam quae est 'indutiae'. Tota haec quaestio, quandoquidem quid quaeque pactio sibi velit ex ipsis condicionibus intellegitur, etsi levioris momenti est et quodam modo ad verborum altercationem spectat, cum nos quidem alius linguae homines summo labore et vix plane varias et eas subtiliter distinctas cogitandi rationes persequi possimus, quibus Graeci in iisdem verbis hoc illo momento adhibendis utebantur, tamen quid sentiam de hac re breviter exponam, et sunt sane, quae ad explanandam difficultatem illam in diversis ejusdem vocabuli notionibus positam possint afferri.

Ipsa vox *σπονδαί*, quam militarium indutiarum propriam fuisse vidimus, certaue temporis definitio probabile facit, pacis pactiones inter civitates initas ex militaribus indutias, quippe quae antiquissimis temporibus solae exstitisse putandae sint, originem duxisse ab iisque appellationem quae est *σπονδαί* mutatas esse; qua de causa illa priorum temporum usque ad medium fere quintum saeculum pacta vere non paces sed armorum quietes intellegendae et vox *σπονδαί* indutiarum significatione accipienda est.¹⁾

¹⁾ Haec sententia aliquo modo confirmatur usu Romanorum, qui cum ipsi in definitum tempus paces fecerint ad significandas eas non vocem 'pax' sed vocabulum 'indutiae' adhibuerint, ex. c. Liv. (ed. Weissenborn) lib. VIII, 37, 2: indutias annuas ab urbe rettulerunt; item IX, 41, 6. — IX, 20, 3: indutiae biennii impetratae; item X, 5, 12. — V, 32, 5: in viginti annos indutiae datae. IX, 37, 12: indutias in triginta annos impetraverunt. VII, 22, 6: (indutias) in quadraginta annos impetraverunt; item IX, 41, 5. — I, 15, 5: in centum annos indutiae datae; item VII, 20, 6.

Nihil igitur inter longius breviusve temporis spatium interest iudicii est prorsus ad arbitrium facti, si nostram secuti cogitandi rationem, ut his exemplis utar, in quinque annorum pactione ol. 82, 2 (451) a Lacedaemoniis cum Atheniensibus confecta notionem quae est 'indutiae', in triginta annorum pacto inter easdem civitates ol. 83, 4 (445) composito appellationem quae est 'pax' adhibeamus, cum communi utramque pactionem voce *σπονδαί* in titulis significatas esse ex Thucydide (lib. I, 112. 115) haud dubie sciamus. Tamen cum vulgari jam diu sermone pristina vocis *εἰρήνη* vis coepta esset neglegi, in titulis cum constantia et obstinatione quadam ratio ejus haberetur, verbi *σπονδαί* notionem praevalente cognatae vocis *εἰρήνη* usu paullatim ad significationem vocabulo *εἰρήνη* similem transisse facile est intellectu. Atque hercle per sane mirum videretur, cum in contionibus, in principum civitatis colloquiis, in legatorum disceptationibus de eo semper quod est *εἰρήνη* ageretur, acta publica si ipsa non pacem sed pactionem modo vel indutias poterant significare. Sic in litteris illis indutiarum ab Atheniensibus cum Lacedaemoniis factarum constituitur, Thuc. IV, 118, 14: *ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς πρυτάνεις πρῶτον περὶ τῆς εἰρήνης βουλευσάσθαι Ἀθηναίους*, cum in ejus de qua agitur pacis instrumento (lib. V, 18, 1) non vox *εἰρήνη* sed verbum *σπονδαί* adhibitum sit. Accedit quod titulorum loci, ut Thuc. V, 47, 11: *τὰς δὲ ξυνθήκας τὰς περὶ τῶν σπονδῶν πτλ.* et lib. VIII, 37 1: *Ἐυνθῆκαι Λακεδαιμονίων — σπονδὰς εἶναι καὶ φιλίαν* satis demonstrant, vocem *σπονδαί*, cum vocabulo *ξυνθῆκαι* non apposita sed supposita sit, non solum omnino pactioni significandae, sed etiam peculiari pactionum generi i. e. paci posse inservire. Gravissima denique quam jam supra perstrinximus causa qua vocis *σπονδαί* notio ad eam quae est *εἰρήνη* aspirans probetur inde sumitur, quod vocabulum *ἐπεχειρία*, documento exhibitum, discrimen inter indutiarum et pacis notiones posteris quidem temporibus factum esse ostendit; qua distinctione tum demum opus fuisse apparet, cum vox *σπονδαί* aliud habere potuit intellectum quam qui est 'indutiae' nempe 'pax'. Neque apud scriptores vestigia desunt similis vel ejusdem utriusque verbi significationis, ut altera possit altera commutari, ex. c.

Thuc. IV, 21: οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομιζόντες τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμένους δέξασθαι κτλ., ubi prius illud σπονδῶν postea voce εἰρήνη nullo vides discrimine excipi.

Haec quae de verborum σπονδαί et εἰρήνη usu statui, quamquam in universum recte me disputasse opinor, tamen ut supra annuimus uno quoque loco praesertim scriptorum quae vocis σπονδαί significatio praevaleat, latiorne pactionis, an angustior indutiarum an denique pacis certo non semper posse decerni iudicio libenter concedo.

Sequitur ut de temporis spatio, quo pacis pactiones circumscriptae sunt, nonnulla dicamus, et utile erit quae habemus definiti temporis pacta tradita hac tabella proponere.

Annus pactionis	Civitates paciscentes	Definitum pactis spatium	Locus testimonii
Ol. 82, 2 (451)	Lacedaemonii — Athenienses	5 a.	Thuc. I, 112.
Ol. 82, 3 (450)	Lacedaemonii — Argivi	30 „	Thuc. V, 14, 4.
Ol. 83, 4 (445)	Lacedaemonii — Athenienses	30 „	Thuc. I, 115.
Ol. 88, 3 (426)	Acarnanes, Amphilochoi — Ambraciotaе	100 „	Thuc. III, 114, 3
Ol. 89, 3 (421)	Lacedaemonii — Athenienses	50 „	Thuc. V, 18.
Ol. 89, 4 (420)	Athenienses — Argivi, Man- tinenses, Elei	100 „	Thuc. V, 47.
Ol. 90, 3 (418)	Lacedaemonii — Argivi	50 „	Thuc. V, 79. (cf. V, 41, 2).
„ „ „	Lacedaemonii — Mantinenses	30 „	Xen. Hell. V, 2, 2.

Causam nobis quaerentibus, qua commoti Graeci prioribus quidem temporibus pacis pactiones non in aeternum sed in finitum aliquod tempus pepigerint, adest locus Demosthenicus, d. f. I. (XIX) § 55, ubi orator Philocratis quae dicitur pacis clausulam quae continetur additamento 'καὶ τοῖς ἐχθροῖς' vituperat his usus verbis: τὸ γὰρ πρὸς ἄνδρα θνητὸν καὶ διὰ καιρῶν; τινὰς λοχύοντα γράφοντας εἰρήνην ἀθάνατον συνθέσθαι τὴν κατὰ τῆς πόλεως αἰσχύνην, καὶ ἀποστερεῖσθαι μὴ μόνον τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ τῶν παρὰ τῆς τύχης εὐεργεσιῶν τὴν πόλιν, καὶ τοσαύτη περιουσία χρήσασθαι ὥστε μὴ

μόνον τοὺς ὄντας Ἀθηναίους ἀλλὰ καὶ τοῖς ὕστερόν ποτε μέλλοντας ἔσεσθαι πάντας ἡδίκημένοι, πῶς οὐχὶ πάνδεινόν ἐστι; Posterorum igitur respectum dicit Demosthenes postulare, ne in longius perpetuumve tempus in-eantur pactiones, quippe cum his quamvis turpiter factis non solum auctores et praesentes homines teneantur sed etiam ii, quibus invitis ac ne scientibus quidem sint compositae. Quam liberorum rationem in publicis rebus gerendis a Graecorum cogitatione non alienam fuisse alius doceat locus Xenophonteus, lib. VII, 4, 34. Bello enim inter Arcades et Eleos ol. 103, 3 (365) orto, cum Arcades Olympiae Jovis templo potiti sacris opibus mercedis loco uterentur, sociorum primum Mantinenses, deinde etiam alii ejus facinoris societatem reiiciebant repellebantque, ὥς οὐ χρεὶ τολς ἱεροῖς χρήμασι χρῆσθαι οὐδὲ καταλιπεῖν εἰς τὸν αἰὲ χρόνον τοῖς παισὶν ἔγκλημα τοῦτο πρὸς τοὺς θεοὺς. Tamen neminem fugit ut hic ita illic de foedis quibusdam agi factis, qua re illud non explicatur, cur pacis pactiones quae non iniquis sed aequis condicionibus compositae nullis aspersae essent dedecoris ignominiaeque ad posteritatem maculis, ne eae quidem in perpetuum sed in definitum tempus pactae sint. Accedit quod, ut ex tabella cognoscere licet, temporis spatia ad tantum plerumque numerum sunt relata, ut causa in posterorum respectu posita plane ad irritum cadat.¹⁾ Alia igitur quaerenda est neque difficilis inventu. Ut pacis supra vidimus foedera inter civitates inita nomen ex militaribus assumpsisse indutiis sic etiam quantum ad formam attineat illarum exemplo ea efficta esse contenderim. Quam rem non casu aliquo factam sed ex tota indole cogitandique ratione non dicam Graecorum solum sed omnium omnino populorum²⁾ vita atque victu nondum satis excultorum expolitorumque intellegendum esse existumo. Nam etiamsi Graecorum gentibus ne antiquissimis quidem temporibus jura quaedam ad mutuum populorum inter se commercium pertinentia deessent, non tam scriptis legibus constituta quam temporum hominumque usu orta et communi

¹⁾ Cum Schoemannō igitur facere nequeo, qui (gr. Altert.³ II p. 18) ex verbis Demosthenis in universum causam definiti pacis temporis repetit.

²⁾ De eodem Romanorum usu v. exempla p. 26 ann. allata.

potissimum religione sancta¹⁾, tamen non tam late ea patuisse pro certo sit, ut universa et legitima exstaret pax, quam non liceret nisi gravissimis causis interrumpere, sed potius, si quidem, re ipsa quies amorum fuit, quam quisque tam diu servare studebat quam diu voluntas et utilitas recipiebant. Pax igitur certis condicionibus sollemnibusque facta et firmata non ad translatum vitae morem usitatumque rerum statum sed ad novam quandam rationem videbatur exceptionemque spectare, ut sine temporum limitatione eam componere ab hominum cogitatione plane abhorreret. Quae cum ita essent non paces sed indutiarum pactiones facere solebant, et ipsa haec temporis saepe permagni definitio cum per se supervacanea esset, quippe cum non ita accipi posset, ut post circumacta pacti tempora utique bellum deberet renovari, tum pacem statim ab initio faciebat suspiciosam. Nec mirum est, nam partes pacti ad tempus facti sibi consciae altera alteram ne quid condicionum intra hoc spatium laederet diligentissime speculabantur et custodiebant. si opus videbatur, monere, flagitare, arma intentare, negligentibus inferre itaque bellum vel exigua causa vehementius quam antea exardescit.²⁾ Res Graecorum gestae satis superque quid valuerint numeri illi docent neque exempla afferre necesse habeo.³⁾

Non tamen semper usus ille definiendi temporis permansit, quamquam certum ex quo evanuerit finem statui non posse consentaneum est. Ne in ea quidem re scriptoribus semper fidem esse habendam, ut si apud eos de temporis definitione mentio non fiat eam vere non factam esse colligamus, ex eo efficitur, quod pacem inter Lacedaemonios et Mantinenses ol. 90, 3 (418) factam triginta annorum fuisse e Xenophonte (lib. V, 2, 2) constat, cum Thucydidis (lib. V, 81) simpliciter narret: οἱ Μαντινῆς — ξυνέβησαν καὶ αὐτοὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις. Pacis pactionem in aeternum confectam a quinti saeculi hominum cogitatione non alienam fuisse testimonio sint Hermocratis verba, Thuc. IV, 63, 1: καὶ αὐτοὶ μάλιστα μὲν ἐς αἰδιον ξυμβῶμεν, εἰ δὲ μὴ χρόνον ὥς πλείστον σπεισόμενοι τὰς ἰδίας διαφορὰς ἐς

¹⁾ cf. Schoemann l. l. p. 3 sqq.; Hermann, gr. Staats. § 9.

²⁾ cf. Drumann, Ideen z. Gesch. d. Verfalls d. griech. Staaten p. 209.

³⁾ v. Schoemann l. l. p. 19.

ἀνθις ἀναβαλούμεθα. Extremo igitur quinto saeculo fere verisimile est pacis pacta ita fieri coepta esse, ut aut in perpetuum componerentur ¹⁾ — hic quidem modus non minus ineptus quam circumscribendi temporis — aut omnino nihil de spatio statueretur, atque haec nostro quidem iudicio sola sana existimanda est ratio, tum praesertim, si pactio non ex aequo facta est, cum videlicet nec victoris interesset, victoriae fructus praestituto temporis modo imminui, neque eorum qui devicti erant, praesentem rei publicae statum in omnem aetatem lege concedi sancirique. Nec tamen pacium in perpetuum initarum prioribus quidem temporibus certa exstant exempla, cum Xenophon quotiescumque de ejusmodi foederibus verba facit (libb. II, 2, 20; VI, 2; 3, 18; VII, 4, 10) nihil de temporis spatio addat, ex quo tamen, ut supra diximus, omnia ea ad incertum tempus juncta esse non licet colligere. Tertii demum saeculi eadem proferre habeo foedera, quae antea ad illustrandum verbi εἰρήνην usum attuli, Polyb. IV, 52, 6: εἶναι Προσία καὶ Βυζαντίοις εἰρήνην καὶ φιλίαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, eademque ratione suppleendum puto C. I. G. 2485: εἰρήνη καὶ φιλία καὶ ξυμμαχία [εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον].²⁾

Videmus igitur iisdem fere temporibus, quibus vox εἰρήνη in publicas litteras irrepserit, annorum definitionem omitti coeptam esse; qua de causa aliquid veri habet Schoemanni definitio, Gr. Altert.³ II p. 19 ann. 5: vocabulum εἰρήνη pacis pactionem incerti (add. vel perpetui), vocem σπονδαί definiti indicare temporis; sed hoc discrimen non in propria utriusque vocis significatione sed in vario temporum usu positum est.

Excipienda sunt ex iis quae disputavimus pacis foedera cum tyrannis regibusque juncta, in quibus longius vel perpetuum pacti tempus ita constitui solebat, ut etiam liberi tyrannorum

¹⁾ Quod Andocides III, 29 ad Cimonis quae dicitur pacem spectans dicit: σπονδὰς ποιησάμενοι καὶ συνθέμενοι φίλαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, nullum his verbis pretium tribuendum est, cum pacem jure legibusque sanctam inter Athenienses et Persas omnino non factam esse simillimum veri est; v. Curtius, gr. Gesch.⁵ II p. 840 ann. 100.

²⁾ Corrigendum igitur est, quod Schoemannus l. l. pp. 6. 15 exposuit: paces apud Graecos non in perpetuum esse factas.

eodem foedere tenerentur, ut Thuc. VIII, 37: *ἔνδοθεν* — πρὸς βασιλεία Λακεδαιμονίων καὶ τοὺς παῖδας τοὺς βασιλεύς. C. I. Att. II, 52 (Dittbg. 73) v. 10 sqq.: *εἶναι δὲ συμμάχους αὐτὸν* (sc. *Διονύσιον*) καὶ τοὺς ἐγγόνους [τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων ἐς [τ]ὸν αἰὶ χρόνον.¹⁾ Demosth. XIX, 48: *εἰρήνην εἶναι τὴν αὐτὴν ἥνπερ Φιλίππῳ καὶ τοῖς ἐγγόνοις*. cf. § 54. VI, 31 et s.

Adhibebatur autem certa qua pacis pactio continebatur formula, cujus exempla apud Thucydidem alibique tradita affero haec:

1. Thuc. V, 18, 4: *ὅπλα δὲ μὴ ἐξέσθω ἐπιφέρειν ἐπὶ πημονῇ μήτε Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους μήτε Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, μήτε τέχνη μήτε μηχανῇ μηδεμιᾷ.*²⁾

ibid. § 5: *ὅπλα δὲ μὴ ἐξέσθω ἐπιφέρειν Ἀθηναίους μηδὲ τοὺς συμμάχους ἐπὶ κακῶ.*

2. Thuc. V, 47, 2: *ὅπλα δὲ μὴ ἐξέσθω ἐπιφέρειν ἐπὶ πημονῇ μήτε Ἀργείους καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους ὧν ἄρχουσιν Ἀθηναῖοι μήτε Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ Ἀργείους καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας καὶ τοὺς συμμάχους, τέχνη μηδὲ μηχανῇ μηδεμιᾷ.*

¹⁾ Hoc loco verba ἐς τὸν αἰὶ χρόνον, nisi inani formulae tribuere malis, cum verbis καὶ τοὺς ἐγγόνους arte conjungenda sunt; qua constructione sane efficitur collocatio verborum miro modo distorta.

²⁾ Haec affirmationis formula saepe occurrit modo plenioribus modo simplicioribus ut supra verbis exhibita. Gravissima formula exstat ex. c. Mittheil. II p. 142 (Dittbg. 79) v. 64: *οὐκ ἐπιτρέψω οὐτε τέχνη οὐτε μηχανῇ οὐδεμιᾷ εἰς τὸν δυνατόν*. C. I. Att. IV, 27a (Dittbg. 10) v. 21 sq.: *οὐκ ἀπο[σ]τήσομαι ἀπὸ τοῦ [δ]ήμου τοῦ Ἀθηναίων οὐτε τέ[χ]νη οὐτε μηχανῇ οὐδεμιᾷ οὐδ' ἐπει οὐδὲ ἔργῳ*. Item C. I. Att. II, 92 (Dittbg. 47) v. 6 sq. Simplicius C. I. G. 3137 (Dittbg. 171) v. 65: *οὐδὲ μεταθήσω — οὐτε τρόπῳ οὐτε μηχανῇ μηδεμιᾷ*. Titulorum Cretenisium propriae sunt formulae ut C. I. G. 2555 (Cauer 116) v. 19 sqq.: *οὐ κακοτεχνήσω — οὐτε λόγῳ οὐτε ἔργῳ οὐδὲ ἄλλῃ ἐπιτραψῶ ἐκὼν καὶ γινώσκων παρενρέσει οὐδεμιᾷ οὐδὲ τρόπῳ οὐδενί*. Hermes IV p. 268 v. 13: *οὐδ' ἄλλῃ ἐπιτραψίῳ παρενρέσει οὐδεμιᾷ οὐδὲ τρόπῳ οὐδενί*. — C. I. G. 1118 v. 11: *ἐπιχειρήσει μηδεμιᾷ μηδὲ μηχανῇ*. 2008 v. 20: *τέχνη ἢ μηχανῇ ὀτεφούν* et s. s.

3. Exemplis proxime allatis usus Kirchhoffius, Philol. XII p. 571 sqq. titulum ad maiorem Dionysium pertinentem supplevit, C. I. Att. II, 52 (Dittbg. 73) v. 24 sqq.: ὅπλα [δὲ μὴ ἐξεῖναι ἐπιφέρειν] Δ[ιο]νυσίῳ μὴδ[ὲ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ ἐπὶ] τ[ῇ]ν χώραν τ[ῇ]ν Ἀ[θηναίων ἐπὶ] πημονῇ μ[ὴ]τε κ[ατὰ] γῆν μ[ὴ]τε κ[ατὰ] θάλατταν· μὴδὲ Ἀθηναί[οι]ς ἐξεῖναι ὅπλα ἐπιφέρειν ἐπὶ Διονί[σι]οι[ν] μὴδὲ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ μὴδὲ ὅσων ἀρχ[ε]ι Διονύσιος [ἐπὶ] πημονῇ μ[ὴ]τε κατὰ γῆν] μ[ὴ]τε κατὰ θάλα[τταν].

4. Thuc. VIII, 37, 1 sq.: ὁπόση χώρα καὶ πόλεις βασιλέως εἰσὶ Δαρείου ἢ τοῦ πατρὸς ἥσαν ἢ τῶν προγόνων, ἐπὶ ταῖτας μὴ λέναι ἐπὶ πολέμῳ μὴδὲ κακῷ μὴδενὶ μ[ὴ]τε Λακεδαιμονίους· μ[ὴ]τε τοὺς ξυμμάχους τοὺς Λακεδαιμονίων μὴδὲ Δαρείου βασιλεία μὴδὲ ὧν βασιλεὺς ἄρχει ἐπὶ Λακεδαιμονίους μὴδὲ τοὺς ξυμμάχους λέναι ἐπὶ πολέμῳ μὴδὲ κακῷ μὴδενί.

5. Thuc. VIII, 58, 8: Λακεδαιμονίους δὲ καὶ τοὺς ξυμμάχους μὴ λέναι ἐπὶ χώραν τ[ῇ]ν βασιλέως ἐπὶ κακῷ μὴδενί, μὴδὲ βασιλεία ἐπὶ τ[ῇ]ν Λακεδαιμονίων χώραν μὴδὲ τῶν ξυμμάχων ἐπὶ κακῷ μὴδενί.

6. Polyb. IV, 52, 6: μὴ στρατεύειν δὲ μ[ὴ]τε Βυζαντίους ἐπὶ Προσίαν τρόπῳ μὴδενὶ μ[ὴ]τε Προσίαν ἐπὶ Βυζαντίους.

Paulo aliter res se habet Mnemos. I (1852) p. 80 v. 45 sq. et ibid. p. 81 v. 77, ubi singulis alterius civitatis civibus ne contra alteram stipendia mereant formula illa interdicatur.

Non tamen tum solum hanc formulam adhibitam esse, si bellum earum inter quas convenit civitatum praecesserat, elucet exemplis sub nn. 3. 4. 5 allatis, ubi formula illa cum foederis pactione conjuncta nihil nisi id possit indicare, pacis statum usque ad illud tempus reapse inter partes paciscentes exstantem lege constitui atque confirmari. Non ita rem se habere in titulo foederis ab Hierapytniis cum Rhodiis pacti (n. 6) docent quae sequuntur verba p. 80 v. 46: ἡ ἐνοχος ἔσῳ τοῖς ἐπιτιμίοις, καθάπερ εἰ ἐπὶ τὰν Ἱεραπυτνίων πόλιν ἐσρατεύετο, χωρὶς ἢ ὅσοι πρὸ τᾶσδε τᾶς συνθήκας ἐξεσρατεύκानτι. item p. 81 v. 78.

Condiciones pacium quamquam ut pactiones crebrae ita valde inter se variae erant, tamen communia quaedam statui possunt principia, quae tribus potissimum continentur formulis. Quarum primam (ἔχειν ἢ εἶχον) exhibet locus Thucydideus idemque sic comparatus, ut simul doceat, additam formulae exceptionem aliquo modo usitatam fuisse, cum non de facta sed de facienda quocumque tempore pace agatur. Ratio autem ea est, ut quae quisque ceperit bello loca, ea restituat, iis exceptis, quae non vi armisque expugnata sed voluntaria deditione in hostium manus tradita sint; quam ob rem Lacedaemoniorum ducem Thucydides narrat imperantibus domi magistratibus magno opere incubuisse, ut Plataeensium civitas sua se sponte in hostium potestatem permitteret, lib. III, 52, 2: ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων — βία μὲν οὐκ ἐβούλετο εἶλιν· εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαιμόνος, ὅπως, εἰ σπονδαὶ γίνοντο ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχορεῖεν ὅσα πολέμῳ χωρὶα ἔχουσιν ἐκάτεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη ἡ Πλάταια ὡς αὐτῶν ἐκόντων προσχωρησάντων. cf. lib. V, 17, 2. — Eadem condicione triginta annorum pax inter Lacedaemonios et Athenienses facta est, Thuc. I, 115: σπονδὰς ἐποιήσαντο (οἱ Ἀθηναῖοι) — ἀποδόντες Νισαίαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαῖαν· ταῦτα γὰρ εἶχον Ἀθηναῖοι Πελοποννησίων, et item lib. III, 114, 3: καὶ ἀποδοῦναι Ἀμπρακιώτας ὁπόσα — χωρὶα — Ἀμφιλόχων ἔχουσι. Formula paulo mutata, quod scriptori tribuendum est, occurrit Diod. XV, 17, 5: ἐγένοντο διαλύσεις, ὥστε ἔχειν ἀμφοτέρους ὡν πρότερον ὑπῆρχον κύριοι. cf. XX, 79, 5.

Duos alios locos, quibus eadem vel similis exhibetur formula et qui haud exiguas praebent difficultates, etsi singula excutere ab hujus scriptiunculae consilio abest, tamen eam ob causam plane praetermittere nolo, quod ipsas ad quas haec commentatio spectat formulas vir doctus in dubium vocavit. Legimus enim apud Thucydidem, ubi de iis, quae ante Niciae pacem inter utramque civitatem ultro citroque agitata sint, verba facit, haec (lib. V, 17, 2): ἀλλήλοις ξυνεχωρεῖτο ὥστε ἢ ἐκάτεροι πολέμῳ ἔσχον ἀποδόντας τὴν εἰρήνην ποιῆσθαι, Νισαίαν δ' ἔχειν Ἀθηναίους (ἀνταπαιτούντων γὰρ Πλάταιαν οἱ Θηβαῖοι ἔφασαν οὐ βία, ἀλλ' ὁμολογίᾳ αὐτῶν

προσχωρησάντων καὶ οὐ προδόντων ἔχειν τὸ χωρίον· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν Νίσαιαν) κτλ. Thucydidem igitur si auctorem sequimur eadem condicione eademque exceptione, cui a Lacedaemoniis praecautum esse supra vidimus pax vere videtur composita esse. Jam autem haec scriptoris verba et pactionis ipsius constitutiones nonnullis in rebus esse 'pugnantia secum frontibus adversis' nemo non videt vel, ut modestius loquar, vidit Kirchhoffius, vidit Steupius, qui tamen viri docti, quod ad tractandi loci rationem attinet, valde inter se discrepant. Nam cum ille ex discrimine, quod intercedat inter scriptoris narrationem et condiciones documento exhibitae, id modo colligat ¹⁾, Thucydidem prius quam ejus notitiam haberet ea quae antecederent litteris mandasse, hic verba inde ab ὥστε ἂν ἐκάτεροι usque ad τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν Νίσαιαν a lectore quodam addita eamque ob causam delenda esse censet: non enim repugnare solum pactionis ea constitutis, quam unam expediri difficultatem causa a Kirchhoffio prolata recte etiam Steupius intellexit (l. l. p. 58), sed ne per se quidem posse tolerari. Qua in re cum viro docto facere nequeo. Nam quod primum Steupius ex forma narrationis suspicionem sibi sumit, quod duo illa facta quae enuntiatis Νίσαιαν δ' ἔχειν Ἀθηναίους et ἀπαιτούντων γὰρ Πλάταιαν κτλ. contineantur, alterum alteri sententiarum ratione apponi, non parenthesis loco supponi debuerit, hanc inconcinnitatem ex mala operis condicione, quippe quod conficere atque perpolire scriptor morte impeditus sit, satis explicari excusarique puto: ipsum illud καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν Νίσαιαν mira cum brevitate additum commentario a Thucydide instituto tribuendum esse videtur. Altera offensionis causa in argumento posita etiam minus habet momenti: quod Thebani, non Lacedaemonii Plataearum restitutioni ab Atheniensibus postulatae restiterint. Nam cum Plataeae Lacedaemoniis traditae (lib. III, 52), deinde ab his Thebanis in decem annos locatae essent (c. 68, 3: ἀπεμίσθωσαν ἐπὶ δέκα ἔτη), tamen nemini ulla unquam, quis vere urbis possessor existimandus esset, dubitatio nasci potuit, ac ne consilium quidem habuisse Lacedaemonios certum est urbem a suis

¹⁾ Sitzungsab. d. Berl. Acad. 1882 p. 936 sqq.

finibus remotissimam et quae non nisi magno sumptu obtineri posset, in suam recipere possessionem.¹⁾ Quid mirum, si non Lacedaemonii in re nullius sibi pretii, multae Atheniensibus offensionis, sed Thebani, veteres Atheniensium antagonistaе et quibus nemo hoc vitio vertebat, primas susceperunt partes? — Neque illud viro docto concedo, totum hunc locum sine difficultate omitti posse. Verbum *ξυγχωρεῖν* passive et absolute positum per se nihil habere offensionis nemo sanus negabit, sed hic ferri nequit. Locus a Steupio allatus (lib. IV, 64, 3: *οἱ πολεμησόμεν τε, οἶμαι, ὅταν ξυμβῇ, καὶ ξυγχωρησόμεθά γε πάλιν*) plane diversus est: illic non de certa aliqua agitur compositione, sed verba exstant quae ad sententiae vim accedant; hic nemo est quin post illa *πολλὰς δικαιοῦσεις προενεγκόντων ἀλλήλοις ξυνεχωρεῖτο* quatenam dijudicatio facta sit statim additum iri exspectat. Duo ad haec alia proferre habeo contra Steupium argumenta, quorum alterum illud est, quod locus ille omnino non interpolationi similis videtur. Saepius quidem apud Thucydidem occurrunt interpolationes, sed quae ad pauca fere spectent verba quaeque quo modo ortae sint facile est intellectu. Contra eo de quo agitur loco non cum supervacaneo aliquo additamento ad explicanda ea quae scriptor narrat facto nobis res est, sed novum aliquid affertur, cuius nullam aliunde cognitionem habemus: primum eam faciendae pacis rationem esse propositam ὥστε ἂ ἐκάτεροι πολέμου ἔσχον ἀποδόντας τὴν εἰρήνην ποιεῖσθαι, quam rem ex pacis instrumento collectam esse vereor ut Steupius opponat. A lectore igitur haec ficta sunt? Sed hoc ipsa res refutat, cum rationem illam minime plane neglectam esse documentum doceat, et Steupius ipse aliquo modo sibi repugnat, cum alio loco (p. 62) ad aliam suspicionem confirmandam dicat, opinionem pacis illa condicione confectae late patuisse videri. Sed unde haec? De caelo non delapsa est! Deinde Nisaeam ab Atheniensibus, Plataeas a Thebanis obtentas esse, hoc quidem ex monumento cum nihil de hac re constituatur aliquo modo effici potest, sed dubito an hoc ex silentio iudicium lectori tribuere liceat, et valde profecto miraremur, si nullam Thucydides Plataensium

¹⁾ cf. etiam quae disputavit Kirchhoffius l. l. p. 925.

potissimum urbis mentionem fecisset. Tertium denique, ut Steupii armis utar, ipsos Thebanos Plataeas petivisse atque id turpissima proposita causa, Athenienses postulationi primum quidem repugnasse, deinde concessa urbis Nisacae possessione flexos esse — omnia haec lector ille Steupianus somniavit? — Equidem non credo, sed potius consilium urbium armis expugnatum inter se commutandarum, cum de pace agitari coeptum est, vere initum, in conficienda tamen pactione — quibus ex causis nostra hoc loco nihil refert — non omnibus numeris ad effectum adductum esse; fontem autem, ex quo Thucydides narrationem suam hausit, non ex perfecti pacti notitia sed ex disceptationum cognitione nondum ad finem perductarum fluxisse persuasum habeo.

Sed alterum supra indicavi argumentum, hoc quidem una cum aliis locis tractandum. Eiusdem libri c. 31, 5, ubi controversiae inter Lacedaemonios et Eleos de Lepreo urbe ortae narrantur, scriptum legimus: *οἱ δὲ Ἕλεῖοι νομίζοντες πόλιν σφῶν ἀφεστηκυῖαν δέξασθαι τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὴν ξυνθήκην προφέροντες ἐν ἧ εἰρητο, ἃ ἔχοντες ἐς τὸν Ἀττικὸν πόλεμον καθίσταντό τινες, ταῦτα ἔχοντας καὶ ἐξελεῖν, ὥς οὐκ ἴσον ἔχοντες ἀφίστανται πρὸς τοὺς Ἀργείους κτλ.* Vides hoc loco eam de qua agitur formulam non ad civitates bellum inter se componentes sed ad res publicas spectare foedere conjunctas. Hanc conventionem, de qua aliunde nihil compertum habemus, brevi ante coeptum bellum Peloponnesiacum inter civitates contra Athenienses foederatas initam esse putat Grote hist. af. Gr. 7 Ch. 55. Quae explicatio, quamquam certis causis adjuvari nequit, tamen videtur simplicissima cuique nihil gravius obstet. Steupius etiam hunc locum, ut qui ab illo quem sibi fingit lectore additus sit, condemnat. Ut de obscuritate taceam, quae sane inest in nuda annotatione scriptoris de pactione nusquam antea commemorata — hoc quidem ex condicione operis non perfecti intellegi posse ne Steupius quidem negat — quod offensionem in re positam esse vir doctus contendit minime mihi persuasit. Cujus ratiocinatio ut breviter exponam haec est (p. 61): si quidem ejusmodi constitutum, quo de suo cuique territorio praestitum sit, inter civitates Peloponnesiacas prius, quam ad bellum Atticum ag-

gressae sunt, convenit, inter eas id leges quibus concilium Peloponnesiacum conditum est nondum exstare potuit, cum autem sine dubio exstiterit, illo tempore factum esse nequit. Quam argumentationem nihil valere pro certo dixerim. Nam ut illud concedam, et libenter concedo, talem condicionem in foedere illo ut constat antiquissimo infuisse, cum praesertim sciamus memoriam ipsis in pactionibus servandis Graecis satis fragilem fuisse invalidamque, quid tandem habet miri, si constitutionem illam eo temporis momento, quod maximarum perturbationum multorumque tumultuum principium fore vix ullus ignoraret quoque concilium Peloponnesiacum gravissimo imminente communi periculo quasi denuo conjungeretur firmiterque constringeretur vinculis, in memoriam revocatam expressisque verbis renovatam et ad ipsum instans bellum relatum esse videmus? Ceterum per se patet, qua de re Steupius dubitat explicationemque scriptoris desiderat (p. 60), ejus modi constitutum ad socios tantum potuisse pertinere, cum mirae sane fuisset temeritatis et fere amentiae, si Lacedaemonii quamvis summa boni eventus spe elati omnium sociorum possessionem integram ab hoste servandam rite praestitissent. His contra Steupium ex loco per se circumspecto prolatis recurro ad illud quod supra annui argumentum ad totum genus locorum spectans. Adhibendi sunt duo alii loci, de quibus infra planius disputaturus sum, cum hic satis sit monere, ibi quoque formulas quasdam ad foedera spectantes adhiberi: Thuc. V, 39, 3; 46, 2. Jam autem illud quod quatuor loci, quos ex publicis litteris effluxisse ipsa forma videatur indicare, nescio quo casu quoque consilio a lectore interpolati esse dicuntur magnam mihi movet dubitationem, eo magis, quod et opus ipsum ex quo solo illorum temporum cognitionem haurimus non ad perfectionem venisse scimus et — id quod ad extremos potissimum duos locos pertinet — res gestas quae describuntur tam implicitas tamque permixtas fuisse constat, ut multiplices in diesque fere varias quae inter civitates intercedebant rationes vix persequi possimus, isque operam oleamque perdere videtur, qui amissos catenae anulos suis restituere velit viribus. Satis habeat in ejus modi locis ars critica vitia detegere, cum certa ratione sanare nequeat, iis videlicet exceptis, qui aliis quibusvis de causis a scriptore debeant ab-

judicari. Quod neque in priores duos locos cadere probasse mihi videor neque in posteriores spero me infra demonstraturum.

Secunda pacis formula ea est qua constituatur, ut quae quisque jure possideat ea teneat (τὰ ἑαυτῶν ἔχειν). Quae condicio quanquam aliquando ad priorem prope accedit vel etiam idem significare potest, tamen multo minus certa stabili-que continetur norma. Dicit quidem Hegesippus in oratione de Halonnese insula habita (§ 18): *παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογεῖται δίκαιον εἶναι, ἑκατέρους ἔχειν τὰ ἑαυτῶν*, sed ipsum illud, quatenam sint τὰ ἑαυτῶν saepe ambigitur; quod tum maxime apparet, si non ab utraque quae contrahunt civitate, sed ab altera victrice de justa alterius possessione iudicium fit. Plerumque tamen justa ea concessa est possessio, quorum quisque tempore atque usu proprietatem esset adeptus. De ejus rationis pace ol. 103, 3 (366) a Thebanis cum Corinthiis Phliasiiisque inita legitur apud Xenophontem, Hell. VII, 4, 10: *συνεχώρησαν αὐτοῖς καὶ Φλιασίοις καὶ τοῖς ἐλθοῦσι μετ' αὐτῶν εἰς Θήβας τὴν εἰρήνην ἐφ' ᾧτε ἔχειν τὴν ἑαυτῶν ἐκάστους*, et apud Andocidem in oratione de pace habita § 19: *τὴν εἰρήνην εἰδὼν ἔτοιμοι ποιεῖσθαι τὴν ἑαυτῶν ἔχοντες*. — De formula cf. etiam Thuc. V, 79, 1; Diod. XVIII, 56, 4; Polyb. IV, 25, 7; C. I. Att. II, 116 (Dittbg. 107) vs. 14.

Tertia denique quae saepius adhibita est pacis ratio continetur formula *ἔχειν ἃ ἔχουσι*, qua constituitur, ut quae quisque eo ipso tempore quo pax convenit possideat, ea obtineat. Cujus rationis antiquissimum exemplum exstat pax qua Phrynonis quod dicitur bellum compositum est, Herod. V, 95: *Μυτιληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος* — ὧδε, *νέμεσθαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι*. Atque recte dicas hanc formulam superiori quodam modo oppositam esse, quippe quae non tam ad jus quam ad casum belli spectet quaeque, etiamsi aequi specie conveniat, aut hanc aut illam partem, prout belli fortuna fert, haud dubie ostendat victricem. Ejus rationis pacem Aristotele auctore (Schol. ad Arist. ran. v. 1532) post pugnam apud Arginusas commissam Lacedaemonii Atheniensibus obtulerunt: *μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν Λακεδαιμονίων βουλομένων ἐκ Δεκελείας ἀπιέναι ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἐκά-*

τεροι, eademque condicione Philocratis pacem pactam esse com-
pertum habemus ex Schol. Dem. VII, 24: τὸ γὰρ Φιλοκράτους
ψήφισμα εἶχεν ἐκατέρους ἃ ἔχουσιν ἔχειν. Alia ejus-
modi exempla exstant Polyb. V, 103, 7: κελεύσας ἐπὶ τούτοις
προτείνειν τὴν εἰρήνην τοῖς Αἰτωλοῖς. ὥστ' ἔχειν ἀμφο-
τέρους ἃ νῦν ἔχουσιν, et mutatis verbis Diod. XVI, 4, 4:
πρέσβεις ἀπέστειλε περὶ διαλύσεως, ἐφ' ᾧ κυρίους ἀμ-
φοτέρους εἶναι τῶν τότε κυριευομένων πόλεων.
lib. XX, 37, 2: ὁ δυνάστης (Πτολεμαῖος) πρὸς μὲν Κάσσανδρον
εἰρήνην ἐποιήσατο, καθ' ἣν ἐκατέρους ἔδει κυριεύειν
τῶν πόλεων ὧν εἶχον. — Eandem formulam adhibet Ando-
cides de pace ol. 93, 4 (404) inter Lacedaemonios et Athenienses
facta, or. III, 12: Ἀθηνοὺς δὲ καὶ Ἰμβρον καὶ Σκύρον τότε
μὲν ἔχειν τοὺς ἔχοντας.

De formula in indutiarum pactionibus exhibita v. p. 8.

Ac vide aliud praeclarum sophistici artificii exemplum ut
ab Andocide in singulis vocibus definiendis sic ab Hermippo
in tota formula interpretanda adhibiti. Exstat locus in orationis
de Halonneso insula § 26: καὶ ὅτι μὲν δούς τὴν ἐπανόρθωσιν
νῦν ἔξαρκός ἐστιν, ἅπαντες ἴστε, φησὶ δ' Ἀμφίπολιν ἑαυτοῦ
εἶναι· ὑμᾶς γὰρ ψηφισασθαι ἐκείνου εἶναι, ὅτ' ἐψηφισασθε
ἔχειν αὐτὸν ἃ εἶχεν· ὑμεῖς δὲ τὸ μὲν ψήφισμα τοῦτ' ἐψη-
φισασθε, οὐ μὲντοι γ' ἐκείνου εἶναι Ἀμφίπολιν· ἔστι γὰρ ἔχειν
καὶ τὰλλότρια, καὶ οὐχ ἅπαντες οἱ ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν
ἔχουσιν, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ ἀλλότρια κέκτηνται, ὥστε τοῦτο
γε τὸ σοφὸν αὐτοῦ ἡλίθιον ἐστιν. Apparet hoc quidem loco
non Philippi sed Hegesippi τὸ σοφὸν ἡλίθιον esse, cum for-
mulam illam artificiose ita interpretetur, ut ea Amphipolis pos-
sessionem regi ab Atheniensibus re solum, non jure concessam
esse contendat — mira sane et quae ipso nomine foederis re-
futetur paciscendi ratio. Contra recte annotat schol. a ad § 24:
τὸ γὰρ Φιλοκράτους ψήφισμα εἶχεν ἐκατέρους ἃ ἔχουσιν
ἔχειν· εἶχε δὲ Ἀμφίπολιν ὁ Φίλιππος· οὐκοῦν ἀπώλλων
διὰ τοῦ ψηφίσματος ταύτην.

Hac in paciscendi ratione omnia consentaneum est in eo
posita fuisse, ut pax eodem ab utraque parte tempore sancir-
etur, ne altera parte jure jurando vineta altera nondum con-
stricta nonnullo tempore intermisso plura quam jure liceret sibi

assumeret. Itaque mos erat, ut legati ad pacem agendam ab altera civitate missi certis condicionibus paciscendi auctoritate essent instructi¹⁾ et simul acceperunt jus jurandum ipsi pro civitate sua in pacti verba jurarent. Quo facto omnia, quae ab utraque parte post icti foederis tempus capta erant, temporibus a legatis ad hoc missis accurate reputatis restitui solebant. Thuc. IV, 122, 3: Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Xen. Hell. IV, 4, 1: Ἰφικράτην καὶ τὰς ναῦς μετεπέμποντο καὶ ὅσα ὕστερον ἔλαβε μετὰ τοὺς ὅρκους τοὺς ἐν Λακεδαιμονίᾳ γενομένους, πάντα ἡνάγκασαν ἀποδοῦναι. Inepta igitur et plane inaudita fuit ratio, qua pax inter Philippum et Athenienses Philocrate auctore facta est, etiam si paciscendi modo per se vel maxime iniquo mala perditorum hominum voluntas non fuisset adjumento.

Pace confecta captivi aliae quae bello capta erant reddebantur. Thuc. V, 18, 7; 77, 1. Victis nonnumquam a victoribus impensae in bellum factae imponebantur (Diod. XI, 26, 2: ἐπράξατο δὲ (Γέλων) παρ' αὐτῶν (τῶν Καρχηδονίων) τὰς εἰς τὸν πόλεμον γεγενημένας δαπάνας), quae si portionibus persolvebantur (Thuc. I, 117, 3: χρήματα τὰ ἀναλωθέντα κατὰ χρόνους ταξάμενοι ἀποδοῦναι), dum essent persolutae, obsides dabantur; cf. pacis proposita a Nicia facta Thuc. VII, 83, 2: εἶναι ἐτοίμος ὑπὲρ Ἀθηναίων ξυμβῆναι ὅσα ἀνήλωσαν χρήματα Συρακόσιοι ἐς τὸν πόλεμον, ταῦτα ἀποδοῦναι — μέχρι δ' οὐ ἂν τὰ χρήματα ἀποδοθῇ, ἀνδρας δώσειν Ἀθηναίων ὁμήρους, ἓνα κατὰ τάλαντον.

Quo quisque ordine leges pacti persolveret captae bello redderet sorti permitti solebat, Thuc. V, 21, 1: ἔλαχον γὰρ πρότεροι ἀποδιδόναι ἃ εἶχον c. 35, 3: τὴν γὰρ Ἀμφίπολιν πρότεροι λαχόντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀποδιδόναι καὶ τὰ ἄλλα οὐκ ἀποδεδώκεσαν, et ipsum hoc 'dabo si dederis' aliquid miri habet in pactionibus publica auctoritate sanctis quamque suspiciosa mente statim ab initio ejus modi foedera accepta sint praeclare demonstrat.

¹⁾ v. Thuc. IV, 118, 9, ubi legendum est: ἡπερ καὶ ὑμεῖς ἡμᾶς ἐκελεύετε v. Kirchhoff, Monatsb. d. Berl. Acad. 1880 p. 842; Steup l. l. p. 4 ann.

Ceterum aliquando paces arbitrio atque obstinatione praetorum ad irritum vocatae sunt: qui si ipso illo tempore quo de pace convenit prosperos in hostes habebant successus, inviti emolumentum intempestiva incommodaque ut putabant pace sibi ereptum videbant. Sic post indutias ol. 89, 1 (423) inter Peloponnesiacos et Athenienses factas, cum domi omnia gaudio rerum pacatarum plena perpetuaeque pacis spe essent elata ex restituenda Atheniensibus urbe Scione a Brasida negata incendium belli denuo vehementissime exarsit (Thuc. IV, 123), eodemque modo Timotheus, cum omnia ei in navali bello gerendo prospere evenissent, pacis ol. 101, 2 (374) inter Lacedaemonios et Athenienses compositae exstitit turbator, Xen. Hell. VI, 2, 2: εὐθὺς δ' ἐκείθεν δύο τῶν πρέσβεων πλεύσαντες κατὰ δόγμα τῆς πόλεως εἶπον τῷ Τιμοθέῳ ἀποκλεῖν οἴκαδε ὥς εἰρήνης οὕσης· ὁ δ' ἅμ' ἀποπλέων τοὺς τῶν Ζακυνθίων φυγάδας ἀπεβίβασεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν κτλ.

IV. Foedus (συμμαχία).

Locus classicus, quo de duobus apud Graecos foederum generibus agitur simulque utriusque generis formula proponitur, exstat apud Thucydidem, lib. I, 44: ἐν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ μετέγνωσαν Κερκυραίοις συμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν — ἐπιμαχίαν δὲ ἐποίησαντο τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἢ ἡ Ἀθήνας ἢ τοὺς τούτων συμμαχόνες. Discernuntur igitur foedera, altera ad defendendum modo, altera ad inferendum defendendumque bellum inita. Quod discrimen ipsam quin recte statutum sit cum dubitatio esse nequeat, vox qua alterum significatur genus ἐπιμαχία, aliquam praebet difficultatem. Quod vocabulum cum a titulis plane abhorreat — atque hoc non casu factum esse inde elucet, quod foederum titulis exhibitorum multo major pars ipso altero quod ἐπιμαχία dicitur genere continetur — cumque apud scriptores inde a Thucydide rarissime occurrat, exsistit hoc loco quaestio subdifficilis, vulgare quidem sermone quamvis raro adhibita, in publicum

tamen usum non sit recepta, an Thucydides ipse eam formaverit, formatam deinde alii sibi assumpserint scriptores. Hoc quidem propius esse vero ut putem his adducor causis. Habet primum aliquid miri, omnibus iis locis ubi vox *ἐπιμαχία* invenitur, non satis habuisse scriptorem eam solam ponere, sed semper explicationem aliquam addidisse¹⁾, ut Thucydides ipse, allato loco remoto, lib. V, 48, 2: *ἀρκεῖν δ' ἔφασαν (οἱ Κορίνθιοι) σφίσι τὴν πρώτην γενομένην ἐπιμαχίαν, ἀλλήλοις βοηθεῖν, ξυνεπιστρατεύειν δὲ μηδενί*, et item Xen. Cyrop. III, 2, 23: *καὶ (εἶναι) ἐπιμαχίαν κοινήν, εἴ τις ἀδικοῖη οποιτέρους*. Aristot. Pol. III, 5, 13 (Stahr): *ὥς ἐπιμαχίας οὔσης βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας μόνον*. Cujus rei justa vix inveniri posset causa, si vox *ἐπιμαχία* in communi hominum possessione nec cui quid sibi vellet dubium fuisset. Sed gravius aliud videtur. Exstant enim apud Thucydidem duo loci, ubi, quamquam de foedere quod ad defendendum spectat agitur, tamen scriptor non vocem *ἐπιμαχία* adhibet sed usitatam et ipsi ut putaverim solam facilem atque expeditam notionem *συμμαχία*, ita quidem, ut id quod est *ἐπιμαχεῖν* non contrarium τῷ *συμμαχεῖν* opponatur sed pars generi subicitur, lib. V, 27, 2: *πρὸς Ἀργεῖους ξυμμαχίαν ποιῆσθαι ὥστε τῇ ἀλλήλων ἐπιμαχεῖν*. lib. VI, 79: *λέγοντες ξυμμαχίαν εἶναι ὑμῖν πρὸς Ἀθηναίους· ἦν γε οὐκ ἐπὶ τοῖς φίλοις ἐποιήσασθε, τῶν δὲ ἐχθρῶν ἦν τις ἐφ' ὑμᾶς ἴη, καὶ τοῖς γε Ἀθηναίοις βοηθεῖν, ὅταν ἔπ' ἄλλων, καὶ μὴ αὐτοὶ ὥσπερ νῦν τοὺς πέλας ἀδικῶσιν*. Quae exempla satis mihi probare videntur, Thucydidi ipsi notionem *ἐπιμαχία* non tam promptam fuisse atque fixam, ut ubicunque de societate ad defendendum solum pertinente verba faciebat semper eam, nedum sine explicatione adhiberet, neque a similitudine veri abhorret, vocem *ἐπιμαχία* Thucydidem primum *Προδίκου τοῦ Κείου τὴν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν* (vita Marcell. p. 13 Bkk.) aemulatum²⁾ conformasse, simili adductum studio contrarii

¹⁾ Dem. XII, 7 (ep. Phil.) pro *ἐπιμαχία* vox *ἐπισυμμαχία* (*ἐπιμαχίας* pr. Ω) sine explicatione posita est. Quem locum, cum tota epistola interpolata sit, nihil habere momenti consentaneum est.

²⁾ cf. Spengel, *Συναγωγὴ τεχνῶν* p. 53 sqq.

in singula verba quasi comprimendi, quo Andocidem ut voces *εἰρήνη* et *σπονδαί* inter se opponeret commotum esse vidimus.

Una igitur eademque significatione, voce *συμμαχία*, utrumque cum constet foederum genus appellatum esse, ejus rei si causam quaerimus haec fere ex conjectura quidem sed fortasse probabili dicere ausim. Antiquissimis temporibus solus alter ille exstabat societatis conjungendae modus, qui formula *τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομίζειν* vel rectius *τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρόν νομίζειν* indicatur. Hanc enim formulam esse perantiquam ipsa verba *φίλος* et *ἐχθρός* perspicue ostendunt, quippe quae si propriam respicimus significationem non ad amicitias inimicitiasve totos inter populos intercedentes sed inter singulas personas exercitas referenda esse nemo est quin sciat. Quod discrimen quamquam paulatim oblitteratum est, tamen quinto saeculo nondum plane ex hominum sensu extinctum fuisse docet locus ille Sophocleus, Aj. 1132 sq. Ut igitur apud populos nondum firmam constitutamque rei publicae formam assecutos prima quae inter varias vincula connectuntur civitates non publica fiunt auctoritate neque ad ipsius rei publicae ut ita dicam personam, sed ad singulos quosdam pertinere solent homines, sic etiam formula illa vetustissimis temporibus orta primum in foederibus a privatis hominibus initis adhibita, deinde ad commercium inter totas civitates conjunctum translata esse videtur; qui transitus facillimam inde habet explicationem, quod prioribus quidem temporibus, cum nondum rei publicae sed regni vel tyrannidis forma exstabat, ii qui civitati praeerant vere ejus personam gerebant et non publica auctoritate sed suo arbitrio amicitiam vel inimicitiam inter se aliosque sibi similes, eo ipso bellum vel pacem atque foedus inter populos suos conjungebant. Ad eandem rationem primum magis ad personam pertinentem translaticia civitatum foedere conjunctarum appellatio, *φίλος καὶ ξύμμαχος* spectare videtur; cf. ex. c. Soph. Aj. 1052; Plut. Thes. 30.

Jam autem apparet ejus modi armorum societatem tum quidem sine difficultate stare potuisse, si civitates inter quas convenit iisdem conjunctae studiis commodisque non suam quaeque ingrederetur rerum gerendarum viam, tamque diu errorum perturbationumque nihil fuisse causae, quam diu non plurimum

quam duarum civitatum ratio esset habenda. Ubi autem magnae ortae sunt res publicae permultis auctae sociis et iis certis quibusdam legibus cum illis conjunctis, ubi omnino multifariae et saepe valde intricatae rationes inter Graeciae civitates fieri coeperunt, non hercle mirum est, foederibus illa formula descriptis non jam locum relictum esse nisi aut inter parvas res publicas easque loci, gentis, aliarum rerum communione conjunctas aut inter eas, quae non ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις ut Graeci dicunt sed impari societate essent colligatae, ut condicio illa ad alterum solum pertineret foederis socium. Ita factum est, ut formula foederis quod *συμμαχία* appellatur propria altera quae ad defendendum modo spectat paulatim submoveretur, pristina tamen significatione *συμμαχία* servata; quae nominis et sententiae commutatio, cum propria vocis *συμμαχία* significatio sentiretur, multorum errorum disceptationumque fons videtur fuisse.¹⁾ Haec quae de commutata foederis quod *συμμαχία* dicitur vi paulatim in hominum mentem atque usum inducta disputavimus, praeclaram accipiunt lucem loco Demosthenico, or. V, 16, ubi orator de foederibus in universum sic statuit: καὶ γὰρ ἡμῖν ἀκχείνοις τοὺς βοηθοῦντας ἂν οἶμαι, εἰς τὴν οἰκείαν εἴ τις ἐμβάλοι, βοηθεῖν, οὐ συνεπιστρατεύουσιν οὐδέ-τέροις· καὶ γὰρ αἱ συμμαχίαι τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον, ὧν καὶ φροντίσειεν ἂν τις, καὶ τὸ πρᾶγμα φύσει τοιοῦτόν ἐστιν. Quibus verbis vides foedera ad bellum inferendum defendendumque fieri posse prorsus negari nisi inter civitates dispari jure conjunctas.

Exempla autem foederum ad aggrediendum defendendumque spectantium haec habeo proferre:

C. I. G. 2554 Foedus inter Latios et Olontios exeunte saec. III ictum.

v. 11: [τὸν] ἀντὸν φίλον] καὶ [ἐχθρὸν] ἔ[ξε]ν

C. I. G. 2555 (Cauer 116) Ejusdem temporis foedus inter civitatem Hierapytniorum et cleruchos eorum ictum.

v. 17 sq.: καὶ δὴ τὸν ἀντὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῶ καὶ πολεμῶ ἀπὸ χώρας παντὶ σθένει, οἳ καὶ οἱ ἐπιπάντες Ἱεραπυτνῖοι.

¹⁾ cf. Wachsmuth, *hell. Altertumskunde*² p. 173.

Mnemos. I (1852) p. 106 (Cauer 117) Ejusdem temporis foedus a Hierapytniis cum Lyttiis et Magnetibus ictum.

v. 16 sq.: καὶ τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῶ καὶ πολεμησῶ ἀπὸ χώρας, νῖ κα καὶ ὁ Ἱεραπύτνιος.

Bull. de Corr. Hell. IX (1885) p. 8 Ejusdem (?) temporis foedus inter Gortynios et Lappaeos ictum.

v. 6 sqq.: κήψῃθαι τὸν Λαππαλον [τ]οῖς Γορτυνίοις καὶ πολέμω χ[ί]ρηντας ὅπνι κα παρκαλίωντι οἱ Γορτυνιοί, καὶ τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῆν τοῖς Γορτυνίοις. cf. tamen p. 48 sq.

C. I. G. 3137 (Dittbg. 171) Foedus Smyrnaeorum cum cleruchis Magnesiae ad Sipyllum habitantibus fere ol. 134, 1 (244) ictum.

v. 39 sq.: [πολ]ιτεύσονται δὲ μετὰ Συμρναίων κατὰ τοὺς τῆς πόλεως νόμους [ἀ]στασιάστως τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον ἡγούμενοι Συμρναίο[ις]. cf. v. 16.

Eandem formulam exstitisse in titulo foederis inter Lyttios et Boloentios facti (Voretzsch, Hermes IV p. 268) inde colligere licet, quod juris jurandi formula ad foedus ipsum spectans (v. 10: καὶ οὐ προλειπῶ τὸς Βολοεντίος οὐτ' ἐν πολέμῳ οὐτ' ἐν εἰρήνῃ) eadem est quae invenitur C. I. G. 2554 v. 17, haec autem referenda est ad foederis formulam supra allatam.

Aliam ejusdem sententiae formulam exhibet celeberrimus titulus, quo foedus inter Eleos et Heraeos c. OL. 70, 1 (500) ictum continetur, C. I. G. 11: εἰ δέ τι δέοι, εἴτε ἔπος εἴτε ἔργον, συνείεν ἂν ἀλλήλοις, τὰ τε ἄλλα καὶ περὶ πολέμοιο.

Huc accedunt exempla apud scriptores exstantia. Thuc. III, 75: σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους (τοὺς Κερκυραίους) καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν. cf. c. 70, 6: ἐπνυθύναντο τὸν Πειθίαν — μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν. lib. VII, 33, 6: τοὺς Θουρίους πεῖσαι σφίσι ξυστρατεύειν τε ὡς προθυμότερα καὶ — τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους τοῖς Ἀθηναίοις νομίζειν. Xen. Anab. II, 5, 39: ὁμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομίζειν. Aesch. III, 100: οἵτινες δεήσονται τὸν αὐτὸν Ἀθηναίους φίλον

καὶ ἐχθρὸν νομίζειν.¹⁾ Publicae formulae circumscriptio existimanda est quae leguntur Thuc. V, 48, 2: γενομένης πρὸ τούτου Ἡλείοις καὶ Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσι ξυμμαχίας τοῖς αὐτοῖς πολεμεῖν καὶ εἰρήνην ἄγειν.

Ejusdem formulae in foederibus imparibus condicionibus initis exempla afferre satis habeo Xen. Hell. II, 2, 20: τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζοντας (τοὺς Ἀθηναίους) Λακεδαιμονίοις ἐπεσθαι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ὅποι ἂν ἡγῶνται. lib. V, 3, 26: συνθήκας ἐποιήσαντο τὸν αὐτὸν μὲν ἐχθρὸν καὶ φίλον Λακεδαιμονίοις νομίζειν, ἀκολουθεῖν δὲ ὅποι ἂν ἡγῶνται καὶ σύμμαχοι εἶναι, quibus locis addita verba ἐπεσθαι — ὅποι ἂν ἡγῶνται inferiorem sociorum condicionem indicant; cf. lib. VII, 1, 42: πιστὰ λαβὼν (ὁ Ἐπαμεινώνδας) παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἧ μὴν συμμάχους ἔσεσθαι καὶ ἀκολουθήσειν ὅποι ἂν θηβαῖοι ἡγῶνται.

Formulae ei de qua agitur similes exstant Thuc. V, 39, 3: Λακεδαιμόνιοι δὲ εἰδότες μὲν ὅτι ἀδικήσουσιν Ἀθηναίους, εἰρημένον ἄνευ ἀλλήλων μήτε σπένδεσθαι τῷ μήτε πολεμεῖν κτλ. et c. 46, 2: καθάπερ εἰρητο ἄνευ ἀλλήλων μηδενὶ ξυμβαίνειν. Quae condicio cum neque in foederis documento (c. 23) insit neque alio loco a scriptore commemoretur, discrepantiam alii alio modo removere conati sunt.²⁾ Nobis quidem cum non emendandi scriptoris munus susceperimus sed in explicandis foederum formulis versemur, de iis quae ad hoc aliquid habeant momenti satis est exponere. Quaeritur enim quo modo formula illa per se sit intellegenda; ut accuratius dicam, illud ἄνευ ἀλλήλων ad factine an ad consilii societatem referri debeat. Steupius quidem (l. l. p. 74) communicatum factum intellegit et praepositionis ἄνευ sic adhibitae complura affert exempla; neque non aliam notionem ad auctoritatem modo spectantem inesse posse probatur locis ut Thuc. I, 91, 5: τὴν τε γὰρ πόλιν ὅτε ἐδόκει ἐκλιπεῖν ἄμεινον εἶναι καὶ ἐς τὰς

¹⁾ Haec fortasse formula etiam Demosthenis menti obversata est, or. de cor. (XVIII) § 280: τοὺς αὐτοὺς μισεῖν καὶ φιλεῖν οὕπερ ἂν ἡ πατρίς.

²⁾ cf. Kirchhoff, Sitzungsbl. d. Berl. Acad. 1883 p. 831 sqq.; Steup, l. l. p. 73 sqq.

ναῦς ἐσβῆναι, ἄνευ ἐκείνων ἔφασαν γνόντες τολμῆσαι. Xen. Hell. III, 4, 26: ὅτι οὐκ ἂν ποιήσῃε ταῦτα ἄνευ τῶν οἴκοι τελῶν. Hb. IV, 3, 16: ὁ μέντοι Τιρίβαζος τὸ μὲν ἄνευ βασιλέως μετὰ Λοκεδαιμονίων γενέσθαι οὐκ ἀσφαλὲς αὐτῷ ἤγειτο εἶναι. Antiphon V, 47: ὁ οὐδὲ πόλει ἔξεστιν, ἄνευ Ἀθηναίων οὐδένα θανάτῳ ζημιῶσαι. C. I. Att. IV, 27a (Dittbg. 10): οὐδὲ χρήματα ἀφαιρήσομαι ἀκ[ρ]ίτου οὐδενὸς ἄνευ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων. Dittbg. 13 v. 55: καὶ τὸ λοιπὸν μὴ ἐνιδρύεσθαι βωμοὺς ἐν τῷ Πελαργικῷ ἄνευ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου et a. s. Per se igitur cum utraque sententia ferri possit, tamen ut alteram ad communicatum consilium spectantem praeferam hac commoveor causa Ne formulam quidem τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν semper foedus agendo commune indicare elucet ex titulo Cretensi, Mnemos. I (1852) p. 105 (Cauer 117). Foedus esse quod propria *συμμαχία* appelletur docet formula jure jurando exhibita, v. 16: τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῶ, quae tamen formula foederis condicionibus sic explicatur, v. 8 sqq.: μὴ ἐξέστω δὲ ἰδίᾳ μήτε πόλεμον ἐμφερέσθαι χωρὶς μήτε εἰρήνην τιθέσθαι, αἶ κα μὴ ἀμφοτέροις δόξῃ· αἶ δέ τινές κα ἰδίᾳ ἐξενεγκώνται, αὐτοὶ καὶ διαπολεμόντων καὶ μὴ ἐνόρκοι ἔστων οἱ μὴ συμπολεμόντες. Quod additamentum non ita intellegendum esse, ut, si quidem ab altera parte ad alterum de bello aliquo suscipiendo esset relatum, haec utique deberet auxilium praebere, per se patet, quippe cum ejus modi ratio ad plane inane officium spectatura fuerit, sed eam ob causam factum esse apparet, ne altera pars alterius inceptis quamvis dubiis atque stultis vel invita implicaretur — quod periculum recte indicant Corcyraei verbis (Thuc. I, 32, 4): τὸ μὴ ἐν ἀλλοτρίᾳ *συμμαχία* τῇ τοῦ πέλας γνώμῃ *συγκινδυνεύειν* — sed si minus videretur operam suam pacto non laeso antea posset detrectare, cum si alter socius nihilo minus in conatu suo perstabat, alter illis αἶ κα μὴ ἀμφοτέροις δόξῃ religione liberaretur. Foedus igitur, ut breviter dicam, principio est quod proprie appelletur *συμμαχία*, non tamen absoluta, sed certis quibusdam legibus constricta, ut eadem ratione alia nonnumquam foedera, de quibus nihil nisi ipsa formula constet, intellegenda esse pro certo habuerim. Immo vero ali-

quando formula illa tacito jure ad solam defensionem videtur relata esse. Alius enim foederis Cretensis titulo, quem ed. Haus-soullier, Bull. de Cor. Hell. IX (1885) p. 8, utraque formula, et quae ad defensionem impetumque et quae ad arcendum modo spectat, nulla statuta exceptione altera juxta alteram positae exhibentur, v. 6 sqq.: *καὶ τὸν αὐτὸν φίλον κῆχθρόν ἐξῆν τοῖς Γορτυνίοις· καὶ τίς κα πολεμῇ τοῖς Γορτυνίοις* ectr. v. p. 54. Ut autem formulae τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν principalis vis rerum gerendarum societas accipienda est, quae tamen aliquando communi subjecta sit consilio, sic formulam *ἄνευ ἀλλήλων μῆτε σπένδεσθαι τῷ μῆτε πολεμεῖν* principio ad consilium communicandum spectare existimo, rerum gerendarum societate post consilium factum non exclusa. Atque mirum esset, si ejus modi constitutio, qua civitati amicitia cum altera conjunctae, priusquam irreparabile aliquid ab hac fieret, agendi libertas praestaretur, formularum apparatui plane defuisset. Itaque contra Steupium (l. l. p. 74) formulas quae sunt *ἄνευ ἀλλήλων μῆτε σπένδεσθαι τῷ μῆτε πολεμεῖν* et *μὴ πολεμεῖν τῷ μηδὲ ξυμβαίνειν ἄνευ κοινῆς γνώμης* (lib. V, 38, 1) ab altera, formulas quae sunt *τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, μὴ ξυμβαίνειν τῷ μηδὲ πολεμεῖν ἀλλ' ἢ ἅμα* (lib. V, 80, 1), *κοινῇ πολεμεῖν* — *κἂν ἄλλο τι δόξῃ κοινῇ σπείσασθαι* (Libanii Hypoth. ad Dem. I v. 22) ab altera parte eandem habere significationem contenderim, ac ne Kirchhoffio quidem assentiri possum, quod verba a Stahlio (cujus sententiam ceterum minime probo) initio c. 23 suppleta, *μῆτε σπένδεσθαι τῷ ἄνευ κοινῆς γνώμης μῆτε πολεμεῖν* (v. Thuc. ed. Poppo. ed. II ann. ad l.) ipsam eam ob causam reiecit, quod foederis rationi, quippe quod ad defensionem modo, non ad impetum pertineat, plane repugnent. Iis probatis quae antea exposuimus haec quidem causa ad irritum cadit, et accipit sententia mea non mediocrem ut videtur confirmationem ex loco Thucydideo jam supra allato, lib. V, 38: *ὁμόσαι ὄρκους ἀλλήλοις ἢ μὴν ἔν τε τῷ παρατυχόντι ἀμυνεῖν τῷ δεομένῳ καὶ μὴ πολεμήσειν τῷ μηδὲ ξυμβήσεσθαι ἄνευ κοινῆς γνώμης*. Quo loco de foedere agi ad defensionem pertinente verba *ἔν τε τῷ παρατυχόντι ἀμυνεῖν τῷ δεομένῳ* perspicue indicant, sed nihilo minus adduntur illa καὶ μὴ πο-

λεμήσειν κτλ., quod fieri non potuit si verba eam quam Steupius vult haberent significationem.

Alius locus difficilis explicatu exstat Thuc. V, 80, 1: αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ ἡ ξυμμαχία αὕτη (v. c. 79) ἐγεγέννητο, καὶ ὅποσα ἀλλήλων πολέμῳ ἢ εἴ τι ἄλλο εἶχον, διελύσαντο· κοινῇ δὲ ἦδη τὰ πράγματα τιθέμενοι ἐψηφίσαντο κήρυκα καὶ πρεσβείαν παρ' Ἀθηναίων μὴ προσδέχεσθαι, ἢν μὴ ἐκ Πελοποννήσου ἐξίωσι τὰ τεῖχη ἐκλιπόντες, καὶ μὴ ξυμβαίνειν τῷ μηδὲ πολεμεῖν ἀλλ' ἢ ἅμα. Quo de loco argutissime disputavit Kirchhoffius, Sitzungsab. d. Berl. Acad. 1883 p. 864 sqq., et sententiam viri doctissimi magnam prae se ferre veri speciem quivis concedet et ego quoque libenter confiteor. Negat enim Kirchhoffius, conventionem l. l. a scriptore commemoratam vere factam, sed potius Thucydidem, cum alio ex fonte ea, quae in operis tenore narret, ex alio quae inseruit documenta hauserit, errore contendit adductum esse, ut unum idemque factum pro diversis proferret. Verba igitur ἐψηφίσαντο κήρυκα καὶ πρεσβείαν παρ' Ἀθηναίων μὴ προσδέχεσθαι, ἢν μὴ ἐκ Πελοποννήσου ἐξίωσι τὰ τεῖχη ἐκλιπόντες nihil esse nisi circumscriptam libereque mutatam documenti condicionem, c. 77, 2: αἱ δὲ καὶ μὴ εἰκοντι τοὶ Ἀθηναῖοι ἐξ Ἐπιδάουρω, πολεμῶς ἤμην τοῖς Ἀργείοις καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις κτλ., verba autem καὶ μὴ ξυμβαίνειν τῷ μηδὲ πολεμεῖν ἀλλ' ἢ ἅμα arbitrariam interpretationem verborum sane suspensorum ambiguumque c. 79, 3: αἱ δὲ ποι στρατείας δέη κοινᾶς κτλ. His rebus magnam suspicionem moventibus accedere verba καὶ ὅποσα ἀλλήλων πολέμῳ ἢ εἴ τι ἄλλο εἶχον διελύσαντο ad pactionis condicionem spectantia c. 77, 1 exhibitam (ἀποδιδόντας τῶς παῖδας κτλ.) nimis incerte inaniterque prolata, quamquam ex monumento ea supplere licuerit. Haec Kirchhoffii sententia quamvis subtiliter excogitata tamen aliquid mihi praebet dubitationis, eam potissimum ob causam quod — si duos illos fontes fuisse concedimus — Thucydidem veram quae inter eos intercederet rationem non perspexisse ut existimem a me impetrare nequeo, atque illud quaeritur, opusne fuerit quae brevi ante documento allato accurate indicata sunt, ubi pacti condiciones expletas esse scriptor narrat, singillatim ea et discretim repetere. Nec quicquam ad hoc momenti habet illud ἢ εἴ τι ἄλλο εἶχον, cum

alias quoque exstitisse res quae componi deberent publico documento non separatim exhibitas consentaneum sit. Accedit quod et discrimen inter monumenti condiciones et narrationem scriptoris majus esse videtur quam quod interpretatione vel maxime libera possit explicari et ipsa forma narrationis Kirchhoffii sententiam quodam modo redarguit, cum vix interpretis sit, obscuram publicarum litterarum constitutionem formula publicis actis usitata definire. Tertium duas res explicatione egere puto: primum, cur probatis ab Argivis Lacedaemoniorum propositionibus (c. 78: *τοῦτον μὲν τὸν λόγον προσεδέξαντο πρῶτον οἱ Ἀργεῖοι*) non statim lege, sed re solum pax facta sit (*μετὰ δὲ τοῦτο ἐπιμῖξιας οὐσῆς ἤδη παρ' ἀλλήλους*); deinde, cur foedus non iisdem condicionibus compositum sit quibus a Lacedaemoniis propositis Argivi assensi sunt. Ac liceat mihi quid sentiam breviter indicare. Duo cum Lacedaemonii profferrent proposita, belli alterum alterum pacis, popularium parte Alcibiade auctore quam maxime reluctantante (c. 76, 8: *γενομένης πολλῆς ἀντιλογίας*) quae paci favebat optimatum pars evicit, ut haec acciperetur propositio. Quo facto cum pax esset aperta, quo minus rite conficeretur popularis factio ad tempus impedisse videtur; deinde renovatis optimatum conatibus (c. 78: *οὐ πολλῶ ὕστερον ἔπραξαν αὐτοῖς οἱ αὐτοὶ ἄνδρες*) pax cum foedere conjuncta lege composita quidem est sed tamen condicionibus ita mutatis, ut propositionis constitutio ipsos in Athenienses confecta (c. 77, 2), fortasse popularium ope, plane omitteretur. Quod autem condicionum ad restituendos obsides captivosque spectantium novo pacis foederisque documento nulla mentio fit inde suam habeat explicationem, quod post acceptas Lacedaemoniorum propositiones si non omnes tamen pars condicionum ad declarandam bonam voluntatem statim expleta est (cf. c. 21: *Λακεδαιμόνιοι δέ — τοῖς τε ἄνδρας εὐθὺς τοὺς παρὰ σφίσιν αἰχμαλώτους ἀφίεσαν*). Propiore autem inter utramque civitatem intercedente ratione (c. 80: *κοινῇ δὲ ἤδη τὰ πράγματα τιθέμενοι*) optimates ad id potentiae pervenerunt, ut constitutionem primum in propositionibus contra Athenienses factam, deinde foederis documento popularibus auctoribus oppressam, iterum eamque auctam (nam de eo quod Graeci *πόλεμον ἀκήρυκτον* appellant in propositionibus nihil dictum erat) renovarent

et assequerentur, ut foedus absolutum priore pactione (§ 3) obscure indicatum aperte expressisque verbis constitueretur.

Sed haec hactenus. Alterius autem foederum generis ad defensionem modo pertinentium multo plurima exstant exempla et ea eandem omnes vel certe similem exhibentia formulam. Sunt autem haec:

Ol. 89, 3 (421) Foedus inter Athenienses et Lacedaemonios ictum. Thuc. V, 23:

ἐάν τινες ἴωσιν ἐπὶ τὴν γῆν πολέμιοι τὴν Λακεδαιμονίων καὶ κακῶς ποιῶσιν Λακεδαιμονίους, ὠφελεῖν Ἀθηναίους Λακεδαιμονίους τρόπῳ ὅποιῳ ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν.

καὶ ἐάν τινες ἐπὶ τὴν Ἀθηναίων γῆν ἴωσι πολέμιοι καὶ κακῶς ποιῶσιν Ἀθηναίους, ὠφελεῖν Λακεδαιμονίους Ἀθηναίους τρόπῳ ὅτῳ ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν.

Ol. 89, 4 (420) Foedus ab Atheniensibus cum Argivis, Mantinensibus Eleisque ictum. Thuc. V, 47:

ἐὰν πολέμιοι ἴωσιν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν Ἀθηναίων, βοηθεῖν Ἀργεῖους καὶ Μαντινέας καὶ Ἡλείους Ἀθήναζε, καθ' ὃ τι ἂν ἐπαγγέλλωσιν Ἀθηναῖοι, τρόπῳ ὅποιῳ ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν.

βοηθεῖν δὲ καὶ Ἀθηναίους ἐς Ἄργος καὶ ἐς Μαντίνειαν καὶ ἐς Ἥλιν, ἐὰν πολέμιοι ἴωσιν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν Ἀργείων ἢ τὴν Μαντινέων ἢ τὴν Ἡλείων, καθ' ὃ τι ἂν ἐπαγγέλλωσιν αἱ πόλεις αὗται, τρόπῳ ὅποιῳ ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν.

Ol. 92, 1 (411) Foedus inter Lacedaemonios et Persas ictum. Thuc. VIII, 58:

ἦν δέ τις Λακεδαιμονίων ἢ τῶν συμμαχῶν ἐπὶ κακῶ ἤν ἐπὶ τὴν βασιλέως χώραν, Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμαχοὺς κωλύειν· καὶ ἦν τις ἐκ τῆς βασιλείας ἤν ἐπὶ κακῶ ἐπὶ Λακεδαιμονίους ἢ τοὺς συμμαχοὺς, βασιλεὺς κωλύετω.

Ol. 90, 3 (418/17) Foedus inter Athenienses et Argivorum populares ictum. C. I. Att. 50 frg. a vs. 2—3:

[ἐάν τις ἤν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν Ἀργείων ἐπὶ πο[λέμῳ] βοηθεῖν Ἀθηναίους, καθότι ἂν Ἀργεῖοι ἐπαγγε[λλωσιν].

Ol. 90, 1/91, 4 (420/413) Foedus inter Athenienses et Halienses ietum. C. I. Att. IV, 71 v. 11 sq.:

[ἐ]ὰν οἱ τις ἴη π[ολέμιος ἐπὶ τὴν Ἀλιῶν, βοηθεῖν Ἀθηναίους Ἀλ]ιεῦσιν.

Ol. 96, 2 (395/4) Foedus inter Athenienses et Boeotos ietum. C. I. Att. II, 6 v. 3 sqq.:

[ἐ]ὰν τις ἴη ἐπ[ὶ πολέμῳ ἐπ' Ἀθηναίους ἢ κατὰ] γῆν ἢ κατ[ὰ θάλατταν, βοηθεῖν Βοιωτ]οὺς [π]αντὶ σθένει καθότι ἂν ἐπαγγέλωσιν] Ἀθηναῖ[οι κατὰ τὸ δυνατόν· καὶ ἐὰν τις ἴη ἐπὶ [πολέμῳ ἐπὶ Βοιωτοὺς ἢ κατὰ γῆν ἢ] κ[α]τὰ [θάλατταν, βοηθεῖν Ἀθηναίους — — —

Ol. 96, 2 (395/4) Foedus inter Athenienses et Locros ietum. C. I. Att. II, 7 v. 4 sqq.:

[ἐ]ὰν τις ἴη ἐπ' Ἀθ[η]ναίους ἐπὶ πολέμ[ῳ ἢ κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν, βοηθεῖν Λοκροὺς παντὶ σθένει καθότι ἂν ἐπαγγέλλωσι Ἀθηναῖ]οι κατὰ τὸ δυνατόν· [καὶ ἐὰν τις ἴη ἐπὶ Λοκροὺς ἐπὶ πολέμῳ ἢ κατὰ γῆν ἢ κατὰ [θάλατταν, βοηθεῖν Ἀθηναίους παντὶ] σθένει καθότι ἂν ἐπαγγέλωσι Λοκροὶ κατὰ τὸ δυνατόν].

Ol. 98, 2 (387) Foedus inter Athenienses et Chios ietum. Mittheil. II (1877) p. 138 (Dittbg. 59) v. 23 sqq.:

ἐὰν τις ἴη ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖ[ν] Χίους παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, [καὶ ἐ]ὰν τις ἴη [ἐπὶ Χί]ους, βοηθεῖν Ἀθηναί[ου]ς παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν. cf. C. I. Att. II, 19 (Dittbg. 62).

Ol. 97, 4/98, 4 (389/83) Foedus inter Amyntam Arrhidæi filium et Chalcidenses ietum. Sauppe, inscriptiones Macedonicae quattuor p. 15 n. 2 (Dittbg. 60) v. 6 sqq.:

[ἐ]ὰν τις ἐπ' Ἀμύνταν ἴη, ἔστω ὁμοίως ἐμ[ὲ] π[ολέμῳ [καὶ] ἐπὶ Χαλκιδέας, καὶ ἐὰν ἐπὶ] Χαλκιδέ[ας] ἴη, καὶ ἐπ' Ἀμύνταν ἐμ[ὲ] πολέμῳ ἔστω — — —

Ol. 103, 1 (368/7) Foedus inter Athenienses et majorem Dionysium ietum. C. I. Att. II, 52 (Dittbg. 73) v. 12 sqq.:

[ἐ]ὰν τις ἴη ἐπὶ τ[ὴν] χώραν τὴν Ἀ[θη]ναίων ἐπὶ πολέμῳ ἢ κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν, βοηθεῖν Διονύσιον καὶ τοὺς ἐκγόνο[υ]ς αὐτοῦ, καθότι ἂν ἐπαγγέλλωσιν Ἀθηναῖοι, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν παντ[ὶ] σθένει κατὰ τὸ δυνατόν· καὶ] ἐὰν τις ἴη ἐπὶ

Διονύσιον ἢ τοὺς ἐκγόνου]ς αὐτοῦ ἢ ὅσων ἄρ[χει Διονύσιος ἐπὶ πολέμῳ] ἢ κατὰ γῆν ἢ κ[ατὰ θάλατταν, βοηθεῖν Ἀθη]ναίους, καθότι ἄ[ν ἐπαγγέλλωσιν, καὶ κατὰ γ]ῆν καὶ κατὰ θάλα[τταν παντὶ σθένει κατὰ τ]ὸ [δύ]νατόν.

c. Ol. 108, 4 (345/4) Foedus inter Hermiam Atarnei tyrannum et Erythraeos ictum. Dittbg. 97 v. 14 sqq.:

βοηθήσω Ἐρμ[αι καὶ τ]οῖς ἐταίροις καὶ κατὰ γῆν [καὶ κατ]ὰ θάλασσαν παντὶ σθένει κ[ατὰ τὸ δ]υνατόν. id. v. 25 sqq.

Foedus inter Hierapytnios et Rhodios extremo saec. III ictum. Mnemos. I (1852) p. 80 v. 64 sqq.:

καὶ εἴ τις κα βασιλεὺς ἢ δυνάσας ἢ ἄλλος ὁσιοῦν ἐπὶ πόλιν σρατενῆται Ἱεραπυτνίων, βοηθούντων Ἱεραπυτνίους εἰς τὰν πόλιν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν.

Ejusdem temporis foedus a Gortyniis et Hierapytniis cum Priansiiis factum. R. Bergmann, de inscriptione Cretensi inedita Berolini 1860 v. 14 sqq.:

αἱ δέ τις κα ἀ[φαιλήται ἢ πολεμήσῃ τοῖς Πριαν-σιεῦσιν, βοα]θησίουντι οἳ τε Γορτυνιοὶ κὼ [Ἱεραπυτνιοὶ παντὶ σθένει ὅπυι κα δυνώνται] ἀπροφασίστως καὶ κατ[ὰ γᾶν καὶ κατὰ θάλαθθαν].

Ejusdem (?) temporis foedus a Gortyniis et Lappaeis ictum. Haussoullier, Bull. de Corr. Hell. IX (1885) p. 8 v. 7 sqq.:

καὶ τις κα πολεμῇ τοῖς Γορτυνίοις ἢ φρώριον ἢ λιμένας καταλαμβάνῃ ἢ χώρας ἀποτάμνηται, βοα-θιόντων οἱ Λαππαῖοι τοῖς Γορτυνίοις καὶ κατὰ γᾶν καὶ κατὰ θάλαθθαν παντὶ σθένει ἐς τὸ δυνατόν.

κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τις κα τοῖς Λαππαίοις πολεμῇ ἢ ἀποτάμνηται χώρας ἃς ἔχοντες πορτήνθον ἐς τὰν πορτὶ Γορτυνίους φιλιαν καὶ συ[ν]μαχ[ί]αν, [ἢ] φρώρια ἢ λιμένας καταλαμβάνηται, βοαθιόντων οἱ Γορτύνιοι τοῖς Λαππαίοις καὶ κατὰ γᾶν καὶ κατὰ θάλαθθαν ἀπροφασίστως παντὶ σθένει ἐς τὸ δυνατόν.

Eadem formula exstat etiam in celeberrima tabula, qua socii Atheniensium Chabriae et Timothei aetate continentur. C. I. Att. II, 17 (Dittbg. 63) v. 46 sqq.:

ἐάν δέ τις ἴ[η] ἐπὶ πολέμῳ ἐπὶ τ[οῦ]ς ποιησαμένους
τὴν συμμαχίαν ἢ κατὰ [γῆ]ν ἢ κατὰ θάλατταν, βοη-
θεῖν Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους τοῦτοις καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυ-
νατόν. — cf. etiam C. I. Att. IV, 27a (Dittbg. 10) v. 29 sqq.

Vestigia formulae inveniuntur Mittheill. II (1877) p. 212
(Dittbg. 52) v. 1; C. I. Att. II, 17b (Dittbg. 64) v. 26 sq.; Bull. de
Corr. Hell. IX (1885) p. 14 B.

Atque illud ἐάν τις ἴη κτλ. quomodo in formulam sollemnem
abierit ex eo vel maxime intellegitur, quod quamquam verba
illa ad universum spectant, tamen saepius ejus contra quem
foedus initum est nomen condicionibus significatur; v. Mittheill. II
p. 197 (Dittbg. 85); Sauppe, inscript. Maced. p. 15 n. 2 (Dittbg. 60).

Nonnunquam haec formula, qua auxiliandi officium indica-
tur, ita comparata est, ut simul de servanda rei publicae forma
praestetur, utpote externis apud Graecos bellis semper fere
intestina civilium partium certamina erant conjuncta. Sic in
foedere ol. 104, 4 (361/0) inter Athenienses et Thessalos icto,
Mittheill. II (1877) p. 197 (Dittbg. 85) v. 16 sqq.: βοηθήσω π[αν]τὶ
σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, ἐάν τις ἴη ἐπὶ τὸ κοινὸν τὸ
Θετταλῶν ἐπὶ πολ[έμ]ῳ, ἢ τὸν ἄρχοντα καταλύει ὃν
εἶλοντο Θετταλοί, ἢ [τ]ύραννον καθ[ι]στῇ ἐν Θετταλίᾳ.
v. 27 sqq.: βο[η]θ[ή]σω παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, ἐάν
τις ἴ[η] ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν Ἀθ[ην]αίων ἐπὶ πολέμῳ ἢ τὸν
δῆμον καταλύει τὸν Ἀθηνα[ίων]. Item in foedere ol. 104, 3
(326/1) ab Atheniensibus cum Arcadibus, Achaeis, Eleis, Phli-
siis ictum. C. I. Att. II, 112 (Dittbg. 83, cujus supplementa hoc
loco sequor) v. 24 sqq.: [ἐάν δέ τις ἴη ἐπὶ τὴν Ἀττικὴ]ν, ἢ
τὸν δῆμον [καταλύη τὸν Ἀθηναίων ἢ τύραννον κα-]
θιστῇ ἢ ὀλίγαρχίαν, βοηθεῖν Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς] καὶ
Ἠλείους καὶ Φλειασίους Ἀθηναίους παντὶ σθένει καθότι
ἂν [ἐπαγγέλλωσιν Ἀθηναῖοι κατὰ τὸ δυ]νατόν· καὶ ἐάν [τις
ἴη ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἢ τὸν] δῆμον καταλύει τὸν
Φλειασίων, ἢ ἐάν τὴν πολιτείαν τὴν Ἀχαιῶν ἢ τὴν
Ἀρκάδων ἢ τὴν Ἠλείων καταλύη ἢ] μεθιστῇ, ἢ φν-
γαδύη τινας, βοηθεῖν Ἀθηναίους τούτοις παντὶ σθ[ένει
καθὰ ἐπαγγέλλουσι, αἰ τοῖς ἀ]δικουμένοις, κατὰ τὸ δυνα-
τόν]. Mnemos. I p. 79 v. 12 sqq.: καὶ εἴ τις καὶ ἐπὶ πόλιν ἢ

χώραν στρατευήται τὰν Ῥοδίων ἢ τοὺς νόμους ἢ τὰς ποθο-
δους ἢ τὰν καθεσακνίαν δαμοκρατίαν καταλύη, βοα-
θεῖν Ιεραπυντινοὺς Ῥοδίοις παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν.
cf. p. 80 v. 67 sqq. C. I. G. 3137 (Dittbg. 171) v. 65 sq.: συν-
διατηρήσω τήν τε αὐτονομίαν καὶ δημοκρατίαν κτλ. cf.
v. 67 sq.

Ad haec exempla titulis repraesentata accedunt alia quae
apud scriptores inveniuntur, non tam copiose perscripta quam
leviter significata et quasi ex verbis perlucetia. Sic jam supra
alia de causa attulimus Hermocratis verba Thuc. VI, 79: ἦν γε
(sc. τὴν ξυμμαχίαν) οὐκ ἐπὶ τοῖς φίλοις ἐποιήσασθε, τῶν
δὲ ἐχθρῶν ἦν τις ἐφ' ὧμᾶς ἴη κτλ. Thrasybulus Athe-
niensium consultum de foedere cum Thebanis contra Lacedae-
monios ineundo pronuntians dicit, Xen. Hell. III, 5, 16: ἡμεῖς
δὲ γε μεθ' ὧμῶν μαχόμεθα ἐκείνοις, ἂν ἴωσιν ἐφ' ὧμᾶς.
De foedere ol. 103, 2 (366) ab Atheniensibus cum Arcadibus
ieto legimus ibid. lib. VII, 4, 6: τοῖς μέντοι Ἀρκάσι πέμπειν
ἡραγκάζοντο τοὺς ἱππέας ἐπικούρους διὰ τὴν συμμαχίαν,
εἰ τις στρατεύοιτο ἐπὶ τὴν Ἀρκαδίαν. Societatem inter
Mantinenses, Lacedaemonios, Athenienses ol. 104, 2 (363) factam
ad defensionem modo spectasse elucet ex ejusd. lib. c. 5, 3:
παρακαλοῦντες Λακεδαιμονίους, εἰ βούλονται κοινῇ διακω-
λύειν, ἂν τινες ἴωσι καταδουλωσόμενοι τὴν Πελο-
πόννησον. Epaminondas cum quartam in Peloponnesum ex-
peditionem moliretur, Phocenses se secuturos esse negabant
λέγοντες, ὅτι συνθήκαι σφίσιν αὐτοῖς εἶεν, εἰ τις ἐπὶ
Θήβας ἴοι, βοηθεῖν ἐπ' ἄλλους δὲ στρατεύειν οὐκ εἶναι
ἐν ταῖς συνθήκαις (ibid. § 4). Foedus inter Athenienses et
Messenios ol. 106, 4 (352) pactum, cujus Demosthenes or. XVI, 9
mentionem facit, ἐπιμαχίαν ut hac voce utar fuisse ex Pausa-
niae lib. IV, 28, 2 colligere licet: οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐς μὲν τὴν
Λακωνικὴν οὐποτε μετὰ ἐκείνων ἐσβαλεῖν ἔφασαν, ἀρχόν-
των δὲ Λακεδαιμονίων πολέμον καὶ ἐπιστρατευσόν-
των τῇ Μεσσηνίᾳ παρέσεσθαι καὶ αὐτοὶ σφισιν ἐπηγγέ-
λονται. Neque apud oratores ejus modi exempla non inveniuntur,
ut Aesch. III, 92: ἔγραφε δ' ἐν τῇ συμμαχίᾳ βοηθεῖν ὧμᾶς
Χαλκιδεῦσι — καὶ Χαλκιδέας βοηθεῖν, ἐάν τις ἴη ἐπ'
Ἀθηναίους. cf. § 90: ἐνορκον λαβεῖν τὸν δῆμον τὸν Ἀθη-

ναίων, σύμμαχον ὀνομασθέντα βοηθήσειν, εἰ τις ἐπ' αὐτὸν ἴοι. — Dem. XVIII, 177: ὑπάρχεθ' ὑμεῖς ἔτοιμοι καὶ βοηθήσετ', εἴαν τις ἐπ' αὐτοὺς ἴῃ. Ejusd. or. § 87 alia ratione foedus ad defendendum modo non ad aggrediendum initum annuitur: παρελθὼν ἐπὶ Θράκης (ὁ Φίλιππος) Βυζαντίους συμμαχοὺς ὄντας αὐτῷ τὸ μὲν πρῶτον ἡξίου συμπολεμεῖν τὸν πρὸς ὑμᾶς πόλεμον, ὡς δ' οὐκ ἤθελον οὐδ' ἐπὶ τούτοις ἔφασαν τὴν συμμαχίαν πεποιῆσθαι κτλ. — Has formulas cum nemo civis Atheniensis identidem in contione audiens ignoraret, nihil habet miri, si eas oratores etiam ad eorum qui audirent animos aliquo modo commovendos adhibuisse videmus. Demosthenes enim cum dicat or. III, 6: εἰ γὰρ μὴ βοηθήσετε παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, θεάσασθε κτλ. formula, quam in foederis documento cum Olynthiis icti exstitisse certum est, orationi inserta quasi fulmine menti Atheniensium immisso ignaviae neglegentiaeque caligine circumfusae memoriam officii pactione illa suscepti revocare voluisse videtur.¹⁾

¹⁾ Insignia hujus formulae vestigia exstant, ubi vix ullus expectet, in Xenophontis Cyrop. VIII, 5, 25, in Cambysis oratione apud Persas habita ad Cyrum filium iis commendandum: θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κύρε, ἣν τις ἐπιστρατεύεται χώρα Πελοίδι ἢ Περσῶν νόμον διασπᾶν περᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει. ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κύρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅτι ἂν ἐπαγγέλλῃ. Praeclarum habes exemplum, quam rationem Xenophon in conscribendo illo opusculo secutus sit, cum Cyrum et Persas foedus inter se Graeca adhibita formula fingat pangentes. — Etiam aliarum formularum indicia apud scriptores inveniuntur. Huc spectat ex. c. Herod. I, 69: φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. lib. VIII, 140: ἡμῖν ὁμαχίην συνθέμενοι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Ad documenti verba Thuc. IV, 118, 6: σπονδὰς εἶναι λοῦσι καὶ ἀπιοῦσι bene confert Classenius Xen. Anab. II, 3, 7: εἰ — σπένδοιτο τοῖς λοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν. Ad lib. VI, 1, 2: ἔτοιμος εἶη τοὺς Ἕλληνας μῆτε ἀδικεῖν μῆτε ἀδικεῖσθαι cf. C. I. Att. I, 40 (Dittbg. 32) v. 21: μῆτε ἀδικεῖν μ[ῆ]τε [ἀ]δικεῖσθαι. Ad usitatam formulam pertinere videntur etiam Thuc. III, 71: τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἀλλ' ἢ μιᾷ νηὶ ἡσυχάζοντας. lib. II, 7, 2: τὰ τε ἄλλα ἡσυχάζοντας καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηὶ. lib. VI, 52: σφίσι τὰ ὄρκια εἶναι μιᾷ νηὶ καταπλέοντων Ἀθηναίων δέχεσθαι.

Formulis rationem foederum significantibus addo aliam de mutandis condicionibus, hanc quidem etiam in pacis pactionibus adhibitam:

C. I. Att. II, 7:

ὅτι δ' ἂν ἄλλο δοκῇ Ἀ[θηναίοις καὶ Λοκροῖς συμβουλευομέ]νοις, τοῦτο κύριο[ν εἶναι].

Mitteill. II (1877) p. 212 (Dittbg. 52):

[ὅτι δ' ἂν δοκῇ ἄμεινον εἶναι τ[οῖν πόλεσιν κοινῇ] συμβουλευόμεναι, τοῦτ]ο κύριον εἶναι.

C. I. G. 2554 v. 83 sq.:

εἰ δέ τί κα δόξη ταῖς πόλεσι βωλευσαμέναις χρήσιμον εἶμεν ἐπιγράφαι, ἔνοινον καὶ ἔνορχον ἔστω.

C. I. G. 2556 v. 74 sq.:

αἱ δέ τί κα δόξη ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι βωλουμέναις ἐπὶ τῷ κοινῷ συμφέροντι διορθώσασθαι, κύριον ἔστω τὸ διορθωθέν.

Mnemos. I (1852) p. 81 v. 85 sq.:

ἐξέσω δὲ καὶ διορθώσασθαι τὰς συνθήκας, εἰ τί κα δοκῇ ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι διαπρεσβευσάμεναις ποθ' αὐτάς· ἃ δέ κα κοινῷ δόξη, ταῦτα κύρια ἔσω.

Polyb. VII, 9, 17:

ἐὰν δὲ δοκῇ ἡμῖν ἀφελεῖν ἢ προσθεῖναι πρὸς τόνδε τὸν ὄρχον, ἀφελοῦμεν ἢ προσθήσομεν ὥς ἂν ἡμῖν δοκῇ ἀμφοτέροις.

Thuc. V, 47, 12:

ὅ τι ἂν δόξη ταῖς πόλεσιν ἀπάσαις κοινῇ βουλευομέναις, τοῦτο κύριον εἶναι.

Thuc. V, 18, 11:

εἰ δέ τι ἀμνημονοῦσιν¹⁾ ὁποτεροιοῦν καὶ ὀτονοῦν πέρι, λόγοις δικαίοις χρωμένοις εὖορχον εἶναι ἀμφοτέροις ταύτῃ

¹⁾ Locus ut traditus est recte se habere nequit: aut verbum ἀμνημονοῦσιν aut verbum μεταθεῖναι corruptum est. Nam si altera pars cujusvis foederis condicionis immemor in ea non stabat, minime hercle hoc causa fuit mutandae pactionis sed potius controversiae iudicio componendae (expectaremus igitur pro μεταθεῖναι διατίθεσθαι vel simile quid). Qua de re hoc loco omnino non agi formula docet § 4 exhibita, ἐὰν δέ τι διάφορον ἢ πρὸς ἀλλήλους δικαίῳ χρήσθων καὶ ὄρχοις, καθ' ὅτι ἂν ξυνθῶνται. Quae sententia poscatur nemini dubium esse potest: et sententiae et rationi palaeographicae satisfaceret,

μεταθελναι ὅπη ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις, Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις. Huc spectat c. 29, 2: εὖορκον εἶναι προσθελναι καὶ ἀφελειν ὅ τι ἂν ἀμφοῖν τοῖν πολέοιν δοκῇ, Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις. cf. Diod. XII, 75, 4.

His exemplis collatis emendatio in tituli a Thucydide allati locum, quae sententia flagitatur, etiam similitudinum ratione confirmatur. Thuc. V, 23, 6 transposita voce ἀμφοτέροις legendum judico:

ἐὰν δέ τι δοκῇ Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις προσθελναι καὶ ἀφελειν περὶ τῆς ξυμμαχίας, ὅ τι ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις, εὖορκον εἶναι.

cf. etiam C. I. Att. II, 333 v. 10 sqq.:

ἐὰν δ[ὲ] δοκῇ Λακεδαιμονίοις καὶ τ[ο]ις συμμαχοῖς καὶ Ἀθηναίοις [ἄμεινον εἶναι προσθελναι τι] καὶ ἀφελειν περὶ τῆς συμμαχί[ας, ὅπη ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις¹⁾] εὖορκον εἶναι.

Pauca hoc loco dicenda sunt de eo quod in pangendis foederibus adhibebatur jure jurando. Quod tres potissimum habet partes, quarum prima continetur invocatione deorum²⁾, secunda foederis condicionibus, tertia exsecratione in foederis ruptorem bonisque ei qui in pacto maneat ominibus.³⁾ Faciebat autem sui quisque populi more jus jurandum, quo spectat qui saepe commemoratur ὁ νόμμος vel ὁ ἐπιχώριος ὄρκος, cum secundam partem omnibus foederis participibus aequam fuisset consentaneum sit. Hanc inter tres quas posuimus partes intercedere rationem clare elucet ex titulo Mittheil. II (1877) p. 197 (Dittbg. 85), ubi foederis condicionibus jure jurando exhibitis (v. 16 sqq.) additur v. 20: ἐπομνύναι δὲ τὸν νόμιμον ὄρκον.

si scriberemus pro εἰ δέ τι ἀμνήμονοῦσιν εἰ δέ τι ἄμεινον νοοῦσιν, sed verbum νοεῖν a titulum dicendi ratione abhorre videtur. Cogitari potest de ἄμεινον νομίζουσιν aut, si longius a tradita lectione recedere volumus, μεταμνήσκουσι, μεταμνήσκονται simil. cf. Thuc. IV, 118, 9; Xen. Hell. VII, 1, 37. Cum scripturam omnibus numeris certam invenire mihi non contigerit, crucem melitensem, ut cum Sauppio jocer, sanando loco apponere satis duxi.

¹⁾ Supplevi.

²⁾ v. C. I. Att. II, 66 b (Dittbg. 89) v. 39 sqq.; C. I. G. 2554 v. 172 sqq.; 2555 (Cauer 116) v. 11 sq.; 3137 (Dittbg. 171) v. 60 sqq.; 70 sqq.; Mnemos. I (Cauer 117) p. 106 v. 19 sqq.; Dittbg. Syll. 178 v. 8, 181 v. 24; Polyb. VII, 9.

³⁾ Exempla collegit Fränkel, Hermes XIII p. 461 sq.

Quare plerumque media tantum pars qua foederis argumentum indicatur, titulo exhiberi solet idque triplici modo: aut omnes pactionis condiciones brevi colliguntur formula, ut Thuc. IV, 118, 14; V, 18, 9; 47, 9. Sauppe, *inscr. Maced.* p. 15 n. 2 (Dittbg. 60) v. 16, aut totum foederis argumentum juris jurandi forma affertur, ut C. I. Att. I, 33 (Dittbg. 24); IV, 33a (Dittbg. 23); Mitteill. II p. 197 (Dittbg. 85) v. 16 sqq. C. I. Att. II, 66b (Dittbg. 89) v. 40 sqq. Dittbg. 97 v. 14 sqq., aut condiciones antea constitutae juris jurandi formula repetuntur, ut C. I. G. 3137 (Dittbg. 171) et in titulis Creticis saepius.

De jure jurando accipiendo, exigendo, renovando vel recitando, aliis v. Schoemann, *gr. Altert.*³ II p. 19.¹⁾

Omnes has quas adhuc attulimus formulas titulosque quibus memoriae traditae sunt ad diversissimas pertinentes civitates perlustrantibus nobis quaestio oritur, quonam modo factum sit, ut eadem apud varias Graeciae gentes vel certe similes formulae inveniantur. Cujus rei hanc explicationem ausus sim proferre. Unum scimus exstitisse plurimorum Graeciae populorum vinculum, Delphicam Amphictyoniam, qua cum omnes res ad religionem spectantes tum rationes bello et pace inter diversas nationes intercedentes certis quibusdam legibus constitutas esse constat atque moderatas. Quam conjunctionem inter Delphicum sacrum et Amphictyonas posterioribus etiam temporibus nondum solutam esse nonnulli foederum tituli probant, quibus primo loco de templi Apollinis Delphici privilegiis constitutiones fiant; v. Thuc. IV, 118; V, 18, 2 et quae exposuit Koehlerus, Mitteill. I p. 16. Atque ut in quovis foedere rite pangendo sacerdotibus opus erat, sic formulas illas simplicissimas Delphis constitutas atque sanctas esse, inde in diversarum gentium usum transisse duxerim. Cujus rei vestigium quamvis

¹⁾ De iis qui in singulis civitatibus foederis jus jurandum dare solebant magistratibus longius exponere cum ab hujus scriptiunculae consilio abhorreat tum ne operae pretium quidem esse videtur, cum de plurimis magistratuum illorum hic illic commemoratorum nihil accuratius compertum habeamus. De Athenis v. quae exposuit Koehlerus, Mitteill. I p. 24 sq., qui tamen injuria de jure jurando a tota civitate data dubitat; v. Schoemann, *l. l.* p. 19 ann. 8; C. I. Att. IV, 61a (Dittbg. 46) v. 26; C. I. Gr. 3137 (Dittbg. 171) v. 40 sq., 79 sq.; C. I. Att. IV, 27a (Dittbg. 10) v. 32 cum annot. Dittenbergeri.

leve sed tamen vestigium puto inveniri posse. In titulis enim Cretensibus compluria exstant juris jurandi exempla in foedere pangendo ab ejus participibus praestandi, quae forma prorsus poetica et grandi quodam sermone insignia ex vetustissimis temporibus originem ducere videantur. Sunt autem verba haec, C. I. G. 2555 (Cauer 116) v. 22 sqq.: αἰ δέ τι ἐπιорκήσαιμι, τῶν ᾧμοσα ἢ τῶν συνεθέμαν, τὸς τε θεὸς τὸς ᾧμοσα ἐμμανίας ἤμεν καὶ ἐξολλυσθαι κακίστην ὀλέθρον καὶ μήτε γᾶν μήτε δένδρεα καρπὸς φέρειν μήτε γυναικας τίκτειν κατὰ φύσιν, τῷ τε πολέμῳ μή με σῶον νείεσθαι.¹⁾ Collata exsecratione Amphictionum ab Aeschine allata or. III, 111: καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν μήτε γυναικας τίκτειν γονεῦσιν ἑοικότα ἀλλὰ τέρατα, μηδὲ βοσκήματα κατὰ φύσιν γονὰς ποιεῖσθαι, ἥτταν δὲ εἶναι πολέμου καὶ δικῶν καὶ ἀγορᾶς, καὶ ἐξώλεις εἶναι καὶ αὐτοὺς καὶ οἰκίας καὶ γένος ἐκείνων²⁾, propinquam inter utramque formulam cognationem intercedere nemo non videt, quam ad communem ex Delphico sacro originem referendam esse suspicor.

Sed recurro ad ipsas foederum pactiones, quarum de temporis finibus quibus circumscriptae sunt idem statuendum est quod de pacibus: primum in certum annorum numerum fiebant, ejus rationis exempla haec exhibeat tabella:

Annus pactionis	Civitates paciscentes	Definitum foederis spatium	Locus testis
c. Ol. 70, 1 (500)	Elei — Heraei	100 a.	C. I. G. 11.
Ol. 88, 3 (426)	Acarnanes, Amphilochoi — Ambraciotes	100 „	Thuc. III, 114, 3
Ol. 89, 3 (421)	Lacedaemonii — Athenienses	50 „	Thuc. V, 23.
Ol. 89, 4 (420)	Athenienses — Argivi, Mantinenses, Elei	100 „	Thuc. V, 47.
Ol. 90, 3 (418)	Lacedaemonii — Argivi	50 „	Thuc. V, 79.
c. Ol. 98, 2 (387/6)	Amyntas Arrhidaei filius — Chalcidenses	50 „	Sauppe, inscr. Mac. p. 15 n. 2 (Dittbg. 60).

¹⁾ Eadem formula exstat in titulo Cretico, quem ed. W. Vischer, Mus. Rh. N. S. X (1856) p. 393 sqq.; Kl. Schr. II p. 104 sqq. In formula tituli Cretensis a Bergmanno editae adduntur verba populum mari utentem significantia, v. 87: καὶ τὰν θάλασσαν μὴ πλωτὰν ἤμεν. — cf. Herod. III, 65; Soph. Oed. Tyr. 25 sq., 263 sqq.

²⁾ cf. C. I. G. 2691 (Dittbg. 76) v. 30. 50.

Vides in his quoque foederum pactionibus annorum numerum ita esse comparatum, ut nullum huic definitioni dignitatem nisi inanis consuetudinis tribui possit. Quod verum esse vel ex eo apparet, quod aliquando in foederibus, etiamsi in longum tempus facta sunt, tamen hostis ad quem spectant expressis verbis indicatur. Sic foedus inter Athenienses et Thessales ol. 104, 4 (361/0) (Mitteill. II, 197, Dittbg. 85) specie in perpetuum tempus (v. 12), vere contra Alexandrum Pherarum tyrannum ictum esse apparet ex condicione v. 31 sqq.: [τ]ὸ[ν] δὲ πόλεμον τὸν πρὸς Ἀλέξανδρον μὴ [ἐ]ξεῖν[α]ι [κ]αταλύσασθαι [μὴ]τε Θετταλοῖς [ἄ]νευ Ἀθηναίων μὴτε Ἀθηναίοις ἄνευ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ κοινοῦ [τῶν Θετταλῶν].¹⁾ Ceterum illud mirum est et a nostro sensu plane abhorret, quod omnia fere foedera illa supra allata cum pacis pactionibus sunt conjuncta (cf. p. 28). Quae res societas illas non tam magno amicitiae conjungendae studio quam praesenti temporum necessitate ortas esse perspicue demonstrat, et vere plurima ejus modi foedera quasi vanae speciei per brevissimum tempus vitam vixisse quis est quin sciat?

Extremo fere saeculo quinto²⁾ foedera etiam in perpetuum tempus ici coepta sunt.³⁾ Cujus rationis satis multa exempla tradita habemus, quorum ea quoque quae a viris doctis suppleta sunt affero, cum de supplementorum fide dubitatio esse nequeat.

Ol. 96, 2 (395/4) Foedus ab Atheniensibus cum Thebanis ictum. C. I. Att. II, 6 (Dittbg. 51). Tituli praescriptio:

[Συμ]μαχία Βοιωτῶν καὶ Ἀθηναίων ἐς τὸν αἰὲλ] χρόνον.

Ol. 103, 1 (368/7) Foedus inter Athenienses et majorem Dionysium ictum. C. I. Att. II, 52 (Dittbg. 73) v. 10 sqq.:

¹⁾ Ad formulam cf. Thuc. V, 23, 1. 2; 47, 3; VIII, 18, 2; 37, 4; 58, 7; Sauppe, inscr. Macedon. p. 15 n. 2 (Dittbg. 60) v. 11 sqq.

²⁾ Fortasse lacuna in titulo foedus Atheniensium et Reginorum ol. 86, 4 (433/2) ictum continente, C. I. Att. IV p. 13 (Dittbg. 24) v. 13 explenda est: χούμαχοι ἐσόμεθα πιστοὶ καὶ δίκαιοι καὶ ἰσχυροὶ καὶ ἀβλαβεῖς [ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ] ὀφελήσομεν — —

³⁾ Corrigendum igitur est, quod Schoemannus, gr. Altert.³ II p. 18 de foederum diuturnitate dixit.

εἶ[ναι δὲ συμμάχους αὐτὸν κα]ὶ τοὺς ἐκγόνους [τοῦ
δήμου τοῦ Ἀθηναίων ἐ]ς [τ]ὸν αἰὶ χρόνον. cf. tamen p. 32
ann. 2.

Ol. 104, 3 (362/1) Foedus ab Atheniensibus cum Arcadibus,
Achaeis, Eleis, Phlasiis ictum. C. I. Att. II, 57b (Dittbg. 83)
v. 16 sqq.:

δεδό[χθαι τῷ δήμῳ εἶ]ναι συμμάχους τύχῃ ἀγαθ[ῇ] τοῦ
δήμου εἰς τὸν αἰὶ] χρόνον Ἀθηναίων τὸν δῆμον κτλ.

Ol. 104, 4 (361/0) Foedus inter Athenienses et Thessales
ictum. Mittheil. II (1877) p. 197 (Dittbg. 85). Tituli praescriptio:

Συμμαχία Ἀθηναίων καὶ Θετταλῶν εἰς τὸν αἰὶ χρό-
νον. cf. v. 12.

c. Ol. 128, 1 (268/7) Foedus a Ptolemaeo rege cum Athe-
niensibus Lacedaemoniis aliis ictum. C. I. Att. II, 332 (Dittbg.
163) v. 36 sqq.:

δεδόχθαι τῷ[ι δ]ήμῳ, τὴν μὲν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν
εἶναι — κυρίαν εἰς τὸν ἅπαντα [χρόνον].

c. Ol. 134, 1 (244/3) Foedus a Smyrnaeis cum cleruchis
eorum ictum. C. I. G. 3137 (Dittbg. 171) v. 62:

ἐμμενῶ ἐν ταῖς συνθήκαις αἷς συντέθειμαι πρὸς Σμυρ-
ναίους εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον. cf. vv. 37. 73.

Accedunt tituli Cretenses alterius saec. III dimidii:

C. I. G. 2555 (Cauer 116) Foedus inter Hierapytnios et
cleruchos eorum ictum. v. 16 sq.:

ἡ μὰν ἐγὼ εὐνοησῶ τοῖς ἐπίλασι Ἱεραπυτνίοις τὸν
ἅπαντα χρόνον.

C. I. G. 2556 (Cauer 119) Foedus inter Hierapytnios et Priani-
sios ictum. v. 11:

[συν]θήκαν ἔθεντο, εἰς τὸν πάντα χρόνον.

Mnemos. I p. 105 (Cauer 117) Foedus inter Hierapytnios et
Lytlios ictum. v. 16 sq.:

ἡ μὰν ἐγὼ συμμαχησῶ τοῖς Ἱεραπυτνίοις τὸν πάντα
χρόνον.

Bull. de Corr. Hell. IX (1885) p. 6 sqq. Foedus a Gortyniis
cum Lappaeis ictum. v. 3 sq.:

τά[δε] συνέθεντο Γορτύνιοι καὶ Λαππαῖοι συμμαχησῆν
ἀλλήλοις τὸν ἅπαντα χρόνον ἀπλόως καὶ δόλως.

Mnemos. I p. 79 sqq. Foedus inter Hierapytnios et Rhodios ictum. v. 11 sq.:

καὶ εὖνους καὶ φίλους καὶ συμμάχους ὑπάρχειν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. cf. vv. 59. 96.

Mnemos. I p. 119 Foedus inter Hierapytnios et Teios ictum. v. 4 sq.:

τὰν τε φιλλαν ἀρμυσὸν ἑῶσαν διακαθεξιομεν νῦν τε καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον πάντα.

Hermes IV p. 268 Foedus inter Lyttios et Boloentios ictum. v. 7 sq.:

ἡ μὲν ἐμμενίω ἐν τῇ φιλλᾷ καὶ συμμαχίᾳ καὶ ἰσοπολιτείᾳ καὶ τοῖς ἐν τῷδε τῷ συνθήκᾳ γεγραμμένοις ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον.

Bergmann, de inscr. Cret. ined. Foedus a Gortyniis et Hierapytniis cum Priansiis ictum. v. 7 sq.:

συμμαχ[ησῶν τοὺς Πριανσιέας ἐς τὸν πάντα χρόνον ἀπλόως. cf. vv. 64. 81.

Omnibus tamen temporibus etiam foedera non definiti spatii pacta esse constat, quod ad ea potissimum spectat, quae, ut Thucydidis verbis utar, *μεγάλου κινδύνου ἐπικραμασθέντος* aut contra communem totius Graeciae hostem aut contra unam ex ipsis Graecis civitatibus potentia ceteras superantem icta, periculo repulso sua sponte resoluta sint. Remotis bellis contra Persas gestis in hoc numero habendum est ex. c. concilium inter complures civitates Peloponnesiacas ol. 89, 4 (420) contra Lacedaemonios coactum artissimis ut videbatur cum Atheniensibus amicitiae vinculis conjunctos; Corinthiacum quod dicitur foedus ol. 96, 2 (395) a mediae Graeciae civitatibus ad defendendam Lacedaemoniorum insolentiam initum; societas ol. 109, 4 (340) a multis civitatibus Demosthene auctore contra Philippum facta et s. a.

Restat ut de singulis quibusdam foederum constitutionibus quae latius patuerint nonnulla addamus, ac primum quidem de imperio eorum, qui societate conjuncti erant. Quae in documento apud Thucydidem tradito, lib. V, 47, 7 invenitur condicio, ἡ δὲ πόλις ἡ μεταπεμφαμένη τὴν ἡγεμονίαν ἔχέτω, ὅταν ἐν τῇ αὐτῆς ὁ πόλεμος ἢ saepius adhibita esse videtur. Eodem modo Mantinenses, Lacedaemonii Atheniensesque Ol. 104,

2 (363) contra Thebanos societatem ineuntes statuerunt, ut in sua quisque regione haberet imperium (Xen. Hell. VII, 5, 3: *περὶ μέντοι ἡγεμονίας αὐτόθεν διεπράττοντο, ὅπως ἐν τῇ ἐαυτῶν ἕκαστοι ἡγήσονται*). Ad eandem condicionem Koehlerus, Mittheil. I (1876) p. 205 verba C. I. Att. II, 112 (Dittbg. 83) v. 35 referenda esse sagaciter coniecit, quam conjecturam secutus Dittenbergerus supplevit: [*ἡγεμόνας δὲ εἶναι ἐ]ν τῇ αὐτῶν ἐκά[στοις]. Quod sequitur apud Thucydidem l. l. ἦν δὲ ποι δόξη ταῖς πόλεσι κοινῇ στρατεύεσθαι, τὸ ἴσον τῆς ἡγεμονίας μετεῖναι πάσαις ταῖς πόλεσιν hoc ita est intellegendum, ut ad certum cuique dierum numerum in vicem summa imperii deferatur, ut Xen. Hell. VII, 1, 14: ἐψηφίσαντο κατὰ πενθήμερον ἐκατέρους ἡγεῖσθαι. cf. etiam lib. IV, 2, 18 c. ann. Breitenbachii et Curtius, gr. Gesch.⁵ III, 179.*

Duarum aliarum constitutionum cum illa priore aliquo modo ut videtur conjunctarum singula tantum proferre habeo testimonia: alterum de ordine sociorum in acie tenendo Thuc. V, 67, 2: *δεξιὸν μὲν κέρας Μαντινῆς εἶχον ὅτι ἐν τῇ ἐκείνων τὸ ἔργον ἐγίγνετο*, contra quae Thucydidis verba nihil valet quam affert Diodorus causa, lib. XV, 85, 2: *κατὰ δὲ τὴν ἁγίαν Μαντινῆς μὲν μετὰ τῶν ἄλλων Ἀρκάδων τὸ δεξιὸν ἐπέχον κέρας*. Alterum testimonium exstat de magnitudine auxiliorum a sociis dandorum Thuc. V, 57, 2: *οἱ δ' ἄλλοι (ξύμμαχοι ξυνελέγοντο) ὥς ἕκαστοι, Φλιάσιοι δὲ πανστρατιᾷ, ὅτι ἐν τῇ ἐκείνων ἦν τὸ στράτευμα*. Plerumque tamen illud *βοηθεῖν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν* omnium accuratiorum condicionum loco valuisse videtur, quam ob causam jure meritoque Cephisodotus in oratione de foedere ab Atheniensibus cum Lacedaemoniis jungendo queritur, Xen. Hell. VII, 1, 12 sq.: *Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμῖν ἐὰν συμμαχῶσι δῆλον ὅτι πέμψουσι τοὺς μὲν τριηράρχους Λακεδαιμονίους καὶ ἴσως τοὺς ἐπιβάτας, οἱ δὲ ναῦται δῆλον ὅτι ἔσονται ἢ Εἰλωτες ἢ μισθοφόροι — οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὅταν παραγγείλωσιν ὑμῖν κατὰ γῆν στρατεῖαν, δῆλον ὅτι πέμψετε τοὺς ὀπλίτας καὶ τοὺς ἱππείας*. Accuratissimas de numero atque genere auxiliorum et de tempore constitutiones exhibet foedus inter Hierapytnios et Rhodios ictum, Mnemos. I p. 79 v. 15 sqq.: *εἰ δὲ καὶ ὁ δᾶμος ὁ Ῥοδίων μεταπεμπῆται συμμαχίαν παρὰ*

Ιεραπυτνίων, ἀποστελλόντων τὰν συμμαχίαν Ιεραπυτνίοι ἐν ἡμέραις τριάκοντα, ἀφ' ἧς κα παραγγέλωντι Ῥοδίοι, ἄνδρας διακοσίους ὅπλα ἔχοντας, εἴ κα μὴ ἐλασσόνων χρεῖαν ἔχωντι Ῥοδίοι. Τῶν δὲ ἀποστελλομένων ἐόντων μὴ ἐλάσσους τῶν ἡμίσεων Ἰεραπυτνίοι cf. vv. 70. 75, et omnino omnes pactiones illae inter Cretenses civitas factae miro modo plurimis aliorum quae nobis tradita sunt foederum diligenti et accurata omnium rerum definitione praestant severiorisque disciplinae Doricae gentis propriae speciem prae se ferre videntur. Denique de mercede constitui solebat, plerumque ab urbe auxilium petente solvenda; v. Thuc. V, 47, 6; IV, 80; VI, 47; Mnemos. I p. 79 v. 24 sqq.; p. 80 v. 71 sqq. — Excusatio auxilii non praestiti nihil nisi aut ipsorum periculum (Mnemos. l. l. vv. 20. 72) aut, id quod saepe praetendebant, sacrae indutiae valebant, ut Thuc. V, 54, 4: Ἐπιδαύριοι δὲ τοὺς ξυμμάχους ἐπεκαλοῦντο· ὧν τινες οἱ μὲν τὸν μῆνα προυφασίσαντο κτλ. Xen. Hell. IV, 2, 16: Φλιάσιοι μέντοι οὐκ ἠκολούθουν· ἐπεχειρίαν γὰρ ἔφασαν ἔχειν. lib. V, 2, 2: αἰσθάνεσθαι γὰρ ἔφασαν ὡς ἔστι μὲν ὅτε οὐδὲ συστρατεύουεν ἐπεχειρίαν προφασισζόμενοι.

De omnibus, ut de hac re breviter moneam, quae attinent ad foederum pactiones lapidibus insculpendas, ad columnas a foederis sociis sacro loco statuendas aliasque res huc spectantes accuratissime egit C. Curtius, de act. publ. cura, et illud unum addam, foederum columnas saepe imaginibus ex lapide exsculptis civitates inter quas conveniat symbolice indicantibus ornatas fuisse; cuius usus exempla v. Mittheil. I p. 197; II p. 210 sq.; R. Schöne, griech. Reliefs p. 15 sqq.

Universam ad extremum mentem foederum inter Graecas civitates ictorum si ex iis quae disputavimus paucis colligere conati erimus, valde eas incertae minimeque perfectae rationis praebere speciem facere non poterimus quin contendamus. Neque herele id mirum! Nam ubicumque consilia cogitationesque, quae non una ut dicitur pertica liceat tractare, sed ut causa, tempora, personae postulant sic semper instituere opus sit atque moderare, immutabilibus quibusdam tralaticiis quasi lapidescunt formulis, magnum certe est periculum, ne non forma ut debet rebus, sed res formae usu traditae quam maxime aptentur et

fere condonentur. Quae tamen ratio nusquam profecto habet plus dubitationis quam in populorum rebus gerendis, quippe quae tantum absit ut certam aliquam sequantur normam et regulam, quae possit formulis contineri, ut continuis improvisisque agitentur atque circumferantur mutationibus. Perpaucas si summam respicimus formulas vidimus rationum quae inter Graecorum civitates intercedebant ad bellum pacemve pertinentium suppellectilem fuisse, satis sane tenuem, sed tamen sufficientem, donec quae eam possidebant civitates modicam ipsae ut ita dicam et modestam agebant vitam. Postquam autem incrementum ceperunt et aliae aliis minores majoribus variis conjunctae sunt condicionibus, multiplicatae inter nationes intricataeque factae rationes melius desiderabant instrumentum quam formulas illas hereditarias. Quibus angustiis aliquo modo ita mederi conabantur, ut in pangendis foederibus certas quasdam statuerent exceptiones ex foederis formula eximendas, ut Diod. XX, 99, 3: *συμμάχῃν δὲ Ῥοδίους Ἀντιγόνη πλὴν ἐὰν ἐπὶ Πτολεμαίῳ στρατεύηται*. Mnemos. I p. 81 v. 74 sqq.: *τὰν δὲ συμ[μ]αχίαν ἀποσελλόντων Ῥοδίοι — χωρὶς ἢ εἰς] τὸν ἐνεσασκότα Ἱεραπυτνίοις πόλεμον ποτὶ Κνωσίου καὶ τοὺς συμμάχους*; *εἰς δὲ τοῦτον μὴ συμμαχοῦντων Ῥοδίοι Ἱεραπυτνίοις*; cf. Polyb. VII, 9, 8; 16. Summas in hac re ut diximus difficultates variae praebebant diversaeque sociorum apud Graecos rationes. Atque in tituto Cretensi quidem proxime a nobis allato bello a Rhodiis cum sociis Hierapytniorum gerendo ita provisum est, ut tum solum hi auxilium debeant praestare, si illi a sociis impugnentur, non si ipsi iis bellum inferant (v. 35); sed ejus modi constitutiones in ceteris foederum monumentis non exstant neque omnino fieri potuit, ut unicuique praecaveretur condicioni, postquam summa pactionis indicata est formula cera commutabiliore. Ipsa enim ratio, in qua foederum discrimen erat positum, aggrediendi et defendendi, satis est ambigua dissensionumque igniculum in se continet, quippe cum defensio facillime delabatur ad impetum et saepissime is qui aggreditur defensionis specie id studeat facere. Praeclarum horum vitiorum exemplum praebent disceptationes illae a Corinthiis et Corcyraeis de foedere cum Atheniensibus factae (Thuc. I, 31—44). In pacis instrumento, quo triginta

annorum indutiae ol. 83, 4 (445) inter Lacedaemonios et Athenienses factae continebantur, tralaticiam pacis formulam quae est *ὄπλα δε μὴ ἐξέστω ἐπιφέρειν ἐπὶ πημονῇ* vel simile aliquid (v. p. 32 sq.) exstitisse et per se patet et Corinthiorum verbis c. 40, 2: *οὐ τοῖς ἐπὶ βλάβῃ ἑτέρων λοῦσιν ἢ ξυνθήκη ἐστὶν* annuitur. Simul alia inerat constitutio c. 35, 2: *τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἥτις μηδαμοῦ ξυμμαχεῖ, ἐξεῖναι παρ' ὁποτέρους ἂν ἀρέσκηται ἐλθεῖν*. Id autem in dubio erat relictum, quid esset pactioni conveniens, si civitas quaedam (Corcyraei) ab alia quae foederi illi adscripta esset (Corinthiis) impugnata ipsa ad alterius foederis participis (Atheniensium) societatem ita accederet, ut auxilium contra illam peteret. Atque id ipsum, uter aggressus sit, uter defenderit hoc loco dubium esse videtur, cum uterque se defensionis partem suscepisse contendat (c. 34, 2; 40, 2). Athenienses quidem per has symplegadas ita navigare conati sunt, ut non *συμμαχίαν*, sed *ἐπιμαχίαν* cum Corcyraeis inirent; sed hanc distinctionem hac in re plane ineptam fuisse perspicuum est. Nam aggressine sint Corcyraei an impugnati, quid hoc ad Athenienses? qui ubi sociorum hostibus sive ad aggrediendum sive ad defendendum se adjunxerunt, vere socii hostes facti sunt. Alia ejusmodi incertae rationis exempla multa per omnes Graecorum res gestas inveniuntur.¹⁾ Fuerunt sane praeter condiciones foederibus constitutas quidam *ἄγραφοι νόμοι* i. e. leges usu atque more traditae observataeque, quarum unius Corinthii mentionem faciunt, cum dicant Thuc. I, 40, 4: *καίτοι δίκαιοι γ' ἐστὲ μάλιστα μὲν ἐκποδὼν στήναι ἀμφοτέροις*. Quae lex, nempe ut civitas inter duas alias res publicas posita bellum secum gerentes easque ipsi societate conjunctas neutram sequi debeat partem²⁾,

¹⁾ Mira foederum confusio ex c. ol. 103, 2 (366) facta est. Athenienses Lacedaemoniorum socii cum Arcadibus Lacedaemoniorum hostibus Lycomedae auctore foedus iecerunt (v. tamen Xen. Hell. VII, 4, 2: *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐδυσχέραινόν τινες τῶν Ἀθηναίων τὸ Λακεδαιμονίοις ὄντας φίλους γενέσθαι τοῖς ἐναντίοις αὐτῶν συμμάχους*). Jam cum Arcades Thebanorum socii, Thebani autem Atheniensibus essent infestissimi, Athenienses quodam modo cum hostibus foedere erant conjuncti.

²⁾ Vox quam nos dicimus 'neutral' aut uno vocabulo significatur (*κοινός* Thuc. III, 53, 2; 68, 1; *μεσεύω* Xen. Hell. VII, 1, 43) aut com-

aliis quoque exemplis comprobatur. Sic Lacedaemonii inde a Medico bello cum Plataeensibus foedere conjuncti (Thuc. III, 68) bello Peloponnesiaco ut neutrius partis essent postulabant, lib. III, 72: ἔστε μὴδὲ μεθ' ἑτέρων, δέχεσθε δὲ ἀμφοτέροισι φίλους, ἐπὶ πολέμῳ δὲ μὴδ' ἑτέροισι; cf. c. 64, 3; 68, 1. Eodem modo Camarinaei, Atheniensium ab altera, Syracusanorum ab altera parte socii, legatis ab utroque missis responderunt, Thuc. VI, 88, 2: ἐπειδὴ τυγχάνει ἀμφοτέροις οὖσι ξυμμάχοις σφῶν πρὸς ἀλλήλους πόλεμος ὢν, εὖορκον δοκεῖν εἶναι σφίσι ἐν τῷ παρόντι μὴδετέροις ἀμίνειν; cf. c. 80, 1. 2. Nec tamen hae leges in mente et cogitatione hominum tam alte erant defixae, ut constantis atque stabilis normae vicem possent praestare, neque fuit, qui ex superiore loco mutabiles difficilesque foederum inter Graecas civitates ictorum rationes dirigeret fidemque in observandis condicionibus fortiter tueretur. Quae fides ne violaretur cum in natione natura ad perfidiam atque fraudem proclivi magnum semper esset periculum, tum ea aetate, qua dii a majoribus culti pristina exuerentur dignitate amplitudineque, quae ut ita dicam aedificium foederum fundamento formularum satis infirmo exstructum habebat juris jurandi columnina putrefacta sunt et fere eversa neque videlicet fidei affirmationibus illis jure jurando exhibitis quamvis cumulatim bonae voluntatis jactura poterat compensari. Ita factum est ut lapideae illae columnae, quae mutae pactionum fideliter observatarum testes esse debebant clariore quam homines voce ruptam foederum fidem, contemptam juris jurandi religionem, laesam summorum quos imploraverant deorum majestatem incusarent. Eaedem tamen columninae, cum formulas ad poesin elationem atque granditatem prope accedentes exhibeant, cum simulacrorum artificis manu sollerter fictorum venustum praebeant ornamentum, leviter videntur indicare, aeternam Graecae nationis gloriam non ut Romanorum in rerum publicarum formis omnibus numeris perfectis positam sed optimi cujusque ingenuarum artium generis creati aucti absoluti immortale eos decus esse assecutos.

pluribus verbis circumscribitur. Praeter exempla supra allata v. Herod. VIII, 22; 73; Thuc. I, 35, 1; II, 67, 4; V, 28, 2; 94; 98; 84, 2; VI, 44, 3; VII, 33, 2; VIII, 2, 1.

ADOLFUS BRINCK:

**INSCRIPTIONES GRAECAE AD
CHOREGIAM PERTINENTES.**

I.

Inscriptiones Atticae ad choregiam pertinentes.¹⁾

Maxima pars titulorum Atticorum ad choregiam pertinentium sunt tituli choregici quos vocant, h. e. tituli inscripti monumentis choregicis dedicatis a choregis in memoriam victoriarum, quae in certaminibus musicis reportatae erant. Priusquam exponam, quid ex ipsis titulis de choregia et de certaminibus musicis Atheniensium concludi posse mihi videatur, pauca praemittam de ipso munere choregi.²⁾ Cives Athenienses pro republica satis multas liturgias quae vocabantur praestare debuissent notum est. In his est choregia, quae numeratur inter *leitourgias êγκυκλιους*, cum alia eiusmodi munera extraordinaria sint, ut trierarchia. In compluribus sollemnibus, quae Athenienses celebrabant, certabant inter se chori, atque ii cives,

¹⁾ Cum in eo esset, ut commentatio mea, cuius maxima pars iam extremis anni 1884 diebus ita fere ut nunc est proponebatur amplissimo philosophorum ordini universitatis Halensis, typis mandaretur, in manus meas pervenit dissertatio Aemilii Reischii Vindobonensis „De musicis Graecorum certaminibus“, in qua ex parte eadem tractantur atque in commentatione mea. Huius opusculi summa diligentia et sagacitate conscripti ita rationem habere optimum esse duxi, ut iis locis, ubi cum Reischio facere nequeo, breviter sententiam meam in adnotatione defenderem, ubi ille novi aut probabilius aliquid proferre videtur, id adnotationibus meis adderem. De rebus plurimis nos consentire gaudeo; hac enim re haud parva veritatis species accrescit iis quae investigasse nobis visi sumus.

²⁾ Cfr. Boeckh, Staatshaush. I, p. 600 sqq. I. Brill, Quaest. scen. ad chorag. pertin. Lugduni Batav. 1867. H. Rosenkranz, De choregia et choreut. numero, Rostochii 1873. V. Thumser, De civium Atheniensium muneribus eorumque immunitate. Vindobonae 1880, p. 83 sqq.

qui suis sumptibus eius modi chorum alendum, exercendum, ornandum curabant, appellabantur choregi. Chorum, qui in certamen prodibant, varia erant genera; satis multa enumerant Boeckh p. 600 et Brill p. 4, cum quibus fere consentit Thumser. Distinguunt illi:

- 1) χορηγεῖν κωμφοῖς
- 2) „ τραγωδοῖς
- 3) „ ἀνδράσιν sive ἀνδρικοῖς χοροῖς
- 4) „ παισὶν sive παιδικοῖς χοροῖς
- 5) „ πυρρικοῖς
- 6) „ κυκλῶ χορῶ
- 7) „ ἀλῆταις ἀνδράσιν,

atque Boeckh addit „und dergleichen mehr.“ Sed tantum abest, ut etiam plura chorum genera fuisse statuendum sit, ut contra facili opera ille numerus deminui possit. Contendo choregiam ad quattuor tantum chorum genera pertinuisse. Dicebatur:

- χορηγεῖν 1) κωμφοῖς
- 2) τραγωδοῖς
- 3) ἀλῆταις
- 4) πυρρικοῖς.

Sponte patet, quod Boeckh adfert „χορηγεῖν κυκλῶ χορῶ“ non diversum esse a χορηγεῖν ἀνδράσιν vel παισὶν. Chorus cyclicus est chorus dithyrambicus, quem in orchestra ita dispositum fuisse ut orbem efficeret notum est, cum comoediae et tragoediae chorus quadrato agmine consistere solitus sit. Hi chori erant modo virorum modo puerorum; χορηγεῖν κυκλῶ χορῶ igitur utrumque complectitur: qui choregus est chori cyclici, habet aut chorum puerorum aut virorum. Unus sane exstat locus, qui contra sententiam meam adferri possit: Lys. 21, 2: ἔτι δ' ἀνδράσιν χορηγῶν εἰς Διονύσια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρχοντος ἐνίκησα, καὶ ἀνέλωσα σὺν τῇ τοῦ τριπαύου ἀναθέσει πεντακισχιλίας δραχμὰς, καὶ ἐπὶ Διοκλέους Παναθηναίοις [τοῖς μικροῖς κυκλικῶ χορῶ τριπαύου]. Is qui loquitur choregus fuit Dionysiis chori virorum, Panathenaeis minoribus „chori cyclici“; in illum impendit quinque milia dr., in hunc trecentas. Num hi chori eiusdem generis fuisse possunt? Mea quidem sententia res ita est explicanda: Panathenaeis minoribus certabant chori cyclici aut virorum aut

puerorum, non utriusque generis; hac de causa orator non commemorat, utrum puerorum an virorum chorus fuerit; hoc auditorum unus quisque sciebat. Quod vero sumptus tam parvus est, inde explicandum videtur, quod hoc certamen, cuius hoc uno loco mentio fit, omnino non magni momenti fuit. Aut numerus chorentarum minor fuit, aut tota exornatio multo minus magnifica quam Dionysiis, aut utrumque statuendum est. Recte me statuisse locutiones *χορηγεῖν πνκκλῶ χορῶ, παισὶν, παιδικῶ χορῶ, ἀνδράσιν, ἀνδρικῶ χορῶ* omnes ad eandem rem pertinere docent etiam complures scriptorum loci. Sic Lysias 21, 1 dicit *Θαργηλλοῖς νικήσας ἀνδρικῶ χορῶ*, et apud Suidam s. v. *Πύθιον* legitur *οἱ τῶ πνκκλῶ χορῶ νικήσαντες τὰ Θαργήλια*; de victoria, quam Andocides Dionysiis puerorum choro reportavit (cfr. n. 80), legitur in vit. X oratt. p. 835 B: *καὶ αὐτὸς δὲ ἐχορήγησε πνκκλῶ χορῶ τῇ αὐτοῦ φνλῇ ἀγωνιζομένη διθυράμβῳ*, quae exempla facile augeri posse puto.

Praeterea Boeckh adfert *χορηγεῖν αὐληταῖς ἀνδράσιν* idque intellegit de choro virorum, qui tibiis canant; sequuntur eum Brill et Thumser. Hos omnes errare et de tibicinum choro hic non esse cogitandum persuasum habeo et nunc demonstrare conabor.¹⁾ In Demosthenis oratione Midiana sermo est de huius modi choregia. Constat Dionysiis certasse choros cyclios virorum et puerorum, neque usquam commemoratur his sollemnibus etiam alia chororum genera (praeter tragicos et comicos choros) in certamen prodiisse. In decreto Pandionidis, quod exstat infra n. 80, constituitur, ut ii choregi tribus Pandionidis, qui victoriam reportaverint, lapidi inscribantur. In catalogo subiuncto discernitur inter eos, qui choregiam praestiterunt *ἀνδράσι*, et *παισὶ*, quod de choris cycliis intellegendum esse sponte patet. Tibicinum chororum nullum vestigium. Apud Demosthenem in oratione Midiana ita sermo est de choregia oratoris, ut eam nequaquam diversam esse a choregia, qualis Dionysiis esse solebat, appareat. Narrat Demosthenes, tribum suam per complures annos choregum non tulisse, commemorat chorodidascaleum, exponit, quomodo cuique chorego „tibicen“

¹⁾ Cfr. Bergk, Gr. Lit.-Gesch. II, 501 adn. 11.

tributus sit. Quae fuerunt partes chorodidascali in choro tibicinum? In choris cycliciis (i. e. dithyrambicis) scimus eum carmen choreutas canendum docuisse. Sed quid agit in choro, qui ex tibicinibus constat? Quae porro sunt partes „tibicinis“ in choro tibicinum? Vix quemquam hoc nobis aperire posse puto; certe Brill frustra enucleare conatur, quid agendum fuerit illi „auletae“. Atque omnino Demosthenes in illa oratione ita loquitur, ut eum choregum fuisse chori cyclici eiusmodi, quales inde a saeculo sexto Dionysiis certare solebant, manifestum fere sit. Accedit, quod valde dubium est, num tibicinum chorus auditores omnino delectare potuerit. Mihi certe ab arte musica abhorreere videtur totum tibicinum chorum in orchestram inducere. Etiam id contra Boeckhium adferri potest, quod vix credibile est, tam multos viros et pueros, qui tibiis canere possent, semper inventos esse. Nam etiam fuisse puerorum choros eiusmodi docet titulus Teius n. 103, in quo legitur *ἀνδρῶν ἀλλητῶν* et *παίδων ἀλλητῶν*. Hunc titulum Teium (et n. 104) si consideramus et (praeter choregos tragoediarum et comoediarum) in eo commemoratos videmus tantum choregos *ἀλλητῶν ἀνδρῶν* et *ἀλλητῶν παίδων*, num putandum, Tei choros cyclicos vel dithyrambicos omnino non certasse? Si praeterea in titulo Attico n. 79, qui continet catalogum victorum certaminum musicorum, quae magnis Dionysiis fiebant, invenimus choregos *τραγῳδῶν*, *κωμῳδῶν*, *παίδων*, *ἀνδρῶν*, num statuendum videtur, praeter illos certasse choros tibicinum, eorum tamen nescio qua de causa mentionem non factam esse? Quid quod etiam nunc habemus exemplum, unde apparet, choregos *παίδων* et *ἀνδρῶν* atque choregos *παίδων ἀλλητῶν* et *ἀνδρῶν ἀλλητῶν* eosdem fuisse? In titulo Samio n. 100 legitur *ἐχορήγει παισὶ* et *ἀνδράσι*, in titulis n. 101/102, qui ex eadem insula oriundi et plane eodem modo concepti sunt, iisdem locis habemus *ἐχορήγουν παίδων ἀλληταῖς* et *ἀνδρῶν ἀλληταῖς*.

Iam satis demonstratum esse puto, choros tibicinum omnino nunquam fuisse. Tota res sic est explicanda. Ut vocibus *κωμῳδοὶ* et *τραγῳδοὶ* Graeci utebantur ad totum comoedorum et tragoedorum certamen significandum (*κωμῳδῶν ὄντων ἐν Κολλυταῖ, ὅταν οἱ τραγῳδοὶ ᾄσι, καινοῖς τραγῳδοῖς*, sim.), sic de cyclicorum chororum certamine simpliciter dicebant

ἀνλῆται, etsi singuli tantum tibicines erant singulorum chororum. Cum chori cyclici modo essent virorum modo puerorum, hoc ita indicebatur, ut adderetur *παῖδες* vel *ἄνδρες*. Ea est origo locutionum *παῖδες ἀνλῆται*, *ἄνδρες ἀνλῆται*, *χορηγὸς παίδων ἀνλῆτῶν*, *ἀνδρῶν ἀνλῆτῶν* (cfr. n. 103), *χορηγεῖν παισὶν ἀνλῆταις*, *ἀνδράσιν ἀνλῆταις*; posteriore tempore fuisse videntur, qui sentirent, illum usum, ut *παῖδες*, *ἄνδρες* cett. eodem casu adderetur ad *ἀνλῆται* cett., logicae rationibus non plane respondere; hinc explicandum videtur quod in titulis Samiis n. 101/102, qui primo (vel altero) post Christum natum saeculo exarati sunt, scriptum est *ἐχορήγουν παίδων ἀνλῆταις*, *ἀνδρῶν ἀνλῆταις*. Quod in hypothesis I. Dem. orationis Midianae legitur *ἐν δὲ ταύτῃ τραγικοὶ καὶ κωμικοὶ καὶ ἀνλῆτῶν χοροὶ διηγωνίζοντο* aut parum accurate dictum est, aut errori grammatici tribuendum. Id demonstrasse mihi videor, choregiam pertinere ad quattuor tantum chororum genera, choros comicos, tragicos, dithyrambicos, pyrrhichistarum. De pyrrhichistarum certamine v. Breuer, De musicis Panath. certaminibus, Bonn. 1865, p. 14sq.; una nobis servata est inscriptio pertinens ad victoriam choro pyrrhichistarum reportatam, quae exstat infra n. 52.

Lege constitutum fuisse ut ii tantum cives choregias et omnino liturgias praestarent, quorum res familiaris satis magna esset, et per se consentaneum est et constat certis testimoniis (Isaeus 11, p. 299 sq. Dem. 27, 64 p. 833), etsi census ipse non traditur.

De aetate choregi lege cautum erat, ne quis minus quam quadraginta annos natus choregiam puerorum chori susciperet; cfr. Aeschin. I, 11. Timebatur enim, ne pueri corrumparentur, atque parentes filios non libenter dedisse ad id munus, docet locus Antiphontis VI 11. Hinc apparet etiam, choregis licuisse, iis qui liberos suos dare nolebant, multas irrogare et pignora capere ab iis.

Choregi proponebantur a curatoribus tribuum (*φέρειν χορηγόν*, *προβάλλεσθαι χορηγός*, *προβάλλεσθαι λειτουργεῖν*), creabantur (*καθιστάναι χορηγόν*) ab archonte, qui sorte iis tribuebat tibicinem et chorodidascalum idque in contione hanc ipsam ad rem convocata. Tibicinem — Demosthenis certe aetate — ita

choregis attributum esse, ut omnes choregi sortirentur, cui primo unum ex tibicinum numero eligere liceret, apparet ex Dem. Mid. § 13. Idem videtur mos fuisse in chorodidascalis tribuendis; huc referuntur loci, qui sunt in Ar. Av. 1403 sq.

τὸν κυκλιοδιδάσκαλον,

ὃς ταῖσι φυλαῖς περιμάχῃτός εἰμ' ἀεί

et in Xenoph. Mem. III, 4, 4 καὶ μὴν οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν ὁμῶς ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα, unde apparere videtur, choregos aliquam certe habuisse eligendi facultatem. Non plane congruere videtur cum hac sententia locus Antiphontis (VI, 11) ἐπειδὴ χορηγὸς κατεστάθην εἰς θαργγῆλια καὶ ἔλαχον Παντακλέα διδάσκαλον. Nam num ἔλαχον διδάσκαλον dictum esse possit de eo sortiendi modo, quem habemus apud Demosthenem (ἔλαχον πρῶτος αἰρεῖσθαι τὸν ἀνλητήν), valde dubito. Fortasse Thargeliis tantum (quinto saeculo) mos erat, ut chorodidascalus chorego sorte attribueretur sine ulla eligendi facultate.¹⁾ Recte puto Brillium p. 24 dixisse: „unde (h. e. ex loco Dem. Mid. 13, Aristoph. Av. cett.) non nimiae audaciae videtur concludere, etiam in tragicis comicisque choris sorte decretum fuisse, cuinam choragorum primo secundo tertio cett. διδάσκαλον eligere liceret“, sed vellem non addidisset „e numero eorum, qui Athenis χοροδιδασκαλίαν profiterentur.“ Hoc plane nullo nititur testimonio; immo dicendum est „e numero eorum, qui archonti nomina dederant eique tetralogiam tragicam, aut comœdiam, aut dithyrambum proposuerant atque ab eo probati erant.“ Antiquiore tempore (quinto saeculo) chorodidascali semper fere fuerunt iidem poetae carminum, quae docebant; quarto saeculo et postea saepius antiquiores dithyrambos a chorodidascalis doctos esse verisimile est. Exemplum habemus infra n. 55.

Quando choregus munus suum suscipere solitus sit, quamdiu chorus ei alendus fuerit, non constat. Exstat sane testimonium hac de re, sed num eo uti liceat, dubium est. In hypothesi II. enim Demosthenis orationis Midianae, in qua satis multa insunt, quae falsissima esse primo adspectu apparet, haec leguntur:

¹⁾ Bergk l. l. p. 503 adn. 19 haud inepte illud ἔλαχον Παντακλέα διδάσκαλον ita explicat, ut statuatur, chorego ultimam sortem obtigisse.

πανομένης δὲ τῆς ἑορτῆς ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ προὔβαλλοντο οἱ χορηγοὶ τῆς μελλούσης ἑορτῆς. Bergk, Gr. Litt.-Gesch. III, p. 12 dicit: „Die Verlosung der Dichter fand mindestens einen Monat vor der Festfeier statt; darauf deuten wohl die unklaren Worte Argum. Dem. Mid.“ (sequuntur verba modo allata). Sed de poetis in illis verbis omnino sermo non est. Praeterea obscuritatem in eis non video; nihil aliud dictum est nisi „primo mense post ferias proponebantur choregi feriarum anni proximi“, quod quomodo indicare possit, poetas uno mense ante ferias choregis attributos esse, non intellego. Bergk in mente habuisse videtur verba eiusdem argumenti, quae paullo infra leguntur: ἔθος δὲ ἦν πρὸ μηνὸς τῆς ἑορτῆς τὸν ἄρχοντα συνάγειν τοὺς χορηγοὺς ἐκάστης φυλῆς εἰς τὸ λαλεῖν περὶ τῶν ἀνλητῶν. Haec testimonia, si quid omnino iis tribuendum est, fortasse sic conciliari possunt. Primo mense post ferias proponebantur choregi feriarum proximi anni, h. e. curatores tribuum decreverunt, qui tribus suae clives choregiam suscipere deberent, ut satis temporis esset ad litem dirimendam, si quis putaret alium tribulem ante se munus illud praestare debere. Cfr. Dem. Phil. I, 36 ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα νόμῳ τέτακται, καὶ πρόοιδεν ἕκαστος ὑμῶν ἐκ πολλοῦ, τίς χορηγὸς ἢ γυμνασίαρχος τῆς φυλῆς, πότε καὶ παρὰ τοῦ καὶ τίνα λαβόντα τί δεῖ ποιεῖν. Decem fere mensibus post, uno mense ante ipsas ferias, si fides habenda illi testimonio, archon convocabat choregos et iis tibicines (et chorodidascalos) tribuebat; ab hoc igitur tempore ipsum choregi munus initium capit.

Choregus debebat chorum colligere (ἰστάναι χορόν), ei praebere conclave, ubi exerceretur, alimenta, vestes magnificas et alia ornamenta. Quo quisque choregus liberalior fuit, eo maiores fecit sumptus. Sed sumptus etiam diversos fuisse secundum diversa chororum genera et per se consentaneum est et constat cum aliis testimoniis tum Demosthenis, Mid. 156: τραγωδοῖς κεχορήγηκέ ποθ' οὗτος, ἐγὼ δὲ ἀνληταῖς ἀνδράσιν, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ ἀνάλωμα ἐκείνης τῆς δαπάνης πλείον ἐστὶ πολλῶ, οὐδεὶς ἄγνοεῖ δήπου. Cum Demosthene consentit Lysias 21, 1sq., ubi choregus in chorum tragicum tria milia, in chorum virorum, quo Dionysiis magnis vicit, quinque milia dr. se impendisse narrat. Videmus choregiam chori cyclii

virorum multo maioris sumptus fuisse quam chori tragici, idque iam quinto saeculo, quamquam tum chorus tragicus toti tetralogiae inserviebat; nam ad hoc tempus (ol. 92, 2 = 411/10) pertinet choregia, cuius mentio fit apud Lysiam. Cuius rei causa imprimis inde videtur repetenda, quod numerus choreutarum multo minor erat. Demosthenis vero aetate choregia tragica propterea etiam minoris constabat, quam quinto saeculo, quod tum choregis chorus ad singulas tantum tragoedias parandus erat; cf. C. I. A. II, 973. Quod Rosenkranz putat illud sumptuum discrimen inde explicari, quod „tibicinum“ chorus difficilior fuerit ad exercendum et ii tantum adhiberi potuerint ad hoc certamen, qui tibiis canere scirent, falsum esse apparet ex iis quae supra disputata sunt.

Praemium victoriae in certamine chororum cyclicorum erat tripus, quem choregus tribus nomine publice in monumento ponendum curabat. Num statuendum sit, etiam tragoediarum choregis tripoda praemio datum esse non plane certum est. Omnes loci, in quibus tripodes choregici commemorantur, ita comparati sunt, ut aut eos ad certamina chororum cyclicorum spectare apertum sit,¹⁾ aut generis certaminis nulla fiat mentio.²⁾ Unus tantum exstat locus, unde quis concludere possit, etiam choregum tragicum tripoda accepisse, Plut. de glor. Ath. 6. Hic sermo est de musicis Atheniensium certaminibus, etiam de tragicis, atque commemorantur *τρίποδες ἐπὶνίκιοι*, quos acceperint choregi. Sed facile fieri potuit, ut scriptor id quod valebat in certaminibus chororum cyclicorum et quod notissimum erat, transferret ad omnia certamina musica. Certe ex hoc loco testimonium aliquo modo firmum hac de re repeti vix potest. Exstant autem argumenta, unde apparere videtur choregos tragicos tripodes non accepisse. Primum enim certum est, comoediae choregis praemio non datum esse tripoda; cfr. Lys. 21, 4 *ἐπὶ Εὐκλείδου ἀρχοντος κομφοδοῖς χορηγῶν*

¹⁾ Demosth. 21, 5. Isaeus 7, 40. Schol. Aeschin. Tim. p. 722. Lysias 21, 2. Plut. vitt. X. oratt. p. 835 B. Plut. Aristid. 1. Ephor. ap. Harpocr. s. v. *κατατομή*. Suid. s. v. *Πέθιον*. Cfr. titul. 41. 42.

²⁾ [Demosth.] 42, 22. Isaeus 5, 41. Plut. Nicias 3. Plato Gorg. p. 472a.

ἐνίκων, καὶ ἀνῆλωσα σὺν τῇ τῆς σκευῆς ἀναθέσει ἐκ-
καίδεκα μνᾶς. Videtur igitur choregus „instrumenta et orna-
menta ludi“ dedicasse (addito titulo, quo victoriae memoria
propagabatur). Expectamus certe idem vel simile aliquid factum
esse a choregis tragoediarum, cum vix intellegi possit, cur mos
in tragoedia et comoedia diversus, in tragoedia et dithyrambo
idem fuerit. Atque uno loco de dedicatione choregi tragoedorum
ita sermo est, ut vix credi possit tripodis mentionem esse omis-
sam. De Themistocle enim dicit Plutarchus (cfr. n. 1) ἀνέθηκε
πίνακα τῆς νίκης, item ut Aristoteles de Thrasippo (comoediae
chorego) πίνακος, ὃν ἀνέθηκε Ἐκφαντίδῃ χορηγίας. Prae-
terea, cum certum sit, ex satis magno numero titularum chore-
gicorum admodum pauca pertinere ad ludos scenicos, hoc
admodum mirum videtur, si statuimus tripodes in his certaminibus
reportatos eodem loco eodemque modo positos esse atque eos,
qui praemio dati erant tribubus victricibus certaminum dithy-
rambicorum. Cur, si omnino fuerunt, haec potissimum monu-
menta et inscriptiones perierunt, cum alterius generis satis
multas etiam nunc habeamus? Si vero statuimus, choregos,
qui choro tragico vicerant, non accepisse tripoda, sed dedicasse
tantum instrumenta et ornamenta ludi cum tabula, facile expli-
catur, quod harum tabularum tam paucae servatae sunt. Eius-
modi enim tabulae solae suspensae multo facilius interire pote-
rant, quam lapides monumentis choregicis immissi. His omnibus
de causis adsentior Bergkio, qui (Griech. Lit.-Gesch. III, p. 60)
dicit: Ein verjährtes Vorurteil bezeichnet den Dreifuss als Preis
des dramatischen Dichters.

Tripodes e certaminibus chororum cyclicorum reportati
dedicabantur deo, cuius in honorem sollemnia celebrabantur,
quibus certamen factum erat, h. e. Dionysiorum victores (vel
tribus victrices) dedicabant Baccho, Thargeliorum Apollini.
Exstruebatur plerumque monumentum in formam aediculae eique
tripus imponebatur. Etiam nunc satis integrum est monumen-
tum Lysicratis (cfr. n. 24). Haec monumenta partim erant ἐν
Διονυσίῳ (ἐν Διονύσειον), partim ἐν Πνθίῳ; cfr. Plato Gorg.
472 A. De sacro Apollinis v. Snid. s. v. Πνθίον· ἱερὸν Ἀπόλλω-
νος ὑπὸ Πεισιστράτου γεγονός, εἰς ὃ τοὺς τρίποδας ἀνέθε-
σαν οἱ τῷ κυκλίῳ χορῷ νικήσαντες τὰ Θαργύλια. De situ

eius cfr. quae exposuit E. Curtius Hermae vol. XII, p. 492 sqq. Consentaneum est paullatim admodum multa monumenta choregica illis locis posita esse, atque scimus totam viam nominatam fuisse *Τρίποδες*; cfr. Paus. I, 20, 1 ἔστι δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Πρωταγέλου καλουμένη „Τρίποδες“ ἀφ’ οὗ καλοῦσι τὸ χωρίον, ναοὶ θεῶν ἐς τοῦτο μεγάλοι καὶ σφισι ἐφεσθήκασιν τρίποδες χαλκοί. Scripserat de his tripodibus Heliodorus, quem laudat Harpocratio s. v. Ὀνήτωρ· Ἡλιόδωρος περὶ τῶν Ἀθήνησι τρίποδων.

Tituli, qui immissi erant monumentis choregicis, infra exstant collecti. Primo loco posui titulos choregicos quinti et quarti ante nostram aetatem saeculi. In his Koehleri imprimis opera factum est, ut nunc fere distinguatur inter monumenta „publica“ et monumenta privatim dedicata a choregia. Sed cum exstant tituli, qui habeant formam titulorum privatorum, qualem esse vult Koehler, quos tamen aut certum aut verisimile est pertinere ad monumenta publica, distinctionem paullo aliter institui. Distinxi inter eos titulos, in quibus sollemnis inscribendi forma observata est (1—40), et eos, in quibus hoc non est factum (41—55). Ex his certum dici potest ad monumenta publica pertinere n. (53). 54. 55. (v. infra), neque video, cur, ut uno exemplo utar, Simonidis epigramma n. 41 pertinere non possit ad tripoda publice dedicatum. In universum tamen Koehleri distinctio et mea eadem est. Omnino autem distinguendum esse cum Koehlero propterea putavi, quod magni interesse videbatur antiquam et sollemnem horum titulorum formam penitus cognoscere.

Jam si primae classis titulos consideramus, facile videmus tria diversa esse eorum genera. Aut choregus victor inscriptus est (1. 7.) addito nomine chorodidascali et (in n. 1) archontis, omisso nomine tribus, aut singulae tribus victrices inscriptae sunt additis nominibus choregi, chorodidascali (tibicinis, archontis), aut denique choregus vicisse refertur, sed duabus tribubus. Primo loco videamus, quomodo explicandum sit discrimen inter alterum et tertium genus. Illius generis titulos, in quibus singulae tribus vicisse referuntur, habemus inde a medio fere saeculo quinto usque ad finem saeculi quarti, atque numerus horum longe est maximus. Omnes pertinere ad

certamina chororum cyclicorum inde apparet, quod semper additum est aut fuit *ἀνδρῶν* vel *παίδων*. Boeckh ad C. I. G. 211 dicit: „ubique tibicen commemoratur, cyclium chorum intellige.“ Hoc recte eum statuisse persuasum habeo, cum nullam habeamus inscriptionem, in qua sit tibicen commemoratus, quam cum probabilitate referre liceat ad comoedorum vel traegodorum certamen. Videntur in hoc tibicinis partes non eae fuisse, ut dignus haberetur, cuius nomen monumentis inscriberetur. Sed illud argumentum et certius est et propterea plus valet, quod adhiberi potest ad titulos, in quibus tibicinis nulla fit mentio. Jam plurimi viri docti, atque ii qui nunc sunt fere omnes, putant, tertii generis titulos, in quibus binae tribus nominantur, ad eadem sollemnia pertinere atque alterius generis, in quibus singulae tribus vicisse referuntur. Interdum enim accidisse, ut propter rei familiaris angustias vel deficientibus choregis unus pro duabus simul tribubus chorum exornaret. Cfr. Boeckh ad C. I. G. 216. Brill p. 10. Rosenkranz p. 7. Thumser p. 86. Koehler, Mittheil. VIII, p. 34. Quod verum non esse vel inde apparet, quod eiusmodi titulos, in quibus duae tribus nominatae sunt, habemus inde a quinto saeculo (5) usque ad alteram partem saeculi quarti: 5. 8 (384/3). 14. 15 (365/4). 16 (364/3). 17. 21 (344/3). 28. Num verisimile est, futurum fuisse ut tam multae huius generis inscriptiones atque ex temporibus tantopere inter se distantibus nobis servarentur, si interdum tantum et contra morem solitum accidisset, ut unus choregus duabus tribubus inserviret? Quid quod duos habemus titulos, qui pertinent ad duos annos continuo sequentes (n. 15. 16)! Sententiam illam falsam esse manifestum est; neque deest alia explicatio; contendo, omnes titulos, in quibus duae tribus nominantur, referendos esse ad Thargelia. Cum constet et quinto saeculo et per totum fere saeculum quartum factum esse, ut binae tribus singulos choros praeberent, vel per se consentaneum est hoc factum esse in certis quibusdam sollemnibus. Jam legimus apud Antiphontem VI, 11: *ἐπειδὴ χορηγὸς κατεστάθην εἰς Θαργήλια καὶ ἔλαχον Παντακλέα διδάσκαλον καὶ Κεκροπίδα φυλὴν πρὸς τῇ ἑμαιοῦ, τοῦτέστι τῇ Ἐρεχθίδι, χορηγὸν ὥς ἀριστα ἐδυνάμην*. Qui locus ita comparatus est, ut appareat hic non agi

de re extraordinaria sed de stabili et noto more, atque recte inde Meursius et Rinck, ex recentioribus Brill (cfr. p. 15) et Bergk¹⁾ concluderunt, moris fuisse, ut Thargeliis singuli choregibinis tribubus inservirent. Hi praeterea usi sunt testimonio Ulpiani qui vulgo dicitur ad Dem. Leptin. 28: *ὡς ἐν τοῖς Θαργῆλοις δυοῖν φυλατὶν εἰς μόνος καθίστατο χορηγός, τοῖς δὲ μεγάλοις Διονυσίοις Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς (!) πλείονος αὐτῷ γενομένης τῆς δαπάνης εἰς χορηγὸς ἐκάστης φυλῆς.* Adferuntur haec ad explicanda verba Demosthenis ἐὶ (ὁ νόμος) *μᾶς ἢ δυοῖν φυλατὶν ἓνα χορηγὸν καθίστησιν, ὃς ἀνθ' ἑνὸς ἄλλον τοῦτ' ἅπαξ ποιήσας ἀπαλλάσσεται.* In his verbis plane nihil inest de discrimine inter certamina Dionysiorum et Thargeliorum. Orator haec dicit: „lex tua, Leptines, unius vel duarum tribuum unum civem choregiam praestare coget, h. e. nihil proficiemus lege tua, nam admodum pauci cives ex ea choregi fient.“ Sed, etsi perverse illa allata sunt ad oratoris verba explicanda, ipsum testimonium, cum ex Demosthenis verbis conclusum esse nequeat, alicuius pretii esse videtur. Accedit aliud argumentum. Supra vidimus choregos, qui Thargeliis vicerant, tripodes dedicavisse in sacro Apollinis Pythii (ἐν Πυθίῳ). Ubi hoc sacrum situm fuerit, nunc constat (cfr. Curtius l. l.), atque in ipsa hac regione una reperti sunt tres illi tituli, quos habemus infra n. 15—17, quorum primus spectat ad annum 365/4, alter ad a. 364/3, tertius ad tempus proxime antecedens vel sequens; in omnibus duae tribus nominantur. Quare dubitari non posse persuasum habeo, quin iure statuerim, omnes eiusmodi titulos referendos esse ad Thargelia.²⁾

¹⁾ L. l. II, p. 502, adn. 11.

²⁾ Reisch p. 27 negat nos certo scire posse morem fuisse in Thargeliis, ut binae tribus singulos choros praestarent, atque qui tituli pertineant ad Thargelia, qui ad Dionysia: sed contra sententiam meam nihil potest adferre nisi quod titulus n. 21, in quo duae tribus nominatae sunt, inventus est ad radices meridionales arcis. Hoc argumentum non multum valere unusquisque intellegit, nam num monumentum choregicum, ad quod pertinet ille titulus, ab initio illo loco positum fuerit, dubium est, atque si positum fuit, confitendum nobis est, nos huius rei causam ignorare, sed propterea titulum ad victoriam Thargeliis reportatam pertinere non posse negandum mihi videtur. De eo quod adhuc nondum habemus titulum ad victoriam virorum

Reliqui omnes spectare videntur ad Dionysia magna. Lenaeis antiquiore certe tempore choros cyclicos certasse nulla exstant testimonia. In titulo temporis posterioris (Eph. arch. 1862 n. 219) Nicocles quidam refertur vicisse *Ἀθήναια διθυράμβῳ*, sed inde vix licet concludere antiquiore tempore choros cyclicos a civibus exornatos Lenaeis certasse. His sollemnibus etiam metoecos choregos fuisse tradit scholiasta Aristoph. Plut. 953. Quae choregia utrum pertinuerit ad certamina scenica an ad choros cyclicos, non liquet. Anthesteriis certamina habita esse docet testimonium scholiastae Ar. Ran. 218, ubi ex Philochoro adferuntur *ἀγῶνες Χύτρινοι*; sed haec certamina num fuerint chororum cyclicorum admodum dubium videtur. Panathenaeis choros cyclicos prodiisse unum exstat testimonium: Lys. 21, 2 *καὶ ἐπὶ Διοκλέους Παναθηναίοις τοῖς μικροῖς κυκλικῶ χορῶ χορηγήσας*; sed haec certamina non magni momenti fuisse videntur, cum alibi non commemorantur. Prometheis et Hephaestiis chororum certamina habita esse inde quis colligere possit, quod apud [Xenophontem] (de rep. Ath. III, 4) commemorantur *χορηγοὶ εἰς Διονύσια καὶ Θαργῆλια καὶ Παναθήναια καὶ Προμήθεια καὶ Ἡφαίστεια*, et ex verbis tituli 80 *ἀναγράφαι δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος νενίκηκεν — Διονύσια ἢ Θαργῆλια ἢ Προμήθεια ἢ Ἡφαίστεια*. Sed cum praeter illum locum nusquam mentio fiat huius choregiae, et tituli verba bene referri possint ad gymnasiarchiam (cfr. ad tit. 80), puto auctorem illius libri neglegentia quadam usum choregos et gymnasiarchos, quorum munus simile erat, eodem nomine appellasse. Certe non licet ex illo loco concludere Prometheis et Hephaestiis choros cyclicos certasse.

Sed si statuimus, quod quin statuendum sit iam dubium non videtur, Thargeliis singulos choregos binis tribubus inseruisse ¹⁾, alia oritur difficultas. Quaeritur, quot chori puerorum,

---

choro reportatam spectantem, in quo duae tribus coniunctae inveniuntur, cfr. infra p. 87.

¹⁾ Ex quo tempore certamina Thargeliorum ita instituta fuerint, incertum est. Sed cum sciamus iam quinto saeculo rem ita se habuisse, nequaquam improbabile est, inde ab initio horum certaminum illum morem obtinuisse. Titulos huius modi habemus usque ad alteram saeculi quarti partem; ab hoc tempore omnino nullum horum certa-

quot virorum in certamen prodierint. Qua de re quam perversae etiam nunc exstant opiniones docet Schmerl (Quibus Atheniensium diebus festis fabulae in scenam commissae sint. Vratial. 1879) p. 12 ita disserens: „chororum scenicorum exornatio, quae publica cura regebatur, ita distributa erat, ut quaeque *φυλή* quae vocabatur semel quotannis choregiam susciperet, quae cum decem Athenis essent, Dionysiis magnis, quibus tres comici totidemque tragici poetae inter se certarent, sex phylas, Lenaeis primo cum comoediae solae docerentur, tres chororum dramaticorum munus exornandorum subilisse, unam vero, quae restabat, utrisque sollemnibus chorum cyclicum, in quem minor sumptus impendendus esset, instruxisse non improbabile est.“ Etiam Thargeliis choros cyclicos prodiisse eosque inter se certasse omnino nescire videtur Schmerl. — Dionysiis magnis decem choregos totidemque choros cyclicos certamini interfuisse complura exstant testimonia. Ulpian. ad Dem. Lept. 28: *ἐν τοῖς Θαργηλίοις δυοῖν φυλαὶν εἰς μόνος καθίστατο χορηγός, τοῖς δὲ μεγάλοις Διονυσίοις εἰς χορηγός ἐκάστης φυλῆς*. Schol. Aeschin. Tim. p. 722: *ἐξ ἑθνῶν Ἀθηναῖοι κατὰ φυλὰς ἴσταςαν ὑπαίδων χορὸν ἢ ἀνδρῶν, ὥστε γενέσθαι δέκα χοροὺς, ἐπειδὴ καὶ δέκα φυλαί*. Demosthenes in oratione Midiana ita verba facit, ut singulas tribus ad hoc certamen singulos choregos creasse paene manifestum sit. Praeterea adferri potest locus Isaei 5, 36: *οὗτος γὰρ τῇ μὲν φυλῇ εἰς Διονύσια χορηγῆσας τέταρτος ἐγένετο, τραγωδοῖς δὲ καὶ πυρρῆχισταῖς ὕστατος*; ex hoc loco apparet, ad minimum quinque eiusdem generis (virorum aut puerorum) choros certasse Dionysiis, cum is, de quo hic sermo est, choregus quartum locum obtinuerit, neque tamen ultimus fuerit. Orator demonstrare vult, quam parvus fuerit adversarius in choregiis quas praestitit. Bis fuit ultimus, semel quartus; optime hoc quadrat ad illud consilium, si quinque chori inter se certabant, atque cum testimonia supra allata idem probare videantur, fere certum est, Dionysiis magnis quinque

-----

minum vestigium invenitur. Mutatio facta videtur eo tempore, quo cives choregia liberabantur (cfr. p. 96sq.). Utrum tum certamina Thargellorum omnino sublata sint, an horum quoque exornatio sit translata ad agonotheam (vel populum), non liquet.

virorum, quinque puerorum choros in certamen prodisse.¹⁾ Ad Thargelia quinque omnino choros exornari solitos esse inde apparet, quod binae tribus singulos praebebant choregos. Nam quod praeterea quis possit conicere, Dionysiis a singulis tribubus binos choros, alterum puerorum alterum virorum, Thargeliis a binis tribubus item binos choros praebitos esse, ut semper omnes tribus eidem certaminis generi interessent, statuere non licet et propter testimonia supra allata et propter nimium choregorum numerum; cfr. Dem. 20, 21: *πόσοι δὴ πότε' εἰσιν οἱ κατ' ἐνιαυτὸν τὰς ἐγκυκλίους λειτουργίας λειτουργοῦντες, χορηγοὶ καὶ γυμνασιαρχοὶ καὶ ἐστιάτορες; ἐξήκοντα ἴσως ἢ μικροῦ πλείους σύμπαντες οὗτοι*. Sane, si statuimus, Thargeliis quinque omnino prodisse choros, quod statuendum esse persuasum habeo, incommoditas quaedam in eo posita est, quod numerus chororum puerorum et virorum idem fuisse non potest; aut fuerunt bini puerorum, terni virorum, aut terni puerorum, bini virorum chori. Sed haec incommoditas quomodo removeri possit equidem non video. Fortasse altero anno duo puerorum, tres virorum, altero tres puerorum duo virorum chori certamen inibant. Ceterum mirum videri potest, quod omnes tituli ad Thargelia pertinentes, in quibus haec significatio servata est, spectant ad certamina puerorum: (9). 14. 15. 16. 17. 21. Etiam apud Autiphontem VI, 11 sermo est de puerorum choro, atque in titulo 5, qui est antiquissimus huius generis, non additum est *παίδων* vel *ἀνδρῶν*. Neque vero licet inde concludere, Thargeliis virorum choros omnino non certasse. Nam et recte puto me titulum 8, qui spectat ad victoriam virorum choro reportatam ita restituisse, ut duarum tribuum nomina inscripta fuisse statuerem (v. ad n. 8), et exstant testimonia, quibus virorum choros Thargeliis certasse confirmatur: Lys. 21, 1: *Θαργηλλοὺς νικήσας ἀνδρικῶς χορῶν*, et infra tit. 80, ubi enumerantur choregi, qui Thargeliis choris puerorum et virorum vicerunt.²⁾

¹⁾ Idem statuit Bergk, l. l. p. 501 adn. 11.

²⁾ Reisch, qui item observavit, omnes titulos, in quibus duae tribus nominantur (et in quibus ea significatio servata est), pertinere ad puerorum certamina, p. 27 adn. 1 dicit, virorum choros a singulis tribubus eodem modo quo Dionysiis, Thargeliis quoque instructos

Pauca addenda sunt de ipsa forma horum titularum. In iis, qui pertinent ad Dionysia, semper ipsa tribus vicisse refertur; antiquiore tempore videtur mos fuisse, ut tribus semper primo loco inscriberetur, posteriore saepius choregum primo loco invenimus: 19. 24. 26. Choregi nomini additur plerumque patris nomen et demoticum; interdum tamen aut hoc (2. 18) aut illud (4) aut utrumque (6) omittitur. Praeterea nunquam defuisse videtur nomen chorodidascali. Plerumque is tenet locum tertium; sed posteriore tempore saepius nominatur quarto loco post tibicinem: 21. 22. 24. 25. Saepe addita est patria, semel patris nomen (8) et pagi (26). Tibicinis in titulis quinti saeculi nulla fit mentio; prima eius memoria exstat n. 8 (a. 384/3), sed etiam post hoc tempus saepius omittitur. Videtur tibicinis auctoritas paulatim ita crevisse, ut exeunte saeculo quarto maior esset quam chorodidascali.¹⁾ Archontis nomen antiquiore tempore raro, postea saepius additur. Stephani (Der ansruhende Heracles p. 228) putabat, archontem propterea in his titulis nominatum

---

esse veri simile fieri e titulo n. 80: ὅτι ἐν καὶ προθύμως ἐχορήγησεν τοῖς παισὶ καὶ ἐν τε καὶ Διονύσια, καὶ Θαργῆλια ἀνδράσιν et ex choregi verbis apud Lysiam XXI, 1 sq. Θαργῆλοις νικήσας ἀνδρικῶς χορῶ. Sed quomodo inde quod his locis choregus virorum choro Thargeliis vicisse dicitur, concludi possit, eorum, quo vicit, ab una tantum tribu esse praebitum, me non intellegere fateor. Atque ipsum Reischium de iis quae illo loco protulit dubitare coepisse docere videntur ea, quae ad titulum nostrum 8 adnotat, ubi vide adnotationes nostras.

¹⁾ Reisch p. 28 gravissimum aetatis indicium e tibicinis nomine addito et ex ordine, quo chorodidascali tibicinisque nomina ponuntur capi posse putat. Saeculo quinto tibicinem nusquam nominari, saeculo quarto nomen eius fere addi idque ita, ut priore saeculi quarti parte nomen chorodidascali, altera tibicinis nomen priore loco poni soleat. Quae in universum congruunt cum iis, quae ego observavi. Tamen hoc indicium prorsus certum esse adhuc demonstrari nequit; id vero mihi concedendum videtur, admodum probabile esse titulos, in quibus tibicinis nomen ante chorodidascalum exaratum est, referendos esse ad alteram partem saeculi quarti; contrarium vero, omnes titulos, in quibus magister ante tibicinem nominatur, antiquiores esse medio saeculo quarto adhuc pro certo contendere nequit. Inde a medio quarto saeculo initium capit mos, ut tibicinis nomen ante magistrum ponatur, sed sub finem saeculi demum stabilitus esse videtur. Certe in omnibus titulis ab agonothetis positus ordo is est, ut tibicinis nomen priorem locum teneat.

esse, quod praeerat ludis, ad quos illi spectant; quod probat Keil, *Mél. gréco-rom.* II, p. 82. Sed recte monuit Koehler (*Mittheil.* III, p. 231) hoc propterea statuere non licere, quod archontis nomen admodum saepe omittitur. Qui id addendum curabant, nihil agebant nisi ut annus indicaretur.

In iis titulis, qui pertinent ad Thargelia, semper primo loco commemoratur choregus; tribuum nomina adduntur casu dativo, ita ut priorem locum ea teneat, cuius est choregus; deinde indicatur chori genus genetivo *παίδων* vel *ἀνδρῶν*. Quod in his titulis choregi, non ipsae tribus vicisse referuntur, putat Koehler (*Mittheil.* III, p. 231) tribuendum esse mutatis hominum moribus; posteriore enim tempore choregos magis ipsis quam tribubus gloriam quaesivisse. Sed recte monuit Dittenberger (ad Syll. n. 411) exstare titulos recentiores, qui tamen antiquum morem servant, atque vix credi posse casu factum esse, quod „ubique singulae tribus singulos choros praestant, ipsae tribus, ubi binae coniunctae, choregi victores pereribuntur.“ Propterea in his titulis illam formam adhibitam esse, quod abhorreret a Graecorum sensu in uno eodemque certamine plures victores praedicare. Nobis iam dubium esse nequit, quin in hoc genere titulorum choregicorum ipsa illa forma sit sollemnis et antiqua, quae ut quinto (n. 5) ita quarto saeculo adhiberi solebat. — Plerumque in his titulis de chorego dictum invenimus *ὁ δεινα χορηγῶν ἐνίκα*; in n. 5 et 14 habemus simpliciter *ἐχορίγει*, ut videtur ex more antiquiore. Quinto saeculo Antiphontis testimonio (VI, 11 *ἔλαχον Κεκροπίδα φνλὴν πρὸς τῇ ἔμμαντῳ*) constat, quinque tribubus, quae quoque anno choregos praebebant, singulis singulas tribus ex reliquis quinque sorte attributas esse. Tum igitur tribuum numerus in duas partes divisus erat; altero anno ab altera parte choregi praebebantur. Quae tribus in hac, quae in illa parte fuerint, non liquet; sollemnis tribuum ordinis nullam in hac re rationem habitam esse docent inscriptiones et locus Antiphontis:

Antiph.: *Ἐρεχθίδς — Κεκροπίς*

n. 5: *Ἐρεχθίδς — Αἰγῆτις*

n. 14: *Πανδιονίς — Ἐρεχθίδς*.

Unde concludi potest, in altera parte fuisse Erechtheida, in altera Cecropida, Aegeida, Pandionida. Postea rem ita mutatam

esse, ut non iam sorte constitueretur, quae tribus cum altera coniungenda esset, sed ut semper eadem duas tribus coniunctae chororum praestarent, quarum ex altera altero anno choregus eligeretur, inde sagaciter conclusit Dittenberger, quod in tribus titulis non multum tempore inter se distantibus (15. 17. 21.) Acamantis et Pandionis coniunctae inveniuntur. Quod si verum est — atque mihi quidem admodum probabile videtur — coniuncta erat Pandionis cum Acamantide, Leontis cum Aegeide (16), hoc est secundum sollemnem tribuum ordinem tertia et quinta, secunda et quarta. Quod praeterea Dittenberger suspicatur, Erechtheida cum Oeneide (primam cum sexta) coniunctam fuisse, aequabilitas non ea esse videtur, ut hoc probabile dici possit. Illam mutationem factam esse ante annum 365/4 docet tit. 15; in n. 14, qui fortasse satis multo antiquior est quam 15, Pandionis cum Erechtheide coniuncta est; hic igitur titulus spectat ad tempus, quo res aliter fuit instituta.

Quod Kumanudis coniecerat, titulos 15 et 17 ad eandem victoriam spectare, eodem loco recte reiecit Dittenberger.¹⁾ Putabat ille, ab utraque tribu choregum esse praebitum, quorum alterius nomen inscriberetur ipsius tripodis basi, addito nomine archontis, alterius basi sine tripode et nomine archontis. Quod quam improbabile sit unus quisque videt; atque rem non ita se habuisse comprobant testimonia, quae supra attuli. — De didascalorum, tibicinum, archontum nominibus idem valet atque in titulis ad Dionysia spectantibus.

Disputavi adhuc de titulis, qui additi erant monumentis choregicis positae in memoriam victoriarum, quas tribus ex certaminibus chororum cyclicorum reportaverant. Praeter hos titulos primae classis nostrae habemus duos, qui pertinent ad certamina scenica, 1 et 7. Hic nullam habemus tribus mentionem; ipsi choregi victores inscripti sunt. Fuerunt sane, qui putarent, titulum 1 a Plutarcho non integrum esse traditum sed ante va. 1 addendum esse

Λεοντὶς τραγῳδοῖς ἐνίκη

(cfr. Brill p. 84); at plane nullum exstat exemplum, quo hoc comprobetur; nam inde, quod in titulis ad certamina chororum

¹⁾ Cfr. etiam Thumser l. l. p. 86.

cyclicorum spectantibus tribus vicisse refertur, non sequitur idem factum esse in huius generis titulis. Sane omnes fere hodie credere videntur, in certaminibus scenicis, ut in lyricis tribus inter se certasse et unam ex decem tribus victricem esse renuntiatam. Sic Koehler, Mittheil. III, p. 237 (ad tit. 56) dicit: „der Umstand aber, dass Dichter und Schauspieler, nicht Phyle und Didascalos genannt sind, ist daraus zu erklären, dass die aufgeführten Stücke ohne Chor waren.“ Atque Brill tota altera commentationis suae parte demonstrare vult, „commissionem scenicam esse certamen tribuum.“ Sed quomodo ei contingit, ut hoc demonstravisse sibi visus sit? Ea quae recte dicuntur de certamine chororum cyclicorum, transfert ad certamen scenicum. Ego vero prorsus nego, unquam de certamine tragico vel comico dictum vel titulo inscriptum esse ἡ δεινα φυλῇ ἐνίκηα. Plane nullus exstat locus, ubi eius modi aliquid sit traditum, aut unde hoc concludi possit. Ubicunque sermo est de victoria tribus, agitur de certamine chororum cyclicorum. Veram esse sententiam meam praeterquam quod pro contrario nulla exstant testimonia, apparet cum ex illis titulis, in quibus nulla tribus ratione habita ipsi choregi vicisse referuntur (1. 7. [56.]), tum ex tit. n. 79, qui continet catalogum victorum certaminum musicorum omnium, quae fiebant magnis Dionysiis. Qui titulus ita est dispositus:

ἡ δεινα φυλῇ παίδων
ὁ δεινα ἐχορήγει
ὁ δεινα ἐδίδασκε

ἡ δεινα φυλῇ ἀνδρῶν
ὁ δεινα ἐχορήγει
„ „ ἐδίδασκε

κωμωδῶν
ὁ δεινα ἐχορήγει
„ „ ἐδίδασκε.

τραγῳδῶν
ὁ δεινα ἐχορήγει
„ „ ἐδίδασκε.

Res satis clara est: in certamine chororum cyclicorum tribus vicisse referebantur, in certamine scenico non item. — Ex iis quae modo exposui, apparet, eos errare, qui ex numero tribuum concludere volunt, quot tetralogiae tragicae et quot comoediae quibusque feriis actae sint. Quod praeter Boeckhium fecit Schultz, De chori tragici Graec. habitu externo, (Berol. 1857) p. 11: „Si igitur unus quisque choregorum singularem tribum repraesentabat, tunc prope necessarium videtur decem choregos certamen iniisse. Si vero decem erant choregi, tunc etiam opus erat decem poetis, in quorum fabulis illi chorum instruerent. Itaque iam ex hac ratione denas consequimur in magnis Dionysiis commissiones scenicas totidemque quibus certamen ineundum fuerit poetas.“ Hinc porro concluditur, quinque poetas comicos totidemque tragicos inter se certasse. Sed, cum comoedi certare non potuerint cum tragoedis, ii, qui illam sententiam probant, id ipsum, quo ad hanc ratiocinationem adducti sunt, non assequuntur, nempe ut omnes tribus eidem certamini interfuerint. Atque totam sententiam falsam esse apparet ex iis, quae supra exposui. Consentaneum tamen est, lege constitutum fuisse, quot choregos et quo ordine singulae tribus praebere deberent; sed tam arcta necessitudo, quam illi statuunt, non intercedit inter numerum tribuum et choregorum tragoe-diarum comoediarumque.

Altera inscriptionum illarum, quae pertinent ad certamina scenica, n. 7, propterea magni est momenti, quod optime ea confirmatur testimonium de choregiae mutatione, quae facta est Ol. 92, 1. Legimus enim apud scholiastam Ar. Ran. 404: *ἐπὶ γοῦν τοῦ Καλλίου τούτου φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅτι σύνδυο ἔδοξε χορηγεῖν τὰ Διονύσια τοῖς τραγωδοῖς καὶ κωμικοῖς; ὥστε ἴσως ἦν τις καὶ περὶ τὸν Ἀθηναϊκὸν ἀγῶνα συστολή.* Aristoteles igitur tradidit Ol. 92, 1 legem latam esse *σύνδυο χορηγεῖν τοῖς τραγωδοῖς καὶ κωμικοῖς*, quae lex aliter vix potest intellegi nisi ita ut constitutum sit, ut bini choregi sump-tus facerent in singulos choros tragicos et comicos. Atque sic, quantum video, plurimi eam accipiunt. Neque tamen defuerunt qui eam plane alio spectare putarent. Sic Rosenkranz p. 8 dicit: „quam ob causam (h. e. propter paupertatem civium crescentem) Ol. 92 plebiscito constitutum est a duabus simul phylis chorum

exornandum esse.“ Quod quomodo in verbis illis inesse possit equidem non video; id enim apertum est, in lege agi de ipsis choregorum personis, non de tribubus. Atque omnino sensus legis satis clarus est, praesertim si comparamus locos, quibus agitur de syntrierarchia; cfr. Dem. 21, 154: *ὅτε σύνδυο ἡμεν οἱ τριήραρχοι*, al. Sed hac simplici explicatione, quae plane nullam habet offensionem, acquiescere non posse sibi visus est Schmerl,¹⁾ qui illud scholiastae testimonium ad hoc usque tempus „mirum quam perperam“ a viris doctis acceptum esse putat. Sententia eius haec est: „Cum postea etiam Lenaeis tragoediae in scenam committerentur, placuisse, ut his sollemnibus comici choregi etiam tragicorum officio fungerentur; et huc scholiastae verba spectare pro explorato habeo. Nam quoniam ex verbis *ὥστε ἴσως ἢν τις καὶ περὶ τὸν Ἀθηναϊκὸν ἀγῶνα συστολή* colligitur, decretum illud simul imminutionem apparatus scenici attulisse, *σύνδυο* non ita accipere licet, quasi duo cives opera impensisque inter se communicatis idem munus susceperint, quod antea ut unus sustineret moris fuerat: immo vero, si ii chori, qui antea ab uno cive instructi erant, iam consociata duorum choragorum industria et sumptu doceri debebant, ea re ut certaminum Lenaeorum magnificentia non modo non extenuaretur, sed vel magis exaggeraretur atque augetur futurum fuisse quod nemodum senserit magnopere miror. Quare *σύνδυο* utique ita interpretandum est, ut pertineat ad *τοῖς τραγωδοῖς καὶ κωμικοῖς* tamquam dativus.“ Quod scholiasta illam legem ad omnia Dionysia pertinere dicat (?), eo Schmerl factum esse putat, quod ille verba Aristotelis parum bene intellexerit; ipsi cum legem ad Lenaea tantum referat, contingit, ut nobis dicere possit, quo anno tragoediae Lenaeis agi coeptae sint: scilicet Ol. 92, 1 iis choregiis, qui Lenaeis usque ad id tempus chorum comicum exornaverant, simul choregiam tragicam impositam atque inde ab hoc anno quotannis Lenaeis tragoedias actas esse. Vellem nos tam certam huius rei cognitionem habere; sed ut nunc res est, facili negotio demonstrari potest, ipsum Schmerlium „mirum quam perperam“ legem illam intellexisse.

---

¹⁾ Quibus Atheniensium diebus festis fabulae in scenam commissae sint p. 12.

Primum enim, cum non multo post illud tempus choregia comica omnino sublata sit, per se veri non est simile onera choregorum tum tantopere esse aucta. Praeterea Schmerl non distinguit inter testimonium Aristotelis et additamentum scholiastae. Verba *ἐπὶ Καλλίου ἔδοξε σύνδνο χορηγεῖν τὰ Διονύσια τοῖς τραγωδοῖς καὶ κωμικοῖς* ex Aristotele hausta sunt, atque inde concludit scholiasta: *ὥστε ἴσως ἦν τις καὶ περὶ τὸν Ἀθηναίων ἀγῶνα συστολή*. Scholiasta igitur non, ut dicit Schmerl, illam legem refert ad omnia Dionysia, sed ad Dionysia magna, quae saepe simpliciter *τὰ Διονύσια* appellata esse constat, atque inde concludit simile aliquid constitutum esse de certamine Lenaeorum. Utrum ipsa lex ad Dionysia magna tantum pertinuerit, an etiam ad Lenaea, dubitari potest. Nam si Athenis lex ferebatur *σύνδνο χορηγεῖν τὰ Διονύσια*, bene statui potest, significata esse et *Διονύσια τὰ μεγάλα* et *Διονύσια τὰ ἐπὶ Ἀθηνῶν*. Sed scholiasta eam ad magna tantum Dionysia refert. Quod vero Schmerl dicit, propterea non licere *σύνδνο* ita interpretari ut nos interpretati sumus, quod verba sequentia doceant, illam legem attulisse imminutionem apparatus scenici, respondendum est, hoc, si scriptum esset, nihil nos moraturum esse, cum facile statui possit scholiastam inepti aliquid ex Aristotelis verbis conclusisse. Sed ille dicit, similem *συστολήν* sibi factam esse videri in certamine Lenaeorum, quod nihil nos cogit intellegere de imminutione apparatus scenici; scholiasta cogitat de imminutione sumptus choregorum.

Haec omnia disputare vix opus fuit, cum habeamus testimonium certissimum, illam legem ita accipiendam esse, ut accepimus, nempe titulum n. 7, in quo bis bini choregi inscripti sunt, qui una choregiam praestiterunt. Quem si Schmerl novisset (atque novisse potuit), non tam temere eum illam legem interpretaturum fuisse puto. Quamdiu illa lex vim habuerit, non satis liquet. Cum probabilitate tamen conici posse videtur, eam tum abolitam esse, cum singulae tragoediae agi inciperentur. Hac ipsa enim mutatione choregiae sumptum ita imminutum esse apparet, ut credi non possit, etiam tum binos choregos singularum fabularum chorum exornavisse. Mutatio illa facta esse videtur priore parte saeculi quarti, fortasse eodem tempore, quo ex comoedia chorus omnino evanuit. Annis 842 et sequen-

tibus singulis tragoediis certasse poetas videmus ex didascaliis C. I. A. II, 973.

Jam finita est disputatio de prima titulorum choregicorum classe. De secunda pauca dicenda sunt. Saepe choregi, praeterquam quod tripoda praemio datum nomine tribus publice dedicabant, privatim erigebant monumentum in memoriam victoriae reportatae. Tituli his monumentis inscripti hanc fere habent formam: *ὁ δεινα χορηγῶν νικήσας ἀνέθηκε τῇ δεινῇ*

φυλῇ { *παίδων*
ἀνδρῶν. Discrimen, quod est inter hos et titulos monu-

mentorum publicorum, maxime in eo positum est, quod hic semper ipse choregus victor inscriptus est. Tres ex huius generis titulis, n. 53. 54. 55. sine dubio pertinere ad monumenta publica docui in adnotationibus. Praeterea inter huius classis titulos rettuli inscriptiones metricas. Ex quibus n. 41 et 42 bene referri possunt ad monumenta publica. Plane singularis est ratio tituli 47; hic sollemnem habet formam, sed dedicatus est non a chorego, et didascali nomen omisum est. Eum ab ipso didascalo positum videri Dittenbergerum secutus exposui in adnotationibus. —

Praeter eos, de quibus adhuc disputatum est titulos choregicos habemus satis multos, in quibus populus choregus inscriptus est verbis *ὁ δῆμος ἐχορήγει*. Hoc usque ad paucos abhinc annos omnes fere ita explicandum esse putabant, ut statueretur populum choregiam interdum suscepisse in gratiam quarundam tribuum paupertate impeditarum quominus ipsae eo munere fungerentur (Brill p. 10). Unus Rangabis (ad Ant. Hell. n. 976) intellexit, omnes titulos, in quibus populus esset choregus, recentiores esse quam eos, in quibus civis choregus nominaretur. Sed eius in hac re nemo videtur rationem habuisse. Nunc vero ut de his rebus certius iudicare liceat factum est egregia opera U. Koehleri, qui quid sentiret exposuit Mittheil. des arch. Instit. III (1878), p. 231 sqq.

Vel per se improbabile videtur, quod illi statuerunt, populum nonnullis tribubus subvenisse, reliquas tribus ut antea sumptus impendisse in illa certamina. Vix enim puto reliquas tribus passas esse populum eum sumptum, qui nonnullis tribubus faciendus erat, in se suscipere, cum ipsae non sublevarentur.

Atque invenimus non pro una vel altera, sed pro satis multis populum choregiam suscepisse. Praeterea mirum esset, quod, si nonnullis tantum tribubus interdum populus subvenisset, plerumque eae ipsae tribus victoriam adeptae esse viderentur, cum consentaneum sit, si res ita se habuisset, plerumque unam ex pluribus tribubus, quae ipsae choregiam praestabant, interdum tantum unam ex paucis, pro quibus populus choregiam suscipiebat, victuram fuisse. Commemorantur in titulis choregicis eae tantum tribus, quae vicerunt, atque plus decem habemus titulos, quae pertinent ad victoriam tribuum, pro quibus populus choregus fuit, nullum vero exstat certum exemplum (eiusdem fere temporis) in quo tribus victrix ipsa per civem choregiam praestiterit. Quid quod eodem anno et in virorum et in puorum certamine eas tribus vicisse videmus, pro quibus populus sumptus fecit! (cfr. n. 59. 60). Num hoc omnino potest explicari, si interdum tantum et pro paucis tribubus populum choregiam suscepisse statuitur? Quod vero maximi momenti est — atque hoc imprimis argumento usus est Koehler — in omnibus titulis, in quibus populus est choregus, commemoratur agonotheta, in omnibus, qui habent choregi nomen, nulla eius fit mentio. Unde pro certo concluditur, choregiam populi et agonothesiam eodem tempore esse institutas. Jam quaeritur, quo tempore hoc factum esse videatur. Antiquioris generis titulorum, in quibus quidem annus indicatus est, recentissimi sunt n. 54 et 55, qui spectant ad annum Neaechmi archontis Ol. 115, 1 = 320/19 a. Chr. Ex alterius generis inscriptionibus, in quibus archontis nomen exstat, n. 59 et 60 referendae sunt ad Ol. 127, 2 (271/70), n. 58 magna cum probabilitate ad Ol. 124, 4 = 281/80 vel 124, 3. In decreto facto in honorem Philippidis, Philomeli filii a. 293 a. Chr. (C. I. A. II, 302), commemoratur, Philippidem agonothesiam fuisse, atque Koehler ex spatii rationibus intellegere sibi visus est, duas fuisse eius agonothesias. Etsi hoc fortasse non prorsus certum est, id iam constat, compluribus annis ante a. 293 agonothesiam fuisse institutam. Adhuc igitur demonstratum est, agonothesiam et populi choregiam institutas esse intra annos 320 et fere 295 vel 300. Cum praeterea admodum probabile sit, titulum n. 56 referendum esse ad annum Anaxicratis Ol. 118,

2 = 307/6 (cfr. adnot.), summa cum probabilitate statuit Koehler, Demetrium Phalereum, qui 316—7 reipublicae Atheniensium praefuit, huius mutationis auctorem esse. Iam constat, Demetrium anno Ol. 117, 4 (309/8 a. Chr.) summo magistratu functum esse et Dionysiorum certaminibus praefuisse (cfr. Athen. XII, 542 e). Hinc coniecit Koehler hoc ipso anno primum agonothesiam munere suo functum esse, atque hoc quoque satis probabile esse negari nequit. — Duos titulos, qui contra Koehlerii sententiam pugnant, n. 18 et 19, a Pittaki videri interpolatos esse expositum est in adnotationibus.

Titulos, in quibus sermo est de agonothesia, collegit Koehler p. 233: C. I. A. II, 302. 307. 314. 331. 379. Ἀθῆν. VII. p. 93. Videmus ex iis, agonothesiam fuisse ἐπιμέλειαν, non ἀρχήν, inter quae munerum genera bene distinguendum esse apud Athenienses notum est. Creantur agonothetae a populo singulos in annos; administranda eis sunt certamina (musica) Dionysiaca et cetera (307 ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῶν ἀγώνων τῶν τε Διονυσιακῶν καὶ τῶν ἄλλων). Praeterea agonotheta sacra facere solebat in honorem deorum et tripodas, qui tribubus victricibus praemio dabantur, sacro loco ponendos curabat (sic recte puto Koehlerum intellexisse et supplevisse vs. 15 decreti, quod editum est Ἀθῆν. VII, p. 93). Ubi annus praeterierat, ratio ei erat reddenda (314). Praeter alia igitur omnia curasse videtur, quae antea choregi fuerant.

Optime monet Koehler, choregiam civium tum florere potuisse, cum satis multi cives rem familiarem etsi non ita magnam attamen idoneam possiderent. Sed scimus factum esse, ut Athenis eorum civium numerus, qui mediam ut ita dicam vitae condicionem habebant, magis magisque imminueretur, cum pauci cives divitias admodum magnas congererent. Quod cum ita esset, consentaneum est, saepius choregum huic vel illi tribui defuisse. Hoc iam Demosthenis temporibus factum esse apparet ex ipsis oratoris verbis; legimus in oratione Midiana tribum eius duobus annis choregum non tulisse atque tertio quoque anno choregum proposituram non fuisse, nisi ipse sua sponte munus illud suscepisset. Similia in reliquis tribubus facta esse veri simile est optimeque cogitari potest, hanc choregorum inopiam proximis decenniis etiam maiorem factam et sub finem

saeculi tantam fuisse, ut necesse esset hanc rem aliter instituere. — Agonothetas sumptos esse ex ditissimis et nobilissimis familiis et per se consentaneum est et constat titulorum testimonio. Quantos interdum sumptos fecerint, docet titulus C. I. A. II, 379, ubi septem talenta agonothetam impendisse narratur. Atque Koehler putat, agonothetae omnes sumptus de suo faciendos fuisse, nihil ei datum esse ex aerario publico. Sane concedendum videri, parum accurate dici solitum esse ὁ δῆμος ἐχορήγει. In hac tamen re non cum eo facio. Si in titulis est ὁ δῆμος ἐχορήγει hoc sine dubio significat „sumptus fecit populus“, atque ut credam hoc sine ulla causa factum esse a me impetrare non possum. Traditum hac de re nihil est, quare non video cur nulla necessitate coacti ipsi nobis difficultates creemus. Statuendum est pecuniam ex aerario solutam esse agonothetae, sed consentaneum est eam tam parvam fuisse ut nullo modo sufficere posset. — Quod Thumser (l. l. p. 86/87), cui Koehlerum omnino non persuasisse magnopere miror, conicit, agonothetas in athlotetarum locum successisse, quomodo certis argumentis demonstrari possit, non video. Athlotetarum in certaminibus chororum cyclicorum et scenicorum nusquam fit mentio, atque si in eorum locum successissent agonothetae, hoc nihil fere nisi nominis mutatio fuisset, quae cur facta sit intellegi nequit. Cfr. etiam Hesych. s. v. ἀγωνοθέτης· ἀρχῆς ὄνομα Ἀθήνησιν· ὡς δὲ Νικάνδρος, ἀθλοθέτης ὁ μὴ γυμνικὰ, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος; similia leguntur apud Phot. p. 7 (et Suid.), in Bekkeri anecd. p. 333. Quod Thumser monet in titulo C. I. A. II, 302 agonothesiam et choregiam una commemorari nequaquam a Koehlero neglectum est. Cum enim hic titulus non multo post agonothesiam institutam exaratus sit, optime statui potest eum hominem, de quo sermo est, ante agonothesiam institutam choregum, post agonothetam fuisse.

Tituli huius generis quos habemus omnes praeter n. 56 (et 69?) pertinere videntur ad certamina chororum cyclicorum. Videmus moris fuisse, ut in memoriam victoriarum tribuum agonotheta aut duas dedicaret tabulas, quarum in altera inacriberetur tribus, quae puerorum choro, in altera quae virorum choro vicerat, aut ad utrumque eadem tabula uteretur. Duos

eiusdem anni titulos habemus n. 59 et 60. Praescripta sunt praeter populum choregum semper ut videtur nomina arehontis et agonothetae. In titulis, qui pertinent et ad virorum et ad puerorum certamina, semper a sinistra puerorum a dextra virorum mentio facta esse videtur. Tibicinis nomen semper ante magistrum positum est (cfr. p. 88) atque utriusque nominibus sola additur patriae nota, quae nunquam omissa esse videtur. — Praeterea agonothetae saepius monumenta vel titulos dedicasse videntur in memoriam certaminum scenicorum, quae sub auspiciis eorum facta erant. Exemplum habemus n. 56. Quod Koehler putat propterea hic non nominari tribum et didascalum, quod fabulae chorum non habentes actae sint, statuendum non esse supra vidimus. Comoedias tum chorum non iam habuisse notum est; de tragoedia idem ex hoc titulo concludere non licet. Tribus enim in certamine scenico omnino nusquam vicisse refertur, atque didascalus fortasse omissus est, quod tum non iam habebat auctoritatem aut quod poeta vel protagonista eius munere functus est.

Quarto loco posui titulos choregicos aetatis imperatoriae; ex primo et altero ante Christum natum saeculis eius modi monumenta servata non esse videntur. Illi tituli omnes fere ita comparati sunt, ut de ratione certaminum illius aetatis vix quidquam ex iis concludi possit. Populi choregiam etiam tum fuisse nullo certo constat testimonio. Certum tamen est singulos cives choros exornavisse. Quod utrum legibus constitutum fuerit, an illi sua sponte fecerint, dubium est. Agonotheta nominatur n. 72, praeter choregum, unde apparet, eius munus tum aliud fuisse atque tertio ante Christum saeculo. Id quoque in agonothesia videtur mutatum esse, quod tum agonothetae creabantur ad singula sollemnia, non in totum annum; cfr. n. 72 ἀγωνοθέτης Διονυσίων. In n. 72 (et 73) una tribus vicisse refertur, in n. 75. 76 sex tribus inscriptae fuisse videntur. Qui tituli cum eius sint aetatis, qua duodecim tribus erant, conieci in quibusdam sollemnibus moris fuisse ut duo chori inter se certarent, quorum alterum altera tribuum pars praestaret; cfr. ad n. 76. Saepius tum factum esse videtur, ut viri nobiles et divites pro omnibus tribubus choregiam susciperent; cfr. Plut. Quaest. conviv. I, 10: ἀγωνοθετοῦντος ἐνδόξως καὶ

μεγαλοπρεπῶς Φιλοπάππου τοῦ βασιλέως ταῖς φυλαῖς ομοῦ πάσαις χορηγοῦντος. Aristid. Orat. Sacr. II, p. 331: καὶ τοίνυν καὶ χοροὺς ἔστησα δημοσίᾳ δέκα τοὺς σύμπαντας, τοὺς μὲν παίδων, τοὺς δὲ ἀνδρῶν et qu. s. — Sollemnis titulorum forma tum omnino non iam fuisse videtur; plerumque inscriptiones metricas tripodibus additas esse videmus.

His titulis choregicis subiunxi reliquias catalogi victorum qui Dionysiis magnis vicerunt, quae nunc coniunctae exstant in C. I. A. II, 971; has propterea hic neglegendas esse non duxi, quod choregorum in iis ratio est habita. Postremo loco posui decreta tribuum et pagorum in honorem choregorum facta

A.

Inscriptiones Atticae choregicae quae vocantur.

I. Inscriptiones choregicae antiquiores choregia populi et agonothesia instituta, in quibus antiqua et sollemnis forma est observata.

1.

Plut. Themist. V: ἐνίκησε δὲ (ὁ Θεμιστοκλῆς) καὶ χορηγῶν τραγωδοῖς μεγάλην ἤδη τότε σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν τοῦ ἀγῶνος ἔχοντας· καὶ πῖνακα τῆς νίκης ἀνέθηκε τοιαύτην ἐπιγραφὴν ἔχοντα:

Θεμιστοκλῆς Φρεάρριος ἐχορήγει

Φρύνιχος ἐδίδασκεν

Ἀδείμαντος ἤρχεν. (OL 75,4 = 477/6 a. Chr.)

Themistocles, Neoclis filius, Atheniensium imperator praeclarissimus, Phrynicho, poetae tragico, chorum exornaverat et vicerat. Phrearrrii sunt tribus Leontidis. Neque tamen puto Plutarchum titulum non integrum attulisse et ante versum primum addendum esse Λεοντίς ἐνίκα· qua de re vide quae supra disputavi p. 90 sqq. — Phrynichus poetarum tragicorum, qui ante Aeschylum fuerunt, princeps est. Suidas eum „discipulum“ Thespidis nominat, quod ne nimis ad verbum interpretemur cavendum est. Una cum Thespide eum praeterea commemorat [Plato] Minos 321 A: ἡ δὲ τραγῳδία ἐστὶ παλαιὸν

ἐνθάδε, οὐχ ὥς οἴονται ἀπὸ Θέσπιδος ἀρξαμένη οὐδ' ἀπὸ Φρυνίχου. Primam fabulam eum Ol. 67 (512 sqq.) docuisse tradit Suidas; fabula eius *Μιλήτου ἄλωσις* non multo post annum 494 in scenam commissa esse videtur; titulus denique noster docet eum vitam ultra annum ol. 75, 4 produxisse. Filius eius Polyphrasmon, item tragicus, decem fere annis post, ol. 78, 1 tetralogia certavit cum Aeschilo (v. argum. Septem). — De fabula, qua Themistocles et Phrynichus vicerunt, coniecturam protulit Bentley, Epist. Phalar. p. 287 (Ribb.). Scimus Phrynichum confecisse fabulam, cui inscribebatur „Phoenissae“ et in qua descripta erat clades, quam Xerxes accepit apud Salamina insulam. In hac ipsa fabula Themistoclem, qui propter illam victoriam summa gloria florebat, chorum exornasse coniecit Bentley. Quod etsi improbabile dici nequit, tamen incertum est.

2.

„Tabula marmoris Pentelici, olim in domo Ge. Daidy, haud procul a monumento Lysicratis, nunc in sculis aedium D. Tambisco in via Rodakio haud procul a metochio monasterii Pentelici.“ Edd. Boeckh, C. I. G. 212. Rangabé, Ant. Hell. 54. Pittakis, l'anc. Ath. p. 168. *Ἐφημ.* 466. Le Bas, Attique 457. Kirchhoff, C. I. A. I, 336.

Οἰνέϊς   Εὐρυμένε[ς]   Νικόστρατος
ἐνίκα   Μελετεῶνος   ἐδίδασκε.
παῖδον   ἐχορέγε.

Litteratura antiqua Attica. — *Πολυέπην Μελετεῶνος*, quae commemoratur C. I. G. 150 = C. I. A. II 652 (Ol. 95, 3 = 398/7) sororem Eurymenis esse videri adnotat Boeckh.

3.

Athenis; ex schedis Fourmonti edd. Osann, Syll. II 69 et Boeckh. C. I. G. 1036. Post Cavedoni, Bulletino dell' instit. 1840 p. 141. Rangabé 55. Le Bas Attique 458. Kirchhoff C. I. A. I 337. Dittenberger Syll. 410.

. . . . . ος Δοροθέο Ἀλαιὺ[ς] ἐχορέγε]
Πανταλῆς ἐδίδα[σσε].

Rho habet formam angularem; reliquae litterae sunt Atticae vulgares. Tribum aut Aegeïda aut Cecropida fuisse adnotat Kirchhoff; illius enim sunt Halae Araphenides, huius Aexonides.

Pantacles chorodidascalus commemoratur apud Antiph. 6, 11 ἐπειδὴ χορηγὸς κατεστάθην εἰς Θαργῆλια καὶ ἔλαχον Παντακλέα διδάσκαλον ε. qu. s. Cf. Harpoer. s. v. διδάσκαλος· ὅτι γὰρ ὁ Παντακλῆς ποιητῆς δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς διδασκαλῖαις. Confer praeterea titulum, qui proxime sequitur. — Ex choregi familia esse videtur Δωρόθεος Ἀλαεύς, qui commemoratur C. I. A. II 175^b (Ol. 112, 2 = 331/0).

4.

Steph. Byz. s. v. Ἀτήνη· δῆμος Ἀντιοχίδος φυλῆς, ὁ δημότης Ἀτηνεὺς· Πατροκλῆς Ἀτηνεὺς ἐχορήγει καὶ Παντακλῆς. Sponte patet exemplum desumptum esse ex titulo choregico, quem sic redintegrandum esse puto:

[Ἀντιοχίς ἐνίκα . . . .]
 Πατροκλῆς Ἀτηνεὺς ἐχορήγει
 Παντακλῆς [ἐδίδασκε].

Meineke (Hist. crit. com. gr. p. 6) titulum sic restituit:

Πατροκλῆς Ἀτηνεὺς ἐχορήγει
 [Ἀντιοχίς ἐνί]κα
 Παντακλῆς [ἐδίδασκεν].

Statuit igitur, in codice — Ἀντιοχίς ἐνί — et — ἐδίδασκεν — excidisse et tum pro κα scriptum esse καί. Quod veri simile esse vix quisquam dicere poterit. Accedit, quod antiquiore tempore tribus nomen semper primo loco nominatum esse videtur (in titulis, qui ad Dionysia pertinent). Quibus de causis persuasum habeo corruptelam aliter esse explicandam: Steph. verum primum omisit et scripsit Πατροκλῆς Ἀτηνεὺς ἐχορήγει, Παντακλῆς ἐδίδασκε; cum deinde verbum ἐδίδασκε excidisset, librarius quidam particulam καὶ ante Παντακλῆς addidit, ut hoc nomen cum antecedentibus conecteret. Bergk (Gr. Lit. II, p. 503 adn. 17) coniecit pro καὶ Παντακλῆς scribendum esse ἐδίδασκε Παντακλῆς; sed hoc reiiciendum videtur, cum quod corruptelae origo difficilis est ad explicandum, tum propter insolitam verbi ἐδίδασκε collocationem. De Pantacle v. ad n. 3.

5.

In fronte tabulae marmoris Pentelici, quadrata fere forma. Ed. Koehler, Mittheil. des deutschen archaeol. Institut. VIII (1883) p. 33.

*Κλεισθένης ἐχορέγε Ἀντοκράτος
Ἐρεχθίδι Ἀλγῆτι
Κεδείδης ἐδίδασκε.*

Litterae Jonicae: λ = Λ, γ = Γ; e productum modo E modo H scribitur, ου = o, quae omnia titulum sub finem saeculi quinti exaratum esse ostendant. — Titulus est antiquissimus eorum, in quibus duae tribus nominantur, quos referendos esse ad certamina Thargeliorum supra docui. Notandum est, quod in primo versu patris nomen post ἐχορέγε positum, demotieum omissum est; Clisthenem tribus Erechtheidis fuisse inde apparet, quod semper priore loco in his titulis nominatur ea tribus, cuius est choregus. In versu 2 mirum est, quod non nominatur genus certaminis (παίδων, ἀνδρῶν), cuius rei aliud exemplum non novi. — De persona et nomine Cedidis paullo uberius disputandum est: In Aristoph. Nub. vs. 984 λόγος ἄδικος orationem λόγον δικαίου priscum erudiendi modum describentis sic interrumpit:

*ἀρχαῖά γε καὶ Διπολιώδη καὶ τεττίγων ἀνάμεστα
καὶ Κηκίδου καὶ Βουφονίων,*

ad quae scholiasta adnotat: *Κηκίδου· Διθυράμβων ποιητῆς πάνυ ἀρχαῖος· μέμνηται δὲ αὐτοῦ Κρατῖνος ἐν Πανόπτεις.* Idem homo sine dubio est, de quo Photius p. 160, 19 dicit: *Κηδίδης, διθυραμβοποιητῆς* (cod. *διθύραμβος ποιητής*, Nauck *διθυραμβικὸς ποιητής*), et Hesychius s. v. *Κηθείδης· διθυράμβων [ποιητής]*. Praeterea verisimile videtur ad eundem hominem spectare scholion ad Nub. vs. 967; hoc enim loco Aristophanes commemorat carmen antiquum, cuius prima verba adfert: *τηλέπορόν τι βόαμα*, atque scholiasta dicit, fuisse, qui „Cydidem“ huius carminis auctorem esse putarent: *τινὲς δὲ φασὶ Κυδίδου τινὸς Ἐρμιονέως.* Hic *Κυδίδης* idem esse videtur ac vs. 985 *Κηκίδης*, praesertim cum formae nominis, quas supra attuli, etiam propius quam *Κηκίδης* accedant ad *Κυδίδης*. Idem denique nomen exstat in Etymol. M. 166, 3: *τύπου πατρωνυμοῦ ὄντα παρτάθησαν διὰ τοῦ ἐι διφθόγγου· Ἀνσιθείδης, Κηθείδης, Καλλείδης* sqq. Habemus igitur has nominis formas: *Κηκίδης, Κηδίδης, Κηθείδης, Κυδίδης, Κηδείδης*, atque quaeritur, quae vera sit. Qua de re dissentiebant viri docti: Schneidewin in Mus. Rhen. vol. V (1847) p. 289 sq. omnibus

locis *Κηκείδης* restituendum esse censuit, A. Nauckio in Mus. Rhen. vol. VI (1848) p. 431 *Κηδείδης* maiorem auctoritatem habere visum est. Uter recte iudicaverit nunc ex titulo nostro diiudicari potest; neque enim dubium est, quin nomen chori magistri in inscriptione idem sit atque locis supra allatis. Videmus Etymol. M. legitimam formam servasse, atque quam facile ex *Κηδείδης* fieri potuerit *Κηδίδης* *Κυδίδης* et *Κηκείδης* *Κηθείδης* sponte patet. — Nomen sine dubio idem esse vidimus; at num homines iidem sint, valde dubitandum est. Recte enim Koehler dicit, illum Cedidem, quem Aristophanes ut priscæ poesis exemplum adfert, satis multo ante Nubes in scenam datas, medio fere saeculo quinto, floruisse debere, cum titulus noster propter scripturam referendus sit ad finem saeculi illius. Quae praeterea adfert Koehler argumenta, ut titulum antiquiorem esse non posse demonstret, nihil valere apparet ex iis, quae supra disputata sunt. Putat enim formam tituli, in quo choregus, non tribus vicisse dicatur, et quod unus choregus duabus tribubus inservit, recentiorem aetatem indicare. Sed vidimus, omnes inscriptiones, in quibus duae tribus nominantur, eandem formam habere atque nostram (praeterquam quod plerumque scribitur *χορηγῶν ἐνίκα*), et omnino nequaquam veri simile esse, in Thargeliis unquam singulas tribus choros praebuisse. Haec igitur argumenta nihil valent. Sed scripturae indicia satis certa esse videntur. Quare cum Koehlero statuendum esse puto, hunc Cedidem ex familia antiqui illius fuisse, fortasse nepotem eius.

6.

Athenis; ex Cyriaco ed. Boeckh C. I. G. 211. Le Bas Att. 459.

Ἀριστείδης ἐχορήγε

Ἀρχέστρατος ἐδίδασκε.

Litterae vulgares. Plenius praebet hunc titulum Plutarchus Aristid. I, ubi Demetrii Phalerei de Aristidis celebris opulentia argumentum adfert: *τρίτον δὲ καὶ τελευταίον, ὅτι νίκης ἀναθήματα χορηγικοὺς τρίποδας ἐν Διονύσειον κατέλιπεν, οἱ καὶ καθ' ἡμᾶς ἐδείκνυντο, τοιαύτην ἐπιγραφὴν διασώζοντες*

Ἀρτιοχὺς ἐνίκα

Ἀριστείδης ἐχορήγει

Ἀρχέστρατος ἐδίδασκε.

Sed addit: Παναίτιος μέντοι περὶ τοῦ τρίποδος ἀποφαίνει τὸν Δημήτριον ὁμωνυμίᾳ διεφθυσμένον· ἀπὲ γὰρ τῶν Περιοικῶν εἰς τὴν τελευτὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δύο μόνους Ἀριστείδας χορηγούς ἀναγράφεσθαι νικῶντας, ὧν οὐδέτερον εἶναι τῷ Λυσιμάχῳ τὸν αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν μὲν Ξενοφίλου πατρὸς (v. n. 43), τὸν δὲ χρόνον πολλῷ νεώτερον, ὥς ἐλέγχει τὰ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς, καὶ προσγεγραμμένος Ἀρχέστρατος, ὃν ἐν τοῖς Μηδικοῖς οὐδεὶς, ἐν δὲ τοῖς Πελοποννησιακοῖς συγχολοῦν διδάσκαλον ἀναγράφουσιν. Igitur, ait Boeckh, titulus Euclide recentior est. Quod num iure statuerit, dubitabimus, si accuratius verba Panaetii a Plutarcho allata consideraverimus. Hoc enim dicit Panaetius: Usque ad finem belli Peloponnesiaci duo homines nominis Aristidis in monumentis choregicis inscripti sunt; horum alter est filius Xenophili, alter is, cuius inscriptionem hic habemus. His ex verbis satis apparet, Panaetium utrumque titulum fine belli Peloponnesiaci antiquiorem esse putasse. Cum hac eius sententia pugnare sane videntur ea quae sequuntur; dicit enim in his, Aristidem, qui est in titulo nostro, multo post Aristidem Lysimachi filium vixisse inde apparere, quod titulus ille litteris Ionicis exaratus sit (τὸ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς). Quae Boeckh ita accepit, ut titulum ipsum Euclidis anno recentiorem esse statueret. Hunc si quis sequi volet, statuendum ei erit, Panaetium supra negligentius dixisse εἰς τὴν τελευτὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Sed mea quidem sententia ea quae dixit Panaetius, inter se conciliari possunt. Ille titulum re vera fine belli Peloponnesiaci antiquiorem esse putavit; litterarum formam ideo tantum adfert, ut demonstret hunc Aristidem illis esse multo recentiorem, non quo titulum post Euclidem exaratum esse indicaverit. Neque enim omnes tituli, qui sunt τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς incisī esse debent μετ' Εὐκλείδην. Ἡ μετ' Εὐκλείδην γραμματικὴ est recentior litteratura Ionica, quam Athenis Euclidis anno publice receptam esse, sed ex parte iam antea in usu fuisse scimus. Atque ad hanc sententiam optime quadrat quod addit, Archestratum chorodidascalem saepe inveniri in monumentis choregicis temporis belli Peloponnesiaci. — Ceterum nequaquam certum est

Panaetium verum vidisse, cum titulum ante finem belli Peloponnesiaci exaratum esse iudicaret; immo bene cogitari potest eum errasse et titulum revera illo anno recentiorum esse, etsi eum multo recentiorum esse propterea non est verisimile, quod Archestratus temporibus belli Peloponnesiaci floruisse dicitur.

7.

Edd. Pittakis, l'anc. Ath. p. 113 = Rangabé 981. Le Bas 479. Lapis nunc in turri ventorum quae vocatur exstat, ubi accuratissime exscripsit Koehler et ed. Hermae II, p. 23.

<i>Μνηστράτος Μισγανος</i>	<i>Μνησίμαχος Μνηστράτο</i>
<i>Διοκείθης Διοδώρο ἐχορήγον</i>	<i>Θεότιμος Διοτίμο ἐχορήγον</i>
<i>[Δι]καιογένης ἐδίδασκεν</i>	<i>Ἀρίφρων ἐδίδασκεν.</i>

[Πολυχ]άρης Κ[ώ]μωνος ἐ[δί]δασκεν.

Litterae volgares; *Πολυχάρης* habet Pittakis, et Koehler hoc nomen in reliquiis litterarum agnovit. Idem adfirmat ω in *Κώμωνος* certum esse. Quod in vs. 4 additum est *Πολυχάρης Κώμωνος ἐδίδασκεν* Koehlero ita videtur explicandum esse, ut statuatur Mnesimachus et Theotimum bis choregos fuisse et vicisse, alterius vero victoriae memoriam non propria inscriptione propagatam sed in tabula prius posita ita indicatam esse, ut chori magistri nomen adscriberetur. Neque ego aliam video explicationem.

Praeter hunc titulum nulla habemus exempla synchoregiae, quam ol. 92, 1 institutam esse scimus (cfr. p. 92 sqq.). Titulum non ita multo post illum annum incisum esse docet scripturae ratio.

Choregi, quantum video, aliunde non noti sunt; Mnesimachus eius Mnesistrati filius esse videtur, qui primo loco nominatur, atque inde explicandum est, quod eadem tabula usi sunt. — Titulum pertinere ad victorias in certaminibus scenicis reportatas concludi potest ex lege illa *ἔδοξε σύνθω χορηγεῖν τοῖς τραγῳδοῖς καὶ κωμῳδοῖς*. De Polychare nihil est traditum. Ariphro idem videtur esse, cuius paeanem servavit Athenaeus XV 702 A: *ὅτι καὶ ἄνα εἰς Ὑγίαν ἐποίησε τόνδε Ἀρίφρων ὁ Σικυνώνιος*. V. Bergk P. L. III, p. 595. Fuit igitur dithyrambicus poeta; eum etiam tragoedias scripsisse apparet ex hoc titulo, quem ad certamen scenicum pertinere

vidimus. Atque illo ipso tempore, ad quod titulus spectat, (c. a. 400), saepius factum esse videmus, ut poetae iidem dithyrambos et tragoedias scriberent. Exemplum nobis suppeditat Dicaeogenis mentio, de quo ap. Harpocr. s. v. legimus *τραγωδίας οὗτος ποιητής· καὶ διθυράμβους ἔγραψε*. Ex hac ipsa re, quod dithyrambos et tragoedias scripsit, quod ad primum Ecclesiazusarum Aristophanis versum ὃ λαμπρὸν ὄμμα τοῦ τροχηλάτου λύχνου scholiasta adnotat ὑποπτεῖται δὲ ὁ λαμβος ἢ τοῦ Ἀγάθωνος ἢ τοῦ Δικαιογένονος, denique ex delectu argumentorum fabularumque compositione concludit K. W. Kayser (hist. crit. trag. Gr. p. 251), Dicaeogenem floruisse inter ol. 89 et 96, 4, quod bene convenire videtur cum tituli nostri aetate. De uno quod exstat fragmento Dicaeogenis v. Nauck, fr. trag. Gr. p. 602 sq.

8.

In epistyllo lapidis Pentelici *πλησίον τοῦ ἀρχαίου βουλευτηρίου, παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν „Υπαπαντή“*. Edd. Pittakis, Pauc. Ath. p. 44. Ἐφημ. 1843. Rangabé 972. Accuratus Pittakis Ἐφημ. 2792. Le Bas 464. K. Keil, Mélanges grécorom. II p. 68 sq.

..... ο Περικλοῖδης χορηγῶν ἐνίκᾳ
Ολνῆτι . . . ἰδίᾳ ἀνδρῶν, Φιλόφρων Φιλοκράτος
 ἐδίδασκεν, Οἰνιάδης Προνόμο ἠΰλε, Διστρέφης ἦρχε.
 (Ol. 99, 1, 384/3.)

Huius tituli pars male descripta exstat C. I. G. 215; cfr. Boeckh, Staatshaush. I, p. 609 adn. a. Vs. 3 restituit Rangabé, vs. 2 aliter constitui atque priores. Formula enim ὁ δὲ εἶνα χορηγῶν ἐνίκᾳ docet titulum pertinere ad Thargelia et ad victoriam duarum tribuum, quarum priorem Oeneida fuisse concluditur ex demotico choregi. Praeterea vel spatii ratio ostendit duas tribus fuisse nominatas. Si certum esset, in versu 2 totidem litteras deesse atque in vs. 3, lacuna post *Ολνῆτι* quattuor caperet litteras atque unum nomen *Αλγῆτι* eam expleret. Sed cum illud minime certum aut admodum probabile sit, etiam *Αλαντί* vel *Λεοντί* scriptum fuisse potest.¹⁾

¹⁾ Reisch p. 32 adn. 4 iure propter formam tituli suspicatur duas tribus nominatas fuisse; sed cum antea negaverit unquam duas tribus

Tibicen est Oeniades, filius Pronomi, nepos Oeniadis. Pronomus fuit aetatis suae tibicen nobilissimus. Ad eum pertinet epigramma Anthol. XVI (Plan. III) 28:

Ἑλλὰς μὲν Θήβας προτέρας προῦκρινεν ἐν ἀνλοῖς
Θῆβαι δὲ Πρόνομον, παῖδα τὸν Οἰνιάδων.

Paus. IX 12, 4: ἀνδρίας τέ ἐστι Πρόνομον ἀνδρὸς ἀνλήσαντος ἐπαγωγότατα ἐς τοὺς πολλοὺς· τέως μὲν γε ἰδέας ἀνλῶν τρεῖς ἐκτῶντο οἱ ἀνλήται, καὶ τοῖς μὲν αὐλημα ἡλῶν τὸ Δωρίον, διάφορος δὲ αὐτοῖς ἐς ἁρμονίαν τὴν Φρύγιον ἐπεποίητο οἱ ἀνλοῖ, τὸ δὲ καλούμενον Λύδιον ἐν ἀνλοῖς ἡλῆιτο ἄλλοις. Πρόνομος δὲ ἦν ὃς πρῶτος ἐπενόησεν ἀνλοὺς ἐς ἅπαν ἀρμονίας εἶδος ἔχοντας ἐπιτηδεύως, πρῶτος δὲ διάφορα ἐς τοσοῦτο μέλη ἐπ' ἀνλοῖς ἡλῆσε τοῖς αὐτοῖς· λέγεται δὲ ὡς καὶ τοῦ προσώπου τῷ σχήματι καὶ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει σώματος περισσῶς δὴ τι ἕτερπε τὰ θέατρα· καὶ οἱ καὶ ἥσμα πεποιημένον ἐστὶ προσόδιον ἐς Δῆλον τοῖς ἐπ' Εὐρίπῳ Χαλκιδεῦσιν. Cfr. Athen. XIV, p. 631 E: Πρόνομος ὁ Θηβαῖος πρῶτος ἡλῆσεν ἀπὸ τῶν [αὐτῶν] ἀνλῶν τὰς [τρεῖς] ἁρμονίας (sic emend. Casaub.). Pronomi imprimis et Sacadae μέλη ol. 102, cum Messene restitueretur ab Epaminonda, inter laborem tibiis cantata esse tradit Paus. IV 27, 4. Eum Alcibiadis magistrum fuisse testatur Duris apud Athen. IV p. 184 D. Barbam eius ridet Aristophanes, Eccles. 102 (schol. Πρόνομος ἀνλήτης μέγαν ἔχων πῶγων). — Archontis nomen Διευτρέφης scriptum est C. I. A. I 402, 447. II 667. Diodorus XV 14 habet Διοτρέφης.

9.

Ed. Le Bas, Attique 486.

. . . . . ἰνο[ς] Ἀλιμόσιος [ἐχορήγε (χορηγῶν ἐνικα)]
[Λιοντίδι . . . . ἰδι]παίδων
. . . . . ε[ἰδίδ]ασ[α]ς.

coniunctas chorum virorum praestitisse, non audet ita supplere ut ego. Ipso lapide inspecto e versuum longitudine de linea 2 supplenda fortasse coniecturam capi posse. Equidem non dubito, quin recte restituerim; lapidem a dextra parte esse integrum et ἐδίδασκε, quod ille post Φιλοκράτος ponit, ante Οἰνιάδης supplendum esse persuasum habeo.

Vs. 1 init. *Il NO. A*; scriptura *Ἀλμύσιος* ostendit, titulum priore parte saeculi quarti exaratum esse. Ita restitui ut sumerem duas tribus nominatas fuisse; videtur enim illo tempore moris fuisse, ut in titulis ad Dionysia spectantibus tribus nomen primo loco poneretur. Neque tamen hoc prorsus certum est, atque fortasse sic supplendum:

. . . ' . . . *ἑνο[ς] Ἀλμύσιος [ἐχορήγει]*
[Ἀεοντὺς ἐνίκα] παίδων
 . . . . . *ς ἐ[δίδ]ασ[κ]ε.*

10.

Fragmentum epistylī marmoris Pentelici „*ἐντειχισμένον εἰς οἰκίαν παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἀγίου Ἀνδρέου.*“ Edd. Pittakis *Ἐφημ.* 1844. Rangabé 2355. Le Bas 483.

[Ἀλαντὺς ἐνίκα . . . . .]

. . . . . *τος Φαληρεὺς ἐχορήγει, Κινησίας ἐδίδασκεν.*

Vs. 1 supplevi. Titulum huc rettuli propter personam magistri chori; scriptura (*ἐχορήγει*) recentiore fortasse aetate indicat, etsi indicia satis certa non insunt. — Exeunte saeculo quinto et ineunte quarto Athenis vixit Cinesias quidam, Meletis filius, dithyramborum poeta, cuius satis saepe mentio fit apud varios scriptores. Antiquissima eius memoria exstat in Aristophanis Avibus, quae in scenam datae sunt ol. 91, 2, atque omnino ab hoc poeta admodum saepe perstringitur, ut homo impius, malus poeta, assentator, homo corporis admodum macilentus et gracilis; cfr. Avv. 1337—1409, Ran. 153, 366, 404, 1437 al. — Harpocr. p. 216: *Ἀνσίον β' λόγοι εἰσὶ πρὸς Κινησίαν, ἐν οἷς πολλάκις μνημονεύει τὰνδρὸς, λέγων ὡς ἀσεβέστατος εἶη καὶ παρανομώτατος, καὶ ὅτι κωμικοδιδάσκαλοι καθ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν γράφουσιν εἰς αὐτόν· εἶη δ' ἂν οὗτος ὁ διθυραμβοποιός, οὗ μέμνηται πολλάκις οἱ κωμικοὶ καὶ Στράτις ὅλον ὄρῳμα ποιήσας εἰς αὐτόν, ὅπερ ἐπεγράφη Κινησίας, ἐν ᾗ καὶ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ κωμῶδει;* de Strattidis fabula v. Meineke, hist. crit. p. 227. Athenaeus XII, p. 551 D adfert fragmentum orationis Lysiae, in quo orator acerrime invehitur in Cinesiam (ὃν ἡμεῖς πάντες ἐπίστασθε ἀσεβέστατον ἀπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων γεγονέναι), eumque perpetuis conflictari morbis et quotidie mori dicit. Unde Meineke

l. l. concludit, ei vitam longam non obtigisse eumque obiisse c. ol. 98; neque tamen incredibile videtur eum vitam ultra ol. 100 produxisse. — De poesi eius iudicat Plato, Gorg. 57 p. 501 E: *ἢ ἡγεῖ τι φροντίζειν Κινησίαν τὸν Μέλητος, ὅπως ἔρει τι τοιοῦτον, ὅθεν ἂν οἱ ἀκούοντες βελτίους γίγνουντο, ἢ ὅτι μέλλει χαριεῖσθαι τῷ ὄχλῳ τῶν θεατῶν*; Plut. de mus. XXX, p. 1141 E adfert fragmentum comici Pherecratis, in quo poeta sic iudicat de Cinesiae poesi:

*Κινησίας δέ μ' ὁ κατάρατος Ἀττικὸς
ἐξαρμονίους καμπὰς ποιῶν ἐν ταῖς στροφαῖς
ἀπολώλεχ' οὕτως, ὥστε τῆς ποιήσεως
τῶν διθυράμβων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀσπίσι
ἀριστερὸν αὐτοῦ φαίνεται τὰ δεξιὰ.*

Cfr. Plut. de gloria Athen. p. 348 B. C. I. A. II 8 exstat senatus consultum Cinesia quodam auctore factum in honorem Dionysii maioris, Syracusanorum tyranni ol. 96, 3; cum probabilitate coniecit Koehler, huius decreti auctorem esse Cinesiam poetam, de quo modo dictum est. — Unum etiam nunc restat testimonium de Cinesia, quod hic non omittendum est: Schol. Ar. Av. 1379: *ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς διδασκαλίαις δύο φησὶ γεγενῆσθαι*. Hanc Aristotelis adnotationem Meineke p. 229 putat spectare ad Aristophanis Lysistratam „in qua fabula, qui inde a vs. 850 introducitur Cinesias, cum plane nihil habeat quod Meletis filio, qualem in Avibus, Ranis, Eccles. et Geryt. descripsit, ullo modo conveniat, nihil aliud dixisse videtur, nisi duos diversos ab Aristophane commemorari Cinesias.“ Non duos eiusdem nominis poetas fuisse eo confirmari dicit, quod Athenaeum, cum l. l. dicat *ὅτι δὲ ὁ ποιητής ἐστι καὶ οὐχ ἕτερος* unum tantum poetam novisse manifestum sit. Atque hoc quidem ei concedendum est. Athenaeus unum tantum novit poetam Cinesiam. Sed Athenaeum, si alter fuit Cinesias dithyramborum poeta aetate et nomine inferior, hunc vel illam Aristotelis adnotationem novisse debere dici vix potest. Nihil sane nos cogit eum Cinesiam, qui est in Lysistrata, eundem esse putare atque poetam; sed scholiasta poetam intellegit (cfr. schol. ad vs. 838), cum exspectandum sit, si Aristoteles alium hic esse intellegendum docuisset, hoc veteres interpretes fugitum non fuisse. Quare pro certo non negaverim duos fuisse Cinesias

poetas, atque cum tituli nostri scriptura aetatem paullo recentiore indicare videatur, quam quae est noti illius Cinesiae, possit aliquis conicere tituli nostri Cinesiam ab illo esse diversum, et statuere Aristotelem re vera in monumentis choregicis duos Cinesias invenisse. Tamen rem minime certam esse concedendum est.

11.

Fragmentum marmoris Pentellici. Edd. Pittakis, l'anc. Ath. p. 445 (qui titulum se vidisse ait „circa Areopagum“); idem *Ἐφημ.* 1842 (εἰς τὸ πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως τότε σωζόμενον Τουρκικὸν πολυάνδριον) et (per errorem) *Ἐφημ.* 3381 (ubi lapis inventus dicitur μεταξὺ Ἐρεχθείου καὶ Παρθενῶνος). Rangabé 979 ex Pittakis libro „l'anc. Ath.“. Le Bas 464.

..... οἱ .....
 ..... ὁδ]ωρος Μελ .....
 ..... ικλῆς ἡϋ[λε
 Ἰπ[οδάμας ἦρχε?

Quae praebet Pittakis, l'anc. Ath. p. 445 et inde Rangabé:

..... οἱ .....
 Ἱερόδωρος Μελιτεὺς ἐδίδασκεν
 Λυσικλῆς ἡϋ[λει
 Ἱποθοοντῆς . . . . [ἐνίκα

manifesto interpolata sunt neque tum Pittakem plus vidisse puto quam postea. Pro *ΜΕΛ* vs. 2 *Ἐφημ.* 3381 est *MEN*. Utrum vs. 2 choregus an chori magister nominatus fuerit non satis liquet; quae Pittakis supplet *Θεόδωρος Μελιτεὺς* et *Διόδωρος Μελιτεὺς* (*Ἐφ.* 1842) nullam habent probabilitatem. Item vs. 3 *Λυσικλῆς* incertum est. Vs. 4 non fuisse *Ἱποθοοντῆς ἐνίκα* manifestum est, cum nullum exstet exemplum, in quo tribus postremo loco nominata sit. Ego puto archontis nomen hic scriptum fuisse, quod saepius eodem modo additum est: cfr. 16. 21. Neque aliud exstat archontis nomen quod incipiat a litteris *Ἰπ* nisi *Ἱποδάμας* ol. 101, 2 = 375/4, atque ad hunc annum titulus mihi referendus esse videtur; scriptura non obstat, etsi nihil inest, quod diserte hanc aetatem indicet.¹⁾

¹⁾ Reisch p. 41 cogitat de nomine *Ἀρχιππος* (a. 321 et 318), fortasse iure, cum non certum sit nomen a litteris *ΙΠΠ* incipere.

12.

Fragmentum marmoris Pentelici, inventum εἰς τὸ δυντικὸν τοῦ Παρθενῶνος. Edd. Pittakis, Ἐφημ. 2296. Le Bas 486.

..... κλέος [Α? . . . .

..... ἐνίκα λ . . . . .

Hoc fragmentum num iure referatur inter titulos choregicos dubitari potest. Si est choregicum, vs. 1 choregus nominatus fuit; ex nomine patris superest . . . κλέος, propter quam scripturam huc rettuli fragmentum.

13.

Ed. Le Bas Attique 482bis.

[Πανδιονίς . . . . .]ν ἐνίκα

..... το Παιανιεύς [ἐχορήγει

Hoc fragmentum ad priorem partem saeculi quarti pertinere docet scriptura . . το = του. In decreto Pandionidis, quod habemus infra n. 80, huius victoriae nulla fit mentio; neque enim huc referri potest Χαρμαντίδης Χαιρεστράτο Παιανιεύς, qui vicit Thargeliis virorum choro, cum tituli forma doceat hic agi de victoria in Dionysiis reportata.

14.

Marmor Athenis praefurnio infixum. Ex Chandlero ed. Boeckh C. I. G. 216. Le Bas 463.

Ἐρυξί]ας Ἐρυξιμάχο

Κυδαθηναεὺς ἐχορήγε

Πανδιονίδι Ἐρεχθηίδι παιδῶν.

Vs. 1 restit. Boeckh. Pro ἐχορήγε postea scribi solet χορηγᾶν ἐνίκα, quod iam habet n. 8.

15.

Basis rotunda lapidis Hymettii, inventa Athenis ad dextram Ilissi ripam, occidentem versus a ponte, qui ad coemeterium fert. Edd. Kumanudis Ἀθηναίων I p. 169 n. 2. Dittenberger, Syll. 411.

Αἰσῖος Μνησιβούλο Σφήττιος.

Χορηγῶν ἐνίκα Ἀχαμαντίδι

*Πανδιονίδι παίδων· Εὐκλῆς
 ἐδίδασκε, Εὐδαμίσκος ἦϋλε,
 Χίων ἦρχε.* Ol. 103, 4 = 365/4.

Eadem repetuntur in aversa lapidis parte. „Aesius Aphobi frater commemoratur Demosth. 29, 15. 55, alius eiusdem nominis Dem. 38, 28. Sed cum neutri addatur patris pagive nomen, diiudicari nequit, utrum hic designetur alteruter ex illis an tertius quidam.“ Dittenb.

16.

Basis rotunda lapidis Pentelici, inventa Athenis ad Ilissum (v. ad n. 15). Edd. Kumanudis *Ἀθηναίων* I p. 170 n. 3. Dittenberger Syll. 412.

*Ἰερώνυμος Λάχηςτος Ἐκαλήθεν
 Χορηγῶν ἐνίκᾳ Λεωντίδι Αἰγητίδι παίδων
 Εὐκλῆς ἐδίδασκε*

Τιμοκράτης ἦρχεν. Ol. 104, 1 = 364/3.

In aversa parte lapidis eadem repetuntur.¹⁾

17.

Basis rotunda lapidis Pentelici inventa ad Ilissum (v. ad n. 15). Edd. Kumanudis *Ἀθηναίων* I p. 169 n. 1. Dittenberger Syll. 413.

*Φιλόμηλος Φιλίππιδος
 Παιανιεὺς χορηγῶν
 ἐνίκᾳ Πανδιονίδι
 Ἀκαμαντίδι παίδων.
 Ἀλέξιππος ἦϋλει
 Εὐκλῆς ἐδίδασκε.*

In aversa parte lapidis eadem repetuntur, ita tamen ut versuum 5. 6. ordo mutatus sit. — Titulus eiusdem fere aetatis est atque n. 15 et 16. Philomelus Philippidis filius est ex familia nobilissima, quam Athenis satis diu floruisse ex titulis scriptorumque testimoniis videmus. Cfr. quae de ea profert

¹⁾ Inde quod inter versus 3 et 4 lacuna exstat, Kumanudem recte collegisse putat Reisch p. 34 adn. 1 eos, qui titulum lapidi insculpendum curaverunt, hoc loco tibicinis nomen inserturos fuisse, postea autem oblitos esse. Quod mihi quidem dubium esse videtur.

Koehler, *Hermæ* V p. 347 sq. *Avus nostri Philomeli, item Philomelus Philippidis filius, is esse videtur, quem virorum choro Thargeliis vicisse apparet ex decreto Pandionidia, quod habemus infra n. 80, etsi fortasse non plane incredibile est nepotem iam circa a. 380 choregiam praestitisse. Pater choregi, Philippides, Philomeli f. commemoratur apud Platonem, Protag. 315 A: ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώφ περιπατοῦντα, ἐξῆς δὲ αὐτῷ συμπεριπάτουν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἰππονίκου — ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα — Φιλίππιδος ὁ Φιλομήλου.* Ipse Philomelus saepius nominatur in tabulis navalibus: C. I. A. II 791, 9. 803 p. 213 al. Eum ol. 111, 1 (336/5) vel paullo ante mortuum esse inde apparet, quod ab hoc anno in tabulis navalibus est filius eius et heres Philippides: C. I. A. II 808 col. c 31 sqq. p. 234. V. praeterea Isocr. 15, 93. In honorem Philippidis, choregi filii, factum est decretum, quod exstat C. I. A. II 302.

18.

Athenis, ad Poecilen. Boeckh C. I. G. 226^b ex schedis Koehlerianis. Pittakis, l'anc. Ath. p. 183 (in templo Jovis Olympii) = Rangabé 973. Le Bas 475. Keil, *Mél. gréco-rom.* II p. 69 sq. Cfr. Koehler, *Mittheil. des deutschen archæol. Instit.* III p. 240

..... ις ἐν[ί]κα
Π[υ]θόδαρος Ἐπιζήλο ἐχορήγε
Ἀρίσταρχος ἐδίδασκε, Χαρίας ἦρχε?

Hic titulus et is qui sequitur pugnant cum eo, quod a Koehlero statutum, a nobis probatum est, populum ipsum inde a postremo saeculi quarti decennio choregiam suscepisse et omnes titulos, in quibus choregus nominatur, illo tempore antiquiores esse. Nam neque *Χαρίας* neque *Ἀρίσταρχος* (v. n. 19) inveniuntur in serie archontum, quam continuam habemus usque ad annum 292; itaque statuendum esse videtur, illos post hoc tempus munere functos esse. Atque cum in hoc titulo duo diversa apographa (schedae Koehlerianae et Pittakis) inter se consentire videantur de nomine archontis *Χαρίας*, Keil l. l. id non mutandum esse contendit. Apographa diversa esse inde apparere videtur, quod Pittakis solus habet verum primum,

etsi manifesto interpolatum *APETHΞENEKA*. At scriptura *Ἐπιζήλο* et *ἐχορήγε* satis clare tituli aetatem indicat, neque puto statui posse, quod Boeckh et Keil statuunt, hoc ex antiquo more retentum esse. Certe simile exemplum vix invenietur. Quare si tituli lectio Pittakis tantum niteretur auctoritate, qui quomodo grassatus sit in titulis interpolandis nemo peritus nescit, non dubitaremus statuere archontis nomen interpolationi deberi. Atque U. Koehler putat, Pittakem titulum cum Koehlero Petropolitano communicavisse, ut revera unum habeamus Pittakis apographum; quod apud Koehlerum desit versus primus, explicandum esse negligentia Pittakis. Hoc mihi admodum probabile videtur; id pro certo habeo, in lapide non fuisse *Χαρίας ἥρχε*. Sed quomodo Pittakis ad hanc interpolationem pervenerit, difficile est dictu. Fortasse invenit nomen *Χαρίας* et falso addidit *ἥρχε* cum addere deberet *ἤϋλε*; aut initium vel paucas litteras nominis invenit, in quibus agnovisse sibi visus est *Χαρίας ἥρχε*. Et archon et tibicen nominari, et hic et ille omitti potuit. Si archon nominatus fuit, fortasse cogitari potest de *Χαρ[ισανδρος]* ol. 101, 1 (vel *Χαρ[κλείδης]* ol. 104, 2). Nam *Χαβρίας*, de quo cogitat Rangabé (ol. 91, 2) nimis antiquus est. Tota res incerta.¹⁾

19.

„Vers le nord-ouest de l'église de S. Philippe, sur une porte, faisant partie du théâtre d'Agrippa.“ Edd. Pittakis Anc. Ath. p. 91 = Rang. 976. Le Bas 474.

..... *Λαμπ]τρὸς ἐχορήγει*

Ἐρεχθίδης] ἀνδρῶν ἐνίκα

..... *ἐδίδασκεν, Λύκος Θηβαῖος ἤϋλει*

Ἀρίσταρχος ἥρχεν?

Litterae volgares; huc rettuli titulum, non quo certum vel admodum probabile sit, eum ad hoc tempus pertinere, sed ne eum segregarem ab antecedenti. Nam hic quoque archontis nomen debemus interpolationi Pittakis. Rangabem ipsum lapidem non

¹⁾ Reisch p. 38 propter scripturam titulum annis 400—385 ascribit, quod fortasse recte se habere concedo. Mihi tamen fines illi nimis angusti videntur. Certe titulus medio saeculo quarto antiquior est.

vidisse apparet ex verbis eius: „Inscription trouvée, suivant M. Pittaki, près du temple de Thésée“ sqq. Quomodo Pittakis ad hanc interpolationem pervenerit hic quoque incertum est. Mihi in mentem venit, Ἀρίσταρχος non esse nomen archontis, sed chorodidascoli, atque errore Pittakem id intulisse in versum quartum, cum viderem, in titulo antecedenti scriptum esse Ἀρίσταρχος ἐδίδασκε. Hoc si verum est, tamen nihil nos prohibet hunc titulum uno vel duobus decenniis illo recentiorum esse putare. Ceterum monendum esse videtur, restitutiones Λαμπρεύς et Ἐρεχθίδης non prorsus certas esse. Pittakis praebet vs. 1 ΑΤΡΕΥΣ, in qua lectione etiam ΦΑ]Δ[Η]ΡΕΥΣ latere potest; tum tribus est Aeantis.

20.

Fragmentum tabulae marmoris Pentelici, inventum in Thessalia, in finibus antiquae urbis Hypatae. Edd. Ross, Archaeol. Aufs. II p. 479. Keil, Mél. gréco-rom. II p. 80.

Οὐνή]ς παίδων [ἐν]ίκα
 Ἀπολλόδωρος Πασί[ωνος Ἀχαρνεύς
 ἐχορήγει, Λυσιάδ[ης Ἀθηναῖος ἐδίδασκεν
 Ἀριστόδημος ἡρ[χεν. Ol. 107, 1 = 352/1.

Restituit Keil. Lapis Athenis in Thessaliam transportatus est a Turcis; simile exemplum praebet titulus 30. — Πασίο τραπεζίτης, Apollodori pater, ab Atheniensibus civitate donatus erat: [Dem.] 59, 2: ψηφισαμένου γὰρ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων Ἀθηναίων εἶναι Πασίωνα καὶ ἐχόνοντος τοὺς ἐκείνου διὰ τὰς εὐεργεσίας τὰς εἰς τὴν πόλιν. Ipse Apollodorus se nominat κατὰ ψήφισμα πολίτην Dem. 53, 18. Eum admodum multas habuisse lites apparet ex orationibus Demosthenicis, quarum complures spectant ad causas Apollodori; cfr. or. 36. 45. 46. [49. 50. 52. 53]. Divitias, quas pater ei reliquerat, variis modis ita imminuit, ut postremo, cum magnam multam solvere deberet tria tantum talenta superessent: [Dem.] 59, 7. Plenum eius nomen Ἀπολλόδωρος Πασίωνος Ἀχαρνεύς exstat Dem. 45, 46, in documento huic orationi inserto. Huius documenti fides cum suspecta sit, dubium videri possit¹⁾, num revera Apollodorus

¹⁾ Reisch p. 35 hanc ob causam Οὐνή]ς incertum esse dicit.

fuerit Acharnensis et iure suppleatur *Ολνητής* va. 1. Sed J. E. Kirchner (Mus. Rhen. vol. 39 p. 309) observavit, Apollodorum Acharnensem trierarchum inveniri C. I. A. II 2, 794^b 63, qui titulus pertinet ad ol. 106, 1 (356/5), atque cum tempus optime conveniat, iure statuit hunc Apollodorum esse Pasionis filium et demoticum in illo documento recte se habere. Lysiaes chorodidascalus redit infra n. 24, unde Keil nostrum titulum supplevit.¹⁾

21.

Basis inventa ad radices meridionales arcis. Edd. Koehler, Mittheil. des deutschen arch. Instit. II p. 189. Dittenberger Syll. 414.

*Χ]άρης Θεοχάρους Ἀγγελῆθεν χορηγῶν ἐ[ν]ῖκα
Πανδιονίδι Ἀκαμαντίδι παῖ[δ]ων
Σ]άτυρος Σικνώνιος ἡῦλει
Ἐ]πίκουρος Σικνώνιος ἐδίδασ[κεν]
Λυκίσκος ἡρ[χ]εν. Ol. 109, 1 = 344/3.*

Chares est praetor Atheniensium nobilissimus. Cfr. Plut. an seni sit ger. r. p. 788 E: *Χάρητα τὸν Θεοχάρους*. Demoticum additum est apud Steph. Byz. s. v. *Ἀγγελή*, ubi patris nomen leviter corruptum legitur: *Χάρης Κλεοχάρους Ἀγγελῆθεν*. V. C. I. A. II 64, 66^b, 116, 808, 814. Tibicines Sicyonii praeter hunc titulum sunt n. 22, 29, 63.

22.

Ed. Le Bas, Attique 465.

.....
*Σικν]ώνιος ἡῦλει, Νάυπλιος ἐδίδ[ασκε]
Λυκίσκος ἡρ[χ]ε. Ol. 109, 1 = 344/3.*

¹⁾ Reisch p. 35 Lysiadem hic tibicinem inscriptum fuisse statuit, eumque et tibicinis et magistri munere functum esse, quod medio saeculo quarto tibicinis nomen iam non soleat omitti. Sane hac aetate tibicinis nomen non solet omitti; at magistri nomen item est necessarium atque mea quidem sententia magis necessarium quam tibicinis. Certe nullus exstat titulus integer, in quo tibicen nominatus, magister omissus sit, atque cum Lysiaes infra magister sit, eum hic quoque ut magistrum inscriptum fuisse fere certum est. Inde quod apud Demosthenem legimus Telephanem tibicinem semel magistri munus

Fragmentum spectans ad eundem annum atque titulus antecedens.

23.

Epistylum lapidis Pentelici, ἐντειχισμένον παρὰ τὸ Κιμώρειον τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως. Edd. Wordsworth, Athens and Attica p. 140. Pittakis *Ἐφημ.* 1840. (Rang. 2352). Le Bas 481. Cfr. Keil, l. l. p. 66. Rehdantz, Vita Iphier. Chabr. Timoth. p. 233. Westermann, Zeitschrift für die Alterthumsw. 1844, p. 577. Schäfer, Demosth. und seine Zeit I, p. 373 adn. 3.

[Κεκ]ροπλις παίδ[ων ἐνίκα]

[Κτή]σιππος Χαβρ[λου Αἰξωνεύς ἐχο]-
ρήγει Δα[. . . . . ἐδίδασκε].

Secutus sum Wordsworthium cuius apographum accuratius est.

Pitt. vs. 1 *POI. ΣΠΑΙΑ*

vs. 2 *ΕΣΙΠΠΟΣΧΑΒΡΙΟΥ*

vs. 3 *ἐχορήγει*; litteras *ΔΑ*

omittit. — Demoticum vs. 2 addidi. — Ctesippus Chabriae filius est sine dubio filius clarissimi Atheniensium praetoris, is pro quo Demosthenes habuit orationem Leptineam. Idem est Κτήσιππος Χαβριου Αἰξωνεύς trierarchus in tabula navali C. I. A. II 804, 75, quam Koehler cum probabilitate rettulit ad annum archontis Ctesielis, ol. 111, 3 (334/3). De Ctesippo Plut. Phoc. p. 744 E haec tradit (ὁ Φωκίων) οὐ μόνον ζῶντα τὸν Χαβρίαν θεραπεύων διετέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τῶν προσηγόντων καλῶς ἐπεμελεῖτο καὶ τὸν παῖδα Κτήσιππον ἐβούλετο μὲν ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθόν, ἐμπληρετον δὲ ὁρῶν καὶ ἀνάγωγον δμῶς οὐκ ἀπέλειπεν ἐπανορθούμενος καὶ ἀποκρύπτων τὰ αἰσχρὰ et qu. s., unde apparet, filium se patre minime dignum praeuisse. Atque idem constat aliis testimoniis: Athen. IV, p. 165 E: Καὶ Κτήσιππος δ' ὁ Χαβριου υἱὸς εἰς τοσοῦτον ἤλθεν ἀσωτίας, ὥς καὶ τοῦ μνήματος τοῦ πατρὸς, εἰς ὃ οἱ Ἀθηναῖοι χιλίας ἀνάλωσαν δραχ-

suscepisse, quod magister ipse choregum destituit, non licet concludere saepius factam esse, ut iidem homines tum magistri tum tibi-
cenis munere fungerentur. Cfr. supra p. 88.

μάς, τοὺς λίθους πωλεῖν εἰς τὰς ἡδουπάθειας. Idem hoc loco adfert versus comicorum Menandri, Diphili, Timocles, in quibus describitur ut homo admodum dissolutus et libidinosus; secundum Timoclem fuit ἐν ταῖς γυναιξὶ λαμπρός, οὐκ ἐν ἀνδράσιν.

Conexa est cum hoc titulo quaestio quae satis magnam habet gravitatem. Scimus, Demosthenem orationem vicesimam habuisse pro Ctesippo, Chabriae filio περὶ ἀτελειῶν. Leptines legem tulerat, ne quis immunis esset praeter eos, qui originem ducerent ab Harmodio et Aristogitone. Contra hanc legem pugnat Demosthenes illa oratione, imprimis pro Ctesippo, qui immunitatem habebat patri propter merita datam. Tempus legitime constitutum intra quod γραφὴ παρανόμων quae vocatur intendi potuit, praeterierat et Leptines erat ἀνεύθυνος. Sed lex eius utrum diutius vim habuerit necne quaeritur. Atque habemus hac de re testimonium Dionis Chrys. XXXI 128: *Λεπτίνης τις εἰσήνεγκε νόμον, ὥς χορὴν τὰς ἀτελείας ἀφελέσθαι τοὺς ἔχοντας παρὰ τοῦ δήμου, διχα τῶν ἀφ' Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, καὶ μηκέτι τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι διδόναι μηδενὶ τὴν δωρεὰν ταύτην· τί οὖν; ἐσθ' ὅπως παρεδέξαντο τὸν νόμον; οὐμένουν· ἀλλ' ἐάλω γραφῆς.* Hoc testimonio freti viri docti putabant, Leptinis legem esse reiectam. Iam tituli nostri testimonio constat, Ctesippum fuisse choregum; unde Wordsworth conclusit Demosthenis orationem frustra fuisse. Dionis testimonio vel propterea non multum tribuendum esse, quod diceret, „Leptinem condemnatum esse“ (ἐάλω γραφῆς), cum constaret, eum ἀνεύθυνον fuisse, itaque condemnari non potuisse. Contra hunc disputat Westermann l. l.; hic primum dicit, omnino non certum esse choregum tituli nostri esse filium Chabriae praetoris, sed fortasse patrem illius intellegendum esse, de quo nihil traditum sit. Cum vero titulus noster altera saeculi quarti parte exaratus esse videatur, cum hoc ipso tempore Ctesippum Chabriae filium vixisse sciamus, dubitari vix potest, quin choregus sit Chabriae imperatoris filius, neque licet titulum ad alterum Ctesippum referre, qui utrum omnino unquam fuerit necne minime constat. Id autem bene potest cogitari, quod coniecit Westermann, Ctesippum sua sponte choregiam suscepisse. Praeterea Dionis verba recte se habere contendit; verborum ἐάλω γραφῆς subiectum non esse Λεπτίνης sed ο νόμος. Qua

in re vix puto eum verum vidiſſe; nam etſi fortasſe dici potuit ὁ νόμος ἑάλω, num dici potuerit ὁ νόμος ἑάλω γραφῆς, valde dubito. Quare Dionem non ſatis accurate locutum eſſe mea quidem ſententia negari non poſteſt. Sed putabat ille ſine dubio, legem Leptinis eſſe reiectam, atque etſi nescimus, qua auctoritate niſus id contenderit, tamen vix licet eius teſtimonium plane negligere, niſi habemus argumentum certum, quo contrarium comprobetur. Neque tamen pro certo ex titulo noſtro concludi poſteſt, Cteſippum immunitate privatum eſſe; potuit choregiam ſua ſponte ſuſcipere, quod illo tempore ſaeſpius factum eſſe videmus ex Demotheſis exemplo. Quod tamen Weſtermann putat hoc optime cogitari poſſe etiam propter mores hominiſ, quales a ſcriptoribus deſcribantur, fortasſe ad contrarium probandum adhiberi poſteſt. Videtur enim iſ, qui patris monumentum deſtruere non veritus eſt, ut ſuas libidines explere poſſet (cfr. Athen. I. I.), pro aliis vix ſumptus facere voluiſſe. Quare mihi quidem rem non plane certam videri confiteor, etſi probabilius fortasſe eſt, choregiam Cteſippi voluntariam fuiſſe.¹⁾

24.

Athenis in monumento notiſſimo. Poſt multos alios edd. Boeckh, C. I. G. 221. Le Bas 467. Dittenberger Syll. 415.

Λυſικράτης Λυſιθείδου Κικυννενός ἐχορήγει
Ἀχαμαντίς παιδων ἐνίκᾳ, Θέων ἡύλει
Λυſιάδης Ἀθηναίος ἐδίδαſκε, Εὐάλνετος ἦρχε.

OL 111, 2 = 335/4.

Λυſικράτης Λυſιθείδου Κικυννενός trierarchus eſt in tabula navali C. I. A. II 809 (Boeckh, See-Urk. XIV a 45), ol. 113, 4. Pater Lysithides iſ eſſe videtur, quem Demotheſes 21, 157 inter ditiffimos cives numerat: ἡγεμῶν ſυμμορίας ὑμῖν ἐγενόμην ἐγὼ ἔτη δέκα, Ἷſον Φορμίῳνι καὶ Λυſιθείδῃ καὶ Καλλαιόχρῳ καὶ τοῖς πλουſιωτάτοις. Cfr. Iſocr. 15, 93. Qui

¹⁾ Diinducata eſſet res, ſi haberemus titulum poſt illud tempus exaratum in quo immunitatis mentio fiat. Blass (Att. Bereds. III, p. 239) poſt illud tempus neminem immunitate donatum eſſe contendit. Quae Thumſer (de civium Ath. mun. p. 143) contra adfert, non certa eſſe videntur.

commemoratur in recensu donariorum Aesculapii C. I. A. II 835 (II 2 p. 312) *Λυσικράτους Λυσικράτους* videtur esse filius choregi. — Lysiades chorodidasculus invenitur etiam in titulo 20.

25.

Athenis; edd. Boeckh, C. I. G. 222 (Franz, Elem. epigr. gr. 65), Rangabé 975 (hic titulum satis mutilum exhibet eumque se exscripsisse ait „dans la cour d'une maison du quartier Placa, à l'est du théâtre). Le Bas 468. Dittenberger Syll. 416.

*Αἰγῆς ἀνδρῶν ἐνίκᾳ, Εὐαγίδης Κτησίῳ Φιλαΐδης ἐχορήγει
Λυσιμαχίδης Ἐπιδάμνιος ᾠλεῖ, Χαρίλαος Λοκρὸς ἐδίδασκε
Εὐθύκριτος ἤρχε.* Ol. 113, 1 = 328/7.

26.

Athenis super porta Bazari. Edd. Boeckh, C. I. G. 223. Le Bas 469.

*Λυσικλῆς Βιόττον Ὀῆθεν ἐχορήγει
Οἰνητὶς φυλῇ παίδων ἐνίκᾳ
Πάμφιλος Ἀγνούσιος ἐδίδασκεν [..... ᾠλεῖ
Κηφισόδωρος ἤρχεν.* Ol. 114, 2 = 323/2.¹⁾

27.

Φιλίστωρ III, p. 461.

..... Ἄνδρων Θορίκιος[ς] ....
..... ᾠλεῖ Κηφισ[ο] ..... ἤρχε?

Hoc in fragmento omnia fere incerta sunt. Ἄνδρων Θορίκιος potest choregus esse; tum tribus Acamantis vicerat. Sed

¹⁾ Ego Boeckhium secutus titulum rettuli ad annum ol. 114, 2, Reisch p. 32 dubitanter sane eum refert ad ol. 103, 3 (366/5), cuius anni archonti idem est nomen. Neque hoc prorsus falsum esse contendere possum, sed versuum dispositionem huic soli aetati convenire nego. Quod tibleinis nomen post magistrum positum fuit minime a posteriore aetate prorsus abhorreere persuasum habeo, atque in hac re certius aetatis indicium inesse adhuc dici nequit, etsi in universum verum est, quod Reisch observavit, antiquiore tempore tiblem omnino non nominari, deinde nomen eius addi post magistrum, denique (saepius) ante magistrum. Cfr. p. 88.

fortasse fuit chori magister, ut in titulo antecedenti est Πάμφιλος Ἀγνούσιος ἐδίδασκε. Vs. 2 Κηφισ . . . non supplendum esse Κηφισ[ιεύς ut supplet editor Graecus, certum est; fuit nomen ut Κηφισόδωρος, Κηφισόδοτος, Κηφισοφῶν. Sed utrum hoc nomine significatus fuerit magister chori an archon, dubitari potest, cum tempore posteriore saepius magister post tibicinem nominetur (cfr. n. 25). Veri similis tamen est archontem hic nominatum fuisse. Quod si ita est, quattuor nobis praesto sunt anni, quorum ad unum titulus referendus est:

Κηφισόδωρος ol. 103, 3 = 366/5

Κηφισόδοτος ol. 105, 3 = 358/7

Κηφισοφῶν ol. 112, 4 = 329/8

Κηφισόδωρος ol. 114, 2 = 323/2.

Atque cum vix liceat titulum medio saeculo quarto antiquiorem putare equidem puto eum spectare ad annum 329/8 aut 323/2.

His addo titulos, quos, cum nullum aetatis indicium habent, nisi quod pertinent ad tempus ante choregiam populi institutam, hic componere malui quam superioribus pro arbitrio hic illic interponere, etsi complures ex iis antiquiores esse quam proxime antecedentes veri simile est.

28.

Athenis in Panagiae Gorgopiko (s. Catholicon dicta ecclesia).
Ex Spon. et Fourm. ed. Boeckh C. I. G. 220. Repet. Le Bas Attique 490.

ΣΦ

..ς Εὐφιλῆτο[υ . . . . . ἐχορήγει (χορηγῶν ἐνίκῃ)]

Ἐφ[εχθηίδι Ἰπ[ποθωντίδι . . . . .]

..Θηβαίος ἡν[λει . . . . .]

Vs. 1 omittitur ap. Spon. atque num in lapide fuerit dubito. Ante Εὐφιλῆτον praeter unum choregi nomen vix quidquam deesse potest, atque in primo versu nihil nisi choregi nomen non integrum (nam s ante Εὐφιλῆτον superesse debet ex eo) scriptum fuisse minime probabile est. Utrum vs. 2 recte additum sit υ an antiquior scriptura Εὐφιλῆτο adhibita fuerit, non liquet. Item dubium est, utrum tribus Hippothoontis sorte coniuncta fuerit cum Erechtheide, an titulus ad id tempus pertineat, quo

semper easdem duas tribus una chorum praeuisse videri supra docuimus (cf. p. 89 sq.). De persona choregi si licet paullo audaciorum coniecturam proferre, conicio, scriptum fuisse *Ἀριστείδης Εὐφιλῆτον Κηφισιεύς*. Videtur enim Athenis familia fuisse, in qua nomina Aristides et Euphiletus invicem adhibebantur: Cfr. C. I. A. I, 172. 320: *Εὐφίλητος Κηφισιεύς*. C. I. A. II, 804: *Ἀριστείδης Εὐφιλῆτον Κηφισιεύς* (ol. 111, 3) = Aeschin. II, 155. C. I. A. II, 270: *Εὐφίλητος Ἀριστείδου Κηφισιεύς* (ol. 119, 3). Atque cum Cephisienses sint tribus Erechtheidis, fortasse non prorsus improbabile est titulum sic esse restituendum:

*Ἀριστείδης Εὐφιλῆτο[ν Κηφισιεύς
ἐχορήγει Ἐρ]εχθίδι Ἰπ[ποθωντίδι] . . . .
. . . . Θηβαίος ἡϋ[λει] . . . . ἐδίδασκε.*

Quod si verum est, fuerit choregus is, qui apud Aeschinem commemoratur.

29.

Athenis „apud Dgika Guppa“; ex schedis Fourm. ed. Boeckh C. I. G. 218. Repet. Le Bas 489.

*Ἰπποθωντί]ς ἀνδρῶν ἐνίκα[α
. . . . λον Πειραιεύς [ἐχορήγει
. . . . Σκ]αρφικός? ἐδίδα[σκε.
. . . . Σικυνώνιος ἡϋ]λει.*

Restituit Boeckh. Vs. 3 scribit *Σκ]αρφ[αί]ος*. Scarpheia vel Scarphe oppidum Locrensiū Epicnemidiorum qui vocantur.

30.

Athenis in lapide ad portam novae civitatis. Edd. Boeckh C. I. G. 227. Pittakis l'anc. Ath. p. 29. Le Bas 491.

*Ἀλγῆ]ς ἀνδρῶν ἐνίκα
Διφίλος Διφίλου Γαργήτιος [ἐχορήγει.*

31.

Ed. Wordsworth, Athens and Attica p. 154.

*Τιμόδημος Τιμοδήμου[. . . ἐχορήγει
. . . παίδων ἐνίκα . . .*

Hoc fragmentum fortasse pertinet ad monumentum ab agnotheta positum. Tum supplendum est:

[Ὁ δῆμος ἐχορήγει, ὁ δαίνα ἦρχε]

[Ἀγωνοθέτης] Τιμόδημος Τιμοδήμου . . . .

[Ἡ δαίνα φυλῇ] παίδων ἐνίκα

[Ὁ δαίνα ἡϋλε]

[Ὁ δαίνα ἐδίδασκε]

32.

Le Bas Attique 482.

Α[λγῆ]τις ἐνίκα[α . . . .

.. εὖνος ἐχορήγει . .

Vs. 1 Α . . . : *ΙΣΕΝΙΚΩΝ*, quod recte se habere nequit.

33.

In fragmento epistylli marmoris Pentelici, invento haud procul a monumento Lysicratia. Ed. Pittakis *Ἐφημ.* 3037. Cfr. Keil l. l. p. 68.

.....ς Διφιλ[. . . . ἐχορήγει

Ἀντ]ιοχίς[. . . . ἐνίκα.

Quin hoc fragmentum pertineat ad monumentum choregicum non dubito, imprimis propter locum, quo inventum est. Sed quae editor Graecus supplevit:

Ποιητ]ίς Διφίλος

Ἀντ]ιοχίς [παίδων ἐνίκα

plane nullam habent probabilitatem. Διφιλ . . superest ex nomine patris choregi.

34.

In scalis domus, septentrionem versus a monumento Lysicratia. Edd. Le Bas, Attique 484. Pottier Bulletin de corr. hell. II (1878) p. 416.

..... ἀνδρ]ῶν ἐνίκα

..... εὖ]ς ἐ[χορ]ήγει.

Vs. 1: Le Bas *ΝΙΦΩΝΕΝΙΚΑ*; Pottier invenit tantum *ΩΝΕΝ*; ante has reliquias lapis nunc fractus est. Non dubito, quin illud *ΝΙΦΩΝ*.

sit mala lectio pro *Α ΝΑΡΩΝ*.

Vs. 2 quae dedi agnovit Pottier ex litterarum reliquiis.

35.

In tabula marmoris Pentelici, inventa „πρὸς τὸ ἀνατολικο-
βόρειον τῶν Προπυλαίων.“ Ed. Pittakis, *Ἐφημ.* 3380.

ὁ δεινα] ἐχορήγει.

..... ος ἡϋλει.

Cur cum Pittaki suppleamus ὁ δῆμος] ἐχορήγει hic plane
nullam video causam, quamquam haud negaverim unum vel
alterum horum fragmentorum pertinere ad titulum post chore-
giam populi institutam exaratum.

36.

Athenis „aux environs de l'Aréopage.“ Ex Pittakis libro
„l'anc. Ath.“ ed. Rangabé 980. Le Bas 476.

..... ἐχορήγει

.... ω]ν ἐδίδασκεν

.... ἡρχεν.

37.

Εἰς τὸ πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως τότε σωζόμενον Τουρκικὸν
„Πολυάνδριον“. Ed. Pittakis *Ἐφημ.* 1841.

..... ἐχορήγει

..... ἐδίδασκεν

.... ἡρχ]εν.

38.

Ed. Le Bas Attique 477.

.... ἐχορήγει

.... ἐδιδ[ασκε

.. ἡρχ]ε ([ἡϋλ]ε ?).

39.

In fragmento tabulae marmoris Pentelici, invento in rudibus
ecclesiae St. Andreae. Edd. Pittakis *Ἐφημ.* 2758. Le Bas
Attique 478.

.... ος ἡρχε.

Le Bas hoc fragmentum refert inter agonistica. Quod
num iure fecerit, dubium est.

40.

Prope Iliisum. Edd. Pittakis, l'anc. Ath. p. 197 = Rang. 978.
Plenius repet. Pittakis *Ἐφημ.* 2621. Le Bas 492.

.... ἐχορήγει ...

.... ἐπὶ τῆς φουλῆς ...

Hoc fragmentum admodum obscurum est. Quo pertineant verba ἐπὶ τῆς φουλῆς equidem non intellego; in omnibus titulis choregicis nihil simile invenitur, atque num omnino hoc sit fragmentum tituli choregici, valde dubito. Fortasse est pars decreti honorarii, in quo choregiae eius, qui honorabatur, mentio facta erat, etsi in eius modi decreto aoristum ἐχορήγησε scriptum fuisset, expectamus (cfr. infra n. 80 sqq.).

II. Tituli choregici antiquiores agonothesia et choregia populi instituta, in quibus sollemnis forma non est observata.

41.

Maxim. Planud. ap. Walz, Rhet. Gr. V 543. Tzetz. in Cram. An. Ox. III 353,4. Jacobs, App. Epigr. 79. Schneidewin, del. 129. Id. Simon. Cei reliqu. n. 203. Bergk, P. L. III, p. 496 n. 147.

Plan. l. l.: Οὗτος (ὁ Σιμωνίδης) πάσης ἐπιστήμων ποιητικῆς καὶ μουσικῆς ὑπῆρχεν, ὡς ἐκ νεότητος ἄχρι γήρως ἐν τοῖς ἀγῶσι νικᾷ· ὡς καὶ τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ·

Ἦρχεν Ἀδείμαντος μὲν Ἀθηναίους, ὅτ' ἐνίκᾳ

Ἀντιόχῃς φουλῇ δαυδάλεον τρίποδα·

Ξεινοφίλου δὲ τόθ' υἱὸς Ἀριστείδης ἐχορήγει

πεντήκοντ' ἀνδρῶν καλὰ μαθόντι χορῶ·

5 ἀμφὶ διδασκαλίῃ δὲ Σιμωνίδῃ ἔσπετο κῦδος

ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.

Habemus epigramma Simonidis Cei, quo ipse victoriam, quam reportavit tribus Antiochis virorum choro, celebrat. Archon fuit Adimantus (ol. 75,4 = 477/6), sumptus fecit Xenophili filius Aristides, chorum docuit Simonides. — Ultimum distichon adfert Plut. an seni sit ger. resp. p. 785 A. Cfr. Valer. Max. VIII 7: Simonides poeta octogesimo anno et docuisse se carmina

et in eorum certamen se descendisse ipse gloriatur. Marm. Par. epoch. 54: Ἀφ' οὗ Σιμωνίδης ὁ Λεωπρέπους, ὁ Κεῖος — ἐνίκησεν Ἀθήνησιν διδάσκων — ἔτη ΗΗΔΙΙ[Ι], ἀρχοντος Ἀθήνησιν Ἀδεύμαντου. — Eodem anno vicit Phrynichus tragicus, cui Themistocles chorum exornaverat; cfr. n. 1. Respicit hoc epigramma Plut. Alcib. 1, ubi sermo est de choregis, quibus nomen erat Aristides; cfr. ad n. 6.

Quanti pretii sit hoc epigramma, in aperto est. Primum enim dubitari nequit, quid ab ipso Simonide scriptum sit, quod in satis multis epigrammatis, quae sub illius nomine feruntur, admodum dubium esse constat. Habemus igitur testimonium de aetate Simonidis omnium certissimum: ol. 75,4 Simonides octoginta fere annos natus erat et Athenis versabatur. Ap. Walzium l. l. additur: φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὴν νίκην πλεῦσαι πρὸς Ἰέρωνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐν Σικελίᾳ τελευτῆσαι. — Se quinquaginta sex eius modi victorias reportavisse gloriatur Simonides in alio epigrammate, ap. Bergk. 145. — Si hoc epigramma cum titulis choregicis quinti saeculi, quales habemus n. 1—6, comparamus, videmus formam tantum aliam esse, argumentum plane idem. Nominatur tribus, choregus, magister chori, archon; ex his archon in illis saepius omittitur. Titulus prosa oratione conceptus hic esset:

Ἀντιοχίς ἀνδρῶν ἐνίκα
 Ἀριστείδης Ξενοφίλου ἐχορήγει
 Σιμωνίδης ἐδίδασκε
 Ἀδεύμαντος ἦρχε.

Memorable est, quod hic, ut in omnibus, quos supra habemus, quinti saeculi titulis choregicis, tibicinis nulla sit mentio. Videtur is omnino saeculo quinto dignus non habitus esse, cuius nomen in monumentis inscriberetur.

De lectione monendum est, va. 3 in codicibus esse Ξενοφίλου δέ τις, quod ferri nequit; Hemsterhusius δέ τοι, Hecker et Schneidewin δ' εὖς, quae non satisfaciunt. Cum Bergkio scripsi δὲ τόθ', quod reprehendi certe non potest, etsi concedendum est, lectionem neque admodum probabilem neque elegantem esse. — Ἐνίκα τρίποδα plane singulariter et cum audacia quadam dictum est. Comparari potest λειψθεὶς τὸν

βιότου στέφανον, in epigrammate satis recentis temporis ap. Kaibel 605.

42.

Anthol. Palat. XIII 28. [Καλλιμάχου ἐπὶ τῷ αὐτῷ τετραμέτρῳ ἐνδεκασυλλάβῳ.] Βακχυλίδου ἢ Σιμωνίδου.

Πολλάκι δὴ φυλῆς Ἀκαμαντίδος ἐν χοροῖσιν ὦραι
 ἀνωλόλυξαν κισσοφόροις ἐπὶ διθυράμβοις
 αἱ Διονυσιάδες, μίτραισι δὲ καὶ ῥόδων αὔτοις
 σοφῶν ἀοιδῶν ἐσκίασαν λιπαρὰν ἔθειραν,
 5 οἷ τόνδε τρίποδα σφίσι μάρτυρα Βακχίων ἀέθλων
 ἔθηκαν· εὐ τοὺς δ' Ἀντιγένης ἐδίδασκεν ἄνδρας.
 εὐ δ' ἐτιθηνεῖτο γλυκερὰν ὅπα Λωρίοις Ἀρίστων
 Ἀργεῖος ἡδὺ πνεῦμα χέων καθαροῖς ἐν αὔλοις·
 τῶν ἐχορήγησεν κύκλον μελλήγων Ἰππόνικος,
 10 Στρούθωνος νιός, ἄρμασιν ἐν χαρίτων φορηθείς,
 αἱ οἱ ἐπ' ἀνθρώπους ὄνομα κλυτὸν ἄγλαάν τε νίκαν
 θεοῦ τ' ἔκατι θῆκαν, ἰοστέφανων τε Μοισᾶν.

Lemmatis prior pars spectat ad aliud epigramma, quod intercidit. Grammatici veteres ambigebant, utrum Simonidi an Bacchylidi carmen tribuerent. Simonideum id esse putasse videtur Steph. Byz. s. v. Ἀκαμάντιον· ἐκαλεῖτο καὶ φυλὴ Ἀκαμαντὶς τῆς Ἀττικῆς, ὡς Σιμωνίδης. Simonidis igitur nomen maiorem auctoritatem habere videtur; sed si epigramma ab aliis Simonidi, ab aliis Bacchylidi tribuebatur, facile fieri potuit, ut Stephanus alterum tantum nomen inscriptum inveniret. Bergk Simonidi abrogandum censet epigramma; hic enim „argumento leviusculo non tam splendidum ornatum orationis adhibiturus erat, neque credibile est, eum alius poetae victoriam praeconio ornavisse.“ Bacchylidi tamen cur abiudicemus nihil esse putat. Utrique abiudicat Wilamowitz, qui novissime epigramma tractavit Hermae vol. XX p. 62 sqq., atque mea quidem sententia iure. Sermo is est, quem Simonidi nulla modo tribuere possim. Verba sunt admodum elata, sed videtur poeta multo magis operam dedisse huic verborum granditati quam sensui simplici et vere poetico. Rectissime observavit Wilamowitz dicendi genus quale fuit in dithyrambo hic contra

omnem usum et contra ipsam rationem adhibitam esse in epigrammate. Praeterea recte Bergk dicit non credibile esse, Simonidem alius poetae victoriam praeconio ornasse. Sed quod haec argumenta non valere putat de Bacchylide, in hoc cum eo facere nequeo. — Homines doctos antiquos de auctore huius epigrammatis nihil certi scivisse inde apparet, quod ambigebant, utrum Simonidi an Bacchylidi id tribuerent. Saepius videmus, ubi duo vel plura auctorum nomina adferuntur, causam huius rei in eo positam esse, quod de hac re plane nihil constabat. Inscriptum fuit epigramma monumento choregico; poetae nomen non additum fuisse certum est. Iam sciebant homines aetatis posterioris, qui quis esset tituli auctor quaerebant, nonnullos ex his titulis esse Simonidis et Bacchylidis (cfr. Bacchyl. fr. 48 Bergk), cum eorum nomina in ipsis epigrammatis exstarent, et facile adduci poterant, ut hoc quoque carmen ab altero horum scriptum esse putarent. Atque mihi quidem praeterea epigramma recentius esse videtur aetate Bacchylidis, quod tibicinis opera tantopere effertur, cum magistri satis breviter mentio fiat:

ἐν τοῖς δ' Ἀντιγένης ἐδίδασκεν ἄνδρας.
 ἐν δ' ἐτιθρηνεῖτο γλυκερὰν ὅπα Δωρτοῖς Ἀρίστων
 ἄρχετος ἥδ' πνεῦμα χέων καθαροῖς ἐν αὐλοῖς.

In omnibus enim titulis choregicis quinti saeculi nulla est tibicinis mentio. Quarto demum saeculo auctoritas eius magis magisque crevisse videtur, et in titulis huius temporis nomen eius nunquam fere omittitur. Puto igitur epigramma non a Simonide vel Bacchylide sed a quovis alio poeta, fortasse ab Antigene — nam consentaneum est plerumque hos titulos a magistris chororum confectos esse — certe non multo ante annum quadringentesimum scriptum esse. —

De textu restituendo tam multa disputata sunt, ut pauca ex iis hic adferre possim. Post vs. 4 distichon excidisse demonstrare conatus est Hecker, Comment. crit. I p. 149; ut hoc statueret maxime eo commotus est, quod neque archontis neque poetae mentionem factam esse videret. Sed poeta dithyrambi et magister chori idem est, atque archontis nomen in his titulis admodum saepe omittitur. Tamen Bergk idem statuit, quod

οἷ in versu quinto non habeat, quo referatur; putat enim primorum versuum sensum hunc esse: iam saepe Horae in choris Acamantidis clamorem tollebant et poetarum tempora taeniis rosisque ornabant . . . . Hoc si verum est, necesse est lacunam statuere post haec verba, atque illa explicatio maxime se commendare videtur. Sed fortasse alia exstat, quae si ferri potest nos non cogit lacunam statuere. Si in epigrammate, ut nunc scriptum est, quaerimus, quo referendum sit pronomen relativum οἷ vs. 5, apte se praebet in versu antecedenti σοφῶν ἀοιδῶν, neque puto quemquam offendere haec fere legentem: αἱ Ὠραι μὲν τῶν καὶ ῥόδων ἀντίοις ἐστιάσαν λιπαρὰν ἔθειραν σοφῶν ἀοιδῶν, οἷ τόνδε τρίποδα — ἀνέθεσαν, nam cur choreutae nominari non possint σοφοὶ ἀοιδοὶ equidem non video. Versus 1—6 si omnino ullum hunc habent sensum: iam saepe Horae in choris Acamantidis clamorem tollebant, taeniis autem et rosis horum choreutarum tempora cingebant, qui tripoda dedicaverunt. Schneidewin, eumque secutus Wilamowitz, hoc idem esse atque „iam saepe chori Acamantidis certabant, sed nunc demum victoriam adepti sunt choreutae“ et epigramma spectare ad primam Acamantidis victoriam statuunt, atque si accurate quae scripta sunt perpendimus, confitendum est id in verbis illis inesse videri. Wilamowitz nos nescire dicit, quam saepe tribus hanc liturgiam praestiterint, sed vix nos a vero aberrare statuentes quarto vel quinto quoque anno quamque tribum chorum praebere debuisse; unde duo vel tria decennia post certamina instituta hanc victoriam reportatam esse concludit, atque epigramma confectum esse inter annos 490 et 480. Sed nos scimus unam quamque tribum quotannis chorum exornasse ad Dionysia; cfr. p. 85 sqq. Nisi igitur tribus Acamantis admodum mala fortuna in his certaminibus usa est, epigramma etiam antiquius iudicandum videtur. Sed tota eius indoles et quod tibicinis opera tantopere effertur aetatem satis multo recentiorem indicare videntur, atque equidem a me impetrare non possum ut credam hoc epigramma ineunte saeculo quinto confectum esse. Quare cum Bergkio lacuna statuenda est, nisi fortasse cogitari potest, poetam verba sua parum distincta aliter explicari voluisse; cfr. etiam n. 42^b.

Vs. 6 ἔθηκαν· κείνους cod., quod variis modis mutatum est; cum Meinekio scripsi εὖ τοὺς δ', quod etiam Wilamowitz probat.

Vs. 7 Δωρίαν Wilamowitz, quod coniunctio Δωρίοις καθαροῖς ἐν ἀύλοις dura et non tibiae sed ipsa vox canentium dithyrambum Dorica sit. At coniunctio γλυκερὰν ὅπα Δωρίαν meo quidem sensu non minus dura est quam Δωρίοις καθαροῖς ἐν ἀύλοις, neque aptum videtur ipsam canentium vocem Doricam appellare, quod Dorica verba ea pronuntiantur; praeterea non video cur tibiae Doricae nominari non possint: cfr. Paus. IX 12,5 αὐλημα τὸ Δωρίον. Sane dura est coniunctio Δωρίος καθαροῖς ἐν ἀύλοις, atque alterum adiectivum libenter dimitteremus; hanc ob causam mihi maxime probatur καθαρῶς, quod pro καθαροῖς coniecit Meineke.

Vs. 10 ἄρμασιν ἐν Χαρίτων φορηθείς: cfr. Epigr. Simon. 145 (Bergk): Νίκας ἀγλαὸν ἄρμ' ἐπέβης. Hipponicus propterea videtur dici Gratiarum curru vehi, quod victoria maxime ad eum spectabat. Gratiae enim, ut saepe est apud Pindarum, victoriam tribuere putantur (Jacobs).

Vs. 12 θῆκαν, λοστεφάνων θεῶν ἑκατὶ Μοισᾶν cod., quod propter metrum ferri nequit; neque enim Bergkio adsentior statuenti poetam consulto metrum variavisse. Schneidewin totum distichon vs. 11/12 spurium indicat cum propter Doricas formas, quae sine causa inferri videntur, tum propter deformem habitum versus extremi. Atque illud quidem Meineke sic explicat: „subtili consilio poeta Doricis formis usus est; altius enim in fine carminis assurgit oratio, cui haud parum magnificentiae ex ipsis Doricae dialecti formis conciliatur“. Deformitas vero versus extremi facili opera removeri non potest. Propositae sunt satis multae mutationes et verborum transpositiones, quas adferre longum est. Ὠρᾶν θ' ἑκατὶ θῆκαν λοστεφάνων τε Μοισᾶν Meineke, unde Wilamowitz id conformavit quod recepi.

Epigramma fuit inscriptum monumento choregico; titulus prosa oratione conceptus hic esset:

Ἀκαμαντὶς ἀνδρῶν ἐνίκαι
Ἰππόνικος Στρούθωνος ἐχορήγει

*Ἀντιγένης ἐδίδασκε
Ἀρίστων Ἀργεῖος ἡΐλει.*

42^b.

Fragmentum marmoris Hymettii. Edd. Rangabé 990. Le Bas 498.

*ΔΟΣΕΝΧΟΡΟ
ΙΚΛΕΟΥΣΤ
ΟΥΥΟΑΡΙΣΤ*

Hoc fragmentum huc rettuli non quo putarem id pertinere ad quintum saeculum, sed quod primus versus eius inest in primo versu epigrammatis antecedentis:

Ἀκαμαντίδος ἐν χοροῖσιν.

Dolendum est, quod tam paucae litterae servatae sunt, ut cum probabilitate dici nequeat, quae necessitudo intercedat inter epigramma, cuius reliquias hic habemus, et n. 42. *Ἀριστ*.. in versu 3, cuius primae litterae vitatae videntur, possit aliquis referre ad *Ἀρίστων*, 42 vs. 7, sed litterae versus 2 in epigrammate 42 nihil habent, quod simile sit. Si quis artiorem necessitudinem inter 42 et 42^b esse statuit, fortasse dicere potest, has litteras in n. 42 propterea non inveniri, quod epigramma n. 42 cum lacuna traditum sit. Versus in lapide multo longiores fuisse possunt metri nulla ratione habita. Sed quam debili haec nitantur fundamento unusquisque videt, atque audacius esset de auctore et aetate epigrammatis 42 ex hoc fragmento aliquid concludere velle. —

43.

Aristot. Polit. p. 1341 A 30 sqq.: *καὶ μετὰ τὰ Μηδικὴ φρονηματοσθέντες ἐκ τῶν ἔργων πάσης ἤπτοντο μαθήσεως, οὐδὲ διακρίναντες, ἀλλ' ἐπιζητοῦντες. διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἡγάγον πρὸς τὰς μαθήσεις. καὶ γὰρ ἐν Λακεδαιμονίᾳ τις χορηγὸς αὐτὸς ἡΐλησε τῷ χορῷ, καὶ περὶ Ἀθήνας οὕτω ἐπεχωρίασε, ὥστε σχεδὸν οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευθέρων μετεἶχον αὐτῆς.*

δῆλον δὲ ἐκ τοῦ πίνακος, ὃν ἀνέθηκε
Θράσιππος Ἐκφαντίδῃ χορηγίας.

Thrasippus igitur civis Atheniensis Ecphantidi poetae comico chorum exornavit et victoriam adeptus tabulam dedicavit, in qua praeter verba in titulis choregiis usitata scripta erant alia, ex quibus quam multi Atheniensium tum tibiis canere scirent clucebat. Cur Meineke (hist. crit. com. p. 36) de picta tabula cogitaverit, non video; cfr. n. 1: *πίνακα τῆς νίκης ἀνέθηκε* sqq. — Titulum simplici illo et sollemni modo non fuisse conceptum apparet ex verbis Aristotelis. —

Ecphantides est poeta comicus quinti saeculi, de quo pauca exstant testimonia. Eum Cratini et Teleclidis aetatem attigisse docet Schol. Ar. Vesp. 1187, ubi narratur ab eo Androcleum male habitum esse, quem etiam ab illis vexatum esse constat. Non multum igitur tribuendum Aspasii testimonio, qui (ad Aristot. Ethic. Nicom. IV, 2) Ecphantidem appellat *τῶν ἀρχαίων παλαιότατον ποιητήν*. Victoriam, de qua apud Aristotelem sermo est, videtur reportasse circa medium saeculum quintum. —

44.

Fragmentum marmoris Pentelici erutum in ea arcis regione, quae est a Parthenone versus orientem. Edd. Kirchhoff C. I. A. I, 493. Kaibel 923.

POIANΔΡΟ ///
ΛNHOPON
ΟΡΟΙΣΕΧΣΟΚΑΤΑΦΥ ///
ITPIΓ'ΟΔΟΣ

Medii fere saeculi quinti. Carmen fuit elegiacum; sententiam eius hanc fuisse coniecit Kirchhoff:

Νίκας ὅσσοι ἔλονται ἐν ἀγῶνι θεᾶς χο]ροῖ ἀνδρῶ[ν
δῆμος Ἐρεχθειδῶν ἐνθάδ' ἔθηκε]εν ὄρον
στήσασθαι τεμένους χ]ώροις ἔξω κατὰ φύ[λα
κλεινὸν ἀρίστεας μνημόσυνο]ν τριποδος.

Maiore cum probabilitate Kaibel conicere videtur, victorem aliquo urbis loco tripodem pro termino posuissse. Ipse proposuit:

Νικήσας τὸν ἀγῶνα nomen victoris . . χο]ρῶι ἀνδρῶ[ν
. . . . . τόνδ' ἀνέθηκ]εν ὄρων
ἔξοχα τοῖς ἄλλοισιν] ὄροις ἔξω κατὰ φῦ[λα
τοῦδε μεταπρέψαι καλλοσύνη]ν τρίποδος.

Novissime Wilamowitz (Kydatheon p. 226) hoc fragmentum sic restituere conatus est:

Τόνδε με φῦλον Ἐρεχθῆος νικῶν χο]ρῶι ἀνδρῶ[ν
ἐντὸς Ἀθηναίας τῇδ' ἀνέθηκ]εν ὄρων.
τὴν δ' ἄρ' ἀγωνίζοντα χ]όροις ἔξω κατὰ φῦλ[α
πρόφρον' Ἐρεχθείδαις ἀγλαα]ι τρίποδος.

Quae omnia admodum incerta esse sponte patet.

45.

Prope fontem Calirrhoen, hand procul ab Ilisso. Ed. Kirchhoff C. I. A. I 421.

Καλλ[..... ἀνέθηκεν
χορεγ[ὸν νικέσας
Κεκρο[πίδι .....
Νικο .....

Litterae veteres Atticae. Paullo aliter restitui ac Kirchhoff. Vs. 2 χορεγ[ὸν ἐς ... K.; sed videtur titulus eandem formam habuisse atque 46, 53, 54, 55 ὁ δεινα ἀνέθηκε χορηγῶν νικήσας τῇ δεινῇ φυλῇ παίδων (ἀνδρῶν). Quare vs. 3 fuisse παίδων vel ἀνδρῶν persuasum habeo. Fortasse vs. 3 duae tribus nominatae erant; cum enim titulus in ea regione inventus sit, ubi Apollinis sacrum (τὸ Πύθιον) fuisse constat, videtur pertinere ad victoriam Thargelliis reportatam. Νικο... utrum sit initium nominis artificis an chori magistri, incertum esse dicit Kirchhoff, sed multo veri similis est chori magistrum fuisse nominatum.

46.

a) Columna striata marmoris Pentelici, quam Pittakis se invenisse dicit πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ναοῦ Ἀθηνᾶς τῆς Ἀρχηγέτιδος. Post Pittak. et alios ed. Kirchhoff C. I. A. I 422. Dittenberger Syll. 22.

b) Fragmentum columellae striatae marmoris Parii (?) erutum in arce. Edd. Rangabé 13. Le Bas 456, tab. 7, 9. Kirchhoff C. I. A. I 366. Coniunxi.

Ἀριστοκράτης

Σκελλο

ἀνέθηκεν

a. νικήσας [χορηγῶν]

Κεκροπιδι παίδων

ἐν ἑορτῇ [ἤι Διο]νύσου] } b.

Litterae antiquae Atticae praeter *H*; sigma habet formam antiquiorem, sed *H* constanter usurpatum est.

Primo loco exponam, quo iure fragmentum *b* cum *a* coniunxerim; neque enim res tam manifesta est, ut non opus sit demonstrare.

Fragmenti *b* litteras Le Bas praebet has:

ΣΙΓΑΙΔΟΝ

ΛΙΟ

Rang. ΣΙΓΑΙΔΘΝ

ΜΙΟ

Le Basii lectionem puto proxime accedere ad id quod in lapide fuit. Σ, quod editores sibi agnovisse visi sunt, errori tribuendum est; facile enim fieri potuit, ut huius formae litteram (ς) ibi agnoscere sibi viderentur, ubi lapis fractus est. Hoc si statuimus, litterae

ΙΓΑΙΔΟΝ

ΔΙΟ

tam bene quadrant ad quintum et sextum versum tituli *a*, ut mihi quidem non dubium sit, quin parvum hoc fragmentum eiusdem sit lapidis:

ΚΕΚΡΟΠΙΔ | ΙΓΑΙΔΟΝ
ΕΝΕΟΡΤ[ΗΙ] | ΔΙΟ[ΝΥΣ]

Post *Κεκροπιδι*: . . editores simili errore atque Σ ante . . *ι παίδων* *Α* agnovisse sibi visi sunt, quod falsum esse certissimum est. — Sententiam meam veram esse praeterea maxime eo comprobatur, quod litterae illae inscriptae sunt in fragmento columnae striatae, ut titulus *a*; eius modi enim columnis

litterae admodum raro incisae esse videntur. Unus restat scrupulus. Editores fragmentum *b* esse marmoris Parii dicunt; sed in hac quidem re facillime fieri potuit ut errarent, praesertim cum fragmentum tam parvum et discrimen inter lapidem Parium et Pentelicum nequaquam magnum sit. — Discimus hoc fragmento addito, Aristocratem vicisse puerorum choro idque in Dionysiis; nam quin AIO sit supplendum Διο[ύσου vel similiter dubitari vix potest. — De Aristocrate omnia quae memoratu digna sunt bene attulit Kirchhoff. Primus eius meminit Aristoph. Av. vs. 125 sq. (Ol. 91, 2):

ΕΠ. ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἰ ζητῶν. ΕΥ. ἐγώ;
ἤκιστα· καὶ τὸν Σκελλίου βδελύττομαι,

ubi scholiasta adnotat: Ἀριστοκράτης δὲ, Σκελλίου υἱὸς ἐπεβούλευσεν εἰς κατάλυσιν τῷ δήμῳ. Ol. 92¹/₂ eum in eorum optimatum numero fuisse, qui cum Theramene faciebant, tradit Thucydides 8,89; cfr. 92, unde eum taxiarchum fuisse eo anno cognoscimus. Idem videtur Aristocrates, quem Xenophon narrat ol. 93,2 Alcibiadi collegum datum, mox praetorem creatum pugnae interfuisse ad Arginusas commissae ol. 93,3, eodem anno abrogato imperio cum quinque collegis Athenas reversum capitis reum factum damnatumque morte multatum esse (Hell. I 4,21; 5,16; 6,29; 7,2). — Hunc virum donariumque ab eo dedicatum commemorat Plato Gorg. p. 472: μαρτυρήσουσί σοι, ἐὰν μὲν βούλῃ, Νικίας ὁ Νικηράτων καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ, ὧν οἱ τριποδες οἱ ἐφεξῆς ἐστώτες εἰσιν ἐν τῷ Διονυσίῳ, ἐὰν δὲ βούλῃ Ἀριστοκράτης ὁ Σκελλίου, οὗ αὖ ἐστὶν ἐν Πυθίῳ (codd. Πυθοί) τοῦτο τὸ καλὸν ἀνάθημα. Huius donarii pro basi fuisse columellam nostram conicit Kirchhoff; hoc, quamquam admodum probabile videbatur, iam statui non potest fragmentis *a* et *b* coniunctis. Nam cum victoria Dionysiis reportata esse videatur, Apollini monumentum dedicatum esse nequit. Atque si pertineret titulus ad victoriam Thargeliis reportatam, exspectaremus duas tribus nominari (cfr. p. 83 sqq.). Praeterea etiam loci diversitate nos impediri, quominus illa verba ad hoc monumentum referamus, vidit Dittenberger. Atque facile fieri potuit, ut Aristocrates et Dionysiis et Thargeliis victoriam reportaret et in utriusque victoriae memoriam

monumentum dedicaret. — Ceterum iure puto Kirchhoffium in versu Aristophanis, quem supra attuli, formam *Σκελλου* restituisse, cum tituli testimonio constet nomen scriptum esse simpliciter littera l:

ἦμιστα· καὶ γὰρ τὸν Σκελλου βδελύττομαι.

Quae coniectura eo magis probabilis videtur, quod post verba *ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἰ ζητῶν* ἦμιστα exspectamus negationem ἦμιστα explicari, ad quod simplex particula *καὶ* non quadrat. Corruptelae origo facile explicatur: Cum pro *Σκελλου* scriptum esset *Σκελλλου*, metri causa γάρ omissum est.

47.

Marmor inaedificatum Athenis in ecclesia Catholicon. Post alios edd. Boeckh C. I. G. 217. Rangabé Ant. Hell. 974. Leake Travels in Northern Greece n. 58. Stephani, Reise durch einige Gegenden des nördl. Griechenl. tab. VI n. 81 (K. Keil, Mél. gréco-rom. II p. 73). Le Bas 466. G. Hirschfeld, Tituli statuariorum n. 44a. Idem accuratissime exscripsit et edidit Archaeol. Zeitg. 1873 p. 23. Dittenberger Syll. 421. Loewy, Inschr. griech. Bildh. 74.

.....
*ἀνέθηκε Κλειδῆμος Μείδωνος Πλωθεύς
 Ἐρεχθίδης ἀνδρῶν ἐνὶ κα
 Μενετέλης Μένητος Ἀναγυράσιος ἐχορήγε
 Ἄρατος Ἀργῆιος ἡϋλ(ε)
 Νικόμαχος ἐποίησε.*

Litterae vulgares; propter scripturam titulus priori saeculi quarti parti tribuendus esse videtur. Iure mirantur editores, non choregum, sed alium quendam hominem hoc donarium dedicasse. Quod Keilio in mentem venerat, vs. 1 et 2 alius tituli reliquias esse, refutari videtur Hirschfeldii apographo, qui scripturam eandem esse testatur. Ut illam offensionem removeret, sagaciter coniecit Dittenberger Clidemum esse χοροδιδάσκαλον, qui privatim hanc tabulam dedicavisset in memoriam victoriae quam una cum chorego Menetele reportaverat. Hoc mihi propterea valde probatur, quod infra tibicen nomi-

natur, διδάσκαλος omittitur, cuius rei omnino nullum exstat exemplum in his titulis.

In versus primi reliquiis literae *οκρατ* agnoscere posse videntur; [ἐπὶ Ἀριστ]οκρά[τους ἀρχοντος] (ol. 95, 2 = 399/8) coniecit Dittenberger. Collocatio verbi ἀνέθηκε, quod finem esse hexametri sine idonea causa statuerunt Keil et Hirschfeld, nullam habet offensionem, si statuitur in versu primo aut tempus indicatum, aut alia verba arcte cum versu 2 coniungenda scripta fuisse.

Ἀργῆμος: Cfr. Ἀριστηίδης C. I. A. II 804. 814. 864 et alibi.

48.

Athenis; edd. Koehler, Mittheil. des arch. Instit. in Athen III (1878) p. 229. Dittenberger Syll. 422.

[Τιμ]οσθένης Μειξωνίδο
Μειξωνίδης Τιμοσθένης
Κλεόστρατος Τιμοσθένης

[χ]ορηγοῦντες νικήσαντες ἀνέθεσα[ν]
[τ]ῶι Διονύσῳ τᾶγαλμα καὶ τὸμ [βωμὸν].

Litterae volgares; titulum 'ante medium saeculum quartum incisum esse docet scripturae ratio. — Pater Timosthenes duoque eius filii Mixonides et Cleostratus statuam et aram dedicaverunt Baccho ob victorias choregicas in Dionysiorum certaminibus reportatas. — Timosthenes Aegiliensis commemoratur Dem. 49, 31 sqq.: ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον (Ἀλκισθένης ἀρχοντος ol. 102, 1 = 372/1 a. Chr.) καὶ Τιμοσθένης ὁ Αἰγυλιεὺς ἀφικνεῖται κατ' ἐμπορίαν ἰδίαν ἀποδημῶν et compluribus eiusdem orationis locis. Hunc et eum qui est in titulo nostro esse eundem eo confirmari vidit Dittenberger, quod Κλεόστρατος Τιμοσθένης Αἰγυλιεὺς γραμματεὺς κατὰ πρωταγέλαν invenitur C. I. A. II 114 (ol. 109, 2 = 343/2). Idem monuit, Cleostrati choregiam tempori aliquanto priori tribuendum esse propter scripturam tituli. — Tribus fuit Antiochis.

49.

Le Bas, Attique 499.

Τ]ραγωιδῶς χ[ορηγῶν νικήσας ἀνέθηκε
. μος?]θένης . . . . .

V. 2 ΑΑC ΔΘΕΝΗΣΑ; fortasse [Δημοσ]θένης vel [Τιμοσ]-
θένης.

50.

Rhamnunte, in basi exedrae. Edd. Boeckh C. I. G. 228.
Le Bas 501.

ὁ δεινα] Ῥαμνούσιος [ἀνέθηκε νικήσας
χορηγῶν] κωμωιδοίς.

Hoc fragmentum pertinet ad monumentum, quod choregus in
pago suo erigendum curaverat. Cfr. ad n. 51.

51.

In Δαμπτρέων παράλων pago Attico. Le Bas Attique 85.
K. Keil, Mém. gréco-rom. II p. 84 sq. Kaibel 925. Koehler,
Mittheil. des arch. Institut. VII p. 348.

Ἡδυνέλωτι χορῶι Διονύσια σ[ύ]μ[π]οτε ἐν[ί]κων]
μνημόσυνον δὲ θεῶι νίκης τόδε δῶρον [ἔθηκεν]
δήμωι μὲν κόσμον, ζῆλον πατρὶ κισσοφο[ροῦντι]
τοῦδε δ' ἔτι πρότερος στ(ε)φανηφόρον [εἴλετο ἀγῶνα].

Koehler titulum indicat exaratum esse altera saeculi quarti
parte. Vs. 1 Keil et Kaibel [Σ]ίμ[ος] ἐν[ί]κα; Koehler σ[ύ]μ
[π]οτε ἐν[ί]κων. Quae lectio si vera est, qua de re dubitare
vix licet, cum Koehlero statuendum est, nomina fratrum duo-
rum, qui vicerunt, fuisse in tabula nunc perditā. — Versus
tertii hunc sensum esse putat Keil: „Er stellte den Dreifuss
dem Vater, in Bezug auf den Vater, als eine Nachahmung hin,
indem er es dem Vater nachgethan, welcher zuvor einen Sieg
errungen hatte. Etwas deutlicher und üblicher gäbe der Gene-
tiv ζῆλον πατρός denselben Gedanken wieder.“ Sed num
statuere liceat, poetam huius epigrammatis, cuius ars sane non
ita magna fuisse videtur, dativum posuisse pro genetivo, valde
dubito. Atque Kaibel aliam proponit explicationem: „Filius
Dionysiorum victor patrem ad sui exempli imitationem impulit,
et vicit pater quoque.“ Sed cum scriptum sit πατρὶ κισσο-
φοροῦντι, apertum est patrem ante filium vicisse, atque Koehler
lectione vs. 1 recepta vel propterea Kaibellii explicatio stare
non potest, quod πρότερος vs. 4 ad duos fratres pertinere ne-
quit. Vs. 4 explicat participium κισσοφοροῦντι; τοῦδε nihil

10*

aliud potest significare nisi τοῦδε τοῦ ἀγῶνος. Ζῆλον πατρὶ videtur significare „ein Gegenstand des Neides, der Bewunderung für den Vater“, ut statuatur dici reliquos paganos patri invidere, quod filii eius monumentum tam praeclarum posuerint. Δήμος est „pago“. — Ex hoc titulo et n. 50 (n. 53 iam adferri nequit), quos ad choregiam comicam pertinere manifestum est, concludi posse videtur, falsum esse quod tradit scholiasta Aristoph. Ran. 406, Cinesiae opera factum esse, ut non ita multo post ol. 92, 1 choregia comica aboleretur. Sic statuit Reisch p. 41 adn. 2. Qua in re num verum viderit valde dubito. Uterque enim titulorum illorum pertinet ad monumentum in pago rustico positum, atque victorias, quarum memoria iis propagatur, reportatas esse Dionysiis urbanis, quis potest demonstrare, cum constet Dionysiis rusticis etiam in pagis ludos scenicos actos atque choregos creatos esse, qui sumptus praeberent? Cfr. infra n. 82/83. Mihi quidem admodum probabile videtur haec monumenta posita esse a choregis, qui Dionysiis rusticis in pagis suis vicerunt. Quod si verum est, nulla est causa cur illud scholiastae testimonium falsum esse putemus. — Praeterea ex titulo nostro apparere putat Reisch, synchoregiam priore saeculi quarti parte non esse abolitam. Si vero hunc titulum referimus ad ludos in pago actos, plane nihil est, quo altera saeculi quarti parte in urbe etiam synchoregiam fuisse comprobetur. In pago autem duos cives una choregiam praestitisse nihil est cur miremur.

52.

Duae bases inventae prope Propylaea; anaglyphis, quibus ornatae sunt, repraesentantur iuvenes saltantes. Edd. Beulé, l'acropole d'Athènes II p. 315 et pl. IV a b. Rang. 987. K. Keil, Mél. gréco-rom. II p. 67. Michaelis, Mittheil. des deutschen arch. Instit. zu Athen, I 296.

a. Νική[σας κυκλῶι χο]ρῶι

b. [πυρριχ]ισταῖς νικήσας Ἀταρβος Αὐ[. . . . ἀνέθηκεν
Κ]ηφισό[δ]ωρο[ς ἥρχε].

Beulé fr. b supplet [ἀνέθηκεν χορηγῶν πυρριχ]ισταῖς νικήσας. Ἀταρβος Αὐ[σίον ἦνλει. Κ]ηφισό[δ]ω[ρος ἥρχεν]. Cum ante haec etiam nomen dedicantis sit supplendum, valde

dubium videtur, num pars perdita lapidis haec omnia capere potuerit. Multo probabilius est Atarbum esse choregum. Lacunam quae est inter *Av* . . et *ηφισοδ* . . . . quattuordecim fere litteras capere adnotat Michaelis. Hoc spatium optime expletur reliquis literis nominis patris choregi, quas ignoramus et verbo *ἀνέθηκεν* et littera *K*. Nomen *Κηφισόδορος* certum est; minus certum videtur, quod omnes fere editores statuunt, hunc Cephisodorum esse archontem. Quod si verum est titulus referendus videtur ad annum ol. 114, 2 (323/2) (cfr. Michaelis, *Annali dell' Instit.* 1862 p. 216). Keil annum ol. 103, 3 (366/5), cuius archonti item nomen fuit Cephisodorus, praeferendum esse duxit.

53.

„Athenis, in villa Menidi, in ecclesia S. Virginis, quae *Ἀναγλιώτισσα* cognominata.“ Ex schedis Fourmonti ed. Boeckh C. I. G. 219.

. . . . . νικήσας ἀνέθηκε χορηγῶν Ἐρ-
 ε[χ[θη]τ[ιδε] [π]α[δ]ω[ν] . . . . .]χάρης Θηβατος
 η]ύλει, Σπενσεάδης Ἀθηνατος ἐδίδασκε.

Huius tituli difficultates optime perspexit Reisch p. 45. Boeckh lectionem Fourmonti vs. 2 *ΧΟΡΙΩΙΚΑΙΚΩΜΟΙΔΟΙΣΧΑΡΗΣ* emendavit *χορῶν καὶ κωμωιδῶν* atque extremo versu 1 addidit *κυκλῶν*, statuens choregum choro cyclico et comico vicisse. Tibicinem et didascalum chori cyclici esse videri. In quibus eum secutus eram praeterquam quod pro *κυκλῶν* scribendum esse *παίδων* vel *ἀνδρῶν* conieceram. Sed iure monet Reisch interpositum illud *καὶ κωμωιδῶν* recte se habere non posse, eum tibicen et magister unice apti sint ad chorum cyclicum. Error igitur subest Fourmonti. Coniectura vero adsequi velle, quomodo hic error sit expediendus, temerarium putat Reisch. Neque tamen mihi prorsus desperandum esse videtur de hac re, etsi maxime corruptae sunt litterae versus 2. Nisi fallor titulus hanc habebat formam: *ὁ δεινα νικήσας ἀνέθηκε χορηγῶν τῇ δεινῇ φυλῇ* { *παίδων*
ἀνδρῶν, atque cum ex omnibus tribuum nominibus unius tantum vestigia inesse videantur in litteris a Fourmontio traditis, eas sic mutandas esse conicio:

**ΧΟΡΙΩΙΚΑΙΚΩΜΟΙΔΟΙΣΧΑ
ΧΘΗΛΙΠΑΙΔΩΝ**

Quod si verum est, tribus fuit Erechtheis et victoria reportata est choro puerorum. In litteris *ΟΙΔΟΙΣΧΑΡΗΣ* latet nomen ticiicinis, quod *Χάρης* fuisse statuerat Boeckh. Ante participium *νικήσας* vs. 1 Fourmontius habet litteras *ΟΣΚΡΑΠΟΙΝΙ*; participium *χορηγῶν*, quod in his inesse coniecerat Boeckh, spatii rationibus ductus addidi post *ἀνέθηκε*. Ante *νικήσας* nihil nisi choregi nomen scriptum fuisse videtur. Demoticum num additum fuerit incertum est. — Forma tituli eadem est atque titulorum n. 54/55; ut hi, videtur pertinere ad monumentum publicum. Hac inscriptione recte intellecta confirmatur id quod iam antea conieceram in adnotationibus tit. 54, postremis annis ante choregiam populi institutam choregum victorem inscribi solitum esse. Eam aetate non multum distare a tit. 54/55 persuasum habeo.

54.

In epistyllo monumenti choregici ad radices meridionales arcis rupi incisi (*Παναγίας Σπηλιωτίσσης*). Edd. Boeckh C. I. G. 224. Le Bas 471. Dittenberger, Syll. 423.

Θράσυλλος Θρασύλλον Δεκελειὺς ἀνέθηκεν Ol. 115, 1. 320/19.
χορηγῶν νικήσας ἀνδράσιν Ἰπποθωντίδι φυλῇ
Εὖιος Χαλκιδεὺς ἡῦλει, Νέαιχμος ἤρχεν, Καρκίδαμος Σώτιος
ἐδίδασκεν.

Propter monumenti formam et locum dubitari nequit, quin hic titulus pertinuerit ad tripodam publice dedicatam. Forma tamen antiqua et sollemnis non observata est, cum choregus ipse victor inscriptus sit, quod in nulla inscriptionum 1 — 40, in qua quidem una tribus sit nominata, factum videmus. Atque Dittenberger „cum titulus sit recentissimus ante choregiam populi et agonothesiam institutam, illa aetate publicas et privatas dedicationes in titulis minus accurate quam ante distinctas esse“ putat. Qua in re plane cum eo facio, nisi quod fortasse dici potest his postremis ante choregiam populi institutam annis omnino antiquum et sollemnem inscribendi morem neglectum et choregum victorem inscribi solitum esse. Nam plane eandem

habet formam titulus 55, qui ad eundem annum pertinet, et n. 53. Hic igitur id, quod Koehler statuit de titulis ad Thargelia spectantibus, locum habet: ambitione et vanitate magis magisque gliscente factum esse, ut non tribus sed choregi vicisse scriberentur (cfr. p. 89).

Choregus Thrasyllus Thrasylli filius est in catalogo ministrorum sacrorum C. I. A. II 948, quem Koehler ultimis saeculi quarti decenniis exaratum esse putat. Cfr. n. 59/60. Tibicen *Εὐιος Χαλκιδεύς* commemoratur Athen. XII p. 538 sq., Poll. IV 78.

55.

„Sur le mur, qui fut trouvé en 1852 devant l'entrée de l'Acropole et au dessus de l'escalier, qui mène aux Propylées.“ Edd. Beulé, l'Acropole d'Athènes I p. 102 = K. Fr. Hermann, Philol. VIII p. 576. Rangabé 1886. K. Keil l. l. p. 76. (Cfr. Le Bas 470.)

..... οδήμων *Ἐνπετ*||*μιὼν ἀνέθηκε νικήσας χορηγῶν*
Κεχρολίδι παίδων
 .... Π]ανταλέων *Σικινών*||*ιος ἤλκει ἄισμα Ἑλλήνων Τιμο*
θέου, Νέαιχμος ἦρχε.

Ol. 115, 1 = 320/19 a. Chr.

Rangabé testatur titulum duobus tantum versibus constare; Beulé sex habet versus, sed partitio eorum ita comparata est, ut eam in lapide adhibitam fuisse vix credibile sit. Secundum Rangabem sinistra lapidis pars inventa est non una cum dextra sed post hanc, atque apud eum illius partis litterae hae sunt:

ΗΤΟΥΞΥΓΕΤ

Α ΣΑΩΩΝΣΙΚΥΩΝ

cum Beulé habeat

ΟΔΗΜΟΥΞΥΓΕΤ et

Ι]ΑΝΤΑΛΕΩΝΣΙΚΥΩΝΙΟΣ.

Quaeritur utri credendum sit. Atque Keil dicit, nomen patris victoris apographo Rangabis incertum fieri. Sed incertum hoc nomen est, sive legimus . . . οδήμων sive . . . ἦτον, nam Beulii supplementum *Ἀριστ*]οδήμων nullam habet probabilitatem, cum satis multa exstent nomina in . . . ὀδημος exeuntia. Sane Rangabis auctoritas maior esse videtur; sed quae habet vs. 2

ΣΑΞΩΝ in lapide fuisse vix credibile est. Nam sive putamus *Ξ* fuisse *E* sive *Z* sive *Ξ*, nihil ex his aptum esse videtur, ut mihi quidem non dubium sit, quin in litteris *ΑΞΩΝ* lateat *ΑΕΩΝ*; tum vero *Σ* quod praecedit recte se habere non potest. Atque accedit alia causa cur Beulium sequendum esse putem. Le Bas enim (n. 470) tituli partem sinistram ita exhibet:

.. ΟΔΗΜΟΨΥΓΕΤΑΙΩΝ
.. ΑΝΤΑΛΕΩΝΣΙΚΥΩΝΙΟΣ,

quod ex Beulii editione hausisse nequit, quod is habet plane aliam versuum partitionem, etsi Lebasium lapidem vidisse propterea non admodum probabile est, quod litterae *ΑΙΩΝ* et *ΙΟΣ* Rangabe testante pertinent ad dextram partem. — Editores Beulium secuti Pantaleontem Sicyonium putant esse magistrum chori et supplent ante hoc nomen *ἐδίδασκε*:

ἐδίδασκε Πανταλέον Σικυνώνιος
ἦνλει ᾄσμα Ἑλλήνων Τιμοθέου.

Haec verborum collocatio esset plane singularis, item coniunctio *ἦνλει ᾄσμα*. Quare Keil coniecit, Pantaleontem esse fortasse tibicinem, sed quomodo reliqua explicet nescit. Rangabé eodem sensu ductus dicit: „Mais si l'on adopte l'interpunction: .. *Σικυνώνιος ἦνλει. ᾄσμα Ἑλλήνων Τιμοθέου*, le chanteur (d'un solo) serait autre que l'anlète.“ Putat igitur *ᾄσμα Ἑλλήνων* idem esse atque *ᾄσμα ἥδε Ἑλλήνων*. Sed eius modi brevisloquentiam vix puto adhibitam esse in hoc titulo, atque quid sibi velit cantoris mentio omnino non intelligitur. Equidem persuasum habeo omnes offensiones remotas esse, si verba tituli sic scribimus et interpretamur:

[ὁ δεινα ἐδίδασκε]
Πανταλέον Σικυνώνιος ἦνλει.
ᾄσμα Ἑλλήνων Τιμοθέου.

„Pantaleon erat tibicen; canticum erat „*Ἑλλήνων Τιμοθέου*.“ *Ἑλλήνων* est titulus dithyrambi, non nomen hominis, qui certamini interfuit. Nomen *Ἑλλήνων* nisi in carminibus epicis vix adhibitum esse videtur; sed aptissimum est nomen dithyrambi. Habemus igitur titulum, in quo additum est, quod carmen choreutae cantaverint. Atque consentaneum est hoc saepius factum esse tum, cum magistri chororum non iam iidem

erant poetae dithyramborum. Simile exemplum nobis suppeditat Lucianus (Harm. 1): ὥσπερ ὅτε καὶ σύ, ὦ Τιμόθεε, τὸ πρῶτον ἐλθὼν οἰκοθεν ἐκ Βοιωτίας ὑπηύλησας τῇ Πανδιονίδι καὶ ἐνίκησας ἐν τῷ Ἀλάντι τῷ ἐμμανεῖ, τοῦ ὁμωνόμου σοι ποιήσαντος τὸ μέλος. Timotheus igitur Thebanus tibiis cantavit, cum tribus Pandionis vinceret dithyrambo Timothei veteris. — Timotheus quin sit Timotheus Milesius, nobilissimus dithyramborum poeta, cuius carmina etiam post mortem eius maxime viguisse constat, non dubito. Cfr. de eo Bernhardt, Grundriss der griech. Litterat. II 1 p. 673 sqq. Bene ab eo distinguendus est Timotheus tibicen, qui Alexandrum magnum comitabatur.

III. Tituli, in quibus populus choregus inscriptus est.

56.

Fragmenta duo epistylia marmoris Pentelici; dextra pars inventa in theatro Bacchi, sinistra ad Aesclepieum. Edd. Kumanudis *Ἀθηναιον* VI p. 276 (cfr. p. 367). P. Foucart, Bulletin de corr. hell. II (1878) p. 391. Dittenberger Syll. 417. Koehler, Mittheil. des deutschen arch. Institut. III p. 236 sqq.

Ὁ δῆμος ἐ[χορήγει ἐπ' Ἀναξί]κράτους ἄρχοντος
ἀγωναθ[έτης Ξενοκλῆς Ξ]είνιδος Σφήττιος
ποιητῆς τραγω[ιδίας Φανόστρατο]ς Ἡρακλείδου Ἀλικαρνασσεύς
ὑποκριτῆς τραγ[ωιδίας . . . . ω]ν Εὐανορίδου Κυδαθηναίεύς
ποιητῆς κωμω[ιδίας Φιλήμων] Δάμωνος Διομειεύς
ὑποκριτῆς κ[ωμωιδίας Κάλλιπ]πος Καλλίου Σουνιεύς.

Litterae volgares. Vs. 1 Kumanudis et Foucart legunt [Νικο]κράτους ol. 111, 4 = 333/2, quod verum non esse apparet ex eis, quae supra disputata sunt. Tum enim choregia populi et agonothesia omnino nondum instituta erat; cfr. n. 54. 55 = ol. 115, 1 (320/19). Quare cum Koehlero et Dittenbergero [Ἀναξί]κράτους (ol. 118, 2 = 307/6) restituendum. Illi maxime eo commoti sunt ut Νικοκράτους scriberent, quod agonothesiam inveniebant in inscriptionibus, quae propius accedunt ad huius archontis annum. At recte monuit Koehler, etiamsi scribamus Ἀναξικράτους, illarum inscriptionum testimonia bene cum hac

lectione conciliari posse. Xenocles (cuius nomen primus restituit Kumanudis) gymnasiarchus fuit tribus Acamantidis ol. 108, 3 = 346/5 a. Chr. (Eph. 2079); *Ξενοκλῆς Σφήττιος* est in tabula navali C. I. A. II 804 = ol. 111, 3 (334/3); *Ξενοκλῆς Ξείνιδος Σφήττιος* ol. 113, 2 = 327/6 C. I. A. II 808 = Boeckh, See-Urkunden XIII 76. 95. Recte nihil impedire monuit Koehler, quominus omnibus his locis et in nostro titulo (si eum referimus ad Anaxicratis annum) eundem hominem significari staueremus. Atque exstat certum testimonium, quo confirmatur Xenoclem illo tempore etiam in vivis fuisse et rebus publicis interfuisse: C. I. A. II 737 B (Add. et corr. p. 508) haec leguntur: *Ἐπὶ Κορολβου ἀρχοντος* (ol. 118, 3 = 306/5) — *ταμίαις τῶν τῆς θεοῦ χρήματα τάδε παρέδωκεν τὰ παρ' Ἀντιγόνου, ὃ ἐκόμισεν Ξενοκλῆς Σφήττιος*. De tempore igitur omnis est remota dubitatio. — Praeterea alio modo demonstravit Koehler, titulum illo anno antiquiorem esse non posse; exstat enim fragmentum tituli choregici (n. 57), quod, cum agontheta idem sit, ad eundem annum referendum est. Hoc fragmentum anno 307/6 antiquius esse nequit, idem igitur valet de hoc titulo; qua de re cfr. ad n. 57.

Xenoclem Athenis magnam habuisse auctoritatem et populo gratum fuisse apparet cum ex testimoniis allatis tum inde, quod etiam *ἐπιμελητὴς τῶν μυστηρίων* factus est. Exstant enim tituli, quibus memoriam huius muneris propagavit: Eph. arch. 3799/3801 = Lenormant, Recherches à Éleusis 1 et 2:

*Δήμητρι καὶ Κόρει
Ξενοκλῆς Ξείνιδος Σφήττιος
ἀνέθηκεν ἐπιμελητὴς
μυστηρίων γενόμενος.*

Frater Xenoclis, *Δημοκλῆς Ξείνιδος Σφήττιος*, est in titulo aetatis Demosthenicae C. I. A. II 172. Huius nomen, si spatium et litterarum reliquias tantum spectamus, item bene in titulo nostro restitui potest. Neque vero dubitari potest, quin hic non inscriptus fuerit, cum propterea quod Xenoclem saepius talibus muneribus functum esse videmus, tum quod in titulo insequenti servatum est . . . *νοκλῆς Ξείν* . . . Ceterum Dittenberger monet, cum alter fuerit archon Anaxicrates ol. 125, 2 (279/8) et nepos Xenoclis illius cognominis commemoretur in

titulo aetatis belli Chremonidei, C. I. A. II 334, non prorsus incredibile esse, hos in titulo nostro esse intellegendos. Atque hoc quidem certis argumentis refutari vix poterit; multo tamen verisimilius est avum hic intellegendum esse, quem saepius in eius modi muneribus versatum esse videmus.

Phanostratus Heraclidis filius poeta tragionis nobis ignotus est, praeterquam quod exstat titulus item prope theatrum Bacchi inventus *Φανόστρατον Ἡρακλείδων ὁ δῆμος ὁ Ἀλικαρνασσεῶν ἀνέθηκεν*, quem basi statuae inscriptum fuisse veri simile est propter ipsam illam victoriam a civibus in honorem poetae positae. Ex hoc titulo nomen supplevit Kumanudis.

Poeta comicus quis inscriptus fuerit, intellexit Foucart. Philemo, Menandri aequalis et aemulus, a Strabone XIV 5, 8 natus esse dicitur Solia, cum Suidas et Anonymus de com. (Dübner, Schol. in Aristoph. Prolegg. p. XV) eum Syracusis oriundum esse tradant. Suid.: *Φιλήμων Συρακούσιος, υἱὸς Δάμωνος — ἤρμαζεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρον βασιλείας*. Anonymus l. l.: *Φιλήμων Δάμωνος Συρακούσιος, μετέσχε δὲ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας, ἐδίδαξε δὲ πρὸ τῇ γιγ' Ὀλυμπιάδος*. Fuit igitur filius Damonis et civis Atticus; rem conficit titulus C. I. A III 948 basi statuae inscriptus, qui etsi ad aetatem imperatoriam referendus est, tamen sine dubio pertinet ad comicum illum (cfr. Dittenberg. ad C. I. A. III 948):

*Φιλήμων Δάμωνο[ς]
Διομαιεύς
κωμικὸς ποιητής.*

Ex hoc titulo discimus eum pago Diomeensium fuisse adscriptum. Philemonem summa senectute, anno fere 263 a. Chr. obiisse narratur apud Suidam s. v. *Φιλήμων*. Anonymus eum fabulas docuisse tradit ante ol. 113 (328 sqq.), quod Foucart bene convenire dicit cum tituli nostri testimonio, quem refert ad annum 333; sed etsi nequaquam incredibile est, Philemonem tum, septuaginta annis ante mortem, fabulas docuisse, eum tum iam civitatem Atticam habuisse minus veri simile videtur. Quare hoc quoque adferri potest pro sententia nostra, titulum ad Anaxieratis annum esse referendum. — Ceterum in eo Koehlerum falsum esse, quod putat, tribum et *διδάσκαλον* non nomi-

nari, quod fabulae, quae in certamine actae sunt, chorum non habuerint, supra docui p. 90 sqq., p. 99.

57.

Ὑπερθεν τοῦ ὀδείου τοῦ Ἡρώδου. Edd. Kumanudis *Ἀθηναίων* VI p. 367. Foucart, *Bulletin de corr. hell.* II (1878) p. 393. Koehler, *Mittheil.* III p. 238.

[Ἐπὶ Ἀναξικράτους ἀρχ]οντος ὁ δῆμ[ος ἐχορήγει]
[ἀγωνοθέτης Ξε]νοκλῆς Ξειν[ίδος Σφήττιος]

[ἰ δεῖνα φυλὴ παίδων ἐνίκα]	[Ἀντιγόνις]	} ἀνδρῶν ἐνίκα
	[Δημητριάς]	
[. . . . . ἡϋλεῖ]	Φιλ[. . . . . ἡϋλεῖ]	
[. . . . . ἐδίδασκε]	Καλ[. . . . . ἐδίδασκε]	

Hoc fragmentum ad eundem annum spectat atque titulus antecedens, cum agonotheta idem sit. Lapis a sinistra integer est, sed ita elaboratus, ut alterum lapidem eum attigisse appareat. Huius fragmenti partem iam edidisse videtur Pittakis, *Eph.* 2806 (εἰς τινα παρακειμένην τῇ ἀκροπόλει οἰκίαν):

ΟΝΤΟΣ

ΝΟΚΛΗΣ;

omnia tam accurate conveniunt, ut vix liceat dubitare, quin hae litterae in eodem lapide scriptae sint. —

Quomodo titulus adornatus fuerit bene perspexit Foucart; unum mutavi: videtur mos fuisse, ut a sinistra inscriberetur tribus, quae vicerat puerorum choro, a dextra quae victoriam reportaverat in virorum certamine.

Mirum videri potest, quod in hoc titulo aequae atque in antecedenti syllabae eadem ΞΕΙΝ

|||||

ΦΙΑ

ΚΑΑ

iisdem fere versuum locis inscriptae leguntur; sed quod primo hanc ob rem mihi in mentem venit, hunc titulum alterum exemplar esse illius, variis de causis statui nequit, atque casui illud tribuendum esse videtur. Titulus spectat ad certamina chororum cyclicorum. Versus tertius, in quo nomen tribus scriptum fuisse debet, consulto erasus est. Quod aliter ex-

plicari non posse recte dicit Koehler, nisi ut statuatur hic nominatam fuisse tribum Antigonida aut Demetriada, quae anno 307/6 institutae quarumque nomina anno a. Chr. 200 in monumentis deleta sunt; cfr. Liv. XXXI 44. Illo igitur anno hic titulus (et antecedens) antiquior esse non potest. *Φιλ* . . . fortasse supplendum esse *Φίλ[ιππος Σικυώνιος]*, qui est tibicen n. 62, coniecit Dittenberger ad Syll. 419.

58.

In parte adversa basis tetragonalis lapidis Pentelici, inventae in theatro Bacchi. A dextra et sinistra parte quaternae coronae incisae fuisse videntur, quarum ternae habent inscriptionem. — Edd. Eph. arch. nova 170—175. Kumanudis Philist. III p. 461. 569. IV p. 539. Dumont, Archives des missions scient. III. série t. I p. 145. Koehler, Mittheil. des deutschen arch. Instit. IX p. 48 sqq.

Ὁ δῆμος ἐ[χο]ρή[γει], Νικίας ἦρχε
 Ἀγωνοθέ[της Γλαύκ]ω[ν] Ἐ[τεο]κλέους Αἰθαλίδης
 Λεοντίς [ἀν]δρῶν ἐνίκα, Ἰπποκλῆς Βοιώτιος
 ἦλλει, Θ[εοδ]ωρίδης Βοιώτιος ἐδίδασκε.

1.	2.	3.
ἀν[θι]ππασί[α]	ὁ δῆμος	ἀνθιππασί[α]
Ὀλ[υμ]πιε[τα]	φν[λαρχή]- σ[αντα]	Παραθῆν[αία] τὰ μέγала
I.	II.	III.
στρατηγῆ- σαντα ἐπὶ τῶν ὀπλων	ὁ δῆμος ἀγωνοθετή- σαντα	στρατηγῆ- σαντα ἐπὶ τῶν ὀπλων

Nicias quidam archon erat ol. 121, 1 = 296/5 a. Chr.; sed tum Glaucō, cuius nomen in reliquiis litterarum agnosci pro certo dicit Koehler, nondum agonotheta fuisse potest (v. infra), atque veri est simile agonothesium Phaedri, quae commemoratur C. I. A. II 331 (ἀγωνοθέτης αἰρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ Νικίου ἀρχοντος) ad illius Niciae annum referendam esse. Alter Nicias, Otrynensis, archon fuit ol. 124, 3 (282/1) aut 4 (281/0). Cfr. Dittenberger Hermae II p. 299 sqq. U. de Wilamowitz-

Möllendorff, Antigonos von Karystos p. 246, Dittenb. ad Syll. 144, quorum nunc uterque annum ol. 124, 4 praefert. Hoc igitur anno Glaucos agonothesia fuit, Dumont l. I. Niciam summo magistratu functum esse circa annum 200 a. Chr. inde colligit, quod *Ἰπποκλῆς Μικκωνος Βοιωτίας ἀγλητής* commemoratur in catalogo victorum Soteriorum (Wecher-Foucart, Inser. de Delphes n. 6 vs. 16). Hunc vero catalogum exaratum esse circa annum 200 a. Chr. nequaquam certum est, immo quattuor illi Soteriorum catalogi referendi videntur ad priorem saeculi quarti partem. Is igitur Hippocles, qui anno 281/80 Athenis vicit, revera idem esse videtur atque Hippocles Micconis filius, qui intererat Soteriorum certaminibus.

Glaucos est frater Chremonidis, ex quo nomen traxit bellum Chremonideum; cfr. C. I. A. II 332: *Χρεμωνίδης Ἐτεοκλέους Αἰθαλλίδης*. Eum Olympia curru vicisse tradit Paus. VI 16, 9; eundem Rhodiorum proxenum fuisse docet titulus Rhodius, Revue archéol. 1866 p. 355: *Γλαύκων Ἐτεοκλέους Ἀθηναίος πρόξενος Ἀπόλλωνι Πυθίῳ*. Urbe capta una cum fratre Chremonide se contulit ad Ptolemaeum, apud quem uterque summa gratia florebat. Cfr. Teles ap. Stob. Floril. 40, 4. Vitam produxit Glaucos ultra annum 246; nam constat Ptolemaeum III (246—221) statuam eius Olympiae posuisse; cfr. G. Hirschfeld, Zeitschr. für die österr. Gymn. 1882 p. 171. Quare incredibile est eum anno 296 iam fuisse praetorem et agonothesiam. Soror Glauconis et Chremonidis est *Φαιδοστράτη Ἐτεοκλέους Αἰθαλλίδου θυγατήρ* Eph. 175, Rang. 1111. Pater Eteocles commemoratur C. I. A. II 948; statuæ eius inscriptus fuit titulus, qui editus est *Ἀθηναίων* VI p. 378: *Ἐτεοκλῆς Χρεμωνίδου Αἰθαλλίδης*.

Propter phylarchiam, agonothesiam, praeturam bene gestam coronæ a populo Glauconi decretæ erant. Praeterea has habemus coronarum inscriptiones: *ἀνθιππασία Ὀλυμπία* et *ἀνθιππασία Παναθήναια τὰ μεγάλα*. Olympica celebrabantur undevicesimo die mensis Munychionis; cfr. Stark ad K. Fr. Hermann, G. A. 60, 5. Mommsen, Heortol. p. 412. C. I. A. II 741. De anthippasia, equitum exercitio publico, quod fiebat in hippodromo, v. Xenoph. Hipparch. I 20. III 10 sqq. Hesychius et Suidas anthippasiam „certamen“ fuisse tradunt (Hesych. *τῶν ἵππεων*

ασκησις καὶ ἀγῶνες αὐτῶν, Suid. ὁ ἱππικὸς ἀγὼν, idemque est in Bekkeri Anecd. I 404. Koehler tamen contendit, anthippasiam certamen non fuisse; illas lexicorum adnotationes eo explicari, quod anno peracto phylarchia, qui egregie munere suo functi erant in exercitio illo, coronae decernebantur. Sed primum quidem plane nullam video causam, cur testimoniis grammaticorum, anthippasiam fuisse certamen diffidamus, cum nusquam traditum sit rem aliter se habuisse. Praeterea ad dativum ἀνθιππασίᾳ vix quidquam suppleri poterit nisi forma aliqua verbi νικᾶν. Atque in scholiis ad Pind. saepius Olympicorum certamen commemoratur, quod ad hanc anthippasiam bene referri potest: Cfr. schol. Ol. VII 151. IX 132. Nem. II 35. Quare revera praemia proposita fuisse puto victoribus huius exercitii.

59.

In alta basi, quae exstructa est super zophorum monumenti Thrasyllaei, ad statuae dextram. Ed. Boeckh C. I. G. 225. (Le Bas 472.)

Ὁ δῆμος ἐχορήγει, Πυθάρματος ἦρχεν, Ol. 127, 2 = 271/70
ἄγωνοθέτης Θρασυκλῆς Θρασύλλου Δεκελειεύς a. Chr.

Ἰκποθωντὶς παίδων ἐνίκᾳ
θέων Θηβαῖος ἦλκει
Πρόνομος Θηβαῖος ἐδίδασκε.

Patrem agonothetae Thrasyllum habemus choregum n. 54. Πρόνομος Διογέτινος Βοιάτιος διδάσκαλος, qui invenitur in Soteriorum catalogo (Wescher-Foucart, inscr. de Delphes 4, 80), idem esse videtur atque is, qui est in nostro titulo; cfr. Reisch p. 97.

60.

In altera basi eiusdem monumenti zophoro imposita ad laevam statuae. Ed. Boeckh C. I. G. 226. (Le Bas 473).

Ὁ δῆμος ἐχορήγει, Πυθάρματος ἦρχεν
ἄγωνοθέτης Θρασυκλῆς Θρασύλλου Δεκελειεύς
Πανδιονίς ἀνδρῶν ἐνίκᾳ

*Νικοκλῆς Ἀμβρακιωτῆς ἡγυῖ
Λύσιππος Ἀρκὰς ἐδίδασκεν.*

Titulus ad eundem annum spectat atque antecedens. In Soteriorum catalogo (Wescher-Foucart, inscr. de Delphes 6, 17) commemoratur *Λύσιππος Ξενοτίμον Ἀρκὰς διδάσκαλος ἀνλητῶν*, quem eundem esse atque eum, qui est in titulo nostro, iure conicere videtur Reisch p. 96.

61.

Lapis magnus Pentelicus, inventus inter Asclepieum et theatrum Bacchi. Edd. Kumanudis *Ἀθηναίου* V p. 330 n. 12. Dittenberger Syll. 418.

*Ὁ δῆμος ἐχορήγει, Σωσιστράτος ἥρχε
ἀγωνοθέτης Θεοφάνης Διοσκουρίδου Εὐωνυμεύς,
Ἐρεχθίδης ἀνδρῶν ἐνίκαι
Σωκράτης Ῥόδιος ἡγυῖ, Ἐράτων Ἀρκὰς ἐδίδασκεν.*

Sosistrati archontis annum ignoramus; utique recentior est anno a. Chr. 292, quo continua archontum Atticorum series deficit (Dittenb.). Socratem tibicinem etiam commemorari in catalogo Soteriorum (Wescher-Foucart, inscr. de Delphes 4, 14), ubi est *Σωκράτης Σωχάριδος Ῥόδιος*, observavit Reisch p. 96. Idem videtur is, quem habemus in titulo Milesio n. 105 *Σωκράτης Σωχάριος Ἀθηναίος*. Patris nomen sine dubio idem est, atque quod Socrates hic Atheniensis inscriptus est, ita est explicandum, ut statuatur eum post id tempus, ad quod spectant tit. n. 61 et ille catalogus, Athenis civitatem adeptum esse. Unde licet conclusionem facere de aetate tituli n. 105, ad quem vide quae adnotavi.

62.

Tabula lapidis Pentelici inventa occidentem versus a theatro Bacchi. Edd. Kumanudis *Ἀθηναίου* VI p. 278 n. 7. Dittenberger Syll. 419.

<i>[Ὁ δῆμος ἐχορήγει, ὁ δεῖνα ἦρχεν</i>	
<i>[Ἀγωνοθέτης . . . . . Εὐνομίδου</i>	
<i>[Ἡ δεῖνα φυλὴ παίδων ἐνίκαι]</i>	<i>Ἐρεχθίδης ἀνδρῶν ἐνίκαι</i>
<i>[. . . . . ἡγυῖ]</i>	<i>Φίλιππος Σικυώνιος ἡγυῖ</i>
<i>[. . . . . ἐδίδασκε]</i>	<i>Ἑλλάνικος Ἀργεῖος ἐδίδασκε.</i>

A sinistra alius lapis hunc attingebat. Titulum eodem modo dispositum fuisse atque n. 57 perspexit Kumanudis.

63.

In parte adversa epistylli, in cuius aversa parte est catalogus poetarum C. I. A. II 977. Ed. Koehler, Mittheil. des deutschen archaeol. Instit. III p. 250.

[Ὁ δῆμος χοροῖται, ... ἦρχε]

[Ἀγωνοθέτης . . . . .]

Ἀκαμαντὶς παίδων ἐνίκᾳ [Ἡ δεῖνα φυλὴ ἀνδρῶν ἐνίκᾳ]

Δείνων Ἀλγί[. . . . ἦλλει] [. . . . . ἦλλει]

Κλεάριτος [. . . . ἐδίδασκε] [. . . . . ἐδίδασκε]

Koehler titulum propter litterarum formam post medium quartum saeculum exaratum esse iudicat. Ipse supplet

Ἀκαμαντὶς παίδων ἐνίκᾳ

Δείνων Ἀλγί[λιεύς χοροῖται

Κλεάριτος [. . . . ἐδίδασκε.

Sed cum Aegilienses sint tribus Antiochidis, illud Ἀλγί[λιεύς] v. 2 recte se habere nequit, si choregus nominatus fuit. Atque omnino hoc fragmentum ita est comparatum, ut mihi admodum probabile videatur id pertinere ad monumentum agonothetae. Nam si choregum nominatum fuisse statuimus, statuendum nobis est, aut magistri aut tibicinis mentionem esse omissam. Omnia vero optime quadrant, si ita supplemus ut ego feci. Nominibus tibicinis et magistri, ut semper in his titulis, patria fuit addita; v. 2 fuit fortasse Ἀλγί[νήτης].¹⁾ — Quae si vera sunt, titulus recentior est quam statuit Koehler.

64.

Fragmentum marmoris candidi, inventum Thebis. Edd. Pittakis Ἐφῆμ. 1845. Rang. 2358. Le Bas 480bis. Keil, Mél. gréco-rom. II p. 82.

¹⁾ In eandem coniecturam incidit Reisch (p. 96 adn. 1), atque hunc Dinonem tibicinem eundem esse suspicatur, atque eum qui commemoratur in Soteriorum catalogo (Wescher-Foucart, inscr. de Delphes 3, 28) Δείνων Ἡρακλείδων Αἰγινήτης. Quod mihi admodum probabile videtur.

[Ο δῆμος ἐχορήγει, ... ἤρχε]

[Ἀγωνοθέτης . . . . .]

Λεοντίς παῖδ[ων ἐνίκα] [Ἡ δεινα φυλὴ ἀνδρῶν ἐνίκα]

Τιμογένης Ἀθ[ηναίος? ἡῦλει] [. . . . . ἡῦλει]

Μοιραγένης Ὀπού[ντιος ἐδίδασκε] [. . . . . ἐδίδασκε]

Lapis initio Athenis positus fuit et inde Thebas transportatus est. Quod ita se habere recte monuit Keil contra Rangabem, qui putavit hoc esse alterum exemplar inscriptionis, quod Thebis positum esset in honorem Thebani cuiusdam, ad quem victoria reportata pertinuisset, fortasse tibicinis. Editores adhuc ita suppleverunt, ut v. 4 choregum inscriptum fuisse statuerent. Neque hoc prorsus est incredibile, etai multo veri similis est, titulum pertinere ad monumentum ab agonotheta positum. Si enim v. 4 choregus fuit inscriptus, aut tibicinis aut magistri nomen omissum fuit, cuius rei certum exemplum non habemus. Quod Rangabé supplet v. 4 Ἀθ[μονεὶς ἐχορήγει] falsum esse sponte patet, cum Athmonenses pertineant ad tribum Cceropida. In omnibus his titulis nominibus tibicinum et magistrorum sola patria additur, atque cum v. 5 sit Ὀπού[ντιος], v. 4 litterae Ἀθ superessae ex patriae nomine fere certum est. Hoc si verum est, vix quidquam inscriptum fuit nisi Ἀθηναίος.

65.

Fragmentum lapidis Pentelici, inventum in ea parte urbis, quae ad orientem spectat. Edd. Pittakis Eph. 974. Rangabé 983

Ὁ δῆμος ἐχορ[ήγει, ὁ δεινα ἤρχε]

Ἀγωνοθέτης . . . . .

[Ἡ δεινα φυλὴ π]αῖδων ἐνίκα [Ἡ δεινα φυλὴ ἀνδρῶν ἐνίκα]

[. . . . . Ἀθ]ηναίος ἡῦλει . . . . .

[. . . . . ἐδίδασκεν] . . . . .

Litterae sunt κιονηδόν exaratae. Recte mihi tituli dispositionem perspexisse videor. Vs. 4 . . . . . ηναίος optime convenire videtur cum versu 4 tituli 64: Τιμογένης Ἀθ . . . . ; neque tamen reliqua tam accurate conveniunt, ut statui possit, haec fragmenta coniungenda esse.

66.

Fragmentum lapidis Pentelici, inventum haud procul ab ecclesia, quae vocatur *Καπνικαρέα*. Edd. Pittakis Eph. 1846 Rangabé 2356. Le Bas 487.

[Ὁ δῆμος ἐχορήγει, ὁ δεινα ἦρχε]
[Ἀγωνοθέτης . . .]ας Φιλίνου Λακιάδης
[Ἡ δεινα φυλὴ παίδων ἐνίκα] Ἐρεχθίδης ἀνδρ[ῶν ἐνίκα]
.....

Titulum sic dispositum fuisse persuasum habeo. Rangabé vs. 2 supplet *Λακ[ιάδης ἐχορήγει]*, quod falsum esse inde apparet, quod Laciadae sunt tribus Oeneidis, cum choregus Erechtheidis esse debeat. Fuit igitur agonotheia inscriptus. Unde Pittakem errasse patet, cum putaret litteras propter formam tribuendas esse ol. 95—100.

67.

In epistyllo lapidis Pentelici, ad septentrionem versus ab ecclesia *Καπνικαρέα*. Edd. Pittakis Eph. 1847. Rangabé 2357.

Ὁ δῆμος ἐχορήγει, [ὁ δεινα ἦρχε]
Ἀγωνοθέτης Ἀ. . . . .
[Ἦ δεινα φυλὴ παλ[ιδων ἐνίκα] [Ἡ δεινα φυλὴ ἀνδρῶν ἐνίκα]
.....

Hoc fragmentum, cum eodem fere loco inventum sit atque cum litterarum forma et dispositio eadem sit, ad eundem titulum pertinere atque n. 66 mihi admodum probabile esse videtur.

68.

Fragmentum epistylli lapidis Pentelici, immissum parieti ecclesiae, quae est occidentem versus a monumento Lysicratis. Edd. Pittakis Eph. 2660. Le Bas 445.

Ὁ δῆμος ἐχορήγει [. . . ἦρχεν]
[Ἀγωνο]θέτης Φιλ[ινος . . . . .]
. . . . . κων . . . . .

Vs. 2 *ΦΙΛΙΝ*, quod etiam *Φίλι[ππος]* fuisse potest. Vs. 3 . . . . κων num in lapide fuerit valde dubito; videtur *[παλδ]ων* legendum esse et titulus similis fuisse superioribus.

Fragmentum epistylīi marmoris Pentelici, inventum orientem versus a Propylaeis. Ed. Pittakis Eph. 3379.

... Ω . Ε . . . . ΦΙΛ . .

[Ο] δῆμος έχο[ρίγει]

. . . . φιλος . . . . .

. . . . γένης . . . . .

Hoc fragmentum satis obscurum est; quo spectent litterarum reliquiae vs. 1, non intellego. Vs. 3 et 4 docent tribum non fuisse inscriptam. Titulus videtur similis fuisse ei, quem habemus supra n. 56.

IV. Tituli choregici imperatorum aetatis.

Fragmenta duo epistylīi lapidis Pentelici, inventa in rudibus muri medio aevo exstructi, quem vocabant Σερπεντζέ. Edd. Dittenberger C. I. A. III 68^b (Add. et corr. p. 482). Kaibel Mus. Rhen. XXXIV p. 201.

A. Διονυσόδωρος ἦρχε, Λεξικλῆς μ' ὅτε
νείκης ἀεθλον ἔλαβεν ἡθέων χορῶι.

B. Ἄρχων Διονυσόδωρος Εὐκάρπου τέχνης
πάσης με κύδος κομικῆς τραγικῆς χορῶν
τὸν δειθύραμβον τρίποδα θῆκ' Ἀσκληπιῶι.

In eodem lapide est inscriptio dedicatoria prosa oratione concepta, partim erasa, quae Dittenbergero non multo ante illas exarata esse videtur. Dionysodorus est archon a. 52/53 p. Chr.; cfr. Phlegon Mirab. 7: ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησι Διονυσοδώρου, ὑπατεύνοντων ἐν Ρώμῃ Δεκίμου Ἰοννίου Σιλανοῦ Τορκονάτου καὶ Κοίντου Ἀστερίου Ἀντωνεῖνου. V. Neubauer, Comment. epigr. p. 135. —

Ἰν epigrammate B tripus nominatur δειθύραμβος, quae vox sic usurpata alio loco non legitur. Eam initio ipsius Bacchi cognomen fuisse notum est; hic δειθύραμβος τρίπους videtur

significare „tripodem in certamine chororum dithyrambicorum reportatum“. Tamen chorodidascalus Eucarpus laudatur ob scientiam choricæ artis tragicæ et comicæ; ipse τρίπους δειθύραμβος nominatur κῦδος πάσης κωμικῆς τραγικῆς χορῶν τέχνης Εὐκάρπου. Neque vero licet inde quod tripes vocatur δειθύραμβος et quod didascali κωμικὴ τραγικὴ τέχνη χορῶν laudatur concludere, Dionysodorum „comico tragico dithyrambico choro“ vicisse, quod statuit Kaibel.

Cum tripodes dedicati sint Aesculapio, ludi, ad quos spectant epigrammata, videntur acti esse in honorem huius dei.

71.

Basis lapidis Hymettii, inventa in theatro Bacchi. Ed.
Dittenberger C. I. A. III 78.

- Ἡ Οἰνηῖς φυλὴ διὰ τῶν εὖ ἀγωνισαμέ-
νων χορῶι Διονυσιακῶι τὸν ἄρχον-
τα καὶ ἀγωνοθέτην Διονυσίων Γάϊον
Ἰούλιον Ἀντίοχον Ἐπιφανῆ Φιλόπακ-
5 πον Βησαιέα τῆς εἰς ἑαυτὴν εὐεργεσίας
ἔνεκα. ἐδίδασκε Μοιραγένης, ἐχορή-
γει Βούλων, οἱ Μοιραγέρονες Φυλάσιοι.
ἐπεστάτει Μένανδρος) Φυλάσιος
ἡϋλῆι Φίλητος Μένισκον Κολωνῆθεν
10 ἐχόρευον· Ἀπολλώνιος Ὀῆθεν
Ἀνφρωτίδης Λακκιάδης
Ἀρχικλῆς Λακκιάδης
Εὐνους Ἀχαρνεύς
Ἐράτων) Φυλάσιος
15 Μητρόδωρος Πρίμου
Φιδίας Ἀφροδισίου
Τέρπνος Γναίου
Εἰσίων Βούλωνος
Φιλοκράτης Σωκράτου
20 Ἀσκληπιάδης Πανκράτου
Πατρόβιος Ἀλεξάνδρου
Μουσαῖος Βούλωνος
Εὐφρόσυνος Μηνοφάνου

hi
videntur
Phylasii
esse

- Ἀχαρνεῖς*
- 25 *Δημήτριος Μενέου*
Ἐρμίας Ἀπολλωνίου
Υ]άκινθος Ζωΐλου
Μουσικὸς Κλέωνος
Μένιπρος)
- 30 *Ἀπολλῶνις)*
Στέφανος Εὐπόρου
Πάνφιλος Καρποδώρου
Φαῦστος Γλανκίου
Ὅηθεν
- 35 *Ἀπολλώνιος Ἐπι[κτῆ]του*
Ἐπικτητος Ἀπολλωνίου
Θριάσιοι
Ἐπιχάρης Ξεν . . .
- ἔμελοποιεῖ Μουσικό[ς]*

Titulum fere inter annos 90 et 100 post Christum natum exaratum esse videri probabiliter disputavit Dittenberger, cuius conferendae sunt adnotationes. — Tribus Oeneis victoriam adeptam in certamine Dionysiorum dedicat statuam archontis, qui idem agonothetae munere functus est. Sumptus fecit Bulo, Moeragenis f. Phylasius, chorum docuit Moeragenes, Bulonis frater; modos fecit (*ἔμελοποιεῖ*) Musicus, ut videtur idem, qui est in choreutarum catalogo *Μουσικὸς Κλέωνος Ἀχαρνεύς*. — Laterculus, qui subicitur in lapide satis incommode dispositus est; constat quinque columnis, quarum prima haec est:

ἐπεστάτει
Μένανδρος)
Φυλάσιος
ἐχόρευον
ἡϋλει Φίλητος
Μενίσκον Κολωνῆθεν,

in quibus mira est collocatio verbi *ἐχόρευον*. Nominum ordo alius esse vix potest quam quem dedit Dittenberger. Cur *Εὐ-
 νους Ἀχαρνεῖς* segregatus sit a reliquis Acharnensibus, cur is qui primus est choreutarum *Ἀπολλώνιος Ὅηθεν* infra repeta-

tur Ὀῆθεν· Ἀπολλώνιος Ἐπικτήτου, non liquet. — Archon Philopappus, tibicen Philetus et choregus Bulo commemorantur etiam C. I. A. III 1020. Ἀρχικλῆς Ἀρχικλέους Λακκιάδης cosmeta est C. I. A. III 1095, quem titulum circa annum 112 exaratum esse Dittenberger demonstravit. Filii Bulonis choregi (qui etiam est in titulis ephebicis 1104 et 1110) videntur esse Isio et Musaeus, qui recensentur inter Phylasios, ut victoria pertinnerit ad quattuor eiusdem familiae homines. — Si, quod est veri simile, omnes choreutae nominati sunt, apparet antiquum numerum quinquagenarium tum non iam observatum esse, atque consentaneum est, in his rebus iam dudum morem mutatum fuisse.

72.

Fragmentum marmoris Pentelici, supra et infra integrum, a dextra et a sinistra mutilum. „Im Vorhof der Burg.“ Edd. Dittenberger C. I. A. III 79. Kaibel Ep. Gr. 929.

[Πτολεμαῖς (?) ἀνδρ]ῶν ἐνείκα
 — — — — — ἐχορήγε[ε], φυλαῖς
 [ἦν]ικ' Ἀθηναίων δώδεκα νεικος ἔην.
 [τῷ δ' ἄρα Κεκροπίης ἀρχὸς νέ]με πρῶτον ἄεθ[λον
 5 [— — — — — ἐκ] Βερενεικιδέω[ν
 [νίκησαν Πτολεμαίου(?) ἐπ]ώνυμοι ἦειδο[ν δὲ
 [ὅσσ' ἐδίδασκε σοφῶς — — —] Λαοδικεύς.

Sic Dittenberger; Kaibel, qui eodem fere tempore epigramma edidit, haec tentavit:

Nomen victoris .. χορηγ]ῶν ἐνείκα
 Οὗτος δ' .. ἐχορήγε, φυλαῖς
 δὴ τότε Κεκροπιδῶν ἔξο]χα νεικος ἔην
 οἱ τριποδα κλεινὸν λένσσεις ἐ]μὲ πρῶτον ἄεθ[λον
 5 nomen choregi .... τοῦ Β]ερενεικίδεω.
 κοῦροι μὲν Πτολεμαίου ἐπ]ώνυμοι ἦειδο[ντο
 ῥυθμοὺς δὲ nomen .. ἡρμοσ]ε Λαοδικεύς.

In Kaibellii restitutione minus placet, quod nomen choregi, postquam vs. 1 adlatum, vs. 2 pronomine οὗτος exceptum est, vs. 5 denuo positum fuisse statuitur. Vs. 3 ζΑ; si Dittenbergeri re-

stitutio huius versus vera est, titulus pertinet ad aetatem duodecim tribuum. Vs. 6 *Ἱστολεμαίου ἐπώνυμοι* certum puto, cum nullum ex nominibus reliquorum eponymorum tribuum (eodem modo) in versum quadrare videatur. Idem est infra n. 76. Vs. 7 *ΞΑΑ*, quod Kaibelli restitutioni favere videtur.

73.

In monumento choregico lapidis Pentelici, forma triangula; nunc est in museo societatis archaeologicae. Kaibel 927. Dittenberger C. I. A. III 80.

Ὁ δῆμος ἐνείκα
Λούκιος Φλάουιος Φλάμμας
Κυδαθηραιὺς ἴρχε.

Πάντες χοραγοὶ πᾶς τε φυλῆτας χορὸς
5 ἄγαλμα δῆμον Κέκροπος ἐστάσαντό με
ἐκούσιοι μεθέντες ἐξ ἀγωνίας,
ὥς μὴ φέροι τις αἰσχὺς ἀποκισσούμενος.
[ἐγ]ὼ δ' ἐκάστῳ τόσσον ἐνκλείας νέμω,
καθ' ὅσον αὐτῷ ξυνὸς ὢν ὀφείλομαι.

Vs. 1—3 maioribus litteris exarati. Propter litterarum formam, propter scripturam *Λούκιος* (pro *Λεύκιος*), denique propter iota mutum constanter omissum Dittenberger titulum refert ad alterum p. Chr. saeculum; cum eo consentit Kaibel. *Λούκιος Φλάουιος Φλάμμας ἱερεὺς Διὸς βουλαίου καὶ Ἀθηνᾶς βουλαίας* est C. I. A. III 683. De sententia dicit Kaibel: „Victoria dubia fuerat.“ Sed in hoc falsus est. Omnes choregi et choreutae sua sponte constituerant choregum victorem et tribum non eligere (*ἐκούσιοι μεθέντες ἐξ ἀγωνίας*), ne quis, victoriae palma non reportata infamia adficeretur (*ὥς μὴ φέροι τις αἰσχὺς ἀποκισσούμενος*). Omnes se coniunxerant ad monumentum hoc erigendum, in quo populus victor inscribebatur. De „certamine“ igitur, si accurate loquimur, sermo esse nequit. Vix opus est monere, quantopere abhorreat a moribus Atheniensium quinti et quarti ante Christum saeculi, in eiusmodi certamine victorem non eligere sed „omnes vicisse“ praedicare. — Versuum 8 et 9 sententiam sic indicat Kaibel: „prout quisque ad me ponendum contulit, suam cuique laudis partem tribuo.“

74.

In tabula lapidis Pentelici in quattuor partes fracta. Ab omnibus partibus lapis mutilus est, praeter sinistram, ubi margo servatus est, sed litterae evanuerunt. Exstat in museo societatis archaeologicae. Edd. Dittenberger C. I. A. III 81. Kaibel, Mus. Rhen. 34 p. 201.

. . . . . ς εὐάνδρον μ . . . . .
 ἀρχὴν . . .]ω λαχὼν [ἐπώνυμον
 ὁ τῆς]δε γῆς κήρυκα ν[ίκτης ἄνθετο
 Ἀδ]ριανὸς δὲ καὶ Λεων[τὶς κάτταλις .
 5 Π]ανδριονίς τ' αἰδὼν αἰχμ[ητὴν νόμον
 ἔσ]τεψε δ' Εὐνίος τὸν αὐτοῦ δις χορόν.
 ἀρχων [Δ]ιονυσ[όδοωρος ?

Vs. 7 maioribus litteris exaratus. Vs. 1 *Εὐάνδρον* (*εὐάνδρον*) Dittenberger agnovit in litterarum reliquiis. Vss. 2. 3 suppl. Kaibel, vss. 4. 5. 6 Wilamowitz; idem cum vs. 6 *ὁ Εὐνίος* (Dittenb. δὲ *νίος*) legendum esse videret et metricam epigrammatis rationem perspiceret, iustam restituendi viam monstravit. Vs. 2 [*κλήρ*]ω λαχὼν Dittenberger. Vs. 3 supplementum ὁ τῆς]δε fortasse non verum esse ipse concedit Kaibel. Vs. 6 δις num recte se habeat dubito. Vs. 7: *APX QΛ IONY*; Dittenb. ἀρχων [ἐπώ]νυμος; melius Kaibel nomen archontis scriptum fuisse statuit. Haud male Διονυσ[όδοωρος] supplevit; neque tamen res certa est.

75.

Fragmenta duo, inventa ad Asclepieum. Edd. Dittenberger C. I. A. III 82^a (Add. p. 484). Kaibel, Mus. Rhen. XXXIV, p. 202.

. . . . .
 3 . . . . . θε]οείδεος Ἀ[. . . οί]ο
 στῆσέ μ]ε πᾶς δῆμος [Κ]έκρο[πος ἡμιθέου
 5 ἡδυβόην μὲν Πραξαγ]όρης χορόν ἡνιόχευ[εν
 ἡδὺν δ' αὐλοῖ]σιν ῥυθμὸν ἐπήγε Τρύ[φων
 νίκη δ' ἡνίχ' ἐπῆλθ' ἐνάγγελος, ἔσπετο κῦ[δος
 οἰσιν ἐπώνυμος ἦν Ἀτ]ταλος ἡδ' Ἀκάμας
 . . . . . Πτολεμαῖος Ἀδρι[ανός τε

- 10 τῶν δὴ ξυνὸν ἐγὼ τῇδε βέβηκα γέρας.
 Ὅς δὲ σὺν εἰτεχνίηι τε καὶ] ἀγλαίῃ τὸδ' ἔτευξε[ν
 nomen artificis ἐρατὰς] οὐκ ἔλαθεν Χάριτας.

Vs. 1 διογενής vel Διογένης legit Dittenberger. Vs. 2 ΠΑΣΠΕ. Vs. 4 num recte suppleverit Dittenberger στήσέ με dubito; neque enim totus populus monumentum dedicavit, sed ea pars, ad quam victoria pertinebat (sex tribus; cfr. ad tit. insequi.). Quare putaverim verbum hic scriptum fuisse cuius sensus fuit „certabat“ vel sim. Vs. 4 extr. [Κ]εχρο[πίδης τρίποδα] Kaibel. Vs. 5 [ἀνδρῶν μὲν γὰρ Πραξαγ]όρης Dittenberger; idem restituit vs. 6 totum, vs. 7 κῦδος, vs. 8 et 9 nomina, vs. 12 Χάριτας; reliqua supplementa sunt Kaibelii. Vs. 6 Τρύφων fortasse idem, qui in titulo insequenti est praecentor. Vs. 7 Εὐάγγελος Dittenb. Vs. 8 Πτολεμαῖος; hanc nominis mensuram videtur poeta sibi induluisse (Kaibel). Vs. 10 supplevit Kaibel recordatus verborum tripodis in epigr. n. 73 vs. 8/9.

76.

Lapis trigonus, qui tripodem sustinuisse videtur, ab inferiore parte fractus, inventus in theatro Bacchi. Ed. Dittenberger C. I. A. III 82. Kaibel 928.

- Νίκαν μὲν Πτολεμαίου ἐπάνυμοι Ἀτταλίδας τε
 λαὸς ἔλεν, φυλᾶς τ' ἔχγονοι Ἀδριανοῦ,
 Αἰγείδας τε φερεστέφανος, Πανδειονίδαι τε
 αἶμα τ' Ἐρεχθιδᾶν, κοῦροι ἐγεροισθαί.
 5 ῥυθμοισιν δ' ἔσποντο πολυπτύκτοις Ἀγαθοκλε[ῦς]
 . . . . οἱς ἀλόβοαν Ζώσιμον ὀσσοόμενοι.
 . . . . ἄρχεν Ἀθανάοις, ἐντυνε δὲ μολπᾶν
 [χορησάμε]νος ψαλμοῖς ἀμφικρότοισι Τρύφων.
 — — — — ἀνασσα χοραγία, ἀμφὶ δὲ νῆα
 10 — — — — τ' ἀγλαῖα τρίποδος.

Vs. 6 ταρ[σο]ις coniecit Wilamowitz ap. Kaib. Sed vix credi potest eum, qui hoc epigramma confecit dixisse ταρσοῖς ὀσσοόμενοι. Vs. 8 suppl. Dittenberger. Vs. 10 Kaibel ἔσπετο οἱ κλειν[ά] τ' ἀγλαῖα. Vs. 9 choregi nomen excidisse videtur; suppleri vix aliter poterit nisi ut statuatur, ipsam choregiam

ut personam nominatam fuisse *ἄνασσαν*, quod coniecit Wilamowitz ap. Kaib. —

Chorodidasculus idemque poeta est Agathoclea, tibicen Zosimus, praecentor Tryphon (cfr. n. 85/86). — Sex tribus vicissae referuntur; cum totidem nominatae fuisse videantur in titulo antecedenti, non improbabile est, illo tempore in sollemnibus nescio quibus binos choros inter se certasse, quorum alter alteram trium partem repraesentabat.

77.

In fragmento tabulae marmoris Pentelici ab omnibus lateribus mutilo, invento orientem versus ab Erechtheo. Exstat in Pinacotheca. Ed. Dittenberger C. I. A. III 83.

ΝΙΝΕΞΗ

....ς ἐχορήγε[ι
 Ἀ]δριανὺς ἀ[νδρῶν ἐν]κα?
 Σ]εργάτωρι[ς.

Titulus anno 126 recentior.

78.

In Propylaeis. Ed. Dittenberger C. I. A. III 84.

ΝΚΥΣ

Κε]κροπλη
 ηὔλεεν δ...
 κρατ]ερόφρονος κ..
 5 ὁ δεινα ἐχ]ορήγε[ι

Carmen fuisse videtur, sed neque heroicum neque elegiacum, quorum utrique vox *ἡὔλεεν* (sequente littera δ) apta non est (Dittenberger). Fortasse fuerunt hendecasyllabi; cfr. Kaibel n. 261^b. 811.

B.

**Reliquiae catalogi
tribuum, choregorum, chorodidascalorum, (histrionum),
qui magnis Dionysiis vicerunt.**

79.

Fragmenta quinque eiusdem ut videtur monumenti ex compluribus tabulis illius quidem compositi.

a.

Tabula marmoris Pentelici, infra et a dextra parte fracta supra laesa; margo sinister ita comparatus est, ut ab hac parte alteram tabulam coniunctam fuisse intellegas. Reperta est in arce. Edd. Rangabé 1003; Pittakis Ephem. 1839; Le Bas, Attique 502; Keil, Mél. gréco-rom. II p. 79; Leo, Rhein. Mus. XXXIII p. 139; Bergk, Rhein. Mus. XXXIV p. 301 cf. 331. Koehler, Mittheil. des arch. Instit. III (1878) p. 105. C. I. A II 971 a; Dittenberger, Syll. 405.

. . . . οὐ καὶ μοι ἦσαν τ[ω] . . . .

[Ξε]νοκλειίδης ἐχορήγει	Πανδιον[ις ἀνδρῶν]
[Μ]άγνης ἐόιδασκεν,	Κλειάινετ[ος Κυδαθη(ναίειν)ς ἐχο-
τραγωιδῶν	κωμοιδ[ῶν] ῥήγει]
5 Περικλῆς Χολαρ(γένης)	Θα[. . .] ἐχορήγει]
ἐχορήγει	. . . . .
Αισχύλος ἐ[δ]ιδασκε[ν]	

Litteratura Ionica vulgaris. Vs. 1 maioribus litteris exaratus. Titulus Koehlero post medium saeculum quartum incisus esse videtur. Quomodo hae tabulae adornatae fuerint intelligitur ex fragmentis sequentibus, imprimis *b*; unde restituit Koehler. Leo, et Bergk, cum haec fragmenta non novissent, falsis ex parte usi sunt supplementis. Demoticum Cleaeneti addidit Dittenberger (v. infra).

Fragmentum *a* si cum fragmentis *b—e* comparamus. videmus, in monumento, ad quod haec reliquiae pertinent, victores musicorum quorundam certaminum perscriptos fuisse ita quidem, ut primo loco recenseretur cyclicus puerorum, altero cyclicus

virorum chorus, tertio autem loco mentio fieret comoediae, quarto tragoediae. Notandum est, quod tragicorum chororum et choregi et chorodidascali, cyclicorum choregi tantum nominantur; ¹⁾ cur hic didascalorum nomina omissa sint, nescimus. Has tabulas spectare ad certamina Dionysiorum magnorum etsi non in ipsis (ut nunc sunt) inscriptum, attamen certum est. Ad Lenaea praeter alias causas propterea referri non possunt, quod prorsus est incredibile, priore saeculi quinti parte, ad quod tempus pertinet fragmentum *a*, omnia illa certaminis genera usitata fuisse Lenaeis. Diversa haec certaminum genera re vera eodem ordine habita esse, quo se excipiunt in tabulis, et per se est veri simile et confirmatur quodammodo lege, quae est in Demosthenis oratione Midiana § 10: *καὶ τοῖς ἐν ἅστει Διονυσίοις ἡ πομπὴ καὶ οἱ παῖδες (καὶ οἱ ἄνδρες recte add. Bergk) καὶ ὁ κῶμος καὶ οἱ κωμῳδοὶ καὶ οἱ τραγῳδοί*, quam bene attulit Bergk.

Sponte patet, priorem columnam fragmenti *a* non primam fuisse totius monumenti, sed alium lapidem hunc attigisse (quod lapide inspecto ita se habere adfirmat Koehler), in quo praeter anni indictionem inscripti fuerunt tribus et choregi, qui illo anno virorum et puerorum choris vicerant, et index *κωμῳδῶν*. Iam quaeritur, quantum omnino perierit a sinistra, h. e. ex quo tempore victores certaminum perscripti fuerint in hoc monumento. Atque ipsum quidem catalogum consentaneum est initium cepisse ab eo tempore, quo certamina musica Dionysiorum aut omnino instituta sunt, aut in eum statum redacta, cuius hae tabulae testes sunt. De institutione vero horum certaminum duo testimonia nobis servata sunt in marmore Pario. In hoc enim l. 58 ep. 43 traditur, ol. 61, 3 (534 a. Chr.) primam tragoediam actam esse Athenis et (l. 61 ep. 46), primos virorum choros certasse ol. 68, 1 (508 a. Chr.). Quae Wilamowitz (Homer. Untersuch. p. 248 adn. 13) ita accepit, ut statueret, inde ab anno 534 quotannis Dionysiis magnis tragoedias actas esse, et ante annum 508 choros dithyrambicos Athenis non prodiisse. Sed vereor, ne hac in re verum non viderit. Primum enim mihi consideranti omnia quae de origine atque incrementis tragoediae comperta habemus,

¹⁾ Errore factum est, quod supra p. 91, ubi hunc titulum attuli, etiam didascalos chororum cyclicorum in eo commemoratos esse dictum est.

vix credibile videtur, anno 534 tragoediam ita fuisse exultam, ut ab hoc tempore quotannis tragoedorum certamen Dionysiis fieri posset. Recte sane dicit Wilamowitz, nihil esse, cur illi testimonio tam distincto fidem abrogemus, atque licet verum sit anno 534 primam tragoediam actam esse Athenis. Neque vero hinc sequitur, inde ab hoc anno quotannis tragoedorum certamen fuisse Athenis. Immo statuendum videtur post primae tragoediae commissionem (a. 534) saepius, si occasio ferebat, tragoedias actas, aliquanto vero temporis post annum certamen tragoedorum institutum esse. Item ex altero illo testimonio Wilamowitzium non recte puto collegiasse choros dithyrambicos Athenis ante annum 508 non certasse. Cum enim constet, certamina dithyrambica per totum fere saeculum sextum aliis in urbibus Graeciae floruisse et complures eosque claros dithyramborum poetas Pisistratidarum aetate Athenis versatos esse,¹⁾ cogitari vix potest, quod statuit Wilamowitz, usque ad annum 508 haec certamina ignota fuisse apud Athenienses. Atque cum sciamus anno 509 post expulsos tyrannos nova in libera republica creata esse instituta, cum in primis ex his fuisse videatur choregia, facile intelligitur chronistam id certamen, quod primum fuit post expulsos tyrannos et choregiam institutam, proclivi errore omnino primum appellasse. Ceterum etiam altera exstat explicatio, quae non prorsus abiicienda videtur: Chronista dicit, primos virorum choros prodixisse anno 508; hoc verum esse concedere possumus, si statuimus, dithyrambos, quibus ante illud tempus certabant poetae, semper a pueris cantata, post expulsos vero tyrannos constitutum esse, ut etiam virorum chori in certamen prodirent. Hoc vero quo modo cunque se habet, id mihi quidem fere certum videtur, ante annum 508 Athenis chororum dithyrambicorum certamina fuisse, atque tragoediarum certamen non quotannis habitum esse inde ab anno 534, etsi concedendum est, fieri potuisse, ut et illo anno et saepius postea tragoediae agerentur Athenis. Iam quaeritur, utrum in catalogo, quem tractamus, certaminum illorum ante annum 508 factorum ratio habita esse videatur, necne. Qua de re ut rectius iudicare possimus, nos considerare oportet, qualis fuerit ratio certaminum illorum Pisistratidarum aetate et qualis fuerit post annum 509. Atque

¹⁾ cf. Reisch l. l. p. 11 sqq.

lyricorum quidem chororum certamina post hoc tempus ita erant instituta, ut quotannis singulae ex decem tribubus ipso illo anno 509 creatis singulos praeberent choregos, qui suae quisque tribus chorum, exornarent. Eius tribus, quae vicerat, choregus tripoda praemio datum in monumento ponendum curabat addita tabula, qua victoriae memoria propagabatur. Pisistratidarum vero aetate, qua piusmodi certamina iam habita esse persuasum habeo, rationem eorum prorsus diversam fuisse a posterioribus certum est, quamquam nullum de his rebus testimonium habemus. Decem tribus tum nondum erant, choregia civium post expulsos demum tyrannos instituta esse videtur, quot chori certaverint, quis victor sit renuntiatus, num uniuscuiusque victoriae memoria inscriptione sit propagata, in dubio relinquitur. Haec omnia si reputamus, fieri vix potest quin nobis dubium videatur, num omnino ii Athenienses, qui hunc catalogum conficiebant, illorum certaminum tam accuratam habuerint cognitionem, ut victores eorum in catalogum recipere possent, atque si eos recipere potuerunt, maxime dubium est, num illorum certaminum a posterioribus omnibus fere partibus diversorum rationem habere voluerint. Videntur hi homines mihi quidem id tantum egisse, ut victores Dionysiorum perscriberent inde a primis liberae reipublicae annis, quibus illorum sollemnium certamina in eum statum redacta sunt, quo postea etiam erant. — Tragoediarum certamen inde ab anno 534 quotannis habitum esse non videri supra expositum est. Quod utrum iam Pisistratidarum aetate annuum sit factum, an post liberatam demum rempublicam, nescimus. Neque enim nego fieri potuisse, ut ante annum 509 illud certamen quotannis haberi inciperetur, sed, si omnino hoc factum est, persuasum habeo id factum esse satis paucis annis ante expulsos tyrannos. Choregia vero tragica, quam cum tribuum sane numero nullam habere necessitudinem supra vidimus (p. 91), civibus imposita videtur aut una cum choregia cyclica anno 509, aut certe non ita multis annis post. Hisdem autem de causis, quibus commotus statui, in catalogo nostro nullam rationem habitam fuisse victorum certaminum dithyrambicorum, quae ante annum 508 facta sunt, statuendum esse videtur, victores tragicorum certaminum ante id tempus factorum, si quae omnino fuerunt, hic non fuisse recensitos. Horum nomina

perscripta fuerunt ab eo anno, quo primum certaverunt chori tragici a civibus choregis exornati. — Adhuc disputatione mea probare conatus sum, in catalogo, cuius reliquias hic tractamus, victores chororum cyclicorum perscriptos fuisse inde ab eo anno, quo primum certaverunt chori cyclici a civibus choregis exornati, h. e. ab anno 508 et victores tragicos item ab eo anno, quo primum chori tragici exornati sunt a civibus choregis, quod factum esse videtur aut eodem anno 508 aut non ita multis annis post. Nunc si interrogamus, quid inde sequatur de ea quaestione, propter quam totam hanc disputationem instituimus, quantum eius monumenti, ad quod pertinent fragmenta *a—e*, ante fragmentum *a* perierit, dicendum est, maxime probabile videri, totum catalogum in hoc monumento perscriptum fuisse. Sane per se satis bene potest cogitari, complura fuisse monumenta; sed cum ea certamina, ad quae spectat fragmentum *a*, habita sint circa annos 470/60, atque cum id monumentum, ad quod pertinent fragmenta *a—e*, admodum magnum fuisse debeat, parum veri est simile ad perscribendos victores quadraginta fere annorum proprio monumento usos esse eos, qui hunc catalogum confecerunt. Qua re non nisi certis causis coacti statuemus, catalogi et monumenti initium non idem esse. Si vero duo fuerunt monumenta, consentaneum est, novum monumentum non a quolibet anno initium cepisse, sed a tali temporis puncto, quod aliquis sit momenti ad historiam certaminum, quorum in catalogo mentio fit. Atque unum exstat eiusmodi temporis punctum, a quo fortasse novum monumentum incohari potuit, is annus, quo comoedia publice recepta est inter certamina Dionysiaca, quod certe non ita multo ante annum 470 factum esse docet testimonium Aristotelis Poet. V, p. 1449 b 1 καὶ γὰρ χορὸν κομωδῶν ὁψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκε. Ab hoc autem tempore initium cepisse ea, quae in monumento nostro perscripta fuerunt, complures statuerunt viri docti propter primum versum fragmenti *a*, qui primus fuisse videtur totius monumenti et in quo veri simile est indicatum fuisse, a quo anno in hoc monumento victores perscripti fuerint. Cuius hae reliquiae servatae sunt: . . . οὐ κοῶμοι ἦσαν τ[ω . . . , quarum varia supplementa proposuerunt viri docti. Quorum plurimi (Leo, Bergk, Wilamowitz, Reisch) ita suppleverunt, ut vocem κοῶμος ad comoediam spectare

statuerent. Wilamowitz (Homer. Unters. p. 248 adn. 13) proponit: ἐπὶ . . . . . ἄρχοντος πρῶτον κῶμοι ἦσαν τῶι Διονύσῳ, atque similiter Reisch p. 15 adn. 1 . . . . ἀφ' οὗ πρῶτον κῶμοι ἦσαν τῶι ἄγωνι τῶν Διονυσίων aut τῶν ἐν ἄστει Διονυσίων. Uterque vocem κῶμος ita hic usurpatam esse statuit, ut fere significet „commissio comica (comoediarum)“, vel κωμωδῶν ἄγων. Sed plane nullum huius usus exstat exemplum. Illam sententiam si in verbis illis inesse voluissent Graeci, non dixissent κῶμοι ἦσαν, sed κωμωιδῶν ἦσαν. Atque mea quidem sententia omnino non licet ita haec supplere, ut voci κῶμος novus et inauditus sensus attribuitur. Si vero neque certum neque admodum probabile est, illam vocem hoc loco ullam necessitudinem habere cum voce κωμωδία, plane nulla est causa, cur omnino novum monumentum conditum esse statuamus. Koehler, cum sumeret, totum catalogum in hoc uno monumento perscriptum fuisse neque intelligeret, cur certaminum tragicorum ante comoediam publice receptam habitum ratio non habitā esset, ita supplevit: ἀφ' οὗ πρῶτον κῶμοι ἦσαν τῶν τραγωιδῶν καὶ τῶν κωμωιδῶν . . . quae probavit Dittenberger; sed num graece recte dicatur κῶμοι κωμωδῶν καὶ τραγωδῶν valde est dubium, atque praeterea ille neglexit, tertium certaminis genus commemorari in catalogo, et eodem iure, quo ipse tragoediarum rationem habitam esse debere dicit, postulari, ut cyclicorum chororum, qui ante (tragoediam et) comoediam receptam certaverunt, ratio sit habita. — Videntur tam multa deesse in illo versu, ut cum probabilitate hae reliquiae suppleri nequeant. Optime vero fieri potuisse, ut vox κῶμος in suprascriptis alio sensu usurparetur atque illi statuerunt, inde apparet, quod in lege illa Euegori, quam supra attuli, ὁ κῶμος ut pars sollemnium Dionysiorum commemoratur praeter comoedorum et tragoedorum certamen: ὁ κῶμος καὶ οἱ κωμωδοὶ καὶ οἱ τραγωδοί. Nihil igitur nos invant reliquiae versus primi in solvenda quaestione, a quo anno victores in hoc monumento perscripti fuisse videantur, atque intacta manent ea, quae supra aliis argumentis nisi de hac quaestione protulimus: Catalogus initium cepisse videtur ab eo anno, quo primum Athenis chori a civibus choregis exornati certaverunt, neque est, cur totum catalogum in hoc uno monumento perscriptum fuisse negemus.

Iam videamus, quae adnotanda esse videantur ad ipsas res in fragmento a commemoratas: In priore huius fragmenti columna trium virorum nomina inveniuntur. qui aliunde nobis satis sunt noti, Magnetis poetae comici. Periclis choregi, Aeschyli poetae tragici. Magnetem Aristoteles tradit multo post Epicharmum fuisse, quem Syracusis sub imperio Hieronis (478/67) etiam vixisse constat; cf. Poet. III 5 *Ἐπίχαμος πολλῶ πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος*. Ex aliis vero testimoniis apparere videtur, non ita magnum temporis spatium inter Magnetem et Epicharmum intercessisse. Aristophanis enim ex Equitibus vsa. 519 sqq. colligitur, illum ad aetatem satis magnam pervenisse (*ἐπὶ γήραος, οὐ γὰρ ἐφ' ἥβης ἐξεβλήθη, πρεσβύτης ὢν*) eumque tum, cum haec fabula ageretur (ol. 88, 4 = 425/4) non iam in vivis fuisse. Vix igitur errabimus statuantes eum circa annum 495 natum esse. Quod si ita est, recte se habere videtur, quod traditur apud Suidam a. v. *Μάγνης· ἐπιβάλλει δ' Ἐπίχαμος νέος ὢν πρεσβύτη*. Eum aequalibus suis maxime placuisse apparet ex verbis Aristophanis Equ. 521: *ὃς πλεῖστα χορῶν τῶν ἀντικάλων νίκης ἔστησε τροπαία*; falsum igitur est, quod Suidas tradit, eum bis vicisse. Plus tribuendum videtur Anonymo de com. (Dübner, Schol. Gr. in Ar. p. XIV, III 24), qui eum undecies vicisse dicit. Idem testatur, novem fabulas, quae postea illius sub nomine circumferebantur, subditicias fuisse.

De aetate, qua ea gesta sunt, quorum memoriam servavit prior columna fragmenti a, ex Magnetis mentione concludere possumus, ea acta esse vix ante annum 470, cum parum videatur veri simile eum ante hoc tempus fabulas docuisse. Atque ne haec referamus ad antiquiorem aetatem, impedit etiam testimonium Aristotelis, qui Poet. V p. 1449 b 1 tradit *καὶ γὰρ χορὸν κομμοδῶν ὅπῃ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν*. Paullo accurationem temporis definitionem nobis suppeditat Periclis et Aeschyli mentio. Atque primum quidem constat, Periclem Aeschylo chorum exornavisse ante annum 458. Hoc enim anno Aeschylus Oresteia in scenam missa postremam victoriam nactus est; tum vero choregus non fuit Pericles, sed Xenocles Aphidnaeus (cf. hypoth. Agam.). Deinde id, quod supra statuimus, haec non acta esse videri ante annum 470, confirmatur Pericles mentione. Hic

enim, cum mortuus sit anno 429 neque ad aetatem admodum magnam pervenisse videatur, natus esse videtur circa annum 490, ut minime sit probabile, eum choregum fuisse ante annum 470. Referenda igitur est choregia eius ad annos, qui sunt inter annum 470 a. Chr. n. et 458. Atque etiam accuratius tempus definire posse sibi visus est Koehler; cum enim Plutarchus Per. 16 narret, Periclem per quadraginta annos publicis rebus interfuisse, ille conicit, hos quadraginta annos computatos esse ex eo anno, quo Pericles illam choregiam praestitit. Hoc Bergk propterea statuere licere negat, quod choregia non pertineat ad vitam publicam. Atque hoc quidem ei concedendum est: choregia non pertinet ad vitam publicam. Neque vero quaeritur, num revera publica Periclis vita inceperit ab hac choregia, sed num fieri potuerit, ut Graeci posteriores publicam eius vitam incoharent ab eo anno, quo eum choregum inscriptum esse viderunt, atque hoc nemo poterit negare. Iam cum constet, Aeschylum ol. 78, 4 (467) vicisse tetralogia Thebana, ad hunc ipsum annum Periclis choregiam referendam esse conicit Koehler. Quam coniecturam nihil est cur improbabilem dicamus; consentaneum enim est, quadraginta illos annos non prorsus accurate esse computatos. Neque vero illud ulla ex parte certum est; quare ad eum in hac disputatione finem pervenimus, ut dicendum esse videatur, certamina illa habita esse intra annos 470 (469) et 458, fortasse anno 467, fortasse alio.

Κλεωνετος col. II videtur esse pater Cleonis demagogi. Cum nomen nequaquam frequens, aetas, tribus conveniant, iure puto Dittenbergerum illius demoticum (*Κυδαθηναίεύς*) supplēvisse.

Fr. b.

Truncus marmoris Pentelici, a quattuor partibus mutilus, a tergo prae fractus. Repertus est in arce. Edd. Koehler, Mittheil. III p. 108. Id. C. I. A. II 971^b. Dittenberger Syll. 406.

[*κωμωιδῶν*]

..... *Παι(α)[νιενὺς ἐχορήγει]*

.... *ος ἐδ[ιδασκεν]*

[*τραγω*]*ιδῶν*

5 [. . . *ω]ν Παιανιε[νὺς ἐχορήγει]*

[Με]νεκράτης ἐδίδ[ασκεν]

[ὕπ]οκριτῆς Μυνν[ίσκος]

[ἐ]πὶ Ἀλκαίου

Ol. 89, 3 (422/1).

Ἰπποθωντὶς παίδων

10 ρίσταρχος Δεκε(λεεὺς) ἐχορή(γει)

Ἀλαντὶς ἀνδρῶν

Δημοσθένης ἐχορήγει

[κω]μωιδ[ῶν]

[..... ἐχορ]ή[γει]

Restituit Koehler. Primi huius fragmenti versus spectant ad annum Aminiae archontis ol. 89, 2 (423/2). Menecrates poeta tragicus aliunde non notus est. Bergk in commentatione, quae post mortem eius inserta est Hermae volumini XVIII p. 487 sqq., inde quod in scholiis Eurip. Androm. 445 legitur ὁ δὲ Καλλιμαχος ἐπιγραφῆναι φησὶ τῇ τραγωδίᾳ Δημοκράτην conclusit, Euripidem illam fabulam hypodidascolo docendam tradidisse et confecit, nomen Δημοκράτης corruptum esse ex Μενεκράτης, atque Menecratem illa Euripidis fabula anno ol. 89, 2 vicisse. Quae coniectura quam debili nitatur fundamento nemo non videt.

Inde quod vs. 7 histrio nominatus est, pro certo colligitur, iam tum etiam histrionum certamen fuisse. Totus enim hic catalogus ita est comparatus, ut omnia nomina tribuum et virorum pertineant ad victores. Supplendum igitur est ἐνλῆα, neque recte Koehler statuit, Mynniscum in ea tragoedia, quae praemio ornata erat, protagonistae partes egisse; cfr. E. Rohde, Rhein. Mus. XXXVIII p. 269 sqq. Ut poetae ita etiam histriones de praemio inter se certabant, atque iudicium de iis ferebatur nulla ratione habita loci, quem iudices tetralogiis vel tragoediis tribuerent, quas illi agebant; cfr. C. I. A. 972. 973. 975. — Memorabile est, quod e histrionibus comicis victor non nominatur. Unde sequi videtur, certamen histrionum comicorum tum omnino nondum fuisse. Sed videmus ne in fragmento *d* quidem, quod spectat ad priorem saeculi quarti partem, comoedum victorem nominatum esse, atque etiam hoc tempore nondum fuisse certamen histrionum comicorum statui vix posse videtur, praesertim cum annis 355/3 a. Chr. histriones comicos inter se certasse videamus ex didascaliiis editis in C. I. A. II 972. Praeterea huius

certaminis vestigium superesse videtur in hypothesis I Paois Aristophanese, cuius extrema verba haec sunt: τὸ δὲ δρᾶμα υπεκρίνατο Ἀπολλόδαμος, ἥνλικα ἐρμῆν λοιοκρότης, in quibus pro ἥνλικα ἐρμῆν λοιοκρότης scribendum esse ἐνλικα Ἑρμῶν ὁ ὑποκριτής ingeniosissime coniecit V. Rose, Aristot. pseudopigr. p. 554. Qua in re si verum vidit Rose, quod maxime esse probabile unusquisque concedet, re vera iam quinto saeculo ut tragici ita comici histriones inter se certabant. Atque ego recte puto Rohdium statuere, rem ita se habuisse, sed aliqua de causa, quam ignoramus, illius certaminis victores non receptos esse in catalogum nostrum. —

Histrion tragicus Mynniscus saepius commemoratur apud scriptores Graecos. *Μυννίσκος ὁ Χαλκιδεύς*, quem risit Plato comicus in Syrrhace fabula (cfr. Athen. VIII p. 344 d), quin idem sit atque is, qui est in catalogo nostro, dubitari vix potest, cum aetas optime conveniat. Plato enim inde ab ol. 88 (428/25) fabulas docuit. Idem videtur Mynniscus esse, quo Aeschylum posteriore tempore histrione usum esse testatur vitae Aeschyli scriptor (Schöll p. 6). Meineke sane fr. com. II 2 p. 668 suspicatur, Aeschyli actorem fuisse avum eius, qui a Platone apud Athenaeum irridetur. Sed si Aeschylus posteriore tempore eo usus est, ut tradit vitae scriptor, eum etiam anno 422 fabulas egisse non est incredibile. Idem statuerunt Rohde et Dittenberger. In eo vero cum Koehlero et Rohdio facere nequeo, quod putant, Mynniscum Aeschyli aetate secundas vel tertias partes egisse, postea demum protagonistam fuisse. Actores enim secundarum et tertiarum partium tum omnino tam parvam habebant auctoritatem, ut nunquam fere eorum mentio fieret. Si igitur vitae scriptor tradit, Aeschylum Mynnisco histrione usum esse, hoc mea quidem sententia nihil aliud est, nisi eum illo protagonista usum esse.

Praeterea Mynniscus commemoratur ab Aristotele Poet. 26, 4 ὥς λιν γὰρ ὑπερβάλλοντα πύθον ὁ Μυννίσκος τὸν Καλλιπύθον ἐκάλει. Nomen eius corruptum in *Μηνίσκος* legitur apud Plut. de gloria Athen. 6, ubi scriptor clarissimos Atheniensium histriones adfert.

Aristarchum choregum eum esse, qui Thuc. VIII 90. 92. 98. Xen. Hell. I 7, 28. II 3, 46 inter principes optimatum, qui

anno 411 imperium popolare evertere conabantur, commemoratur, coniecit Koehler. Quae coniectura propterea admodum est incerta, quod nusquam traditur, cui pago ille Aristarchus adscriptus fuerit.

Demosthenem choregum esse imperatorem Atheniensium nobilissimum vidit Koehler; plenum eius nomen exstat C. I. A. II 273 *Δημοσθένης Ἀλκισθένους Ἀφιδνατος*; optime conveniunt aetas et tribus.

Proximo versu post . . . *ἐχορήγει* vs. 14 inscriptum fuisse *Εὐπολις ἐδίδασκε* vidit Bergk, Mus. Rhen. 34 p. 331 not. 1. Cf. hypoth. I Pacis Aristophaneae: *ἐπὶ ἄρχοντος Ἀλκαίου ἐν ἄστει· πρῶτος Εὐπολις Κόλαξι* et Athen. V p. 218 b *πρὸ τῆς ἐπ' Ἀλκαίου διδασκαλίας τῶν Εὐπόλιδος Κολάκων*.

Fr. c.

In fragmento marmoris Pentelici sese legisse narrat Pittakis, qui edidit l'anc. Ath. p. 168 (Rhangabé 971; Le Bas 460), Koehler C. I. A. II 971 c.

De restituendo hoc fragmento plane desperandum est. Tres columnae in lapide fuisse videntur; quas cum non distingueret Pittakis atque permulta ex suo ingenio adderet, natum est apographum eiusmodi, ut nemo ex eo eruere possit, quid in lapide fuerit. Koehler alteram columnam sic fere scriptam fuisse coniecit, etsi ipse concedit, nihil in his certum esse:

Μένανδρο[ς . .] ἐχορήγει

Θεόφιλ[ο]ς ἐδίδασκεν

ὑπο[κριτ]ή[ς] Κλέανδρο[ς]

ἐπὶ Θεοδότου

Ol. 98, 2 (387/6).

5 *Ἀντιοχ[ς] παίδων*

Εὐηγέτης Παλλ[η]νεὺς [ἐχορήγει]

Αἰγῆς ἀνδρῶν

Ἰάσων (?) Κολλυτεὺς ἐχορήγει.

Cleander histrio commemoratur apud Demosthenem adv. Eubul. 18.

Fr. d.

Fragmentum marmoris Pentelici, a tribus partibus mutilum; repertum est in clivo meridionali arcis. Ed. Koehler, Mitth. III p. 109. C. I. A. II 971 d.

Κεκρο[π]ις παίδων
 Διοφαν[. . . ἐχορήγει]
 Κεκροπ[ις] [ἀνδρῶν]
 Ὀνήτωρ [Μελιτεὺς ἐχορήγει]
 5 κωμωιδ[ῶν]
 Διοπείδ[ης] . . . ἐχορήγει]
 Προκλε[ίδης] ἐδίδασκεν]
 τραγωιδ[ῶν]

Hoc fragmentum Koehlero videtur referendum esse ad priorem saeculi quarti partem. Ὀνήτωρ Κηφισοδώρου Μελιτεὺς commemoratur C. I. A. II 555 (ol. 101, 1 = 376/5); alterum Onetorem Philonidis filium Melitensem, illius cognatum, ut videtur novimus ex Demosth. 29, 3 coll. 27, 56 cett. Alterius ex his filius esse videtur Ὀνήτωρ Ὀνήτορος Μελιτεὺς, qui saepius commemoratur in tabulis navalibus [Boeckh, See-Urk. XIII c 63, XIV c 26 (ol. 113,4)]. Cf. praeterea Isocr. 15, 93 et Harpocr. s. v. Ὀνήτωρ· Ἰσοκράτης ἐν τῷ περὶ τῆς ἀντιδόσεως· πρὸς τοῦτον ἂν εἴεν γεγραμμένοι Δημοσθένους περὶ τῆς ἐξούλης λόγοι· ὅτι δὲ τῶν χορηγησάντων ἦν, Ἡλιόδωρος περὶ τῶν Ἀθήνησι τριπόδων.

Fr. e.

Tabula marmoris Pentelici in arce reperta. Ed. Koehler
 C. I. A. II 971 e.

	[ἐ]π[ι] Ἀριστ[ο]φάνους	Ol. 112, 2
	Οἰν[η]ίς παίδων	= 331/0.
	[τραγωιδῶν]	. . . τος [Ἀχα]ρν[εὺς] ἐχορή[γει]
	[. . . . . ἐ]χορή[γει]	[Ἰπ]ποθωνίς ἀνδ[ρ]ῶν]
5	[. . . . . ἐ]δίδ[ασ]κε	[. . . ος Πειρ]αιε[ὺς] ἐχορή[γει]
	[ὑποκριτῆς Ἀθηνόδω]ρος	. . . . .
	[ἐπ[ι] . . . ο]υς	
	[Ἀλγ]ηίς παίδων]	
	[. . . Δι]ομ[ε]ν[εὺς] ἐχορ[ή]γ[ει]	
10	[Ἰπποθωνίς] ἀνδρῶν	
	[. . . ἐκ Κολ]ίης ἐχορ[ή]γ[ει]	
	[κωμωιδῶν]	

Restituit Koehler. Vs. 6 histrionem nominatum fuisse certum est, atque in litterarum reliquiis agnovit Koehler nomen Ἀθηνό-

δωρος. Athenodorus histrio tragicus altera parte saeculi quarti magna gloria floruit. Una cum Neoptolemo et Thessalo eum anno 342/1 fabulas egisse videmus ex didascaliis editis C. I. A. II 973. Postea ludis interfuit, quos Alexander in Asia celebravit; cf. Plut. Alex. 29. Athen. XII p. 538 e.

C.

Decreta tribuum et pagorum facta in honorem choregorum.

80.

Athenis, olim ad murum arcis orientalem. Edd. Boeckh, C. I. G. 213. Koehler C. I. A. II 553. Dittenberger Syll. 420.

[Θ] ε ο [ι]

[Ἐδ]οξεν τῇ Πανδιονίδι φυλῇ· Καλλικράτης εἶπε·
[ἐπ]αινέσαι Νικίαν Ἐπιγένοσ Κυδαθηναῖα ἀνδρ-
αγαθίας ἕνεκα τῆς εἰς τὴν φυλὴν, ὅτι εὖ καὶ πρ-
5 οθύμως ἐχορήγησεν τοῖς παισὶ καὶ ἐνίκᾳ Δι-
ονύσια, καὶ Θαργῆλια ἀνδράσιν, καὶ στεφαν-
ῶσαι αὐτόν· ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ φήμισμα
εἰστέλλῃ λιθίνῃ ἐμ Π[αν]δλονος τὸς ἐπιμελη-
τάς. ἀναγράφαι δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος νενίκηκεν
10 ἀπ' Εὐκλείδῃ ἄρχοντος παισὶν ἢ ἀνδράσιν
Διονύσια ἢ Θαργῆλια ἢ Προμήθια ἢ Ἥφαστια.
ἀναγράφειν δὲ καὶ τὸ λοιπόν, ἐάν τις τούτων
τι νικήσῃ, τὸς ἐπιμελητάς, ἐφ' ὧν ἂν νικήσῃ,
ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ.

15	Διονύσια	Θαργῆλια
	ἀνδράσι παισὶ	ἀνδράσι παισὶ
	Νικίας	Νικίας
	Ἐπιγένοσ	Ἐπιγένοσ
	Κυδαθηνα-	Κυδαθηνα-
	αἰεύς	αἰεύς
20		Μυρρινόσιω[ς]
		Ξενοπείθῃ[ς]

	Ἀνδοκίδης	Δήμων	Ναυσίμαχο
	Λεωγόρο	Δημοτέλ-	Παιανιεύ[ς]
	Κυδαθηνα-	ος Παιαν-	Κλεωμίδων
	ιεύς	ιεύς	Κλέωνος
25	Εὐριπίδης	Χαρμαντί-	Κυδαθηνα-
	Ἀδεϊμάντο	δης Χαιρ-	ιεύς
	Μυρρινόσιος	εστράτο	Ἀντισθένης
		Παιανιεύς	Ἀντιφάτο
		Φιλόμηλ-	Κυθήριο[ς].
30		ος Φιλίπ-	
		πίδο Παια-	
		νιεύς	

Litterae volgares; ex vss. 9/10 apparet, haec acta esse non multo post Euclidis annum. Vs. 5 recte Dittenberger post *Διονύσια* comma posuit; vicerat Nicias Thargeliis virorum, Dionysiis puerorum choro.

Vs. 7: *ἐσθήλη*; cfr. *ἐσστήλη* Dittenb. Syll. 79, 2, *ἐσθήλη* C. I. A. IV p. 22, C. I. A. II 45 et alibi.

Ἐμ Πανδίονος: Paus. I 5, 4 commemorat non ipsum quidem sacellum sed statuam certe Pandionis in arce, sine dubio in sacello positam (Boeckh). Decreta tribus Pandionidis lapidibus incisa hoc loco poni solita esse docent decreta eiusdem tribus C. I. A. II 556. 558. 559.

Prometheorum et Hephaestiorum non choregorum, sed gymnasiarchorum victorias intellegendas esse adnotat Boeckh. De gymnasiarchia vide eundem, Staatshaush. I p. 609 sqq. Gymnasiarchi victores similes titulos atque choregi ponere solebant: Cfr. Eph. 2079 al. Dittenberger adnotat decreto illi *ἀναγράφειν δὲ καὶ τὸ λοιπὸν, ἐάν τις τούτων τι νίκησῃ* non obtemperatum esse docere laterculum subiunctum. Putat igitur omnes victorias, quae hic inscriptae leguntur, reportatas esse eo tempore, quod est inter Euclidis annum et eum, quo hoc decretum factum est. Sed sine dubio plerumque satis multi anni praeteribant, priusquam una ex decem tribubus ter Dionysiis, octies Thargeliis vinceret, praesertim, cum Thargeliis non quaeque tribus quoque anno choregum praeuisse videatur (v. p. 86 sqq.). Scriptura ea est, ut decretum anno 380 recentius esse vix possit atque ab Euclidis anno usque ad hoc tempus unam tribum octo

victorias Thargeliis reportavisse admodum improbabile est. Quare decretum ipsum ineunte saeculo quarto factum, ex nominibus subiunctis complura postea secundum hoc decretum adscripta esse puto. Obtemperatum igitur est decreto mea quidem sententia, sed, ut videtur, non diu; nulladum enim victoria virorum choro Dionysiis reportata commemoratur. Contra sententiam meam adferri posse videtur, quod nemo inscriptus est, qui Prometheis et Hephaestiis vicit. Sane hoc mirum est, tam mirum, ut mihi quidem vix credibile videatur, eandem tribum eodem tempore, quo undecim victorias Dionysiis et Thargeliis reportabat, ne semel quidem Prometheis et Hephaestiis vicisse. Sed in qua lapidis parte has victorias inscriptas esse exspectamus? A dextra et a sinistra spatii nihil superesse videtur. Quare a probabilitate vix abhorret conicere catalogum victorum Prometheorum et Hephaestiorum in inferiore parte lapidis initium cepisse, ita ut spatium interesset ad choregos Dionysiorum et Thargeliorum inscribendos, atque hanc lapidis partem interiisse. Facile fieri potuit, ut is, qui titulum exscripsit, si lapis infra fractus erat, sed ita ut infra nomina servata vacuum spatium superesset, inscriptionis nihil deesse confideret.

De personis victorum pleraque quae opus sunt attulit Boeckh. *Ἀνδοκίδης Λειωγόρο Κυδαθηναίεύς* est orator notissimus. Demoticum eius exstat etiam in vit. X oratt., ubi p. 835 B de victoria eius haec legimus: καὶ αὐτὸς δὲ ἐχορήγησε κυκλῶ χορῶ τῇ αὐτοῦ φυλῇ ἀγωνιζομένη διθυράμβω, καὶ νικήσας ἀνέθηκε τριποδα ἐφ' ἑψηλῶ ἄντικρυς τοῦ παρόντος Σειληνοῦ. — *Εὐριπίδης* quidam C. I. A. II 73 auctor decreti est, quod paullo post Euclidem factum esse constat; fortasse idem in nostro titulo intellegendus est. *Δήμων Δημοτέλους Παιανιεύς* est ex familia Demosthenis oratoris, ut *Δήμων Δημομέλους Παιανιεύς* sacerdos Aesculapii C. I. G. 459 (Boeckh).

Χαρμαντίδης: Isocr. 15, 93: Ὀνήτωρ, Ἀντικλῆς, Φιλωνίδης, Φιλόμηλος, *Χαρμαντίδης*· τοὺς πάντας ἢ πόλιν χρυσοῖς στεφάνοις ἐστεφάνωσε ὡς ἄνδρας ἀγαθοὺς ὄντας καὶ πολλὰ τῶν ἰδίων εἰς τὴν πόλιν ἀνηλωκότας, ubi qui commemoratur Charmantides idem esse videtur atque qui est in nostro titulo, praesertim cum hic et illic una cum Philomelo nominetur. De hoc vide ad n. 17.

Ξενοπείδης: hunc esse eundem, qui commemoratur Dem. 38, 7 et 23 ut patruus Nausimachi et Xenopithis, filiorum Nausicratis, adversus quos habita est illa oratio, probabiliter coniecit Boeckh.

Κλεωμέδων est filius Cleonis demagogi; cfr. Dem. 40, 5, 25 (Boeckh).

Antisthenes est sacerdos Pandionis C. I. G. 128, trierarchus C. I. A. II 804 (p. 234).

Fragmentum alterius exemplaris eiusdem decreti in arce erutum edidit Koehler C. I. A. II 554.

81.

Fragmenta duo marmoris Pentelici, quorum alterum repertum esse dicitur in parte occidentali urbis Athenarum; exstant nunc in museo societatis archaeologicae. Ed. Koehler Hermae V p. 19. C. I. A. II 557.

[Θε]ο[ί]

- [. . . . μ]αχος εἶπεν· ἐπειδὴ καλῶς
 [ἐχορ]ήγησεν Σαυρία[ς] Πυθογένου-
 [ς Λα]μπρεῦς καὶ ἐνέκ[η]σεν τῇ Ἐρ-
 5 [εχθ]η[ί]δι φυλῇ καὶ τὰ[ς] ἄλλας λη-
 [τουργ]ίας καλῶς ληιτου[ργ]εῖ, δεδόχ-
 [θαι τ]οῖς φυλῆταις, ἐ[παι]νέσαι αὐ-
 [τὸν κ]αὶ στεφανῶσαι [θαλλ]οῦ στεφ-
 [άνωι κ]αὶ εἶναι αὐτ[ῶι ἀτέλειαν] τ[ᾶ]-
 10 [ν ληι]τουργιῶν τ[ῶν ἐγκυκλίων διὰ]
 [δύο ξ]τη· ἀναγράφαι δὲ τὸ ψήφισμα]
 [τόδε τ]ο[ὺς ἐπιμελητὰς ἐν στήλῃ]
 [λιθίν]η[ι κ. τ. λ.]

Litterae volgares; restit. Koehler. Saurias Lamptrensis commemoratur Dem. 59, 45. 47. Vs. 9 sqq. restituit Koehler recordatus loci Demosthenis 20, 8: ἐνιαυτὸν διαλιπὼν ἕκαστος λειτουργεῖ, ὥστε τὸν ἡμῖν ἐστ' ἀτελὴς τοῦ χρόνου.

82.

Tabula marmoris in duas partes fracta. Eruta est impensis comitis Bludoff in pago, quem hodierni Trachones vocant; ubi

nunc sit ignoratur. Litteris minusculis ed. Rhusopulos, Bulk dell' instit. 1864 p. 131. Koehler C. I. A. II 579.

- [Φιλ]οκτῆμων Χρέμητο[ς]
 εἶπεν· ἐπειδὴ οἱ χορηγ[οι]
 οἱ ἐπὶ Χρέμητος ἄρχον- Ol. 113,3 (326/5).
 ος Δημοκράτης Εὐφιλήτ-
 5 ου καὶ Ἡγησίας Λυσιστρ-
 άτου καλῶς καὶ φιλοτιμ-
 ως ἐχορήγησαν Αἰξωνέυ-
 σιν ἐπαινέσαι αὐτοὺς κ-
 αὶ στεφανῶσαι χρυσῶι σ-
 10 τεφάνωι ἀπὸ πεντακοσίων δραχμῶ-
 ν ἑκάτερον φιλοτιμίας
 ἕνεκα καὶ ἐπιμελείας τ-
 ῆς εἰς τοὺς δημότας· δοῦ-
 ναι δὲ αὐτοῖς καὶ εἰς θυ-
 15 [σ]ταν τὸν δήμαρχον Λωρό-
 [θε]ον καὶ τοὺς ταμίαις Δ
 δραχμὰς ἀπὸ τῆς προσόδ-
 ου τῶν δημοτῶν. ἀναγράψ-
 αι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸ-
 20 ν δήμαρχον Λωρόθεον εἰ-
 ς στήλην [λ]ιθίνην καὶ στ-
 ῆσαι εἰς τὸ θέατρον, ὅπως
 ἂν εἰδῶσιν οἱ ἀεὶ μέλ(λ)-
 οντες χορηγεῖν Αἰξωνέ-
 25 ῦσι ὅτι τιμήσει αὐτοὺς
 ὁ δῆμος ὁ Αἰξωνέων τοὺς
 εἰς ἑαυτοὺς φιλοτιμον-
 [μέ]νους.

Decretum pagi Aexonensium factum ol. 113, 3 vel 4.

Vs. 2 χορηγ[οι] οἱ ἐπὶ legendum esse coniecerat Koehler; quod confirmatur titulo insequenti. Vs. 10 ex titulo insequenti πεντακοσίων [ΓΗ] reponendum esse vidit Lolling. Vs. 25 sqq. notandum est, quod ad τιμήσει praeter obiectum τοὺς — φιλοτιμουμένους pleonastice additum est αὐτούς. Vs. 27 offendit numerus pluralis εἰς ἑαυτούς, cum praecedat ὁ δῆμος; de-

scribentis errori hoc propterea tribui vix potest, quod titulus *στοιχηδόν* est exaratus, ita ut unusquisque versus undeviginti capiat litteras.

Dionysiis rusticis etiam in pagis Atticis comoedias et traegodias in scenam missas esse constat. Sic Demosthenes 18, 180[•] Aeschinem ἐν Κολλυντῷ Oenomaum egisse narrat. Ex hoc titulo videmus etiam Aexonenses, ut Eleusinius, Piraeenses, alios, habuisse theatrum. Videmus praeterea eos ut in urbe choregos creasse, qui sumptus praeberent ad certamina. In pago Aexoniensium bini erant choregi, atque eundem numerum in plerisque pagis, in quibus talia certamina fiebant, obtinuisse veri simile est.

De personis pauca addenda sunt: Auctor decreti, Philoctemo, Chremetis filius, eundem locum tenet in titulo, qui proxime insequitur. Pater eius Chremes sine dubio est archon anni ol. 113, 3, qui commemoratur vs. 3. Philaeus, filius Chremetis, frater Philoctemonis, est auctor decreti Aexoniensium C. I. A. II 581 (ol. 115, 1 = 320/19). Videmus Chremetis filios auctoritate plurimum valuisse in pago suo. — Alter choregorum, Δημοκράτης Εὐφιλήτου Αἰξωνεύς est in catalogo diaetetarum C. I. A. II 944, eiusdem fere temporis.

83.

Fragmenta duo columnae marmoris Pentelici, inventa in antiquo Aexoniensium pago, ubi nunc est vicus „Prinari“. Asservantur „in einer kleinen Sammlung im Hofe des Gutes Komninos, früher Luriotis in Trachonis“. Ed. Lolling, Mittheil. des arch. Instit. IV (1879) p. 194 sq.

<p>Φιλοκτῆμων Χρέμητος εἰπε- ν· δεδόχθαι τοῖς δημόταις ἐ- πειδὴ οἱ χορηγοὶ οἱ ἐπὶ Δη- μογένους ἀρχο[ν]τος Λεόντιο- 5 ε Δίωνος, Γλαύκων Καλλιχρά- τους καλῶς κ[α]ὶ φιλοτίμως ἐ- χορήγησαν Αἰξωνῆσι, ἐπαι- νέσαι αὐτοὺς καὶ στεφανῶσα- [ι χρυ]σῶι στε[φ]άνωι ἀπὸ ΓΗ ὄρα- 10 [χμῶν ἐκότερον αὐτῶν] φιλ[οτ- [ιμίας ἔνεκα κ. τ. λ.]</p>	<p>Ol. 115, 4 = 317/6 a. Chr.</p>
--	---------------------------------------

Titulum *στοιχηδον* exaratum esse inde apparet, quod in quoque versu viginti duo litterae scriptae sunt. Reliqua praeter demarchi nomen eadem fuerunt atque in titulo antecedenti, qui omnino conferendus est. Glauco, Callieratis filius, est filius aut pater eius, qui commemoratur C. I. A. II 585 *Καλλιπράτης Γλαύκωνος Αἰξωνεύς*. Hic titulus pertinet ad annum Theophrasti archontis; sed habemus duos huius nominis archontes, quorum alter munere functus est ol. 110, 1 (340/39), alter ol. 116, 4 (313/12). Atque Koehler quidem titulum refert ad annum ol. 116, 4, quod in eo commemoratur Aristocrates, Aristophanis f., qui est auctor decreti facti in honorem Demetrii Phalerei C. I. A. II 584. Hoc si verum est, choregus ille videtur pater esse huius, etsi ne tum quidem hoc certum est. Sed Lolling recte monuit, Koehleri argumentationem non satis firmam esse, cum nequaquam incredibile sit, Aristocratem anno 340/39 laudatum esse a paganis et aetate provectum auctorem factum esse illius decreti in honorem Demetrii. Quare adhuc res incerta est.

II.

Reliquarum civitatum tituli ad choregiam pertinentes.

84.

Salamia.

„Dans un champ près de l'échelle d'Ambélaki, à cent mètres environ de la mer“ in insula Salamine. Ed. P. Monceaux, Bull. de corr. hell. VI (1882) p. 521.

*Διόδωρος Ἐξηκεστίδῳ
νικίσας χορῶν παίδων.*

*Παιδέας ἐδίδασκε
Τηλεφάνης ἡϋλε Μεγαρέως,
Φιλόμηλος ἦρχε.*

Vss. 1 et 2 maioribus litteris exarati; litterarum forma scripturaeque ratio ostendunt titulum priore saeculi quarti parte incisum esse. Lapis ita elaboratus est, ut eum tripodae sustinuisse appareat. — Haec inscriptio quam similis sit inscriptionibus choregicis ipsius Athenarum urbis nemo non intellegit. Videmus etiam Salaminios Dionysia (C. I. A. II 594 *Διονυσίων τῶν ἐν Σαλαμίνι τραγῳδοῖς*) celebrasse certaminibus cyclicorum chororum, videmus choregos creatos, victoribusque tripodes praemio datos esse, quos inscriptione addita publice dedicabant. — Ex personarum nominibus unum Telephanis nobis notum est. Idem sine dubio est, de quo Plut. de mus. XXI haec tradit: *Τηλεφάνης ὁ Μεγαρικὸς οὕτως ἐπολέμησε τοῖς σύριγξι, ὥστε τοὺς ἀνλοποιοὺς οὐδ' ἐπιθελναι πώποτε εἶασεν ἐπὶ τοὺς ἀνλούς, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πυθικοῦ ἀγῶνος μάλιστα διὰ ταυτ' ἀπέστη.* Ex Demosthenis oratione Midiana notus est Telephanes

tibicen, quem tum satis magna gloria floruisse inde apparet, quod Demosthenes, cum sors ita tulisset, ut primus tibicinem eligeret, hunc ipsum elegit; atque in hypoth. II Mid. nominatur ὁ κάλλιστος τῶν αὐλητῶν. Huuc quominus eundem esse putemus atque eum qui est in titulo, nihil impedit. Nam optime cogitari potest, eum tum, cum Salamine victoriam reportaret, iuvenem fuisse eumque proximis decenniis gloriam sibi comparasse, quam eum adeptum esse videmus ex Demosthenis oratione. Monceaux tamen putat, apud Demosthenem intellegendum esse Telephanem Samium, cuius sepulcrum commemorat Paus. I 44, 6: *λοῦσι δὲ ἐκ Μεγάρων ἐς Κόρινθον ἄλλοι τε εἰσι τάφοι καὶ αὐλητοῦ Σαμίου Τηλεφάνους· ποιῆσαι δὲ τὸν τάφον Κλεοπάτραν τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου λέγουσιν.* Sed cum apud Demosthenem patria non addita sit, hoc prorsus incertum est. Atque omnino mirum videtur, quod Pausanias narrat, sepulcrum Telephanis Samii tibicinis fuisse ante portas Megarorum, exstructum sumptibus Cleopatrae, Philippi filiae, cum constet, Telephanem Megarensem, admodum nobilem tibicinem fuisse quarto saeculo. Quare non prorsus improbabile videtur, sepulcrum illud fuisse Telephanis Megarensis atque per errorem Pausaniae eum Samium appellatum esse. Fortasse scriptor eum confundit cum tibicine Samio eiusdem nominis. Epigramma sepulcrum est in Anthol. VII 159:

Ὀρφεὺς μὲν κιθάρα πλεῖστον γέρας εἴλετο θνητῶν
 Νέστωρ δὲ γλώσσης ἡδυλόγου σοφίῃ
 τεκτοσύνη δ' ἐπέων πολυῖστωρ θεῖος Ὀμηρος,
 Τηλεφάνης δ' αὐλοῖς, οὗ τάφος ἐστὶν ὁδε.

Cfr. praeterea Athen. VIII p. 351 et Rangabé, Ant. Hell. 1081.

Verborum collocatio vs. 4 similis est ac n. 5: *Κλεισθένης ἐχορήγε Ἀντοκράτος.*

Inde, quod in titulo nostro Salaminii tantum archontis mentio fit, non Attici (nam Philomelus non est inter archontes Atticos quarti saeculi) concludit Monceaux, insulam Salamina tum, cum hic titulus incideretur, non subiectam fuisse Atheniensium imperio. Nam cum in duobus decretis Salaminiorum C. I. A. II 594/5 praeter archontem Salaminium etiam Atticus nominatus sit, in hoc titulo idem futurum fuisse videri, si tum insula sub ditione

Atheniensium fuisset. Atque maxime in promptu esse statuere Salaminios libertatem adeptos esse post finem belli Peloponnesiaci; hoc tamen non licere apparere ex iis, quae Diodorus XIV 32, 4 tradat: *Ἐλευσινίους δὲ καὶ Σαλαμινίους αἰτιασόμενοι (οἱ τριάκοντα) τὰ τῶν φυγάδων φρονεῖν ἅπαντας ἀνείλον*. cfr. Plato, Apol. Socr. 20. Cum vero titulus noster primis decenniis saeculi quarti exaratus esse videatur, Salaminios libertatem adeptos esse debere non multo post initium saeculi illius. — Tota haec coniectura quam debili nitatur fundamento facili opera demonstrari potest. Primum enim minime est veri simile Salaminios, cum eos libertatem post ipsum belli Peloponnesiaci finem adeptos non esse constet, eam adeptos esse post expulsos triginta tyrannos. Praeterea, atque id caput est, ex titulo nostro eiusmodi aliquid concludere omnino non licet. Neque enim inde quod in decretis populi Salaminiorum archon Atticus nominari solet, sequitur, choregum tripoda dedicantem in titulo nomen eius addere debuisse, cum titulus hic non sit documentum publicum. Atque ipse Monceaux quam sit improbabilis coniectura sua sensisse videtur; dicit enim „l'île a joui au moins pendant quelques années d'une demi-indépendance“, quod nihili est, item ut ea, quae infra profert „le voisinage d'Athènes les empêcha sans doute de se révolter ouvertement. Mais ils affichèrent leurs prétentions en effaçant de leurs décrets les noms des magistrats Athéniens.“

85/86. Orchomenus.

85.

Orchomeni; lapis exteriori monasterii muro insertus est. Post alios edd. Osann, Syll. p. 197. Boeckh C. I. G. 1579. Le Bas III 617. Larfeld, Syll. inscr. Boeot. n. 24. Meister, Boeot. In-schr. n. 477 (9).

*Μύριχος Πολυχράτιος, Ἰαρόννμος Διογίτωνος
ἄνδρεςσι χοραγείσαντες νικάσαντες Διωνύσοι
ἀνέθεικαν, Τιμωνος ἄρχοντος, αὐλίοντος Κλεινῖαι
αἰδοντος Ἀλκισθένιος.*

Larfeld (ad Syll. 25) hunc titulum et insequentem c. a. 175 a. Chr. exaratos esse iudicat.

Videmus, Orchomeni binos choregos singulos choros exornasse. Chori magister non nominatur, sed praeter tibicinem commemoratur „praecentor“; sic enim eum intellegendum esse puto, ad quem spectant verba postrema *αἰδοντος τοῦ δεινός*. Cfr. n. 76, ubi Trypho est praecentor. Eundem docuisse chorum carmen canendum non improbable est, cum statui vix possit, magistrum omissum esse in titulo, si omnino fuit praeter tibicinem et praecentorem. Hic tamen inferiorem locum tenuisse videtur quam tibicen. — Inde quod dedicatio fit Baccho, apparet certamina illa in sollemnibus Bacchi habita esse. Atque unum novimus Orchomeni festum Bacchi, Agrionia, de quibus Plut. Quaeest. Gr. 38 haec tradit: *τὰς Μινύου θυγατέρας φασί, Λευκίπην καὶ Ἀρσινόην καὶ Ἀλκαθόην μανείσας ἀνθρωπίνων ἐπιθυμῆσαι κρεῶν καὶ διαλαχεῖν περὶ τῶν τέκνων. Λευκίπης λαχούσης παρασχέιν Ἰππασον τὸν υἱὸν διασπάσασθαι· κληθῆναι οὖν τοὺς μὲν ἄνδρας αὐτῶν δυσεϊματοῦντας ὑπὸ λύπης καὶ πένθους Πολόεις, αὐτὰς δὲ Ὀλείας, οἷον ολοάς. καὶ μέχρι νῦν Ὀρχομένιοι τὰς ἀπὸ τοῦ γένους οὕτω καλοῦσι. καὶ γίνεται παρ' ἐνιαυτὸν ἐν τοῖς Ἀγριωνίοις φυγὴ καὶ δίωξις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Διονύσου ξίφος ἔχοντος· ἔξῃσι δὲ τὴν καταληφθεῖσαν ἀνελείν.* In his Agrioniiis etiam dithyrambos in honorem Bacchi cantatos esse et ad ea pertinere hos titulos probabile est.

86.

Marmor Elginianum; post alios edd. Osann, Syll. p. 196. Boeckh C. I. G. 1580. Newton, Gr. inscr. in the Brit. Mus. II CILIX. Larteld n. 25. Meister n. 478.

Ἀλεύας Νικωνος, Καφισόδωρος Ἀγλαοφαῖδαο, ἄνδρεςσι χοραγίοντες νικάσαντες Διονύσοι ἀνέθεταν Ἀθανάϊαο ἄρχοντος, αὐλίοντος Κλεινῖαο, αἰδοντος Κράτωνος.

Titulum esse Orchomenium animadvertit Boeckh. Et litterarum forma et tibicinis nomen docent, eum non multum temporis distare ab antecedenti. Nomen Ἀλεύας invenitur etiam in titulo Orchomenio C. I. G. 1564. Quod Boeckh conicit, Cratonem praecentorem eundem esse atque Cratonem rhapsodum

qui est C. I. G. 1583, mihi admodum incertum esse videtur. Nam et hoc nomen satis frequens est in Boeotia et per se nequaquam veri simile est, rhapsodum eundem fuisse dithyrambi cantorem. — *Κλεινίας Ποσειδωνίου Μακεδών* tibicen, qui est infra n. 106, fortasse idem est atque is, qui in his duobus titulis commemoratur. Nam per litterarum formam licet titulum illum Milesium eidem fere aetati tribuere atque hos Orchomenios, neque dici potest, improbabile esse eundem tibicinem Orchomeni et Mileti ludis interfuisse, cum constet artifices Dionysiacos, qui vocabantur *οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται οἱ ἐπ' Ἰωρῆας καὶ Ἑλλησπόντον*, etiam in Boeotiam ad ludos profectos esse; cfr. C. I. G. 3067.

87—99. Delos.

Tredecim infra propositi sunt tituli Deliaci ad choregiam pertinentes; ex his duodecim continent choregorum et artificum catalogos, de quibus paullo uberius hic disputandum videtur:

In omnibus his catalogis annus indicatus est aut fuit praescripto nomine archontis. Archontum Deliorum tempora imprimis Homollii opera satis accurate definita sunt, qui in hac re usus est monumentis ex parte adhuc ineditis. Titulis 87—96 (praeter 95, in quo archontis nomen neque exstat neque restitui potest) annos adscripsit editor Hauvette-Besnault, titulorum 97 et 98 annos definivit P. Paris in adnotationibus, quibus instruxit titulum 98. Antiquissimus horum catalogorum spectat ad annum 286, recentissimus ad annum 172 a. Chr. Per totum hoc tempus videmus Deli duo sollemnia quotannis celebrata esse certaminibus musicis, ad quae choregi sumptus praebere debebant, Apollonia et Dionysia. Apollonia iam nota erant ex decretis Deliacis (cfr. Bulletin de corr. hell. II p. 331, IV p. 328. 351), ex quibus etiam comperiebamus, puerorum choros his sollemnibus certasse. Dionysiorum vero prima in his titulis est memoria. In omnibus his catalogis praemisso nomine archontis et formula *ὕψεια καὶ εὐετηρία ἐγένετο*¹⁾ primo loco enume-

¹⁾ Ex hac formula concludi posse videtur, certamina Apolloniorum et Dionysiorum omnino non, aut minore splendore celebrata esse, si incolae insulae morbis vel aliis calamitatibus premebantur.

rantur choregi Apolloniorum. In titulis 87—93 chororum genus non indicatur, quod necessarium non erat, cum nulli nisi puerorum chori certarent, in reliquis additur *παίδων*. Memorabile est, quod semper hic verbum *χορηγεῖν* cum genetivo coniunctum est, cum alibi hoc sensu cum dativo construatur. Videtur hoc ita explicandum esse, ut statuatur, eos qui hos catalogos inscribent, ad genetivos *παίδων*, *κωμωδῶν*, *τραγῳδῶν* ex verbo initio catalogi posito *ἐχορήγησαν* mente supplevisse substantivum *χορηγοί*. — Apolloniorum choregi semper sunt quaterni cives, atque inde quod in n. 96 et 98 duo ex his vicisse dicuntur, colligitur, a quaternis illis civibus binos choros exornatos esse, qui inter se certarent. Civium nominibus semper in his titulis patrum nomina addita sunt, metoeci saepe sine nomine patris adferuntur, semel additur patria (91, 12), semel vitae genus (93, 13 *παντοπόλης*). Inde quod inter puerorum choregos nusquam sunt metoeci, iure conclusisse videtur Hauvette-Besnault, etiam ipsos pueros omnes civium filios esse debuisse.

Dionysiis non modo chori cyclici puerorum certabant, sed etiam comoedi et tragoedi. In ea parte catalogorum, quae ad haec sollemnia spectat, primum locum semper tenent choregi puerorum; altero loco inscribi solent comoedorum, tertio tragoedorum choregi. In uno titulo n. 90 hi ante illos inscripti sunt, atque in n. 98 tragoedorum choregi omnino desunt. — Puerorum choregiam Dionysiis ut Apolloniis ita fuisse institutam, ut ex quaternis civibus, qui in omnibus his catalogis inscripti sunt aut fuerunt, bini coniuncti singulos exornarent choros, inde apparet, quod in n. 98 duo vicisse referuntur. — Comoedorum choregi quaterni cives et bini metoeci inscripti sunt, quos onera huius liturgiae ita inter se distribuisset, ut bini cives singulique metoeci coniuncti singulas fabulas exornarent, inde concludi potest, quod saepius (in n. 87. 89. 96. 98) hi choregi eo ordine enumerantur, ut binis civibus singuli metoeci addantur, et quod in n. 98 duo cives et unus metoecus, quorum nomina antea eodem ordine adlata sunt, victores sunt inscripti. In titulis n. 88. 90. 91. 92. 93 primo loco quaterni deinceps cives, deinde bini metoeci nominantur; in n. 94 ordo ita fuit institutus, ut primo loco quattuor cives comoedorum, deinde quattuor cives tragoedorum choregi, tum duo metoeci comoedorum, denique duo

metoeci tragoedorum choregi inscriberentur. Omnino de choregis tragoedorum plane eadem valent atque de comoedorum choregis. Notandum est, quod in n. 89 tres tantum cives, nemo metoecus, in n. 92 praeter duos metoecos tres cives inscripti sunt, et quod in n. 98 tragoedorum choregi omnino desunt. — Inde quod 88, 15, postquam tragoedorum choregi enumerati sunt, additum est *ἤλευθερώθη Ἀρτεμις Εὐθύμου*, iure conclusit Hauvette-Besnault, Deli manumissiones servorum pronuntiatas esse in theatro inter certamen tragoedorum. — In titulo n. 91 eodem loco (vs. 17) adnotatum est „καὶ τῶν ἱματίων τοὺς μισθοὺς οὐκ ἀπέδοντο τῶν εἰς τὰ Διονύσια“, unde apparet, choregos vestimenta histrionum (et chorentarum) suis sumptibus conducere debuisse. Artificum societates suos habebant *ἱματιομισθας*, quorum nomina in catalogis Soteriorum (Wescher-Foucart, Inser. de Delphes 3—6) in fine addita videmus.

Consentaneum est, lege constitutum fuisse, ut cives (et metoeci) Delii postquam choregiam praestiterunt, per certum quoddam tempus immunes essent huius liturgiae neque statim proximo anno denuo choregiam suscipere cogentur. Quamdiu autem immunes fuerint, cum probabilitate investigari potest, si quaerimus, post quantum temporis intervallum iidem choregi denuo in titulis inveniantur. Atque undecim cives in titulis n. 87—93 bis sunt inscripti:

Ἀγλαγένης Ὀστάχου	τραγ. χορ.	88, 13 a. 284.
	παίδ. χορ. (Διον.)	89, 7 a. 282.
Ἀμφιθάλης Φιλωνύμου	τραγ. χορ.	88, 12 a. 284.
	κωμ. χορ.	91, 10 a. 270.
Ἀνδρόλας Σάττου	παίδ. χορ. (Διον.)	87, 8 a. 286.
	κωμ. χορ.	88, 8 a. 284.
Λεινομένης Λεωφάντου	παίδ. χορ. (Διον.)	92, 12 a. 267.
	τραγ. χορ.	93, 11 a. 265.
Ἐργοτέλης Θεοφάνους	παίδ. χορ. (Διον.)	88, 7 a. 284.
	τραγ. χορ.	89, 13 a. 282.
Θεώρυλος Διακτορίδου	παίδ. χορ. (Διον.)	87, 7 a. 286.
	κωμ. χορ.	88, 10 a. 284.
Κράτων Μνησιάδου	τραγ. χορ.	88, 13 a. 284.
	κωμ. χορ.	89, 10 a. 282.
Νεοκροντίδης Βλεπίρου	τραγ. χορ.	88, 12 a. 284.
	παίδ. χορ. (Διον.)	89, 6 a. 282.

<i>Πάχης Αναξιθέμιος</i>	<i>παίδ. χορ. (Ἀπ.)</i>	91, 4	a. 270.
	<i>παίδ. χορ. (Διον.)</i>	92, 11	a. 267.
<i>Στησίλειος Διοδότου</i>	<i>παίδ. χορ. (Ἀπ.)</i>	87, 4	a. 286.
	<i>τραγ. χορ.</i>	89, 12	a. 282.
<i>Στησίλειος Σκύμνου</i>	<i>παίδ. χορ. (Ἀπ.)</i>	88, 4	a. 284.
	<i>κωμ. χορ.</i>	89, 8	a. 282.

Videmus, octo ex undecim his civibus uno anno interiecto denuo choregiam praestitisse, neminem duobus deinceps annis choregum fuisse. Unde pro certo sequitur, cives Delios proximo anno postquam choregiam praestiterunt, huius liturgiae immunes fuisse. Tertio vero anno, si rem familiarem satis magnam habebant, denuo cogi poterant hoc munus suscipere. Metoeci duorum annorum immunitatem habuisse videntur; duo enim metoeci, qui bis in his titulis commemorantur, alteram choregiam praestiterunt quarto anno post priorem:

<i>Ἀντιγένης</i>	<i>χορ. κωμ.</i>	88, 11	a. 284.
	<i>χορ. τραγ.</i>	90, 12	a. 281.
<i>Δήλικος Δριμάκου</i>	<i>χορ. τραγ.</i>	88, 14	a. 284.
	<i>χορ. κωμ.</i>	90, 16	a. 281.

Hoc sane propter parvum exemplorum numerum minus certum est. — Praeterea exempla adlata docent, semper fere alteram choregiam genere diversam fuisse a priore: qui choregus fuit puerorum, postea choregiam praestat tragoedorum vel comoedorum, cett.

Choregorum catalogum in titulis nostris plerumque sequitur catalogus artificum Dionysiacorum, qui certaminibus interfuerunt. Huic praescripta sunt verba: *καὶ οἷδε ἀπεδείξαντο τῷ θεῷ*, pro quibus tempore posteriore (primum exemplum exstat in titulo n. 96 a. 203 a. Chr.) scribi solet *καὶ οἷδε τῷ θεῷ ἡγωνίσαντο*. Ὁ θεός in his nemo potest esse nisi Bacchus; eorum artificum, qui Apolloniis certabant (tibicinum et chorodidascalorum), ratio habita non videtur.

In disponendis his catalogis et in addendis vel omittendis nominibus patris patriaeque certae leges omnino, ut videtur, non sunt observatae. Numerus artificum in singulis catalogis admodum diversus est; in n. 96 unus comoedus unusque citharista

inscriptus est, quorum sane ille ter, hic bis prodiit. Omnino commemorantur haec artificum genera:

τραγωδοί,
 κωμωδοί,
 κωμωδοποιοί,
 αὐληταί,
 κιθαρισταί,
 ψάλτης,
 κιθαρωδοί,
 ῥαψωδοί,
 θανματοποιοί,
 ὀρχησταί.

Tragoedi, comoedi, tibicines semper fere inscripti sunt, poetae comoediarum (κωμωδοποιοί) duo commemorantur: 93, 19 Nicomachus Atheniensis et 94, 26 Chrysippus. Ψάλλται et ῥαψωδοί praeter titulum n. 87 non inveniuntur; θανματοποιούς,¹⁾ in quibus saepe fuerunt mulieres, magis magisque in gratiam venisse apud Graecos inde apparet, quod in recentissimo huius generis titulo (98) plurimi enumerantur, qui omnes fere artem suam plus semel illis ludis ostendere debuerant. Saltatorum certamina posteriore tempore Deli ludis addita esse videntur; ὀρχησταί enim non sunt nisi in titulo 98.

Cum catalogis choregorum et artificum in titulis n. 91—98 coniuncti sunt indices vasorum argenteorum quae cuiusque anni archontes successoribus tradebant. Haec vasa pertinere videntur ad thesaurum templi cuiusdam, qui ab archontibus administrabatur. Cum hi indices nullam in se necessitudinem habeant cum choregorum artificumque catalogis, eos hic non repetendos esse duxi. In verbis, quae iis praescripta sunt, archon de se dicit παρέδωκα (τῷ μετ' ἐμᾶντὸν ἀρχοντι), unde concludi potest, ipsos archontes ut vasorum ita quoque choregorum artificumque catalogos perscribendos curasse. Ad restituendos choregorum catalogos illi indices propterea alicuius momenti esse possunt, quod initio eorum eius archontis nomen inscriptum est, qui succedebat ei, cuius anno illi choregi erant; cfr. n. 93. 94.

¹⁾ Quam perversa sit sententia Hauvettii, qui ὀλυματοποιός legit novumque vocabulum deprehendisse sibi visus est, dudum est animadversum neque hic est cur moneam.

Ἐνταῦθα ἔκρινεν ἡ φωνὴ αὐτοῦ διακρίσασθαι ἐκ τῶν τε
καὶ ἀρχαίων καὶ νεωτέρων τῶν ἀνδρῶν. ὅτι αὐτὸς ἦν
καὶ ἡλικία καὶ ἡλικία. αὐτὸς.

ἔπ.

Ἰνὰ πᾶσι μακάριον. καὶ πᾶσι μακάριον. ἔπ. 93
καὶ πᾶσι μακάριον. ἔπ. 93. ἔπ. 93. ἔπ. 93. ἔπ. 93.

Στ. α. ἔπ.

- Ἐπὶ Ἀριστοκράτους ἀρχόντος ἑτάρας καὶ
ἐταρίων ἐταρίων
ὡς ἐταρίων ἐταρίων. ἔπ. Ἀπολλόνιος.
Στηρίδιος. Ἀνδρόνιος. Θεοφάνης. Θεοφάνης.
ἡ Ἀνδρόνιος. Ἐρμάν, Ἀλέξ. Φίλιππος.
ὡς Ἀνδρόνιος. καὶ πᾶσι. . . . φάτης. Ἐλπίος.
Θεοφάνης. Ἀνατολίδης, Ἀνατολίδης. Ἀνατολίδης.
Ἀνατολίδης. Σάπτος. καὶ πᾶσι. Ἐπὶ ἑτάρας. Ἀριστοκράτους.
Φανδρόνιος. Ὁ. λον, ἐγὼ μεταίχων. Κόρως.
10) Χαρισιδίδης. Ἀνατολίδης, Χαρισιδίδης. Ἀριστοκράτους,
ἐγὼ μεταίχων. Ἰόρως. τρωαδίδης.
Καλλίδης. Ἀντιπύρως, Θεοφάνης. Θεοφάνης,
ἐγὼ μεταίχων. . . . ος.
Ἐπὶ πᾶσι. Ἐρμάν, Ἐρμάν, Ἀνατολίδης,
15) ἐγὼ μεταίχων. Ἀντιπύρως.
Ὅτι ἐπὶ πᾶσι. τῶν θεῶν ἐπὶ Ἀριστοκράτους ἀρχόντος.
τρωαδίδης. Θεοφάνης. Μεγαρένης,
φιλοκλίδης. Χαλκιδίδης.
καὶ πᾶσι. Τηλέστης. Ἀθηναίος,
20) Σαντιδίων. ὁς, Ἀλέξ. ἔπ.
Ἀνατολίδης. Ἀθηναίος, Ἀνατολίδης. Σαντιδίων.
ἀνδρῶν. Καρπίδης. Θεοφάνης,
καὶ πᾶσι. Μένων. Ἀθηναίος,
Σαντιδίων. Ἀντιπύρως, Φιλόδομος.
25) [φ]ίλιππος. Ἀνατολίδης. Μηθουραίος.
καὶ πᾶσι. Ἐπὶ πᾶσι. Ἀνατολίδης, Ἐπὶ πᾶσι.
καὶ πᾶσι. Ἀνατολίδης. Θεοφάνης,
Ἐπὶ πᾶσι. Ἀθηναίος.

Theodorus Megarensis tragoedus (vs. 17) etiam ludis anni 284 interfuit, atque idem videtur Theodorus tragoedus, cuius nomen patriae nota non addita inscriptum est 91, 22 et 93, 20. — Telestes Atheniensis comoedus (vs. 19) commemoratur in Soteriorum catalogo (Wescher-Foucart, Inscr. de Delphes 5, 58): *Τελέστης Θεοκλείδου Ἀθηναῖος*, quod Reisch l. l. p. 96 praeter alia attulit, ut comprobaret illos Soteriorum catalogos medio saeculo tertio recentiores esse non posse; cf. infra ad n. 94 p. 201. — Diodorus Sinopensis comoedus (vs. 21) etiam anno 282 ludis Dionysiorum Deliacorum interfuit; cf. 89, 19. — Caphisiam Thebanum tibicinem (vs. 22) eundem esse atque eum, qui commemoratur Plut. Pyrrh. 8, probabiliter coniecit Hauvette-Besnault.

88.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. p. 105 n. II.

284 a. Chr.

- Ἐπὶ Κλεοστράτου ἄρχοντος οἶδε ἐχορήγησαν·*
εἰς Ἀπολλώνια·
Πλεισταίνετος Τελέσωνος, Δίδυμος Ἀντιγόνου,
Στησίλεως (Σ)κύμνου, Ἀπῆμαντος Ἡροδίκου·
 5 *εἰς Διονύσια· παιδων· Καλλίδικος Διοδότου*
Ὀρτυγένης Τυχάνδρου, ...
Ἐργοτέλης Θεοφάνους·
κωμωιδῶν· Ἀνδρόλας Σάττου,
Πύρραιθος Νησιώτου,
 10 *Θεώρυλος Διακτορίδου, Ἀριστείδης Χαρίλα,*
ἐγ μετοίκων· Ἀντιγένη(ς), Δίσκος·
τραγωιδῶν· Ἀμφιδάλης Φιλωνύμου, Νεοκροντίδης Βλε-
Κράτων Μνησιάδου, Ἀγλω(γ)έ(ν)η(ς) Ὀ(σ)τάκου, πύρου,
ἐγ μετοίκων· Δήλικος Δριμάκου, Δωρίων·
 15 *Ἡλευθερώθη Ἀρτεμῖς Εὐθύμου.*
Οἶδε ἐπεδείξαντο τῷ θεῷ· Ἀὐλητής·
Ξενόφαντος Θη[β]αῖος·
κωμωιδοί· Φαίδρος Ἀθηναῖος, Κηφίσιος Ἰστιαεῖς·
κιθαριστής· Ἥρις Χαλκηδόνιος· τραγωῖδοί·
 20 *Θεόδωρος Μεγαρέυς, Θε . . . τωνος Πάριος,*
Νικόστρατος Κασσανδρεὺς.

Vs. 13 Ἀγλωνέας? Οἰτάκου? Hauv., quod emendavi; nomen recte scriptum exstat 89, 7. — Cephisius comoedus (vs. 18) reddit infra 90, 21: Κηφίσιος Ἐστιαεύς. — Vs. 20 conicerem scriptum fuisse Θε[μί]στων (Θεμίστων τραγῳδός 89, 20), nisi obstarent litterae ος. Fortasse supplendum est Θε[ων] Ἰ[τωνος] Πάριος.

89.

Ed. Hauvette Besnault l. l. p. 106 n. III.

282 a. Chr.

- Ἐπ' ἄρχοντας Χάρμου οἶδε ἐχορήγησαν·
 εἰς Ἀπολλώνια· ΔΩΝΑΗΜ . . . . .
 Πύρραιθος Φιλαίθου,
 Ἱερόμβροτος Εὐδήμου·
 5 εἰς Διονύσια· παίδων·
 Διοκλῆς Ἀρισταγόρου, Νεοκροντίδης Βλεπύρου,
 Διόδοτος Φάν[ιο]ς, Ἀγλωγένης Οὐτάκου·
 κωμωιδῶν· Ἀντικράτης Ἀλεξικλέος, Στησίλεως
 Σχύμνου, ἐγ μετοίκων· Δημήτριος Κλέωνος·
 10 Ἀελλῆς Σίμου, Κράτων Νησιάδου,
 ἐγ μετοίκων·
 τραγωιδῶν· Στησίλεως Διοδότου,
 Ἐργοτέλης Θεοφάνους,
 Ξενοχάρης . Α . . τέλους.
 15 Οἶδε ἐπεδείξαντο τῷ θεῷ· αὐλῆται·
 Τιμόστρατος Κυζικηνός, Διο . . . .
 κωμωιδοί· Τέλεσις Πάριος,
 Ἱερώνυμος, Πολυχλῆς, Μενεκλῆς,
 Σιμίας Ἀθηναῖος, Διόδωρος Σινωπεύς·
 20 τραγωιδοί· Θεμίστων . σα . . . . .
 Διονύσιος, Ἀρίσταρχος, Ἡγήσιππος·
 κιθαριστής· Λύσανδρος, Δρ . . . . .
 Αὐτόνομος ΣΟ . . ΑΙ . . . . .
 Φιλῆμων, Νικόστρατος, Ἀμεινίας.

Vs. 2 post Ἀπολλώνια nonnullarum litterarum spatium vacuum relictum esse adnotat Hauvette-Besnault. Idem cum scribit (παί)δων Δημ . ., statuit, litteras παι errore omissas esse a lapicida, et primi choregi nomen a litteris Δημ incipere. Neque

vero probabile est, lapicidam illas litteras ita omisisse, ut spatium earum vacuum relinqueret, atque omnino vocem *παίδων* hic non inscriptam fuisse inde videtur concludi posse, quod neque in titulis n. 87, 88, neque in n. 90, 91, 92 additum est *παίδων*, quod necessarium non erat, quia nulli nisi puerorum chori certabant Apolloniis. Primum illud additum invenimus in n. 94 (a. 261 a. Chr.), atque inde ab hoc tempore semper id inscriptum esse videtur. Hic vero mea sententia non supplendum est (*παί*)-*δων*, sed statuendum post vocem *Ἀπολλώνια* parvo spatio vacuo interiecto statim scripta fuisse nomina choregorum. Sane tum litterae *ΔΩΝΔΗΜ*, quas editor agnovisse sibi visus est, sic in lapide esse nequeunt, atque ne sic quidem spatium sufficere videtur duobus nominibus, quae in hoc versu inscripta fuisse debent, si hic, ut in omnibus reliquis catalogis, quattuor choregi nominati erant. Sed cum infra tres tantum tragoedorum choregi inscripti sint, Apolloniis quoque choregorum numerum illo anno minorem fuisse non est incredibile. — Vs. 11 post *μετοίκων* vacuum spatium est; eius igitur metoeci, qui illo anno una cum Apella et Cratone choregiam praestitit, aut praestare debuit, nomen in titulo nescio qua de causa non est inscriptum.

Timostratus tibicen (vs. 16) invenitur etiam n. 90, 22, itemque Simias Atheniensis tibicen (vs. 19) 90, 20. — Vs. 23 post *Ἀυτόνομος* vacuum spatium relictum et tum nomen erasum esse adnotat Hauvette-Besnault. Sed in eo, quod nomen hic scriptum fuisse putat, errat. Etsi enim singularis numerus *κιθαριστής* non impedit, quominus plures citharistas nominatos fuisse statuamus (cf. 87, 26. 90, 23), septem citharistas inscriptos fuisse incredibile est, neque intelligitur, cur post *Ἀυτόνομος* spatium vacuum relictum sit, si nomina sequentia item sunt citharistarum. Quare mihi quidem dubium non videtur, quin illo loco novum artificum genus indicatum fuerit ut *κιθαρωιδολ* vel *ῥαψωιδολ*; sane cum hac re conciliari vix possunt litterae *ΣΟ . . ΑΙ*, quas editor agnovisse sibi visus est.

90.

Ed. Hauvette-Besnault, l. l. p. 108 n. IV.

280 a. Chr.

Ἐπὶ Ὑποκλέους ἄρχοντος ὑγίεια καὶ
εὐετηρία ἐγένετο
καὶ οἶδε ἐχορήγησαν· εἰς Ἀπολλώνια·

- Υψικλῆς Ἰατροκλέος, Ἡρόστρατος
 5 Κ. . . ἸΘΟΥ, Πιστόξενος Φωκαέως,
 Χαρίλας Ἀντιγόνου·
 εἰς Διονύσια· παιδων· Θεόφραστος Εἰδοκρίτου
 Ὅτ[ρ]ιάδης Κόνωνος, Ἀμφιδάλης Κριτίου,
 Τιμησίδημος Λυσιξένου·
 10 τραγωιδῶν· Φίλων Ἀλέξιδος, Τιμησίδημος
 Πολυστράτου, Τῆρος Χάρμου, [Ἀ]χαιὸς Χαρίλα·
 ἐγ μετοίκων· Σωτάδας, Ἀντιγένης·
 κωμωιδῶν· Ἀπῆμαντος Ἀρχέοντος,
 Μνήσαλκος Μνησάλκου, Ἀντικράτης Τιμησιδῆ[μου]
 15 Δεινοκράτης Λεωφάντου·
 ἐγ μετοίκων· Ἀήλικος Δριμάκου, Ῥόδων.
 Καὶ οἶδε ἐπεδείξαντο τῷ θεῷ· τραγωιδοί·
 Νικόλαος Ἡπειρώτης, Ἀσαράκων Ταραντίνος,
 Ἀέσιος Ῥόδιος, Κλεόδωρος·
 20 κωμωιδοί· Τελέσων Μεγαρέως, Σιμίας Ἀθηναῖος,
 Κηφίσιος Ἐστιαεύς, Ἀριστοφάνης Σολεύς·
 αὐλητής· Τιμόστρατος Κυζικηνός·
 κιθαρωιδός· Κλέων Σικυνώνιος, Ἀθήναιος,
 Εὐάνθης Μηθυμναῖος.

Vs. 5 videtur nomen fuisse in αιθο; exiens, ut Φίλαιθος.
 — Dinocrates Leophanti f. (vs. 15) est frater Dinomenis Leophanti f., qui est 92, 12 et 93, 11.

91.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. p. 109 n. V.

270 a. Chr.

- Ἐπ' ἄρχοντος Καλλίμου ὑγία
 καὶ εὐετηρία ἐγένετο
 καὶ οἶδε ἐχορήγησαν· εἰς Ἀπολλώνια·
 Σωσίδημος Νίκωνος, Πάχης Ἀναξιθέμ(ιος),
 5 Μνησίας Καλοδίκου, Αἰχμόκριτος
 Ἀγαθάρχου· εἰς Διονύσια· παιδων·
 Ἐπιτροφῶν Τιμέου, Εὐδίκος Παντα(λέοντος),
 Ποσειδιδὸς Φίλλιδος, Δημόσων Ἀλέξ(ιος)·
 κωμωιδῶν· Κοσμιάδης Σήμου, —Ε . . . .

- 10 Τιμοθέμιδος, Ἀμφιθάλης Φιλωνύμον,
 Ἀγάθαρχος Εὐέλθοτος·
 ἐγ μετοίκων· Χάρνα Κύπριος, ΓΕ...Ξ...Α...Ν
 τραγωιδῶν· Ἀρχέων Ἀριστοβούλου,
 Ἐμπεδοκλῆς Χαριλέοντος, Ἀριστόδικος
 15 Ἀντικράτους, Βωληκράτης· Ὀρθοκλέους·
 ἐγ μετοίκων· Δημέας Ἰωνος, Διονύσιος·
 καὶ τῶν ἱματίων τοὺς μισθοὺς οἷα ἀπ[έδο]ν[το]
 τῶν εἰς τὰ Διονύσια.
 Καὶ οἶδε τῶι θεῶι ἐπεδείξαντο· καθαριδοί·
 20 Αἰνησίδημος, Μνησίθεος· ἀνληταί·
 Θεόδωρος, Νεοπτόλεμος· τραγω[ιδοί]·
 Θεόδωρος, Διονυσόδωρος, Εὐκλῆς,
 Οἰκιάδης· κωμοιδοί· Ἐργόφιλος Ἰέρωνος,
 Χόρηγ[ος], Κ[ά]λλιπ(π)ος, Κλεόξενος[ς]·
 25 (Θα)υματοποιός· Κλευπάτρα.

Inter vs. 18 et 19 omissi sunt novem versus, quibus continetur catalogus vasorum argenteorum, quae archon Callimus successori tradidit Posidicus Phillidis f. vs. 8 videtur esse filius (aut pater) archontis anni 261; cfr. 94, 1 ἐπὶ ἄρχοντος Φίλλιος τοῦ Ποσειδικοῦ. — Ergophilus comoedus (vs. 23) commemoratur etiam 93, 17. Vs. 24 ΧΟΡΗΓ... Hauvette-Besnault intactum reliquit; P. Paris in adnotationibus, quas adiecit textui tituli n. 98 (Bull. de corr. hell. IX p. 151) legendum esse censet χορηγ[ός] idque ita accipiendum, ut significet „dux chori“, quod ab omni abhorret probabilitate. Χόρηγος scripsi, quod item ut Ἐργόφιλος cett. est nomen comoedi. — Cleopatra praestigiatrix (vs. 25) redit infra 93, 21.

92.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. p. 110 n. VI.

267 a. Chr.

Ἐπὶ Προκλέους ἄρχοντος
 ὑγίεια καὶ εὐετηρία ἐγένετο·
 οἶδε ἐχορήγησαν· εἰς Ἀπολλώνια·
 Δεξιεράτης Στησίλεω
 5 Ἀρίγνωτος Μνησικλέους
 Φωκαιεὺς Πολυξένου

- Εὐξενίδης Ἴσου·
 εἰς Διονύσια· παίδων·
 Εὐκλείδης Φερεκλείδου,
 10 Πρωτόμαχος Λεωνί(δου),
 Πάχης Ἀναξιθέμιος,
 Δεινομένης Λεωφάν(του)·
 κωμωιδῶν· Λάμπων Πελά(γοντος),
 Ἀντικράτης Ἀντικράτους,
 15 Θεόδοτος Θεοτίμου,
 Τιμόθεμις Πολυστρί(του)·
 ἐγ' μετοίκων· Ἀντιγονος καὶ
 Νικόλαος· τραγωιδῶν·
 Σωσίστρατος Ἀμφίου
 20 Δεξικράτης Δεξιπόλι(ος)
 Πολυδώριδης Ἀρησι(μβρότου)
 ἐγ' μετοίκων· Δάος Βαλά(κρου),
 Δημήτριος Ξένωνος.

Sequuntur duodecim versus, quibus vasa argentea enumerantur; deest catalogus artificum. Qui utrum omnino non fuerit in lapide an periisse videatur, non comperimus ab editore. — Sosistratus Amphiae f. vs. 19 videtur avus esse cognominis archontis anni 203; cf. 96, 1. — Βαλά(κρου) vs. 22 mihi non certum esse videtur.

93.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. p. 112 n. VII.

265 a. Chr.

[Ἐπὶ Ἀρχεδάμα ἄρχοντος ἐγεία καὶ εὐετηρία ἐγένετο],
 [καὶ οἶδε ἐχορήγησαν· εἰς Ἀπολλώνια·]
 . . . . . κλέους

- 5 [εἰς Διονύσια· παίδων· . . . .] Ἀμφίου
 [. . . . . Κλ]εοδίκου
 [. . . . . κωμωιδῶν· . . . .]
 . . . . . Ἀναξιθέμιδος

10 ἐγ' μετοίκων· Ἀρτεμιδώ[ρος Ἀπολλ]ωνίου, Διονύσιος·

- τραγωιδῶν· Δεινομένης [Λεωφ]άντου, Μνησικλῆς
 Μνησικλέους, Μνησιόδημος Αυ[σαν]ου (?), Οἰνεὺς Θέρσι-
 ἐγ μετοίκων· Ἀπολλόδορος παντοποιῆς, Κ[ί]λλης· δος·
 Οἶδε ἐπεδείξαντο τῷ θεῷ· ἀνλιγτῆς Ἀντιγενεΐδας·
 15 κιθαρωιδολ· Μεγιστοκλῆς, Ἀνδρέας Τεγεάτης·
 κιθαριστῆς· Ἀντιφάνης·
 κωμωιδολ· Ἐργόφιλος, Φάνυλος, Παρίων, Ἐρέτιμος,
 Φιλωνίδης, ... αρχος Ἀρκάς·
 κωμωιδοποιός· Νικόμαχος Ἀθηναίος·
 20 τραγωιδός· Θεόδωρος·
 (θα)νματοποιός· Κλεοπάτρα.

Versuum 1—9 dispositio ita fere fuit comparata, ut supra indicatum est. Quis archon inscriptus fuerit, Hauvette-Besnault inde conclusit, quod initio catalogi vasorum, qui in lapide post vs. 13 legitur, nomen archontis proximi anni, Elpinis commemoratur. — Ex nominibus choregorum, qui vss. 3—9 inscripti erant, nullum cum probabilitate potest restitui: vs. 5 fortasse fuit [Σωσίστρατος] Ἀμφίου (92, 19), vs. 6 [Κλ]εοδίκων supplevi, vs. 8 [Πάχης] Ἀναξιθέμιδος (91, 4. 92, 11) fuisse propterea non est probabile, quod vix credi potest, eundem civem annis 270, 267, 265 choregum fuisse.

94.

Columna marmorea infra fracta, a sinistra admodum detracta. Inventa est ibidem, ubi lapis, quo continentur tituli 87—93. Ed. Hauvette-Besnault l. l. p. 113 n. VIII.

261 a. Chr.

- [Ἐπὶ ἄρχοντος Φίλλιος τοῦ Π]οσειδικοῦ
 [ἰγία καὶ ἐνέτηρία] ἐγένετο καὶ οἱ[δε]
 [ἐχορήγησαν· εἰς Ἀπο]λλώνια· παίδων·
 . . . . . κλῆς Τελέσωνος,
 5 . . . . . Θ[εοδωρίδης Πυ . . . . .
 [εἰς Διονύσια· παίδων]· Εὐέλθων Τιμοκλέ[ους],
 . . . . . χος Φιλίου, Ὀρθοκ[λῆς]
 . . . . . κωμω[ιδῶν]· Μενεκράτ[ης]
 . . . . . ος Ζηλομένους, Μνησ . . . . .
 10 . . . . . Νίκαρχος Μέννιος·

- [τραγωιδῶν· Σ]ώσιλος Ἐλπίνον, Δημόσων Ἴπ . . .
 . . . . . Θεοδώρον, Τηλέμνηστος
 [Τηλε]μνήστου· ἐγ μετοίκων· κωμωιδ[ῶν]·
 [Δημ]ήτριος . . . . . τραγωιδῶ[ν]· . . . .
 15 . . . . . ΣΝΑΝΝΑΚ . . . . .
 [Οἶδ]ε τῷι θεῷι ἐπεδ[είξαντο· κ]ωμωιδοί· Πο-
 [λύ]κριτος Κάσσο[ανδρεῖς], Μενεκράτης
 . . . . . Σίφρι[ος] . . . . .
 . . . . . ης Κεῖλος . . . . . ος Ἰεροκλέ-
 20 ους Ἀθηναίος, Πολυνε[ίκης . . .]ου Χαλκιδεῖ[ς]·
 [Τραγ]ωιδοί· Σωτίων Ἀκαρν[άν, Ἡ]λις Παραμόνο[v]
 . . . . . δέις· κιθαρωιδοί· Ἀριστόμαχος,
 Εὐθύμαχος Εὐθυμάχου Κνίδιος·
 [αὐ]ληταί· Ὀν[ή]σιππος·
 25 [θ]αυμαστοποιός· Σέρδων Ῥωμαίος, Ἀρίστιον·
 [κωμ]ωιδοποιός· Χρύσιππος.

Sequitur vasorum catalogus, in quo archon proximi anni, Tynnades, nominatur. — Versuum 3—15 dispositionem aliter institui atque Hauvette-Besnault; hic, cum vs. 8 ΑΙΩΝ in lapide agnovisse sibi visus sit, hoc loco supplet [εἰς Διονύσια π]αίδων et deinde vs. 11 ante Σώσιλος restituit [κωμωιδῶν] Sed prorsus incredibile est, omnia nomina, quae in versibus 4—7 nscripta fuerunt, pertinuisse ad choregos Apolloniorum, quorum numerus nunquam maior est quam quattuor. Praeterea Hauvette-Besnault Orthoclis choregi (vs. 7) patris nomini, quod in civibus nunquam deest, spatium non relinquit. Denique, si vs. 8 [π]αίδων, vs. 11 [κωμωιδῶν] suppletur, non intelligitur, cur genetivus κωμωιδῶν repetatur vs. 13, genetivus τραγωιδῶν semel tantum inscriptus sit, atque post τραγωιδῶν vs. 14 omnes tragoedorum choregos nominatos fuisse propter spatii exiguitatem credi vix potest. Omnes hae difficultates optime removentur, si dispositionem ita instituimus ut supra factum est: Spatii ratio luculentissime docet, Theodoridem vs. 5 esse quartum Apolloniorum choregum. Igitur vs. 6 suppleendum est εἰς Διονύσια· παίδων; sequebantur quattuor puerorum choregi, quorum ultimum esse Orthoclem vs. 6 maxime apparet ex spatii ratione. Vs. 8 init. scriptum fuisse debet nomen patris Orthoclis, atque, si hic catalogus eodem modo dispositus fuit ac

reliqui, genetivus *χωμωιδῶν*. Iam certum videtur, editorem errasse, cum *ΑΙΔΩΝ* in lapide agnoscere sibi videretur: fuit [*χωμω*]ιδῶν. Post hunc genetivum inscripti fuerunt quattuor cives comoedorum choregi, quorum ultimus est Nicarchus vs. 10. Vs. 11—13 quattuor cives tragoedorum choregi nominati erant. Postquam denique omnes cives enumerati sunt, qui illo anno comoedorum et qui tragoedorum choregiam praestiterunt, adduntur metoeci, qui comoedorum, tum metoeci, qui tragoedorum choregi fuerunt. In hac igitur una re hic catalogus differt a reliquis, quod metoeci non statim adiunguntur civibus, una cum quibus choregiam praestiterunt, atque hinc explicatur repetitio genetivorum *χωμωιδῶν* et *τραγωιδῶν*, quae quid sibi vellet non intellexit Hauvette-Besnault. Reliqua hic recte restituit. —

Vs. 15 in litteris *NANNAK*

fortasse latet *ΧΑΡΝΑΚΥΠΠΙΟΣ,*

ut statuendum sit, hic eundem metoecum nominatum fuisse, qui est 91, 12 *Χάρνα Κύπριος*. — Sotion Acarnan tragoedus vs. 21 videtur pater esse tibicinis, qui commemoratur in catalogo Soteriorum (Wescher-Foucart, Inscr. de Delphes 5, 54) *Ἀριστοκράτης Σωτίωνος Ἀκαρνάν*.

95.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. n. IX.

. . . . καὶ τοὺς νικῶντας χορηγοὺς· Ἀπολλώ[νια· . . . .].

. . . ἄρχον, Διονύσια παίδων· Λευκίνοσ Σωσιστράτο[v],

. . . ων Ποσειδικὸς Ἑρμοκρέοντος, Ἀριστόδημος

. . ν . . M]νησάλχου, Ἀνδρομένης Ἀντιγόνου . T . E . .

Ea, quae ante haec servata sunt, omnia pertinere videntur ad catalogum vasorum. Ex archontum nominibus in his reliquis commemoratis conclusit Hauvette-Besnault, haec acta esse non multo post annum archontis Archedamae (265 a. Chr.). Perscripti fuerunt in hoc lapide choregi, qui Apolloniis et Dionysiis vicerant. Plerumque in his catalogis non additur, qui choregi vicerint. In uno titulo 96 eorum choregorum nomina, qui Apolloniis vicerunt, statim repetuntur idemque etiam in Dionysiorum choregis factum videmus in n. 98. Hic victorum

catalogus separatus fuit a catalogo omnium choregorum. Ordo plane idem fuisse videtur:

Ἀπολλώνια

Διονύσια παίδων

κωμωιδῶν

τραγωιδῶν.

Vs. 2 extr. Hauv. *Σωσιστράτου* aut *Σωσίστρατος* fuisse dicit. Sed cum omnes reliqui choregi ita nominati fuisse videntur, ut patris nomen adderetur, *Σωσιστράτου* praeferendum est. — Vs. 3 comoedorum choregos victores inscriptos fuisse probabile est. Ante *Ποσειδικός* supplendum videtur [*κωμωιδῶν*]. Vs. 4 tragoedorum choregi, qui vicerunt, nominati erant. Litterarum reliquiae post *Ἀντιγόνου* supersunt ex nomine metoeci, qui una cum Andromene tragoedorum choregus fuerat.

96.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. n. X.

203 a. Chr.

Ἄρχοντας Σωσιστράτου τοῦ Ἀμφίου
ὕγεια ἐγένετο καὶ εὐετηρία
καὶ οἶδε ἐχορήγησαν· Ἀπολλώνια
παίδων· Νικίας Τελεσίππου, Ἀφθό-
 5 *νητος Τλησιμένου, Ἀριστόπα-*
πος Ἀλκίμου, Πιστόδημος Εὐβού-
λου· ἐνίκων Νικίας, Ἀφθόνητος·
εἰς Διονύσια· παίδων· Σκύλαι-
χος Ἀριστοξένου, nomen
 10 *erasum, Τιμοκλῆς Τιμοκλέ-*
ους, Ἀριστεάς Ἀμφοτεροῦ· κω-
μωιδῶν· Σκύλαιχος Ἐπιγένου,
Ἀντιχάρης Καλλία, μέτοικος
Σίμων· Κλεόκριτος Κλεοκρίτου,
 15 *Ἀναξίπολις Τελέωνος, μέτοι-*
κος Ἀρτεμίδωρος Σεύθου· τρα-
γωιδῶν· Σωσίβιος Γλαύκου, Στη-
σίλεως Πραξιμένου, μέτοικος
Ἐβδομίσκος Ἀφροδισίου, Ἀρι-
 20 *τοθάλης Ἀντιλάκου, Θεο-*

κλῆς Θεοκλέους, μέτοικος Δι-
ονύσιος.

Οἶδε τῷ θεῷ ἡγωνίσαντο· κωμωιδὸς Εὐδη-
μος τρίς, κιθαριστὴς Αἰνετος δίς.

Post vs. 22 in lapide est catalogus vasorum admodum accuratus et copiosus. — Mirum est, quod tam pauci artifices Dionysiacy hic nominati sunt. Etsi ex his alter ter, alter bis prodiesse dicitur, omnino plures illis ludis non interfuisse vel propterea credi nequit, quod supra choregi tragoedorum enumerati sunt, unde tragoedos certasse pro certo colligitur. Videntur archontes in nominibus artificum inscribendis omnino non admodum accurate versati esse.

97.

Ed. Hauvette-Besnault l. l. n. XI.

173 a. Chr.

Ἐπ' ἄρχοντος Θεοδώρου τοῦ Θεοδώρου ὑγίεια [καὶ ἐνέτηρια
ἐγένετο, καὶ οἶδε ἐχορήγη]-

σαν· εἰς Ἀπολλώνια παίδων· Φωκαιεύς . . . . .
τον, Φωκαιεύς Φωκαιεύς, Ξενοφῶ[ν] . . . . .

Τηλεμνήστον . . . . .

5 τιγονος Ξενο . . . . .

Θεόξενος . . . . .

νια (?), Ἀριστοκλῆς . . . . .

μαι καὶ (?) Θεόδωρος . . . . .

Α . . . ΘΑ . ΣΥΝ . . . . .

10 ΑΓΑ . . . . ΑΡΑΙ . . . . .

. . . ΑΡΙΣ . . . . .

ΝΑΤΙΑΗΣ . Γ . . . Α . . . . .

ΙΣΤΗΣΑΝΤΙΓΑΤ . . . . .

ΤΟΥΓΡΟΤΕΡΟΥ . . . . .

Vs. 3 ΞΕΝΟΦΩ . . . ΟΥ; in textu minusculis litteris perscripto Hauv. habet Ξένων Φω . . . ου. — Quam longi fuerint versus, concludi potest ex vs. 1, cuius restitutio certa est. Choregorum catalogus, si eodem fere spatio continebatur ac reliqui, in septimo fere versu finem habuisse debet. Versuum 9—12 reliquiae ita sunt comparatae, ut nullum in iis verbum dignosci

possit. Vs. 13 fortasse supplendum est [κιθαρ]ιστῆς Ἀντίπα-
 τ[ρος]. Hoc si verum est, post choregos statim artifices nomi-
 nati erant, atque cum hic artificum catalogus initium cepisse
 videatur a septimo fere versu, non ab omni probabilitate ab-
 horret conicere vs. 8 legendum esse [κω]μου(δο)ί. Artificum
 nomina perscripta fuisse videntur inde a versu 8 usque ad
 tertium decimum. Nam quae post vs. 14 servata sunt, ad va-
 sorum catalogum pertinere certum est, atque vs. 13/14 sic fere
 legendum puto: [Καὶ τὰδε παρέλαβον παρὰ Περιάνδρου] τοῦ
 πρότερο[ν ἄρχοντος καὶ παρέδωκα τῷ μετ' ἑμαντὸν ἄρχοντι
 Τιμοξένωι]; haec enim verba (praeter nomina) praescripta sunt
 catalogo vasorum, qui insertus est titulo 98. Hic titulus n. 98
 spectat ad annum archontis Timoxeni, successoris Theodori.
 Hauvette-Besnault Theodorum archontem fuisse dicit inter annos
 175 et 171; accuratius annum definivit Paris, Bull. de corr. hell.
 IX p. 151: Theodorus archontis munere functus est a. 173 a. Chr.

98.

Deli, „sur une des faces d'un pilier quadrangulaire, trouvé
 entre le portique de Philippe et le temple d'Apollon.“ Ed. P. Paris,
 Bull. de corr. hell. IX p. 147 sqq.

172 a. Chr.

- [Ἐπ' ἄρχοντος] Τιμοξένου τοῦ Τιμοξ[ένου ἐγίεια ἐ]-
 [γένε]το καὶ εὐετηρία· καὶ οἶδε ἐχορή[γησαν] εἰς Ἀπολλώ-
 [ν]ια παίδων· Ποσειδικὸς Ποσειδικ[οῦ, Μενεκρά]-
 της Μενεκράτου, Φιλοκλῆς Θεοδό[του, Αὐτοκλῆς]
 5 Αὐτοκλέους· ἐνίκων Ποσειδικός, Μεν[εκράτης· εἰς]
 Διονύσια· παίδων· Διάκριτος Τιμοφῶντος, [Τελε]-
 σαρχίδης Τελεσαρχίδου, Διακτορίδης Θε[οβοί]-
 λου, Νικίας Τιμοκλέους· ἐνίκων Διάκριτος, Τ[ε]-
 λεσαρχίδης· κωμωιδῶν· Σίμις Ἐρητυμένον,
 10 Σαρπήδων Σαρπήδονος, μέτοικος Ζῶπυρος,
 Πόλυβος Μενύλλου, Τηλέμνηστος Μνησιμά-
 χου, μέτοικος Σωτήριχος· ἐνίκων Σίμις, Σαρ-
 πήδων, Ζῶπυρος.
 Καὶ οἶδε ἡγωνίσαντο τῷ θεῷ· [αὐλ]ητής· Περιγένης
 15 ἐνίκα μετὰ χοροῦ, Καλλιμέλ[ης . . .]ο[δό]του, Νικάνδρος·
 τραγοιδοί· Μενέδημος, Εὐκράτης, [Ἀντί]οχος Εὐ . . .

ων, Φίλων, Ἀντοκράτης, Ἀγῆσιστ[ρατος· κι]θαρισταί·
 Κριτόξενος, Ἱεροκλῆς, μετὰ χοροῦ Σ[τρά]των, Ἐ[ρμ]ω-
 ναξ· κιθαρωιδοί· Διονύσιος, Θράκων, Δημήτριος κ[ω]-
 20 μωιδοί· Θαράυνων, Ἡρόστρατος, Π[ολύ]ξενος, Αν . . . .
 δος, Ἀθηνηκῶν· θανματοποιοί· . . . . χ.ος, Ζώϊλος
 δῖς, Ἀρτεμῶ δῖς, Ἀρτεμίδωρος δῖς, [Ἀπο]λλῶ[νι]ας δῖς·
 ὀρχηστής· Σωσῶ δῖς, Νεῦρος, Παρ . . . . .
 σιων, Ῥωμαιστής, Ἀγαθόδωρος.

Restituit Paris, qui etiam archontis Timoxeni annum accurate definivit; Ἀντοκλῆς vs. 4 incertum videtur. — Mirum est, quod hic desunt choregi tragoedorum. Inter artifices tragoedi iique satis multi nominantur, certamen igitur tragoedorum tum Deli etiam habebatur, choregia vero tragica utrum tum abolita fuerit an alia de causa tragoedorum choregi hic non commemorantur diiudicari nequit. — Post vs. 13 in lapide est vasorum catalogus satis copiosus, cui haec sunt praescripta: καὶ τάδε παρέλαβον παρὰ Θεοδώρου τοῦ πρότερον ἄρχοντος καὶ παρέδωκα τῷ μετ' ἐμᾶντὸν ἄρχοντι Ἀμφικλεῖ. — Inde quod tam multi artifices nominantur iure conclusit Paris, ludos Timoxeni archontis anno magno cum splendore actos esse. Admodum vero perversa est sententia, quam ille protulit de significatione verborum μετὰ χοροῦ, quae leguntur vs. 15 et vs. 18. Priorem locum sic accipit: „un chœur conduit par Καλλιμέλης et Νίκανδρος a dansé au son de la flûte de Périgenes et a vaincu un autre chœur.“ Fateor me non intellegere, quomodo fieri possit, ut illum sensum quis inesse putet in his verbis: ἀνλητής· Περιγένης, ἐνίκα μετὰ χοροῦ, Καλλιμέλης, Νίκανδρος. Kallimelem et Nicandrum non tibicines, sed duces chori esse putat Paris, quamquam in verbis illis nihil inest, quo indicetur, Callimelem et Nicandrum aliam artem exercuisse atque Perigenem. Ubi sunt alterius chori, quem victum esse dicit Paris, tibicen et duces, qui certe hic non omisi essent, si omnino fuissent, cum omnes artifices inscripti sint, non ii solum, qui vicerunt? Id manifestum est, Perigenem et Callimelem et Nicandrum esse tibicines, atque Perigenis nomini additur, eum vicisse cum choro, sine dubio cum choro puerorum, quorum ad vocem tibiis cecinit; alterius chori tibicen fuit aut Callimeles aut Nicander. Ceterum non incredibile est, verba ἐνίκα

μετὰ χοροῦ spectare ad nomen proxime sequens, ita ut Callimeles victor fuerit, etsi mihi quidem probabilius videtur ea referenda esse ad nomen antecedens. Item perversum est, quod Paris adnotat ad vs. 18: „un choeur dirigé par Straton et Hermonax a été accompagné par les citharistes Kritoxenos et Hierokles.“ Critoxenus, Hierocles, Strato, Hermonax, omnes sunt citharistae, Critoxenus autem et Hierocles soli certaverunt, Strato et Hermonax una cum choro prodierunt (χορο-κισθαρισται).

Inde quod tam multi hic θανματοποιοί, qui omnes fere plus semel prodierunt, et ὀρχησται, qui primum hoc loco inveniuntur, commemorantur, apparet, populum Delium tum iam magis fuisse eiusmodi praestigiis quam certaminibus vere musicis.

99.

In ara Deli inventa. Ed. S. Reinach, Bull. de corr. hell. VII p. 370.

Πάντα χορηγῆσας Πρ[ε]φ[ή]μου [πα]τρὶς Κριτόδημος
 ΙΙ[ά]ν[τ]α [δ]ὲ νικῆσας (Δ)ιόνυσω τόνδε? ἀνέθ[η]κε.

Nomen Πρεπεφήμου vs. 1 restituit Dittenberger, Epigraph. Miscellen p. 17 (in „Historische und Philologische Aufsätze, Festgabe an Ernst Curtius“ 1884). Vs. 2 in lapide haec sunt: Γ. Ν. Α. ΕΝΙ. ΙΣΑΙ. Ν. . . ΤΟ. . . ΞΑΝ. Θ. ΚΕ; Reinach restituit ἀνέθηκε et initio [versus dubitanter πάντα δὲ νικῆσας coniecit. Διονύσω τόνδε (scil. βαμόν) scripsi, non ignorans, hoc minime certum esse; imprimis participio νικῆσας, si ΑΙ ad proximum vocabulum pertinere statuimus, spatium non sufficere videtur. — Omnino non prorsus certum est, hoc epigramma positum esse a chorego, nam cum scriptum sit πάντα χορηγῆσας, χορηγεῖν hic non significat „choregum esse“, sed „praebere, largiri,“ vel. sim., quo sensu cum accusativo coniungitur. Tamen choregus id dedicasse videtur, quod certum esset, si compertum haberemus, in vs. 2 de victoria agi. — Videtur apparere ex hoc epigrammate, choregiae institutum etiam posterioribus temporibus Deli viguisse. Satis multo enim recentius est quam catalogi antecedentes.

100—102. Samus.

100.

Lapis Oxoniensis; post alios ed. Boeckh C. I. G. 3091. Reinesius titulum Achaiae tribuit, quod falsum esse manifestum est; Boeckh eum spectare ad ludos Cnidiorum, sed Tei positum fuisse coniecit. Re vera lapis Samo est oriundus; qua de re vide adnotationes. Quo melius intellegatur, qua ratione titulum accipiendum et restituendum esse putem, appono exemplum, quod exhibet Boeckh in C. I. G.:

ΔΙΟΦΑΝΤΟΣΔΙΟΜ . . . . .
 ΒΛΗΣΙΟΣΘ . . . . .
 ΕΝΙΚΑΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ . . . . .
 ΕΝΙΚΑΑΡΤΕ . . . . .
 ΥΠΟΚΡΙΤΗΣΕΡΜΟΦΑΝΤΟΣ . . . . . ΝΑΝΤΙΟΧΟΥ
 ΕΠΙΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΚΟΙΡΑΝΟΥΤΟΥΜΑΡΣΥΟΥΕΡΜΩΝΤ
 ΑΡΓΗ . .
 ΗΓΩΝΟΘΕΤΕΙΜΑΝΔΡΟΚΡΑΤΗΣΕΠΙΓΟΝΟΥΕΧΟΡΗΓΕ
 ΙΠΑΙ . .
 ΕΧΟΡΗΓΕΙΠΑΙΣΙΝ . . . . . ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ . . . .
 ΞΕΝΟΧΑΡΗΣΚΡΑΤΩΝΟΣ . . . . . ΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥ . . . .
 ΞΗΝΟΔΟΤΟΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥ . . . . . ΕΝΙΚΑΑΡΙΣΤ . . . .
 ΕΝΙΚΑΞΕΝΟΧΑΡΙΣ . . . . . ΑΥΛΗΤΗΣΑ . . . .
 ΑΥΛΗΤΗΣΣΑΤΥΡΟΣ . . . . . ΑΝΔΡΑΣΙΝ . . . . .
 ΑΝΔΡΑΣΙΝ . . . . . ΕΡΜΙΑΣΔΗ . . . . .
 ΙΠΠΟΔΑΜΑΣΠΑΝΤΩΝΑΚΤΙΔΥ . . . . . ΜΑΡΣΥΑΣ . . . .
 ΔΗΜΑΙΓΟΡΑΣΑΥΤΑΡΚΟΥΣ . . . . . ΕΝΙΚΑΕΡΜ . . . .
 ΕΝΙΚΑΙΠΠΟΔΑΜΑΣ . . . . . ΑΥΛΗΤΗΣ . . . .

Ita haec lacunosa sunt, ut pauca restitui queant, inquit Boeckh, atque primo adspectu res ita se habere videtur. Certae quae Boeckh proposuit magnas habent offensiones et quae inde a versu 10 scripta sunt, se nullo modo expedire confitetur. Neque aliter evenire potuit, cum non intellegeret, duas columnas esse distinguendas. Hoc vero si tenemus plurima facile perspiciuntur. Haec mea est restitutio:

- Λόφαντος Λομ . . . . .*
Βλίσσιος Θ . . . . .
ἐνίκα Ἀριστόδημος
ἐνίκα Ἄρτε . . . . . [Ἐπὶ δημοιουργοῦ . . . . .]
 5 *υποκριτῆς Ἑρμόφαντος* [τοῦ] Ἀντιόχου [ἡγωνοθέτει]
Ἐπὶ δημοιουργοῦ Κοιράνου τοῦ Ἑρμων Ταργη[λίου]·
Μαρσύου
ἡγωνοθέτει Μαρδοκράτης Ἐπι- *ἐχορήγει· παισίν·*
ἐχορήγει· παισίν· γόνου *Ἀριστόδημος . . . . .*
Ξενοχάρης Κράτωνος *Ἀνδράγαθος . . . . .*
 10 *(Ζηνόδοτος Δημητρίου* *ἐνίκα Ἀριστ[όδημος]*
ἐνίκα Ξενοχάρης *αὐλητῆς Ἀ . . . . .*
αὐλητῆς Σάτυρος *ἀνδράσιν·*
ἀνδράσιν· *Ἑρμίας Δη[μητρίου]*
Ἰπποδάμας Παντωνακτιδ[ο]υ *Μαρσύας . . . . .*
 15 *Δημαγόρας Αὐτάρκους* *ἐνίκα Ἑρμ[ίας]*
ἐνίκα Ἰπποδάμας *αὐλητῆς . . . . .*
[αὐλητῆς . . . . .]

Iam facile totius tituli ratio perspicitur. Habemus catalogum choregorum, qui in ludis quibusdam sumptus fecerunt ad certamina chororum cyclicorum et ad certamina scenica. Hic catalogus ita adornatus est, ut, praemisso nomine magistratus eponymi, demiurgi, et agonothetae, primo loco recenseantur chororum puerorum choregi, deinde sequantur choregi virorum, tertio loco mentio fiat choregorum tragoediarum et comoediarum. Bini sunt choregi chororum cyclicorum; utriusque nomini patris nomen additur, deinde is qui vicit repetitur et additur tibicen, quo ille usus est. Magistri chori nulla fit mentio (ut in omnibus his titulis); aut tibicen simul hoc munere fungebatur, aut, ut in titulis Orchomeniis, praecentor, cuius tamen partes non eae erant, ut dignus haberetur, qui in titulo inscriberetur. Ad certamina scenica pertinent ea, quae ante vs. 6 scripta sunt; haec tamen nimis sunt obscura. Exspectamus hanc partem catalogi sic fere adornatum fuisse:

ἐχορήγει· τραγοδοίς·
ὁ δεινα τοῦ δεινος
ὁ δεινα τοῦ δεινος
 . . . . .

ἐνίκα . . . . .
ἰποκριτῆς . . . . .

Hoc apparere videtur cum ex reliquis tituli partibus tum ex titulis, qui proxim esequuntur. At duo sunt inscripti choregi victores. Hoc ita explicandum esse possit quis conicere, ut statuatur alterum vicisse in certamine comoedorum, alterum in certamine tragoedorum:

[. . . . . τραγωδῶν]
ἐνίκα Ἀριστόδημος, [κωμωδῶν]
ἐνίκα Ἄρτε . . . . (cfr. titul. sequ.).

Sed praeterquam quod tum vix additum esset ἐνίκα ad alterum nomen, propterea vix licet hoc statuere, quod unus tantum histrio nominatur. Si ad idem certamen spectant

ἐνίκα Ἀριστόδημος
ἐνίκα Ἄρτε . . . . .,

statuendum est, binos choregos singularum fabularum chorum exornasse et victoriam reportavisse. Cum in duobus versibus, qui nomina victorum antecedunt, horum nomina non exsistent, certum est quattuor vel plura choregorum nomina perscripta fuisse, qui numerus, si singuli singulos choros exornabant, fortasse nimius videtur. Quare sic scriptum fuisse conicias:

[ἐχορήγει { τραγωδοῖς
κωμωδοῖς }]
[Ἀριστόδημος . . . . καὶ]
[Ἄρτε . . . . .]
Διόφαντος Διομ[. . . καὶ]
Βλήσιος Θ . . . . .
ἐνίκα Ἀριστόδημος
ἐνίκα Ἄρτε . . . . . sqq.,

in quibus sane manet ea offensio, quod repetitur ἐνίκα. Omnia plana essent, si alterum tantum horum versuum haberemus; neque plane incredibile videtur, eum qui exscripsit titulum, per errorem repetiisse priorem partem versus 3, cum litterae eadem fere sint:

ΕΝΙΚΑΑΡΙΣΤΟ
ΕΝΙΚΑΑΡΤΕ

Quod si statuimus, haec tituli pars ita fere concepta fuerit:

[ἐχορήγει { τραγωδοῖς
                  κωμωδοῖς }
[Ἀριστόδημος . . . . .]
Διόφαντος Διομ . . .
Βλήσιος Θ . . . . .
ἐνὶ τῇ Ἀριστόδημος
ὑποκριτῇς Ἐρμόφαντος

in quibus nihil est quo offendamur. Sed quam incertum hoc sit minime ignoro. — Videmus horum versuum obscuritates plane removeri non posse; reliqua plana sunt.

Nunc quaeramus, quo loco lapis initio positus fuisse videatur. Boeckh inde quod lapidum Oxoniensium plurimi ex Asia deportati sunt et quod magistratus eponymus demiurgus commemoratur, coniecit, titulum pertinere ad ludos Cnidios. Deinde addit: „Nec tamen dixerim Cnidi positum fuisse titulum, ubi certe Doricum *δαμουργός* etiam recentiore aetate retentum est; magis placet, ut Cnidiis in ludis quid actum esset, domi perscripserint Dionysiaci artifices.“ At artifices quid Cnidiis in ludis actum esset, ita domi perscripsisse, ut demiurgi et agonothetae Cnidii nomina praemitterent et omnes choregos Cnidios enumerarent, quam improbabile sit nemo non videt. Atque cum titulus propter formam *δημουργός* (cfr. C. I. G. 2653/4) Cnidi positus fuisse vix possit, totam Boeckhii coniecturam falsam esse apparet. Ex mentione demiurgi Waddington ad Le Bas Inscr. d'Asie p. 78 n. 202 conclusit, Samo lapidem oriundum esse, atque hanc conclusionem recte se habere compluribus argumentis ita potest confirmari, ut dubitationis nihil sit reliquum. Constat Sami magistratum eponymum fuisse demiurgum (praeter Wadd. l. l. cfr. C. Curtius, Inschriften und Studien zur Geschichte von Samoa. Progr. Cathar. Lübeck 1877, p. 10 n. 6 l. 29 al.), atque constat inter lapides Oxonienses esse qui ex illa insula delati sint (cfr. C. I. G. 2254. 2256). Praeterea duos habemus titulos in insula Samo repertos, qui tantopere cum eo, quem tractamus, congruunt, ut non dubium sit, quin lapis Samo oriundus sit; cfr. titulos, qui proxime sequuntur. In his primo loco positum fuit nomen magistratus eponymi, cuius in utroquo pauca restant vestigia,

deinde agonothea nominatur (ἡγωνοθέτει ο δεινα) plane ut in titulo nostro. Sequuntur duo choregi puerorum, duo viro-
rum, duo tragoedorum et comoedorum; uter vicerit statim addi-
tur omisso nomine patris. Quae omnia tam bene concinunt cum
hoc titulo, ut, praesertim cum demiurgi mentio eodem ducat,
certum sit, eum ex eadem urbe oriundum esse. Quae in illis
aliter se habent (pro ἐχορήγει est ἐχορήγουν, pro παισίν et
ἀνδράσιν — παίδων ἀνληταῖς et ἀνδρῶν ἀνληταῖς, tibicines
et histriones omittuntur) eo explicanda sunt, quod plus quam
duo saecula intercedunt inter hos titulos.

De singulis pauca addenda sunt: Vs. 1 fuit Διομ[ήδους]
vel Διομ[έδοντος] (Boeckh). — Satyrum tibicinem eundem esse
atque Satyrum sacerdotem artificum Teiorum C. I. G. 3068
non male coniecit iam Maithairius. Illum titulum Boeckh
tribuit annis 170/60 a. Chr.; si vera est illa coniectura, eodem
fere tempore noster titulus exaratus esse debet. In hoc certum
aetatis indicium non inest; propter litterarum formam Boeckh eum
tribuit tempori inter Alexandrum M. fere et primum ante Christum
saeculum. Vs. 9^b ΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥ; Ἀνδράγαθος emendandum
esse inde apparet, quod semper in hoc titulo choregi et patris
eius nomen eodem versu continetur. Vs. 13^b Ἀη[μητριόν] (Boeckh)
plane incertum esse vix est cur moneam.

101.

Sami; secundum ectypum a principe Ghika transmissum
Academiae Regiae Berolin. ed. Kirchhoff, Monatsber. 1859
p. 754 sq.

[Ἐπὶ Ἀγοράτ[ου? ἡ]γωνοθέτει Ἀρχέ[π]ολις Κρ . . . .
[ἐχορήγ]ο[υ]ν· παίδ[ων] ἀνληταῖς· Ἀλέξανδ[ρος]
. . . . . το[υ, Καλ]λίστρατος Μελα[νθίω]νος,
[ἐνίκα] Ἀλέ[αν]δρος· ἀνδρῶν ἀνληταῖς·
5 [Ἀνύ]δαμ[ις] Ἀνδρονίκο[υ], Ἐξακεστᾶς Καλ . . . .
[ἐνίκα] Ἐξακεστᾶς . τραγωδῶν καὶ κωμωδῶν·
[Ἐργ]ατος Οἶσον, Σωσίβιος Φιλοξένον· ἐνίκα
[τ]ραγωδῶν Ἐργατος, κωμωδῶν Σωσίβιος.

, Kirchhoff hunc titulum et insequentem propter litterarum
formam et quod iota mutum omittitur primo post Christum

natum saeculo vel ineunte altero exaratos esse iudicat. Idem restituit. Vs. 1 *PATΩ*., in qua lectione . . . . *ράτου* latere mihi certum videtur; sed utrum fuerit [*Άγο*]ράτου an [*Καλλιστ*]ράτου vel simile nomen, dubium est. Scriptum fuisse ἐπὶ τοῦ δεινός, non ἐπὶ δημιουργοῦ τοῦ δεινός spatii ratio docere videtur. Vs. 5 extr. *ΚΑΛΙΔΡΩΙΟ*. Vs. 6 genetivus *τραγωδῶν* et *κωμωδῶν* negligentia quadam explicandus esse videtur; verbum *ἐχορήγουν* dativum postulat (*αὐληταίς*), atque ex eo ad genetivos illos substantivum *χορηγοί* supplendum esse videtur. Choregi tragoedorum et comoedorum iidem sunt, unde concludi potest, exornationem ludorum scenicorum tum non tanti sumptus fuisse quanti choregiam chororum cyclicorum. Uterque unam tragoediam et unam comoediam exornasse videtur, atque hic uterque vicit, alter in comoedorum certamine, alter in tragoedorum, in titulo insequenti idem in utroque genere.

102.

In insula Samo (cfr. tit. antec.); ed. Kirchhoff l. l. p. 754 sq.

[*Ἐπὶ . . . . . ἡ*]γ[ω]ροθέτει Ἀλκιυδ[ης Ὀλυ]-
[μ]πιο[δω]ρου, [ἐ]χορή[γ]ουν· πα[ί]δων
αὐληταίς· Νι[κ]όλαος Ἀρτέμωνος,
[Μ]εν[έ]λαος Ζω[π]ύρου· ἐνίκα [Ν]ικό[λα]-

5 ος· ἀνδρῶν αὐληταίς· Φιλοκλῆς
Σωτ[ί]ωνος, Ἐπαίνετος Ἀρτεμιδ[ω]ρον
ἐνίκα Ἐπαίνετος· τραγωδῶν καὶ κωμω-
δῶν· Ἐπίγονος Αἰ[ῶ]ονος, Θεμ[ί]σων [Στρά]-
[τ]τιδος· ἐνίκα Ἐπίγονος.

Restit. Kirchhoff. Vs. *A . . ONOΣ* supplere conatus sum; neque tamen prorsus certum est *A[ῖ]ονος*.

103/4. Teos.

103.

Prope Teon in oppido Sevrihissar. Ed. Boeckh, C. I. G. 3089.

[Διονύσω] καὶ τῷ Δήμῳ . . . . . ἐνίκων δὲ οἶδ[ε]
. . . . . Ὀνήσιμος Ὀνησίμου Ἀ . . . . .

- [... ἄγω]νοθ[ετοῦντος τοῦ δεινός, ἱερα.]
 [τεῦντος δὲ] Διονύσ[ου] καὶ τ[οῦ] Δῆμ[ου τοῦ δεινός] { τραγωδῶν }
 5 [ὁ δεινα Μῆ]τροθώρου Λεβέδιος { κωμωδῶν }
 χορηγὸς Διούχης Εἰκαδίου
 Περφί[χ]ης καὶ παίδων ἀνλητῶν·
 χορηγὸς Ἐρμόθετος Ἐρμοθέστου
 ἀνλητῆς Μ[η]νόδοτος Ἀριστοκράτου
 10 ὁ ἐκ Θεοκρίτου.
 Ἀνλητῶν ἀνδρῶν· χορηγὸς
 Ἀγαθοκλῆς Ἀγαθοκλείους
 ὁ φύσει
 Ἥροφίλου· ἀνλητῆς Μηνόδοτος
 15 Ἀριστοκράτου ὁ ἐκ Θεοκρίτου.

Primi versus et parum accurate descripti et admodum lacunosi sunt, ut nihil fere cum probabilitate restitui queat. Vs. 1 Boeckh conicit scriptum fuisse [Ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ δεινός ἄγωνες ἤχθησαν Διονύσῳ] καὶ τῷ δῆμῳ, ἐνίκων δὲ οἶδε. Mirum tamen est, quod non statim subiunguntur nomina victorum, sed agonotheta (et sacerdos?) nominatus fuit. Boeckh putat Ὀνήσιμος Ὀνησίμου esse nomen agonothetae, sed vix puto exemplum exstare in huius modi titulis, in quo ἡγω-νοθέτει nomini postpositum sit; atque veri similis videtur illud nomen alio pertinere, fortasse ad magistratum eponymum, etsi nominativus tum servari vix potest. Saepius in huius generis titulis praescripta sunt nomina magistratus eponymi, agonothetae, sacerdotis Bacchi (cfr. C. I. G. 1587, al.), quod hic quoque factum esse mihi non improbabile videtur. Obstat sane vs. 4, ubi traditur ΔΙΟΝΥΣΣΙΚΑΙΤΩΙΑΗΜΩΙ; sed cum in vs. 1 ΤΩΙΑΗΜΩ omissio iota muto legatur, expectandum est, si vs. 4 dativus recte se haberet, futurum fuisse ut ibi quoque sine iota muto scriberetur. Quare ΩΙ in ΟΥ mutavi et sacerdotis mentionem factam esse statui. Tamen omnia haec admodum incerta esse bene scio. Vs. 4 qui nominatur Lebedius est artifex Dionysiacus, qui in uno certaminis genere vicit; cum choregi pyrrhichistarum et chororum cyclicorum infra nominati sint, hic sermo esse videtur de tragoediis vel comoediis, etsi mirum est, quod alterius tantum generis mentionem factam esse

spatium ostendit. Histrioni (?) additur choregus. Vs. 6 Boeckh scripsit *Δι(ε)ύχης*; sed confer infra n. 113, 6. 117, 13.

Reliqua plana sunt; videmus choregiam chororum puerorum et pyrrhichistarum ab eodem praestari, ut in titulo insequenti. Unde concludi potest, sumptum impendendum in duos choros, quorum alter erat cyclicus puerorum, alter pyrrhichistarum, eundem fere fuisse atque eum qui impendebatur in unum viro-
rum chorum cyclicum.

Ἐρμόθεστος nomen Teium invenitur etiam C. I. G. 3064. — Quid sit *ὁ ἐκ Θεοκρίτου* vs. 10. 15 incertum esse dicit Boeckh; ipse conicit hoc scriptum esse pro *ὁ φύσει Θεοκρίτου*. Sed hoc propterea mihi non probabile esse videtur, quod paullo post invenimus *Ἀγαθοκλῆς Ἀγαθοκλείους ο φύσει Ἡροφίλου*, atque nullam video causam, cur in hac re variatum sit. Quare puto Menodotum inter maiores suos habuisse Theocritum quendam, qui quovis modo tantam gloriam adeptus est, ut Menodotus cum ostentatione quadam illius nomen suo addere soleret. Cfr. Le Bas-Wadd. Asie min. 244: *Μ. Ἀντώνιος Ἀσιάρχης, υἱὸς Ἄντ. Ἀπολλοδώρου Ἀσιάρχου, ἔγγονος Ἀντωνίου Ἀπολλοδώρου Ἀσιάρχου*. Ibid. 883 = C. I. G. 3831 a 10: *Ἀύρηλιανόν, Ἀσίας ἀρχιερέων ἔγγονον*, alia eiusmodi.

104.

Prope Teon in porticu Moscheae oppidi Sevrhissar secundum Chandlerum, in vico Sigazik secundum Guerinum. Ed. Boeckh C. I. G. 3090.

Ἀπολλώνιος Ἐστ[ιαίου]?

χορηγοί· πυρρῆχης·

Ἀντίμαχος Ἰάσονος,

αὐλητῶν παίδων·

5 *Ἀντίμαχος Ἰάσονος· [αὐλητῆς]*

Κρατῖνος Μηνοφίλου Περγαμηνός.

Quis sit Apollonius non liquet; Cratinum tibicinem esse certum puto. Eum eundem esse atque Cratinum artificum sacerdotem C. I. G. 3070 haud male coniecit Boeckh. Quod si verum est, titulus medio fere saeculo altero ante Christum natum exaratus est. Cfr. n. 103.

105/6. Miletus.

105.

Mileti, in theatro. Ed. O. Rayet, *Revue archéol.* N. S. XXVIII (1874), p. 108.

[Ε]πὶ στεφανηφόρου	Ἐπιγόν[ου]
[Παίδ]ων χορηγός	Ἄνδρῶν χορηγός
. . . . ης Βηβιλέως,	Ἠγέλοχος Πρωταγόρου,
[Ἀν]λητῆς Σωκράτης	Ἀνλητῆς Σωκράτης
[Ζωχάριο]ς Ἀθηναίος	Ζωχάριος Ἀθηναίος

Restit. Rayet; idem vs. 3 *Βηβιλέως* certum esse adfirmat. Choregi sunt victores; utrique additur tibicen, qui hoc loco idem est. Magistri chori nulla fit mentio, ut in titulis antecedentibus. Morem fuisse Mileti, ut choregi victores eius modi titulum vel monumentum, cui titulus subscriptus erat, dedicarent, docet titulus qui proxime sequitur. Is enim prorsus eodem modo conceptus fuit, quod sane priores editores (Chandler et Boeckh), cum unum huius generis haberent exemplum intellegere vix potuerunt. Ad quam aetatem titulus spectet, concludi potest ex mentione Socratis tibicinis. Supra in titulo Attico n. 61 est *Σωκράτης Ῥόδιος ἀνλητῆς*, in Soteriorum catalogo (Wescher-Foucart, *Inscr. de Delphes* 4, 14) *Σωκράτης Ζωχάριδος Ῥόδιος ἀνλητῆς*, in nostro denique titulo *Σωκράτης Ζωχάριος Ἀθηναίος*, atque patris nomen altero et tertio loco additum docet, tribus his locis eundem hominem significari. In titulo Milesio Socrates Atheniensis inscriptus est, quod civitatem Atticam adeptus erat. Titulus Atticus (et Delphicus) referendus est ad priorem partem saeculi tertii ante Christum. Post hunc, sed non ita multo post, circa annum 250, noster titulus exaratus videtur.

106.

Mileti; ex Chandlero ed. Boeckh, C. I. G. 2868.

[Ε]πὶ στεφανηφόρου τοῦ δεινός	
[π]αίδων χορηγός	[ἄνδρῶν χορηγός]
Ἡραγόρας Ποσειδωνί[ο]υ	[ὁ δεινός]
ἀνλητῆς Κλείνιας	ἀνλητῆς . . . .]
Ποσειδωνίου Μακεδών.	. . . . .

Boeckhii restitutionem magna ex parte falsam esse non opus est pluribus demonstrare; cum vs. 3 et 5 eundem hominem nominatum esse putaret, coniecit eum priore loco inscriptum fuisse ut chori magistrum, altero ut praecentorem. Sed neque magistri neque praecentoris ullam rationem habitam esse apparet ex titulo antecedenti, atque casuitribuendum est, quod patres choregi et tibicinis eodem nomine usi sunt.

107 — 153.

Iasus.

Quadraginta septem infra exstant tituli, qui spectant ad celebrationem Dionysiorum urbis Iasi in Caria sitae et ad historiam theatri Iasensis, cuius muris lapides nunc immissi sunt. Hi tituli proprie choregici dici vix possunt; non enim pertinent ad ipsam choregiam civium Iasensium, sed ad ἐπιδόσεις, quas cives faciebant ad augendum splendorem Dionysiorum. Neque vero sine causa has inscriptiones recepi inter inscriptiones ad choregiam pertinentes. Ἐπιδόσεις enim illae non sunt quorumlibet civium, sed agonothetarum et choregorum, atque ita haec res fuit instituta, ut agonothetae et choregi Iasenses eas facere solerent, et ut dici fere possit, eiusmodi ἐπιδόσιν esse partem choregiae. Qua de re infra pluribus disputabitur. Id unum reprehendi fortasse possit, quod non exclusi titulos n. 124, (130?), 131, qui pertinent ad ἐπιδόσεις extra ordinem factas. Sed his tam arcta cum ceteris intercedit necessitudo, ut facile veniam me impetraturum esse sperem. Omnes hi tituli editi sunt ap. Le Bas-Waddington, Inscriptions d'Asie mineure n. 252 — 280. 282 — 299.

Iam si ipsas inscriptiones consideramus, videmus in iis recenseri nomina eorum, qui ἐπιδόσεις fecerunt praemissis nominibus stephanephorī et agonothetae. Stephanephorus (Apollinis) est eponymus Iasensium magistratus. Memorabile est, quod in his titulis non semper nomen ipsius stephanephorī anni cuiusque praescriptum invenimus (ἐπὶ στεφανηφόρου τοῦ δεινός), sed saepe tempus ita indicatur, ut commemoretur, quotus sit eius anni stephanephorus post alterum quendam, cuius nomen adfertur (ἐπὶ στεφανηφόρου τοῦ μετὰ τὸν δεινα, τοῦ δευτέ-

ρον, τοῦ τρίτου cett. μετὰ τον δεινα). Hoc eo magis mirum est, quod certa lex hac in re adhibita non esse videtur: Semel novem deinceps anni illo modo sunt indicati (cf. n. 114—121), saepius quattuor (cf. 132. 144) vel quinque (113), invenimus vero etiam in tribus titulis, qui ad tres annos continuos spectant (n. 145/47) ipsa stephanephororum nomina inscripta. Quibus rationibus hac in re ducti sint Iasenses nos nunc prorsus fugit. Waddington coniecit, eos ideo hoc ita instituisse, ne cives nimium stephanephororum numerum memoria tenere deberent. Sed haec si sola fuisset causa, certe iisdem usi essent intervallis inter eos annos, qui ipsis stephanephororum nominibus indicarentur. Similem morem obtinuisse Prienae apparet ex titulo n. 192 ap. Le Bas-Wadd. — Iasi stephanephororum fuisse eos catalogos, qui hic tractantur, conficiendos curare apparet ex t. n. 112, 20 „καὶ τῶν ἐπ’ ἐμοῦ ἐπινευσάντων.“

Postquam stephanephorī et agonothetae mentio facta est, in titulis nostris transitus fit ad recensenda nomina eorum, qui ἐπιδόσεις fecerunt, his formulis:

οἷδε ἐπέδωκαν (n. 107. 113),
οἷδε ἐπέδωκαν τῶν ἐπινευσάντων (καὶ ἐπαγγελιαμένων)
(n. 108—112),
οἷδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων (ἐν Διονυσίοις) ἀπέδωκαν
(114. 116. 118. 120—123. 125—127. 132—153),
οἷδε τῶν πρότερον ἐπιδόντων ἀπέδωκαν (115. 117. 119).

Videmus, morem fuisse, ut ii, qui ἐπιδόσιν dare volebant, se hoc facturos esse antea pollicerentur, atque inde explicatur, quod in plurimis titulis est verbum ἀποδιδόναι (h. e. dare quod promissum est, ergo dari debet). Ex genetivo partitivo (οἷδε) τῶν ἐπινευσάντων videtur concludi posse, non semper omnes, qui ἐπιδόσιν promiserant, eam praestitisse, etsi posteriore tempore propterea hoc saepius factum esse nequit, quod in omnibus fere titulis idem civium (et metoecorum) numerus inscriptus est. — Mirum videtur, quod in tribus titulis (115. 117. 119) pro ἐπινευσάντων est ἐπιδόντων. Cum hi tituli plane nihil differant a reliquis atque etiam in n. 116 et 118, quorum anni interiecti sunt annis titulorum 115. 117. 119, sit τῶν ἐπινευσάντων, fieri non potest, quin formulae οἷδε τῶν πρότερον ἐπινευσάν-

των ἀπέδωκαν et οἶδε τῶν πρότερον ἐπιδόντων ἀπέδωκαν eundem habeant sensum; οἱ ἐπιδόντες πρότερον videtur neglegentius dictum esse pro οἱ ἐπινεύσαντες πρότερον ἐπιδάσειν. — Inde quod in multis titulis est οἶδε τῶν πρότερον ἐπινεύσαντων ἐν Διονυσίοις, apparet morem fuisse; ut cuiusque anni Dionysiis eae ἐπιδάσεις promitterentur, quae proximo anno solvendae erant.

Homines, quorum nomina in his catalogis recensentur, aut sunt stephanephorī, aut agonotheae, aut choregi. Interdum fiebat, ut stephanephorī ἐπιδόσιν praestarent, aut eodem anno, quo munere fungebantur (cfr. 107, 12), aut proximo (108, 15. 109, 4. 127, 11). Agonothetae vero omnes ἐπιδόσιν fecisse videntur. Tempore antiquiore saepius eodem anno eam praestabant, quo munere suo fungebantur (cf. 107, 2. 108, 4. 110, 4), postea vero semper anno proximo. In titulis 114—153 agonothetarum ita fit mentio, ut, ubicunque certum est, duos titulos spectare ad duos continuos annos, in altero idem homo ἐπιδόσιν praestitisse dicatur, qui in priore agonothetae munere fungitur. Unde pro certo colligendum est, lasi agonothetas si non lege attamen more coactos fuisse proximo anno post agonothesiam ἐπιδόσιν facere. Hoc si tenemus, facile intellegitur, fieri posse, ut ex mentione agonothetarum concludamus, utrum duo tituli ad duos continuos annos spectent necne. Hoc indicio uti non opus est, si anni titulorum ita sunt indicati, ut eiusdem stephanephorī successores praescripti legantur (velut ἐπὶ στεφανηφόρου τοῦ δευτέρου et τοῦ τρίτου μετὰ Κυδίου); semel tamen eo usus probare conatus sum, titulum quendam eiusmodi ad alium annum referendum esse atque statuerunt Le Bas et Waddington; cfr. ad n. 138. Si vero duos habemus titulos, quibus diversa stephanephororum nomina inscripta sunt, aut quorum in altero successor stephanephorī inscriptus est, in altero novi stephanephorī nomen, hi tituli pertinent ad duos continuos annos, si is, qui in altero agonothetae munere fungitur, in altero ἐπιδόσιν praestitisse dicatur; quod si non ita est, lacuna inter eos statuenda est. Hoc indicium si ad titulos 114—153 (nam eo tempore, ad quod spectant n. 107—113, illa lex nondum omnino observata videtur) adhibemus, sequitur, lacunas esse inter titulos 122/23, 123/25, 139/40, 149/50, 152/53, ad con-

tinuos vero annos spectare titulos 121/22, 144/47, 150/51. — Ex omnibus, qui quoque anno *ἐπιδόσιν* praestant, semper primo loco nominatur agonotheta. Plerumque nomini additur *ἀγωνοθέτης* (vel *ἀγωνοθετήσας*); hoc non fit in titulis 114—125 et 139, in quibus sine ullo additamento enumerantur nomina eorum, qui *ἐπιδόσιν* praestabant, ita tamen, ut primo loco commemoretur agonotheta anni antecedentis. Saepius videmus factum esse, ut idem civis eodem anno et agonothetae et choregi munere fungeretur, atque proximo anno duas faceret *ἐπιδόσεις*; cf. n. 112, 4. 6. 141, 4. 5. 149, 4. 5. 150, 8. 12.

II, qui praeter stephanephoros et agonothetas in titulis nostris commemorantur, sunt choregi. Mos fuit lasi, ut choregi praeter ipsius choregiae sumptus *ἐπιδόσιν* facerent ad augendum splendorem Dionysiorum. Antiquiore tempore eam faciebant modo ipso choregiae anno, modo anno proximo; cf. n. 107—109. In his titulis ad nomina eorum, qui anno antecedenti choregi fuerant, additum est *χορηγῆσας ἐν τῷ ἐπάνῳ ἐνιαυτῷ*, vel *χορηγῆσας (πρότερον)*, ad nomina eorum, qui eodem anno hoc munere fungebantur, *χορηγῶν* vel *χορηγοί*. Posteriore vero tempore choregi semper *ἐπιδόσιν* praestabant anno proximo post choregiam. Omnes certe choregi, qui in titulis 110. 111. 113—153 *ἐπιδόσιν* praestitisse dicuntur, munere suo functi sunt anno antecedenti; in titulo 112 post choregos anni antecedentis duo homines inscripti sunt, qui eodem anno *ἐπιδόσιν* praestiterunt, quo eam promiserunt (*καὶ τῶν ἐπ' ἐμοῦ ἐπινευσάντων ἐπέδωκαν* vs. 20). Plerumque in his catalogis choregi ab agonothetis, qui una cum iis *ἐπιδόσιν* praestant, ita distinguuntur, ut addatur participium *χορηγῆσας* vel substantivum *χορηγοί*, sed in titulis n. 114—123. 125. 139 nomina agonothetarum et choregorum sine ullo eiusmodi additamento inscripta leguntur. In his qui primo loco commemorantur, est agonotheta, reliqui omnes choregi. — Numerus choregorum *ἐπιδόσεις* praestantium non semper idem est: Duo tantum cives inscripti sunt in titulis n. 108. 109, quinque in n. 110. 111. 139, sex in n. 140, in plurimis vero quattuor civium nomina inscripta sunt. Metoecorum in titulis n. 107—110, 113 (?), 114, 115 omnino nulla fit mentio, in reliquis interdum tres (111. 138), saepius unus, plerumque duo inscripti sunt.

Ἐπιδόσεις ipsae antiquiore tempore plerumque ita fiebant, ut agonothetae et choregi (et stephanephori) suo quisque sumptu artificem Dionysiacum ad artem exercendam conducirerent in singulos vel binos dies; cf. titulos n. 107—113. In his artificum genera commemorantur haec: *τραγωδοί, κωμωδοί, ἀνλῆται, κιθαρισταί, ἀλῶδός* (109, 11. 111, 12), *χοροψάλτρια* (112, 24). [Uniuscuiusque artificis nomini addita sunt verba καὶ ἡ πάροδος εὔρε δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο ὠρεάν. Apparet igitur Iasenses gratuitum habuisse aditum ad spectacula ab artificibus illis edita, sed quem sensum habeant verba ἡ πάροδος εὔρε δραχμὴν, difficile est dictu. Πάροδος saepius usurpatur de artifice in publicum prodeunte ad artem exercendam, ut nostro sermone sit „das Auftreten eines Künstlers“. In fabularum commissionibus πάροδος vocatur „ingressus chori in orchestram“, atque inde originem ducit usus, ut hac voce significetur „primum carmen, quod cantant chorentae“. Verbum ἐνρίσκειν, si ei additur obiectum, quo aliqua pecuniae summa significatur, nostro sermone est „kosten, bezahlt werden mit, verkauft werden für“. Vertendum igitur est enuntiatum ἡ πάροδος εὔρε δραχμὴν his fere verbis: „das Auftreten wurde mit einer Drachme bezahlt“, vel „für das Auftreten wurde eine Drachme gezahlt“; sed cum ipsum artificem hanc drachmam accepiisse incredibile sit, cum diserte dicatur, spectatores nihil solvisse, equidem fateor, me non intellegere, quid sibi velint verba illa. Waddington putat, voce πάροδος hic significari chorum et statuit, chorentas singulos singulas drachmas accepiisse. Sed num omnino fieri potuerit, ut Graeci πάροδος dicerent pro χορός, mihi valde dubium videtur, atque item ἐνρίσκειν significare vix potest „accipere“. Praeterea vero non est probabile, omnes artifices, quorum nominibus illa verba addita sunt (h. e. tragædos, comoedos, auletas, auloedos, citharistas, choropsaltrias), una cum choro prodiisse. Quare Waddingtonium hac in re verum non vidisse puto, etsi ipse probabiliorem explicationem proponere nequeo.

Posteriore tempore Iasi ἐπιδόσεις non iam ita fiebant, ut agonothetae et choregi suis sumptibus artificem conducirerent, sed ut certam pecuniae summam solverent, qua eos, qui Iasi Dionysiis praeerant, imprimis item ad artifices conducendos usos

esse consentaneum est. Interdum idem factum esse videtur iam eo tempore, quo antiquior mos vigeat; cf. 107, 19, ubi Hermodorum agonothesam trecentas drachmas solvisse commemoratur. In omnibus autem titulis inde a n. 114 novum morem unice videmus adhibitum, praeterquam quod in titulo n. 138 agonothesa et tres metoeci coniuncti Euelem comoedum conducunt in duos dies. Agonothesa et cives choregi solvebant ducenas, metoeci centenas drachmas.

Praeterea saepius fiebat, ut cives lasenses aut suis sumptibus partem theatri reficiendam curarent (cf. 111. 124), aut hunc ad finem pecuniam solverent (cf. 130. 131). In titulo n. 108 agonothesa Cydias, praeterquam quod tibicinis mercedem solvit, in se suscipit sumptus pompae et sacrorum et aliarum caerimoniarum (*καὶ ὑπὲρ τοῦ δήμου τὴν πομπὴν καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰ νομιζόμενα τῷ Διονύσῳ συνετέλεσεν ἐκ τῶν ἰδίων*).

His de argumento et forma titulorum lasensium disputatis restat ut exponam, qua aetate illi exarati esse videantur. Qua in re diiudicanda maxime adiuvamur mentione Cratonis Zotichi filii tibicinis 110, 11; hic inter annos fere 172—150 primum locum obtinuit in collegio artificum Dionysiacorum, qui Tei sedem habebant (cfr. ad n. 110), atque cum eo tempore, quo Iasi Dionysiis intererat, nondum ad magnam pervenisse videatur auctoritatem, vix errabimus statuentes, titulum 110 exaratum esse circa annum 180, ita ut tituli 110—153 referendi sint ad annos fere 180—130. Convenit cum hac ratione, quod Demeae, Stephiochi f. stephanephori lasensis, qui munere functus esse videtur intra annos 188 et 168 (cf. Waddington, Inscr. d'Asie n. 251) filius commemoratur 125, 10: *Στησίλοχος Δημίου*. Waddington praeterea inde, quod in titulo n. 139 inter metoecos commemoratur civis Marathi urbis Phoeniciae, quae regnante Alexandro Bala (151—146) deleta est, conclusit, hunc titulum recentiore esse non posse anno 146. Metoecum enim illum ex more Graecorum se Marathenum appellare non potuisse post urbem deletam. Hoc argumentum propterea eo maioris momenti esse videri, quod, si statueretur, Demeam (ap. Wadd. n. 251) stephanephorum fuisse anno 188, atque ratio haberetur lacunarum, quas inter complures titulos exstare manifestum est, titulus 139 in ipsum annum 146 incideret. Haec ne subtilius quam verius

disputata sint vereor. Id unum concedo, non esse admodum veri simile titulum 139 post urbem Marathum deletam exaratum esse, etsi non video, cur non metoecus ille etiam nonnullis annis post patriam deletam pleno nomine se appellare potuerit *Εὐήμερος Ἀπολλωνίου Μαραθηνός*, si alius urbis civitatem nondum adeptus erat. Sed omnino ratio illa, qua utitur Waddington, admodum debili nititur fundamento: Neque certum neque admodum probabile est, Demeam ipso anno 188 stephanephorum fuisse, atque quomodo quisquam potest demonstrare, non plurimum annorum lacunas esse inter titulos Iasenses, quam ille statuit? Dicit sane: „en tenant compte des lacunes“, sed ita tantum lacunarum rationem habuit, ut statueret inter duos titulos totidem titulos interiisse, quot stephanephoros deesse cognosceret ex altero eorum. Quod quo melius intellegatur, ipsa exempla examinemus: Proficiscitur ab anno Demeae stephanephori (v. n. 251 ap. Le Bas-Wadd.), quem annum 188 a. Chr. fuisse statuit. Primus ex nostris titulis, n. 107, exaratus est *ἐπὶ στεφ. τοῦ μετὰ Νημερτέα*, manifestum igitur est, anno antecedenti Nemertem ipsum fuisse stephanephorum. Iam hunc Nemertem illi Demeae successisse statuit Waddington, etsi plane nihil est, quo hoc comprobetur, et optime cogitari potest, complures annos inter hos duos stephanephoros intercessisse. Titulus 110 scriptus est *ἐπὶ τοῦ δευτέρου μετὰ Μένιππον*, desunt igitur tituli annorum ipsius Menippi et *τοῦ μετὰ Μένιππον*, atque hos duos annos nequaquam neglegit Waddington. Sed quis spondet, Menippum continuo successisse Cydiae, qui est stephanephorus in n. 109, cur non inter Cydiam et Menippum complures fuisse possunt agonothetae, quorum nomina una cum titulis interierunt? Item lacuna inter titulos 113 et 114 fortasse maior fuit, quam ille statuit, atque quod titulos 122. 123. 125 non ad continuos annos pertinere maxime est probabile (cf. p. 218), omnino neglexit. Computatio igitur illa minus est accurata, quam ut inde quidquam concludi possit de aetate horum titulorum. Sed Cratonis tибicinis mentio ostendit, titulos nostros referendos esse ad id fere tempus, quod est inter annos 190 et 180, atque hoc confirmatur aliqua ex parte mentione Stesiochi, Demeae filii, 125, 9 et civis Maratheni 139, 9.

Iam ipsorum propono textum titulorum. Supplementa sunt

Waddingtonii, nisi adnotatum est, me ipsum alia vel plura supplevisse.

107.

Iasi, „sur la face latérale du montant de la porte du théâtre“; eodem loco inveniuntur tituli n. 108—113. Edd. Le Bas-Waddington, Inscr. d'Asie mineure n. 252.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Νημερτέα
οἶδε ἐπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Ἀπολλόδορος
Χάρμον Σωσύλον τὸν κωμωιδὸν ἡμέρας δύο,
καὶ ἡ [πάρ]οδος εὗρεν δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο
5 δωρεάν· Ἰδύμας Ἀντιπάτρου, τῆς ἐπιδόσε-
ως ἥ[ς] ἐπ[έ]νευσεν χορηγῶν ἐν τῷ ἐπάνω ἐνιαυτῷ,
Σωσύλον τὸν κωμωιδόν, καὶ ἡ πάροδος εὗρεν
δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Βλόσων
Πυθίωνος τῆς ἐπιδόσεως ἥς ἐπένευσεν χορηγῶν
10 ἐν τῷ ἐπάνω ἐνιαυτῷ, Σωσύλον τὸν κωμωιδόν,
καὶ ἡ πάροδος εὗρεν δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο
δωρεάν· Νημερτῆς Θεοτίμου τῆς ἐπιδόσεως ἥς
ἐπένευσεν στεφανηφορῶν Εὐάλκην τὸν κιθαριστήν,
καὶ ἡ πάροδος εὗρεν δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο
15 δωρεάν· Μένων Ἀρτέμωνος χορηγῶν Εὐάλκην
τὸν κιθαριστήν, καὶ ἡ πάροδος εὗρεν δραχμὴν, ἡ δὲ
θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Μενέδημος Ἀρτέμωνος
χορηγῶν Εὐάλκην τὸν κιθαριστήν, καὶ ἡ πάροδος εὗρεν
δραχμὴν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Ἐρμόδορος
20 Δρακοντίδου τῆς ἐπιδόσεως ἥς ἐπένευσεν ἀγωνοθετ[ῶν]
ἐν [τῷ ἐπ]άνω ἐνιαυτῷ δραχμὰς τριακοσίας.

Vs. 8: Βλόσων Πυθίωνος choregus videtur avus esse agnothetae eiusdem nominis, qui commemoratur infra 144, 3. 145, 3.

Vs. 19: Hermodori choregi filius fortasse est Dracontides agnotheta 125, 4; cfr. notas tituli 125.

108.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 253.

Ἐπ[ὶ στε]φανηφόρου Πανταίνου τοῦ Ἱεροκλείους,
[ἀγων]οθέτου δὲ Κυδίου τοῦ Ἱεροκλείους,

- [οἶδε] ἐπέδωκαν τῶν ἐπινευσάντων καὶ ἐπαγγει-
 [λαμ]ένων· ἀγωνοθέτης Κυδίας Ἱεροκλείους
 5 [αὐλ]ητὴν Μνασίαν Πυρρίλου Βοιωτίου, καὶ εὗρεν
 [ἢ π]άροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν·
 καὶ ὑπὲρ τοῦ δήμου τὴν πομπὴν καὶ τὰς θυσίας
 καὶ τὰ νομιζόμενα τῷ Διονύσῳ συνετέλεσε[ν]
 ἐκ τῶν ἰδίων κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν·
 10 καὶ χορηγοί· Λέων Δημητρίου κιθαριστὴν Ἀπολλώ-
 νιον Θεογένου Μύνδιον, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος
 δραχμὴν, ἥ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Μενότιος
 Ἱεροκλείους κιθαριστὴν Ἀπολλώνιον Θεογένου
 Μύνδιον, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θεὰ
 15 ἐγένετο δωρεάν· καὶ στεφανηφόρος Πάνταινο[ς]
 Ἱεροκλείους αὐλητὴν Μνασίαν Πυρρίλου Βοιωτίου[ν]
 καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θεὰ ἐγένετο
 δωρεάν.

Pantaenus, Hierocles filius (vs. 1. 15), infra n. 110, 2. 4 est agonothesa; frater eius Cydias, qui hic agonothesae munere fungitur, in titulo insequenti stephanephorus inscriptus est; cf. 109, 1. 4.

109.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 254.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Κυδίου τοῦ Ἱεροκλε[ίους],
 ἀγωνοθέτου δὲ Μελανίωνος τοῦ Ἐπικράτου[ν]
 οἶδε ἐπέδωκαν τῶν ἐπινευσάντων καὶ ἐπαγ-
 γεϊλαμένων· στεφανηφόρος Κυδίας
 5 Ἱεροκλείους κιθαριστὴν Πυθίωνα καὶ ἡ πάροδος
 εὗ[ρεν] δρ[α]χμὴν, ἥ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν·
 κα[ὶ] αὐ[λ]ητὴν Νικοκλῆν, καὶ ἡ πάροδος εὗρεν
 δρ[α]χμὴν, ἥ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν·
 [χορηγ]οί· Ἀδμητος Ἐκαταίου αὐλητὴν Νικοκλῆν
 10 [καὶ εὗ]ρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θε[α] ἐγέν[ε]το
 δωρεάν· Μενεκλῆς [Ἱεροκ]λείου[ς] αὐ[λ]οῖδον
 Μετάνειρον ἐφ' [ἡμέρας δ]ύο καὶ εὗρεν ἡ πάροδος
 δραχμ[ή]ν[υ], ἥ δὲ θε[α] ἐγέν[ε]το δωρεάν.

Vs. 13 ΔΡΑΧΜΑ. ΗΔΕ; Waddington scripsit δραχμά[ς]
 et statuit, duas drachmas solutas esse. Neque vero δραχμαί

et δύο δραχμαὶ idem est; necesse erat numerum accuratius definiri. Hic quoque legendum est δραχμήν.

Μετάνειρος auloedus (vs. 12) commemoratur etiam 111, 12.

110.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 255.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετὰ
 Μένικπον, ἀγωνοθέτου δὲ Πανταίνου τοῦ
 Ἱεροκλείους, οἷδε ἐπέδωκαν τῶν ἐπινευσάντων·
 ἀγωνοθέτης Πάνταινος Ἱεροκλείους
 5 αὐλητὴν Σάτυρον Ἀριστοκλείους Βοιώτιον
 ἡμέρας δύο, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμήν, ἡ δὲ
 θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Ἀριστόκριτος Γλαύκου
 κατὰ ὕθεσίαν δὲ Διοδώρου χορηγήσας πρότερον
 Κράτωνα Ζωτίχου Καλχηδόνιον αὐλητὴν ἡμέρας
 10 δύο, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμήν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο
 δωρεάν· Ἡράκλειτος Φορμίωνος χορηγήσας πρότε-
 [ρ]ον Ἀθηνόδωρον κωμωιδόν, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δρα-
 [χ]μήν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Κλεάναξ Κλειαινέτου
 ἀγωνοθετήσας πρότερον Ἀθηνόδωρον κωμωιδόν,
 15 καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμήν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρε-
 άν· Κτησίλας Μητροδώρου χορηγήσας πρότερον
 Ἀθηνόδωρον κωμωιδόν, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος
 δραχμήν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Μενίτας
 Μαϊανδρίου χορηγήσας πρότερον Ἀθηνόδο-
 20 ρον κωμωιδόν, καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμήν, ἡ δ[ὲ]
 θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Χαρίδημος Θεοφίλου
 χορηγήσας πρότερον Ἀθηνόδωρον κωμωιδόν,
 καὶ εὗρεν ἡ πάροδος δραχμήν, ἡ δὲ θεὰ ἐγένετο
 δωρεάν.

Vs. 9: Crato Zotichi filius Chalcedonius tibicen satis notus est ex inscriptionibus; cfr. C. I. G. 3067—71, Le Bas-Waddington, Inscr. d'Asie 1558, Bull. de corr. hell. IV (1880) p. 164. Fuit sodalis collegii artificum Dionysiacorum, quod sedem habebat Tei et vocabatur τὸ κοινὸν τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνι-
 τῶν τῶν ἐπ' Ἴωνίλας καὶ Ἑλλησπόντον. Huins collegii saepius fuit agonotheta et sacerdos atque omnino primum inter

omnes sodales locum tenuisse videtur. Postea magna gratia floruit apud reges Pergamenos, Eumenem II. et Attalum II. Horum in honorem Cratone auctore institutum est collegium Attalistarum. Boeckh in C. I. G. eum fere inter annos 172 et 150 floruisse computat. Eo tempore, quo Iasi Dionysiis interfuit, nondum tantam habuisse videtur auctoritatem, quantam postea adeptus est; recte puto Waddingtonium statuuisse hunc titulum inter annos 180 et 170 esse exaratum.

111.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 256.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Μένιππον
ἀγωνοθέτου δὲ Θεαιτήτου τοῦ Μελανίωνος οἶδε ἐπέδωκαν
τῶν ἐπινευσάντων· Ἑρμῶναξ Ποσειδίππου χορηγῆσας
πρότερον ἀνέθηκεν ἐν τῷ θεάτρῳ βάθρον λίθινον ἐν·

Κυδίας

5 Ποσειδίππου χορηγῆσας πρότερον ἀνέθηκεν ἐν τῷ θεά-
τρῳ βά-

θρον λίθινον ἐν· Κλεάναξ Θεοκλείους χορηγῆσας πρό-
τερον Λυκό-

φρονα τὸν τραγωιδόν, καὶ ἡ πάροδος εἶρε δραχμὴν, ἡ δὲ
θεά ἐγένετο

δωρεάν· Ταυρίων Ἑκαταλον χορηγῆσας πρότερον Ἀπολλό-
δωρον κω-

μωιδόν, καὶ ἡ πάροδος εὔρε δραχμὴν, ἡ δὲ θεά ἐγένετο
δωρεάν· Λέων Ἰάσονος

10 χορηγῆσας πρότερον Ἀπολλόδωρον τὸν κωμωιδόν, καὶ ἡ
πάροδος

εὔρε δραχμὴν, ἡ δὲ θεά ἐγένετο δωρεάν. — Μετοίκων·

Ἰάσων Ἑκατωνί-
μου χορηγῆσας πρότερον Μετάνειρον αὐλωιδόν, καὶ ἡ
πάροδος εὐ[ρεν]

δραχμὴν, ἡ δὲ θεά ἐγένετο δωρεάν· Ἑκαταῖος Ἀθηνοδώ-
ρον Στρα[το]-

νικεὺς χορηγῆσας πρότερον Θεόδωρον κωμωιδόν, καὶ εὐ-
ρεν ἡ πά[ρο]-

15 δος δραχμὴν, ἡ δὲ θεά ἐγένετο δωρεάν· Ἀπολλώνιος Φανο-

κρίτου χορηγῆσας πρότερον Θεόδωρον κομωιδόν, καὶ ἡ πάρ-
εὔρε δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν. οδο[ς]

Hermónax Posidippi f. (vs. 3) infra 121, 3. 122, 6 agono-
theta inscriptus est. Cleanax, Theoclis f. choregus (vs. 6) postea
stephanephorus factus est; cfr. 114, 3. 115, 3 sqq.

112.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 257.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τετάρτου μετὰ [Μέ]-
νιππον, ἀγωνοθέτου δὲ Μοσχίωνος τοῦ Ἀντιφῶντος[ος]
[οἱ]δε ἐπέδωκαν τῶν ἐπινευσάντων πρότερον· Θεαί[τη]-
τος Μελανίωνος ἀγωνοθετήσας Ἀθηνόδωρον Ἡρακλ[ελ]-
5 δου κομωιδόν ἡμέραν[ν μί]αν, καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴ[ν],
ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν· Θεαίτητος Μελανίωνος
χορηγῆσας . . . . . ν κομωιδόν ἡμέραν μίαν καὶ
εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν·
Ἰπποκράτης Μητρ[ο]δώρου χορηγῆσας πρότερον
10 Ἀθηνόδωρον Ἡρακλείδου κομωιδόν ἡμέραν μίαν
καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν·
Μάνδρων Φανοκρίτου χορηγῆσας Ἀθηνόδωρον Ἡρακλεί-
δου κομωιδόν ἡμέραν μίαν καὶ εὔρεν ἡ πάροδος
δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν· Δημήτριος
15 Ἀπολλοδώρου χορηγῆσας Ἀθηνόδωρον Ἡρακλείδου κο-
μωιδόν ἡμέραν μίαν καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θέ-
α ἐγένετο δωρεάν· Ἀγαθοκλῆς Ἰεροκλείους χορηγῆ-
σας μετοίκων Ἀθηνόδωρον Ἡρακλείδου κομωιδόν
ἡμέραν μίαν καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγέ-
20 νετο δωρεάν· καὶ τῶν ἐπ' ἐμοῦ ἐπινευσάντων ἐπέδωκαν·
Πύθων Σκύλακος χορηγῆσας Κλεινοῦν Εὐάνδρου χορ[ο]-
φάλτριαν ἡμέρας δύο, καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν,
ἥ δὲ θέα ἐγένετο δωρεάν· Ἀπολλώνιος Βίωνος χορηγῆσας
μετοίκων Κλεινοῦν Εὐάνδρου χοροφάλτριαν ἡμέ-
25 ραν μίαν, καὶ εὔρεν ἡ πάροδος δραχμὴν, ἥ δὲ θέα ἐγένε-
το δωρεάν.

Vs. 7 post χορηγῆσας in apographo Lebasii lacuna est de-
cem litterarum; nihil praeter comoedi nomen deesse atque falso

Waddington πρότερον supplevisse videtur post χορηγήσας. Fortasse hic quoque Athenodorus fuit inscriptus patris nomine non addito.

Hippocrates Metrodori filius choregus (vs. 9) agonothea est 115, 5. 116, 10.

113.

Iasi; v. ad n. 107. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 258.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ πέμπτου μετὰ Μένιπ[πον]
ἀγωνοθέτου δὲ Ὀλυμπιοδώρου τοῦ Φίλωνος οἶδε ἐπέδωκ[αν].

Μοσχίων Ἀντιφῶντος ἀγωνοθετήσας πρότερον ἐπέδω[κεν]
αὐλητὴν Νίκωνα ἡμέραν μίαν καὶ εὗρεν ἢ πάροδος δρα-
χμῆν, ἢ δὲ

5 θεὰ ἐγένετο δωρεάν· καὶ τῶν χορηγησάντων ἐπ' αὐτοῦ.
Λε[ίνων]

Λιούχου αὐλητὴν Νίκωνα ἡμέραν μίαν καὶ εὗρεν ἢ πά-
ροδ[ος]

δραχμῆν, ἢ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· Ἰεροκλῆς Φί[λ. . . .]
τραγωιδὸν Ἡρακλείδην ἡμέραν μίαν καὶ ἢ π[άροδος εὗρεν]
δραχμῆν, ἢ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν· κ[αὶ ἀγωνοθέτης]

10 Ὀλυμπιόδωρος Φίλωνος τραγω[ιδὸν Ἡρακλείδην ἡμέ]-
ραν μίαν, καὶ ἢ πάροδος εὗρεν [δραχμῆν, ἢ δὲ θεὰ ἐγένετο]
δωρεάν· Ὀλυμ[πιόδωρος Φίλωνος? χορηγήσας πρότερον
τρα]-

γωιδὸν Ἡ[ρακλείδην ἡμέραν μίαν, καὶ ἢ πάροδος εὗρεν
δραχμῆν, ἢ δὲ]

θεὰ ἐγέν[ετο δωρεάν· . . . . . χορηγήσας πρότερον]
15 τραγω[ιδὸν Ἡρακλείδην? ἡμέραν μίαν, καὶ ἢ πάροδος εἶ-]
ρειν [δραχμῆν, ἢ δὲ θεὰ ἐγένετο δωρεάν].

Vs. 7 extr. Φί[λωνος] Waddington. Vss. 14—16 supplevi.

Agonothetae Olympiodori (vs. 2. 10) filius est choregus 125, 11: Φίλων Ὀλυμπιοδώρου.

Filius Dinonis choregi (vs. 5), Διούχης Δείνωνος, comme-
moratur 117, 13.

114.

Iasi; „sur la face antérieure du montant de la porte du théâtre“; ibidem tituli 115 — 120. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 259.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετὰ Κλ[ε]-
 5 ἀνακτα Θεοκλείους, ἀγωνοθέτον δὲ Φιλοκλείους τοῦ Ἀ-
 ριστέου, οἶδε τῶμ | πρότερον ἐπινενύσαντων ἀπέδωκαν·
 10 Σώπατρος Ἐπιγράτου δραχμὰς διακοσίας, Φιλοκλῆς
 15 Ἀριστεύου δραχμὰς | διακοσίας, Πύρων | Λασίου δραχμὰς
 διακοσίας, Μελάριππος Ἐφεσίου | δραχμὰς διακοσία[s],
 20 Πολέμαρχος Ἀρτέμωνος δραχμὰς | διακοσίας.

Philoclis agonothetae (vs. 5. 12) filius commemoratur 123, 9: Ἀριστιάς Φιλοκλείους.

Sopater Epicratis filius (vs. 10) stephanephorus est 123, 1; confer etiam titulum 124.

115.

Iasi; v. ad n. 114. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 260.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτ[ο]υ μετὰ Κλε-
 ἀνακτα
 5 [Θε]οκλείους, ἀγωνο[θέ]του δὲ Ἰπποκρά[του] τοῦ Μη-
 τροδώρ[ου]
 [οἶ]δε τῶμ πρότερον [ἐπ.]ιδόντων ἀπέδωκα[ν· | Φ]ιλοκλῆς
 Ἀριστεύου δ[ρα]-
 10 [χ]μὰς διακοσίας, Αἰσ[χλ]ῆ[ς] Ἀπολλωνίου | δραχμὰς δια-
 κοσία[s]
 15 [Π]ολύαινος Λωροθέ[ου] | δραχμὰς διακοσίας | Μενέξενος
 πον δραχμὰς διακοσίας. Ποσειδίπ- |

Menexenus Posidippi f. commemoratur etiam 123, 6.

116.

Iasi; v. ad n. 114. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 261.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τετάρτου μετὰ Κλεά-
 5 νακτα Θεοκλείους | [ἀγω]γοθέτου δὲ Ε[ϋ] | θιάδου τοῦ Με-
 λανθίου οἶδε τῶμ | πρότερον ἐπινενύσαντων ἐν Λιονυσ[ί]-

118.

Iasi; v. ad n. 114. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 263.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ ἑκτου | μετὰ Κλεά-
νακτα Θε-

5 οκλείους, ἀγωνοθέτου δὲ Ὀμφαλίωνος | τοῦ Εὐβουλίδου οἱ-
δε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων ἐν Διογνύσοις ἀπέδωκαν·

10 Ἀπολλώνιος Παιωνίου δραχμὰς διακοσίας, Ἰάσων Ἀρε-
ταίου |

15 φύσει δὲ Μενίππου δραχμὰς διακοσίας, Μητρόφαντος
Δημοφῶντος |

δραχμὰς διακοσίας, | Μέλας Πόλλιος δραχμὰς διακοσίας,
Διό-

20 δωροῦ Σατύρου δραχμὰς διακοσίας Δρομέας Θεοδώρου Νε-
αίτινος δραχμὰς ἑκατόν, | Αἰβανος Ἀμφικλείους | Μύνδιος
δραχμὰς ἑκατόν.

Agonotheta Omphalio Eubulidis f. (vs. 5) stephanephorus
est 126, l. 127, 11.

Vs. 21 Νεαίτινος: Waddington adnotat, se nusquam vesti-
gium reperire oppidi Neaeti; putat autem Dromeam civem esse
urbis Siciliae, quae a scriptoribus Latinis (cf. Cic. Verr. IV 26, 59.
V 22, 56, al.) Netum, a Ptolemaeo Νέητον appelletur. Quod
verum esse docet locus Diodori, XXIII 4, 1, ubi illius urbis in-
colae Νεαίτινοι nominantur.

119.

Iasi; v. ad n. 114. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 264.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ | ἐβδόμου μετὰ Κλεά-
5 νακτα Θεοκλείους, ἀγωνοθέτου δὲ Ἀπολλωνίδου τοῦ Ἀρι-
στίππου |

οἶδε τῶν πρότερον | ἐπιδόντων ἀπέδωκαν· Ὀμφαλίων
Εὐβουλί-

10 δου δραχμὰς διακοσί|ας, Ἀρίστιππος Δωροθέου δραχμὰς δια-

15 κοσίας, Κλέων Ἀντινίχου δραχμὰς διακοσίας, Ἐρμίας
Λεωδά-

μαντος δραχμὰς | διακοσίας, Διονύσιος | Παμφίλου δρα-
χμὰς δι-

20 ακοσίας, Διονύσιος Ἀντιγόρου Ἀλαβανδέως | δραχμὰς ἑκατόν,
Ἀσκληπιάδης Ἱππολύκων Φασηλίτης | δραχμὰς ἑκατόν].

120.

Iasi; v. ad n. 114. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 265.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος | τοῦ ὀγδόου μετὰ Κλεάνακτα
Θεοκλείους, ἀγωνοθέτου δὲ | Κυδικλείους τοῦ Λυσήνους |
5 οἶδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων ἐν Διονυσίοις |
ἀπέδωκαν· Ἀπολλωνίδης | Ἀριστίππου δραχμὰς.
10 διακοσίας, Θαλλευκτος | Ἀντιφῶντος δραχμὰς |
διακοσίας, Ἀριστείδης | Ἀντιμένου δραχμὰς
διακοσίας, Γλαῦκος Ὑβρέου | δραχμὰς διακοσίας,
15 Ἐρηναιος Μανδρογένου | Μάγνης δραχμὰς ἑκατόν,
Κάσιος Ἀρίστωνος | Σελευκεὺς δραχμὰς ἑκατόν.

Vs. 17: Nomen Κάσιος ostendit, hunc metoecum fuisse civem Σελευκείας τῆς ἐν Πιερίᾳ, ubi colebatur Ζεὺς Κάσιος (Waddington).

121.

Iasi; „sur la face postérieure du montant de la porte du théâtre“. Eodem loco inveniuntur tituli 122, 123, 125 — 127. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 266.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος | τοῦ ἐνάτου μετὰ Κλεά-
νακτα Θεο-
κλείους ἀγωνοθέτου δὲ Ἑρμώνακτος τοῦ Ποσειδίππου
οἶδε τῶν |
5 πρότερον ἐπινευσάντων | ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· Κυδι-
κλῆς Λυσήνους δραχμὰς διακοσίας, Μενεκλῆς Ἑκαταίου |
10 δραχμὰς διακοσίας, Πολύγνωτος Δημοφώντος δραχμὰς,
διακοσίας, Θρασέας Ἀσάνδρου | δραχμὰς διακοσίας, Νέωνι,
Πυθαγόρου Φωκαειὺς δραχμὰς | ἑκατόν, Νύμφων Ἀρχαγά-
15 Συρακοσίους δραχμὰς | ἑκατόν. θου.

122.

Iasi; v. ad n. 121. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 267.

Ἐπὶ σφαιρηφόρου Εὐθυάδου | τοῦ [Μ]ελαν[θ]ίου, ἀγω-
νοθέτου δὲ |

- Ἐλένου τοῦ Θεοδότου οἶδε τῶν | ἐπινευσάντων πρότερον |
 5 ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· Ἑρμῶναξ Ποσιδίππον δραχμὰς |
 διακοσίας, Ἐλενος Θεοδότου | δραχμὰς διακοσίας, Διον-
 τιάδῃ[s] |
 10 Ἡρακλείδου φύσει δὲ Δημέου | [δραχμὰς διακοσίας . . .] |
 . . . . .

Leontiadēs (vs. 8) postea stephanephori munere functus est;
 cf. 129, 2. 130, 1 cett.

123.

Iasi; v. ad n. 121. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 268.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Σωπάτρου τοῦ Ἐπικράτου, ἀγωνο-
 θέτον δὲ Ἀντήνορος τοῦ [Δι]οφάντου οἶδε τῶν πρότερον
 5 ἐπινευσάντων ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· Μενέξενος Πο-
 [σ]ειδίππον δραχμὰς διακο[σ]ίας, Ἀπολλώνιος Διονυτᾶ |
 10 δραχμὰς διακοσίας, Ἀριστέας Φιλοκλείους δραχμὰς δι-
 ακοσίας, Πιζώδαρος Πιξωδάρον δραχμὰς διακοσίας, Πόρ-
 φυρος Πορφύρου δραχμὰς | διακοσίας, Πρωῖτος Διονυσ[ί]-
 15 [ο]ν Ἀντιοχεὺς δραχμὰς | ἑκατόν.

124.

Iasi; „sur le bandeau du mur extérieur du théâtre“. Ex
 Whelero, Chauldiero et ex codice Askewiano ed. Boeckh C. I. G.
 2681. Le Bas-Waddington l. l. n. 269.

[Σ]ώπατρος Ἐπικράτου χορηγ[ή]σας |
 [κ]αὶ ἀγωνοθετήσας καὶ στε-
 φανηφορ[ή]σας τὸ ἀνάλημμα καὶ
 τὴν ἐπ' αὐτοῦ περκίδα καὶ τὸ βῆ-
 5 μα Διονύσῳ καὶ τῷ Δήμῳ.

Boeckh priores editores secutus vs. 1 scribit [Ζ]ώπατρος
 et falsam habet linearum divisionem. — Sopater Epicratis filius
 Iasensis postquam muneribus choregi, agonothetae, stephanephori
 functus est, suis sumptibus partem theatri patriae suae reficien-
 dam curavit. Stephanephorus est Sopater 123, 1; praeterea
 commemoratur 114, 10, atque cum hic primo loco nominetur
 ex civibus, qui illo anno ἐπίδοσιν praestabant, anno antecedenti
 (h. e. ἐπὶ στεφανηφόρου τοῦ μετὰ Κλεάνακτα Θεοκλείους)
 videtur agonotheta fuisse. Choregum eum fuisse probabile est

item eo tempore, quod intercedit inter annos titulorum 113 et 114, cum in titulis servatis choregiae eius mentio non fiat, nisi fortasse nomen eius inscriptum fuit in titulo 113. — Ἀνάλημμα (vs. 3) est substructio cunei (κερκίδος); cfr. Dittenberger, Syll. 280 not. 4. Vs. 5 Διονύσῳ καὶ τοῦ Δήμῳ: cfr. n. 103, l. 4.

125.

Iasi; v. ad n. 121. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 270.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Εὐθιάδου τοῦ Μελανθίου τοῦ
 δεύτερον στεφανηφοροῦντος, ἀγωνοθέτου δὲ Δρ[α]-
 5 κ[ο]ντίδου τοῦ Ἑρμοδότ[ου] | οἶδε τῶν πρότερον ἐπινε-
 σ[άν]-
 των ἐν Διονυσίοις ἀπ[ε]δόωκ[αν]. | Μόσχος Μόσχον δρα-
 χμὰς διακο-
 10 σίας, Στησίλοχος Δημέον καθ' ὑοθεσίαν δὲ Φερετίμο[v] δρα-
 χμὰς δι[α]-
 κοσίας, Φίλων Ὀλυμπιοδώρο[v] | δραχμὰς δια[κοσίας . . . . .] |
 Κτησιφῶντος [δραχμὰς δια[κοσία[ς . . . . .]] |
 15 [δραχμὰς δια[κοσία[ς] | Ἑκαταῖος Οὐλιάδου [δρα]-
 χμὰς] διακοσία[ς . . . . .] | . . . . . δραχ- |
 μὰς ἐ[κατόν].

Supra 107, 20 commemoratur Ἑρμοδωρος Δρακοντίδου, in hoc titulo (vs. 4/5) Δρακοντίδης Ἑρμοδότ[ου]; cum nomina ceteroquin plane eadem sint, non improbabile videtur, hoc loco legendum esse Ἑρμοδ(ώρ)[ου], ut agonotheta Dracontides filius sit eius Hermodori, qui est 107, 20.

Pater Stesiochi (vs. 9), Δημέας Στησιόχου stephanephorus est ap. Le Bas-Wadd. n. 251. (Wadd.)

126.

Iasi; v. ad n. 121. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 271.

Ἐπὶ στεφα[v]η[φόρ]ου Ὁ[μ]φα[λί]ωνος [τοῦ Ε]ὐ[β]ουλίδου, |
 [ἀγ]ω[π]οθ[έτου δὲ] sqq.

Huius tituli tam paucae supersunt litterae, ut nullum in iis agonothetae vel choregi nomen dignosci possit. Stephane-
 phori nomen restituit Waddington ex titulo insequenti (vs. 11).

127.

Iasi; v. ad n. 121. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 272.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου | Ἀρχελάου τοῦ Δρά[χου]-
 τος, ἀγωνοθέτου δ[ὲ] | Μενίππου τοῦ [Κράτη]-
 5 τος οἷδε τῶν προ[τέρων] | ἐπινευσάντων ἐν Δ[ιο] |
 νούσις ἀπέδωκα[ν· ἀγω]νοθέτης [Δ]ιυλλο[ς] |
 10 [Εἰρη]ναίου δραχ[μὰς] | δια[κοσίας, στεφα[νῃ]-
 φορῶ[ν Ὀμ]φαλίων Εὐ[βουλίδου] δραχ[μὰς δι]-
 ακοσί[ας, ... | . . . . . δραχμὰς] |
 15 διακοσί[ας . . . . . |]ει[. . . . . δραχμὰς] |
 διακοσίας, [Λά]σο[ς] | Παρμενίδου δ[ραχμὰς] |
 20 [δ]ιακοσίας, . . ου . . . | . . . . . |
 . . . . . ξου δραχ[μὰς . . . | . . . . .] |
 . . . . . αἰον [δραχμὰς] | ἑκατόν.

Supplementa [Κράτη]τος vs. 4 et [Λάσ]ο[ς] vs. 17 non certa esse videntur.

128.

Iasi; „sur le bandeau du mur du théâtre“; eodem loco inveniuntur tituli 129—135. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 273.

Huius inscriptionis admodum parvae reliquiae supersunt. Agnoscuntur haec: [οἷδε . . . . . ἀπέ]δωκαν· [ἀγω]νο[θέ-
 τῃς . . . . .] Ὀβρίμου . . . . . δραχμὰς ἑκατόν.

129.

Iasi; v. ad n. 128. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 274.

- [Ἐπὶ στεφανηφό]ρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ [Λεοντιάδην]
 [Ἡρακλείδου φύσ]ει δὲ Δημέ[ου], ἀγωνο[θέτου δὲ . . .]
 (quinque versus legi nequeunt)
 [. . . . . ἀγωνο]θέτης Ἀριστίδης
 Μενεκράτου, καθ' ὑποθέσιν [δὲ Παμ]μένου[ς]? ἕκαστος
 10 δραχμὰς διακοσίας μετοίκων· . . . . ου . . .
 Ἀμφικλ[είδους . . . . .] δραχμὰς ἑκατόν.

130.

Iasi; v. ad n. 128. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 275.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλ[ωνος] τοῦ δευτέρου [μετ]ὰ Λ[ε-
 ο]ντιάδην

κοσίας, vs. 10/11 . . . . Φίλωνος Σελ(γε)ὺς [ἐκ]άτερος δραχ-
μ[ας] ἑκατόν.

134.

Iasi; v. ad n. 128. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 279.

[Ἐπ]ὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Ἰάσονα
[. . . . . ἀ]γωνοθέτου δὲ . ω . . . . .

135.

Iasi; v. ad n. 128. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 280

. . . . .
7 ΠΑΙ . . . . ΤΩ . . . . ΤΑΙΟΥ . . .
ΔΟΤ . . . . τοῦ Ἀριστέου . . . . .
ΩΝΑ . . . . ΟΥ . . . . δημοσ . . .
10 . . . . ανος Ἑρμοκράτο[υς]
[δραχμὰς δ]ιακοσίας, Ἑρμίας
. . . . . νος δραχμὰς ἑκατόν.

136.

Iasi, „sur la base du mur du théâtre“. Eodem loco in-
veniuntur tituli n. 137 — 153. Edd. Le Bas-Waddington l. l.
n. 282.

Tam paucae huius inscriptionis litterae servatae sunt, ut
plane nihil ex iis restitui possit. Apparet tamen titulum ante-
cedentibus et insequentibus similem fuisse.

137.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 283.

[Ἐπὶ στεφ]α[ν]ηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Κλεά-
ν[ακ]τα Κλε[ά]νακτος, ἀγωνοθέτου δὲ Δημητρίου τοῦ Δημη-
τρίου καθ' ὑπόθεσιν δὲ Μενεκλείους οἷδε τῶν πρότερον
ἐπινευσάν-
των ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Καλλιμήδης Πλου-
σίωνος· χορηγοί· Μῆτρις Μήτριος, Ἑρμογένης Ἀπολλοδώρου,
5 Διογένης Μελάνθου, Νύσιος Κτησικλείους, ἑκαστος
αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Μηνόφιλος
Διονυσίου Μαλλώτης, Μέλας Δημητρίου Εὐρωμεύς,
ἑκάτερος αὐτῶν δραχμὰς ἑκατόν.

Choregus Nysius, Ctesiclis filius, infra 152, 2 est agono-
theta; cfr. ad n. 152.

138.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 284.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τ[οῦ δευτέ]([ρ)ου
μετὰ Κλεάνακτα Κλεάνακτος, ἀγωνο[θέτο]ν δὲ
Κυδίου τοῦ Μενεξένου οἶδε τῶν πρότε[ρο]ν
ἐπινευσάντων ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκ[α]ν·
5 ἀγωνοθέτης Δημήτριος Δημητρίου καθ' ὑο[θ]εσί[αν] δὲ
Μενεκλείους δραχμὰς διακοσίας· χορηγοί·
Μένιππος Ἀριστέως, Μόσχος Ἀγλαοφῶντος
φύσει δὲ Μενεδήμων, Ἀριστίων Σώφρονος,
Θεόδотος Θεοδότου τοῦ Τιμάρχου, ἕκαστος
10 αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Μενεκράτης
Δημητρίου Λαοδικεύς, Νικάνωρ Διοφάντο]ν
Ἀντιοχεύς, Θεόδотος [Ερμοτί]μον Μ . . . . .
Κυδίας Μενεξένου ἀγωνοθετῶν ἐπέδωκαν
κωμικοὶδὲν Εὐκλῆν Ἰάμβου ἡμέρας δύο, καὶ ἡ θεά
15 ἐγένετο δωρεάν.

Vs. 1 τ[οῦ τρι]του Waddington (T . . . . TOY Le Bas), sed agonothesiae Demetrii (vs. 5) mentio ostendit, hunc titulum spectare ad annum proximum post annum tituli 137 (cfr. 137, 5), atque cum in exemplari Le Basii T ante OY incertum esse videatur, non dubitavi supplere τ[οῦ δευτέ]([ρ)ου, etsi spatium vix sufficere videtur. Titulos 138 et 139 non spectare ad duos continuos annos inde praeterea possit concludi, quod agonothesia nostri tituli, Cydias, non est inter eos, qui in titulo 139 ἐπίδοσιν praestitisse dicuntur; sed hoc argumento uti nolo, quod dici potest, Cydiam anno proximo ἐπίδοσιν non praestitisse, quod iam ipso agonothesiae anno eam praestitit; cfr. vs. 13. — Cydiam illum postea stephanephorum factum esse videmus ex titulis n. 140 — 144. Hoc anno una cum tribus metoecis Euclem comoedum in duos dies conduxit ad fabulas agendas.

139.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 285.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τετάρτου μετὰ
 Κλεάνακτα Κλεάνακτος, ἀγωνοθέτου δὲ Ἀερῖωνος
 τοῦ Ἰεροκλείους τοῦ Θεογένου οἶδε τῶν πρότερον ἐπι-
 νευσάντων ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· Λωρόθεος
 5 Μιννίωνος, Ὀνά[τα]ς Μηνοφίλου, Φ[ρί]ξος Σατ[ύ]ρου,
 Ἀερῖων Ἰεροκλείους τοῦ Ἀριστογένου, Γλαῦκος Ἀριστέου,
 Νουμήνιος Νουμηνίου τοῦ Σωσιβίου, ἑκαστος αὐ[τῶν]
 δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Ἡράκλειτος
 Καλλισθένου[ς Μ]άγνης ἀπὸ [Μ]αιάνδρου, Εὐήνεμος
 10 Ἀπολλωνίου[ς Μ]αραθηνός, ἑκάτερος αὐτῶν δραχμὰς ἑκατόν.

Propter mentionem civis Marathi, urbis Phoeniciae, quae
 regnante Alexandro Bala (151 — 146) deleta est, Waddington
 hunc titulum anno 146 antiquiorem esse debere contendit; qua
 de re cf. p. 221 sq.

140.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 286.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Κυδ[ί]ου τοῦ Μενεξένου
 ἀγωνοθέτου δὲ Ἀπολλ[ωνί]ου τοῦ Ἰατροκλείους
 οἶδε τῶν πρότερον ἐπινε[υσά]ντων ἐν Διονυσίοις
 ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Οὐ[λί]αδης Πινδάρου·
 5 [χορ]ηγοί· Σίμαλος Δαΐου, Μηνόδοτος Ἀπολλωνίου,
 Δράκων Νεβρίδου, Α[ε]ο[ν]τιάδης Ἑρμίου, Ἡραῖος . . . . .
 Μητρό[φ]αντος Ε[ὐ]δάμιος δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων·
 Διονύσιος Νικάνορος Ἰε[ραπ]ολίτης δ[ρ]αχμὰς ἑκατόν.

141.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 287.

- Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Κυδ[ί]αν
 Μενεξένου, ἀγωνοθέτου δὲ Μητροδώρου τοῦ Μηνοφίλου
 οἶδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν·
 ἀγωνοθέτης Ἀπολλώνιος Ἰατροκλείους· χορηγοί·
 5 Ἀπολλώνιος Ἰατροκλείους, Ἑρμογένης Μιννίωνος τοῦ Ἑρ-
 μογένου,
 Ἀντίπατρος Μενεκλείους, Διότιμος Διοτίμου, ἑκαστος
 δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Κινέας Πρωτοῦρχου
 Τραλλιανὸς Τράλλειον τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου, Ποσει-
 δώνιος

Βεννέτου Ἡρακλεώτης Ἡρακλείας τῆς ἐν τῷ Πόντῳ
10 ἑκάτερος δραχμὰς ἑκατόν.

Choregi Antipatri (vs. 6) filius commemoratur 146, 8: Με-
νεκλῆς Ἀντιπάτρου.

Frater Cineae metoeci (vs. 7) est Σώσιλος Πρωτοάρχου
Τραλλιανός 149, 7.

142.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 288.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου
μετὰ Κυδῖαν Μενε[ξέ]ν[ου], ἀγωνοθέτου δὲ Μενεδήμου
τοῦ Μενεδήμου τοῦ Δαμοκράτου
οἶδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων ἐν Διονυσίοις
5 ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Μητροόδωρος Μηνο[φί]λου
δραχμὰς διακοσίας· χορηγοὶ Σωτάδας Νικαρίστου,
Ξε[ν]οκράτης Ἀπατουρίου, Διόγνητος Διοφάντου, Χρύσιπ-
Ἀπολλωνίου, ἑκαστος αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας· πος
μετοίκων· Διοσκουρίδης Ἀπολλωνίου Σινωπεύς,
10 Μενόλας Πρωτέως Ἀλινδεύς, ἑκάτερος δραχμὰς ἑκατόν.

143.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 289.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ τρίτου μετὰ Κυδῖαν
Μενεξένου, ἀγωνοθέτου δὲ Ζωΐλου τοῦ Μνησίου
οἶδε τῶν πρότερον ἐπι[ν]ευσάντων ἐν Διονυσίοις
ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτ[η]ς Μενέδη[μο]ς Μενεδήμου
5 τοῦ Δαμοκράτου δραχμὰς δια[κο]σίας· χορηγοὶ Ἑρμίας
Μηνο[φί]λου, Ἀρχύτας . . . . . Τελεσία[ς] Τε-
[λε]σίου . . . . .] ἰου δ[ρα]χμὰς διακοσία[ς]·
μετοίκων· Σύμμαχος Δημάρχου Ἀντιοχεύς, Θεόδωρος
Θεοδώρου Ἀλινδεύς, ἑκάτερος δραχμὰς ἐκ[α]τόν.

Vs. 6 ΜΗΝΟ . . ΙΟΥ, quod Waddington falso supplevit
Μηνο[δό]του, non animadvertens eundem hominem nominari
151, 6: Ἑρμίας Μηνοφίλου.

144.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 290.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλ[λωνος]
 τοῦ τετάρτου μετὰ Κ[υδαν] Με[ν]-
 εξένου, ἀγωνοθέτου δὲ Β[λόσ]ωνος τοῦ Πυθί-
 ωνος οἶδε τῶν [πρότε]ρον ἐ[πι]νευσάντων
 5 ἐν Διον[υ]σί[οις] ἀπ[έ]δ[ω]καν· ἀγωνοθέτ[ης Ζω]-
 ἴλος Μ[νη]σέου δρα[χμὰς διακοσίας, χ]ορη-
 γοί· Ε . . . τη . . . . .
 . . . . .
 . . . . . [δραχμὰς δι]-
 10 ακο[σίας] . . . . .
 . . . . . δραχμὰς ἑκατόν.

145.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 291.

Ἐπὶ στεφανηφόρου [Ερ]μο[δ]ότου τοῦ Ἑρμίου, ἀγωνοθέτου δὲ
 Λιμναίου τοῦ Ε[ὐδώρ]ου οἶδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων
 ἐν Διονυσίοις ἀπ[έ]δ[ω]καν· ἀγωνοθέτης Βλό[σ]ω[ν Πυ]θί[ω]-
 νος, [χο]ρηγοί· . . . . .] ος τοῦ Διοκλεῖδος,
 5 Ν . . . . . Δημητρίω[ν] . . . ΤΟΥ . . . ΕΥΗΘΕ . . [δραχμ]-
 [ὰς διακ]οσίας· μετοί[ω]ν . . . . ΤΩ . . . . .
 . . . . ΩΝΟ . . . . . τος δρα[χμὰς ἑκα]τόν.

146.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 292.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἑκαταίου | τοῦ Χρυσάφου, ἀγωνο-
 θέτου δὲ |
 Σιμάλου τοῦ Κυδίου οἶδε τῶν | πρότερον ἐπινευσάντων
 ἐν Λι-
 5 ονυσίοις ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Λιμναῖος Εὐδώρου· χορη-
 γοί· Ἱπποκράτης Λεοντίσκου, | Μενεκλῆς Ἀ[ντ]ιπάτρου,
 Χάρης |
 10 Χάρητος, Ἰριστεῖας Ἰριστεῖου φύσει δὲ Θανμασίον, ἑκα-
 τος δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Ἑκαταῖος Ζωνίου Θραῖξ,
 Πίλεος Φιλιστ[ί]δ[ου] Κυμαῖος, ἑκάτερος δραχ[μὰς] ἑκατόν.

Choregus Chares, Charetis filius (vs. 8), agonothea est
150, 4. 151, 4.

147.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 293

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀντιγόνου τοῦ Ἀντιγόνου, ἀγωνοθέ-
του δὲ Μνησιθέου τοῦ Ἀθηνοδώρου φύσει δὲ Μενεδήμου
οἶδε τῶν π[ρ]ό[τερ]ον ἐπινευσάντων ἐν Διο[νυσίοι]ς
ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Σίμαλο[ς] Κυδίου

- 5 δραχμὰς διακοσίας· χορηγοί· Ἀνθέας Μενίσκον, Ἀπολλώνιος
Μηροδώρου, Θεόδωρος Λαῖου, Δημήτριος Ἀλέξιδος, ἑκα-
στος δ. ὄ.

μετοίκων· Δαμόθεος Ἀλεξ[αν]δρίδου Μυριναῖος, Μένης
Παπιάδου Ἀλινδεὺς ὀρ[αχμὰ]ς ἐκ[ατόν].

148.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 294.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Ἀντίγονον
Ἀντιγόγου, ἀγωνοθέτου δὲ Θεοδώρου τοῦ Μελανίωνος
οἶδε τῶν πρότερον ἐ[πι]ν[ευ]σάντων ἐ[ν] Διονυσίοις
ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Μνησίθεος Ἀθηνοδώρου, φύσει δὲ
5 Μενεδ[ή]μον· χορηγοί· Μενέδημος Μενεκράτος,
Θεόφιλος Ἀναξίππου, Διονύσιος Μενίπ[π]ου, Μηνότιμος
Πόδωνος, ἑκαστος δ. ὄ.

μετοίκων· Ἀγάθινος Λέοντος Ἀπαμεύς, Νικήτας
Ἰάσονος Ἱεροσολυμίτης, ἑκάτερος δ. ὄ.

149.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 295.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ δευτέρου μετ' Ἀντίγο-
γον Ἀντιγόγου,
ἀγωνοθέτου δὲ Δημαγόρα τοῦ Ἐρμοδώρου οἶδε τῶν πρό-
τερον ἐπινευσάντων
ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· ἀγωνοθέτης Θεόδωρος Μελανίω-
νος, καὶ χορηγοί·
Ἡλ[ιό]δοτος Ἀριστοκρίτου, Θεόδ[ω]ρος Μελανίωνος, Θεόδο-
τος Θεοδότου,

5 Δρακοντίδης Διοκλεί[ους], ἑκαστος δ. σ.
 μετοίκων· . . . φῶν Πολ[υ]τίμου Ἀντιοχεύς δ. ρ.
 Σώσ[ι]λος Πρωτο[άρ]χου [Τρ]αλλιανός δ. ρ.

Vs. 6 *H* . . . ΦΩΝ Le Bas; [Δημο]φῶν? scripsit Waddington.

150.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 296.

Ἐπιστε[φαν]η[φό]ρου Ἑκαταίου τοῦ Ἀν[τι]γενέου, ἀγ[ων]οθέ-
 5 του δὲ Χάρητος | τοῦ Χάρητος οἶδε | τῶν πρότερον ἐπι-
 νευσάντων ἐν Αἰ[ον]υσίοις· ἀγωναθέ[τη]ς Μενίσκος Δρά-
 10 [κο]ντος τοῦ Μενίσκου, καὶ χορηγοί· | Μενίσκος Δράκον-
 15 τος τοῦ Μενίσκου, | Ἀπολλωνίδης Ἑ[κα]ταίου . . . . |
 . . . . . | . . . . . | . . . . . |
 20 . . . . . | ἑκαστος δ. σ. | μετοίκων·
 . . . . . | . . . . . | . . . . NI . . |
 25 . ΝΟΣ . . . . . | εὐς ἑκάτερος δ. ρ.

151.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 297.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Θεαιτήτου τοῦ Θεα[ιτήτου]
 τὸ δεύτερον στεφανηφόρου, ἀγωναθέτου δὲ Λέοντος
 τοῦ Μενόιτου οἶδε τῶν πρότερον ἐπινευσάντων
 ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· ἀγωναθέτης Χάρης Χάρητος,
 5 χορηγοί· Ἀριστόμαχος Εἰρηναίου, Ἡγήμων Πο . . . . .
 Ἑρμίας Μηνοφίλου, Ἀριστέας Μελανίωνος, ἑκαστος
 δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· Εὐχάρης Χάρητος
 Ἀπαμεύς, Ἑκαταὶς Μηνογένου Λαοδικεύς,
 ἑκάτερος δραχμὰς ἑκατόν.

Vs. 5 extr. *ΠΟ* . . . *ΕΠΠΟ* Le Bas; Waddington scripsit
 Πο[σειδίπ]πο[υ]

152.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 298.

Ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀπόλλωνος τοῦ μετὰ Θεαίτητον, ἀγωνα-
 θέτου δὲ Νυ[σ]ίου τοῦ [Κτ]ησικλείους οἶδε τῶν πρότερον ἐπι-
 νευσάντων ἐν Διονυσίοις ἀπέδωκαν· ἀγωναθέτης Λέων

*Μενο(ιτου), χορηγολ· Μενοίτιος Σατυρίωνος, Δημήτριος
 Αυτόματου,*
 5 *Μελάνθιος Μελανίππον, Ουλιάδης Ἀθηναγόρου, ἑκαστος
 δραχμὰς διακοσίας· μετοίκων· [Πύ]θης Ἀριστείδου Βιθυνός,
 Διογένης [Τ]ανυβότου [Καλλ]ατιανός, ἑκάτερος δραχμὰς
 ἑκατόν.*

Vs. 2 [Στ]ησιχλείους supplevit Waddington; sed v. 137, 6:
Νύσιος Κτησιχλείους.

Vs. 4: *MENONOS* Le Bas; sed homo idem est ac *Λέων
 Μενοίτου* 151, 2, quare *Μενο(ιτου)* emendavi.

153.

Iasi; v. ad n. 136. Edd. Le Bas-Waddington l. l. n. 299.

*Ἐπὶ στεφανηφόρου Ὀβρίμου τοῦ [Λυκ]ίδου[υ],?
 ἀγωνοθέτου δὲ Φαρακίδου τοῦ Ἀν . . . . .
 οἶδε τῶν [πρότερον ἐπινευσ]άντων [ἐν Διονυσί]αις
 ἀπὲδ[ω]κ[αν]· ἀγω[νοθε]της [Εὐ]δαμος Κυδικλ[είου]ς,
 5 χορ[ηγολ] . . . . .*

Nomen patris stephanephorī etiam *Λύσις* ([*Λύσ*]ιδου[ς])
 fuisse potest (Waddington).

154/155.

Rhodus insula.

154.

Magna basis marmoris albi, inventa in ea parte urbis Rhodi,
 quae a Iudaeis obtinetur. Ed. E. Loewy, *Archaeolog.-epigr.
 Mittheil. aus Oestreich VII* p. 111.

. . . . .
*χοραγήσαντα τ[ρ]αγωιδοῖς
 καὶ νικάσαντα
 Ἀλεξάνδρεια καὶ Διονύσια
 θεοῖς.*

Titulus fuit inscriptus statuae choregi, cuius nomen periit.
 Vicit hic choregus duobus sollemnibus, Alexandreis et Dionysiis.
 Ex his Alexandria Loewy putat ea esse, quae a foederatis
 Ionum civitatibus celebrabantur prope Teon in memoriam Alex-
 andri Magni; cfr. Strabo XIV p. 644. Dionysia in titulo com-

memorata cuius sint urbis dubium esse dicit editor, videri tamen sedem eorum fuisse urbem orae Asiaticae vel insulam prope sitam. Haec fortasse vera esse possent, si titulus pertineret ad artificem Dionysiacum, qui illis sollemnibus vicit. Sed quomodo fieri potuerit, ut civis urbis Rhodi choregiam praestaret in aliis urbibus et sumptus faceret ad alienarum urbium ferias celebrandas equidem non intellego. Maxime apparet ex hoc titulo, in ipsa urbe Rhodo fuisse Alexandria et Dionysia, atque has ferias certaminibus musicis celebratas esse, ad quae cives choregi sumptus praebebant. Alexandria Rhodi fuisse propterea minime est mirandum, quod constat, Rhodios magna apud Alexandrum M. gratia floruisse; cf. Diod. XX 81, 3. — Choregia civium Rhodiorum saepius commemoratur; cf. Ross, Inscr. ined. fasc. III n. 278. 279.

155.

In insula Rhodo, in arce urbis Lindi. Lapis in duas partes fractus est. Ed. Ross, Hellenica I, p. 113 sqq. n. 47.

- A. . . . .
 . . . . . περὶ χορά(γῶ)ν? [ἐπ' ἱερῶς]
 [τοῦ μὲν Διὸς? . . .]στράτου, τοῦ δὲ Ἄλλου Ῥοδο-
 (π)ε[λ]θευς, (Δ)ιοσ[θύ]ου ἐνδεκάτῃ ἔδοξε μᾶστροις
 5 καὶ Λινδίοις· ἐπιστατᾶν γνώμα· ἐπειδὴ πλείο-
 ταν πρόνοιαν ὁ σίμπας δᾶμος ὑ[πέδειξε] εἰς τὸ
 τὰς τοῦ Διονύσου τειμᾶς συν[τηρεῖν . . . . καὶ]
 ἀγῶνας τελεῖν καὶ πομπὰς καὶ θυσίας . . . .
 . . . . . χοραγῶν ποιούμενοι αἰ[ρεσίν?]
 10 καὶ πολειτᾶν καὶ ξένων ὁμοίως δέκα,
 οἳ εἰς τὰν ποτὶ τὸν θεὸν εὐσέβειαν . . . . .
 ται· δεδόχθαι Λινδίοις κνρωθέντος τοῦ-
 δε τοῦ ψαφίσματος τὰ μὲν ἄλλα πάντα γει-
 νεσθαι περὶ τὸν Σμίνθιον κατὰ τὰ ῥ . . . . .
 15 . . ἰσμα Λινδι[ων?], αἰρείσθων [δὲ τοὶ . . . . .]
 τοὶ αἰὲν ἐν ἀρχῇ (ἐ)όντες ποτ[ὶ τοῖς . . . . .]
 αἰρουμένοις χοραγοῖς καὶ ἄλλο(υ)ς χοραγο(ύ)ς
 ἐκ τῶν κατοικούντων καὶ γεωργούντων ἐν
 Λινδίᾳ πόλει ξένους ἕξ, εἴκα μ(ή)τινες ἐπαν-
 20 γέ(λλ)ωνται· τοὶ δὲ αἰρεθέντες στελλόντω
 ποτὶ τὰν ἐν τοῖς Σμινθίοις ἕκαστος καθά-
 περ καὶ τοὺς ἄλλους . . . . . ποι-

είσθων ἐν(α)υσίαν . . . . .

. . . . .

novem versus fragmenti A omittuntur.

- B. δὲ τ(ὸ)ν (Ἄ)μιον?, οἱ κρείωντα[ι . . . . .
 Διονύσου· ὁ δὲ ἱερὺς τῆς Ἀθάνας [ποτιφερέτω πο]-
 (τι) τοὺς μᾶστρους τὰ ὀνόματα τῶν κατασ(τ)[α]-
 θέντων . . . . . ὁ δὲ χοραγῆσας
 5 ἔχέτω [ἀτέλειαν ταύτας τῆς λειτουργίας . . . . .]

quinque versus omittuntur

- 11 . . . . . Αἰνῶδιον μῆδὲ ὁ ἡ[ε]ρ[α]-
 (τ)είσας Ἀθάνας κατ[. . . κατὰ] δὲ τὸ αὐτὸ . . . ,
 . . . . . διαδεξιόμενος . . κατασπείσας ἡποτει-
 νέτω) . . . . . Διονύσου, [ἀτα]ργελλέτω δὲ ὁ χρί-
 15 ζων ἐπὶ τῶν . . . . . ας· τῶν δὲ χορα-
 γησάντων [τὰ ὀνόματα ἐγγράφας] ἐς τὸ γράμμα ὁ ἱε-
 ρεὺς τοῦ Διονύσου [ἐπιγερέτω ἐπὶ τὸν γραμματῆ
 τῶν μᾶστρων . . . . .
 . . . . .

Habemus decretum Lindiorum de choregia. Maxime dolendum est, quod titulus tam male scriptus et servatus est, ut paucis locis verborum sententia agnōsci possit. Complura tamen melius quam Ross intellexisse et restituisse mihi videor.

Vs. 2 ΧΟΡΑΜΟΝ emendavit Ross; deinde idem dubitanter scripsit τοῦ μὲν Διονύσου, sed ante dei nomen fuisse debet ἱερατεύοντος vel ἐπ' ἱερέως, atque deum spatii rationibus ductus Iovem fuisse conieci, non ignorans hoc non esse certum.

Vs. 6 ἑ[πέσχετο] Ross, vs. 7 idem σιν[τηρεῖν? καλῶς καὶ], in quibus collocatio adverbii καλῶς offendit. Vs. 9 init. ΕΙΣΜΕ-ΑC . . .; αἶρεσιν supplevit Ross. Vs. 10 Ross ὁμοίως δὲ κα[ι]. Vs. 15 ΓΕΙΣΜΑΙΝΑΙΟ . . . ΑΙΡ cett. Versuum 16 sqq. sententiam recte perspexisse mihi videor; praeter ceteros choregos alios placet creare e peregrinis Lindi habitantibus, nisi inveniantur, qui sua sponte hoc munus suscipiant. ΑΛΛΟΙΣΧΟΡΑΓΟΙΣ vs. 17 emendavi. Versus 19 quid sibi velit Ross omnino non intellexit; ΕΙΚΑΜΜΤΙΝΕΣ emendavi, item ΕΠΑΓΓΕΝΩΝ-ΤΑΙ. Vs. 22 post ἄλλους Ross habet ΠΕΡΙΑΝΤΑΝΘΑΙΠΟΙ, vs. 23 ΕΝΙΘΥΣΙΑΝ, quod emendavi, et tum ΑΝ·ΕΙΟΝΤΩ ΞΕΝΟΥCΙΝ, vs. 24 ΤΩΙ.

Fr. B vs. 1 ΑΕΤΑΝΥΑΙΟΝ, quod emendare conatus sum

vs. 2 *ποτιφερέτω* supplēvi; vs. 3/4 *KATAΣΧ. ΘΕΝΤΩΝ* emendavi; Ross scripsit *κατασχ[ε]θέντων*. Vs. 5 supplēvi statuens hic indicatum fuisse, quo temporis spatio intermisso cives denuo choregiam praestare cogi possent. — Supplementa vss. 12, 16, 17 mea sunt; vs. 12 *KAT . . . . . ΔΕΤΟΑΥΤΟΙΕΝΕ*, vs. 13 *ΟΙ. ΟΝΑΙΑΑ*. Vss. 13/14 multam constitui non intellexit Ross. Manifestum est constitui, ut haec multa sacra sit Bacchi, neque vero plane expedio haec versus partem: *ἀποτει- ΝΕΤΟΝΕΡΑ . ΔΙΟΝΥΣΟΥ*.

Mensis Rhodius *Διόσθνος* saepius commemoratur in ansis diotarum Rhodiarum (cfr. C. I. G. III p. IX n. 250, p. X n. 310, p. XI n. 339); eundem fuisse Therae apparet ex C. I. G. 2448. — *Οἱ μάστροι* fuerunt magistratus, qui saepissime in titulis Rhodiis commemorantur. Cf. Harpocr. s. *μαστῆρες*· *ἔοικεν ἀρχή τις εἶναι ἀποδεδειγμένη ἐπὶ τὸ ζητεῖν τὰ κοινὰ τοῦ δήμου, ὥς οἱ ζητηταὶ καὶ οἱ ἐν Πελλήνῃ μάστροι, ὥς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Πελληνέων πολιτείᾳ*. Eiusdem nominis magistratus fuit Delphis; cf. Dittenberger, Syll. 232. — De cultu Bacchi et Apollinis Sminthii in insula Rhodo cf. Heffter, Griech. Götterdienste auf Rhodos p. 31 sq. 41 sq. In utriusque dei honorem videntur Lindi certamina habita esse, ad quae choregi sumptus praebebant.

III.

Tituli incerti loci.

156.

Anthol. Palat. VI 339. Theocr. Epigr. 12.

*Δημομέλης ὁ χορηγός, ὁ τὸν τριποδ', ὃ Διόνυσε,
καὶ σὲ τὸν ἡδίστον θεῶν μακάρων ἀναθείς,
μέτριος ἦν ἐν πᾶσι· χορῶ δ' ἐκτίσαστο νίκην
ἀνδρῶν, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ προσηκόν ὄρων.*

157.

Anacreon, Epigr. 7. Anthol. Pal. VI 140.

*Παῖδι φιλοστεφάνῳ Σεμέλας μ' ἀνέθηκε Μέλανθος,
μῦᾱμα χοροῦ νίκας νίδος Ἀρηφίλου.*

Addenda et Corrigenda.

P. 143 n. 55 plenius ed. U. Koehler, Mittheil. des arch. Instit. X p. 231 sqq. (C. I. A. II 1246):

*Νι[κ]λ[α]ς Νι[κ]οδήμου Ξυ[π]ταιῶν ἀνέθηκε νικήσας χορηγῶν
Κεκροπιδι παίδων.*

*[Π]ανταλέων Σικυνῶνιο[ς] ἡῦλει, αἶσμα Ἑλπήνωρ Τιμοθέου.
Νέαιχμος ἦρχεν.*

Apparet me recte lectiones Beulii vs. 1 .... οδήμον, vs. 2 [Π]ανταλέων praetulisse; in eo vero erravi, quod ante [Π]ανταλέων chorodidasalum nominatum fuisse statui. Ii chorodidasali, qui, ut hic, antiqui poetae dithyrambum iterum docebant, aut digni non habiti esse videntur, qui in titulis choregicis commemorarentur, aut statuendum est, tibicines eorum munere functos esse, quod unice verum esse contendit Koehler. Quomodo accipienda sint verba αἶσμα Ἑλπήνωρ Τιμοθέου, ille prorsus eodem modo explicat atque ego. — Niciam choregum fortasse esse nobilem huius nominis pictorem, quem civem Atheniensem et divitem fuisse constat, haud male coniecit Koehler. Pater huius pictoris apud Pausaniam (I 29, 15. III 19, 4. IV 31, 12) nominatur Nicomedes, sed uno loco (I 29, 15) in codice Parisino pro *Νικομήδους* est *Νικοδήμου*, atque hanc esse veram lectionem non est incredibile, cum in titulo nostro sit *Νικίας Νικοδήμου*. — Dionysia anni 319, ad quae etiam titulus n. 54 pertinet, maiore quam solebant splendore celebrata esse inde conclusit Koehler, quod Nicanor Macedo iis interfuisse et sumptus in ea fecisse videtur (cf. Plut. Phoc. 31). Id sane recte se habere nequit, quod dicit Plutarchus, eum agonothesiam factum esse.

Data occasione liceat hoc loco proponere restitutionem parvae inscriptionis, quae pertinet ad certamen praeconum, et quae quid sibi vellet omnino non intellexit W. M. Ramsay, qui eam edidit Mittheil. des arch. Instit. VII p. 142. Est epigramma metro elegiaco conceptum:

Ἀγαθῇ τύχῃ.

Ἀθλοφόρ[ο]ν κ[ή]ρ[υ]κα, | τὸν [ῆ]ϊθέω[ν] ὃχ' ἄ[ρ]ι[σ]τ[ο]ν

Ἐπαγάθο[υ] πένπτον | [υ]ίᾱ Ἀνσίμ[α]χον

Στέψε πάτρῃ ξυμπᾶσ[α] | Δίκης ὑπ' ἀρείωνι βώ[μ]ω

Τῷ μεγάλῃ φωνῇ κ[ῶ]δος ἐνεγκάμενον.

INDEX NOMINUM.

- A* . . . . . Ἀθηναῖος ἀγωνοθέτης 67, 2.
A . . . . . αὐλητής 100, 11.
 Ἀγάθαρχος Εὐέλθοντος Δῆλιος χορηγός 91, 11.
 Ἀγάθινος Λέοντος Ἀπαμεὺς μέτοικος Ἰασεὺς, χορηγός 148, 8.
 Ἀγαθόβουλος Διονυσίου Ἀλινδεὺς, μέτοικος Ἰασεὺς, χορη-
 γός 117, 14.
 Ἀγαθόδορος ὀρχηστής 98, 24.
 Ἀγαθοκλῆς χοροδιδάσκαλος 76, 5.
 Ἀγαθοκλῆς Ἀγαθοκλείους ὁ φύσει Ἡροφίλου Τῆμος χορη-
 γός 113, 12.
 Ἀγαθοκλῆς Ἱεροκλείους μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 112, 17.
 Ἀγησίστρατος τραγωδός 98, 17.
 Ἀγλαγένης Ὀστάκου Δῆλιος χορηγός 88, 13. 89, 7.
 Ἀγόρατος? δημιουργὸς Σαμίων 101, 1.
 Ἀδείμαντος ἄρχων Ἀθηναίων 1, 3. 41, 1.
 Ἀδμητος Ἐκαταίου Ἰασεὺς χορηγός 109, 6.
 Ἀδριανὺς φυλὴ Ἀττική 74, 4. 77, 3.
 Ἀδριανός 75, 6. 76, 2.
 Ἀερίων Ἱεροκλείους τοῦ Ἀριστογένου Ἰασεὺς χορηγός 139, 6.
 Ἀερίων Ἱεροκλείους τοῦ Θεογένου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 139, 2.
 Ἀθάνα (Λινδία) 155 B, 2. 12.
 Ἀθανίας ἄρχων Ὀρχομένιος 86, 2.
 Ἀθηναῖοι 41, 1. 72, 3? Ἀθανᾶοι 76, 7.
 Ἀθήναιος κιθαρωδός 90, 28.
 Ἀθηνικῶν κωμωδός 98, 21.
 Ἀθηνόδορος ὑποκριτὴς τραγικός 79 e 6.
 Ἀθηνόδορος Ἡρακλείδου κωμωδός 110, 12. 14. 17. 19. 22. 112, 4.
 112, 10. 12. 15. 18.
 Αἰαντὺς φυλὴ Ἀττική 10, 1. 79 b, 11.

- Αιγείδας* 76, 3.
Αιγῆς φυλή Ἀττική 5, 2. 16, 2. 25, 1. 30, 1. 32, 1. 79 c 7. 79 e 8.
Αἰνετος καθαριστής 96, 24.
Αἰνησίδημος καθαρωδός 91, 20.
Αἰξωνεῖς 82, 7. 24. 26. *Αἰξωνῆσι* 83, 7.
Αἴσιος Μνησιβούλου Σφήττιος χορηγός 15, 1.
Αισχίνης Ἀπολλωνίου Ἰασεὺς χορηγός 115, 10.
Αισχύλος (Εὐφορίωνος Ἐλευσίνιος) *τραγωδοδιδάσκαλος* 79 a 6.
Αἰχμόκριτος Ἀγαθάρχου Δήλιος χορηγός 91, 5.
Ἀκαμαντὶς φυλή Ἀττική 15, 2. 17, 4. 21, 2. 24, 2. 42, 1. 42^b, 1? 63, 3.
Ἀκάμας 75, 8.
Ἀκέσιος Ρόδιος τραγωδός 90, 19.
Ἀλεξάνδρεια ἑορτὴ ἐν Ρόδῳ 154, 3.
Ἀλέξανδρος . . . . . τον Σάμιος χορηγός 101, 2. 4.
Ἀλέξιππος αὐλητής 17, 5.
Ἄλεξις Φίλωνος Δήλιος χορηγός 87, 5.
Ἀλεύας Νικωνος Ὀρχομένιος χορηγός 86, 1.
Ἄλκαϊος ἄρχων Ἀθηναίων 79^b, 8.
Ἀλκιάδης Ὀλυμπιοδώρου Σάμιος ἀγωνοθέτης 102, 1.
Ἀλκισθένης praecentor 85, 4.
Ἀμεινίας artifex Dionysiacus 89, 24.
Ἀμφιθάλης Κριτίου Δήλιος χορηγός 90, 8.
Ἀμφιθάλης Φιλωνύμου Δήλιος χορηγός 88, 12. 91, 10.
Ἀναξικράτης ἄρχων Ἀθηναίων 56, 1. 57, 1.
Ἀναξίπολις Τελέσωνος Δήλιος χορηγός 96, 15.
Ἀνάσχετος Ἐρμίου Δήλιος χορηγός 87, 5.
Ἀνδοκίδης Λειωγόρου Κυδαθηναεὺς χορηγός 80, 21.
Ἀνδράγαθος . . . . . Σάμιος χορηγός 100, 9.
Ἀνδρέας Τεγεάτης καθαρωδός 93, 15.
Ἀνδρόλας Σάττου Δήλιος χορηγός 87, 8. 88, 8.
Ἀνδρομένης Ἀντιγόνου Δήλιος χορηγός 95, 4.
Ἀνδρῶν Θορίκιος 27, 1.
Ἀνθέας Μενίσκου Ἰασεὺς χορηγός 147, 5.
Ἀντήνωρ Διοφάντου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 123, 3.
Ἀντιγενείδας αὐλητής 93, 14.
Ἀντιγένης μέτοικος Δήλιος χορηγός 88, 11. 90, 12.
Ἀντιγένης χοροδιδάσκαλος 42, 6.
Ἀντιγένης Μενεκλείους Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 131, 4.

- Ἀντιγονὶς φυλὴ Ἀττική 57, 3.
 Ἀντίγονος μέτοικος Δήλιος χορηγός 92, 17.
 Ἀντίγονος Ἀντιγόνου Ἰασεὺς στεφανηφόρος 147, 1. 148, 1. 149, 1.
 Ἀντίγονος Ξενο . . . . Δήλιος χορηγός 97, 5.
 Ἀντικράτης Ἀλεξικλέος Δήλιος χορηγός 89, 8.
 Ἀντικράτης Ἀντικράτους Δήλιος χορηγός 92, 14.
 Ἀντικράτης Τιμησιδήμου Δήλιος χορηγός 90, 14.
 Ἀντίλοχος? τραγῳδός 98, 16.
 Ἀντίμαχος Ἰάσονος Τήιος χορηγός 104, 3. 5.
 Ἀντιοχὶς φυλὴ Ἀττική 4, 1. 6, 1. 33, 2. 41, 2. 79 c 5.
 Ἀντίπατρος Μενεκλείους Ἰασεὺς χορηγός 141, 6.
 Ἀντισθένης Ἀντιφάτου Κυθήριος 80, 27.
 Ἀντιφάνης κιθαριστής 93, 16.
 Ἀντιχάρης Καλλία Δήλιος χορηγός 96, 13.
 Ἀμφεωτίδης Λακκιάδης χορευτής 71, 11.
 Ἀπατούριος Λάμπωνος Δήλιος χορηγός 87, 7.
 Ἀπελλᾶς Σίμων Δήλιος χορηγός 89, 10.
 Ἀπήμεαντος Ἀρχέοντος Δήλιος χορηγός 90, 13.
 Ἀπήμεαντος Ἡροδίκου Δήλιος χορηγός 88, 4.
 Ἀπήμεων Φειδίππου Μυρρινούσιος χορηγός 80, 17.
 Ἀπολλ . . . . Ἰασεὺς 133, 6.
 Ἀπολλόδοτος Ἑστιαίου 104, 1.
 Ἀπολλόδωρος κωμῳδός 111, 8. 10.
 Ἀπολλόδωρος παντοπώλης, μέτοικος Δήλιος χορηγός 93, 13.
 Ἀπολλόδωρος Πασίωνος Ἀχαρνεὺς χορηγός 20, 2.
 Ἀπολλόδωρος Χάρμου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 107, 2.
 Ἀπόλλων 107, 1. 110, 1. 111, 1. 112, 1. 113, 1. 114, 2. 115, 1.
 116, 1. 117, 1. 118, 1. 119, 2. 120, 1. 121, 1. 129, 2. 130, 1.
 131, 1. 132, 1. 133, 1. 134, 1. 137, 1. 138, 1. 139, 1. 141, 1.
 142, 1. 143, 1. 144, 1. 148, 1. 149, 1. 152, 1.
 Ἀπολλώνια ἐν Δήλῳ 87, 3. 88, 2. 89, 2. 90, 3. 91, 3. 92, 3. 94, 3.
 95, 1. 96, 3. 97, 2. 98, 2.
 Ἀπολλωνιάς θαυματοποιός 98, 22.
 Ἀπολλωνίδης Ἀριστίππου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 119, 5. 120, 7.
 Ἀπολλωνίδης Ἐκαταίου Ἰασεὺς χορηγός 150, 14.
 Ἀπολλώνιος Βίωνος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 112, 23.
 Ἀπολλώνιος Διονυσῆα Ἰασεὺς χορηγός 123, 8.
 Ἀπολλώνιος Ἐπικτήτου Ὁῆθεν χορευτής 71, 10. 35.

- Ἀπολλώνιος Θεογένου Μύνδιος καθαριστής 108, 10, 13.
 Ἀπολλώνιος Ἰατροκλείους Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 140, 2. 141, 4.
     χορηγός 141, 5.
 Ἀπολλώνιος Μηνოდόρου Ἰασεὺς χορηγός 147, 5.
 Ἀπολλώνιος Παιωνίου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 117, 5. 118, 10.
 Ἀπολλώνιος Φανοκρίτου μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 111, 15.
 Ἀπολλῶνις) Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 30.
 Ἄρατος Ἀργεῖος ἀνλητής 47, 5.
 Ἀρίγνωτος Μνησικλέους Δῆλιος χορηγός 92, 5.
 Ἀρίσταρχος ἄρχων Ἀθηναίων? 19, 4.
 Ἀρίσταρχος τραγικός 89, 21.
 Ἀρίσταρχος χοροδιδάσκαλος 18, 3.
 Ἀρίσταρχος Δεκελεεὺς χορηγός 79^b, 10.
 Ἀριστέας Ἀμφοτεροῦ Δῆλιος χορηγός 96, 11.
 Ἀριστέας Ἀριστεύου, φύσει δὲ Θανμασίου Ἰασεὺς χορηγός 146, 9.
 Ἀριστέας Μελανίωνος Ἰασεὺς χορηγός 151, 6.
 Ἀριστέας Φιλοκλείους Ἰασεὺς χορηγός 123, 9.
 Ἀριστείδης Ἀθηναῖος χορηγός 6, 1.
 Ἀριστείδης Ἀντιμένου Ἰασεὺς χορηγός 120, 11.
 Ἀριστείδης Εὐφιλήτου Κηφισιεύς? χορηγός 28, 1.
 Ἀριστείδης Ξενοφίλου Ἀθηναῖος χορηγός 41, 3.
 Ἀριστείδης Χαρίλα Δῆλιος χορηγός 88, 10.
 Ἀριστείδης Μενεκράτου, καθ' ὑπόθεσιν δὲ Παμμένους Ἰασεὺς
     ἀγωνοθέτης 129, 9.
 Ἀρίστιον θανατοποιός 94, 25.
 Ἀρίστιππος Δωροθέου Ἰασεὺς χορηγός 119, 11.
 Ἀριστίων Σώφρονος Ἰασεὺς χορηγός 138, 8.
 Ἀριστόδημος ἄρχων Ἀθηναίων 20, 4.
 Ἀριστόδημος Σάμιος χορηγός 100, 3. 8. 10.
 Ἀριστόδημος . . . . Δῆλιος χορηγός 95, 3.
 Ἀριστόδικος Ἀντικράτους Δῆλιος χορηγός 91, 14.
 Ἀριστοθάλης Ἀντιλάκου Δῆλιος χορηγός 96, 19.
 Ἀριστοκλῆς . . . . Δῆλιος χορηγός 97, 7.
 Ἀριστοκράτης Σκελίου Ἀθηναῖος χορηγός 46, 1.
 Ἀριστόκριτος ἄρχων Δῆλιος 87, 1. 16.
 Ἀριστόκριτος Ἀριστοκρίτου Ἰασεύς 131, 5.
 Ἀριστόκριτος Γλαύκου κατὰ ὑπόθεσιν δὲ Διοδώρου Ἰασεὺς
     χορηγός 110, 7.
 Ἀριστόμαχος καθαρχός 94, 22.

- Ἀριστόμαχος Εἰρηναίου Ἰασεὺς χορηγός 151, 5.
 Ἀριστόπακκος Ἀλκίμου Δήλιος χορηγός 96, 5.
 Ἀριστοφάνης ἄρχων Ἀθηναίων 79 a, 1.
 Ἀριστοφάνης Σολεὺς κωμωδός 90, 21.
 Ἀρίστων Ἀργεῖος αὐλητής 42, 7.
 Ἀρίφρων χοροδιδάσκαλος 7, 3.
 Ἀρκέων Ἀριστοβούλου Δήλιος χορηγός 91, 13.
 Ἄρτε . . . . Σάμιος χορηγός 100, 4.
 Ἀρτεμίδωρος θανατοποιός 98, 22.
 Ἀρτεμίδωρος μέτοικος Δήλιος χορηγός 87, 15.
 Ἀρτεμίδωρος Ἀπολλωνίου μέτοικος Δήλιος χορηγός 93, 10.
 Ἀρτεμίδωρος Σεύθου μέτοικος Δήλιος χορηγός 96, 16.
 Ἄρτεμις Εὐθύμου 88, 15.
 Ἀρτεμῶ θανατοποιός 98, 22.
 Ἀρχεδάμας ἄρχων Δήλιος 93, 1.
 Ἀρχέλαος Δράκοντος στεφανηφόρος Ἰασεὺς 127, 2.
 Ἀρχέλας Θετταλὸς ῥαψωδός 87, 27.
 Ἀρχέπολις Κρ . . . . Σάμιος ἀγνοοθέτης 101, 1.
 Ἀρχέστρατος χοροδιδάσκαλος 6, 2.
 Ἀρχικλῆς Λακκιάδης χορευτής 71, 12.
 Ἀρχύτας Ἰασεὺς χορηγός 143, 6.
 Ἀσαράκων Ταραντῖνος τραγωδός 90, 18.
 Ἀσκληπιάδης Ἰππονίκου Φασηλῆτης μέτοικος Ἰασεὺς χορη-
 γός 119, 22.
 Ἀσκληπιάδης Πανκράτου Φυλάσιος χορευτής 71, 20.
 Ἀσκληπιός 70 B, 3.
 Ἄταρβος Αν . . . . Ἀθηναῖος χορηγός 52 b, 1.
 Ἄτταλις φυλὴ Ἀττική 74, 4.
 Ἄτταλος 75, 8. Ἄτταλίδας 76, 1.
 Αὐτοκλῆς Αὐτοκλέους Δήλιος χορηγός 98, 4.
 Αὐτοκράτης τραγωδός 98, 17.
 Αὐτόνομος κιθαριστής 89, 23.
 Ἀφθόνητος Τλησιμένου Δήλιος χορηγός 96, 4. 7.
 Ἀχαιοὺς Χαρίλα Δήλιος χορηγός 90, 11.
 Βάκχια ἄθλα 42, 5.
 Βερενικίδης 72, 5.
 Βλήσιος Θ . . . . Σάμιος χορηγός 100, 2.

Βλόσων Πυθίωνος Ἰασεὺς χορηγός 107, 8. ἀγωνοθέτης 144, 3.
145, 3.

Βούλων Μοιραγένους Φυλάσιος χορηγός 71, 7.
Βωληκράτης Ὀρθοκλέους Δήλιος χορηγός 91, 15.

Γλαῦκος Ἀθηναῖος ῥαφωδός 87, 28.

Γλαῦκος Ἀριστέου Ἰασεὺς χορηγός 139, 6.

Γλαῦκος Ὑβρέου Ἰασεὺς χορηγός 116, 14. 120, 13.

Γλαύκων Ἐτεοκλέους Αἰθαλίδης ἀγωνοθέτης 58, 2.

Γλαύκων Καλλικράτους Αἰξωνεὺς χορηγός 83, 5.

Δα . . . . χοροδιδάσκαλος 23, 3.

Δαμόθεος Ἀλεξανδρίδου Μυριναῖος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
147, 7.

Δᾶος Βαλάκρον μέτοικος Δήλιος χορηγός 92, 22.

Δεινοκράτης Λεωφάντου Δήλιος χορηγός 90, 15.

Δεινομένης Λεωφάντου Δήλιος χορηγός 92, 12. 93, 11.

Δείνων Αἰγινήτης αὐλητής 63, 4.

Δείνων Διούχου Ἰασεὺς χορηγός 113, 5.

Δεξικλῆς χορηγός 70 A, 1.

Δεξικράτης Δεξιπόλιος Δήλιος χορηγός 92, 20.

Δεξικράτης Στησίλειω Δήλιος χορηγός 92, 4.

Δεξίλαος κωμωδός 87, 20.

Δήλικος Δριμάκων μέτοικος Δήλιος χορηγός 88, 14. 90, 16.

Δημ? . . . . Δήλιος χορηγός 89, 2.

Δημαγόρας Ἀντάρκους Σάμιος χορηγός 100, 15.

Δημαγόρας Ἐρμოდώρου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 149, 2.

Δημέας Ἴωνος μέτοικος Δήλιος χορηγός 91, 16.

Δημητριάς φυλὴ Ἀττική 57, 3.

Δημήτριος κιθαρωδός 98, 19.

Δημήτριος μέτοικος Δήλιος χορηγός 94, 14.

Δημήτριος Ἀλέξιδος Ἰασεὺς χορηγός 147, 6.

Δημήτριος Ἀπολλοδώρου Ἰασεὺς χορηγός 112, 14.

Δημήτριος Ἀντομάτου Ἰασεὺς χορηγός 152, 4.

Δημήτριος Δημητρίου καθ' ὑπόθεσιν δὲ Μενεκλείους Ἰασεὺς
ἀγωνοθέτης 137, 2. 138, 5.

Δημήτριος Κλέωνος μέτοικος Δήλιος χορηγός 89, 9.

Δημήτριος Μεινέου Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 25.

- Δημήτριος Ξένωνος μέτοικος Δήλιος χορηγός* 92, 23.
Δημογένης ἄρχων Ἀθηναίων 83, 3.
Δημοκράτης Εὐφιλήτου Αἰξωνεὺς χορηγός 82, 4.
Δημομέλης χορηγός 156, 1.
Δημοσθένης (Ἀλκισθένης Αἰφιδναῖος) χορηγός 79^b, 12.
Δημόσων Ἀλέξιος Δήλιος χορηγός 91, 8.
Δημόσων Ἴπ . . . . Δήλιος χορηγός 94, 11.
Δήμων Δημοτέλους Παιανιεύς χορηγός 80, 21.
Διάκριτος Τιμοφῶντος Δήλιος χορηγός 98, 6. 8.
Διακτορίδης Θεοβούλου Δήλιος χορηγός 98, 7.
Δίδυμος Ἀντιγόνου Δήλιος χορηγός 88, 3.
Διετρέφης ἄρχων Ἀθηναίων 8, 3.
Δικαιογένης χοροδιδάσκαλος 7, 3.
Διο . . . . ἀύλητής 89, 16.
Διογένης Μελάνθου Ἰασεὺς χορηγός 137, 6.
Διογένης Τανυβότου Καλλατιανὸς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 152, 7.
Διόγνητος Διοφάντου Ἰασεὺς χορηγός 142, 7.
Διόδοτος Φάνιος Δήλιος χορηγός 89, 7.
Διόδωρος Ἀθηναῖος κωμωδός 87, 21.
Διόδωρος Σινωπεὺς κωμωδός 87, 21. 89, 19.
Διόδωρος Ἐξηκεστίδου Σαλαμίνιος χορηγός 84, 1.
Διόδωρος Σατύρου Ἰασεὺς χορηγός 118, 18.
Διοκλῆς Ἀρισταγόρου Δήλιος χορηγός 89, 6.
Διομήδης Μηθυμναῖος ψάλτης 87, 25.
Διονύσια ἐν Ἀθήναις 51, 1. 71, 3. 80, 5. 10. 14. ἐν Δήλῳ 87, 6.
 88, 5. 89, 5. 90, 7. 91, 6. 18. 92, 8. 93, 4. 94, 8. 95, 2. 96, 8.
 98, 6. ἐν Ἰασῶ 116, 9. 118, 8. 120, 6. 121, 6. 122, 5. 123, 5.
 125, 7. 126, 6. 127, 6. 133, 4. 137, 4. 138, 4. 139, 4. 140, 3.
 141, 3. 142, 4. 143, 3. 144, 5. 145, 3. 146, 4. 147, 3. 148, 3.
 149, 3. 150, 7. 151, 4. 152, 3. 153, 3. ἐν Ῥόδῳ 154, 3.
Διονύσιος κωμωδός 98, 19.
Διονύσιος μέτοικος Δήλιος χορηγός 91, 16. 93, 10. 96, 21.
Διονύσιος τραγικός 89, 21.
Διονύσιος Ἀντιγόνου Ἀλαβανδεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 119, 19.
Διονύσιος Μενίππου Ἰασεὺς χορηγός 148, 6.
Διονύσιος Νικάνορος Ἱεραπολῆτης μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 140, 8.

- Διονύσιος Παμφίλου Ἰασεὺς χορηγός* 119, 17.
Διονυσόδωρος ἄρχων Ἀθηναίων 70 A, 1. B, 1. 74, 7?
Διονυσόδωρος τραγῳδός 91, 22.
Διόνυσος 46, 6. 48, 5. 108, 8. 155 A, 7. B, 2. 14. 17. 156, 1. *Διόνυσος* 85, 2. 86, 2. *Διόνυσος καὶ ὁ Δῆμος* 103, 1. 4. 124, 5.
Διοπείδης Ἀθηναῖος χορηγός 79 d, 6.
Διοπείδης Διοδώρου Ἀθηναῖος χορηγός 7, 2.
Διόσθνης mensis Rhodius 155 A, 4.
Διοσκουρίδης Ἀπολλωνίου Σινωπεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 142, 9.
Διότιμος Διοτίμου Ἰασεὺς χορηγός 141, 6.
Διούχης Δείωνος Ἰασεὺς χορηγός 117, 13.
Διούχης Εἰκαδίου Τῆιος χορηγός 103, 6.
Διοφαν . . . Ἀθηναῖος χορηγός 79^d, 2.
Διοφάντος Διομ . . . Σάμιος χορηγός 100, 1.
Δίσκος μέτοικος Δήλιος χορηγός 88, 11.
Διυλλος Εἰρηναίου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 127, 8.
Διφίλος Διφίλου Γαργήτιος χορηγός 30, 2.
Δρακοντίδης Διοκλείους Ἰασεὺς χορηγός 149, 5.
Δρακοντίδης Ἐρμοδότου (Ἐρμοδ(ώρ)ου?) Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 125, 4.
Δράκων Νεβρίδου Ἰασεὺς χορηγός 140, 6.
Δρομέας Θεοδώρου Νεαίτινος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 118, 20.
Δώριοι αὐλοὶ 42, 7.
Δωρίων μέτοικος Δήλιος χορηγός 88, 14.
Δωρόθεος Αἰξωνεὺς δήμαρχος 82, 15. 20.
Δωρόθεος Μιννίωνος Ἰασεὺς χορηγός 139, 4.

Ἑβδομίσκος Ἀφροδισίου μέτοικος Δήλιος χορηγός 96, 19.
Εἰρηναῖος Μανδρογένου Μάγνης μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 120, 15.
Εἰσίων Βούλωνος Φυλάσιος χορευτής 71, 18.
Ἑκαταῖος Ἀθηροδώρου Στρατονικεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 111, 13.
Ἑκαταῖος Ἀντιγένου Ἰασεὺς στεφανηφόρος 150, 2.
Ἑκαταῖος Ζωνίου Θρᾷξ μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 146, 12.
Ἑκαταῖος Μηνογένου Λαοδικεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 151, 8.

- Ἑκαταῖος Οὐλιάδου Ἰασεὺς χορηγός 125, 16.
 Ἑκαταῖος Χρυσάφου Ἰασεὺς στεφανηφόρος 146, 1.
 Ἐκφαντίδης κωμφοδιδάσκαλος 43.
 Ἐλενος Θεοδότου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 122, 3. 7.
 Ἑλλάνικος Ἀργεῖος χοροδιδάσκαλος 62, 5.
 Ἑλληνοκράτης κιθαριστής 87, 26.
 Ἑλπῆνωρ dithyrambus Timothei 55, 2.
 Ἐμπεδοκλῆς Χαριλέοντος Δῆλιος χορηγός 91, 14.
 Ἐξακεστᾶς Καλ . . . . Σάμιος χορηγός 101, 5. 6.
 Ἐπαίνετος Ἀρτεμιδώρου Σάμιος χορηγός 102, 6. 7.
 Ἐπιγένης Ἀριστοξένου Δῆλιος χορηγός 87, 8.
 Ἐπίγονος στεφανηφόρος Μιλήσιος 105, 1.
 Ἐπίγονος Αἴσονος Σάμιος χορηγός 102, 8. 9.
 Ἐπίκουρος Σικυνῶνιος χοροδιδάσκαλος 21, 4.
 Ἐπικράτης Ἀργεῖος κιθαριστής 87, 26.
 Ἐπίκτητος Ἀπολλωνίου Ὠῆθεν χορευτής 71, 36.
 Ἐπιτροφῶν Τιμέον Δῆλιος χορηγός 91, 7.
 Ἐπιχάρης Ξεν . . . Θριάσιος χορευτής 71, 38.
 Ἐράτων Ἀρκὰς χοροδιδάσκαλος 61, 4.
 Ἐράτων Φυλάσιος χορευτής 71, 14.
 Ἐργαῖος Οἶσου Σάμιος χορηγός 101, 7. 8.
 Ἐργοτέλης Θεοφάνους Δῆλιος χορηγός 88, 7. 89, 13.
 Ἐργόφιλος Ἰέρωνος κωμφοδός 91, 23. 93, 17.
 Ἐρέτιμος κωμφοδός 93, 17.
 Ἐρεχθεῖδαι 76, 4.
 Ἐρεχθηΐς φυλὴ Ἀττική 5, 2. 14, 3. 19, 2. 28, 2. 47, 3. 53, 1. 61, 3.
 62, 3. 66, 3. 81, 4.
 Ἐρμασκος Ἐπιγόνου Ἰασεὺς χορηγός 117, 9.
 Ἐρμίας . . . . . νος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 135, 11.
 Ἐρμίας Ἀπολλωνίου Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 26.
 Ἐρμίας Δη . . . . Σάμιος χορηγός 100, 13. 15.
 Ἐρμίας Λεωδάμαντος Ἰασεὺς χορηγός 119, 15.
 Ἐρμίας Μηροφίλου Ἰασεὺς χορηγός 143, 15. 151, 6.
 Ἐρμογένης Ἀπολλοδώρου Ἰασεὺς χορηγός 137, 5.
 Ἐρμογένης Μιννίωνος τοῦ Ἐρμογένου Ἰασεὺς χορηγός 141, 5.
 Ἐρμόδοτος Ἐρμίου Ἰασεὺς στεφανηφόρος 145, 1.
 Ἐρμόδορος Δρακοντίδου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 107, 20.
 Ἐρμόθεστος Ἐρμοθέστου Τῆιος χορηγός 103, 5.

- Ἐρμοκράτης Λεωφάντου Δήλιος χορηγός 87, 14.
 Ἐρμόφαντος ὑποκριτής 100, 5.
 Ἐρμων Ἀγαθοκλείους Ἀντιοχὲς Ἀντιοχείας τῆς πρὸς Δάφνη
 μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 116, 20.
 Ἐρμων Ταργηλίου Σάμιος ἀγωνοθέτης 100, 6.
 Ἐρμῶναξ κιθαριστής 98, 18.
 Ἐρμῶναξ Ποσειδίππου Ἰασεὺς χορηγός 111, 3. ἀγωνοθέτης
 121, 3. 122, 8.
 Ἐρξίας Ἐρξιμάχου Κυδαθηναίους χορηγός 14, 1.
 Εὐ . . . . . ων τραγωδός 98, 16.
 Εὐαγίδης Κτησίου Φιλαίδης χορηγός 25, 1.
 Εὐαίνετος ἄρχων Ἀθηναίων 24, 3.
 Εὐάλας κιθαριστής 107, 13. 16. 18.
 Εὐάνθης Μηθυμναῖος κιθαρωδός 90, 24.
 Εὐδαμίσκος ἀνλητής 15, 4.
 Εὐδαμος Κυδικλείους Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 153, 4.
 Εὐδήμος κωμωδός 96, 23.
 Εὐδικος Πανταλέοντος Δήλιος χορηγός 91, 7.
 Εὐέλθων Τιμοκλέους Δήλιος χορηγός 94, 6.
 Εὐήγετης Παλληνεὺς? χορηγός 79°, 6.
 Εὐήνεμος Ἀπολλωνίου Μαραθηνὸς μέτοικος Ἰασεὺς χορη-
 γός 139, 9.
 Εὐθιάδης Μελανθίου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 116, 5. 117, 8. στε-
 φανηφόρος 122, 1. 125, 1.
 Εὐθύκριτος ἄρχων Ἀθηναίων 25, 3.
 Εὐθύμαχος Εὐθυμάχου Κνίδιος κιθαρωδός 94, 23.
 Εὐθυμος Ἐρασίππου Δήλιος χορηγός 87, 14.
 Εὐῖος (Διόνυσος) 74, 6.
 Εὐῖος Χαλκιδεὺς ἀνλητής 54, 3.
 Εὐκαρπος χοροδιδάσκαλος 70 B, 1.
 Εὐκλείδης ἄρχων Ἀθηναίων 80, 9.
 Εὐκλείδης Φερεκλείδου Δήλιος χορηγός 92, 9.
 Εὐκλῆς τραγωδός 91, 22.
 Εὐκλῆς χοροδιδάσκαλος 15, 3. 16, 3. 17, 6.
 Εὐκλῆς Ἰάμβου κωμωδός 138, 14.
 Εὐκράτης τραγωδός 98, 16.
 Εὐνους Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 13.
 Εὐξενίδης Ἰσου Δήλιος χορηγός 92, 17.

Εὐριπίδης Ἀδελμάντων Μυρρινούσιος 80, 25.
 Εὐρυμένης Μελετεῶνος Ἀθηναῖος χορηγός 2, 1.
 Εὐφρόσυνος Μηνοφάνου Φυλάσιος χορευτής 71, 23.
 Εὐχάρης Χάρητος Ἀπαμεὺς μέτοικος Ἴασεὺς χορηγός 151, 7.

Ζηνόδοτος Δημητρίου Σάμιος χορηγός 100, 10.
 Ζώϊλος θανατοποιός 98, 21.
 Ζώϊλος Μνησέου Ἴασεὺς ἀγωνοθέτης 143, 2. 144, 5.
 Ζώπυρος μέτοικος Δήλιος χορηγός 98, 10. 13.
 Ζώσιμος ἀνλητής 76, 6.

Ἡγέλοχος Πρωταγόρου Μιλήσιος χορηγός 105, 3.
 Ἡγήμων Πο . . . . Ἴασεὺς χορηγός 151, 5.
 Ἡγησίας Λυσιστράτου Αἰξωνεὺς χορηγός 82, 5.
 Ἡγήσιππος τραγῳδός 89, 21.
 Ἡλιόδοτος Ἀριστοκρίτου Ἴασεὺς χορηγός 149, 4.
 Ἥλιος (Ἄλιος) 155 A, 3. B, 1.
 Ἥλις Παραμόνου . . . . . δυνς τραγῳδός 94, 21.
 Ἡραγόρας Ποσειδωνίου Μιλήσιος χορηγός 106, 3.
 Ἡρατος . . . . . Ἴασεὺς χορηγός 140, 6.
 Ἡρακλείδης τραγῳδός 113, 8. 10. 13. 15.
 Ἡράκλειτος Καλλισθένους Μάγνης ἀπὸ Μαϊάνδρου μέτοικος
     Ἴασεὺς χορηγός 139, 8.
 Ἡράκλειτος Φορμίωνος Ἴασεὺς χορηγός 110, 11.
 Ἡρις Καλχηδόνιος κιθαριστής 88, 19.
 Ἡρόστρατος κωμῳδός 98, 20.
 Ἡρόστρατος Κ . . . . . ἰθου Δήλιος χορηγός 90, 4.
 Ἡραστια (ἐν Ἀθήναις) 80, 10.

Θα . . . . . Ἀθηναῖος χορηγός 79 a, 5.
 Θαλλενκτος Ἀντιφῶντος Ἴασεὺς χορηγός 120, 9.
 Θαργήλια (ἐν Ἀθήναις) 80, 5. 10. 14.
 Θαρσύνων κωμῳδός 98, 20.
 Θε . . . . . τωνος Πάριος τραγῳδός 88, 20.
 Θεαίτητος Θεαιτήτου Ἴασεὺς στεφανηφόρος 151, 1. 152, 1.
 Θεαίτητος Μελανίωνος Ἴασεὺς ἀγωνοθέτης 111, 2. 112, 3. χο-
     ρηγός 112, 6.
 Θεμιστοκλῆς Φρεάρριος χορηγός 1, 1.

Θεμιστων τραγωδός 89, 20.

Θεμισων Στράτιδος Σάμιος χορηγός 102, 8.

Θεόδοτος ἄρχων Ἀθηναίων 79 c, 4.

Θεόδοτος Ἐρμολίμου Μ . . . . . μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
138, 12.

Θεόδοτος Θεοδότου Ἰασεὺς χορηγός 149, 4.

Θεόδοτος Θεοδότου τοῦ Τιμάρχου Ἰασεὺς χορηγός 138, 9.

Θεόδοτος Θεοτίμου Δήλιος χορηγός 92, 15.

Θεοδωρίδης Βοιωτίας χοροδιδάσκαλος 58, 4.

Θεοδωρίδης Πν . . . . . Δήλιος χορηγός 94, 5.

Θεόδωρος . . . . . 97, 8.

Θεόδωρος ἀνλητής 91, 21.

Θεόδωρος κωμῳδός 111, 14. 16.

Θεόδωρος Μεγαρεὺς τραγωδός 87, 17. 88, 20. 91; 22. 93, 20.

Θεόδωρος Θεοδώρου ἄρχων Δήλιος 97, 1.

Θεόδωρος Θεοδώρου Ἀλωδεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 148, 8.

Θεόδωρος Λαΐου Ἰασεὺς χορηγός 147, 6.

Θεόδωρος Μελανίωνος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 148, 2. 149, 3. χο-
ρηγός 149, 4.

Θεοκλῆς Θεοκλέους Δήλιος χορηγός 96, 20.

Θεόξενος . . . . . Δήλιος χορηγός 97, 6.

Θεόττιμος Διοτίμου Ἀθηναῖος χορηγός 7, 2.

Θεοφάνης Διοσκουρίδου Εὐωνυμεὺς ἀγωνοθέτης 61, 2.

Θεοφάνης Θεοφάνους Δήλιος χορηγός 87, 12.

Θεόφιλος τραγωδοδιδάσκαλος? 79 c, 2.

Θεόφιλος Ἀναξίππου Ἰασεὺς χορηγός 148, 6.

Θεόφραστος Εἰδοκρίτου Δήλιος χορηγός 90, 7.

Θεόφραστος Θεογνώτου Δήλιος χορηγός 87, 4.

Θέων ἀνλητής 24, 2.

Θέων Θηβαῖος ἀνλητής 59, 4.

Θεώρυλος Διακτορίδου Δήλιος χορηγός 87, 7. 88, 10.

Θράκων κιθαρωδός 98, 19.

Θρασέας Ἀσάνδρου Ἰασεὺς χορηγός 121, 11.

Θράσιππος Ἀθηναῖος χορηγός 43.

Θρασυκλῆς Θρασύλλου Δεκελεὺς ἀγωνοθέτης 59, 2. 60, 2.

Θρασύλλος Θρασύλλου Δεκελεὺς χορηγός 54, 1.

Ἰαρώνυμος Διογίτωνος Ὀρχομένιος χορηγός 85, 1.

- Ἰάσων Ἰασεὺς στεφανηφόρος 134, 1.
 Ἰάσων Κολλυτεύς? χορηγός 79 e, 8.
 Ἰάσων Ἀρεταῖον φύσει δὲ Μενίππον Ἰασεὺς χορηγός 118, 12.
 Ἰάσων Ἐκατωνύμου μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 111, 11.
 Ἰδύμας Ἀντιπάτρου Ἰασεὺς χορηγός 107, 5.
 Ἰεροκλῆς κιθαριστής 98, 18.
 Ἰεροκλῆς Φι . . . . Ἰασεὺς χορηγός 113, 7.
 Ἰερόμβροτος Εὐδήμου Δήλιος χορηγός 89, 4.
 Ἰερώνυμος Λάχητος Ἐκαλῆθεν χορηγός 16, 1.
 Ἰπποδάμης? ἄρχων Ἀθηναίων 11, 4.
 Ἰπποδάμης Παντωνακτίδου Σάμιος χορηγός 100, 14. 16.
 Ἰπποθωντὶς φυλὴ Ἀττικὴ 28, 2. 29, 1. 54, 2. 59, 3. 79 b, 9.
 79 e, 4. 10.
 Ἰπποκλῆς Βοιωτίας ἀνλητής 58, 3.
 Ἰπποκράτης Λεοντίσκου Ἰασεὺς χορηγός 146, 7.
 Ἰπποκράτης Μητροδόρου Ἰασεὺς χορηγός 112, 9. ἀγωνοθέ-
 τής 115, 5. 116, 11.
 Ἰππόνικος Στρούθωνος Ἀθηναῖος χορηγός 42, 9.

- Καλ . . . . χοροδιδάσκαλος 57, 5.
 Καλλ . . . . Ἀθηναῖος χορηγός 45, 1.
 Καλλίας Ἀντιπάτρου Δήλιος χορηγός 87, 12.
 Καλλιδίκος Διοδότου Δήλιος χορηγός 88, 5.
 Καλλικράτης Ἀθηναῖος 80, 2.
 Καλλιμέλης . . . . οδότου ἀνλητής 98, 15.
 Καλλιμήδης Πλουσίωνος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 137, 4.
 Κάλλιμος ἄρχων Δήλιος 91, 1.
 Κάλλιππος κωμῳδός 91, 24.
 Κάλλιππος Καλλίου Σουνιεὺς ὑποκριτὴς κωμῳδίας 56, 6.
 Καλλίστρατος Μελανθίωνος Σάμιος χορηγός 101, 3.
 Καρκίδαμος Σάτιος χοροδιδάσκαλος 54, 3.
 Κάσιος Ἀρίστωνος Σελευκεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 120, 17.
 Καφισίας Θηβαῖος ἀνλητής 87, 22.
 Καφισόδορος Ἀγλαοφαῖδαο Ὀρχομένιος χορηγός 86, 1.
 Κεκροπὶς φυλὴ Ἀττικὴ 23, 1. 45, 3. 46, 5. 55, 1. 79 d, 1. 3.
 Κέκροψ 73, 5. 75, 4. Κεκροπίδαι 72, 3? Κεκροπιῆ 72, 4? 78, 2.
 Κηδείδης χοροδιδάσκαλος 5, 3.
 Κηφίσιοι Ἰστιαεὺς (Ἔστιαεὺς) κωμῳδός 88, 18. 90, 21.

- Κηφισόδωρος ἄρχων Ἀθηναίων* 26, 4. 27, 2? 52 b, 2.
Κίλλης μέτοικος Δήλιος χορηγός 93, 13.
Κινέας Πρωτοάρχον Τραλλιανός Τράλλεων τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 141, 7.
Κινησίας χοροδιδάσκαλος 10, 2.
Κλεαίνετος Κυδαθηναίεὺς χορηγός 79 a, 3.
Κλεάναξ Θεοκλείους Ἰασεὺς χορηγός 111, 6. *στεφανηφόρος* 114, 3. 115, 3. 116, 3. 117, 3. 118, 3. 119, 3. 120, 2. 121, 2.
Κλεάναξ Κλειαινέτου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 110, 13.
Κλεάναξ Κλεάνακτος Ἰασεὺς στεφανηφόρος 137, 1. 138, 2. 139, 2.
Κλεάνδρος ὑποκριτὴς τραγικός 79 c, 3.
Κλεάριτος χοροδιδάσκαλος 63, 5.
Κλειδῆμος Μείδωνος Πλωθεὺς 47, 2.
Κλεινίας ἀνλητὴς 85, 3. 85, 3.
Κλεινίας Ποσειδωνίου Μακεδὼν ἀνλητὴς 106, 4.
Κλεινὸν Εὐάνδρου χοροψάλτρια 112, 21. 24.
Κλεισθένης Αὐτοκράτους Ἀθηναῖος χορηγός 5, 1.
Κλεόδωρος τραγικός 90, 19.
Κλεόκριτος Κλεοκρίτου Δήλιος χορηγός 96, 14.
Κλεόξενος κωμικός 91, 24.
Κλεοπάτρα (Κλευπάτρα) θαυματοποιός 91, 25. 93, 21.
Κλεόστρατος ἄρχων Δήλιος 88, 1.
Κλεόστρατος Τιμοσθένους Ἀθηναῖος χορηγός 48, 3.
Κλεωμέδων Κλέωνος Κυδαθηναίεὺς 80, 23.
Κλέων Σικυνώνιος κιθαριστής 90, 23.
Κλέων Ἀντινίκου Ἰασεὺς χορηγός 119, 13.
Κοίρανος Μαρσύου δημιουργός Σάμιος 100, 6.
Κόνων μέτοικος Δήλιος χορηγός 87, 9.
Κοσμίανης Σήμου Δήλιος χορηγός 91, 9.
Κρατῖνος Μηνοφίλου Περγαμηνὸς ἀνλητὴς 104, 6.
Κράτων praecentor 86, 3.
Κράτων Ζωτίχου Καλχηδόνιος ἀνλητὴς 110, 9.
Κράτων Μνησιάρχου Δήλιος χορηγός 88, 13. 89, 10.
Κριτόδημος Πρεπεφήμου Δήλιος χορηγός 99, 1.
Κριτόξενος κιθαριστής 98, 18.
Κτησίας Μητροδώρου Ἰασεὺς χορηγός 110, 16.
Κτήσιππος Χαβρίου Αἰξωνεὺς χορηγός 23, 2.

Κυδίας Ἴεροκλείους Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 108, 2. 4. στεφανηφόρος 109, 1. 4.

Κυδίας Μενεξένου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 138, 3. 13. στεφανηφόρος 140, 1. 141, 1. 142, 1. 143, 1. 144, 2.

Κυδίας Ποσειδίππου Ἰασεὺς χορηγός 111, 4.

Κυδικλῆς Λυσῆνος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 120, 4. 121, 6.

Λάμπων Πελάγοντος Δήλιος χορηγός 92, 13.

Λάσος? Παρμενίδου Ἰασεὺς χορηγός 127, 17.

Λαχάρης Ἀθηροδώρου Ἰασεὺς χορηγός 116, 18.

Λεοντιάδης Ἑρμίου Ἰασεὺς χορηγός 140, 6.

Λεοντιάδης Ἡρακλείδου φύσει δὲ Δημέον Ἰασεὺς χορηγός 122, 8. στεφανηφόρος 129, 2. 130, 1. 131, 2. 132, 1.

Λεόντιος Δίωνος Αἰξωνεὺς χορηγός 83, 4.

Λεοντῆς (Λεωντῆς) φυλὴ Ἀττικὴ 9, 2. 16, 2. 58, 3. 64, 3. 74, 4.

Λευκῖνος Δήλιος χορηγός 95, 2.

Λέων Δημητρίου Ἰασεὺς χορηγός 108, 10.

Λέων Ἰάσωνος Ἰασεὺς χορηγός 111, 9.

Λέων Μενότιου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 151, 2. 152, 3.

Λίβανος Ἀμφικλείους Μύνδιος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 118, 23.

Λιμναῖος Εὐδώρου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 145, 2. 146, 6.

Λίνδιος 155 A, 5. 12. 15? B, 11. Λινδία πόλις 155 A, 19.

Λυ . . . . .δος κωμωδός 98, 20.

Λύγαμης Ἀνδρονίκου Σάμιος χορηγός 101, 5.

Λυκίσκος ἀρχων Ἀθηναίων 21, 5. 22, 2.

Λύκος Θηβαῖος αὐλητής 19, 3.

Λυκόφρων τραγωδός 111, 6.

Λύσανδρος Δρ . . . . .κιθαριστής 89, 22.

Λυσιάδης Ἀθηναῖος χοροδιδάσκαλος 20, 3. 24, 3.

Λυσικλῆς Βιόττου Ὀῆθεν χορηγός 26, 1.

Λυσικράτης Λυσιθείδου Κικυννεὺς χορηγός 24, 1.

Λυσιμαχίδης Ἐπιδάμνιος αὐλητής 25, 2.

Λύσιππος Ἀρχὰς χοροδιδάσκαλος 60, 5.

Λύσις? Φαίδρου Ἰασεὺς χορηγός 116, 15.

Μάγνης κωμωδοδιδάσκαλος 79 a, 3.

Μανδοκράτης Ἐπιγόνου Σάμιος ἀγωνοθέτης 100, 7.

- Μάνδρων Φανοκρίτου Ἰασεὺς χορηγός* 112, 12.
Μαρούας . . . . Σάμιος χορηγός 100, 14.
Μεγιστοκλῆς κιθαρωδός 93, 15.
Μειξωνίδης Τιμοσθένους Ἀθηναῖος χορηγός 48, 2.
Μελάνθιος Μελανίππου Ἰασεὺς χορηγός 152, 5.
Μέλανθος Ἀρηϊφίλου χορηγός 157.
Μελάνιππος Ἐφεσίου Ἰασεὺς χορηγός 114, 16.
Μελανίων Ἐπικράτου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 109, 2.
Μέλας Δημητρίου Εὐρωμενὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 137, 8.
Μέλας Πόλλιος Ἰασεὺς χορηγός 118, 17.
Μέμων Ἀθηναῖος κιθαρωδός 87, 23.
Μενάνδρος Ἀθηναῖος χορηγός 79 α, 1.
Μενάνδρος Μενάνδρου Φυλάσιος ἐπιστάτης 71, 8.
Μενέδημος τραγωδός 98, 16.
Μενέδημος Ἀρτέμωνος Ἰασεὺς χορηγός 107, 17.
Μενέδημος Μενεδήμου τοῦ Λαμοκράτου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης
 142, 2. 143, 4.
Μενέδημος Μενεκράτου Ἰασεὺς χορηγός 148, 5.
Μενεκλῆς κωμωδός 89, 16.
Μενεκλῆς Ἀντιπάτρου Ἰασεὺς χορηγός 146, 8.
Μενεκλῆς Ἐκαταίου Ἰασεὺς χορηγός 121, 8.
Μενεκλῆς Ἱεροκλείους Ἰασεὺς χορηγός 109, 11.
Μενεκράτης . . . . Ἀήλιος χορηγός 94, 8.
Μενεκράτης κωμωδός 94, 17.
Μενεκράτης τραγωδοδιδάσκαλος 79^b, 6.
Μενεκράτης Δημητρίου Λαοδικεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 138, 10.
Μενεκράτης Μενεκράτου Ἀήλιος χορηγός 98, 3. 5.
Μενέλαος Ζωπύρου Σάμιος χορηγός 102, 4.
Μενέξενος Ποσειδίππου Ἰασεὺς χορηγός 115, 15. 123, 8.
Μενετέλης Μένητος Ἀναγυράσιος χορηγός 47, 4.
Μένης Παπιάδου Ἀλινδεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 147, 7.
Μένιππος Ἰασεὺς στεφανηφόρος 110, 2. 111, 1. 112, 1. 113, 1.
Μένιππος Ἀριστέως Ἰασεὺς χορηγός 138, 7.
Μένιππος Κράτητος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 127, 4.
Μένιππος Μενίππου Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 29.
Μένιππος Ὑβρέου Ἰασεὺς χορηγός 116, 13.
Μενίσκος Ἀράκοντος τοῦ Μενίσκου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 150, 9.
χορηγός 150, 12.

- Μένιτας Μαιανδρίου Ἰασεὺς χορηγός* 110, 18.
Μενοίτας Πρωτέως Ἀλινδεὺς μέτοιχος Ἰασεὺς χορηγός 142, 10.
Μενοίτιος Ἱεροκλείους Ἰασεὺς χορηγός 108, 12.
Μενοίτιος Σατυρίωνος Ἰασεὺς χορηγός 152, 4.
Μένων Ἀρτέμωνος Ἰασεὺς χορηγός 107, 15.
Μετάνειρος αὐλωδός 109, 12. 111, 12.
Μηνόδοτος Ἀπολλωνίου Ἰασεὺς χορηγός 140, 5.
Μηνόδοτος Ἀριστοκράτου ὁ ἐκ Θεοκρίτου αὐλητής 103, 9. 14.
Μηνότιμος Πόδωνος Ἰασεὺς χορηγός 148, 6.
Μηνόφιλος Διονυσίου Μαλλώτης μέτοιχος Ἰασεὺς χορηγός
 137, 7.
Μῆτρις Μήτηρις Ἰασεὺς χορηγός 137, 5.
Μητρόδωρος Μηνοφίλου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 141, 2. 142, 5
Μητρόδωρος Πρίμον Φυλάσιος χορευτής 71, 15.
Μητρόφαντος Δημοφῶντος Ἰασεὺς χορηγός 118, 14.
Μητρόφαντος Εὐδάμιος Ἰασεὺς χορηγός 140, 7.
Μνασίας Πυρρίλου Βοιώτιος αὐλητής 108, 5. 18.
Μνησ . . . . . Ἀήλιος χορηγός 94, 9.
Μνήσαλκος Μνησάλκου Ἀήλιος χορηγός 90, 14.
Μνησίας Καλοδίκου Ἀήλιος χορηγός 91, 5.
Μνησιόδημος Δυσανίου Ἀήλιος χορηγός 93, 12.
Μνησιθεὸς κιθαρωδός 91, 20.
Μνησιθεὸς Ἀθηνοδώρου φύσει δὲ Μενεδήμου Ἰασεὺς ἀγω-
νοθέτης 147, 2. 148, 4.
Μνησιελῆς Μνησικλέους Ἀήλιος χορηγός 93, 11.
Μνησιμάχος Μνησιστράτου Ἀθηναῖος χορηγός 7, 1.
Μνησιστράτος Μίσγωνος Ἀθηναῖος χορηγός 7, 1.
Μοιραγένης Ὀπούντιος χοροδιδάσκαλος 64, 5.
Μοσχίων Ἀντιφῶντος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 112, 2. 113, 3.
Μόσχος Ἀγλαοφῶντος φύσει δὲ Μενεδήμου Ἰασεὺς χορηγός
 138, 7.
Μόσχος Μόσχου Ἰασεὺς χορηγός 125, 8.
Μοῦσαι (Μοῖσαι) 42, 12.
Μουσaios Βούλωνος Φυλάσιος χορευτής 71, 22.
Μουσικὸς Κλέωνος Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 28. *μελοποιός*
 71, 39.
Μυννίσκος ὑποκριτὴς τραγικός 79^b, 7.
Μύριχος Πολυκράτιος Ὀρχομένιος χορηγός 85, 1.

- N* . . . . . Δημητρίου Ἰασεὺς χορηγός 145, 5.
Ναύπλιος χοροδιδάσκαλος 22, 1.
Νέαιχος ἄρχων Ἀθηναίων 54, 3. 55, 2.
Νεοκροντίδης Βλεπύρου Δήλιος χορηγός 88, 12. 89, 6.
Νεοπτόλεμος αὐλητής 91, 21.
Νεῦρος ὀρχηστής 98, 23.
Νέων Πυθαγόρου Φωκαιεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 121, 12.
Νημερτῆς Θεοτίμου Ἰασεὺς στεφανηφόρος 107, 1. χορηγός
 107, 12.
Νικάνδρος αὐλητής 98, 15.
Νικάνωρ Διοφάντου Ἀντιοχεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 138, 11.
Νικαρχος Μένιος Δήλιος χορηγός 94, 10.
Νικήτας Ἰάσονος Ἱεροσολυμίτης μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 148, 8.
Νικίας ἄρχων Ἀθηναίων 58, 1.
Νικίας Ἐπιγένους Κυδαθηναεὺς χορηγός 80, 3. 17.
Νικίας Νικοδήμου Ξυπεταιῶν χορηγός Add. et Corr. p. 248
 (n. 55).
Νικίας Τελεσίππου Δήλιος χορηγός 96, 4. 7.
Νικίας Τιμοκλέους Δήλιος χορηγός 98, 8.
Νικο . . . . . χοροδιδάσκαλος 45, 4.
Νικοκλῆς αὐλητής 109, 7. 9.
Νικοκλῆς Ἀμβρακιώτης αὐλητής 60, 4.
Νικόλαος Ἰππειώτης τραγῳδός 90, 18.
Νικόλαος μέτοικος Δήλιος χορηγός 92, 18.
Νικόλαος Ἀρτέμωνος Σάμιος χορηγός 102, 3. 4.
Νικόμαχος sculptor 47, 6.
Νικόμαχος Ἀθηναῖος κωμωδοποιός 93, 19.
Νικόστρατος artifex Dionysiacus 89, 24.
Νικόστρατος χοροδιδάσκαλος 2, 1.
Νικόστρατος Κασσανδρεὺς τραγῳδός 88, 21.
Νίκων αὐλητής 113, 4. 6.
Νουμῖνιος Νουμηνίου τοῦ Σωσιβίου Ἰασεὺς χορηγός 139, 7.
Νύμφων Ἀρχαγάθου Συρακόσιος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 121, 14.
Νύσιος Κτησικλείους Ἰασεὺς χορηγός 137, 6. ἀγωνοθέτης
 152, 2.

- Ξενοκλείδης Ἀθηναῖος χορηγός* 79 α, 2.
Ξενοκλῆς Ξεινίδος Σφήττιος ἀγωνοθέτης 56, 2. 57, 2.
Ξενοκράτης Ἀμβρακιώτης κιθαρωδός 87, 24.
Ξενοκράτης Ἀπατουρίου Ἰασεὺς χορηγός 142, 7.
Ξενοπεΐθης Ναυσιμάχου Παιανιεὺς χορηγός 80, 20.
Ξενόφαντος Θηβαῖος ἀνλητής 88, 17.
Ξενοφῶν . . . ον Δήλιος χορηγός 97, 3.
Ξενοχάρης Κράτωνος Σάμιος χορηγός 100, 9. 11.
Ξενοχάρης . λ . . τέλους Δήλιος χορηγός 89, 14.

Ὅβριμος Λυκίδου (Λύσιδος?) Ἰασεὺς στεφανηφόρος 153, 1.
Οἰκιάδης τραγωδός 91, 23.
Οἰνεὺς Θέρσιδος Δήλιος χορηγός 93, 12.
Οἰνήϊς φυλὴ Ἀττική 2, 1. 8, 2. 20, 1. 26, 2. 71, 1. 79 ε, 2.
Οἰνιάδης Προνόμου ἀνλητής 8, 3.
Ὀλυμπία ἐορτὴ ἐν Ἀθήναις 58, 6.
Ὀλυμπιόδωρος Φίλωνος Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 113, 2. 10. 12.
Ὀμφαλίων Εὐβουλίδου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 118, 5. 119, 9.
στεφανηφόρος 126, 1. 127, 11.
Ὀνάτας Μηνοφίλου Ἰασεὺς χορηγός 139, 5.
Ὀνήσιμος Ὀνησίμου (Τήσιος) 103, 2.
Ὀνήσιππος ἀνλητής 94, 24.
Ὀνήτωρ Μελιτεὺς χορηγός 79 δ, 4.
Ὀρθοκλῆς . . . . . Δήλιος χορηγός 94, 7.
Ὀρτυγένης Τυχάνδρου Δήλιος χορηγός 88, 6.
Ὀτριάδης Κόνωνος Δήλιος χορηγός 90, 8.
Οὐλιάδης Ἀθηναγόρου Ἰασεὺς χορηγός 152, 5.
Οὐλιάδης Πινδάρου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 140, 4.

Παιδέας χοροδιδάσκαλος 84, 3.
Πάμφιλος Ἀγνούσιος χοροδιδάσκαλος 26, 3.
Παναθήναια τὰ μεγάλα 58, 6.
Πανδιονίς φυλὴ Ἀττική 13, 1. 14, 3. 15, 3. 17, 3. 21, 2. 60, 3.
74, 5. 79 α, 2. 80, 2.
Πανδίων 80, 8. *Πανδιονίδαι* 76, 3.
Πάνταινος Ἱεροκλείους Ἰασεὺς στεφανηφόρος 108, 1. 15.
ἀγωνοθέτης 110, 2. 4.
Παντακλῆς χοροδιδάσκαλος 3, 2. 4, 3.

- Πανταλέων Σικυνώνιος αὐλητής 55, 2.
 Πάνφιλος Καρποδώρον Ἀχαρνὲς χορευτής 71, 32.
 Παρ . . . . ὀρχηστής 98, 23.
 Παρίων κωμωδός 98, 17.
 Πατρόβιος Ἀλεξάνδρου Φυλάσιος χορευτής 71, 21.
 Πατροκλῆς Ἀτηνὲς χορηγός 4, 2.
 Πάχης Ἀναξιθέμιος Δῆλιος χορηγός 91, 4. 92, 11.
 Πε . . ξ . . λ . . ν μέτοικος Δῆλιος χορηγός 91, 12.
 Περιγένης αὐλητής 98, 14.
 Περικλῆς Χολαργὲς χορηγός 79 a, 5.
 Πίλεος Φιλιστίδου Κυμαῖος μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 146, 13.
 Πιζώδαρος Πιζωδάρου Ἰασεὺς χορηγός 123, 11.
 Πιστόδημος Εὐβούλου Δῆλιος χορηγός 96, 6.
 Πιστόξενος Φωκαέως Δῆλιος χορηγός 90, 5.
 Πλεισταίνετος Τελέσωνος Δῆλιος χορηγός 88, 3.
 Πολέμαρχος Ἀρτέμωνος Ἰασεὺς χορηγός 114, 19.
 Πολύαινος Δωροθέου Ἰασεὺς χορηγός 115, 13.
 Πόλυβος Μενύλλου Δῆλιος χορηγός 98, 11.
 Πολύγνωτος Δημοφῶντος Ἰασεὺς χορηγός 121, 9.
 Πολυδωρίδης Ἀρησιμβρότου Δῆλιος χορηγός 92, 21.
 Πολυκλῆς κωμωδός 89, 18.
 Πολύκριτος Κασσανδρεὺς κωμωδός 94, 17.
 Πολυνείκης . . . . ου Χαλκιδεὺς κωμωδός 94, 20.
 Πολύξενος κωμωδός 98, 20.
 Πολυχάρης Κώμωνος χοροδιδάσκαλος 7, 4.
 Πόρος μέτοικος Δῆλιος χορηγός 87, 11.
 Πόρφυρος Πορφύρου Ἰασεὺς χορηγός 123, 12.
 Ποσειδικὸς Ἑρμοκρέοντος Δῆλιος χορηγός 95, 3.
 Ποσειδικὸς Ποσειδικοῦ Δῆλιος χορηγός 98, 3. 5.
 Ποσειδικὸς Φίλλιδος Δῆλιος χορηγός 91, 8.
 Ποσειδιππος Ἀν . . . . Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 130, 2.
 Ποσειδιππος Συμμάχου Ἰασεὺς χορηγός 117, 11.
 Ποσειδώνιος Βεννέτου Ἡρακλεώτης Ἡρακλείας τῆς ἐν τῷ
     Πόντῳ μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 141, 8.
 Πραξαγόρης? 75, 5.
 Προκλείδης κωμωδοδιδάσκαλος 79 d, 7.
 Προκλῆς ἄρχων Δῆλιος 92, 1.
 Προμήθια ἑορτὴ ἐν Ἀθήναις 80, 11.

Πρόνομος Θηβαίος χοροδιδάσκαλος 59, 5.
 Πρωτόμαχος Λεωνίδου Δήλιος χορηγός 92, 10.
 Πρωτος Διονυσίου Ἀντιοχεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 123, 14.
 Πτολεμαῖος 72, 8. 75, 9. 76, 1.
 Πτολεμαῖς? φυλὴ Ἀττικὴ 72, 1.
 Πυθάρατος ἄρχων Ἀθηναίων 59, 1. 60, 1.
 Πύθης Ἀριστείδου Βιθυνὸς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 152, 6.
 Πυθίων κισθαριστής 109, 5.
 Πυθόδωρος Ἐπιζήλου Ἀθηναῖος χορηγός 18, 2.
 Πύθων Σκύλακος Ἰασεὺς χορηγός 112, 21.
 Πύρραιθος Νησιώτου Δήλιος χορηγός 88, 9.
 Πύρραιθος Φιλαίθου Δήλιος χορηγός 89, 3.
 Πύρων Λασίου Ἰασεὺς χορηγός 114, 14.

Ῥοδοπείθης Αἰνιδίος ἱερὺς Ἥλιου 155 Α, 3.
 Ῥόδων μέτοικος Δήλιος χορηγός 90, 16.
 Ῥωμαιστὴς ὀρχηστής 98, 24.

Σαννίων κωμῳδός 87, 20.
 Σαρπήδων Σαρπήδονος Δήλιος χορηγός 98, 10. 12.
 Σάτυρος αὐλητής 100, 12.
 Σάτυρος Σικωνίος αὐλητής 21, 3.
 Σάτυρος Ἀριστοκλείους Βοιωτίας αὐλητής 110, 5.
 Σαυρίας Πυθογένους Λαμπρεὺς χορηγός 81, 8.
 Σεμέλη 157, 1.
 Σέρδων Ῥωμαῖος θανατοποιός 94, 25.
 Σερτώριος 77, 4.
 Σίμαλος Κυδίου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 146, 3. 147, 4.
 Σίμαλος Λαΐου Ἰασεὺς χορηγός 140, 5.
 Σιμίας Ἀθηναῖος κωμῳδός 89, 19. 90, 20.
 Σίμης Ἐρητυμένον Δήλιος χορηγός 98, 9. 12.
 Σίμων μέτοικος Δήλιος χορηγός 96, 14.
 Σιμωνίδης Λεωπρέπους χοροδιδάσκαλος 41, 5.
 Σκύλαιχος Ἀριστοξένου Δήλιος χορηγός 96, 8.
 Σκύλαιχος Ἐπιγένου Δήλιος χορηγός 96, 12.
 Σμίνθια ἑορτὴ ἐν Αἰνῳ 155 Α, 21.
 Σμίνθιος (Ἀπόλλων) 155 Α, 14.
 Σπενσεάδης Ἀθηναῖος χοροδιδάσκαλος 53, 8.

- Στέφανος Εὐπόρου Ἀχαρνὲς χορευτής* 71, 31.
Στησίλεως Διοδότου Δήλιος χορηγός 87, 4. 89, 12.
Στησίλεως Πραξιμένον Δήλιος χορηγός 96, 17.
Στησίλεως Σκύμνου Δήλιος χορηγός 88, 4. 89, 8.
Στησίλοχος Δημέου καθ' ὑποθεσίαν δὲ Φερετίμου Ἰασεὺς χορηγός 125, 9.
Στράτων καθαριστής 98, 18.
Σύμμαχος Δημάρχου Ἀντιοχεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 143, 8.
Σωκράτης Ζωχάριος Ἀθηναῖος (Ρόδιος) αὐλητής 61, 4. 105, 4.
Σώπατρος Ἐπικράτου Ἰασεὺς 114, 10. *στεφανηφόρος* 123, 1. 124, 1.
Σωσίβιος . . . . Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 132, 2.
Σωσίβιος Γλαύκου Δήλιος χορηγός 96, 17.
Σωσίβιος Φιλοξένου Σάμιος χορηγός 101, 7. 8.
Σωσίδημος Νίκωνος Δήλιος χορηγός 91, 4.
Σώσιλος Ἑλπίνου Δήλιος χορηγός 94, 11.
Σώσιλος Πρωτοάρχου Τραλλιανὸς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός 149, 7.
Σωσίστρατος ἄρχων Ἀθηναίων 61, 1.
Σωσίστρατος Δήλιος χορηγός 95, 2.
Σωσίστρατος Ἀμφίου Δήλιος χορηγός 92, 19. *ἄρχων* 96, 1.
Σωσύλος κωμωδός 107, 3. 7. 10.
Σωσὼ ὀρχήστρια 98, 23.
Σωτάδας μέτοικος Δήλιος χορηγός 90, 12.
Σωτάδας Νικαρίστου Ἰασεὺς χορηγός 142, 6.
Σωτήριχος μέτοικος Δήλιος χορηγός 98, 12.
Σωτίων Ἀκαρνὰν τραγωδός 94, 21.

Ταυρίων Ἐκαταίου Ἰασεὺς χορηγός 111, 8.
Τελεσαρχίδης Τελεσαρχίδου Δήλιος χορηγός 98, 6. 9.
Τελεσίας Τελεσίου Ἰασεὺς χορηγός 143, 6.
Τέλεσις Πάριος κωμωδός 89, 17.
Τελέστης Ἀθηναῖος κωμωδός 87, 19.
Τελέσων Μεγαρεὺς κωμωδός 90, 20.
Τέρπωνος Γναίου Φυλάσιος χορευτής 71, 17.
Τηλέμνηστος Μνησιμάχου Δήλιος χορηγός 98, 11.
Τηλέμνηστος Τηλεμνήστου Δήλιος χορηγός 94, 12.

Τηλεφάνης Μεγαρεὺς αὐλητής 84, 4.
 Τῆσος Χάρμου Δήλιος χορηγός 90, 11.
 Τιμησίδημος Λυσιξένου Δήλιος χορηγός 90, 9.
 Τιμησίδημος Πολυστράτου Δήλιος χορηγός 90, 10.
 Τιμογένης Ἀθηναῖος αὐλητής 64, 4.
 Τιμόδημος Τιμοδήμου Ἀθηναῖος 31, 1.
 Τιμόθεμις Πολυστράτου Δήλιος χορηγός 92, 16.
 Τιμόθεος διθυραμβοποιός 55, 2.
 Τιμοκλῆς Τιμοκλέους Δήλιος χορηγός 96, 10.
 Τιμοκράτης ἄρχων Ἀθηναίων 16, 4.
 Τιμόξενος Τιμοξένου ἄρχων Δήλιος 98, 1.
 Τιμοσθένης Μειζωνίδου Ἀθηναῖος χορηγός 48, 1.
 Τιμόστρατος Κύνικηνος αὐλητής 89, 16. 90, 22.
 Τιμων ἄρχων Ὀρχομένιος 85, 3.
 Τρύφων αὐλητής 75, 6.
 Τρύφων praecentor 76, 8.

Ὑάκινθος Ζωΐλου Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 27.
 Ὑφικλῆς Ἱατροκλέους Δήλιος χορηγός 90, 4.
 Ὑφοκλῆς ἄρχων Δήλιος 90, 1.

Φαίδρος Ἀθηναῖος κωμωδός 88, 18.
 Φανόδικος Ο . λον Δίλιος χορηγός 87, 9.
 Φανόστρατος Ἡρακλείδου Ἀλικαρνασσεὺς ποιητῆς τραγω-
 δίας 56, 3.
 Φάνυλος κωμωδός 93, 17.
 Φαρακίδης Ἀν . . . . Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 153, 2.
 Φαῦστος Γλανκίου Ἀχαρνεὺς χορευτής 71, 33.
 Φιδίας Ἀφροδισίου Φυλάσιος χορευτής 71, 16.
 Φιλ . . . . αὐλητής 57, 4.
 Φιλήμων artifex Dionysiacus 89, 24.
 Φιλήμων Δάμωνος Διομειεὺς ποιητῆς κωμωδίας 56, 5.
 Φίλητος Μενίσκου Κολωνῆθεν αὐλητής 71, 9.
 Φίλινος Ἀθηναῖος ἀγωνοθέτης 68, 2.
 Φίλιππος Σικυνώνιος αὐλητής 62, 4.
 Φίλλις Ποσειδικοῦ ἄρχων Δήλιος 94, 1.
 Φιλόδαμος κιθαρωδός 87, 24.
 Φιλοκλείδης Χαλκιδεὺς τραγωδός 87, 18.

- Φιλοκλῆς Ἀριστεύου Ἰασεὺς ἀγωνοθέτης 114, 5. 12. 115, 9.
 Φιλοκλῆς Θεοδοτότου Δῆλιος χορηγός 98, 4.
 Φιλοκλῆς Σωτίωνος Σάμιος χορηγός 102, 5.
 Φιλοκράτης Σωκράτου Φυλάσιος χορευτής 71, 19.
 Φιλοκτῆμων Χρέμητος 82, 1. 83, 1.
 Φιλόμηλος ἄρχων Σαλαμίνιος 84, 5.
 Φιλόμηλος Φιλιππίδου Παιανιεύς χορηγός 17, 1. 80, 29.
 Γάιος Ἰούλιος Ἀντίοχος Ἐπιφανῆς Φιλόπαππος Βησαεὺς
 ἄρχων Ἀθηναίων καὶ ἀγωνοθέτης 71, 3.
 Φιλόφρων Φιλοκράτους χοροδιδάσκαλος 8, 2.
 Φίλων τραγῳδός 98, 17.
 Φίλων Ἀλέξιδος Δῆλιος χορηγός 90, 10.
 Φίλων Ὀλυμπιοδώρου Ἰασεὺς χορηγός 125, 11.
 Φιλωνίδης κωμῳδός 93, 18.
 Λούκιος Φλάουιος Φλάμμας Κυδαθηναεὺς ἄρχων Ἀθη-
 ναίων 73, 2.
 Φρίξος Σατύρου Ἰασεὺς χορηγός 139, 5.
 Φρόνιχος τραγωδοδιδάσκαλος 1, 2.
 Φωκαιεὺς . . . . Δῆλιος χορηγός 97, 2.
 Φωκαιεὺς Πολυξένου Δῆλιος χορηγός 92, 8.
 Φωκαιεὺς Φωκαιέως Δῆλιος χορηγός 97, 3.

 Χάρης Θεοχάρους Ἀγγελῆθεν χορηγός 21, 1.
 Χάρης Χάρητος Ἰασεὺς χορηγός 146, 8. ἀγωνοθέτης 150, 4.
 151, 4.
 Χαρίας? ἄρχων Ἀθηναίων 18, 3.
 Χαρίδημος Θεοφίλου Ἰασεὺς χορηγός 110, 21.
 Χαρικλείδης Ἀγαθάρχου Δῆλιος χορηγός 87, 10.
 Χαρικλείδης Ἀριστάκου Δῆλιος χορηγός 87, 10.
 Χαρίλαος Λοκρὸς χοροδιδάσκαλος 25, 2.
 Χαρίλας Ἀντιγόνου Δῆλιος χορηγός 90, 6.
 Χάριτες 75, 12.
 Χαρμαντίδης Χαιρεστράτου Παιανιεύς χορηγός 80, 25.
 Χάρμος ἄρχων Δῆλιος 89, 1.
 Χάρνα Κέπριος μέτοικος Δῆλιος χορηγός 91, 12.
 Χίων ἄρχων Ἀθηναίων 15, 5.
 Χόρηγος κωμῳδός 91, 24.
 Χρέμης ἄρχων Ἀθηναίων 82, 3.

Χρύσιππος κωμωδοποιός 94, 26.
 Χρύσιππος Ἀπολλωνίου Ἰασεὺς χορηγός 142, 7.

Ψραι Διονυσιάδες 42, 1.

- . . . . . αλον μέτοιχος Ἰασεὺς χορηγός 127, 23.
- . . . . . Ἀμφικλείους μέτοιχος Ἰασεὺς χορηγός 129, 12.
- . . . . . Ἀμφίου Δῆλιος χορηγός 93, 5.
- . . . . . Ἀναξιθέμιδος Δῆλιος χορηγός 93, 9.
- . . . . . ανος Ἐρμοκράτους Ἰασεὺς χορηγός 135, 10.
- . . . . . Ἀντιγόνου δημιουργός Σάμιος 100, 5.
- . . . . . Ἀριστέου Ἰασεύς 135, 8.
- . . . . . αρχος Ἀρκὰς κωμωδός 93, 18.
- . . . . . ἀρχου Δῆλιος χορηγός 95, 2.
- . . . . . ας Φιλίνου Λακιάδης ἀγωνοθέτης 66, 2.
- . . . . . γένης 69, 4.
- . . . . . δημοσ . . . . Ἰασεύς 135, 9.
- . . . . . εου Ἰασεὺς (μέτοιχος?) 127, 21.
- . ε . . . . . Τιμοθέμιδος Δῆλιος χορηγός 91, 9.
- . . . . . Εὐνομίδου Ἀθηναίος ἀγωναθέτης 62, 2.
- . . . . . εὺς χορηγός 34, 2.
- . . . . . ης Κείος κωμωδός 94, 19.
- . . . . . ης Βηβιλέως Μιλήσιος χορηγός 105, 3.
- . . . . . Θεοδώρου Δῆλιος χορηγός 94, 12.
- . . . . . ικλῆς αὐλητής 11, 3.
- . . . . . ινους Ἀλμούνσιος 9, 1.
- . . . . . ιου Ἰασεὺς χορηγός 143, 7.
- . . . . . ις φυλὴ Ἀττική 18, 1.
- . . . . . Κλεοδίχου Δῆλιος χορηγός 93, 6.
- . . . . . κλέους Ἀθηναίος χορηγός 12, 1.
- . . . . . κλέους Δῆλιος χορηγός 93, 3.
- . . . . . κλῆς Τελέσωνος Δῆλιος χορηγός 94, 4.
- . . . . . Κτησιφῶντος Ἰασεύς 125, 13.
- . . . . . λου Πειραιεὺς χορηγός 29, 2.
- . . . . . μαχος Ἀθηναίος 81, 2.
- . . . . . Μητροδόρου Λεβέδιος artifex Dionysiacus 103, 5.
- . . . . . Μνησάλκου Δῆλιος χορηγός 95, 4.
- . . . . . μοςθένης Ἀθηναίος χορηγός 49, 2.

- . . . . . ν Παιανιεύς χορηγός 79^b, 5.
 . . . . . Ὀβρίμου Ἰασεύς χορηγός 128.
 . . . . . ὁδωρος Μελ . . . . 11, 2.
 . . . . . ος κωμωδοδιδάσκαλος 79^b, 3.
 . . . . . ος μέτοικος Δήλιος χορηγός 87, 13.
 . . . . . ος Πειραιεύς χορηγός 79^a, 5.
 . . . . . ος Σίφνιος κωμωδός 94, 18.
 . . . . . ος Διοκλείους Ἰασεύς χορηγός 145, 4.
 . . . . . ος Δωροθέου Ἀλαιοὺς χορηγός 3, 1.
 . . . . . ος Ζηλομένους Δήλιος χορηγός 94, 9.
 . . . . . ος Ἰεροκλείους Ἀθηναῖος κωμωδός 94, 19.
 . . . . . ου Περιθοίδης χορηγός 8, 1.
 . . . . . ς Σικυνῶνιος ἀνλητής 29, 4.
 . σα . . . . τραγωδός 89, 20.
 . . . . . ς Διφιλ . . . Ἀθηναῖος χορηγός 33, 1.
 . . . . . σίων ὀρχηστής 98, 24.
 . . . . . στρατός ἱερέυς 155 A, 3.
 . . . . . Τηλεμνήστου Δήλιος χορηγός 97, 4.
 . . . . . τος Ἀχαρνέες χορηγός 79^a, 3.
 . . . . . τος Φαληρεὺς χορηγός 10, 2.
 . . . . . του Δήλιος χορηγός 97, 3.
 . . . . . του Παιανιεύς χορηγός 13, 2.
 . . . . . Ὑβρέου τοῦ Μενίππου Ἰασεύς 116, 16.
 . . . . . φάνης Ἐλπίνου Δήλιος χορηγός 87, 6.
 . . . . . φιλος . . . 69, 3.
 . . . . . φῶν Πολυτίμου Ἀντιοχεὺς μέτοικος Ἰασεὺς χορηγός
 149, 6.
 . . . . . χαρῆς Θηβαῖος ἀνλητής 53, 2.
 . . . . . χ . ος θανατοποιός 98, 21.
 . . . . . χος Φιλίου Δήλιος χορηγός 94, 7.
 . . . . . ων Εὐανορίδου Κυδαθηναίου ἐποκριτῆς τραγω-
 δίας 56, 4.

EDUARDUS ROELLIG:
DE CODICIBUS STRABONIANIS, QUI
LIBROS I—IX CONTINENT.

Operi Strabonis geographico quamquam multi viri doctissimi operam navaverunt atque in eo illustrando et emendando plurimum profecerunt, tamen illud, quod quasi fundamentum et, ut ita dicam, parens totius artis criticae haberi debet, codicum manu scriptorum distributio atque aestimatio, adhuc plus aequo neglectum videtur esse. Neque enim post Kramerum, qui quam bene de hac re meruerit, nemini, qui omnino haec studia attigerit, ignotum est, quisquam exstitit, qui in iudicandis atque aestimandis libris manu scriptis studium collocaret. Neque tamen Kramerī quamvis egregia commentatione rem ad finem esse perductam, iam censor eius Monacensis, Spengelius, et aliquanto post Vogelius in recognitione studiorum ad Strabonis geographica pertinentium, quae paucis annis abhinc in „Philologo“ prodiit,¹⁾ monuerunt. Namque cum vir doctissimus rationem codicum in universum quidem acri ingenio recte constituerit ac firmaverit, tamen nonnulla accuratius pertractare supersedit. Quod cum de ceteris tum maxime de eis codicibus dicendum est, in quibus haec nostra commentatio versabitur, scilicet de eis, qui libros novem priores exhibent. In his enim iudicandis summi quidem momenti illud est, quod Kramerus codices qui dicuntur decurtatos diversam a codice A originem habere statuit, aliosque codices complures, quibus ad id tempus summa auctoritas tributa erat, nihil nisi apographa illorum esse dilucide demonstravit. Sed tamen illud maxime etiam nunc in obscuro est, quamnam codices illi decurtati inter se habeant rationem, quoque honore singuli sint habendi. Quapropter cum suscipio in hanc partem supplementum illius quaestionis quaecumque ad Kramerī commentationem afferre, hoc ad rem planius cognoscendam artemque criticam Strabonianam adiuvandam non sine emolumento fore confido.

¹⁾ Philol. tom. 39 pag. 326 sqq.

Atque subsidiis, quae ad hanc rem tractandam mihi praesto fuerunt, imprimis usus sum eis, quae *Krameri editio commentario critico instructa suppeditavit*, cum ex eo tempore praeter fragmenta *Grottaferratensia* — quae pauca sunt — neque aliae novae codicum manu scriptorum lectiones innotuissent neque editione *Didotiana* a *Mueller*o et *Duebnero* curata quidquam novi, quod huc pertineret, exhiberetur. Neque vero editionum priorum, *Tzschuckianae* et *Falconerianae*, suppeditamentis haud paucis locis ad singulorum codicum lectiones accuratius cognoscendas me sine detrimento prorsus carere posse putavi. Denique apographum libri IX codicis *Parisini A* a *Du Theilio* in tomo III versionis francogallicae publici iuris factum, quamvis non ea qua par est diligentia editum, mihi haud exiguum prae-buit subsidium, ut, quae optimi codicis in illo libro esset natura atque condicio, planius perspicerem.

Quibus libris quamquam amplae copiae allatae erant, tamen ad certius iudicium de codicibus decurtatis faciendum non satis idoneam ansam praebuerunt. Optimis enim ex hoc numero codicibus, *Mediceo B* et *Parisino C*, nondum satis diligenter excussis firmum fundamentum, unde exordium esset, plane defuit. Quod ut invenirem, cum alterum utrum codicem me inspicere necessarium putarem, deliberanti mihi, uter potius eligendus esset, gravioris momenti ad hanc rem esse videbatur *Mediceus B*. Namque cum *Parisinus C* neque libros VIII et IX — praeter octavi initium — exhiberet prima manu scriptos, ad naturam codicum decurtatorum definiendam utilissimos, et praeterea iam a multis viris doctis, quamvis — quod ipse *Kramer*us confitetur — iusto negligentius, examinatus esset, contra *Mediceus B* et integros praebuit illos libros et praeter partes nonnullas a *Kramero* collatas a solo *Bandinio* excussus erat, idque tanta incuria, ut scripturis ab eo inde enotatis fides habenda esset omnino nulla. Hunc igitur librum ut in usum meum adipiscerer, viri illustrissimi *Eduardi Hilleri* opera, nec non viri excellentissimi de *Gossler*, qui scholis institutionibusque ingenuis administrandis in nostra civitate praeest, benignitate et administratorum bibliothecae *Florentinae* humanitate factum esse grato animo confiteor. Quem ita excussi, ut, cum propter angustias temporis totum conferre non liceret, et totum librum VIII a

Kramero magna ex parte iam examinatum et quae ille intacta reliquit¹⁾ omnia percenserem. Qua re hoc me effecisse confido, ut non solum de codice Mediceo *B*, sed de tota codicum decurtatorum familia certius iudicium fieri possit.

Itaque cum imprimis de hoc genere codicum disserere mihi in animo sit, tamen ut rem totam, quoad eius hoc tempore fieri possit, absolvam, cum hac quaestione iungenda videntur ea, quae de ratione inter codicem Parisinum *A* et decurtatos intercedente commemoranda sunt. Totam vero quaestionem sic instituam, ut primum quidem quam rationem codices inter se habeant, deinde quaenam codicum singulorum sit auctoritas, explicare coner.

I.

Codices Straboniani quam rationem inter se habeant.

Disputaturis nobis de codicibus Strabonianis, qui libros I—IX exhibent, primum dicendum videtur de eis, qui integros eos praebent, deinde de eis, qui excerpta tantummodo vel fragmenta continent, quocum genere fortasse ea facillime coniungi possunt, quae a scriptoribus antiquis ex Strabonis opere laudata sunt.

Atque codices, qui quidem libros I—IX integros praebent, ut siglis a Kramero adhibitis utar, sunt: *A B C g h i k l m n o p q s t u v*. Quo ex numero statim secernendi sunt ei, quos ex aliis codicibus, qui ipsi quoque ad nostram memoriam venerunt, derivatos esse a Kramero dilucide demonstratum est. Ex codice Parisino *A* enim originem duxerunt *g h i* et paulo diversa via *n o p*; ex Mediceo *B*: *k q t u*; ex Veneto *l* denique *m*. Quorum omnium rationem cum ipse quoque denuo examinavissem, Krameri de eis iudicium mihi confirmatum est. Unum tantum addere licebit de codicibus *n o p*. Primo enim aspectu putaverit quispiam, cum *n p* solos libros I—X exhibeant atque etiam in *o* post decimi libri finem reliqua pars paginae vacua relicta sit, eos ex Mediceo *B*, quippe qui ex ceteris solus — praeter eius apographa — decem priores libros contineat, esse derivatos, atque id eo tempore cum iam secunda manu eae lacunae, quae in omnibus codicibus decurtatis in libris VIII et IX

¹⁾ Cf. Krameri praef. pag. XC.

inveniuntur, in codice *B* expletae essent. Qua ex re efficeretur, supplementa codicis *B* secunda manu addita non ex codice quodam familiae *n o p*, sed ex ipso codice Parisino *A* vel apographo eius deprompta esse. Sed hoc falsum esse cum ex aliis locis tum, ut unum exemplum adferam, ex eis, quae II 307, 2 (vide Kramerii adnotationes) in illis codicibus leguntur, luculentissime apparet; quapropter Kramerum de codicibus *n o p* prorsus recte iudicavisse statuendum est.

Segregatis igitur illis apographis restant codices *A B C I s v*. Quos ita in duas familias divisit Kramerus, ut alteri solum codicem *A*, alteri ceteros libros *B C I s v* — quos decurtatos nominat — attribueret. Quod num recte a viro doctissimo iudicatum sit, quaerendum videtur esse.

Atque Du Theilius, qui primus in versionis francogallicae tomo III de codicum ratione disseruit, contenderat omnes codices Strabonianos ex Parisino *A* derivatos esse, et quaecumque in libris I, VIII, IX una cum margine interiissent, in ceteris vero legerentur, ex coniectura hic profecta esse. Quam opinionem Kramerus prorsus ita refellit, ut nemini dubium esse possit, quin codices decurtati ex codice *A*, quae quidem nunc eius condicio sit, non sint derivati. Hoc tamen quaerere supersedit, nonne fortasse eo tempore, cum codex *A* in multo meliore condicione versaretur et marginum detrimenta singulis tantummodo locis in ipsa scriptoris verba processissent, codicum decurtatorum archetypus ex eo derivatus esset.¹⁾ Et profecto hoc facile quispiam coniecerit. Cum enim in libro I codicis *A* parva tantummodo, in libris vero VIII et IX satis magna pars marginis interierit, quid probabilius videtur esse, quam codices decurtatos, qui in solis libris VIII et IX detrimenta acceperint, propterea

¹⁾ Huc etiam pertinere videntur ea, quae Spengelius Münch. gel. Anz. 1848, 153 in recensione editionis Kramerianae affert, de supplementis codici *A* sec. m. additis verba faciens. Quae coniectando oriri non potuisse, sed ex alio codice hausta esse concludit ex II 228, 11 (ed. Kram.), ubi verba καὶ — πρὸ γόνα in *A* omitta sec. m. inter versus addita sunt. Ac ne mihi quidem veri simile videtur, haec verba ab interpolatore quodam esse profecta, sed hoc potuisse fieri non prorsus negaveris, si ea quae leguntur II 238, 16 respexeris; qua de causa hoc solo argumento opinionem illam refutare non possumus.

quod priore illo tempore exorti sint, in libro I sana praebere omnia, in libris vero VIII et IX, ubi iam tum in codice *A* marginis pars interiisset, ipsos quoque eisdem locis fecisse iacturas? Haec igitur opinio maxime eo argumento sustentari potest, quod in eisdem libris VIII et IX, ubi codex *A* graviora detrimenta acceperit, in codicibus alterius familiae haud pauca desint, cum in ceteris eorundem codicum libris similia damna non inveniantur. Iam videamus quid de hoc argumento cogitandum sit.

Ac primum quidem monendum est, damna codicum decurtatorum per totos libros VIII et IX inde ab initio octavi usque ad finem noni pertinere, codicis *A* vero detrimentum corrosis marginibus acceptum non inde ab initio libri VIII ordiri, sed a pagina 137 demum editionis Kramerianae, ut plus tertia parte libri octavi in hoc codice fere integrum exstet. Quamquam enim in hac quoque parte marginum detrimenta interdum ad ipsam scripturam procedunt, tamen et raro inveniuntur et minoris sunt momenti. In eadem vero parte in codicibus decurtatis loci aut omissi aut in breviorum formam redacti sunt septuaginta octo, hoc est plures quam in ulla alia pari parte librorum VIII et IX inveniuntur.

Iam vero videamus, quomodo singulis locis codicum decurtatorum iacturae cum lacunis codicis *A* convenient vel discrepent.

Ac ne forte quis opinetur, solis eis locis in codice *A* detrimenta marginum esse, ubi a Kramero indicentur, prius monendum est, inde a loco illo octavi libri supra commemorato (pag. 137, 4), omnium foliorum margines rodendo turpiter esse affectos et Kramerum „eos tantummodo locos accuratius indicandos iudicasse, qui ob aliquam causam viderentur memorabiles.“¹⁾ Illis igitur locis fere solis, et ne his quidem omnibus, indicat lacunas codicis *A*, qui in altera codicum familia aut omissi aut in brevius contracti sunt, ceteras vero lacunas quamvis magnas non indicat. Quare facile perspicitur, Kramerii editionem nobis codicis *A* lacunas cum eis, quae in decurtatis codicibus omissa sunt, conferentibus non satis firmum praebere fundamentum. Itaque adhibendum nobis est Du Theili exemplum, in quo codicis *A* liber nonus typis ita descriptus est, ut, quid in quaque

---

¹⁾ Cf. Kramerii ed. II 137 ad 4.

linea desit, plane appareat; eiusque auxilio fieri poterit, ut de locis libri IX huc spectantibus iudicium faciamus.

Quod si suspicemur, codicum decurtatorum iacturas ex lacunis codicis *A* originem habere, necesse sit, etiam hodie illis locis in codice *A* superesse lacunas. Hoc vero minime evenit. Multi enim inveniuntur loci, qui, quamquam in codd. decc. omittuntur, tamen nulla lacuna in *A* sunt mutilati: velut II 230, 15; 254, 12; 282, 16; 285, 1; 287, 10; 288, 2, 24; 297, 5; 300, 10; 303, 13; 315, 2; ubi semper id quod in codice *l* deesse Kramerus commemorat, etiam in *B* deest. Horum locorum numerus propterea non maior est, quod omissorum locorum magnitudo fere semper illud spatium superat, quod in codice *A* integrum a lacunis relictum est. Hoc autem non ita magnum esse satis apparebit, si consideraveris, in unoquoque versu, qui est litterarum fere quadraginta, periisse literas — ut medium numerum significemus — novem vel decem, haud raro autem perniciem etiam ad viginti vel plures procedere litteras. Neque igitur mirum videri potest, quod interdum etiam codicum decurtatorum iacturae cum lacunis codicis *A* fere conveniunt. Cuius rei duo inveni exempla: II 219, 20, ubi in codd. decc. omissa sunt verba *πλήξιππον ἑσταότ'*, cum in *A* lacuna sit inter syllabas *πλή* et *ότ'*; et 244, 14 ubi in codd. decc. desiderantur verba *ἦς ἐμνήσθημεν*, cum in *A* desint syllabae *ἐμνήσθη*. Sed utroque loco cum verba illa ad sensum non essent necessaria, in codicum decc. archetypo facile omitti potuerunt.

Sed multi etiam maioris momenti ei sunt loci, quibus in codicibus decurtatis oratio subito ita interrumpitur, ut sensus percipi non possit. Si enim usquam, certe his locis apertissime elucere oporteret, codicum decurtatorum detrimenta ex lacunis codicis *A* pendere. Sed hic quoque longe plurimis locis in codice *A* sana sunt omnia, velut¹⁾: 226, 24; 241, 1 (ubi in cod. *B* post *ἀπὸ δὲ* abruptum oratio); 248, 10; 258, 2 (post *Τευμησοῦ καὶ*); 267, 13; 286, 22 (post *μέμνηται*); 299, 2 (post *Φθίτου καὶ*)²⁾; 299, 4 (post *μενεπτό*); 304, 6 (post *ἔστι καὶ*); 311, 5

¹⁾ Eis locis, ubi nihil adnotavi, in codice *B* idem desideratur atque in codice *l*.

²⁾ Hoc loco cum etiam in codice *m*, codicis *l* apographo, eadem atque in *B* deesse Tzschuckius affirmet, sine dubio cod. *l* cum cod. *B* prorsus consentit.

(post τῆς); 313, 1; 317, 20 (post Φεγαίων πόλ). Ei autem loci, quibus codices decurtatos ex codice *A* pendere fortasse conici potest, sunt hi soli: 299, 6 (post ἀμυνό); 318, 2; 321, 10 (post μενεπτό), quibus fortasse etiam adiungi possunt: 282, 5; 303, 14; 308, 11 (post Εὐρυπύλῳ καί). Sed primum tenendum est, his omnibus sex locis nos eam lacunarum condicionem habere, quae nunc sit (in codice *A*), non quae priore tempore fuerit. Deinde vero etiamsi illo tempore idem quod nunc fuit initium lacunarum codicis *A*, tamen in tam ingenti locorum perditorum numero vix quisquam mirabitur, quod interdum consensus invenitur cum codicum decurtatorum detrimentis, praesertim cum uno tantummodo loco initia lacunarum prorsus convenient.

Haec omnia si quis accurate secum reputaverit, certe agnoscat, in codicum decurtatorum detrimentis nullam esse causam, cur codices illos ex Parisino *A* derivatos esse coniciatur.

Sed alia via etiam hoc potest demonstrari, codices decurtatos ex Parisino *A* omnino derivatos esse non posse.

In Eustathi enim ad Homerum commentario inveniuntur permulti loci Straboniani, maxime ex libris VIII et IX deprompti, quos cum scripturis codicum decurtatorum concinere iam Kramerus perspexit.¹⁾ Si quis igitur suspicetur codices decurtatos ex codice *A* esse derivatos, huic statuendum videtur, aut Eustathi exemplum Strabonianum indidem originem habuisse, aut, cum hoc vel propter aetatem codicis *A* fieri non possit, Eustathi commentarium ab eo, qui archetypum codicum decurtatorum ex codice *A* derivatum restituendum suscepisset, ad lacunas, quas illic repperisset, resarciendas esse adhibitum. At primum per se vix cogitari potest, ex diversissimis Eustathi locis ea, quae Strabonis essent, cum ingenti labore esse conquisita. Praeterea autem ille concentus Eustathi et codicum decurtatorum, a codicis *A* lectionibus recedens, etiam in eis partibus versuum invenitur, quae prorsus integrae in *A* servatae sunt. Cuius rei exempla sunt: II 245, 11, ubi in cod. *B* et Eust. ad II. *B* 503 legitur διαχέαντος, in *A* διαχέοντος, et paulo post lin. 13—16 codices decurtati cum Eust. consentientes haec praebent: ἀφ' ὧν

¹⁾ Cf. Kramerii praef. LIX et LXXXIX.

ποιήεντα τὸν Ἀλλιατον ὁ ποιητὴς λέγει. Talibus quoque locis scripturas Eustathi pro lectionibus exempli Straboniani receptas esse — quod fortasse dicet quispiam — vix veri simile est; neque enim cuiquam dubium esse potuit, quin Eustathi lectiones non tantum auctoritatis haberent quantum ipsum illud exemplum Strabonianum. Sed omnino non solum in libris VIII et IX, ubi illi, qui resarciendi munus suscepisset, commentarius Eustathi ad restituendas lacunas evolvendus erat, sed etiam in ceteris libris et — quoniam Eustathius maxime ea, quae ad Graeciam pertinent, ex Strabonis opere laudat — maxime in integra parte libri VIII eodem modo Eustathi et codicum decurtatorum lectiones conveniunt. Quis hic putabit ex Eustathio quidquam depromptum esse, cum omnino nulla esset causa, cur Eustathi commentarii ad Homerum et — paucis quidem locis — ad Dionysium Periegetam evolverentur? Ut huius quoque rei pauca afferam exempla, illustrissimum illius consensus argumentum invenitur initio libri VIII pag. 113, 4, ubi et apud Eustathium (ad Il. B 616) et in codd. decc. primus Homeri versus inde a verbo *μέσφ'* usque ad *ἔκπονς* omittitur, quem propter Eustathi auctoritatem, quamquam in A legeretur, submotum esse nullo modo cogitari potest. Deinde praeter alia exempla consensus ille aperte conspicitur locis hisce: II 115, 11 coll. Eust. ad Il. H 135 (*Φειά*); II 116, 7 coll. Eust. ad Dion. 409 (*ὑπὸ γῆν*); I 310, 19 coll. Eust. ad Dion. 566 (*φασί*); I 418, 19 coll. Eust. ad Dion. 373 (*ἀφηρέθησαν*); I 424, 7 coll. Eust. ad Dion. 467 (*ἀπὸ Παχύνου*).

Omnibus his argumentis recte perpensis consensum illum, quem inter Eustathium et codices decurtatos intercedere constat, profecto non ita exortum esse dicemus, ut Eustathi commentarii ad codicem A resarciendum adhiberentur. Immo hoc concludendum videtur, Eustathi exemplum Strabonianum ex decurtatorum fuisse numero. Hoc ita esse hac re confirmatur, quod ei loci, qui in codicibus decurtatis omissi sunt, ab Eustathio, qui innumerabiles fere locos ex libris VIII et IX affert, nunquam laudantur, ut in illius quoque exemplo eos defuisse audeam affirmare. Quod quamquam iam Kramerus perapexisse videtur, tamen, cum vir doctissimus accuratius hoc demonstrare supersederit, nobis liceat illa quae in libro IX (II 286, 22 sqq.) in-

veniuntur conferre cum eis quae Eustathius ad Il. 532 ex Strabone affert. Cum enim Eustathius semper ea quae de oppidis in Iliade commemoratis apud Strabonem leguntur, ex eo afferat, tamen hoc loco quae in codicibus decurtatis desunt ipse quoque omittit et ea tantummodo laudat quae in illis quoque inveniuntur. Deinde paulo infra apud Strabonem leguntur haec: ἡ δὲ Σκάρφη κείται ἐφ' ὕψους [διέχουσα Θρονίου σταδίων εἴκοσι], χώραν δ' εὐκαρπον [τε] καὶ εὐδένδρον ἔχει. [ἤδη γὰρ καὶ αὕτη ἀπὸ τοῦ δάσους ὠνόμασται.] καλεῖται δὲ νῦν Φαργαίαι· ἰδρυται δ' αὐτόθι Ἥρας Φαργαίας ἱερὸν κ. τ. λ., ubi ea quae desunt in codd. dece., uncis inclusi. Apud Eustathium l. l. haec exstant: κατὰ δὲ τὸν γεωγράφον ἐφ' ὕψους ἡ Σκάρφη κείται, χώραν εὐκαρπον καὶ εὐδένδρον ἔχουσα· καλεῖται δέ, φησι, νῦν Φαργαίαι καὶ ἔχει Φαργαίας Ἥρας ἱερὸν.

His exemplis, quibus etiam alia addere possum, satis superque, ni fallor, demonstratur, etiam Eustathi codicem Strabonianum ex decurtatorum numero fuisse.

Sed ut redeamus unde digressi sumus, hoc statuendum videtur, codices decurtatos ex codice Parisino *A* non esse derivatos. Recte igitur Kramerus iudicat, cum huic codicum familiae propriam auctoritatem addicit. Hoc tamen, quam rationem codices illi inter se habeant, accuratius quaerere supersedit. En, quae de hac re exponit (praef. pag. LXIV): „Reliqui codices decurtati“ — scil. praeter epitomen Vaticanam ceteroquin ad hanc eandem familiam spectantem — „locis haud paucis ita in duas partes discedunt, ut Veneti 1 et 2 (i. e. *l* et *m*) cum Parisiensi 3 (*s*) plerumque concinentes a Mediceo 1 (*B*), quatenus prima manu scriptus est, vehementer discrepent. Huic autem Paris. 2 (*C*), quoad prima manu scriptus est, consentire solet: Ambrosianum 2 (*v*) non tam accurate excussi, ut certi quid statuere audeam, sed eum quoque Mediceo affinem puto. Ille denique codex, ex quo supplementa Parisiensis 1 (*A*) petita sunt, cum Veneto *l* maxime conspirat.“ Denique unum affert exemplum, quo codices *l m s* a codice *B* multum dissentire ostendit. — Haec ut non accurate tractata, ita non recte iudicata sunt; quapropter num forte certius de eis iudicium fieri possit, nunc videamus.

Atque ad hanc rem accedenti mihi epitome Vaticana (*E*),

quam ex codice quodam decurtato originem habere Kramerus dilucide demonstravit, una cum codicibus decurtatis tractanda videtur esse, idque maxime ea de causa, quod et permultas operis Straboniani partes exhibet et genuinam orationis formam fere semper servat.

Prusquam autem ad singulos codices iudicandos trans-eamus, de totius familiae natura atque indole pluribus disserendum videtur.

Etenim cum viderimus, in omnibus huius familiae codicibus in libris VIII et IX multa omissa vel in brevius contracta esse, quaerendum erit, utrum hoc consulto ab epitomatore quodam factum sit, an depravata codicis archetypi condicio causa fuerit.

Atque Kramerus quidem hanc quaestionem facile diiudicare sibi videtur, cum praef. pag. LXI haec pronuntiat: „In iis (i. e. codicibus decurtatis) non tantum permulta ab antiquo breviatore omissa sunt, sed nonnulla etiam locis quibusdam in brevius contracta et mutata.“ Putat igitur vir illustrissimus consulto illam iniuriam libris VIII et IX allatam esse. Cui opinioni haec argumenta opponere mihi liceat:

1. Qui factum est, ut in libris VIII et IX solis, non etiam in ceteris manus brevioris grassaretur? Quamquam enim in libris I—VII interdum pauca interciderunt, tamen haec et ad singulos tantummodo codices, non ad totam decurtatorum familiam pertinent et culpa librarii ad simile quoddam verbum aberrantis omissa sunt.

2. Cur brevior non totos libros octavum et nonum in brevior formam redegit, sed hic et illic tantummodo singula quaedam delevit; cur praeterea in aliis partibus permulta, in aliis fere nihil omisit?

3. Etiamsi concedimus, ea enuntiata, quae orationi inserta vel ad sententiarum conexum nullius momenti sunt, fortasse consulto omitti potuisse, tamen hoc mirum videtur, quod in eis non eadem ratione usus est brevior, sed idem fere quod aliis locis delevit, servavit aliis. Velut talia desunt: II 146, 3 (*ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ἡλέας*); 149, 5 (*ὥς προειρήκαμεν*); 208, 16 (*καὶ οἱ μὲν οὕτω λέγουσιν*); 244, 14 (*ἧς ἐμνήσθημεν*); 310, 8 (*ὥσπερ εἴρηται*); prorsus similia vero in eisdem codicibus exstant:

214, 5 (ὅπερ εἶπον ἐν τοῖς πρόσθεν); 230, 12 περὶ μὲν τῆς Ἀττικῆς ταῦτα); 237, 1 (ὡς εἴρηκα); 240, 18 (ἐμνήσθημεν δ' αὐτοῦ καὶ πρότερον).

4. Praeter hos locos etiam alii desunt, qui quamquam sine detrimento orationis deleri potuerunt, tamen cur deleti sint, nulla omnino causa proferri potest. Minime enim supervacanea sunt quae illic exstant et semper aliquid novi in eis commemoratur. Quorum quamquam numerus est maximus, haec pauca afferam: 213, 13—15; 220, 10; 237, 20—22; 287, 9—10 et 10—11; 302, 8—9; 320, 12. Hos locos qui omisit, uniuscuiusque fere enuntiati partem vel totum enuntiatum eodem iure omittere potuit.

5. Saepe fit, ut omissis locis quibusdam oratio subito abruptatur neque sententia percipi possit. Quod ut perspicias, conferas velim: 99, 19; 112, 15; 146, 2; 157, 6, 158, 1 et ex libro IX ea quae supra p. 8 sq. enumeravi.

6. Postremo maximi momenti ad totam rem iudicandam mihi videtur illud, quod eisdem locis, ubi quaedam omissa sunt, interdum maiores, plerumque parvae tantummodo lacunae latitudine digitali vel semidigitali relictæ sunt. Has lacunas non solum in codice *B* inveniri, sed etiam in *s*, Kramerus ipse testatur (cf. praef. XVI); ex ceteris codd. decc. Kramerus duobus tantum locis lacunas indicat II 216, 11 (*E I*) et 303, 14 (*E*), sed in eis quoque plures inesse lacunas ex ratione, quae intercedit inter codd. *I s v*, quamque infra accuratius tractabimus, apparere mihi videtur. Codicis *C* denique librarium in illo unde describeret exemplo multas invenisse lacunas, inde efficitur, quod initio libri VIII pag. 104, 4, unde maxime increbrescunt detrimenta in reliquis codd. decc., in codice *C* oratio subito abruptitur et multis foliis vacuis relictis initio demum libri X rursus incipit. Qui hoc fieri potuit, nisi in illo exemplo lacunae tam manifestae et tam crebrae erant, ut librarius nihil se nisi mutilatum Strabonem efficere posse ratus potius folia vacua relictæ posteriori tempori explenda relinqueret? — Ut autem certius de illis lacunis iudicium fieri possit, refugiendum erit ad codicem *B*, quem mihi ipsi excutere licuit. Hic enim in libro VIII — ubi loci omisi sunt centum viginti sex — duodeviginti, in libro IX vero — ubi centum sex loci desunt — quadraginta

et una inveniuntur lacunae. Accedunt vero ad has lacunas signa — punctum aut colon — saepius eis locis ubi quaedam desunt prima manu in margine posita; his igitur adnumeratis in libro VIII vicies, in libro IX semel et quinquagies orationis defectus diversis signis indicantur. Haec autem signa, lacunas et puncta, ne forte credas istic tantummodo inveniri ubi oratio abruptatur, eis quoque locis exstant, quos consulto omissos esse facillime iudicaveris, velut II 114, 10; 162, 17; 177, 22; 282, 8; 283, 14; 285, 1; 303, 13; 306, 7; 307, 2. — Haec igitur omnia signa non a breviatore quodam posita esse per se patet. Sed de hac re si quis etiam nunc dubitet dicatque breviatorem lacunas propterea reliquisse, ut aliquid omissum esse quivis intellexeret, hoc sine dubio concedet, eis locis ubi totae etiam lineae vacuae relictae sunt, defectum aliquem in archetypo fuisse, velut 125, 4, ubi tota fere pagina in *B* vacua relicta est; 154, 14, ubi tres lineae vacuae sunt; 178, 14, ubi una linea.

His ita expositis dubium esse non potest, quin archetypus codicum decurtatorum extero quodam detrimento affectus fuerit. Hoc detrimentum certe ad eos locos pertinere, ubi lacunis vel etiam punctis in margine positis aliquid omissum esse indicatur, pro certo affirmari licet. Sed cum illi loci et tantum numerum conficiant et iacturae eorum eiusdem naturae sint atque reliquorum, errare mihi non videor, cum omnia fere detrimenta codicum decurtatorum ex codicis archetypi misere affecti condicione originem duxisse suspicor. Hoc accuratius fortasse demonstrare potuimus, si lacunae quae in ceteris codd. decc. exstant, magis innotuissent. Sed in eis interdum lacunas inveniri, ubi in *B* non inveniuntur, concludendum videtur ex eo quod II 216, 12 in *E* lacunas exstare ipse Kramerus testis est. Quod lacunae non semper servatae sunt, hoc mirum videri non poterit, si consideraverimus, ex codice archetypo, quem satis antiquum fuisse Eustathi exemplum testatur, per longam fortasse seriem nostros codices esse derivatos et paulatim a librariis lacunas tanto opere esse diminutas, ut multae prorsus evanescerent.

Sed mirabitur fortasse quispiam, quod de locis in brevius contractis nondum verba fecerim. Facile enim est suspicari eos consulto in hanc formam esse redactos. Itaque nunc diligentius de eis quaerendum est.

Praetereundi autem in hac re ei videntur esse loci, ubi postquam enuntiatum quoddam omissum est, sequentia verbis ὅτι, φησί, εἶτα vel similibus adduntur. Neque enim hac ratione contrahuntur Strabonis verba, et praeterea ea quae illic omissa sunt, in archetypo fuisse corrupta et lacunae monent his quoque locis saepe relictæ et semel etiam (II 99, 19) oratio subito interrupta.

Deinde etiam illi loci excludendi sunt, ubi versus ex poetis allati non ad finem perscripti sunt verbis καὶ τὰ ἐξῆς vel ἕως τοῦ adiunctis. Sed hic quoque corruptelas fuisse in archetypo inde collegeris, quod interdum subito desinit oratio, velut II 129, 9, ubi verba καὶ τὰ ἐξῆς post ἀντόμεναι leguntur in medio enuntiato; 251, 5, ubi post Ἐλικῶνος verbis καὶ τὰ ἐξῆς positiss Ascræ Hesiodi patriæ, propter quam versus illi afferuntur, omnino non mentio fit; 321, 10, ubi cum legatur μενεπτό: ἕως τοῦ ἀμφ' ἱμερτόν, dilucide demonstratur in archetypo detrimentum fuisse, quod verbis ἕως τοῦ interpositis quasi quodammodo celatum est.

Ceteri vero loci in brevius contracti in duas partes distribuendi videntur, quarum altera eos complectitur, qui in omnibus codicibus decurtatis convenienter, altera, qui in aliis aliter leguntur.

Prioris generis sunt loci tredecim: 129, 1; 129, 19; 156, 22; 163, 17; 165, 10; 245, 13; 246, 9; 259, 8; 267, 13; 275, 2; 296, 5; 299, 11; 329, 3; ex quibus nonnulli: 163, 17; 246, 9; 259, 8; 267, 13; 299, 11 lacunis in codice B [relictis dilucide demonstrant, in codice archetypo hic corruptelas fuisse.

Alii ex hoc numero loci vel ipsa supplementorum natura corruptam archetypi condicionem satis arguunt, velut 129, 1 (πρὸς ταῦτα); 296, 5; ¹⁾ 299, 11. ²⁾ Alii ostendunt, librarium conexum interruptum restituere voluisse, velut 246, 12 — 247, 3. ³⁾

¹⁾ Hic post ἔργων in B legitur: ὅτι τῶν ὑπὸ τῷ ἀχιλλεῖ λεχθέντων ἐναντιλογία ἐστὶ τὸ, τε ἄργος κ. τ. λ., deinde secunda manu sub ὅτι τῶν et ἐστὶ puncta posita sunt.

²⁾ In B eadem leguntur atque in I, nisi quod initio ἡ omittitur.

³⁾ In B legitur: ὅτι Ὅμηρος ποιήσας ὃς ῥ' ἐν usque ad κηφίσαιδι λίμνην οὐ τὴν κωπαῖδα λέγει ὥς κ. τ. λ., ubi γὰρ omissum est propter lacunam antea inter verba καὶ τῶν ἐλῶν et ὅτι Ὅμηρος hiantem, βούλεται fortasse quia in archetypo item ut in A βούλονται falso legebatur.

In aliis cum ea quae exciderunt gravioris momenti sint, non liquet cur contractio consulto sit facta, velut 129, 19; 156, 22; 275, 2. Contra nullius fere momenti ea sunt, quae pag. 245, 13 et 329, 3 interciderunt; sed altero loco post verbum *ὀνομάσαι* in *B* parva lacuna invenitur, ut his quoque locis parva detrimenta in archetypo fuisse conicere liceat.

Alterum genus ad eos spectat locos, quibus verba Strabonis aliter in codice *B*, aliter in ceteris codd. decc. in brevius contracti sunt. Harum lectionum utramque iam in archetypo existisse perspicere licet ex II 115, 7, ubi scripturam codicis *B* ex altera oriri non potuisse per se apparet, codicum *l m* vero scripturam non ex codicis *B* lectione, sed ex vera illa quae in codice *A* invenitur et quae primo in decurtatorum archetypo fuit, profectam esse ex verbo *σκέψιν*, quod genuino verbo *ἐπί-σκέψιν* simillimum est, iure collegeria. Nec minus hoc idem 122, 21 ex verbo *ὄρη*, quod et in sano codice *A* et in *l m* invenitur, concludendum videtur. Quae cum ita sint, vix credibile videtur esse, ab eo, qui consulto locos quosdam in brevius contraheret, duas scripturas esse positas, quarum altera in textu, altera fortasse in margine collocaretur. Multo facilius cogitari potest, genuinam Strabonis scripturam in codice archetypo fuisse corruptam et a lectoribus duobus diversa ratione in margine vel inter lineas ita esse restitutam, ut quisque reliquias et vestigia scripturae antiquae perspicere et interpretari se posse confideret. Neque aliter intellegi potest, quod his locis in codicis *B* lectionibus interdum omnino nullus inest sensus, velut p. 100, 6 (*κρυσσαίου κόλπον διέχουσα ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ μέχρι τοῦ ἀράξου σταδίους τριάκοντα. ὥς μὲν οὖν τύπω κ. τ. λ.*); 122, 21, ubi verbum *καθήκοντα* cum antecedentibus non apte concinit; 133, 6, ubi verba *καὶ τὰς μεταξὺ χώρας* prorsus inepta sunt. Sed etiam ceteris locis, ubi sensus plane perspicitur, detrimenta fuisse in archetypo inde apparet, quod in ceteris codicibus decurtatis eae partes saepe plane omissae sunt, quae in codice *B* in aliam formam redactae leguntur, velut his locis: 217, 21; 222, 17; 223, 18¹⁾; 224, 3; 229, 4.²⁾ Quomodo enim haec di-

¹⁾ In codice *B* leguntur haec: *καὶ θησεῖον καὶ τὸ λύκειον· καὶ ἀπὸ τοῦ ὀλύμπιον· ὅπερ κ. τ. λ.*

²⁾ *B* praebet hos tres versus integros.

stantia potest intellegi, nisi in archetypo codicum decc. lectiones codicis *B* in margine collocatas fuisse suspicamur?

His ita expositis nemini iam dubium erit, quin depravata codicum decurtatorum condicio originem non duxerit ex librari cuiusdam vel hominis docti licentia, sed ex codicis archetypi corrupto statu. Quod quamquam pro certo affirmari potest, tamen nonnulla verba in contextu verborum interdum consulto omissa esse nobis concedendum est. Huc spectant primum quidem voculae quaedam, quae in codicibus decc. interdum in prioribus libris, multo saepius vero in libris VIII et IX omissae sunt, velut saepissime articulus, deinde *φοί, ἐστί, εἰσί, τε*, similia. Deinde etiam alia interdum verba paulo maioris momenti desiderantur, velut 134, 18 (*τοῖς θεοῖς*); 141, 11 (*δ' ἐν*); 158, 3 (*καθάπερ καὶ — φησιν*); 240, 6 (*κώμη*); 241, 8 (*τῆς Βοιωτίας*); 284, 7 (ubi legitur *οἱ σιλίζονται* omisso *ἐλέγομεν*); quibus etiam adnumeranda videntur haec enuntiata intercalaria: 149, 5 (*ὡς προειρήκαμεν*); 244, 14 (*ἥς ἐμνήσθημεν*); 310, 8 (*ὥσπερ εἴρηται*); 315, 2 (*καθάπερ εἴρηται*). Ex quibus quamquam nonnulla fortasse etiam propter detrimenta archetypi excidisse puto, tamen pleraque consulto omissa esse veri est simile. Neque cur haec consulto omissa sint, difficile est dictu. Quid enim magis consentaneum est, quam librarium illum, qui omnium nostrorum codicum decc. fontem ex archetypo descripsit, cum vidisset, libros VIII et IX tanto opere esse truncatos, ut genuinum Strabonis textum omnino non restituere posset, etiam integras partes iusto neglegentius tractasse? Hoc tamen constare mihi videtur, illam librari licentiam non ultra singula verba et parvas verborum compositiones esse progressam.

De archetypo igitur codicum decurtatorum statuendum videtur, multis locis librorum VIII et IX eum fuisse mutilum vel foliis blattarum morsu corrosis vel scriptura humore evanida facta. In hac re mirum fortasse videbitur, quod inde ab initio libri VIII initium quoque perniciiei factum sit. Sed haec perniciies fortasse etiam ad finem libri VII pertinebat, qui ob hanc eandem causam in codicibus decc. prorsus omissus videtur esse. Ubi cum inde a verbis *Κινέας δ' ἔτι μυνθωδέστερον* oratio subito desinat, apparet aut folia nonnulla intercuisse aut textum tam corruptum fuisse, ut librarius id quod etiam legi posset,

describere supersederet. Atque hoc alterum, quod etiam initio libri VIII in codice *C* factum esse supra vidimus, ut statuamus, fortasse etiam ea re adducimur, quod in fragmentis libri VII, quae exstant in epitome Vaticana *E* pag. 74, 11 ed. Kram., lacuna relicta est, et quod in postrema parte eorum, quae in ipsis codicibus leguntur, nonnulli loci (cf. 69, 20; 71, 4) orationem non esse integram declarant. Sed haec non satis certo dici possunt. Neque quaerentibus nobis, cur in his potissimum libris, non in aliis, detrimenta exorta sint, hoc mirum videbitur, si meminerimus, opus Strabonis geographicum in duos tomos divisum fuisse, quorum prior libros I—IX exhiberet. Cuius divisionis cum optimus codex Parisinus *A* illustrissimum exemplum praebeat, tum eam in nostro archetypo exstitisse inde apparet, quod in plerisque codicibus decurtatis, etiam in Mediceo *B*, quamquam hic libros I—X continet, post finem libri IX reliquam paginae spatium vacuum relictum est. Facile igitur fieri potuit, ut etiam archetypus noster in extrema parte eandem fere vel similem sortem haberet, quam codicem *A* habuisse videmus.

Haec igitur cum codicis archetypi condicio esset, ei loci, qui in textu detrimentum aliquod acceperant, in margine vel inter lineas ita perscribebantur, ut sententia, qualis videretur esse, exprimeretur. Qua ratione interdum duae exortae sunt emendationes, quae in diversis codicibus etiamnunc exstant.

Neque tamen statuendum est, ex hoc codice nostros directa via esse profectos. Ut enim hoc praeteream, mirum videri, quod idem ipse codex, ex quo Eustathi exemplum prodiit, duobus fere saeculis post nostrorum codicum fons factus sit, totus consensus ille, quem nostri codices, quamvis locis quibusdam diversi, et in lacunis et in supplementis earum prae se ferunt, comprobare mihi videtur, primum quidem alium codicem fortasse per longiorem seriem ex archetypo esse profectum, qui plerumque lacunas et supplementa earum constituta et fixa in posterum praeberet, interdum vero etiam duo exhiberet locorum perditorum supplementa; et ex hoc denique nostros codices esse derivatos.

Iam quaeramus, quomodo singuli codices decurtati exorti sint.

Ac primum quidem perspicuum est, epitomen Vaticanam *E* — quod iam Kramerus animadvertit — ex codice aliquo esse profectam, qui libri VII extremam partem exhiberet. Hunc igi-

tur diversum ab eo fuisse necesse est, ad quem ceteri codices de-
cortati originem reducunt.

Restant igitur codices *B C l s v*. Ex quibus codicem *B*
a ceteris multum differre, argumentis demonstratur hisce.

Indices librorum singulorum quamquam in ceteris codicibus
inter se consentiunt, tamen in libris VIII et IX codex *B* prae-
bet usitatum illum indicem *Στράβωνος γεωγραφικῶν ὁγδοον*
et *ἑννάτον*, cum in reliquis codicibus decc. legatur: *ἐκ τοῦ*
ὁγδόου — et *ἑννάτου* — *τῶν Στράβωνος γεωγραφικῶν*. Quod
argumentum cum non satis firmum sit, tamen illud maximi est
momenti, quod haud pauci ex eis locis, quos omissos aut in bre-
viorem formam redactos esse supra vidimus, in codicibus nostris
ita inter se discrepant, ut codicis *B* diversam a ceteris originem
non agnoscere non possimus. Velut II 99, 19 post verba *ὁ κόριν-*
θος (*ὁ κόρι C*) in codicibus *C l s v* omnia desunt usque ad
verbum *σταδίοις*, in codice *B* vero, quamvis mutata, leguntur;
eodem modo codices *C l s v* cum cod. *B* discrepant 100, 6 sqq.
Vel ex his locis apparet, codicem *C*, in quo manus prioris
scriptura — de qua sola hic agitur — pag. 104, 4 desinit, arte
cohaerere cum codicibus *l s v*, et exemplum illud unde mana-
verit etiam in reliqua parte libri VIII et in libro IX eundem
textum atque hos codices habuisse. In his autem libris cum
codex *v* praeter paucos locos nondum excussus sit, nonnullis
quidem locis habemus lectiones codicis *s*, sed plerumque in lo-
cis huc spectantibus acquiescendum erit scripturis codicis *l*. Sed
his quoque locis codicem *l* cum ceteris prorsus consentire, omnes
illi loci, quibus lectiones eorum notae sunt, satis superque de-
monstrant. Ut autem hanc rem quam maxime illustremus, inva-
bit eos locos omissos vel in brevius contractos, quibus *B* et
ceteri codd. decc. inter se discrepant, omnes enumerare; in qui-
bus, si quid novi ex codice *B* enucleavi, apponam. Sunt enim
hi: II 115, 7; 119, 4; 122, 21; 125, 4; ¹⁾ 128, 10 (ubi *B* prae-

¹⁾ Hoc loco cum primum quidem tota fere pagina vacua relicta
omissa essent omnia usque ad verba *καθάρει καὶ* (pag. 128, 2), dua-
bus manibus et diversis temporibus ea quae interciderant suppleta
sunt, atque id ita, ut ea quae Kramerus affert omnia antiquiore manu
scripta sint praeter haec verba: *ὡς ἔφαμεν γέγονε πόλις* (125, 6), *λιγεί*
— *ἔστι καὶ ὁ* (126, 3 sqq.), *ὅπου* — *Αἰτάσιον* (126, 19), *δὲ τῆς Χάας*
(126, 20), *ἡβῶμ* — *τείχεσιν* (127, 3), *τῷ γὰρ* — *Νέδα* (127, 6), *φεῖ δὲ*

bet ἔστι δὲ καὶ πλατιμώδης); 128, 12; 133, 5; 152, 2 (ubi in *B* hae discrepantiae ab eo quem Kramerus affert textu inveniuntur: στενίκλαρον — λαμίτιν — μεσηνίους — καὶ τοὺς δωριεὺς πάντας εἰς —); 154, 14 (ubi puncta sub verbo ἔξ non secunda sed prima manu posita sunt); 155, 7—9; 178, 14; 186, 11 (ubi *B* praebet τῷ ὄρει, αἱ δὲ); 187, 19 (ubi verba τ' ἐρατεινὴν in *B* leguntur); 202, 3; 216, 11 (ubi *B* praebet: ὠρίσεν ἐμοὶ μὲν ἀπτάς· τῷ δὲ λύκῳ κ. τ. λ., quae sec. m. ita correctae sunt, ut ante ἀπτάς verba ἀπελθεῖν εἰς, post: τῆςδε γῆς πρεσβεῖα νείμας insererentur); 217, 21; 222, 17; 223, 18 (*B*: καὶ θησεῖον καὶ τὸ λύκειον καὶ αὐτὸ τὸ ὀλύμπιον· ὅπερ κ. τ. λ.); 224, 3; 228, 4 (*B*: ἱερὸν· εἶτα μυρρινοῦς, sed sec. m. verba νίδες ὀπου τὸ τῆς ταυροπόλου inserta sunt); 229, 4 (ubi *B* versus prorsus integros praebet); 241, 1 (ubi in *B* post verba ἀπὸ δὲ magna lacuna per tres lineas pertinens relicta est, sec. manu expleta, deinde sequuntur verba ἐν δὲ τῇ κ. τ. λ.); 245, 5 (*B*: καὶ ἀπέκροπα, deinde ea quae desunt sec. m. ante κέκροπα interposita sunt); 251, 2 (ubi in *B* post αὐτὸς etiam ἐκείνος pr. m. scriptum est, sequentia autem usque ad λέγων cum deessent, secunda demum manu suppleta sunt); 258, 2 (ubi post καὶ abrumpitur oratio lacuna parva relicta, sed sec. m. ea, quae leerant, addita sunt); 267, 13 (ubi post τοῖς πρὸς lacuna hiat, deinde sequuntur verba pr. m. scripta: εἶτα καταγράψαι (sic!) σχῆμα τί χωρίων ὡς ἂν ἐν τριγώνῳ ἐπάγει· quae itidem lacuna relicta excipiunt verba ὁ μὲν κ. τ. λ.); 288, 24 (ubi in *B* post verbum συνεχεὶς secunda demum manu inserta sunt οἱ τὴν οἴτην ἔχοντες); 299, 6 (ubi post ἀμυνό abrupta oratione et lacuna relicta leguntur verba τάχα δὲ κ. τ. λ.); 299, 9 (ubi post πᾶσαν lacuna relicta sequuntur verba ὑπὸ πρωτεσιλάῳ κ. τ. λ.); 308, 11 (ubi post καὶ demum abrumpitur oratio); 317, 20 (ubi post πόλ abrumpitur oratio, deinde sequuntur τί — καθάπερ καὶ (127, 13), haec vero postea partim in margine vel inter lineas, partim in lacunis relictis eadem secunda manu, quae cetera quoque in libris VIII et IX supplevit, minutis litteris adiecta sint. Ex quibus ea, quae antiquiore manu scripta sunt, plerumque concinunt cum eis, quae in *l s* leguntur, initio vero ab eis ita recedunt, ut eodem modo atque prima manus codicis *B* plura exhibeant quam codices *l s*, ipsa quoque a codicis *A* lectionibus diversa. Facile igitur est suspicari, ea postea ex eodem exemplo Straboniano, quod primus librarius codicis *B* habuit, suppleta esse.

τανος κ. τ. λ.); 318, 2 (ubi post *πληθόν* καὶ abrupta oratione et lacuna relicta sequitur καὶ τὸ ἀστέριον κ. τ. λ.).¹⁾

Has discrepantias non esse eas, ut conicere liceat codicem *B* ex ceteris manasse, quivis intellet. Sed ne ceteros quidem ex codice *B* esse derivatos apparet cum ex locis 115, 7 et 122, 21 supra pag. 16 a me tractatis, tum ex pag. 202, 3, ubi verba εἶτα — γνωρίζεσθαι, et 241, 2, ubi verba κεῖται — καὶ πόλις in codice *B* desunt, in ceteris vero leguntur. Quae cum ita sint, facere non possumus, quin statuamus codicem *B* et ceterorum codicum communem fontem ex eodem archetypo diversa via esse profectos. Atque id ita [factum esse liquet, ut codex *B* multo plura quam ille mutilatorum locorum supplementa ex margine reciperet et tribus tantummodo locis: 202, 3; 241, 2; 260, 10 (ubi τὴν Μιδεῖαν in *B* omissum est lacuna relicta) ea, quae exstant in ceteris codicibus, respueret.

Denique etiam hoc animadvertendum videtur, codicem *B*, quippe qui toto fere saeculo post codicem *C* — qui alterius est familiae — scriptus sit, vix primum fuisse apographum codicis archetypi, sed ex apographo quodam archetypi ipsum quoque esse descriptum.

Iam sequitur, ut de codicibus *C l s v* verba faciam. Quo ex numero codicem *C* non ex reliquorum uno originem duxisse vel ex aetate eius liquet. Sed ne ceteros quidem ex illo esse derivatos, inde apparet, quod codex *C* initium tantummodo libri VIII prima manu scriptum exhibet, ceteri vero etiam sequentia

¹⁾ Hoc loco non enumeravi eos locos, qui in codice *l* ea de causa interceiderunt, quod librari oculi ad alium quendam locum aberraverunt: 134, 9; 215, 22; 234, 1; 299, 7; 302, 12; 316, 5. Quos etiam in archetypo huius familiae codicis defuisse non licet affirmare, sed solus codicis *l* librarius videtur haec peccavisse. Praeterea consentaneum est me illos quoque locos praetermisisse, qui, cum eodem modo atque in *B* secundum Tzschuckium in codice *m*, codicis *l* apographo, omissi sint, sine dubio etiam in *l*, quamquam Kramerus hoc adnotare supersedit, desunt, velut II. 117, 20, ubi verba οὗτοι — Σάμιον in cod. *B* et sec. Tz. etiam in cod. *m* desiderantur. Ad eisdem paginae 117 vs. 9 hoc loco liceat mihi emendationem proponere ἐν ἄλσεσι πλήρῃσιν ἀνθέων; facile enim propter similitudinem terminationum verbum πλήρῃσιν excidere potuit. Nec placet Meineki coniectura, qui scribit ἄλσεσιν ἀνθέων πλήρῃς τὸ πολὺ κ. τ. λ., verba enim τὸ πολὺ sine particula ὥς apud Strabonem vix ita inveniri existimo.

continent. Itaque primum quidem statuendum videtur, codicem *C* diversa via ex communi fonte esse profectum.

Neque vero ex hoc ipso communi fonte ceteros codices *l s v* singulos esse descriptos veri est simile. Quod facile concesseris, cum illud quod legitur II 99, 19 in memoriam revocaveris. Ibi enim cum in codice *C* legatur ὁ λόγος concludendum videtur, in huius familiae communi fonte ea quae sequerentur evanuisse, codicum *l s v* igitur lectionem ὁ λόγος nihil esse nisi pravum supplementum, quod a diversis librariis profectum esse vix licet suspicari. Immo statuendum videtur, apographum quoddam illius archetypi codicum *Cl s v* fuisse fontem codicum *l s v*.

Sed hi quoque codices ita inter se discedunt, ut *s* et *v* plerumque inter se consentientes diversam a codice *l* prodant originem. Neque enim codicem *l* ex altero utro descriptum esse apparet, ut pauca exempla afferam, ex his locis: II 95, 16 (*l*: ὅτι ἔφορος, *s v*: ἔτι ἔφορος); II 334, 16 (*l*: κλεινατον, *s v*: κλινατον); II 267, 13 (in *s* ea desunt, quae in *l* leguntur), quibus omnibus locis codicis *l* lectiones propius ad codicem archetypum accedunt. Neque codices *s v* rursus ex cod. *l* manasse liquet ex eis, quae leguntur: II 93, 21 (*s v*: μαλιαων, *l*: μαλιλέων); I 202, 10 (*v*: τοῦ νοτιωτέρου, *l*: τὸν νοτιώτερον); II 95, 3 (*v*: δωριαίων, *l*: δωριαων); II 100 ad 10 (*s*: καὶ τῆς ἀντιπόρθμου, *l*: καὶ ἀντιπόρθμου); II 326, 12 (*s*: ἱπνοῦν, *l*: ὑπνοῦν), ubi semper codd. *s v* archetypi lectiones diligentius servaverunt, quam *l*.

Sed ab omnibus codicibus decurtatis codex *l* initio libri II multum differt, cum illud praebet argumentum, quod in ceteris omnibus deest et in solo codice *A* eiusque apographis legitur. Quod quin illinc in codicem *l* pervenerit, dubium esse non potest. Atque omnino ei, qui libros I et II legerit, codicumque lectiones a Kramero adnotatas inter se contulerit, mirum videbitur, quod permultis locis codex *l* cum codice *A* prorsus conspirat a ceteris codicibus decc. longe recedens. Quos locos si paulo accuratius contemplati erimus, aperte elucebit, codicem *l* in his libris ex codice *A* originem duxisse. Cuius rei cum permulta testimonia afferri possint, hoc loco satis habeo ea enumerare, quae gravissimi momenti videntur esse: I 12, 7 in *A l* omiassa sunt verba καὶ μεγέθη καὶ ἀποστήματα, quae in codicibus *B C* leguntur; 35, 7 (*A l* ὅτι ἂν κερήμαν); 67, 1 et 2

(*A l* *νωλεμέως ἔμην* et *αὐτῆς*); 89, 15 (ubi verba *οὕτως φα-
σιν ὀνομασθῆναι* prima manu in *A* omissa desunt etiam in *l*);
124, 13 (ubi cum eadem atque in *A*, in *m*, codicis *l* apographo,
omissa esse Kramerus affirmet, pro certo statuendum est, ea
etiam in *l* deesse); 156, 23 (ubi cum librarius codicis *A* aberravisset, eadem in *l* praetermissa sunt); 179, 13 (ubi codices *A l*
omittunt verbum *ἡμερῶν*, quod exstat in codicibus decc.)

Hic consensus pertinet usque ad pag. 191, 22, ubi cum in codice *A* nonnulla folia intercidissent, librarius codicis *l* alium quendam librum sibi quaesivisse videtur unde reliqua describeret. Ita factum est, ut inde ab hoc loco codex *l* decurtatorum codicum vestigiis ingrederetur.

Inveniuntur quidem etiam in sequentibus libris loci nonnulli, quibus codices *A* et *l* inter se consentire videntur: I 237, 5 et 14; 241, 6; 245, 15; 264, 8; 300, 3; 301, 5; 304, 1; 355, 17; 356, 4; 391, 17; 401, 3; 424, 11; 427, 15; 451, 11; II 28, 1; 41, 3; 43, 15; 52, 22. Sed hi prae ingenti locorum numero, quibus codicem *l* cum decurtatis conspirare luculentissime apparet, in censem venire omnino non possunt. Illud tamen quaerendum erit, quomodo his locis consensus ille exortus sit.

Ac primum quidem animadvertendum est, nullo loco ex hoc numero magnam esse distantiam inter lectiones codicum decurtatorum et codicis *A*. Una enim littera mutata, quod in omnibus codicibus saepissime factum esse quivis concedet, facile in codice *l* eadem lectio atque in *A* fortuito quodam casu exoriri potuit, velut 241, 6 (ubi in *A l* *ἀσημότατα*, in *B* *ἀσημώτατα* legitur); 300, 3 (*A l* *σαιγοσιάβων*, *B* *σαιγοσιανών*); 301, 5 (*A l* *ἐδοῦων*, *B C* *ἐλούων*); 304, 1 (*A l* *σώηβοι*, *B* *σόηβοι*); 427, 15 (*A l* *ποσειδῶνι*, *B C* *ποσιδῶνι*); II 28, 1 (*A l* *ἔσχεν καινεὸν*, *C* *ἔσχε καὶ νεὸν*); 43, 15 (*A l* *ἐκρετοσεῖρον*, *B* *ἐκρετοσίρον*).

Deinde cum codices *C* et *l* non satis diligenter excussi sint, in his minutis facile errores quosdam oriri potuisse apparet. Et fortasse eveniet, ut lectionibus codicum accuratius cognitis consensus iste codicis *l* cum codice *A* etiam his paucis locis aut prorsus evanescat, aut cum eadem lectio in codicum decurtatorum uno inventa sit, ita explanetur, ut eandem lectionem in codice *A* et in codicum decc. archetypo fuisse statuendum sit. Velut hoc factum esse liquet I 245, 15, ubi ipse in codice *B* eandem lectionem *σέρτωρι*, quae est in *A l*, repperi.

Vix igitur quisquam erit, qui in isto consensu codicum *A* et *l*, qui paucissimis tantummodo locis inde a pag. 191, 22 inveniatur, offendant; atque id eo minus, quod codicem *l* in libris VIII et IX ex decurtato quodam codice descriptum esse negari nullo modo potest. Neque vero illud, quod supra statui, negare licebit, codicem *l* in libris I et II usque ad pag. 191, 22 aut ex ipso codice *A* — iam tum secunda manu suppleto et correcto — aut ex apographo quodam eius originem duxisse; unde eum in hac parte nullam omnino auctoritatem habere satis liquet.

Sed ut revertamur, unde digressi sumus, etiam pauca dicenda sunt de codicibus *s v*. Ex quibus quamquam maxime de codicis *v* lectionibus admodum pauca innotuerunt, tamen artissimam inter eos necessitudinem intercedere conspicitur his locis: II 94, 23 (πολλὰ); 95, 16 (ἔτι ἔφορος); 211, 1 (τῶν om.); 332, 16 (αὐτῆς om.); 334, 16 (κλινάτον). Discrepantias non inveni nisi duas: II 333, 4 (*v* cum ceteris codd. *σελῆνονντιον*, *s* *σελανονντιον*) et III 232, 15 (*v* *καὶ σοὶ καὶ παρδάλεις*, *s* *καὶ παρδάλεις*); unde aperte perspicitur, codicem *v* ex codice *s* non esse descriptum. Itaque in medio relinquendum est, utrum — quod in tanto eorum consensu facile crediderim — *s* ex *v*, an uterque ex eodem exemplo descriptus sit.

Iam cum ea, quae de codicibus dicenda erant, ad finem perduxerimus, relinquitur, ut de epitomis Palatina et Gemisti Plethonis, de Synopsi Vaticana, de fragmentis Grottaferratensibus, de excerptis Stephani et Eustathi Strabonianis, denique de eis partibus codicis *A* et codicum *n o p*, quas totis foliis atque etiam quaternionibus in *A* deficientibus ex alio codice Straboniano sumptas esse apparet, quam rationem cum reliquis codicibus habeant, paucis disseramus. Atque id ita instituemus, ut primum de eis, quae maioris momenti sunt, epitome Palatina, excerptis Stephani, fragmentis Grottaferratensibus, deinde de ceteris, quae praeter Synopsin Vaticanam omnia ex decurtatis codicibus fluxisse liquet, verba faciamus.

Epitomes Palatinae¹⁾ qualis esset ratio, Kramerus non recte perspexisse mihi videtur. Cum enim praef. pag. LXXVI statuit, epitomas Palatinam et Vaticanam et ceteros decurtatos codices „omnes pro uno quasi codice habendos esse“, certe hoc

¹⁾ De hac epitome cf. Kramerii praef. pag. XLII sq.

profitetur, epitomen Palatinam ex codice quodam decurtato originem duxisse, quam sententiam etiam Muellerus, in his rebus prorsus Kramerum secutus, in schemate codicum indici variae lectionis praemisso amplexus est. Quod non recte esse iudicatum, satis perspicitur ex locis: 210, 11; 237, 21; 241, 3; 268, 3, ubi ea, quae in omnibus codd. decc. omissa sunt, in epitome Palatina leguntur. Contra animadvertendum est, nonnullis locis eam cum codice *A* conspirare adversus codd. decc.: I 438, 4 (*ἐμπρόσδοον*); 446, 10 (*πυθαγόριον*); II 37, 16 (*βοσποριανῶν*); 46, 21 (Epit. *κυρηκτική*, *A* *κυρικτική*); 208, 4 (*μέναλος*); aliis vero locis rursus cum codd. decc. contra codicem *A*: I 184, 19 (*σαρδῶον*); 362, 26 (*παρθενείας*); 415, 11 (*στυλάκιον*); II 34, 12 (*χερσόνησος* et *τενία*, quae etiam in codice *B* leguntur); 101, 11 (*ἀλφειοῦ* om.). Quae cum ita sint, dubium esse non potest, quin epitome Palatina ex codice aliquo manaverit, qui neutrius esset familiae, sed et codice *A* et codicum decurtatorum archetypo antiquior. Atque hoc ita esse vel illa re confirmatur, quod haud paucis locis epitome nostra unice veras lectiones praebet, cum omnes codices in falsis scripturis consentiant, velut I 211, 21; 255, 12; II 249, 10. Sed quamquam plerumque meliores lectiones exhibet quam ceteri codices, tamen inveniuntur loci, ubi, quae in ea leguntur, deteriora sunt nostrorum codicum lectionibus, velut I 103, 17; II 8, 5; 49, 9. Cum autem nostrum epitomes exemplum non primum excerptoris chirographum esse Kramerus affirmet, sed apographum potius ex eo descriptum, ex his locis non licet concludere, ipsum illum codicem, quem auctor epitomes habebat, locis quibusdam deteriores lectiones praebuisse quam codices nostros. Quamquam igitur non prorsus negari potest, ex ipso illo codice omnium nostrorum codicum archetypum esse derivatum, tamen in tanto codicum Strabonianorum numero, qui tunc sine dubio circumferebatur, mirus hic fuisset casus. Quapropter veri est simile, epitomatoris codicem non quasi quendam patrem vel avum fuisse illius exempli, ex quo omnes nostri codices manaverunt, sed fratrem potius vel consobrinum.

Cum hoc codice, ex quo epitome Palatina manavit, nonnullis locis in genuinis Strabonis scripturis concinuit Stephani, qui Ethnica conscripsit, exemplum Strabonianum. Velut duobus locis II 43, 4 et II 454, 14 (cf. Steph. s. vv. *Ἀρδέα* et *Καδού-*

οιοι) eorum consentientes lectiones iam Kramerus in textum restituit. Eodem iure autem restituere debebat utriusque lectionem II 47, 13, ubi articulus τῆς ante χώρας in nostris codicibus deest, in epitome Pal. vero et apud Stephanum s. v. *Δάλμων* legitur, et recte, opinor. Hoc loco si forte quis miretur, quod Eustathius, qui decurtatum quendam codicem habuerit, eandem illam praebeat lectionem (ad Dion. 95), scito eum haec, ut multa, ex Stephano hausisse, quod ex eis, quae subinde de oppidi et incolarum diversis nominibus affert, plane perspicitur.¹⁾

Deinde ex codice litteris uncialibus ante saeculum VII — ut editor opinatur — scripto servata sunt fragmenta Grottaferratensia, quae Cozza-Luzi, postquam specimina eorum iam anno 1875 edidit, nuper (Romae 1884) tota publici iuris fecit.²⁾ Quae cum ad libros VIII, IX, X, XVII spectent, nobis et primum, quod incipiens a verbo *πλεονάκις* (II 154, 8) pergit usque ad verba *στάδιοι δ' εἰς* (158, 8), et alterum libri IX initium usque ad verba *Δοκρῶν ὥστε* (211, 14) complectens respicienda sunt. In quibus primum quidem apparet, partim iam eadem menda inveniri, quae in omnibus nostris codicibus exstant, velut II 155, 1 (ubi post *Λακεδαιμονίοις* nonnulla desiderantur) et 211, 14³⁾ (ubi offensio est in verbis *ὥστε τὸν κ. τ. λ.*); partim vero etiam, vel potius saepissime, ea, quae in nostris codicibus sana sunt, corrupta esse, velut II 154, 10 (*ἐν τοῖς ποιήμασι αὐτῶν κατὰ*); 154, 13 (*Ὀρχομένων*⁴⁾); 157, 3 (*τετρακισχίλους*); 157, 6 (*πρόκεινται*); 157, 11 (*ἄκρα*); 211, 8 (*Πελοπόννησον πρώτον ἔφαμεν*); 211, 9 (*συντεθεισῶν — κερρονήσων*); 211, 11

¹⁾ Eustathius mihi totum hunc locum inde a verbis *φασὶ δὲ τοὺς Δαλματίας* usque ad *ἢ Δέλμων* ex Stephano videtur sumpsisse. Quamquam enim verba *κατὰ τινὰ ἀναγραφὴν* usque ad *κιβδηλήν* in nostris Stephani libris non leguntur, vix potest cogitari, ea ab Eustathio ex Strabone laudari, cum multo longius quam ceteris locis ab eo laudatis, fieri solet, a verbis Strabonis absint. Immo Ethnicorum illud exemplum, quod Eustathius habebat, quamvis ipsum iam in epitomes formam redactum, tamen plura quam nostra Stephani epitome videtur exhibuisse.

²⁾ Cf. Hansen, Philol. Rundsch. 1885 p. 517 sqq. Partsch, Dtsche. Lit.-Ztg. 1885 p. 646. Detlefsen, Berl. phil. Wochenschr. 1885 p. 1122 sqq.

³⁾ De hoc loco cf. Cobet, Misc. Crit. 1876 pag. 96 sqq.

⁴⁾ Ceterum hoc loco *Ὀρχομένων* fortasse scribendum esse censet Cobet Misc. Crit. 1876 pag. 92.

(προσθεῖσα — τρίτην δὴ^ε ταύτην προσλαμβάνουσιν). Deinde vero hoc maxime animadvertendum est, haud paucis locis fragmenta illa optimas et sine dubio genuinas praebere lectiones, velut 155, 11 (ἐπὶ μὲν οὖν . . . τ . . . τοῦ Τυρταλου, quod sine dubio fuit τούτου τοῦ); 157, 1: ἄκρ(αν) τῆς Κυρηναίας διαρ)μά ἐστιν πρὸς (νό)τον σταδί(ων), quod etiam epitomes Palatinae lectioni, quam in textu invenimus, praefarendum videtur; 157, 6: πρόκεινται δὲ τούτου καὶ τὰ Κύ(θ)ηρα, quae praeter pluralem πρόκεινται vera est lectio; 157, 11: σταδίων ἐνι . . . ῶν πεντήκοντα, unde apparet, restituendum esse ἐννακισίων, quod iam Muellerus proposuit; 157, 17: Ἀρχαίων. Quae cum ita sint, fragmenta illa quamvis ipsa quoque iam mendosa, tamen cum antiquissimam nobis textus Straboniani prodant condicionem, ad singulos locos emendandos satis magni momenti esse statuendum videtur, et valde optandum est, ut Cozza illa quoque folia eiusdem palimpsesti, quae in bibliotheca Vaticana servari commemorat, quam primum edenda curet, aut alii viro docto harum rerum peritiori committat.

Gemisti Plethonis epitomen¹⁾ ex decurtato quodam codice manasse recte Kramerus perspexit. Neque enim quidquam in ea legitur, quod in illis in libris VIII et IX intercidit. Illud autem Strabonis exemplum ad codices *C l s v* propius accessisse facile collegeris ex locis II 99, 19; 100, 10; 241, 2, ubi epitomes Gemistianae lectiones cum illis contra codicem *B* fere conspirant. Neque vero talis est consensus ille, ut ex communi horum codicum archetypo Gemistianum exemplum profectum esse liceat conicere. Quod maxime intellegitur ex eis, quae II 100, 10 leguntur. Si enim Gemistus eadem illa, quae hic exstant in codd. *C l s (v)*, in exemplo suo habuisset, hoc quidem potest intellegi, eum propter maiorem orationis concinnitatem restituisse formas ἐροῦμεν — ποιησάμενοι — ἐξεθέμεθα; sed qui potuit fieri, ut et ad eandem enuntiatorum collocationem rediret, quae est in *B*, et prius enuntiatum eisdem particulis μὲν οὖν ad antecedentia annecteret, quae etiam in cod. *B* inveniuntur? Accedit quod etiam pag. 93, 15 eadem particula δὲ et in cod. *B* et apud Plethonem exstat ceteris codicibus decc. dissentientibus. Haec demonstrare videntur, Gemisti codicem

¹⁾ Cf. Krameri praef. pag. XLVII sqq.

ex communi fonte codicis *B* et codicum *C l s v*, in quo locos quosdam inter lineas vel in margine ascriptos fuisse supra ostendimus, profectum esse. Ita enim facile potuit fieri, ut illae lectiones, quae nunc in diversis codicum generibus leguntur, in eum mixtae reciperentur. Certiora de hac re ne afferam, impedit et paucitas locorum huc spectantium et condicionis epitomes huius inscientia.

Fragmentum illud, quod est in codice Vaticano 175¹⁾ et quod maxime illam partem libri II exhibet, quae inscribitur „Σύνοψις τῶν νόλων“, paucis locis cum codice *A*, multo pluribus cum codicibus dece. concinit. Sed brevius est, quam ut de eius origine certius iudicium facere liceat. Neque omnino maioris momenti videtur ad textum Strabonis constituendum, cum fere numquam a nostris codicibus longe discedat. Unus tantummodo invenitur locus, unde fortasse auxilium speraveris: I 195, 1. Ibi enim cum legatur: μέρος δ' ἐστὶ καὶ, Kramerus adnotat „unde conicias μέρος δέ τι καὶ“. Sed illud τι omnino non desideratur, immo cum paulo ante legatur: νέμονται δὲ μέρος τῶν ἁλπεων, enuntiati concinnitas potius suadere videtur, ut hic quoque μέρος δὲ καὶ a Strabone scriptum esse statuamus. Praeterea nescio an in Synopsi verbum κατέχουσι omissum sit, quod ex Kramerii adnotatione non prorsus apparet. Hoc si ita se habet, enuntiatum illud in Synopsi inepte mutatum esse facile putaveris, velut alio loco I 184, 3 ineptum additamentum ab eodem excerptore factum esse videmus. Sed haec hactenus.

Iam progredientibus nobis ad ea, quae Eustathius²⁾ in commentariis ad Homerum et Dionysium Periegetam ex Strabone affert, primum quidem a ceteris segreganda sunt illa, quae ex Ethnicis Stephani, quem constat opere Strabonis in primis usum esse,³⁾ sumpsit. Velut ea quae leguntur: ad Dion. 95 (cf. Steph. s. v. Δάλμων, Strab. II 47, 13); ad Dion. 511 (cf. Steph. s. v. Κυρρεία, Strab. II 218, 9, 13); ad Il. B 521 (cf. Steph. s. v. Ἀνεμώρεα, Strab. II 281, 1 sqq.) ex Stephano hausta esse, luce clarius est. Longe plurimis vero locis Eustathius ipso suo Strabonis exemplo usus est. Hunc codicem ex decurtatorum fuisse

¹⁾ Cf. Kramerii praef. pag. LI sq.

²⁾ Cf. Kramerii praef. pag. LIX et LXXXIX.

³⁾ Cf. Hiller, Jahrb. f. Philol. 1871 p. 528 sq. Niese, de Stephani Byz. auctor. p. 21 sq.

numero, supra demonstratum est. Qui cum librum VII integrum exhiberet, quod ex locis quibusdam ex fine eius laudatis perspicitur, apparet, eum propius quam ad ceteros codices decc. accessisse ad epitomen Vaticanam *E*. Quod etiam eis locis confirmatur, ubi Eustathius et haec epitome a ceteris codicibus discrepantes unice veras lectiones praebent: I 193, 15 et 209, 1 cf. Eust. ad Dion. 285 (*τραχηλιμαίων* et *τεταμένη*); II 184, 16 cf. Eust. ad Il. B 562 (*ἐπιφέρειεν*); 189, 7 cf. Eust. ad Od. γ 287 (*μαλέας*). Sed cum loci quidam inveniantur, quibus codex Eustathi cum cod. *A* concinat, ab epitome *E* et ceteris codd. decc. recedens (II 110, 10: *ὄσπερ*; 323, 14: *οὐδένας*), concludendum videtur, eum etiam propius quam epitomen *E* ad antiquissimum illum omnium codicum decc. archetypum accessisse. Ac nescio an in hoc codice interdum duae fuerint lectiones; sic enim intellegi potest, falsas lectiones Eustathi interdum etiam in epitome *E* inveniri, cum ceteri codices veras habeant, velut II 70, 6 (*τόμουρος* pro *τόμαρος*); 182, 7 (*Ἐπίκαρος*); et fortasse eadem fuit causa, cur II 108, 7 (*ἄλλη*) Eustathi codex cum Mediceo *B* concinat ab omnibus ceteris codicibus diversus.

De supplementis codici *A* secunda manu additis¹⁾ Kramero astipulor, qui ex codice decurtato ea sumpta esse dilucide demonstrat. In hac re vero ab eo dissentio, quod codicem illum Veneto *I* maxime affinem fuisse nego. Etenim primum quidem apparet, eum cum familia *C l s v* concinuisse II 155, 7, ubi verba, quae sec. m. in margine codicis *A* posita sunt, *λέγει τὰ τοῦ Τυρταίου ὧν τινα παρέθετο* in codd. *l s* (sine dubio etiam in *v*) leguntur, in cod. *B* non inveniuntur. Sed alio loco II 251, 2 etiam cum codice *B* congruebat, cum post *αὐτὸς* exhiberet etiam verbum *ἐκείνος*, 'quod in codice *B* prima manu scriptum esse ipse vidi, in ceteris vero codicibus decc. desideratur. Itaque de his supplementis idem statuendum videtur, quod supra de epitome Plethonis statuimus, ea ex codice esse profecta, ubi utriusque familiae, *B* et *C l s v*, lectiones mixtae legerentur, qui igitur horum codicum communi fonti esset affinis. Quod confirmatur eis locis, quibus supplementa illa easdem praebent lectiones, quae in epitome Vaticana *E* exstant, a ceterorum codicum lectionibus diversas, velut II 182, 7 (ubi praeter genuinam

¹⁾ Cf. Krameri praef. pag. LV sqq.

lectionem *Ἐπίταυρος* etiam *Ἐπίκαρος*, quod est in *E* et apud Eustathium, legitur; quem locum Meinekius bene restituit particula δὲ pro γάρ posita); 184, 16 (*ἐπιφέρουεν*); 189, 7 (*Μαλέας*). Quamquam vero ille codex propius ad archetypum communem accedebat, quam codices *B C s l v*, tamen permultis locis multo deteriore quam hi prōdit condicionem; velut, ut pauca tantummodo exempla, quae mihi obvia sunt, afferam: II 236, 10 (*σάδλων*); 236, 20 (*πετροώδης χώρα*); 237, 18 (*τήν*); 262, 6 (*ἔφ' ἐτέραν*); 265, 1 (*πατελ γάρ*). His igitur omnibus locis, quibus innumerabiles alii addi possunt, ceteri codices decc. veras praebent lectiones. Adde quod haud paucae lectiones manifesto ex mera coniectura profectae sunt, velut II 243, 1 (*τὰ δὲ*); 276, 25 *δντα* (*γινόμενον*); 289, 4 (*ποταμοῦ*): et facile concesseris, pretium horum supplementorum esse minimum, et illis tantummodo locis eis fidem esse habendam, ubi epitome *E* vel Eustathius cum eis consentiant.

De eis denique supplementis, quae tertia manu in *A* apposita esse Kramerus affirmat,¹⁾ cum admodum pauca sint nec semper constare videatur, quamam manu sint scripta, certum iudicium facere non possumus. Hoc tamen apparere videtur, supplementum illud *κατὰ κρῖσιν* (II 217, 21), de quo infra pluribus disseram, ex codice *B* vel eius apographis originem duxisse.

Postremo pauca dicenda sunt de eis partibus codicum *n o p*,²⁾ quas deficiente codice *A* ex alio codice descriptas esse necesse est. Hunc fuisse ex decurtatorum numero, cum ex tota illarum partium indole, tum inde licet intellegi, quod eadem, quae in libri VII fine in codicibus decc. desunt, hic quoque considerantur. Quaecumque vero a codicibus decc. diversa in eis leguntur, haec scito partim ex coniectura esse profecta (velut I 368, 3; 369, 5), partim Plethoni deberi (velut I 364, 17 et 20), ex quo etiam in eis partibus horum codicum, quae ex Parisino *A* derivatae sunt, nonnullas lectiones huc transiisse, tales docent loci, quales sunt I 458, 1 (*ἀναδην*)³⁾ et II 271, 12 (*νῦν μὲν οὖν*). Neque tamen codices *n o p* in illis partibus ex codice quodam decurtato derivatis prorsus inter se consentiunt. Immo

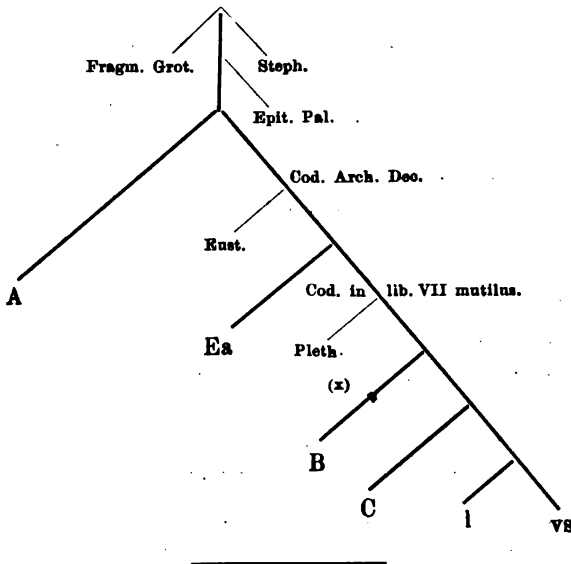
¹⁾ Cf. Kramerii praef. pag. LIX sq.

²⁾ De his codd. cf. Kramerii praef. pag. LXVI sqq.

³⁾ Hoc loco Cobet Misc. Crit. 1876 pag. 135 recte censet, codicum scripturam *ἄδην* esse restituendam; illud enim verbum apud Strabonem etiam II 577, 4 et III 184, 10 legitur.

codices *n p* multis in rebus ab *o* diversi sunt. Ut enim mittam, quod libri II finis inde a pag. 191, 22, cum in *o* legatur, in *n* prorsus deest, in *p* postea demum (ut in codice *o*) ex Pletho-
nis epitome, quatenus in ea exstat (i. e. usque ad pag. 200, 11)
additus est, multi inveniuntur loci, quibus codex *o* teste Falco-
nero decurtatorum vestigia accurate sequitur, codices *n p* vero
meras coniecturas praebent, quod collatis locis I 369, 5; 373, 25;
377, 11; 380, 14 facile concesseris. — Cum igitur melius exem-
plum Strabonianum in his codicibus ad resarciendas codicis *A*
lacunas non esse adhibitum satis appareat, immo interpolatoris
manum in eis maxime grassatam esse manifesto perspiciatur,
illarum lectionum nulla ratio habenda est.

Quibus expositis cum ita, ut in nostra codicum manu scripto-
rum cognitione potui, demonstravisse mihi videar, quam rationem
codices Straboniani, qui libros I—IX complectantur, inter se
habeant, harum observationum summam melius quam verbis hoc
schemate illustrari existimo:

II.

Quae codicum singulorum sit auctoritas.

Ad auctoritatem singulorum codicum definiendam procedienti primum codicis *A* quale sit pretium, investigandum mihi videtur esse. Neque enim hunc codicem eis locis, ubi diversae codicum scripturae inveniuntur, solum esse respiciendum, codicum decc. lectionibus, id quod Du Theilius voluit, pro nihilo putatis, ex eis, quae supra explicavimus, satis apparet. Immo cum codices decurtati ex fonte manaverint a Parisino *A* diverso, efficitur, eorum lectiones etiam singularem habere auctoritatem. Haec auctoritas plus sine dubio valeret, si eorum codex archetypus ipse ad nostram memoriam venisset. Sed vix errare mihi videor, cum ei in universum illas lectiones attribuendas esse suspicor, quae consentientibus codicibus *B C l s v* una cum epitome *E* — vel Eustathi excerptis, quae paucis locis in censum veniunt — praebentur. Hae igitur lectiones, si ab eis, quas codex *A* praebet, discrepant, ipsae per se suam auctoritatem sibi vindicant.

Paulo minorem auctoritatem illae codicum decc. lectiones habent, quae deficientibus epitome *E* et Eustathio in ceteris codicibus solis inveniuntur. Horum enim codicum fons cum ab illo, unde epitome *E* manavit, vel in hac re differret, quod in eo libri VII finis non legeretur, tum etiam nonnullis locis librorum negligentia detrimenta accepit. Quod ex eis potissimum locis perspicere potest, ubi epitome *E* easdem praebet lectiones, quae in Parisino *A* exstant, cum ceteri codices decurtati diversa exhibeant; velut, ut pauca exempla ex libro VII, quae mihi obvia sunt, afferam: II 50, 1 (*B C*: *πάναρμος*, *A E* recte: *πάνορμος*); 51, 4 *B l* om. *τῆς*, quod exstat in *A E*); 51, 8 (*B C*: *ὀλιγορῆτο*, *A E*: *ὀλιγορῆτο*).¹⁾ Itaque etiam codicum *B C l*

¹⁾ His locis ea, quae in codd. *B C* vel *B l* leguntur, in communi horum librorum fonte exstitisse, ex ratione, quae inter eos intercedit, satis liquet. Fac enim primo loco (50, 1) alteram lectionem *πάνορμον* in ceteris codicibus codd. decc. servatam esse: iam necesse est, eam in illo quoque exemplo exstitisse, ex quo et *C* et *l s v* manaverunt; librum igitur codicis *C* illud mendum fecisse; item vero necesse est, illam veram lectionem in eo quoque codice fuisse, unde et codex *B* et codicum *C l s v* communis fons derivati sunt; codicis *B* igitur libra-

s v lectiones a codice *A* diversae suam propriam auctoritatem habent; sed semper tenendum est, eas non tam prope ad genuinas codicis archetypi lectiones accedere quam eas, quae epitomes *E* auctoritate confirmentur.

Sed in his rebus acquiescere vix possumus. Cum enim permulti loci inveniantur, quibus codex *A* et codd. decurtati inter se discrepant, accuratius etiam quaeramus, quo honore utrique codices habendi sint, ac videamus, num forte certior quaedam norma possit inveniri, qua in dubiis locis, ultra potius lectio praefenda sit, diiudicetur. Itaque primum de eis locis, quibus codices decurtati una cum epitome *E* a codice *A* discrepant, iudicium facere conabor, deinde de eis dicam, qui aliter in *A*, aliter in codicibus decc. excepta epitome *E* leguntur.

Atque prioris generis, cum libros III et VII totos diligenter percenserem, in libro III unum, in libro VII duodecim inveni exempla. Quo ex numero codex *A* uno loco meliorem praebet lectionem: II 39, 3, ubi *ἐνθύπλοιοι* propius ad verum accedit quam *ἐνθύπλοιοι*, quod, cum in *B E* exstet, etiam in omnium nostrorum codicum decc. communi fonte exstitisse necesse est.

Illa vero, quae in codicibus decc. una cum epitome *E* leguntur, novem locis lectionibus codicis *A* praefenda videntur. Ex quibus has quattuor lectiones: II 27, 21 (*καὶ om.*); 32, 1 (*τούτους*); 51, 22 (*ἕαρος*); 61, 23 (*κρίσας*) unice veras esse patet. De ceteris quamquam idem statuendum videtur, pauca addenda sunt.

II 11, 14 propter sequentia cum epitome *E* legendum est *οὐδένας — πεποιημένους*, quod Meinekius in textum rursus restituit. Ex quibus verbum *πεποιημένους* in *E* ex coniectura profectum esse inde apparet, quod codices decurtati idem praebent atque codex *A*: *πεποιημένον*. In omnium igitur codicum nostrorum archetypo exstabat: *οὐδένας — πεποιημένον*, in qua lectione librarius quidam illud participium inconsiderate ad *παράπλουν* referens numerum singularem *πεποιημένον* pro

---

rium in eadem re erravisse atque illum, qui codicem *C* scriberet. Hoc vix ita factum esse quivis concedet. Immo coniciendum est, easdem illas lectiones etiam in ceteris codd. decc., de quorum lectionibus a Kramero nihil adnotatum sit, inveniri; si non inveniantur, lectiones eorum aut ex coniectura profectae aut ex alio codice emendatae sunt.

genuino *πεποιημένους* posuerat. Codicis *A* deinde librarius cum lectionem *οὐδένας* — *πεποιημένον* ferri non posse intellexeret, ex suo ingenio *οὐδένας* mutavit in *οὐδένα*.

II 13, 16 *Βέβρωκες* esse veram lectionem et ex ceteris locis et ex aliorum scriptorum testimoniis satis apparet.

II 53, 2 agnoscendam existimo decurtatorum lectionem *ὑπ' αὐτῶ* (*B*: *ὑπ' αὐτὸ* litteris *ο* et *ω*, quod saepius fit in hoc codice, inter se commutatis), neque assentior Meinekio, qui in eo offendit, quod „qui *περὶ τὸν Αἶμον* incolunt, iidem etiam *ὑπὸ τῶ Αἵμα* *οικεῖν* dicendi sint“. Hoc est nimis anxie ponderare verba. Etenim *οἱ περὶ τὸν Αἶμον* maiore circuitu circa Haemum habitant, *οἱ ὑπ' αὐτῶ οἰκοῦντες* sub ipsis montium radicibus. Reicienda igitur videtur Meineki coniectura, qui, cum codex *A* habeat *αὐτοῦ*, scribendum censet *ἐκ' αὐτοῦ*. Nec praepositio *ἐπὶ* hoc loco satis quadrare mihi videtur: *ἐπὶ τοῦ Αἵμου* significat: „in ipsis Haemi cacuminibus“, quod de gentibus hominum, quae in vallibus potius quam in cacuminibus montium habitant, vix dici potest. *Τὸν Αἶμον οἰκεῖν* quidem apte dicitur, sed *ἔσθνη ἐπὶ τοῦ Αἵμου οἰκοῦντα* mira est loquendi ratio, quam exemplo stabilire frustra conatus sum.

53, 2 et 4 et 57, 13 lectiones *Βέσσοι* et *Αἰκλος* aliorum scriptorum auctoritate satis sustentantur; in altera tamen hoc, utrum *Αἰκλος*, an — id quod Meinekius vult — *Αικλος* a Strabone scriptum sit, vix potest diiudicari.

Tribus denique locis in medio relinquendum videtur, utrum codex *A* an decurtati vera servaverint:

I 260, 7 in *A* legitur *πιτυνύσας*, in decurtatis *πιτυνύσας*. Quarum cum priorem formam in textu posuerint Kramerus, Meinekius, Muellerus, alteram formam *-ούσας* in talibus nominibus adhibendum esse Cobetus (Misc. Crit. 1876) censet.

II 34, 12 utrum Strabo *χερρόνησος* (*A*) an *χερσόνησος* (Decc.) scripserit, propterea dubium videtur, quod iam apud veteres utramque formam in usu fuisse constat.¹⁾ In his rebus omnino codicibus nulla fides habenda est.

II 37, 16 in *A* legitur *Βοσποριανῶν* (quod lin. 14 etiam in codd.

¹⁾ De inscriptionibus Atticis cf. Meisterhans, Grammatik der att. Inschr. p. 40 sq.

decc. praeter *E* invenitur), in codd. decc. *Βοσποριανῶν*, quod paulo infra (41, 20) etiam in *A* exstat. Vel propter hanc codicum inconstantiam disceptatio fit difficilior. Etiam si vero Kramero assentiendum videtur, qui cum Lobeckio ¹⁾ putat, utramque formam exstitisse, tamen vix concedendum videtur, utramque ab eodem scriptore, praesertim in eodem libro atque etiam capite, esse adhibitam. Vituperandus igitur videtur Kramerus itemque qui eum secuti sunt, Meinekius et Muellernus, quod pag. 37, 14 et 16 in contextum verborum receperunt *Βοσποριανῶν*, 41, 20 *Βοσποριανῶν*, 39, 15 denique etiam tertiam quandam formam *Βοσπορίων*. Quae res si ex solis codicibus diiudicari posset, ego equidem *Βοσποριανῶν* genuinam esse formam putarem, ex qua utraque lectio, *Βοσποριανῶν* et *Βοσπορίων*, facile prodire potuit; atque id eo magis, quod etiam antiqua illa epitome Palatina nostro loco formam *Βοσποριανῶν* exhibet.

Quamquam igitur de his tribus locis satis certum iudicium facere non possumus, tamen ex eis, quae supra explicavimus, dilucide apparet, codices decurtatos una cum epitome *E*, ubi diversas a codice *A* praebeant lectiones, hoc codice maiorem plerumque habere auctoritatem.

Multo plures exstant loci, quibus deficiente epitome *E* ceteri codices decc. a codice *A* discrepant. His igitur locis magis etiam necessarium videtur esse, ad auctoritatem utrarumque lectionum aestimandam certiore quandam normam statuere. Quam ut invenirem, singulas partes ex libris I (I 72, 9 — 82, 20), IV (I 305, 8 — 315, 25), VII (II 42, 7 — 53, 11) electas accurate percensui lectionesque discrepantes inde enotavi. Ex quibus eas affero, quas in communi fonte codicum *B C I s v* exstitisse ex horum consensu, quamvis interdum singuli vitia acceperint, manifesto perspicitur; eas tamen omitto, quarum discrepantiae ad accentus tantummodo et spiritus pertinent.

Ex his igitur lectionibus diversis, quarum summa est 33, quindecim in cod. *A* meliores exstant quam in codicibus decc.

I 77, 1 *σερβανίδα* *A*, *σερβανίδα* *B C*; quarum formarum quamquam utraque veterum scriptorum testimoniis sustentatur, tamen Strabonem scripsisse *σερβανίδα*, perspicitur ex ceteris

¹⁾ Prolegomena pathol. serm. gr. pag. 199.

locis, quibus huius lacus mentionem facit: his enim omnibus, velut infra 77, 7, omnes codices praeter solam epitomen *E* hanc scripturam praebent.

I 80, 5 *σαλμυδησσός A, σαλμυδισσός B C.*

I 305, 23 in codd. decc. falso additus est articulus *της* ante *των*.

I 306, 8 *ὁ νῦν A, οἱ νῦν B l.*

I 308, 11 *γρόσφω A, γρόφω B l.*

I 309, 2 *καὶ τὰ A, κατὰ B C.*

I 309, 18 cum in codice *B* verba *καὶ Ἀρνῦσαι — Οὐάτεις* δὲ prima manu omissa sint, in cod. *C* secundum Kramerum eadem praeter particulam δὲ (?) desint, non est dubium, quin haec etiam in cod. *l* desiderentur; quod quasi digito monstratur verbis a Kramero adnotatis „*καὶ ποιηταὶ* om. *l*“; pro his enim „*καὶ (Οὐάτεις) — ποιηταὶ* om. *l*“ a Scrimgero, unde Kramerus haec sumpsit, scriptum esse coniecerim. Librarius igitur hoc loco a priore *Οὐάτεις* ad posterius aberravit.

I 311, 23 *κιοκράνω A, κροκράνω B C l.*

I 315, 24 *ἄλως A; ἄλλως B l*, quod sine dubio etiam in cod. *C* fuit, ibi enim nunc *ἄλως* ex corr. secundum Falconerum scriptum est.

II 44, 21 nomen fluvii in *A* scribitur *Κορκόρας*, in codd. decc. (*B m* Pleth.) *Καρκόρας*. Qui fluvius quamquam nullo alio loco commemoratur, tamen ex epitomes *E* lectione dilucide apparet, in antiquissimo codicum decc. archetypo exstitisse scripturam *Κορκόρας*, codicem *A* igitur hoc loco veram servasse lectionem.

II 46, 21 *Κυρικτική A, Κυρακτική B l, Κυριακτική C*; eadem insula commemoratur I 186, 24, ubi omnium codicum consensu traditur *Κηρυκτική*; quam formam ex eadem illa, quae nostro loco in epitome Pal. exstat, *Κυρηκτική* exortam esse in promptu est. In hanc denique formam litteram *η* pro *ι* falso irrepsisse, docent veterum scriptorum testimonia, a Kramero ad I 186, 24 allata.

II 47, 22 *Ἀρδιαλὸς A, Σαρδιαλὸς B C l*, qui omnibus ceteris locis alteram formam praebent sine littera *Σ* scriptam.

II 50, 1 *Πάνορμος A, Πάναρμος B C*, sed altera forma in his legitur II 62, 12.

II 51, 4 *τῆς* exstat in *A*, om. *B l*.

II 51, 8 *ὀλιγορεῖτο A, ὀλιγορεῖτο B C*.

Cum igitur his quindecim locis codicis *A* lectiones praeferendae sint, sedecim rursus locis codicibus decurtatis palma videtur esse tribuenda:

I 72, 15 *παραλελοίπασιν* Decc., *περιλελοίπασιν A*.

I 74, 25 verbum *ἤδη* ante *λόγον* moleste ex lin. 24 repetitum est in *A*, deest in Decc.

I 75, 10 *λιμνοθάλατται* Decc., *λιμνοθάλατταν A*.

I 75, 20 *λίθον τε κογχυλιώδη* Decc., *λίθον τε καὶ κογχυλιώδη A*.

I 79, 1 *Κάλην* Decc., *Κάλπιν A*.

I 80, 1 *ἰλὺν* Decc., *ῥλὺν A*.

I 309, 18 *Οὐάτεις* Decc., *Οὐάτις A*.

I 310, 19 pro *φησιν*, quod exstat in *A*, et quod *Kramerus*, *Meinek*ius, *Mueller*us in textum receperunt, in codd. *B l* — et sine dubio etiam in *C* — legitur *φασιν*, mea quidem sententia recte. Namque *φησιν* ad solum *Posidonium* referri potest, quem tamen si *Strabo* hoc loco in animo habuisset, nomen addere debuit. Supra enim (lin. 7) unius tantummodo rei testem eum esse vult et postea narrare pergit nulla *Posidoni* ratione habita. Si haec quoque ad *Posidonium* retulisset, etiam verbum *φησιν* ad eum posset pertinere. Sic vero ut res se habet, lectores, quippe qui de *Posidonio* omnino nondum cogitaverint, verbum *φησιν* non intellegunt. Itaque pro *φησιν* codicum decc. (et antiquarum editionum) lectio *φασιν* restituenda est.

I 315, 19 *σπάνι*, quod legitur in *B C*, propius quam codicis *A* scriptura *σπάνει* ad veram lectionem accedit.

II 45, 11 *Διατίλωνες* praebet *A*, *Διτίλωνες* vero *B* et secundum *Tzschuckium l* et *Plethonis* epitome. *Populus* ille praeter unum locum, qui exstat apud *Ptolemaeum*, ab aliis scriptoribus non commemoratur; sed ipso illo testimonio lectio *Διτίλωνες* satis confirmatur.

II 48, 2 *λυμαινομένους* Decc., *λοιμαινομένους A*.

II 48, 16 *Δασαρήτιοι* Decc., *Δασανήτιοι A*; *ρ* in hoc nomine pag. 53, 8 etiam in codice *A* invenitur et confirmatur aliorum scriptorum testimoniis.

II 49, 17 *χλιαροῦ ἀσφάλτου B l*, *χλιαροῦ καὶ ἀσφάλτου*

A, quam lectionem Kramerus, Meinekius, Muellerus in textu posuerunt. Sed altera lectio, quae sine dubio etiam in ceteris codd. decc. invenitur, unice vera mihi videtur esse. Quam recte defendit Groskurdus in adnotatione ad hunc locum, cui prorsus assentior. Neque enim ad *χλιαροῦ* verbum ὕδατος ullo modo subaudiri posse mihi videtur, neque omnino, cur aquae mentio facta sit, intellegi potest, cum eo, quod sequitur, enuntiato participiali hoc tantummodo exponatur, quomodo bitumen calidum sit factum. An aqua fluit ex ardentibus glebis bitumineis? Immo illud ipsum enuntiatum participiale et ea, quae deinde sequitur, solidi bituminis commemoratio aperte declarant, verbum ἀσφάλτου adiectivum habuisse, quo liquida et calida asphalti natura significaretur. Quod cum optime fiat adiectivo *χλιαροῦ*, non est dubium, quin deletο καὶ cum codd. decc. legendum sit *χλιαροῦ ἀσφάλτου*. Neque offensie est in forma *χλιαροῦ* cum feminino ἀσφάλτου composita: idem enim usus invenitur in Cratini fragmento ap. Athen. IX 385 εἰς σκοροδάλμην χλιερὸν ἐμβάπτων et apud Nicandrum Alex. 360 ἄλλοτε πιαλέης πόσιος χλιαροῖο κορέσχοις.

II 51, 22 ἔαρος Decc., αἴρος *A*.

II 53, 2 ὑπ' αὐτῷ Decc., ὑπ' αὐτοῦ *A*; cf. supra pag. 308.

II 53, 2 et 4 Βέσσοι Decc., Μέσσοι *A*.

Duobus denique locis in medio relinquo, utrum codex *A* an decurtati vera exhibeant:

I 73, 14, ubi καὶ ante τρισχιλίους in *A* legitur, in Decc. deest.

I 74, 19, ubi eodem iure licet dicere πολὶ μᾶλλον (*A*) et πολλῷ μᾶλλον (Decc.).

His igitur expositis apparet, codicum decurtatorum lectiones, ubi a cod. *A* discrepent, non tantam quidem habere auctoritatem quam eas, quae consensu epitomes *E* vel Eustathi confirmantur, sed certe in universum non minorem codicis *A* lectionibus sibi vindicare honorem.

Quae cum ita sint, mittamus alios etiam locos afferre, quibus maiorem haud raro auctoritatem codicibus decc. quam codici *A* tribuendam esse demonstramus. Alios tamen decem locos appendicis loco afferre iuvat, quos facile quispiam putaverit in codice *A*, quippe quem maxime sequatur Kramerus, ita inveniri,

ut in editione Krameriana legantur, dico eos, ubi in hac editione quaedam omissa sunt, quae in omnibus prioribus editionibus exstant nulla nota addita, et quae in codice *B* exstare ipse vidi. Quibus locis si eadem re vera etiam in cod. *A* deessent, multo minus valeret huius codicis auctoritas. At manifesto non desunt. Primum enim monendum est, in editionibus prioribus nulla omnino nota indicari, hos defectus in codice *A*, cuius lectiones iam tum magna ex parte notae erant, inveniri. Deinde vero, si Kramerus a ceteris codicibus prioribusque editionibus discedens codicem *A* sequi voluisset, illorum codicum et editionum discrepantes lectiones, ut aliis locis facere solitus est, in notis addere debuit. Quod cum non fecerit, idem illud de his locis statuendum videtur, quod de duobus locis I 79, 6 et 170, 5 Spengelius, Krameri censor Monacensis, vituperavit, typothetarum menda gravissima in textum irrepsisse.

Illi igitur defectus inveniuntur his locis:

I 51, 15, ubi post *Αἴγυπτον* excidit verbum *Αἰθιοπίας*, sine quo sententia omnino intellegi nequit. Quisquis enim textum Kramerianum leget, ad verba *τῆς κατ' Αἴγυπτον* subaudiet illud quod sequitur *παράλλας*. Sed id agit scriptor, ut ostendat, nomen Aethiopiae apud poetas veteres non solum ad illam quae vulgo nominetur Aethiopiam ab Aegypto ad meridiem spectantem pertinere, sed ad totam oram meridianam. Itaque vel sententia poscitur *τῆς κατ' Αἴγυπτον Αἰθιοπίας*, quod etiam pag. 48, 17 invenitur.

I 64, 25 ante *καὶ τοὺς Σιδονίους* desunt verba *καὶ τοὺς Φοίνικας*, quibus omissis neque particula *καὶ* ante *τοὺς Σιδονίους* neque ea quae postea sequuntur verba *προστίθεντες καὶ διὰ τί Φοίνικες ἐκαλοῦντο* intellegi possunt.

I 78, 2 post *καθάπερ ἐν* exciderunt verba *ταῖς πλημμυρίσιν ἢ*, vel propter sequentia necessaria.

I 103, 22 ante *καὶ τὸ παιδείας* desunt verba *καὶ τὸ πολιτικόν*.

I 166, 31 post *προσχησάμενος* exciderunt verba *τοῖς γνωμονικοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις*.

I 187, 5 ante *Ἰαπυγίας* omissum est verbum *ἄκρας*, quo hoc loco carere non possumus.

I 193, 4 ante καὶ πρὸς πόλεμον desunt verba καὶ πρὸς εἰρήνην.

II 29, 16 ante καὶ τοῖς Μυσοῖς — ubi cum Meinekio scribendum videtur καὶ τοῖς Μοισοῖς — exciderunt verba καὶ τοῖς Θραξῖ.

II 37, 17 ante τῆς Μαϊώτιδος codices et editiones priores praebent verba τῆς λίμνης, quae, quamquam Kramerī lectio per se nihil habet offensionis — aliis enim locis utraque dicendi ratio invenitur —, tamen ex auctoritate codicum nostro loco restituenda sunt.

II 45, 12 post ἀσημότερα excidit verbum συστήματα, quo addito oratio multo fit incundior.

Haec menda, quod valde dolendum est, ex editione Krameriana etiam in Meinekianam omnia transierunt. Muellerus in editione Didotiana tribus locis (I 78, 2; 166, 31; II 29, 16) vera restituit, ceteris vero locis septem Kramerī vestigia premit veris lectionibus omnino non commemoratis. Postremo Forbiger in versione sua Germanica quattuor locis (I 103, 22; 166, 31; 193, 4; II 29, 16) defectus in editione Kramerī inventos castigat; aliis tribus (I 51, 15; 78, 2; 187, 5), quamquam de Kramerī scripturis nihil adnotat, tamen recte vertit, Groskurdium secutus, ut videtur; tribus reliquis denique locis (I 64, 25; II 37, 17; 45, 12) ipse quoque falsas Kramerī lectiones reddit.

Cum igitur demonstraverimus, qualis sit codicis *A* auctoritas cum codicibus decurtatis collata, sequitur, ut de ipsis codicibus decurtatis quaestionem instituiamus. Ex quibus cum epitome *E* a ceteris in hac re differat, quod ex integriore etiam exemplo quam illi manavit, primum huius epitomes et ceterorum codicum dec. pretia inter se conferamus.

Qua in re hoc praefandum videtur esse, epitomen *E* non eodem modulo esse metiendam atque integrum codicem. Quamquam enim in universum quidem Strabonis vestigia diligenter sequitur, tamen epitomes naturam non prorsus deponit. Velut articulus qui dicitur et particulae nonnullae haud raro omittuntur, verba, quibus similis est significatio, inter se commutantur, similia: cf. I 96, 21 (οὐν om.); 112, 27 (τούτων om.); II 110, 16 (καὶ Φθίην pro Φθίην τε); 158, 10 (Πελοποννήσῳ pro Λακωνικῇ). Deinde etiam interdum iusto negligentior in excerpando

fuisse videtur, qui hanc epitomen composuit, velut I 114, 13 (ὅτι τὴν διακεκαυμένην — γράφεσθαι); II 60, 2 (φλέ' ἤγουν, δ σταδ). Talia igitur nobis epitomes *E* auctoritatem cum ceteris codd. decc. collaturis praetereunda videntur esse.

Restant tamen satis multi loci, quibus epitome *E* a codd. decc. longe diversa est. Hos igitur locos paulo accuratius examinemus.

Atque nonnullis ex hoc numero locis epitomen *E* meliores vel etiam veras praebere lectiones, ex illis locis perspicitur, quibus codex *A* cum ea congruit: velut I 264, 3 (ubi *τριάκοντα* unice vera est lectio); II 44, 21 (*Κορχόρας*); 50, 1 (*Πάνορμος*); 51, 4 (*ἀντῆς τῆς συνεχοῦς*). His igitur locis cum eadem in *E* et *A* legantur, concludendum est, in omnium codicum decc. archetypo veras exstitisse lectiones, quae in epitome *E* servarentur, in describendo vero ceterorum codicum decc. communi fonte depravarentur.

Eadem ratione codicis *A* auctoritate pretium epitomes *E* metiri licet eis locis, ubi codice *A* et codicibus decc. inter se consentientibus sola epitome *E* diversa exhibet. His enim locis si epitome *E* genuinas lectiones servasset, statuendum esset, easdem in codicum decc. archetypo exstitisse, illum vero librarium, qui ceterorum codicum decc. communem fontem inde describeret, veras lectiones corrupisse et corrumpendo prorsus eadem effecisse, quae plane diversa via in codice *A* peccata essent. Nonne mirus hic esset casus? Quem quidem interdum fieri posse concedimus in eis litteris, quae facillime inter se commutantur, velut *ι* et *η*, *ο* et *ω*, sed in tanto locorum numero tantaque discrepantia scripturae quis unquam tantum casum agnosceret? Immo diversae illae lectiones, quae in epitome *E* inveniuntur, si non ex errore, ex mera coniectura profectae sunt. Qua in re quemadmodum egerit ille epitomator, perspicitur e. g. II 27, 5, ubi, cum Aeli Cati nomen non nosset, pro Cato Catonem (ὕπὸ Κάτωνος) in textum intulit. Perversa igitur est Kramerii sententia, qui eiusmodi lectionibus tantam attribuit auctoritatem, ut multis locis eas in tectu collocet. Itaque neglectis ceteris eas tantummodo paulo accuratius examinemus, quas Kramerus sola epitomes *E* auctoritate nixus in textum suum recepit et quarum pleraeque postea etiam in Meineki et Muelleri editiones transierunt.

Ex hoc igitur numero nonnullos locos epitomatoris illius coniecturis re vera esse sanatos e. g. intellegi licet ex: I 144, 5 *περισχλους*, quod pro depravata scriptura *περιοιχλους* facillime restitui potuit); 146, 23 (*ἐλ γούν* pro *ἐλ' οὖν*); II 11, 15 (*πεποιημένους* pro *πεποιημένον*)¹⁾; 58, 16 (*τὴν Ἰδὴν* pro *τὴν Σιδὴν*). Hae igitur lectiones, quibus addere possum alias complures, suo quidem iure a Kramero probatae sunt, sed coniecturarum nomine erant notandae.

Sed inveniuntur etiam nonnulli loci, quibus falsae epitomatoris coniecturae a Kramero in textu positae sunt. Ex quibus paucos tantummodo afferam, quorum medelae iam aliunde videntur inventae esse:

I 155, 4 in codicibus legitur ἡ ὅτι, in epitome *E* cum particula ἡ non exstet, a Kramero — ut iam antea a Corae — deleta est. Sed quomodo eam in codices irrepsisse dicemus? Mihi potius pro ἡ ὅτι scribendum videtur διότι, quod et saepissime apud Strabonem invenitur et facile litteris *δι* uno tenore scriptis in ἡ ὅτι corrumpi potuit.

I 173, 2 Kramerus pro οὐδὲν, quod codices exhibent, posuit epitomes *E* lectionem οὐδέ, eumque Meinekius et Muellerus secuti sunt. Ego non video, cur in verbo οὐδὲν, quod etiam editiones priores praebent, offendendum sit. Usus enim iste adverbialis verbi οὐδὲν cum apud alios scriptores notissimus sit, tum apud Strabonem multis locis invenitur; cf. I 164, 20 (*μηδὲν ἐφρόντισε*). Illa vero repetitio particulae οὐδέ et per se molesta est, neque alium Strabonis locum ubi inveniatur cognitum habeo.

II 12, 20 Kramerus epitomes *E* lectionem probare videtur, cum scribat: „ταῦτα om. *E*, neque ego quid ea voce faciendum sit, satis video.“ Deleto autem illo pronomine verba *τῆς παρωκεαντίδος* parum definitae sunt; neque aliter res se habeat, si cum Corae pro ταῦτα legamus πάντα. Itaque Muellerus scribendum censet: ἃ Πυθίας — κατεψεύσατο περὶ τῆς ταύτης παρωκεαντίδος. Atque adverbium ταύτη saepissime apud Strabonem sic invenitur; praepositionem περὶ vero delendam esse puto. Verbum καταψεύδεσθαι enim et apud alios scripto-

¹⁾ Cf. supra p. 307 sq.

res et apud Strabonem cum solo genetivo coniungitur, velut I 315, 14: κατέψευσται γὰρ αὐτῶν (scil. τῶν χωρίων) τὰ πλεῖστα. Itaque ego scribendum existimo: ἃ II. — κατεψεύσατο τῆς ταύτης παρωκεανίτιδος.

II 46, 5 Kramerus una cum epitome *E* scribit πρὸ τῶν Πολῶν, eumque secuti sunt Meinekius et Muellernus. Cum vero ceteris locis, ubi Strabo huius oppidi mentionem facit, semper numerus singularis Πόλα occurrat, — Callimachi enim versus, qui legitur I 340, 12, in censum omnino non venit — nostro loco coniectura τῶν Πολῶν reiicienda videtur esse. Accedit etiam, quod paulo ante (lin. 2) μέχρι Πόλας legitur. Etenim legas velim attente hunc Strabonis locum: nonne tam paucis verbis interiectis in plurali numero τῶν Πολῶν maxime offendes? Quare non dubito, Xylandri coniecturam τῆς Πόλας, quae etiam in priores editiones transiit, restituere. Ex hac lectione illud quod in codicibus legitur τῶν πόλεων ita ortum esse existimo, ut librarius quidam, cum in exemplo, unde describeret, terminationes ης et ας per compendia scriptas invenisset, eas ex suo stupido ingenio suppleret. Et profecto in antiquo illo codice hoc loco compendia exstitisse, ideo coniecisti, quod sic facillime perspicitur, quomodo littera ε in verbo πόλεων oriri potuerit.

Iam cum satis liqueat, epitomen *E* nonnullis locis meliores lectiones servavisse quam ceteros codd. decc., haud paucis vero aliis meras praebere coniecturas, in iudicandis illis lectionibus, ubi neque epitome *E* idem praebet atque codex *A*, neque cod. *A* idem atque codices *B C l s v*, huius rei semper ratio habenda erit. Illis igitur locis, ubi aut *A*, *E*, *B C l s v* omnes inter se discrepant, aut codice *A* deficiente *E* et *B C l s v* diversas praebent lectiones — qui admodum pauci loci sunt —, non ex codicum auctoritate, sed ex ipsis rebus diiudicandum videtur, utrum epitome *E* vera servaverit necne.

Ceteri codices decurtati cum ita in duas classes distribuendi sint, ut alteram codex *B*, alteram codices *C l s v* conficiant, deinceps nobis explicandum est, quo honore hic habendus sit cum illis collatus. Priusquam autem hanc rem aggrediamur, de ipsius codicis natura, quem me ipsum magna ex parte excussisse supra commemoravi, pauca videntur esse dicenda.

Ac primum quidem, quamquam haud pauci scripturae errores in textu inveniuntur, in universum tamen laudanda est librarii diligentia. Qui si quando — quod raro factum est — lineam transiluerat vel ad simile quoddam verbum aberraverat, semper omissa in margine addidit. Quae cum ita sint, nullo loco, id quod in codicibus *C* et *I* permultis locis factum esse videmus, quaerendum est, librarii incuria nonnulla esse praetermissa. Illa autem, quae re vera in codice *B* exciderunt, scito etiam in ceteris codicibus decc. deesse, defuisse igitur iam in codicis *B* et codicum *C I s v* fonte communi.

Illius diligentiae hoc etiam testimonium est, quod haud paucis locis, ubi compendia in textu erant adhibita, librarius codicis *B* lacuna in textu relicta compendia illa in margine apposuit.

Denique hoc quoque laudandum videtur, quod illis locis, ubi in libris VIII et IX multa in codicibus decc. omissa esse supra vidimus, haud raro lacunas partim maiores, partim minores religiose servavit. Uno loco libri VII (II 21, 9), ubi ne in cod. *A* quidem detrimenti vestigium relictum est, in codice *B* post verbum *οἰξελας* parva lacuna hiat primaque manu in margine adnotatum est: *ἦ*. Haec particula *ἦ* cum ex coniectura profecta esse non possit, in ea ultimum vestigium verbi *ἄν* etiam superesse crediderim. Hoc enim, coniunctum cum optativo *τυγχάνοι*, qui, cum in codicibus *A* et *B* legatur, etiam in omnium codicum decc. archetypo exstiterit necesse est, ad sententiam prorsus accommodatum videtur esse. Itaque hoc loco scribere propono: *οἰξελας ἄν μνήμης τυγχάνοι*.

Deinde de diversis manibus, quae in codice *B* versatae sunt, pauca verba videntur esse facienda. Atque praeter primae manus scripturam alius etiam manus — quam Kramerus secundam appellat — scripturas in margine vel inter versus maxime in libris VIII et IX inveniri, et a Kramero recte observatum et a nobis supra (pag. 279 sq.) commemoratum est. Sed inveniuntur etiam tertiae cuiusdam manus vestigia per omnes libros dispersa. Neque vero has lectiones ex bono antiquoque codice esse depromptas, vel inde apparet, quod ad sanandas codicis *B* lacunas, quae — ut in omnibus codicibus decc. — in libris VIII et IX exstant, nihil omnino afferunt. Sed ne ex decurtato quidem codice eas esse profectas inde efficitur, quod multae ex eis emen-

dationes sunt earum lectionum, quae, cum in cod. A una cum omnibus codd. decc. legantur, in nullo codice decurtato melius servatae esse potuerunt. Immo omnes illae lectiones tertia manu ascriptae merae sunt coniecturae, quod interdum etiam (velut I 156, 20, ubi corrupta lectio *καταπλευκέναι* mutata est in *καταπεπλευκέναι*) ex natura earum satis apparet. Quae cum ita sint, scripturae manuum secundae et tertiae nullam habent auctoritatem nobisque prorsus neglegendae sunt.

Ad primae vero manus aestimandas scripturas novis lectionibus a me nuper enotatis carere vix poterimus. Cum enim eis, quae Bandinius ex hoc codice enotavit, fere nulla fides habenda sit, ne Kramerus quidem eas partes codicis, quas se contulisse ipse profitetur, ea qua par est diligentia videtur percensuisse. Quod ex libro VIII, quem ego totum denuo examinaui, facile perspicitur. Ut enim minores errores taceam, Kramerus praeteriit lectiones hasce:

II 94, 14 *μὲν* om.

98, 11 *ἔστιν* pr. m. omissum, sec. m. additum est.

99, 8 *λαμβάνουσαι* pr. m., sec. m. -σαι mut. in -σι.

103, 2 *ὁ* pro *τε*; *πολλοῖς τοῖς* pro *π. τῆς*.

103, 10 *ἀρκαδικὰ* pr. m., postea corr.

104, 6 *ἔστι τις ἄκρα* pr. m., sec. m. addidit *δὲ*.

108, 2 *ἔστι* om.

108, 10 *περὶ* pr. m., postea mut. in *παρὰ*.

108, 13 *φησὶ* pr. m., postea corr.

110, 3 *τε* om.

110, 7 *ἀξιόλογον* pr. m., postea corr.

111, 4 *πυρῶν*.

112, 4 *κυλλήνου* pr. m., postea corr.

113, 2—8 semper pr. m. scriptum est *Ἀλήσιον* etc., postea demum *η* in *ει* mut.

115, 12 *λαρδάνη* pr. m., sec. m. corr.

115, 15 *ἐκ θαλάσσης στάδια ρξ* omissio verbo *ἔστι*.

117, 8 *τε* om.

117, 18 *ποσειδεῖν* pr. m., sec. m. corr.

117, 19 *πλέον*.

117, 20 *οὗτοι* — *σάμιοι* pr. m. omissa sunt, lacunae signo in margine addito, sec. m. in marg. add.

- 119, 3 non *τυπάνσαι*, sed *τύπανσα* sec. m. scriptum est.
 120, 6 τὸ γ' ἀπέχεσθαι pr. m., sec. m. δ' sup. γ' poa.
 120, 17 καὶ pr. m. om., sec. m. add.
 121, 10 πύλωνα pr. m., sec. m. corr.
 123, 10 genuina scriptura τε νέμονται iam pr. m. correcta est.
 123, 18 τυφῶδες.
 125, 3 ἀπέδειξαν.
 129, 12 νῦν λέγει pro λέγει νῦν.
 129, 18 μὲν pr. m. om., sec. m. add.
 130, 20 δρυμῶδες χάραν pr. m., sec. m. ἰον sup. αν add.
 132, 3 μέχρι μὲν γὰρ δὴ δεῦρο.
 132, 10 α supra κορινθικοῦ non sec., sed pr. m. additum est.
 132, 12 νότου pr. m., postea corr.; κάμπτεται pro κάμπτει.
 132, 17 ἐπινοήσει pr. m., εν sec. m. supra add.
 133, 17 οὖν om.
 134, 11 ἐφόδον, ε in ras. pr. m.
 134, 13 πλήθος.
 134, 16 μινύχιον.
 135, 20 τ' om.
 135, 27 χρεοκοποῦντες ὥς διὰ ταῦτα.
 136, 19 τὸν pr. m., sec. m. corr.
 137, 15 ποιῆειν pr. m., σ sec. m. supra add.
 138, 1 παρακαλεῖ, non προκαλεῖ, pr. m. scriptum est.
 139, 14 τε pro δέ.
 141, 6 οὔσης pr. m., sec. m. corr.
 141, 19 ὁ om.
 142, 4 τῆς om.
 142, 7 δέ om.
 144, 19 τε pro δέ.
 146, 1 τὴν om.
 Sed haec hactenus.

Talia cum in ceteris quoque partibus huius codicis a Kramero excussis praetermissa esse existimem, nunc valde doleo quod propter temporis angustias mihi non licuit, has quoque denuo examinare. Nunc vero in eis, quae praesto sunt, acquiescamus ac videamus, quinam fructus ex eis ad definiendam codicis *B* auctoritatem capi possit.

Atque illa auctoritas nonnullis locis ea est, ut in codice *B* genuinae lectiones, quas etiam in *A* exstare et in codicum decc. archetypo fuisse veri simile est, inventae esse videantur.

I 34, 27 in *B* legitur *τῇ δόξῃ ταύτῃ*, quod etiam in codicibus *A* et *C* exstare Falconer affirmat. Kramerus autem idem quod omnes editiones priores praebet, *τῇ δόξῃ* omisso *ταύτῃ*, sed nulla adnotatione addita; eumque Meinekius et Muellerus secuti sunt. Mea quidem sententia cum nulla sit causa, cur Falconerum hoc loco falsa adnotasse dicamus, Krameri lectio codicum auctoritate prorsus caret, et statuendum videtur, Kramerum hoc loco inconsideratius priorum editionum textum repetiisse.

I 36, 28 articulo *τῇν* ante *τῶν γαλεωτῶν*, qui exstat in *B* et editionibus prioribus, carere non possumus. Etiam si igitur codex *A* eum non praebet — quod ego quidem, cum priores editiones et de cod. *A* et de eius apographis prorsus taceant, vix crediderim — Krameri lectio, quae etiam in Meineki et Muellerei editiones transiit, corrigenda est.

II 57, 2 pro Krameri lectione *τοῖς ὄρεσι Ἰλλυριοῖς καὶ Θρακίοις* scribendum videtur *τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰ. καὶ Θρ.*, quod in codice *B* et secundum Falconerum etiam in *A* legitur et a Muellero in textum iam restitutum est. Krameri lectionem stare non posse iam Meinekius vidit, qui editiones priores secutus scribit: *τοῖς Ἰ. ὄρεσι καὶ Θρ.* Cum vero nostra lectio 'codicum auctoritate commendetur, haec sine dubio praeferenda est.

II 151, 10 Kramerus una cum omnibus ceteris editionibus praebet *ποταμῶν τῶν ἐντὸς Ἰσθμοῦ*, quae cum deficiente articulo *τῶν* ante *ποταμῶν* parum usitate pronuntientur, ne auctoritate quidem codicum niti videntur. In cod. *B* enim et secundum Falcon. etiam in *A* leguntur haec: *τῶν ἐντὸς Ἰσθμοῦ ποταμῶν*, quae cum etiam in codicum decc. archetypo exstitisse ex hoc consensu concludendum sit, nobis restituenda videntur esse.

II 174, 7 apud Kramerum legitur *ἐλέγχιστον*, cum et codex *B* (sine dubio etiam ceteri libri manu scripti) et omnes ceterae editiones praebent *ἐλέγχιστος*. Cum autem forma *ἐλέγχιστος* in eodem versu Homérico apud Kramerum inveniatur pag. 173, 7, nostro loco illud *ἐλέγχιστον* non consulto ab eo scriptum,

sed ex typothetarum errore potius profectum esse una cum Muellero crediderim.

In sequenti versu (8) pro verbo ἥγουν, quod ad explendam codicis *A* lacunam Kramerus proposuit, Muellero recepit, ego potius scribendum existimo οἶον. Illud enim ἥγουν cum hoc sensu apud Strabonem nusquam inveniatur, οἶον prorsus eadem ratione usurpatur I 154, 23; cf. etiam II 54, 14 et 71, 4.

II 243, 12 Kramerus una cum omnibus editionibus scribit ποτὲ μὲν — ποτὲ δὲ; cum autem in codice *B* idem illud ποτὲ μὲν — ποτὲ δὲ inveniatur, quod Falconer et Kramerus in *A* legi commemorant, hanc lectionem etiam in codicum decc. archetypo exstitisse et eam solam auctoritatem habere consentaneum est. Iam cum consideraveris, illud ποτὲ μὲν — ποτὲ δὲ et apud Strabonem prorsus usitatum esse (cf. II 247, 17—20), et, cum optime priori illi ποτὲ μὲν — ποτὲ δὲ (lin. 11) respondeat, melius etiam quam alteram lectionem ad sensum esse accommodatum, vix dubitaveris hanc scripturam in textum recipere.

Ex his igitur locis facile perspicitur, quanto emolumento ectiones codicis *B* nobis esse possint. Sed plures etiam exstant loci, quibus codicis *B* lectionibus singulae ceterorum codd. decc. lectiones confirmantur. Quae cum antea saepe ex uno tantummodo codice (*C* aut *I*) cognitae essent, in textu constituendo adhuc prorsus neglectae sunt; nunc vero, cum eadem etiam in codice *B* inventae sint, apparet, eas etiam in communi fonte codicum *B C I s v* exstitisse et propterea — ut supra docuimus — per se non minus ponderis habere quam codicis *A* lectiones ab eis diversas. Ex hoc numero sunt hi loci:

I 184, 25 post verbum Πλανασία in cod. *C* et Plethonis epitome leguntur verba καὶ ἄλλαι, quae etiam in cod. *B* exstant. Haec non ab ipso Strabone profecta esse consentaneum est. Sed cum mirum mihi videatur, quod parvae illae insulae Pandataria et Leucosia a Strabone commemorentur, Oglasae vero et Igili insularum nulla mentio fiat, ego crediderim, harum — vel etiam aliarum — insularum nomina hoc loco in antiquo codice exstitisse, sed a librario quodam verbis καὶ ἄλλαι pro eis interpositis fortasse propter corruptelas scripturae omissa esse.

II 147, 2 Kramerus cum cod. *A* et editionibus scribit ἡ Μεσσηνία, codex *B* vero et — secundum Tzschuckium — cod. *m*,

qui ex cod. *l* descriptus est, praebent ἡ *Μεσσηνία*. Atque praeter urbem Messenam etiam terram antiquis temporibus *Μεσσηνήν* esse nominatam Strabo supra pag. 146, 8 commemorat; nostro vero loco neque de urbe neque de antiqua terra sermonem esse quis concedet. Et profecto omnibus ceteris locis, quibus *Μεσσηνή* apud Strabonem commemoratur, hoc nomen semper aut ad urbem illam (I 444, 18 sq.; 445, 9; II 153, 15) aut ad antiquam terram (II 140, 7; 152, 1; 158, 14; 164, 23; 168, 3; 210, 9; 216, 23; 217, 3) pertinet. Itaque illud nomen ad has quidem significandas prorsus idoneum, in geographica vero descriptione, ubi sermo est de regione illa, quae Strabonis temporibus Messenia nominabatur, nomine *Μεσσηνή* uti non licet. Pro *Μεσσηνή* igitur nostro loco restituendum est *Μεσσηνία*.

II 244, 19 verba *πλὴν τῶν ἤδη καταποθεισῶν πόλεων*, quae, ut in codice *l*, etiam in *B* omissa sunt, ab interpolatore addita esse existimo. Nam primum quidem omnino narratum non est, oppida quaedam absorpta esse, sed illud tantummodo, Copas oppidum in periculo fuisse. Deinde vero, etiamsi absorpta essent, ineptum et absurdum esset dicere: accolae requiescebant exceptis eis, qui mortui erant. Immo ista verba eicienda esse censeo.

II 250, 20 pro verbis *πρὸς Ἑλικῶνα* nescio an una cum *B l* *Pleth*. scribendum sit *πρὸς Ἑλικῶνι* (cf. lin. 17).

II 284, 20 codicis *B* lectio proxime accedit ad ea, quae exstant in codd. *a l*. Post *κεύθει* enim in eo litterae *vo* quamvis erasae perlucet, deinde post parvam lacunam legitur *ὀπόεις*. Ceterum de his versibus cf. Bergk, poet. lyr. III 452.

Haec igitur cum praemiserim, ut qualis fructus ex cod. *B* caperetur, facilius perspiceretur, nunc pergo ad illud, quod maxime in hac parte commentationis tractandum mihi esse existimo, ut diversis codicum *B* et *C l s v* lectionibus inter se collatis, quid de codicis *B* auctoritate iudicandum sit, exponam. Atque ut supra epitomes *E* pretium codicis *A* lectionibus mensi sumus, ita hic in aestimandis codicis *B* lectionibus pro modulis habemus codicem *A* et epitomen *E*.

Illis enim locis, ubi codicis *B* lectiones cum eis, quae in *A* vel *E* exstant, conveniunt, codices *C l s v* autem alias exhibent scripturas, in universum statuendum est, codicem *B* antiquas

servavisse lectiones, illas vero, quae in codd. *C l s v* inveniantur, aut ex librarii errore aut ex coniectura esse profectas. Huius rei exempla sunt haec:¹⁾

II 11, 17 πεζῇ²⁾ *B*, πεζοὶ *C l*.

25, 2 πολιτευσομένους *B*, πολιτευομένους *C l*.

30, 24 τὰ ἐφεξῆς *B*, ἐφεξῆς *C l*.

37, 1 σφιγγομένω *B* pr. m., σφιγγόμενον *C l* et *B* ex corr. sec. m.

50, 13 καὶ ἄλλα δ' οὐ *B*, ἀλλ' οὐδὲ οὐ *C l*.

54, 16 σηλυβρία *B*, σηλυμβρία *C l*.

95, 10 διελέχθησαν *B* pr. m. (sec. m. mut. in διειλέχθησαν), διελέχθησαν *C l s v*.

98, 13 δουλίχιον *B*, δουλίχων *C l*.

101, 6 νέστορι *B*, νέστορος *C l*.

Eadem ratione statuendum est, illis locis, ubi codices *C l s v* a codice *B* discrepantes (vel etiam unus vel duo ex eis) eadem exhibeant, quae legantur in *A* vel *E*, codicem *B* minorem quam illos auctoritatem habere, sive librarii culpa menda irrepserint, sive consulto lectiones mutatae sint. Cum autem codices *C* et *l* neglegentius excussi sint, quam ut menda illa codicis *B* plerumque levissima in illis quoque inveniri negare possimus, his mendis neglectis ex coniecturis, quae multae sunt, eas enumerabimus, quae in primis commemorandae videntur esse.

I 27, 9 pro τῶν ποιητῶν in *B* pr. m. scriptum est τοῦ ποιητοῦ, postea sec. m. mutatum in τῶν ποιητῶν. Atque numerus singularis, quamvis coniecturae debeatur, hoc loco praeferendus mihi videtur, cum et in antecedentibus et in sequentibus (lin. 11 in *B* legitur ποιητοῦ, non ποιητικῇ) semper de poeta, non de poetis sermo sit.

91, 20 cum primo in *B* scriptum esset σατυρεῖς, hoc iam pr. m. mutatum est in σατυροῖς.

129, 28 pro αὐτῆς legitur αὐτοῦ, nempe ut ad μήκει referatur. Ego neutrum ferri posse existimo: scribendum potius

¹⁾ Cum ex codd. *s v* admodum pauca cognita sint, plerumque in eis exemplis acquiescere oportet, ubi *C* et *l* inter se conspirant. Sed hoc nihil refert. Si enim codex *l* idem praebet atque *C*, hoc etiam in eo codice fuisse necesse est, ex quo *l s v* manaverunt.

²⁾ i subscriptum in cod. *B* semper neglectum est.

videtur *αὐτῶν*, quod pertineat ad *μερῶν*. Etenim haec fere explicat scriptor: ut in parte alienius rei longitudo nominatur illud segmentum eius (sc. partis; cf. *ἐκείνου* lin. 22), quod totius rei longitudini parallelum est, sic in terrae partibus pro longitudinibus habenda sunt illa segmenta earum (partium), quae longitudini (terrae) parallela sunt. Hic est sensus loci, ex quo satis apparet, veram lectionem esse *αὐτῶν*. Quomodo autem *τμήματα αὐτῆς* i. e. *οἰκουμένης* hoc loco intellegi possit, non video.

151, 14 in *B* littera *ς* supra verbum *ἔχοντα* iam pr. m. addita est.

222, 1 legitur in *B* *ὠρῶν δέ τινη λοιμικῇ καταστάσει*.

224, 25 legitur *ὑπ' αὐτῇ*.

226, 4 pr. m. scriptum est *οὐρανίῳ*, quod ex *οὐρανῶ* — quod est in *A C* — coniectura exortum esse liquet; secunda manus deinde punctis infra positis veram lectionem *ὠραίῳ* supra addidit.¹⁾

243, 3 *ἐν* in cod. *B* omissum est.

244, 1 praebet *B* *ὠψικέλλαν πόλιν, ὃ ὠψικέλλα κτίσμα λέγουσιν*.

249, 10 recte legitur *ὥς ἂν σχοινοῦντι*.

250, 26 *καὶ περὶ ἰλῆδραν*.

¹⁾ Miror quod Meinekius in verbis *χρῶμενος τῷ λόγῳ*, quae in sequenti versu leguntur, offendit. Putat enim, his verbis maculam garrulitatis metallentis adspergi. Timeo ne vir ceteroquin de Strabone optime meritis hunc locum non recte intellexerit: si haec voluisset Strabo, non *ὥς ἂν ἐκ μετάλλου* sed *ὥς ἂν μεταλλευτῆς* scripsisset. Immo sententia ea est: „haec Posidonius magna cum elegantia dissecuit, ut qui ex metallis ipse quoque copiosissima sua verba deprompsisset, vel ut qui ipse quoque fodinas haberet non aurum nec argentum, sed verborum maximas copias complectentes. Quapropter cum Meinekius quaerat, qua de causa Strabo verba *ὥς ἂν ἐκ μετάλλου* κ. τ. λ. apposuerit, respondendum est, eum copias ex metallis Turdetanorum sumptas iocose conferre voluisse cum uberrima verborum copiositate a Posidonio patefacta. Cum igitur verba *χρῶμενος τῷ λόγῳ* prorsus sana sint, supervacanea est Meineki coniectura *χρ. τῷ πλοῦτῳ*. Sed non solum supervacanea, verum etiam inepta est. Meinekiana enim veste indutus Strabo diceret haec: cum Posidonius metalla illa Hispana tantis laudibus extollat, facile licet suspicari — hoc enim inest in verbis *ὥς ἂν* —, eum ipsum quoque magnas possedissee fodinas auri atque argenti. Haec mira esset conclusio: quasi non unicuique liceret, etiam aliena laudare!

256, 11 γεωργοῦσι γὰρ αὐται, quam coniecturam ego accipiendam esse censeo.

257, 1 μυνῶν recte legitur pro μυρίων.

264, 20 καὶ νομίσαντας.

285, 6 δηώσεις.

II 11, 1 καταστέφασαι.

44, 13 cum primo fuisset ἄκραν, hoc rasura mutatum est in ὄκραν; deinde lin. 16 et 20 a primo librario scriptum est ὄκρα et ὄκρας. Huius emendationis causa ea videtur fuisse, quod idem fere enuntiatum, quod lin. 16 legitur, etiam I 326, 2 invenitur, ubi omnium codicum consensu legitur ὄκρα.

45, 6 legitur ἀπὸ τεργεστῶν; hoc propter praepositionem ἀπὸ ex τεργέσται correctum esse liquet.

52, 10 οἰκεῖν a primo librario prorsus omissum, deinde οἰκοῦντες sec. m. inter lineas additum est.

53, 16 δὲ exstat in B.

59, 21 τὴν γραφὴν inter scribendum pr. m. mutatum est in τῇ γραφῇ; eodem modo inter scribendum προσῆκε in προσῆκει.¹⁾

93, 1 ἀποδώσομεν νυνὶ legitur in B, falsa illa forma ἀποδώσωμεν correctae et verbo φησὶ, quod in E C l s v exstat, deletio.

93, 15 pro μὲν οὖν B praebet particulam δὲ, cum nulla omnino particula in E C l s v legatur.

110, 5 illa, quae Kramerus ex cod. B affert, sine dubio ex margine in textum invaserunt.

120, 6 pro τὸ δ' ἀπέχεσθαι in B legitur τὸ γ' ἀπέχεσθαι, quae coniectura, cum particula δὲ iam satis torserit homines doctos, fortasse recipienda est; deinde pro προσῆκε desideraverim προσήκει.

141, 9 praebet B στησίχορος (ex στησίχορον pr. m. corr.) δὲ καλεῖ.

¹⁾ Librarium haec non ex suo ingenio correxisse inde apparet, quod aliis locis prorsus stupide descripsit, velut multis locis nomina propria in exemplo quod habebat per compendia scripta, quamquam facillime divinari potuerunt, supplere non ausus est, sed e. g. scripsit ἀγα . . . . pro ἀγαμέμνων. Immo has coniecturas in margine illius exempli ascriptas fuisse pro certo affirmaverim; cf. etiam ea quae 110, 5 in B leguntur.

215, 19 *περὶ* ante *τῶν* pr. m. additum est.

265, 16 *οὐδέκει* sine apostropho et spiritu supra *ε*.

269, 1 *λέγωμεν*.

286, 17 *ἴσχειν* legitur in *B*, ubi punctum illud pr. m. ad delendam litteram *ν* infra positum est.

Has coniecturas non esse acrioris ingenii, sed eas, quas quivis lector eruditus facile ascribere potuerit, interdum etiam eas, ut auctorem parum diligenter verba scriptoris inspexisse statuendum sit, ex his exemplis satis perspicitur. Sed nescio an nonnullae ex eis, quibus veras lectiones restitutas esse aut perspicuum aut veri simile est, non pro coniecturis, sed pro genuinis lectionibus habendae sint. Ita enim res se habeat, si illae lectiones etiam in *C* vel *l*, *s*, *v* inveniantur. Neque vero prius de hac re certum iudicium facere licebit, quam hi codices accurate et diligenter excussi erunt.

His ita expositis apparet, etiam illis locis, ubi neque codicem *A* neque epitomen *E* pro modulis habemus, codicem *B* haud raro meliores servasse lectiones quam codices *C l s v*, sed, cum ad coniecturas propensus sit, non nimiam fidem eius lectionibus esse habendam. Huc spectant praeter eos locos, ubi *A* (vel *E*), *B*, *C l s v* omnes inter se discrepant, illae partes operis Straboniani, quae neque in *A* neque in *E* exstant. Cum igitur in his partibus solae codicum decurtatorum lectiones nobis praesto sint, pluris etiam quam in ceteris libris codicis *B* pretium aestimandum est in libris VIII et IX, ubi codicem *C* prorsus deficere supra vidimus. Itaque hinc nonnullos etiam afferam locos, quibus id, quod in *B* legitur, maioris, interdum summi momenti videtur esse.

Ex hoc numero primum quidem ei enumerandi mihi videntur, quibus ceterorum codicum — hi sunt *l (s v)* et *a*¹⁾ — lectiones aut inter se discrepant, aut non satis cognitae sunt.

II 185, 1 non video qua auctoritate nixus Kramerus scripserit dativum *Ολῳόνῃ*, qui vix intellegi potest. Genetivum enim, qui ad sensum optime accommodatus est (cf. etiam Eurip. *Androm.* 16) praebent codex *B* et editiones priores, et codices ce-

¹⁾ Littera *a* cum Kramero eas significo lectiones, quae in cod. *A* secunda manu scriptae sunt.

teros idem praebere affirmat Tzschuckius. Cum igitur hoc loco genetivum recipiendum esse censeam, tamen pro *Ολνώνης* unice vera forma *Ολνός* — ut etiam lin. 4 *Ολνός* — restituenda est. Deinde in sequenti versu (lin. 2) nullam video causam, cur post *ταῖς* particula *δ'* deleatur; immo *ταῖςδ'* uno verbo scribendum videtur. — Ceterum facio cum Kramero, Meinekio, Muellero, quod totum hunc locum inde a verbo *ὁμωνύμως* (184, 18) usque ad *χαράδραν* (185, 4) ab interpolatore quodam profectum esse existimant. Neque enim Cobeti placet coniectura,¹⁾ qui 184, 18 pro *Ολνώνη* scribit *Ολνός*. Quod eodem argumento reiiciendum videtur, quo Kramerus Politi coniecturam refutat, nempe eo, quod nullis veterum testimoniis confirmatur, insulam nomen *Ολνός* habuisse. Itaque cum propter nominum diversitatem verbum *ὁμωνύμως* ferri non possit, neque Strabo ulla re nisi nominum consensu adduci potuerit, ut hoc loco de demis illis Atticis verba faceret, totus hic locus interpolatori tribuendus est. Sed credere vix possumus, interpolatorem sola ea de causa, ut nomen *Ολνώνη* etiam alibi inveniri demonstraret, demorum Atticorum nomen *Ολνός* mutavisse in *Ολνώνη*. Immo suspicandum est, eum propter nominum similitudinem hoc loco nonnulla de demis illis in margine addidisse, quae postea, falso pro Strabonis verbis habita, nomine *Ολνός* bis in *Ολνώνη* mutato et verbo *ὁμωνύμως* addito cum textu Straboniano conducerentur.

189, 8 praebet *B τοῖς τε ἐκ τῆς ἰταλλας καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀσίας ἐμπόροις*, quod, cum unice verum sit, restituendum mihi videtur.

200, 7 illud quod *B* exhibet verbum *βασιλέα* ante *καθίστασιν*, quod etiam in editionibus prioribus et — ut suspicor — in codice *l* legitur, non video, cur a Kramero deletum sit. Deest enim in solo codice *a* eiusque apographis, in quo haud paucis locis negligentiae vestigia inveniri supra demonstratum est. Ut autem mittam, quod illud verbum hoc loco multo facilius deleri quam addi potuit: quid offensionis est in eo, quod ad sacra facienda Iones regem creabant? Nonne Athenis etiam ille archon, qui rebus divinis prospiciebat, *βασιλεύς* appellabatur?

¹⁾ Misc. Crit. 1876 pag. 177.

202, 3 verba *εἶτα* — *γνωρίζεσθαι*, ut secundum Falconerum in *a*, ita etiam in *B* desunt; leguntur igitur in solo cod. *l*. Quae cum ad sensum non sint accommodata, recte a Meinekio e textu remota sunt, sed simul lacuna hoc loco statuenda erat. Spectant enim haec verba ad id genus locorum, ubi, cum in antiquo codicum decc. archetypo nonnulla mutilata essent, rerum summae in margine ascriptae postea ita propagabantur, ut in altera familia codicum servarentur, in altera omitterentur, velut similia etiam inveniuntur in codd. decc. ee. gg. II 154, 14; 267, 13.

235, 2 in cod. *B* legitur illud *ἐκ δὲ τούτου*, quod in *m*, codicis *l* apographo — et propterea etiam in ipso *l* — exstare Kramerus commemorat, et quod omnes libros manu scriptos praebere Falconer affirmat. Itaque haec lectio, quae iam Kramero valde placuit, sine dubio restituenda est, praesertim cum pluralem numerum hoc sensu apud Strabonem inveniri vix credam.

285, 22 post *Ἐξῆς* in codice *B* legitur *δὲ*, quod ad coniungenda enuntiata, praesertim cum semper apud Strabonem *Ἐξῆς δὲ* inveniatur, necessarium videtur esse. Atque hanc particulam, quae neque in *a* — illa enim, quae inter *Ἐ* et *Κῦνον* leguntur, in codice *A* una cum margine absumpta et postea secunda manu addita sunt — neque in *l* exstare videtur, etiam in *A* fuisse nescio an ex litterarum ibi absumptarum numero, qui et in antecedenti versu et in sequenti maior est, concludi possit. Illud certe ex hoc loco apparet, quanti intersit, ut quid in codice *A* prima, quid secunda manu scriptum sit, sciamus.

292, 8 verba *οὕτως ἔχουσα* cum ab usu Straboniano prorsus aliena sint, tum propterea quod ut in *a*, sic in *B* — et sine dubio etiam in *l* — desunt, codicum auctoritate prorsus carent. In codicibus *n o p*, qui pleni sunt coniecturarum, exorta deinde in omnes editiones transierunt.

292, 20 *τὸ* ante *Θετταλῶν* cum et in codice *B* et in prioribus editionibus nulla adnotatione addita legatur, etiam in *a* et *l* exstare pro certo affirmaverim. Certe hoc articulo carere vix possumus.

294, 18 articulus *τῆς* ante *Μαγνητικῆς*, quem Kramerus priores editiones secutus omisit, cum et in cod. *B* et — secundum Falconerum — in *a* legatur, sine dubio restituendus est.

323, 2 in cod. *B* legitur διὰ τὸ μὴδ' οἰκισθῆναι πω, quam lectionem veram esse ex eo quod in *a* invenitur μὴ διοικισθῆναι, dilucide apparet. De codicis *l* lectione adhuc nihil videtur constare.¹⁾

Deinde multo maioris etiam momenti illae codicis *B* lectiones videntur esse, quae, cum in omnibus ceteris codicibus lacunae sint, solae auctoritatem habent. Huc pertinent tres loci.

II 217, 21 cum verba κατὰ — προσαγορευομένης omissa sint in omnibus ceteris codicibus decurtatis et decem fere litterae inter κατ et Ἀλκωνίδος in codice *A* una cum margine exciderint, ad sanandum hunc locum solum habemus codicem *B*. Cuius lectionem, quae a Kramero recte adnotata est, non ex coniectura esse profectam vel ex condicione eius lectionis apparet. Immo hic locus ex eorum est numero, quibus in cod. *B* illa servata sunt, quae in omnium codicum decc. archetypo — quamvis propter corruptam textus condicionem in aliam formam redacta — in margine ascripta fuerunt. Maximi igitur momenti illud est, quod in codice *B* legitur, ἀπὸ τῆς Κρίσσης; nec recte eam quae inde profluit lectionem ἀπὸ τῆς κατὰ Κρίσσαν viri docti impugnasse mihi videntur, Crissam ab hoc loco plane alienam esse rati. Ἡ κατὰ Κρίσσαν θάλαττα enim idem est atque ὁ Κρίσσατος κόλπος; quod nomen non ad parvum illum sinum prope Crissam urbem, sed ad totam illam partem sinus Corinthiaci, quae ad orientem spectat, pertinere, dilucide perspicitur ex eis, quae II 192, 8 sqq. leguntur. Ut autem accuratius illam sinus Crissaei partem, ad quam Onia montes procurrant, definiat, addit Strabo τῆς Ἀλκωνίδος προσαγορευομένης: sic enim illam partem nominatam esse perspicitur ex II 100, 5, ubi Groskurdium emendatione sua verum sensum expressisse cum Kramero existimo. Neque igitur Alcyonium mare idem est atque sinus Crissaeus, sed pars tantummodo eius; quod ut perspicuum fiat, articulo τῆς, qui exstat in *B*, in editionibus prioribus vero omittitur, carere non possumus. Sententia igitur est haec: „Onia montes, dorsum . . . . distinguens mare quod ad Nisaeam est ab eo quod est ad Crissam, scilicet eo quod Alcyonium voca-

¹⁾ Hoc loco monere mihi liceat, ea quae ad lin. 4 Kramerus codici *B* attribuat, non in hoc exstare, sed in epitome *E*: codex *B* cum textu Straboniano prorsus concinit.

tur.“ Itaque cum scribendum existimem ἀπὸ τῆς κατὰ Κρίσσαν τῆς Ἀλκυνονίδος προσαγορευομένης, etiam lacuna decem litterarum, quae est in *A*, optime expletur.

229, 5 codex *B*, ut omnino hos versus Homericos integros exhibet, ita etiam praebet verbum ἔπλεον, quod in omnibus codicibus deesse Kramerus affirmat.

251, 2 post αὐτὸς in codice *B* prima manu legitur etiam ἐκείνος,¹⁾ quam lectionem esse veram ex littera ε, quae in codice *A* superest, aperte perspicitur; neque enim codex *B*, quatenus prima manu scriptus est, ulla in re a codice *A* pendet. Itaque coniecturae Krameri et Meineki et Muelleri ad hanc lacunam explendam prolatae, ἔπη ποιήσας κατὰ et ἐπιλαβόμενος et ἐν τοῖς ἔπεισι περὶ prorsus caducae sunt. Ego post ἐκείνος scribendum propono μνησθεῖς, quod prorsus similiter legitur II 295, 21; atque etiam sequentem lacunam melius me istis explere existimo, collatis eis, quae III 74, 20 leguntur, cum scribo μετόκησε πρότερον.

Postremo etiam alia in re haud parvi aestimandum est codicis *B* pretium. Cum enim per omnes illas partes librorum VIII et IX, quae in codice *A* exstant, haud pauca passim in codicibus decurtatis omissa esse supra explicaverimus, idem etiam factum esse in illis partibus horum librorum, quae in solis codicibus decurtatis nobis traditae sunt, statuendum est. Cum autem adhuc duobus tantummodo locis in his partibus viri docti lacunas suspicati sint, nunc et his locis et nonnullis aliis re vera in codicibus decurtatis quaedam omissa esse, lacunis in cod. *B* relictis confirmatur; quamquam hoc pluribus etiam locis factum esse inde apparet, quod codex *B* nequaquam semper illic, ubi quaedam omissa sunt, lacunas servare solet. Illae igitur lacunae, quae omnes digitali vel semidigitali sunt latitudine, inveniuntur:

II 201, 3 post verbum Θεταλικῆς, ubi veri simile est, de Helice urbe ab Hesiodo commemorata nonnulla — fortasse etiam Hesiodi verba — addita fuisse.

201, 12 post ἐλευθερωθέντας, ubi lacunam esse iam Kramerus ex eis, quae exstant in *a*, recte conclusit.

205, 16 post Στρατὸς, ubi, quid exciderit, suspicari non possumus.

¹⁾ Sequentia deinde desunt in *B* usque ad verbum λέγων.

265, 5 post ἄλωσιν, ubi plura etiam oppida, quibus nomen esset Ὀρχόμενος, enumerata fuisse collegerim ex verbis καὶ περὶ Κάρυστον δὲ et τὴν τοιαύτην ὕλην.

292, 19 post ἐκλελοιπασι, ubi secundum Falconerum etiam in codice *a* vacuum spatium invenitur.

293, 19 post Πινδον, ubi iam Palmerius intercisisse quaedam animadvertit.

Haec habui, quae de auctoritate codicis Medicei *B* dicerem.

Iam ut res tota ad finem perduceretur, restaret etiam, ut codicibus *C l s v* inter se collatis quae singulorum sit auctoritas exponeremus. Sed cum ex codicibus *s v* nihil fere cognitum sit, nec codices *C l* satis diligenter excussi sint, certum de eis iudicium facere nondum licebit. Propterea nunc in eis, quae explicavimus, acquiescendum videtur.

Hac igitur altera parte commentationis meae hoc maxime effecisse me confido, ut primum quidem codicibus decurtatis inter se consentientibus non minorem, et, si epitome *E* cum eis congrueret, maiorem etiam auctoritatem quam codici *A* tribuendam esse exponerem; deinde et epitomen *E* et codicem *B*, quamquam eorum lectiones minime spernendae viderentur esse, tamen haud paucis locis meras coniecturas praebere demonstrarem.

APPENDIX.

Novas codicis Medicei *B* lectiones a me enotatas publici iuris facturo pauca mihi praemittenda videntur esse.

Partes, ut hoc repetam, a me excussae sunt hae: lib. I inde a pag. 23, 1 (ed. Kram.) usque ad finem; lib. II inde ab initio usque ad pag. 194, 4; lib. III integer; lib. IV inde ab initio usque ad pag. 315, 25; lib. VII inde ab initio usque ad pag. 63, 15; libri VIII, IX, X integri.

Ut supra explicavi, in textum qui dicitur codicis *B* prima manu scriptum emendationes et additamenta diversis manibus facta invaserunt. Ex quibus longe plurima sunt ea, quae ex libro codicibus *n o p* affini in nostrum translata sunt; haec ego Kramerum secutus „sec. m.“ scripta esse adnotabo. Aliae vero exstant emendationes, quas iam prius, quam secundae manus lectiones additae essent, alio atramento ab homine quodam paulo doctiore, qui nullius codicis auxilio ex suo tantum ingenio videretur hausisse, scriptas esse, ex nonnullis locis, ubi hae scripturae secunda manu correctae vel mutatae sunt, dilucide apparet. Has „post. m.“ vel „postea“ scriptas esse dicam; qua significatione illis etiam locis utar, ubi utrum secunda an posterior manus grassata sit, non pro certo licet affirmare.

Cum vero omnia praeter primae manus scripturas nullius omnino pretii esse ostenderimus, fere semper in primae manus variis lectionibus acquiescendum putavi, quas, etiamsi secunda aut posteriore manu correctae vel mutatae sunt, nulla plerumque significatione addita accurate adnotavi. Silentio autem praeterii primae manus lectiones a Kramero recte relatas. Secundae vel posterioris manus lectiones solis eis locis, ubi in editione Krameriana non recte adnotatae sunt, commemorandas

esse censui. Libenter autem, si quis de ceteris etiam a Kramero non commemoratis certiore se fieri velit, commentarios meos inspiciendos committam.

Ubi Kramerus „*B* ex corr.“ vel „in marg.“ adnotat, utrum lectio primae an secundae vel posteriori manui attribuenda sit, plane et accurate indicavi. Quod sicubi forte praetermissum sit, lectionem aut secunda aut posteriore manu, certe nusquam prima manu additam esse scito.

Ex primae manus scripturis commemorare supersedi, si quae — quod raro accidit — aberrante librario primo omissa, sed iam pr. m. in margine addita sunt; non commemoravi accentus in verbis encliticis (velut *τις, ἐστὶ, φασί*) non recte additos vel omissos; non enumeravi illa verba, in quibus iota quod dicitur subscriptum neglectum est — hoc enim in codice *B* nusquam invenitur —; illos denique locos, ubi codicis nostri scriptura variat in *ν* ephelcystico et in interpunctionis signis, nisi in locis nondum sanatis vel suspiciosis praetermittendos esse putavi.

Lib. I.

pag. 23, 10. ὁ δ' ἀρκεσθλαν. 11. καθ' ἐαυτὸν. 12. ἀπελλής τε. 17. Ubi nunc ὅς in ras. sec. m. scriptum est, antea una littera fuit.

24, 4. παιδ ἰὰν erasa littera inter δ et ι et accentu posteriore manu addito. 13. πόλλεις pr. m., nunc altero λ eraso. 15. ὅπου τε. 23. εἰρῦσθαι.

25, 5. καταχωρίσαι, η supra ι sec. m. add. 6. καὶ τῶν περὶ. 8. θήσβην. — ἀλλιαρτον. 9. λιλαλαν. 10. κιφησσοιο. — καὶ deest. — ἀπορριπτειν. 11. διδάσκοντι non iteratum est. 13. οὐκ οὖν. 22. οὕτως ἐκείνως πᾶν.

26, 5. οὕτως. 6. πολλῶν δ' ἀνθρώπων οἶδεν ἄσ τεα. 9. αἰεὶ. 11. τούτου γε ἐπομένοιο. 15. μὲν εὐκαμπές ἐγὼν ἔχοιμι. 26. εἴη pr. m. scriptum erat, nunc erasum et post. manu ἵει positum.

27, 3. τὰ ἄλλα. 6. πρότερον pr. m., postea πο supra προ pos. 9. τοῦ ποιητοῦ. 11. Non ποιητική, sed ποιητοῦ legitur. 14 et 15. οὕτως. 23. τ' ἄλλα.

28, 3. κατασκευασμένης. 9. καταχρησασμένων, post. m. ου supra ων pos. 13. x in verbo εἴρηκε post. m. in litura scriptum est. 14. πόρρων pr. m., nunc υ eras. 26. δὲ ὅτι.

29, 14. τε deest. 21. κολάσης. 22. προςδέχονται.

30, 16. μῦθον, ου in ras. postea add. pro una littera. 20. ἐκ μηδὲν δὲ ἀληθοῦς. 21. καίνυν pr. m., postea mut. in κενήν. 24. παρὰ. 28. αἰόλον.

31, 1. παρὰ, ε et ι postea supra pos. — νήσον. 2. λειστρυγώνας. 8. οἰκειως, ut videtur, iam pr. m. ex οἰκειλous restitutum est. 15. παρὰ. 16. ἐπλασεν τὸν οὕτως διωκισμένον. 19. τὰ deest. 20. ἃ ὄριαν, inter ἃ et ὁ rasura, ut videtur, litterae υ. — ποσιδωνιάτη. 21. τυρηνίας. 22. ἄπερ. 24. βυζαντικου, α pr. m., ut videtur, supra add.

32, 17. ἀριμασπίοις. — ἐκδέδωκεν. 22. pr. m. sine dubio scriptum erat καὶ χεῖρον· χεῖρον μὲν, sed post. m. alterum χεῖρον magna ex parte erasum et pro eo βέλτιον positum est.

33, 2. λειστρυγόνων. 5. οὕτως. 8. συστάσαν. 12. ψεύδη. 13. ἅπαντ'. 16. πηλείω. 17. γοργῶνες. 22. σειρηνουσσών. 24. ποσιδωνιάτην. 26. κατασφρέντων.

34, 3. σειρήνας. 18. σειρηνουῦσαι. 23. ὀδυσσέως ante πλάνης non legitur. 27. τῇ δόξῃ ταύτῃ μῇ.

35, 1. συρακούσσαις. 5. ἥ deest. 7. ὅτι ἂν ἔπικε ῥῆμα. 8. παρὰ, ε et ι post. m. supra pos. 10. ταῦτα, alterum τ in ras. post. m. — τοὺς deest. 18. ὑδρία. 20. ἡεροσκοπουμένους.

36, 5. αἰόλον. 11. τότε ἀνευρεῖν τινὰ. 28. διηγείται τὴν τῶν γ. θ. ἥ συνίσταται.

37, 1. κοινὸς ὑφορμούσιν, ut ceteri codd. 8. ἐνήρωσθαι. 11. μέγα ἥ. 12. θάλασσαν. 18. παρὰ σικελίαν. 20. ἥ μάλιστα. 27. ἥ συνέστηκεν, spir. asp. post. m. in ras.

38, 1. διαθέσεων. 4. δ' ἐσχατόωσαν. 11. ἐνθὲνδε ἐννήμαρ. 16. συμβαίνει. 20. πῶς τίς εἰς.

39, 7. οἰκεῖ ἡ ἄτλαντος, ἥ in ras. post. m., sed sub ras. nihil nisi interpunctionis signum videtur fuisse. — παρὰ. 17. δι-αρχία. 18. μισινὸν.

40, 1. ἑτέρων, αι iam pr. m. supra pos. — σειρηνουῦσας. 3. αἰόλον. 20. πελοπόννησον. 23. προμυθνόμενα, s post προ iam pr. m., ut videtur, supra add. 24. προςμυθεύεται, prius υ et terminatio εται in ras. post. m. 27. ποιήσιν εἰς ἐν συνάγειν τῶν τῶν.

41, 6. ἄποθεν. 12. ἐξάθοω. 18. οἶδ' ἐφ', οἱ et ἐφ' pr. m. scripta sunt, cetera in ras. post. m.; in margine pr. m. punctum appositum est.

42, 22. θρηίκτηθεν. 26. μέλαινα. — τοῦ αἰγαίου, ὅ in ras. sec. m. 27. ἀπροτηριάζουσα.

43, 28. θρασυάλην, ρ in ras. post. m.

44, 4. ποσιδώνιος. 6. βίονα. 8. μὲν deest. 14. ὄντως.

45, 16. το λῖαν, post το littera una cum accentu erasa est. 17. post δόξειν pr. m. colon pos. 21. τοῦτο πρὸς.

46, 1. παρὰ. — ἀλλὰ ζῶν. 2. αὐτοῦ. 3. μέχρι. 4. τὴν χώραν. 5. προστέθηκεν. 24. ἄλλων pro ἀνδρῶν.

47, 6. κεκλοιμένοι, sed ο postea eras. 8. οὕτως deest. 21. παρήκουσι. 27. δίχα deest.

48, 5. δευτέρω, εὐ in ras. post. m. 8. κρατήτειον, εἰ et ν in ras. post. m. 11. παρὰ. 15. ἀνατολαῖς. 24. νῆσος ἦν.

49, 12. articulus ἡ ante μητρόπολις non exstat. 17. ἡ ante οὐ deest. 18. ἐν pr. m., sec. m. οὐ supra pos. 22. ἀτοπῶν, littera post π erasa. 23. τῷ μεταξὺ. 26. προσηγόρευσαν, εὐ in ras. post. m.

50, 2. γινωσκομένων. 15. καὶ praebebat pr. m., sed sec. m. punctis infra positis deletum est. — τῶν, ὧν in ras. sec. m., antea ligatura fuit. 18. μὲν συμβρινά.

51, 2. μαχαοῦ. 8. τεθρίπτων. 9. post φλογὶ ras., antea videtur fuisse φλογή. 11. φαιεννᾶν. 13. τοῖς, οἷς in ras. iam pr. m., ut videtur. 15. inter αἰγυπτον et ἰδίον legitur αἰθιόπιας. 17. παρὰ. 18. τὸν περὶ. 19. τέτταρα. 21. βορρὰν. 25. ἐκ τῷδε, ν, ut videtur, iam pr. m. supra pos.

52, 7. τι ἴδμεν, accentu sec. demum m. addito. 10. παρὰ τῆς ἰθάκης. 16. τοῦ deest. 18. τῶν ἐξ αἰθιόπων. 21. πλάσαι pr. m., post. m. mut. in πλάσας. 22. πλώοντα. 23. ὥς ἂν αἰθιόπας, ὧν ἂν omnino non exstat. — ὃν οἶ pro ὥς οἶ.

53, 2. πέτονται. 4. εἰ μὲν pro ἐν μὲν. 11. τὸν πυγμαῖον. 14. ὃ ἔστιν. — παρὰ. 16. ὠκεανῖτιν, littera inter ι et τ erasa. 22. θαλάσσης.

54, 10. προπίπτοι. 16. παρὰ. 19. παρὰ τοῦ ποταμοῦ. 20. οὕτως. 25. πλειόνων. 27. ἡ deest.

55, 6. ὥστ' ἐκείνους. 7. μόνος pr. m., ν supra post. m. add. 11. ἀένναον. 12. κουφώτερον. 13. ἐλάττων, ν puncto

infra posito delet. 25. δύναιται. — παρὰ. 26. αὐτῷ pr. m., sec. m. mut. in οὐτω. — δὲ deest.

56, 1. ἀπείρων, ἡ iam pr. m. supra pos. 14. ἀφισσάμενοι. 15. ὕδριον. — ὕδριαν. 24. διαστῆσαι pr. m., sec. m. mut. in διαστελλαι. 27. πάθον. — ἐκαληθείς, εἰ in ras. pr. m., ut videtur; praeterea spir. supra α eras.

57, 5. πλέον. 7. καταράκτας. 14. τῶν (non τὸν) δια. 19. ἀδύνατο εἶναι, littera post ο eras. 20. μαθητικὰς. 22. διατριβαί, αἰ in ras. post. m. 23. ξ̄. — ε̄.

58, 2. μύθου σχήματι, alterum υ in ras. pro duabus litteris post. m. scriptum est. 6. πλοῖμος. 7. εἰκάζει, prius εἰ in ras. post. m. pro una littera. — ἔγκρηγμα. 8. νομίζει, εἰ in ras. pr. m., ut videtur. 12. ἐκρήγματος, ε in ras. sec. m. 15. πεποικῶς pr. m., sed η ante κ iam pr. m. supra add., sec. m. mut. in πεποίκηκεν ὥς. 21. παρατιθείς. 22. αἰέτας pr. m., sed eadem pr. m. εἰ punctis deletum et η supra scriptum est.

59, 5. νοσήμασι. 6. πρὸς ἦν. 9. τήν, ἦν in ras. pr. m., ut videtur. 14. διὰ καί, sed τὸ iam pr. m., ut videtur, interpos. 15. οὖν om. pr. m., sec. add. 16. post θαψιλῇ ras. unius litterae.

60, 10. θήραις. 13. ἀφιγμένος ἦ, sed ἦ in ras. post. m., sec. m. verum restituit. 16. ἀφίεται. 18. λεστρυγόνας. 20. οὕτως.

61, 4. ξ̄τ' deest.

62, 8/9. δ' ἐστίν. 9. καὶ κράνται pr. m., sed αἱ punctis delet. et, fortasse iam pr. m., ε supra pos. 16. εὐνέως. 25. ἐπιπολέαν.

63, 1. ἀμέ λει, littera λ, ut videtur, erasa. 2. ὁ ποσιδόνιος. 4. τὸ τῆς pro τὸ τῶν. 12. ἀσύριοι. 16 et 17. ἀρμενίους. 19. ἐτοίμου. 20. τραυλοδύτας, λ in ras. pr. m., δ ex ν, ut videtur, pr. m. restit. 22. δ' εἰσιν. 23. τῷ.

64, 1. ἀφίχθαι. 9. πάθον, ον in ras. post. m. pro una littera. — πολλὸν ἐκαληθείς, supra α ras. 13. κόρη. 14. στησίχωρος, rasura ex στησίχωρος, ut videtur, restit. 15. ὀνομάζετο. 25. inter γὰρ et καὶ exstat καὶ τοὺς φοίνικας. 26. τῷ ἐν pro τῶν ἐν. 28. εἰσὶ δὲ καί.

65, 4. τὸν πότον. 17. παρὰ.

66, 5. σε ἕκ' ἐκκακοῦ. 6. παρέτυχέν τε pr. m., τε ras. mut. in γε. 8. ἀνεροίβδησε. 18. τρίλιστος. 19. καὶ deest.

21. *χώρας*. — *ῥτι*, *ι* rasura ex *η*, ut videtur, restit. 22. *τῷ δις* et mox *τῷ τρις*, non *τὸ*.

67, 1. *ἐχόμεν* pr. m., sec. mut. in *ὀρώμεν*. 2. *τρόπην*. — *αὐτίς*, non *αὐθις*. 3. *ὄψὲ ἥμος*. 9. *οὐ* in ras. post. m. pro una littera. — *πιθανήν*, *ν* in ras. pr. m., ut videtur. 15. non *ὄν*, sed *οὐ* pr. m. 15. *κορκύραν* pr. m.

68, 3. *ἀπολοδώρω*, altero *λ* iam pr. m. supra add. 5. *φιλοτιμωτέρως*. 6. *φάσιν τῶν ὑφ'*. 8. *φάσιν*. 10. *ὑφ' αὐτοῦ*, sed spir. asp. in ras. post. m. 15. *ὅποσοῦν*. 19. *λολκίω*.

69, 1. *πελλαιο*, *ao* in ras. post. m. pro una littera, ut videtur *ω*. 2. *ἀργῶ*. 3. *ἀργοναῦτας*. 7. *φάσιν*. 9. *ἡ* deest. 11. *ὅτι* pro *ἐστίν*. — *ἦτε αἰ αἰα* pr. m., sed rubro colore et linea per litteras *αι* ducta et puncta infra posita sunt. 12. *φάσιν*. 17. *τῆς*, *η* in ras. post. m. pro duabus litteris, ut videtur, ex quibus altera *ι* fuit. 19. *ἀρμενίας*, littera ante *ι* eras.

70, 6. *αὐτί*, non *αὐθι*. — *αιμονίην*, *αι* in ras. post. m. pro una littera. 7. *τοδὲ*.

71, 2. *προσμυθεύει*, prius *υ* in ras. post. m. 4. *ὀνομάζει*. — *ἀργῶ*. — *λέγει* ligatura script. 5. *εὐνηον*, post. m. mut. in *εὐναιον*. 8. *αἰήταο* post. m., pr. m. praebuilt, ut videtur, *αἰήτος*. 10. *ὑποκειμένην*. 14. *σκήφειος*. 20. *πᾶσιμέλων*. 22. *ἀλγεινότεσαν*.

72, 1. *χαλεπηρεσάεθλον*. 2. *καλίκοντο ῥόον*. 13. *πιστευτέον δια, τεον* in ras. sec. m. 15. *οὐκ ἱκανως*. 16. *οὐδὲ διεφυσμένων* pr. m., sec. m. *ν* mut. in *σ*. 19. *ἔνατον λῆρον* pr. m., sed post. m. accentum (gravem) supra *τον* addidit. 21. *διότιμον, ον* in ras. sec. m., antea una littera fuit et supra eam accentus gravis.

73, 1. *χοάσπην*, non *χοάσπιν*. 2. *τὰ* post. m. una vel duabus litteris erasis restitutum est ex *το* ... — *τεσσαρακοστέον ἱσοῦσα*. 4. *διότιμον, δι* in ras. sec. m. pro una littera. 5. *χοάσπιν*. 6. *ἐπὶ σημήναιτο*, alter. *η* et *αι* (pro una litt.) in ras. fortasse iam pr. m. 15. *κατ' αὐτὸν*, prius *τ* in ras., fortasse iam pr. m.; alt. spir. eadem manu ex asp. restit. 22. *ἀρμενίας*.

74, 3. *τὸν ὕστερον* pr. m., sec. mut. in *τῶν ὕ*. 9. *θρυλλεῖται*. 17. *ἰλλου*, prius *ι* sec. m. restit., antea fuit, ut videtur, *η* sine spir. 19. *ἦττη θέντας*, *σ* ante *θ* eraso. 21. *ἐλλάδος*. 25. alterum *τοῖ* deest. 27. *δεῖν*. 29. *τόρνης* pr. m., sec. mut. in *τόρνον*.

75, 1. σφ ροειδές, una littera eras. et sec. m. αι supra add.
2. ὄξείος. 10. λημνοθάλατται. 12. ἄλλας pro ἄλας, in marg.
punctum pr. m. add. 15. ὀτυλιδίων, non στηλιδίων. 20. θα-
λάσσης λίθον τε κογχυλιώδη pr. m., sec. mut. in θ. λίθους τε
κογχυλιώδεις. 22. ἄρμενοις.

76, 25. ὄν om. pr. m. — ἐπι μεσογέα.

77, 2. ὑφάμους. 5. τὰ γέρα. 14. τοσαύτας, alter. α in ras.
post. m. 22. ἀλλὰ καὶ ἄλλα.

78, 1. οὕτως. 2. καθάπερ ἐν ταῖς πλημμυρίσιν ἢ ταῖς
ἀναβάσεσι. 4. αἱ ἀνξήσεις αἱ ἀθρόαι. 5. δύνανται pr. m.,
sec. m. hoc punctis deletum et γίνονται supra positum est.
21. ρεῖν καὶ. 22. μεταφέρειν. 25. ἴλλος. 26. ὅμοι ον, littera σ
erasa.

79, 1. ἐῶ. 11. ἔκρυσιν, non τὴν ἔκρυσιν. 18. καὶ pro δέ.
19. ταυτὰ. 20. ἐπικλύσεσιν. 28. οὔτε γὰρ pr. m., sed puncta
infra γὰρ fortasse iam pr. m. addita.

80, 1. ἰλὺν τὴν, ἦν in ras. post. m. 3. συνίσταται, alter. τ
in ras. post. m. 5. σαλμυδισσός. 6. τὰς pro τὰ. 7. παρὰ.
8. ἱριν. 11. ἦττο μὲν. 14. κιλία. 20. πρὸς, sed ς puncto for-
tasse iam pr. m. delet. 25. καὶ αὕτη· ἐξ αὐτῆς. 26. κινουμέ-
νην pr. m., nunc ν eras.

81, 10. συγκινούμενον, litt. inter κ et ι, ut videtur ε, post.
m. eras. 21. ὑποληφθέντων, φ in ras. post. m. 22. οὕτως.

82, 4. σαρδωνίον, non σαρδονίου. 6. ποσιδώνιος φησὶν.
19. αἰνίου. — πυρὸς iam pr. m. restit. ex πυροῦ.

83, 3. καὶ τῶν pr. m., sec. m. supra inseruit τοι. 17. τυ-
ρηνικοῦ. 25. συνάψει, ν in ras. sec. m. 28. ποσιδώνιος τε.

84, 8. ἔχη. 11. καταράκτας. 21. οὕτως.

85, 1. δοκεῖ. 6. τὸ ante σύνεγγυς deest. 15. συμμεθι-
στάναι pr. m., sec. m. in marg. συμμεθίστησι. 19. θάλασσαν.
21. ταύτην pr. m., ν puncto infra posito sec. m. delet. 23. φησὶν.

86, 10. κυρηναίων, ν in ras. sec. m. 15. ἐπὶ pro ὑπὸ.
18. ἢ sec. m. expunctum est. 23. τὸ κατὰ στήλας. 28. πόντων.
30. τὰ μαντεῖα.

87, 1. ὁρῶν. — οὐδ', non οὐτ'. 5. ἐκβάλοντα. — ἀ-
εσχίμενον, sed σ ante μ iam pr. m. supra add. 7. ἰάσωνα. —
τῆς pro τῶν. 8. post ἀνάπλουν praeter consuetudinem librarii
lacuna relicta est digiti fere latitudine; sine dubio indicare voluit

librarius, se illa verba hoc loco omisisse, quae servata sunt in cod. C. 12. καὶ ἐπιπιθηκούσας, sed iam pr. m. alterum etiam σ supra σ add.

88, 3. ποσιδῶνος. 4. ἀσφαλίον, ου in ras. sec. m. 5. φαοὶ ποσιδῶνιος. 6. αὐτοῖς pr. m., sed iam pr. m., ut videtur, οἱ mut. in η. — σιδόν ος altero loco, post ν litt. ι eras. 18. δὲ pro τε. 20. λιαρῶ litt. ε eras. 27. σίπυλος, ι et υ in ras. sec. m., pr. m. praebuit, ut videtur, σίπηλος.

89, 5. εἰς. 6. ὦ, sed iam pr. m. puncto infra posito delet. et ὁ supra script. 7. ἀποφαίνει. 9. ηρακλέους, non ἥρακλείους. — ξιρηται, prius ι in ras., sed fortasse iam pr. m. 17. φησιν. 21. συρακούσσαις. 23. λογαί λίθου pr. m., sed ου sec. m. supra insert.

90, 4. B prorsus eadem praebet atque A C I Epit. 8. μήδεια. 10. ἔχων pr. m., ras. mut. in ἔχον. — μήδειαν. 11. ἀπνήτιδος. — λίμνης, ι in ras. post m. 13. ἀρτεμήτα. 16. προχάσεως. — συγχοῦντ δὲ una litt. eras., post. m. supra pos. αι. 20. μέση ἄλλι.

91, 6. ὃν spir. len. in ras. post. m. 9. λοίης. 12. πιθήκουσαν. 13. καπρέας, prius α post. m. ex ο, ut videtur, restit. 14. ὅσσαν. 16. μήδειαν. 18. κῶμας. 20. σατυρεις (sine acc.) iam pr. m. mut. in σατυροῖς, cui accentum addidit sec. m.

92, 5. καὶ deest. — καταδύναι. 6. ἐδεψῶ. — θερμοπύλας. 7. ἰδεψῶ, spir. sec. m. add. 8. ὠραιουῦ. — τὸ post. m. restit. ex τῶ, ut vid. 9. φαλάρων pr. m., νου supra ων sec. m. add. 10. φαλάρου pr. m., ν post ρ sec. m. supra add. 11. ἀναστραφῆναι pr. m., sec. m. mut. in ἀνατραπῆναι. 12. λαριαλοῖς. 15. πρὸς κάρφην, non πρὸ σκάρφην.

93, 1. σπερχειῶν. 2. φάλαγγος. 5. ἐλατίας. 7. ἐλλιμενίων, iam pr. m. mut. in ἐλλιμενίων. 13. μεταστάσεων, να post μετα sec. m. supra add. 18. post μετωκισμέν ligatura fuit, nunc in ras. sec. m. supra additum est ων. 19. ἀρμενίας ὀρίζειν. 20. κολχοῦς. 21. ἐνετῶν.

94, 4. κ αῤῶν, littera ρ post κ eras. — τρήρων. 7. τεαρῶ. — τρωρὸς. 14. αὐτοῦ. — μέχρι διας καὶ. 16. prius καὶ deest. 19. ἐιρήσθω, ι in ras. pr. m., ut videtur; antea fortasse fuit ρ. 21. ἐπάνειμεν.

95, 10. τοὺς ὑπέρας οὐ πνεῖ, ut C, sine dubio etiam B pr. m.; nunc erasis litteris ας et accentu (acc. et ς etiam per-

lucent) sec. m. *υπέρας* mutatum in *υπερβο* et in marg. verba *ρέους* usque ad *βορέας* sec. m. scripta sunt. 13. *τὸ ὑγιῶς*, *ι* in ras. sec. m. et *εσ* supra *ῶς* eadem sec. m. add. — *υπερβοραλ-ους* pr. m., sec. supra *αι* pos. *ε*. 14. *φασὶν*. 23. *λέγειν*.

96, 3. *εἰ* punctis, ut videtur iam pr. m., delet. — *καὶ* ante *ὁ κόσμος* postea demum, sed fortasse iam pr. m., additum est. 16. *ἐνθένδε*.

97, 4. *ἐξήτασται*, *ητ* et *στ* in ras. post. m., sed *ι* pro *η* et *τ* pro *στ* perlucet; sine dubio pr. m. praebuit *ἐξίσταται*. 5. *παρὰ*. 6. *αὐτῇ τὲ*. 12. *ὄν πλειόνων*. 14. *ὥστιδέους* pr. m., sed sec. m. puncta infra *δέ* pos. et *αι* supra add. 16. *παρὰ*. 20. *τὸν*.

98, 5. *βρετανικῆς*. 10. post *ὀρῶ* una littera erasa est. 12. *διαπλάσιον*.

99, 10. *προςέθηκε*, alterum *ε* in ras. sec. m. 11. *οὐσάμης*.

100, 5. *ὄν* pro *ὄν*. — *διαθηνῶν*, spir. len. iam pr. m., ut videtur, supra *α* add. — *ἐλάττω*.

101, 3. *μέρους*, fortasse iam pr. m. mut. in *μέρος*. 6. *εἰ ἡ* pr. m., sed post. m. *ἡ* puncto infra posito delet. 7. *διαθινῶν*. 20. *τοῦτον μὲν ἔχειν*. 23. *κρίσις*.

102, 12. *ὅσῃν ἱκανοὶ ἐπιγράψαι*, sed *ην* in ras. sec. m.; pro *ν* pr. m. praebuit *ι*, fortasse igitur scriptum erat *ὅσοι*. 15. *προ ἐπινοεῖ*, acc. grav. supra *ο* eras. 20. *εἰς τι πραγματικὸν καταστρέφειν*, *εἰς τι πραγματικὸν τὸ τοὺς ὅρους ζητεῖν παραθεῖναι*, verba *εἰς τι* usque ad *ζητεῖν* rubra linea deleta sunt, praeterea supra priora *εἰς* et *τι* accentus accuti erasi et litterae *ν* in verbis *καταστρέφειν* et *ζητεῖν* punctis infra positae deletae sunt, altera post. m., altera pr. m., ut videtur. 23. *ὠρώπων*. 24. *τὸ διαχωρίζειν* — *πραγματικὸν* om. pr. m., sec. in marg. add.

103, 11. *ἐπὶ τέλει δὲ τοῦ*, *φησι* non legitur. 22. *τὸ νόμιμον καὶ τὸ πολιτικόν*· *καὶ τὸ παιδείας*. 23. *τοιᾷ* pro *τοῖς*.

Lib. II.

105, 4. *ἐπ' εὐθείας*, non *ἀπ'*. 6. *ἀπ' εὐθείας*. 13. *συνεπισπᾶσθαι*. 21. *τὸν*. 22. *τοσοῦτο πῶς*.

106, 1. *ὑπὸ, ο* in ras. post. m. 25. *τοῖς, οἱ* in ras. post. m. pro una littera.

107, 3. *τούτω*, non *τοῦτο*. 9. *ἐ ρατοσθένης*, *ι* post *ἐ* eras. 25*

11. *εὐπορεῖ*. 22. *γαζοφύλακας* *erasa littera post α*. 23. *ὅτι*, *ὁ* in *ras.* post. m. 24. *ἐρατοσθένη*, non *ἐρατοσθένην*.

108, 2. *τὴν ἀφωνίαν*. 3. *ὁ* deest.

109, 3. *μεγασθένης φησὶ πρὸς ἀνδρόκοπον*, sed *φησὶ* iam pr. m. punctis infra positis delet. 11. *ὅταν δ' ἑτέρως*, sed *μὴ* iam pr. m. post *ὅταν* supra add. 14. *αὐταῖς*, *αἷς* in *ras.* pr. m.

110, 2. *παρωρία*, non *παρορία*. 3. *μέχρι ἰνδῶν*. — *ἔστιν ἡ λοξὴς ἔχομεν*, *rasura post ο* et *ἡ* in *ras.* sec. m.; pr. m. prae-buit, ut videtur, *λώξις*. 13. *οὐ* post *ὅσα* punctis post. m. deletum est. 16. *εἰ τοῦτο*, littera *ς* post *εἰ* *eras*. 20. *ἰνδῶν*.

111, 10. *τὴν* pro *τὸν*. 11. *δυσμύριοι*. 13 et 15. *ἱέρην*. 16. *περὶ τῆς μυρίους*.

112, 11. *ἰνδοῦς*. 17. *μηδείας*. — *ἀρμενίας*. — *σακασίην*, *eraso accentu accento supra ι*. 18. *ἀραξιην*, *eraso accentu accento supra ι*. 19. *εὐστάσια* pr. m., sec. m. *κρ* supra *στ* add. — *διαφέρουσαι*, *ουσ* in *ras.* pr. m. 22. *ὀργυλαὶ παραληπτὸν* pr. m., sec. m. mut. in *ὀργυλαὶ περιληπτὸν*. 24. *τριγένειαν* pr. m., sed sec. m. in marg. *γρ. εἰς τριετείαν*. 28. *ὀρινά*.

113, 3. *βορειοτρα*. 20. *ἵππο μαχῶν*, *ο* *rasura restitutum ex ω*, ut videtur.

114, 1. *τῶ ἐν τῶ*. 2. *ἀσκληπιῶ*. — *ἐδρεία*. 4. *πεῖθεσθαι*, prius *ε* in *ras.* pr. m., ut videtur. 5. *γνώτω*, dextera pars utriusque *ω* in *ras.* pr. m., ut videtur. — *ἰδὼν*, *ι* in *ras.* pr. m., ut videtur. — *ἑδρ ἰαν*, *ε* ante *ι* *eras*. 7. *θῇ χ'*, post *η* parv. litt. *eras*. 12. *ταυτοκλινεῖς ἐν τοῖς*, sed *εἰ*, fortasse iam pr. m., ante *ἐν* supra add. 26. *ἱέρνης*.

115, 1. *ἱέρνης*. 4. *ἀρμενιακῶν*. 5. *ὄρων*. 15. *προστιθέντι*, prius *ι* in *ras.* post. m. 15, 17 et 20. *ἱέρνης*. 18. *δ' ἑάσειέ τις*.

116, 3. *ὑπολαμβάνει*, *erasa littera ν* in fine verbi. 7. *δὲ ἐν*. 7 et 14. *ἐνναχιχιλλους*, sed prius *ν* iam pr. m. puncto deletum. 10 et 19. *ἱέρνης*. 12. *δεκαεννέα*. 17. *βάκτροις*. 21. *ἱέρην*. — *γίγνονται*.

117, 8. *μεγασθένει*, *γ* *rasura restit. ex τ*. 11. *δὲ* pro *δὴ*. 24. *εἰπόντας* pr. m., post. m. mut. in *εἰπόντος*. 26. *μαθητικῶν*.

118, 9. *ἀνταιρούντων*. 24. *συναποφαίνονται*, sed iam pr. m., ut videtur, *ον* punctis delet. et *ε* supra pos.

119, 1. post *μὴ* littera, ut videtur *ν*, *erasa est*; fortasse hunc locum in animo habet Kramerus, cum ad lin. 2 *μὴν* in

A B C I legi adnotat. 5. ἐν om. pr. m., sec. add. 6. λέγειν pr. m., nunc ν eras. 9. ἄρμενία. 12. ὄρη χιλίων. 18. ἐπὶ. 19. παρὰ, sed corr. fortasse iam pr. m. 22. διελθὼν, sed θ iam pr. m. puncto delet.

120, 1. ποιοῦσι pr. m., sec. m. supra ι pos. αἰς. 3. ἀρινήν, sed iam pr. m. α post ι supra add. 11. καὶ τῇ θαλάττῃ, καὶ (pro una littera) et η in verbo τῇ (pro ω) in ras., sed iam pr. m., ut videtur. 17. πλευράν, sed ν puncto delet. iam pr. m., ut videtur. 21. μεμετρομένην, prius η in ras. pr. m. pro duabus litteris. 22. ἐννακισχιλίων, sed alterum ν puncto deletum pr. m., ut videtur. 26. θαλαττ αν, erasa littera ι. 29. εὐφράτις, iam pr. m. corr. 30. ἄρμενίας.

121, 2. ἄρμενία. 10. λέγει λαμβάνει, non λαμβάνειν. 24. ἀθηνῶν, ἀ et sinistra pars litterae η in ras. post. m.

122, 5 et 21. ἐννακισχιλίους, sed alterum ν puncto delet. pr. m., ut vid. 10. π λαγίων, littera ε, ut videtur, erasa, sed infra rasuram etiamnunc punctum exstat, pr. m., ut videtur, positum. 16 et 17. ἄρμενίων. 16. καταμεμετροῦσθαι, η in rasura pr. m., ut vid., pro ει. 19. μηδ ιαν, littera — sine dubio ε — erasa. 22. παραιτακινῆς. — μηδ ίας erasa littera ε.

123, 1. ἄρμενίας. 2. γορτηναίων. 4. ἐπιστρέφειν, ει in ras. post. m. pro una littera. 28. ἐννακισχιλίων, sed pr. manu prius ν puncto delet.

124, 8. γίνετ' ἄν. 10. ὁρῶν. 11. γραμμὴν τὸ ἐσπέριον.

125, 9. ὅσων, non ὅσον. 13 et 18. ἄρμενίων ὁρῶν. 15. τοὺς συνάμφω, non τοῦ σ. 19. δι' ἀθηνῶν, uterque spiritus et η in ras. pr. m., ῶν sec. m. in ras., pr. m. pro ῶν sine dubio prae-buit αίων. 21. δι' sec. demum m. additum est. — ἀθηναίων, spir. et η pr. m. in ras., eadem pr. m. posuit accentum, eraso circumflexo supra ω. 25. ἄρμένια. — δι' ἀθηναίων, uterque spiritus (supra α accentus gravis perlucet) et η in ras. pr. m., eadem pr. m. posuit accentum eraso circumfl. supra ω. 26. χιᾶσι.

126, 1. τῶ, non τό. 8. μεγάλην pr. m., sec. m. corr. 11. ὅταν, sed iam pr. m., ut vid., mut. in οὗτ' ἄν. 15. ἄρμενίων. 23. δὴ pro ἤ. 29. ἡ μὲν κατὰ μέρη, sed iam pr. m., ut vid., ρ puncto delet. et λ supra pos.

127, 2. ἡ εἰ δ' οὐδέν. 4. ποιῆσαι. 11. γὰρ pro μὲν. 13. δ' ἀντί, fort. iam pr. m. mut. in δ' ἄν. 16. τὴν δὲ πελοπόννησον.

— ὅσον δ' ἄν. 20. in marg. post. m. exstant verba καὶ τοῦ βορείου, post καλῶς interponenda.

128, 22. οὐδὲ γὰρ ἄν ὑπὸ. 26. εἰπόντα, littera ς post α erasa.

129, 5. διήκοντα μέχρι. 11. ταύτη δέ, ς post η pr. m. supra pos. 21. μὲ τὸ. 28. μήκει, η iam pr. m. supra ει pos. — αὐτοῦ pro αὐτῆς.

130, 13. οὐδ' ἕτερον. 17. ἀθινῶν. 18. μεσημβρινοῦ· πολὺ, sed iam pr. m. οὐ ante πολὺ supra add. 25. οὐδ' ἑτέρα.

131, 17. ἐνναχοσίους, sed alterum ν iam pr. m., ut videtur, puncto delet. 24. δυσμιχοτέραν, ι rasura ex η, ut vid., restit.

132, 2. ἴνδον. 11. εἴη, εἰ in ras. pr. m. 13. περιέσπεται. 17. λέγει, οὐ γεωμετρικῶς. 23. δι' ἀθηνῶν, η in ras. pr. m., ut vid.; spiritus post. m. additi sunt. 28. διαθηνῶν, η in ras. pr. m., ut videtur; supra α acc. grav. eras.

133, 2. ὄρη. 4. ἐκάτερα, sed ον supra α iam pr. m., ut videtur, add. 8. ὑπεχέτο. 10. οὐδ' ἑτέρως. 18. μέχρι. 28. ὅς οἶεται.

134, 1. συμπίπτει. 15. ἐπὶ, sed iam pr. m., ut videtur, mut. in ἀπὸ. 23. καινὸν, sed ε iam pr. m., ut videtur, supra α additum.

135, 2. ὑπὸ, ὅ in ras. fortasse iam pr. m. 3. καινὸν, sed ε iam pr. m., ut videtur, supra α add. 6. μεσημβρινὸν, sed ὁ in ras. post. m. pro ὦ, ut videtur. 7. ἐλήλεκται. 9. ὑπερ, sed in marg. pr. m. duplici puncto notatum. 22. τὰς post καὶ deest. 25. ἀνομοιότης, tertium ο rasura ex ω restit.

136, 6. συμβαίνει. 15. ἀποπνεύουσαν. 16. μέχρι. 18. pr. m. videtur praebuisse διάμετρον. 19. μὴ pro μηδὲ. 25. ἐκείνον, ον in ras. fortasse iam pr. m.

137, 1. δὴ καὶ πον pr. m., sec. m. ante πον supra add. εἰ; eadem sec. m. in marg. ἐκείνος δ' εἰ καὶ πον. — πεφρόνηκε. 2. παμπόλω. 11. θαψάκον, υ in ras. post. m. 22. δια κυανεῶν. 27. κυανεῶν. 28. δὴ, non δέ.

138, 4. πιλῶν. 11. ἐκείνων. 14 et 20. φάσιν. 17. ἡμερῶν ἔ. 23. φέρει. 25. κασσίον.

139, 3. παρὰ. 4. ἀφ' ἧς. 10. ἐπι pro ὑπὸ. 18. πολυσχεδὲς, sed alterum ε in rasura post. m.

140, 2. ὁμολογοῦσιν ἢ πλειόνων pr. m., sed iam pr. m.,

ut videtur, η puncto deletum et supra positum est ου. 6. δυσμικωτερος pr. m., sec. m. mut. in δυσμικωτερω. 13. γεωγραφία τοῦ ἑρατοσθένους. 15. δ' ἐστὶν ὅπου.

141, 2. γαιτῶν. 4. προςαρκτίων, non προςαρκτικῶν. 10. πειραῖτα. 11. δὲ pro τε.

142, 5. ποσιδώνιον. 9. τινούς. — ἐχομένους, non ἐχόμενου. 14. ὁ ποσιδώνιος. 21. τὴν pro τὸ.

143, 3. τοῦ μὲν. 4. ἥπερ, ἡ in ras. post. m. — τροπικοῦ, υ in ras. post. m. 7. πᾶν μετρητὸν ἐστι. 14. ποσιδώνιος. 18. οὖσιν, ι in ras. post. m.

144, 15. διαιρεῖσθαι, non διαρεῖσθαι. 20. εὐκρατότερον, non εὐκρατώτερον. 21. ἐν υδροτέραν, littera erasa.

145, 4. περιέχοντος, τος in ras. post. m. 9. διάκρισιν, ν in ras. post. m. 18. ὑπερβολῇ καὶ, η in ras. post. m. pro duabus litteris, pro circumflexo pr. m. praebuit gravem. 20. ζώνας, α in ras. post. m.

146, 5. ἀνάλογον. 23. τέμνοις, ceterum τέμνης in textum Kramerii sine dubio typographi errore irrepsit. 26. ἀρκοῦσα, alterum α post. m. restit. pro duabus litteris, quarum prior fuit ο.

147, 8. εἰσάγειν, non συνάγειν. 10 et 14. ποσιδώνιος. 21. πρὸς δ' ἐκατέρωθεν. 23. ἀνωμολογία. 26. αὐτῶν.

148, 7. ἀμάρτυρα. 8. κορίων. 18. σωθεῖς.

149, 3. διαδέξασθαι, non δέξασθαι. 6. μεταδώσει. 8. ὕγας. 15. εἰς.

150, 10. δὴ. 11. ἐνυδρον, alterum υ in ras. sec. m.

151, 6. ἀμάρτυρον. 7. δν, non ὦν. 8. βεργαλον pr. m., sec. m. supra γ pos. σ. 14. post ἔχοντα iam pr. m. ς supra add. 18. περιίδον. 20. τό γε. 24. πολλῶν, ων in ras. post. m.

152, 3. ἐκπέσοι, alterum ε in ras. fort. iam pr. m. 4. οὐδ' ἐνός. 8. διαπνυθανομένους. 11. οἰκίαν. 18. καὶ deest. 22. ἐσπερινούς. — ὀρέχθη. 26 et 28. ἐπιβολὴν. 27. ἀφανισμόν. — ἐξόν, sed iam pr. m. ο puncto delet. et supra pos. η.

153, 9. παραπλησίων pr. m., sec. m. supra pos. τοιούτων. 22. εὔρω, εὔρος omnino non exstat. — πλέον.

154, 1. τὴν οὖσαν τὴν διαίρεσιν, sed alterum τὴν iam pr. m. punctis delet. 3. γίγνονται. 12. δὲ pro τε. 13. ὁ δὲ, sed spir. asp. post. m. add., pr. m. praebuit spiritum lenem et post ο aliam litt., nunc erasam. 16. εὐερνές τε γὰρ. 18. διελ εἶν, eraso θ. 22. ἡ μὲν.

155, 4. ἦδη pro ἤδει. 12. ἦ μὲν utroque loco. 18. αἱ δ ἐπὶ. 19. ἀριστάρχιον. — ποσιδώνιον. 23. παρ' αὐτῶ.

156, 3. θούλης, sed ου in rasura post. m., pro υ pr. m. praebuit ι, pro ο ε, ut videtur. 6. αἰωρεῖσθαι, sed αι in ras. post. m. pro una litt., fortasse ε. 17. πολὺ δὴ φησὶ. 20. καταπλευκέναι pr. m., post. m. πε post κατα supra add. 22. πιθέα. 29. ποσιδωνίω.

157, 1. τῶν, ω in ras. post. m., quae etiam accentum accutum mutavit in circumflexum. 2. ἀλλ' ὁ δ ἐν οἷς. 9. οὔτε, sed τ in ras. post. m., quae etiam accentum accutum addidit et gravem supra ε erasit; pr. m. praebuit οὐδέ, ut vid. 11. γωνία, litt. ante ι erasa; pr. m. praebuit, ut videtur, γωνεῖα. 12 et 22. ναρβῶνα. 15. ναρβῶνος. 21. προ ειλῆφθω, sed iam pr. m. σ post ο supra add.

158, 11. κόρυραν pr. m., post. m. mutatum in κέρυραν. 13. ἰλλυρικὴν. 21. δυσμηχότερά. 27. δ' ἐπὶ πορθμὸν.

159, 2. δ' ἐπὶ. 4. ἡ μὲνάρβων, accentus supra α sec. m., quae ante α etiam supra add. ν, praeterea rasura supra α cernitur. 6. αὐτῇ δὲ τῇ δια. 9. παρὰ. 24. κόρυραν pr. m., post. m. mut. in κέρυραν.

160, 20. ἐκτιθεῖς. 25. προλαμβάνει, sed iam pr. m. post ο σ supra add.

161, 4. μαιώτιν. 7. ἄξιον. 11. οὔτε τοῦ, δὲ iam pr. m. post οὔτε supra add. 15. προσαρχτίας. 16. αἰωθινωτάτοις.

162, 7. χειμερινή τε καὶ θειρινή. 12. ἡ deest, sed post. m. καὶ hoc loco supra add. 14. οὕτως pro οὔτος. 20. ἐλάς. 22. κατὰ σῆστὸν sine articulo τὸν. 24. τὰ μὲν οὖν. 25. παραλαμβάνονται.

163, 1. τούτω τὲ, post ω una litt. eras. 3. δέ τι. 4. ἄλλου pr. m., sec. m. supra ου add. ην. 8. περιодία. 15. λέγομεν. 24. ἱβηρικὰ.

164, 8. σχέσεις, prius ε in ras. post. m., ut vid. 9. ἀστρῶν. 12. ταῦτα. 17. ἐπισκοπεῖ.

165, 10. ἀνατολῆς, σ in rasura post. m., antea fuit ν, ut videtur. 19. προ τίθενται, erasa littera σ, cuius vestigia supersunt.

166, 15. ἔστι. 16. ἔστι. 28. χορίον. 31. προσχρησάμενος τοῖς γνωμονικοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπὸ τοῦ α.

167, 15. καὶ τῷ κατὰ. 22. librarius, cum finem paginae fecisset syllaba σφαι-, in sequenti pergīt εἰδὲς.

168, 4. πρὸς τὸν διὰ πόλον. 25. τὸ ἡμῖον, ο in rasura, sed fortasse iam pr. m.

169, 3. post πόλον verba τμήματος τοῦ βορείου ἡμισφαίριον repetita sunt, sed iam pr. m. punctis deleta. 4. σπόνδειλον. — σπονδείλον. 8. παρακεχυμένης. 12. δυναμένης.

170, 7. πέντε καὶ δέκα ἐξηκοστὰ σταδίων οἶων.

171, 5. σκοποῦσι τὸ. 6. ὑπὸ τῆς βορυσθένου. 9. ῥοξολάνοι, non ῥωξολάνοι. 12. ἐώων, litt. post. m. eras. 14. πρετανιδῶν. 16. ἱστοροῶ, iam pr. m., ut vid., mut. in ἱστορεῖται. 20. ἱέρνης.

172, 1. πρεττανικῆς. 9 et 25. πρεττανικῆν. 11. τὴν deest. 12. παρὰ τὸν. 15. τε pro δέ.

173, 1. ἱέρην, sec. m. ν interpos. 8. πρεττανικῆς. 11. οἰκεῖν. 13. πρεττανικῆν.

174, 3. ναντιλῆις, sed primum ι sec. m., antea fuit ε, ut videtur. 5. τὸν πρὸς τὸν. 12. pro οἰκημάτων post. m. in margine proponitur τμημάτων. 17. σαφῶς deest. 20. μελῶνα δέκα, ονα in ras. post. m. 23. ἔναντι pr. m., post. m. mut. in ἐὰν ἀντί.

175, 5. καὶ post θεωρούμενον post. m. insert. — ἐπιφανεία, sed accut. supra εἰ post. m. add.; praeterea accutus supra prius α et una littera post alterum α erasa sunt; pr. m. sine dubio praebuit idem quod codex C, ἐπιφάνειαν. 7. οἱ δ' οἱ. 8. συνεύουσιν. 13. γραμμάτων pr. m., post. m. mut. in γραμμῶν. 17. δ' ἐπὶ. — ἀρμενίας.

176, 15. πρεττανουῶς. 15. τυρρεγέτας.

177, 2. ἡγέιτο, sed η in rasura sec. m., quae etiam spiritum asperum posuit pro leni. 4. ἀδρίον. 15. συμπαραδειλοῦντα. — καὶ πῶς ἔστι τὸ μέρος ὅλης τῆς γῆς (non τῆς ὅλης γῆς) pr. m., sed sec. m. in marg. add. γρ. πόστον μέρος τῆς ὅλης γῆς ἔστι. 16. τούτω. — τὸ δέ, non τῷ δέ. 23. χλαμυδοειδές, sed alterum ε in ras. post. m.

178, 4 et 15. ἱέρνης. 13. παραλλήλους. 16. τῇ διακεκαυμένη, littera post τῇ erasa. 22. post prius τὸ verba φανερόν ἐκ τοῦ μήτε τὸ πλάτος αὐτῆς τὸ μέγιστον repetita, sed iam pr. m. punctis deleta sunt. 24. δὲ ἢ δῆλον.

179, 6. ἱέρηνν. 13. ἰσημερινῶν ἡμερῶν τε καὶ νυχτῶν

pr. m., sec. m. in marg. add. verba ἡ μεγίστη τῶν, ante ημερων interponenda. 15. ποσιδώνιος. 21. ἐντεῦθεν ἐκείνος, non ἐκείνος ἐντεῦθεν.

180, 6. αἰθερίοις pr. m., post. m. mut. in ἐσπερίοις (non ἀπεθερίοις). 16. πρεττανικόν. 21. ἦξει, η in ras. post. m.

181, 9. συνεχόμεθα pr. m., post. m. in marg. ἐπερχόμεθα. 14. καλχερρονήσους, sed αι pro una littera in rasura post. m., quae etiam accentum gravem addidit. 18. κατεσπαρμένο ν, ο rasura ex ω restit. 23. χρόνω.

182, 2. τινὰς. 6. ὥστ' εἰ μὴ δὲ πώποτε pr. m., post. m. in marg. ὥστε μὴ δ' εἰ πώποτε. 9. τὰ δ' pr. m., sec. m. γ add. supra δ. — διονομασμένων. 20. ἀρράβιος. 25. μηχανομένου pr. m., sed η supra ου post. m. add. 26. ἐν ἄλλω pr. m., post. m. mut. in ἐν ὄλῳ.

183, 9. δ' ἀσία. 17. ἦ ἐκτός. 27. ὁ pro ἐβδομήκοντα.

184, 1. ῥ pro ἑκατόν. 2. αἱ ἡῖωνες. 6. ναρβῶνα. 16. ναρβῶνος. 19. λιβυστικόν. 24. πανδαρία pr. m., post. m. τω ante ρ supra pos. 25. παντία. — ἀθαλία. — post πλανασία exstant verba καὶ ἄλλαι, ut in cod. C.

185, 1. λουκασία. 2 et 4. πρὸ, eras. litt. post ο. 3. ἥνιος 4. σικελίης.

186, 4. εἰσαντομαλα. 5. τὴν ἄλλην γῆν ταύτη pr. m., sec. post γῆν supra add. τὴν. 7. τὸ ante πλάτος deest. 8. πρὸ, crasa littera post ο. 9. ῥηγήνης. 14. ἰωνίου. 15. ἀμβραχικοῦ, sed alterum x in ras. sec. m. 17. λόνιος, sed prius ο ex ω restit. — ἀόριον. 23. μόναι αἰ. non μόναι. 24. ἴσσα (sine acc.).

187, 5. τὸ δὲ ἀπὸ ἄκρας λαπνγίας. 7. συβοτα (sine acc.). 13. καλανύρια, sed ι (in ras.) et accentus sec. m. 14. σαλαμῖνα, ι ex η rasura restit. 16. τῆς deest. 17. ῥόδου, ῥό in rasura post. m.

188, 2. χιον. 3. ἐλάβος.

189, 2. σταδίων non deest. 5. διοσκουρίδα. 8. σταδίων deest. 12. ἦ γε. 15. οὕτως δὲ pr. m., sec. mut. in οὕτω δὴ. 19. μαιώτις. 22. οὕτως.

190, 2. πάρισσον. 7. παμφίλιον, sed μ post. m. in ras.; pr. m. hoc loco praebuit duas litteras, quarum altera fuit υ. 4. τὴν ξω pr. m., post. m. mut. in τῷς ξω. — ἴσσον. 17. παρὰ. 25. ἄμισον.

191, 11. *διοσκορίδα*. 13. *ἄμισος*. 14. *σιδήνην*. 16. *ἔστι*.
 192, 10. *ἡμεροῦται*. 11. *κατέχοντες*, alterum ε in rasura,
 fortasse iam pr. m. 13. *τόν* ante *βλον* post. m. add. 16. *ἀγροιω-*
τέρους.

193, 3. *διὰ τοῦτο δὲ καὶ πρὸς εἰρήνην καὶ πρὸς πόλε-*
μον. 5. *μάχιμον*, sed alterum μ in ras. post. m. 10. *ἢ τοῖς*,
 sed *οι* in ras. post. m. pro una littera.

194, 10. *τὸ μὲν, ο* in ras. post. m. pro duabus, ut videtur,
 litteris, quarum altera fuit σ; acc. grav. supra *ο* eadem post. m.
 add.

Lib. III.

208, 14. *παρωκεανίτις*. 15. *καὶ ἀνεπλέκτον*.

209, 6. *πυρήνη*, sed prius η in ras. post. m. 7. *βορὰν*.
 11. *τὸ, ο* rasura restit. fortasse ex ω, item rasura gravis re-
 stit. ex circumfl. — *πυρίνη*. 15. *τὸ ἰβηρικὸν* pr. m., post. m.
 ν add. 23. *λέγομεν*. 24. *δ' ἔστί*.

210, 12. *ἐπιβαίνειν*, accentu supra prius ι eraso. 19. *πο-*
σιδώνιος. 27. *μὴ δὲ*.

211, 15. *ποσιδώνιος*.

212, 1. *ὠρητανοὶ*. 6. *ἄφ ὠνπερ*. 14. *τουρδοετανοῖς*. 17. *συ-*
γράμματα. 21. *μεν*. — *ὠρητανίας*.

213, 4. *ἐμπέκτον*. 10. *ἐκπλέουσιν*, una littera erasa.
 11. *πρὸς αὐτῶ*. 14. *ἡράκλειαν*. 16. *μελλαρία*. — *βελῶν*. 17. *πο-*
ταμὸς, ος in ras. pr. m.

214, 14. *καὶ νάβρασις* pr. m., sed post. m. *ά* ante ν add.,
 praeterea rubro minio σ puncto delet. et ν supra pos. 18. *ἀπὸ*.

215, 11. *καλπητανῶν*, sed iam pr. m., ut videtur, ρ supra λ
 add. 14. *τουρδοιτανία*. 24. *μέρος, ος* in ras. pr. m., ut videtur.
 27. *ἱσπαλῖς*.

216, 3. *βαίτι*. 4. *ἀστίνας* (non *ἀστήνας*), sed σ in rasura
 sec. m. — *ὁ βούλκων*. — *ἔστι δὲ*. 6. *τούγκις*. 10. *εἷς τινα*.
 11. *θαλάσσης*.

217, 5. *συνιᾶσιν*. — *ἐπινήον*. 7. *δ' ὑπὸ*. 8. *ἐπι* (sine ac-
 centu). 13. *ἱσπάλιος*. 16. *νυν* (sine acc.). 19. *βορὰν*.

218, 13. *ὡς αὐτως*. 15. *ἀπεμπολεῖται, ο* rasura ex ω, ut
 vid., restit. 20. *τοῦ τε τοῦ ἱεροῦ*. 23. *ταῦτας*.

219, 5. *προς* (priori loco) sine acc. 11. *τάς*, sed accentus

et dextera pars litterae α in ras. sec. m. 16. ὀχληρόν, χλη in ras. pr. m. 17. ναυτηλῖαι.

220, 13. post πλήμας parva rasura conspicitur, sed fortasse nihil nisi signum interpunctionis erasum est. 16. δεύροα· πᾶσα. — ἐμπορία (non ἐμπορεία). 24. ποσιδώνιος.

221, 2. κατάραι. 3. τὰ ἄλλα. 5. τουρδοιτανίας. 10. οὐδ' ἐκ. 18. λαγίδεων. 23. καταχώρας.

222, 1. ὥρων δέ τινη λοιμικῇ καταστάσει καθάπερ. 4. φημώσαντες παρίσιν. 9. δὴ (non δὲ) pro γάρ. 11. τότε pro τὸ δὲ. 12. ἐκ πολλαπλασιάσιος, sed prius ο rasura ex α restit. 25. δεκακοτύλους, prius υ in ras. sec. m.

223, 2. σμυραίναν. — ταλάντιον δὲ. 9. ἔξαιρο μένη, post ο rasura litterae υ, ut videtur. — δ' ἐκ, sed x puncto, fortasse iam pr. m., delet. 15. θύννοι. 17. παραθαλάττιον τὸ.

224, 6. μεταλλείας. 17. χείμαροι. — χρυσίτιν. 21. δὲ ὀρύσσοντες. 24. prius τὰ deest. 25. αὐτῇ, non αὐτῶ.

225, 3. ἐπομένου. 4. συπηριώδει. 5. κατεφομένου μίγμα. 9. ἐπαναλίσκει pr. m., sed sec. m. mut. ε in α. 13. λίγνυν. 17. ποσιδώνιος. 21. ἀργυρίτις καὶ χρυσίτις. 23. ἂν εἴπε.

226, 1. ἀνεκλίπτου. 4. οὐρανίω. 8. προσδοκόντων. 12. ἂν τλοῦντὰ, littera post prius ν, ut videtur α, erasa; praeterea in fine verbi una littera erasa est; sequitur lacuna decem fere litterarum, in qua sec. m. scripsit σχολιαίς; in margine pr. m. crucis signum appositum est. 13. τὸν αὐτὸν εἶναι τοῦτον ποτὲ καὶ.

227, 1. ἐπὶ πολλῆς, sed prius λ iam pr. m. punctis delet. — θρυλλεῖν. 6. ἀργυρίων. 8. ἰσθητηρίους. 12. ὅκτω pr. m. 17. ἀργυρίτιν. 18. διατᾶσθαι pr. m., sed ρ ante τ sec. m. add. 21. μολίβδου, ι pr. m. in ras. 23. μετέστησαν αἱ κτήσεις, αἱ in ras. post. m. pro una littera; praeterea η in verbo κτήσεις sec. m. restit. pro ι.

228, 1. χρυσία. — ἔνθεν δὲ καὶ, non ἔνθεν καὶ. 2. κασταῶνι. 5. καστάωνος. 8. ἐνακοσίους. 14. κλεινὰς. 16. κενθμόνων. 19. τουρδούλοι.

229, 8. εὐπαροδότερα, non εὐπαροδώτερα. 10. ἀλαζονίαν. 17. φᾶος.

230, 2. μυθεύει, in fine verbi littera ν exstabat, puncto deletum et deinde plane erasum. 13. τουρδανία, non τουρδοιτα-

νία. 22. πολέμου, υ in ras. sec. m. 23. ἐπίσης. 24. καδμίαν.
— ἦρ μένοι, litt. inter ρ et μ eras. 27. καταληστείας.

231, 2. προλαβόντος pr. m., ὑπο sec. m. supra προ add.
5. ἀντίνορος. 8. ἱστορικῶς. 11. ἀποικῆσειν, non ἀποικίσειν.
17. λιγὸν πνεύοντας. 24. εἶδον. 25. νέκυιν. 26. θρυλλοῦσι.
27 et 28. στρατιάν.

232, 1. δεικνυμέν· ἄς. 2. ἄποθεν, non ἄπωθεν. 9. φη-
σιν. 16. B prorens cum ceteris codd. concinit. 24. τουρδίτα-
νοῖς. 27. τουρδίτανολ.

233, 5. παξανγοῦστα. — αὐγοῦστα ἡμερίτα. 6. καισαραν-
γοῦστα. 14. κόλπον.

234, 4. πελίζειν ἐπὶ. — πλωτόν, λ in rasura pr. m., ut
videtur. 5. ἃ σταδίον. 7. εὐαλτὲς pr. m., sed crucis signum
pr. m. in marg. pos. 8. ἀφροστῶσα τῆς ἐκ θαλάττης. 15. πλι
pr. m. lacuna complurium litterarum post ι relictā, sed eadem
pr. m. in margine crucis signum appos. et minutis litteris add.
θροῖς. — ἐπεχειρήσε τήν, post τήν lacuna novem fere littera-
rum relictā, pr. m. in margine minutis litteris scriptum est
ολοσιν.

235, 2. βαίτι. 12. ὠριτανίας. 18. δὲ ἐωθινόν.

236, 7. ἡ δ' ὑποκειμένη. 10. ποσιδώνιος. 12. φᾶναι.

237, 2. οὐακούα pr. m., sec. m. in margine οὐάκος. 4. ἀνα-
πλεομένους, sed iam pr. m., ut videtur, mut. in ἀναπλεόμενος.
5 et 9. ὦ pro ὀκτακοσίους. 10. ποσιδώνιος. — δ' ἐκ κατά-
βρων. 14. πλημύρουσαν. 19. ἡ καὶ.

238, 6. ἀροτρέβρας. — ῥ pr. m., sec. m. supra scriptum ῥ.
7. ἀρταβρων. 10. ὁμοίως pr. m., sec. m. mut. in ὅμως. 15. ἤρ-
ξαντο. 18. ὥς. 19. εἶναι pro οὖσαν. 20. δ' ὑπὸ. 23. πρόσθε.

239, 2. κνημίδας. 8. καὶ post διαπύρων add. 15. κώμην.
24. ἀλέσαντες.

240, 7. βαστητανίω. — ἀναμῖξ ἀντιπροσαντιλαμβανόμε-
ναι. 9. κηρίνοις δὲ ἀγγίλοις. 11. ἐσθήσεις, non ἐσθῆσι. —
οἱ δελαν. 14. καταλλεῖουσι. 15. δ' ἀρρώστους. 18. πλημυ-
ρίας. 20. πορφυροί.

241, 6. ἀσημάτα. 21. τούισοι.

242, 1. στρατικῶν. 7. μεσογαία. 9. δ. — ἐπὶ πλεονι καὶ
μ σταδίοις, sed sec. m. δισχιλίοις supra μ add. 11. τοὺς κατα-
στήλας. — β καὶ δ σταδίοις. 12. ἀπὸ, sed iam pr. m. mut. in
ὑπὸ. 15. αἰλητανὺς. 16. α καὶ χ. 17. λοιπὸν.

243, 1. χρυσία. — μέτταλλα. 2. μάλα καίσον, post μάλα signum interpunctionis videtur fuisse, nunc erasum. 3. ἐμπορεῖον. — ἐν deest. 4. περαιοσαιμασι, in margine crucis signum pr. m. appos. — ταραχέας.

244, 1. ὠφικέλλαν πόλιν ὃ ὠφικέλλα κτίσμα λέγουσιν. 3. γαδερητῶν. 16. ἐπῆσε (pro ἐπολεῖ), sec. m. mut. in ἐπολήσε. 23. ἀφαμένους. 27. ἔμοιγε. 28. ἄγειν, sed sec. m. in marg. ἀγαγεῖν.

245, 1. προσβόρων, non προσβόρρων. 3. ἀσθενεις, supra alterum ε parva rasura conspicitur. 8. προςλαβοῦσι, supra prius ο rasura. 15. ὄυρι ἄσθω, ut videtur, pr. m., nunc rasura mut. in ὀυριάθω. — σέρτωρι. 20. διακοσίοις, sed tertium ι in ras. post. m. pro υ, ut videtur. — ἔτεσιν. 22. χαλκηδών. 29. ἐκειθεν (sine accentu).

246, 7. σάκρονος. 15. ἥρακλέος. 16. καρχηδόνι, non καρχηδόνα. — σκομβροαρίαν, sed alterum ο in ras. sec. m. 18. ᾱ pro εἴκοσι. — ὃ pro τέτταρας. 19. δὲ ἐπὶ. — σάκρονος. 23. καρταλλας, sed ς in rasura sec. m.

247, 4. ὕδρυνται. 5. ταρακῶν.

248, 6. παλαιάπολις. 14. πυρίνης. 15. δὲ ἐκβολή. 17. εὐχρηστοτέρας pr. m., sec. m. ἃ supra εὐ add.

249, 4. ταρακῶνα. 7. τοῦ deest. — ταρακῶνος. 9. καὶ τὰ pr. m., nunc ι erasum. 10. ὡσὰν σχοινοῦντι (spiritu ut videtur eraso supra α) pr. m., sec. m. ante σχοινοῦντι supra add. ἄλι. 11. ὀβουλκῶνα.

250, 3. μεσογαία. 5. πυρίνη. 7. ἰδούβεδα. 8. ἐκκλίνον. 9. γεωλόφον. 12. ὀρόσπεδα. 17. δ' ὑπὸ. 18. τούτων pro τοῦ τῶν. 19. περορίας pr. m. 21. περὶ ἰλέδραν, λ in ras. pr. m., supra ι (in verbo περὶ) parva rasura conspicitur. 23. καλαγονρίου ἀσκῶνων. 24. ταρακῶνι. — ἡμεροσκοπίω. 26. καὶ περὶ ἰλέρδαν.

251, 2. δὲ ἰλέρδα, sed ι in rasura sec. m. 3 et 5. ταρρακῶνος. 3. περὶ ὦ ξ. 4. δὲ ὀίσκας φ μ'. 7. οἰδάσοννα. 8. β ὦ. 12. οὐάσκωνῶν. 21. ἰδουβαίδαν.

252, 1. ὀρεσπέδας. 3. ἄρκτων pr. m., nunc ω rasura mut. in ο. — κἀντάβροις. 8. καλλαῖκων. — δὲ οὐεττόνων. — καρπητάνων. 9. ὀρεσπέδαν. 10. βαστιτανῶν. 11. ἰούβεδα. 14. καρπητάνοις. 18. νομαντινοὶ. 21. ἀρουακτιῶν. — σέγηδα.

253, 1. ἰδρύσθαι. 2. ἐπὶ ὦ. — σεγόβριγα. 6. ποσιδώνιος.

10. $\tilde{\tau}$. 11. καταλύσαι. — κομωδᾶν φησὶν τούτω. 12. γράγγω χαρίσασθαι, duabus litteris ante χ erasis. 24. αὐταί. 25. πλησίον οἰκούντων.

254, 3. οἱ deest. 14 et 16. ποσιδώνιος. 17, τοὺς ἵππους τοὺς τῶν. 18. ἐπεὶ δ' ἄν. 24. pro μὲν sec. m. ex corr. μέντοι in duarum litterarum spatium, quarum altera, ἐ, etiam nunc exstat; sine dubio pr. m. praebuit δὲ.

255, 5. ὀδόντας. 7. δὲ deest. 10. πανσελλίνοις. 11. πανοικίους pr. m., sed sec. m. ους punctis delet. et supra pos. τέ. 12. τότε pro ὅτε. 14. ὑπολαβόντες. 17. βαρμαρικῆς pr. m., nunc rasura mut. in βαρμαρικῆς (i. e. βαρβαρικῆς). 19. σιδηρὰ. — καμπομένους. 22. σκιάδιον, $\kappa\iota$ in ras. pr. m.

256, 11. γεωργοῦσι γὰρ αὐταί, γ (in verbo γὰρ) ex litt. ν iam pr. m. restit. 13. αὐταί. 14. ποσιδώνιος. 19. δὲ deest. 21. κρήνιον. 24. ἀγανίξεσθαι.

257, 3. ἀρνυσθαι καὶ μυοθηροῦντες. 6. ἀκνιτανίας, non ἀκουιτανίας. 12. ἀπολείπεσθαι pr. m., sec. m. in marg. ἀποδείκνυσθαι. 13. γυναικοκρασίαν. 17. αὐτοὺς pro αὐτοῦς. — οἷς ἔαν.

258, 9. τὸ φιλόδημον pr. m., sec. m. in margine τὸ φιλότιμον. 11. ἐνδοξάτατα. 13. ὅ οὐ δανοῦ, sed prius ο ras. ex ω restit. 17. δέτι. — ἰγλήτας. 19. ἰσπανίαν.

259, 2. τῶνδε. 5. ἡδὲ. 9. διατεινούση. 16. καλλαῖκους. 20. ἀστύρας. — τῆς δ' ἑξῆς παρορίας. 22. μεσογαίαν. 27. ἐπιθαλαττιαλοῖς pr. m., sec. m. mut. in ἐπιθαλαττιλοῖς.

260, 8. καὶ deest. 9. ἄς ante προκείσθαι sec. m. add. — ταρακῶνος. 10. τοσάγουτον. 11. γυμνησίῳ. 13. ὅ pro τετρακόσιοι. 14. ὀφιοῦσα, non ὀφιοῦσα. 16. ποτεντίαν, τε in rasura pr. m. pro ν . 18. ἀπολείπόντων. — χ σταδίων. 20. ὡς ὁ τῆς ποτεντίας.

261, 5. ἔβουσον, sed alterum ο rasura restit. ex α. 6. στάς pro ληστάς. 9. σφενδονηταί. 15. μελαγκραίνας. 16. τασχοινία. — φιλήτας τέ. 19. μελάγκραινον.

262, 1. μελαγκραίνας. 11. λαγίδεις. 13. ἦ. 20. ταῦτας. 22. ψ καὶ ν .

263, 2. ρ . 9. νησίδος. 12. δὲ ἐπὶ. 14. νησίδι. 16. ἀπολιπούσα. 20. δὲ ἔστι. 22. γηρύνον, η et ν in ras. sec. m., pro eis utroque loco fuit ι vel υ .

264, 3. ποιότητα. — ν̄. 8. λέγοντας pr. m., sec. m. α puncto delet. et supra pos. ε. 20. καὶ νομίσαντας. 25. τοὺς — τοὺς — τοὺς pr. m., sec. m. mut. in τοῖς — τοῖς — τοῖς.

265, 2. κείσθαι. — καὶ τὸν ἀβίλνκα. 4. ἔθει. — ἰδρύσται, iam pr. m. mut. in ἰδρύσθαι. 5 et 24. νηίδας. 11. ἀφίχθαι. 20. ποσιδώνιος. 23. δυσχυρίσαιοτο, sed tertium ι in ras. sec. m., pr. m. praebuit η, ut videtur.

266, 1. στυλίδα, non στηλίδα. 6. ἐξελασθέντες. 8. ἐπ-έγραψαν. 26. ἐπὶ τὸν τόπων. 28. νηίδες. 30. νηίδας.

267, 14. ἀποδειλόν. 22. δὴ pro δεῖ. 29. ἐκπίπτον. — καταλειφθείσης, prius ει in rasura pr. m., ut videtur, sed η eadem pr. m. supra pos.

268, 5. παρ' αὐτοῦ. 7. ποσιδώνιος. 17. θρυλλουμένην. 24. εἰκός, ο rasura ex ω, ut videtur, restit. 30. πλημυρίδας.

269, 4. θαλάσσης. 5. γίνεται. 6. ἀπολίπει. 8. δέ πως. 9. ποσιδώνιος. 10. ἡμέρα. — νῦξ pr. m, post. m. mut. in νυκτὶ. 13. μηνιαίαν. 15. ὑπερέχει. 24. μέχρι.

270, 1. λέγειν. 2. ἡμερήσιον, non ἡμερησίαν. 3. μέχρι in rasura pr. m. 9. καὶ ἐπιβάσεις pr. m., sed αἱ iam pr. m., ut videtur, interpos. 10. ἡσημερίας. 15. οἴονται pr. m., sed iam pr. m., ut videtur, mut. in οἶοντε. 18. δὲ post. ἰσάκις deest.

271, 2. καὶ μάλλιν — καὶ ἀνωμαλότητα pr. m., sec. m. corr. 4. ὁμαλίζειν. 15. ν̄ σταδίους pr. m., sec. m. λ supra ν̄ pos. 17. κριπίδος. 21. οὕτως. 23. παρωκεανίτιν, alterum ι rasura restit. ex η.

272, 3. καπτομένους. 4. πηχιαῖα. 7. οἶδαμεν pr. m., sec. m. mut. in εἶδομεν. 18. μελάγχαινοι. 19. ταῖς τραγικαῖς ποιναῖς pr. m., sec. m. mut. in τοῖς τραγοῖς ταῖς ὑπῆναις. 21. μο-λίβδον. 22. ἄλλας. 24. ἐμπορίαν, non ἐμπορεῖαν. 26. ἐμπο-ρία. 28. διαναν αἰίου, sed prius υ in rasura sec. m. pro dua-bus litteris.

273, 1. ἀπελαβε pro ἀπέβαλε. 7. περὶ μὲν ἰβηρίας, τῆς omnino non exstat.

Lib. IV.

275, 6. ἄρχτον. 8. μασσαλλαν, sed primum α in rasura sec. m. 11. ἦχται τὸ κεμμένον ὄρος. 12. β̄. 13. ἀκονιτανούς. 16. μεσσαλλαν. 17. ἄλπεων. 22. ὑπαρχίας.

276, 8. τ οἷς, rasura inter τ et ο. 9. θάλασσαν. 20. κευ-
μένον.

277, 1. λέγομεν. 3. παραλληλόγραμόν. 8. ὑποριῶν. 9. γο-
νίαν. 12. σάλλυες (pr. m.). 14. ναρβωνήτιδος. 20. ξ̄γ. 22. οὐ-
γερνοῦ. 23. ν̄γ.

278, 2. ὄγ. — σὸζ. 4. β̄χ̄. 5. σ̄. 7. μὲν οὖν γέρον
pr. m., sec. m. corr. 9. διαδρουεντίας. 10. καβαλλωνος. — ξ̄γ.
12. ρ̄. — εἰς ἐπεβρόδουνον. 13. καὶ ἐξκιγγομάγον. 15. σκιγγο-
μάτου pr. m., sed nunc rasura corr. 16. κ̄η.

280, 5. ναυτηλίας. 17. ῑβ. 20. ἀμφισβιτοῦτας. 22. τᾶλλα,
non τὰ ἄλλα.

281, 1. ἔχοντες pro ἔχον τῶ. 19. μισθούμενοι, post. m.
mut. in μισθούμεναι. 22. ρ̄. 23. ε̄ καὶ ε̄.

282, 9. ἔκειται. 14. ἄτακος, sed ος in ras. post. m.. 15. τὸ
pro τῶ. 15 et 16. ἐμπορεῖον. 16. ἐμπορεῖα. 22. ῥουσκήνων.
— λιβίρις. 23. αὐτῶ.

283, 4. δ' ὑπὸ. 6, 7 et 10. ναρβῶνος. 9. βιλττέρα. 17. λί-
θον.

284, 7. ποσιδώνιος. 13. πα γέντας, una littera sec. m. erasa.
20. θηρὸς περῶν. 21. πέμψη pr. m., sec. m. μ supra π add.

285, 1. γέας. 5. χθόνα οἷς ἔπειτα συμβαλὼν δηώσεις (non
δηώσει). 6. λιγύων ex corr. sec. m., pr. m. praebuit λιγύν, ut
vid. 7. ποσιδώνιος. $\frac{1}{10}$ et $\frac{9}{10}$ τοσοῦτον pr. m., post. m. corr. 9.
λίθον pr. m., post. m. corr. 18. εἰς πάρτην.

286, 4. προχώσεως pr. m., post. m. ζ post ο supra add.
8. πρᾶττόμενοι pr. m., post. m. ι mut. in ζ. 16. πᾶμπολα.
20. ἀπὸ μασσαλλας παραλία. 27. τῆς τε ἀντιπόλεως.

287, 1. κ̄. — ξ̄. 7. καταλιποῦσα. 8. δ' ἐπὶ. 9. θάλασσαν.
19. μικρὰ.

288, 8. πορθμίω. 10. κεμμένον. 12. ψ̄. 13. κουνάρων.
14. πεθύλλοι. 16. περιρέοντες. 19. ἀνοβάρβος ex ἀνοβάρβα-
ρος post. m. restitutum est.

289, 1. δ' ἐν. 2. πόλεις· ἀνενιών. 7. κεμμένον. 11 et 19.
οὐιένναν. 12. τ̄κ. 13. ἀφ' pr. m., sec. m. mut. in ἐφ'. 15. σ̄.

290, 2. ὥς pr. m., nunc rasura corr. 4. ἄλλοβρογῶν. —
σεγγοσιάνων pr. m., sec. m. υ mut. in ν. 5. λονγδούνων. —
ἐγγοσιάνων. 6. αἰδονιούς. 19. ναρβῶν, sed in fine verbi lit-
tera α, ut vid., erasa est.

291, 2. *σαλνας*, accentu gravi supra ultimam syllabam eraso. 3. *καθναρῶν*. 9. *ἀρηκομικῶν*. 10. *ναρβῶνος*. 13. *λατεῖον*. 14. *ταμείας*. 16. *στρατιγῶν*.

292, 1. *οἰκόντων*, non *οὐκόντων*. 5. *ῥ*. 6. *ναρβῶνος*. 7. *ψ* καὶ *κ*. — *κεμμένον*. 20. *ἄγγυραν*. 21. *τροκμοῖ*. — *τοιλιστοβόσγιοι* pr. m., nunc primum *ι* erasum est. 24. *τὴν* deest. 25. *τοιλιστοβοσγίους*, nunc primum *ι* erasum est.

293, 6. *στρατιᾶς*. 7. *σκιπίωνος*, *κι* in ras. pr. m. 13. *οἷς* pr. m., sec. m. *ᾶς* supra pos. — *καταπορνευθεῖσιν* pr. m., sec. m. supra *ιν* add. *ας*. 14. *ποσιδωνίου*.

294, 9. *τόλωσσα*. 10. *ναρβῶνα*. 11. *ποσιδώνιος*. 12. *πάντων τῶν ἐπισημήνασθαι*. — *ὦπερ*. 27. *σηκοανᾶ*. 29. *βριταννικήν*.

295, 3. *ἐμέρους* pr. m., sed iam pr. m. *κ* post *ἐ* supra add. 4. *ῶ*. 7. *ναρβῶνος*. 8. *ἄτικι* pr. m., *α* supra prius *ι* sec. m. add. — *γαρουνᾶν*. 9. *ῶ ἢ ψ*. 10. *γαρουνᾶς*. 11 et 21. *ναρβωνίτην*. 13. *ἀπὸ*. 18. *τετταρεσκαίδεκα*. 19 et 24. *γαρουνᾶ*. 23. *γλώτταν*. 26. *κ*. 27. *μεσογαίαν*.

296, 1. *γαρουνᾶ*. 6. *γαρουνᾶς*. 10. *ἐμπορεῖον βουρδίγαλλα*. 13. *κορβίλων*. — *ἐμπορεῖον*. 17. *περὶ*, non *ὑπὲρ*. — *βριττανικής*. 20. *παρωκεανίτις*, *ω* in rasura pr. m. — *τῷ ἀκουιτανῶν*. 22. *δέ ἐστι*. 23. *παράλλα*, *ι* in ras. post. m.

297, 1. *ὁμωνύμως*. 2. *χρύσεια*. 7. *κονουένων*. 10 et 17. *γαρουνᾶ*. 13. *ἀρουερνοῖς*. 14. *ἀρουερνολ*. 15. *βιτουρίγες*. 17. *ῥουταινολ*. 18. *γαβάλεις*. 20. *καδουρκοῖς*. 21. *ῥουτινοῖς*. — *ἀργύρια* utroque loco.

298, 3. *ἀρουνέρνοι*. 5. *παρ' ἀκμήναβον*. — *ἐμπορεῖον*. 10. *ὄνερκιγγετόριγος* iam pr. m. ex *ὄνερκιγγετόριγγος*, ut vid., restit. — *κ*. 14. *ὄνερκιγγετόριξ*. — *περιλλησίαν*. 15. *ὁμόρου*, littera *ς* in fine verbi erasa. 19. *τοῦ τίσαρος*. — *κεμμένον*. 21. *σουλγᾶ*. 22. *ἀρουνέρνοι*. — *ναρβῶνος*. — *ὄρῶν*.

299, 18. *ναρβῶνος*. 19. *ἐμπορίῳ* pr. m., sed eadem pr. m. *ι* mut. in *ει*.

300, 1. *ξ*. 3. *σαιγοσιάνων*. 9. *ῥεῖ*, erasa littera in fine verbi, ut vid. *ν*.

301, 3. *ταριχέλαι*, *ι* rasura ex *η* restit. 5. *ἐλούων*. 6. *βίβραγκτα*. 9. *σηκουανολ*. 12. *ἐπε δέλκυνντό*, rasura unius litterae inter *ε* et *δ*. — *κοινωνῶν τοῖς αὐτοῖς*, ut vid., praebeuit pr. m., sec. m. corr. 20. *ἄδουας*.

302, 1. οὐνδολίγοι. — ἀλπίων pr. m., sed eadem pr. m. inter λ et π supra pos. γ. 3. ἀπευθείας. 11. σηκουάνας. 14. σηκόανα. 16. πλέον. 18. γαρουνᾶ. 22. ἐλουητανούς pr. m., sed λ in ras. 24. στρατιάς.

303, 4. μηδιοματρικοί. 6. οἰκίας. — τριβόχοι. 7. ὄρος οἰουράσιος. — δ' ἐλουηττίους. 8. ἐλουηττίων. — σηκονάων. — οἰδοῦοι, υ in ras. pr. m. 14. οὐάερων. 16. ὀκτώ καὶ τ̃. 20. τριούσχοι. 22. οὐῖβοι. 23. τρηονάγοις, non τριονάγοις. 24. νεροῦοι. 27. σουγάμβροι.

304, 8. μόρινοι. 9. σουεσιῶνες. — καλέτοι.

305, 2. σικοάνα pr. m., post. m. ι mut. in η. — παρήσιοι. 5. δουρικόρορα. 13. τὰ ἱστία. 17. ἀρεώματα. 21. οὐνετοῦς. — τὸν pro τῶν. 23. τῆς ὑπὲρ τῆς τῶν. 24. τὴν deest.

306, 6. σηκουανοῖς. 9. ἀρημάνιον τέ ἐστι καὶ θυμικὸν καὶ ταχὺ. 11. συνίασιν, sed alterum ι in ras. sec. m. 14. παρωξύνας. 16. παραπισθέντες. 20. συναγανακτούντων pr. m., sed ες supra ων sec. m. pos. 21. πλησίον.

307, 9. ὀρῶν deest. 10. καὶ deest. 21. Ἰ. 22. βέλγων. 24. τὸ ante τῶν συμμάχων deest.

308, 3. χιτόνων. — μέχρι. 6. ὑπὸ διαφθέρας. 5. θυραιὸς. 11. σφενδόνας, sed αι in ras. sec. m. pro una litt. — γρόφω. 12. ἐφιέμενον pr. m., ᾶ supra ἐ add. sec. m.

309, 2. κατὰ pro καὶ τὰ. 4. χωρηγεῖσθαι pr. m., sed rasura ω mut. in ο. 18. verba καὶ ὀρυῖνδαι — οὐάταις δὲ desunt. 21. δικαιώτατοι. 24. φοινικὰς pr. m., sed prius ι nunc eras. 28. ἀλλαξονικόν. 30. βραχίῳ σι, sec. m. et ι post χ insert. et littera post ο eras.

310, 3. προσβόρροις. 6. προσπατταλέειν, ττ in rasura post. m. 7. ποσιδάνιος. 16. ἀνεσταύρον, στ in rasura pr. m. 18. ὀλοκαίνουν. 19. φασίν.

311, 16. ὄρνις. 23. προκράνω pr. m., κιονοκράνω sec. m. ex corr.

312, 15. οὔτε λείπον. 16. τ̃ ἢ ὕ.

313, 1. γαρουνᾶ. 6. τ̃ καὶ εἴκοσι. 22. καὶ deest. 29. συμβαίνειν.

315, 3. τε pro δὲ. 19. ἀφορία. — σπάνι. 24. ἄλλως.

Lib. VII.

1, 1. in argumento codicis *B* non ἀδρίου, sed ἀδρίου legitur.

2, 6. ἄπωθεν. 7. καὶ τῶν τοῦ βορυσθένου ἐκβολῶν. 10. βασιτέρων. 12. μεσογαίαν. 16. ἐντὸς. 20. φίλου. 22. ὄντες deest.

3, 11. ἁμασία. 12. βορρὰν. 17. δ' ἐστὶ καὶ ὁ ἐρήνιος δρυμὸς. 18. σάμων. 19. καθάπου.

4, 9. δ' ἐκτὸς. 10. γέ ταις, sed ε in ras. post. m. pro duabus litteris, ut videtur ai.

5, 1. μὴ δὲ. 3. καθάπου, που in ras. pr. m., ut videtur. 6. χηρούσκοι. — γαμαβριοῖοι pr. m., sec. m. mut. in γαμαβρίωννοι. 7. χαύβοι. 9. ἄλλοπλελούς. 10. βισουργίσται καὶ pr. m., rasura mut. in βισουργίσται καὶ. 11. χ̃. 15. βύρχανις. 20. τὸ ἄλβιν.

6, 1. τῶν pro τὸν. 9. τούτων. — γ̃. 17. θουμελικὸς. 18. αἰγίμηρός pr. m. — χηρουσκάων. 19. ῥάμις. 20. βάττων, non βαττῶν. — βαιτόριδος.

7, 1. σίγ αμβρος, unius litterae lacuna post γ relicta et duplici puncto in margine pr. m. appposito. 4. ἱερὸς. 6. χηρουσκάων. 11. ἐρκύνιος. 17. τ̃. — δ̃.

8, 3. ἐρκύνιος. — τῶν pr. m., nunc ν eras. 4. ἐρκύνιον. — διαπεράσαι. 5. ἐπετεστέρων. 9. οἶρετοί. 10. τὸ πλεόν δὲ λουήθιοι. 11. ὀροπεδία. — ῥαῖτοι. 13. ἰνσούβροις, οἱς in ras. post. m.

9, 2. γάβρητα. — ἔπιτα δὲ pr. m., sed acc. grav. nunc eras. — σοπήβων. 3. ἐρκύνιος. — κάκεινος, prius κ in ras. fort. iam pr. m. 11. ἀμνηστειαν. 15. ὑπερβάλλονσαν πλημμυρίδα, non contrario ordine.

10, 5. εἰ deest. 6. ποσιδώνιος. 8. μαιώτιν. 9. ὁ pro ἡ. 14. τευριστάς. 15. ἐπιλονηττίους. 16. τῶν ἐκ τῶν, sed rasura prius τῶν mut. in τὸν. 17. ἐλονηττίους. 18. μάλ्लιστα. — τιγυρηνοὺς, non τιγυρήνους. — τωυγενοὺς, supra ω et υ rasura conspicitur. 23. κίβρων pr. m., sed iam pr. m. μ supra add.

11, 1. τοπέδον pr. m., sed post. m. στρα insert. 2. κ̃. 12. σουγαμβροί τε. 23. λαζυγας. — ῥαξνάλους pr. m., sec. m. mut. in ῥαξιναλνούς.

12, 1. ἀμαξοικῶν. 2. παράπαν. 4. γερμάνων. 8. θαλάσ-

σης. 15. ἐρχυνίου. 16. αὐτῇ. 17. δ' ἀκριβείς ὅρους. 18. ῥί-
παια.

13, 3. ὠριθυίας. 6. τ' ἐ ἀναπτύχας. 11. θράκας. 16. μύ-
δονες. 17. θυνοί. 18. μαριανδυνούς, non μαριανδηνούς.
20. ποσιδώνιος.

14, 2. ὄσφιν. 14. δ' αὐτοῦ τὸ μαρτύριον. 16. ἀμαξικοί.
— σαρμᾶται.

15, 9. προσαγορεύει. — ἡγούμενοι pr. m., sec. m. ι mut.
in ς. 18. χήρους ex χείρους, ut vid., post. m. restit. — ἀμα-
ξικοῦς.

16, 8. ὑπογράφειν. 13. οὗ pr. m., nunc accent. et spirit.
eras. 17. γαμει γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἰς· οὐκ ἔνδεκα γυναικας
δωδεκέτης πλείους τινές pr. m., sec. m. in marg. add. haec:
ἄλλως γαμει γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἰς οὐ δέκ' ἢ ἔνδεκα γυναικας
δῶδεκά τε.

17, 3. καὶ deest. 7. ἐρήμων pr. m. 8. δεισιδαιμονίας. sed ei
in ras. post. m. 18. τὸ δὲ τὸν μισογύνην, γ in ras. pr. m. —
ἀντιώμενον pr. m., sed primum ν rasura mut. in ι. 24. ποσι-
δώνιος.

18, 1. ζάμοξιν. 19. παραρέοντι. 22. ζαμόςιος.

19, 4. ἦκ ἴστα, una litt. post x eras. 5. συνηγορῶν καὶ
pr. m., sec. m. mut. in συνηγορεῖν δὲ. 11. ἄπωθεν. 14. βορυ-
σθένους, βορυσ in ras. post. m. 23. κεκλεισθαι.

20, 8. μεγαλοκεφάλας. 11. ῥειπέα pr. m. 12. ὠγύν. 23.
κερκύραν.

21, 9. inter οἰκείας et μνήμης spatium duarum fere litte-
rarum vacuum relictum et in margine pr. m. scriptum est : ἦ.
14. ποσιδωνίου. 17. διότι pr. m., sec. m. δι expunctum est.
19. τὰ ante ἐν deest. 21. μὴ sec. m. additum est.

22, 4. ἀμαξικοί. 10. ὑπὲρ. 13. in margine sec. m. scripta
sunt verba ἄλλως· τὰ συμβόλαια καὶ τὴν περὶ αὐτὰ ἀδι-
κίαν. 21. δ' ἦ, non δὴ.

23, 7. ἀφάμενοι. 8. ληστεύοντες, ον in ras. post. m.

24, 1. ἀφίχθαι. 5. οἰκείαν, non οἰκίαν. — λαβὼν τὰ
δῶρα. 7. συμμίξαι. 8. τοὺς ἀδρίαν. 11. ἀποκρίνεσθαι. —
πλὴν, non πρὶν. 17.δρομχαττις. 23. δ' ἐν.

25, 1. πορρώτατα. 2. πολιτευσομένους, non πολιτευο-
μένους. 6. ἀνομίους. 16 et 19. γαλακτοφάγων. 18. φηνέα. —

ἀρπυζῶν. 19. οἰκι ἐχόντων, trium fere litterarum spatio vacuo relicto, in marg. αῖς pr. m. add. 20. εἶτα αἰτιολογεῖ. 24. καὶ ἡ χοιρίδιον. 25. ἐξευξε, supra alterum ε rasura conspicitur.

26, 6. εὐρέματά, non εὐρήματα. 10. εὐρεμα. 14. πεπιστεῦθαι.

27, 9. μετωνομασθέντων. 13. δὲ pro δὴ. 14. βοιρεβιστάς. 22. ἰλλυρίοις. 23. ἡφάνισεν rasura restitutum est ex ἡφάνησεν.

28, 4. εὐπιθείας. 12. ἄλλω. 19. δᾶοι. 20. δᾶας.

29, 3. σῦρον. 11. καταρακτῶν, non καταρρακτῶν. 16. ποιείσθαι καὶ τοῖς θραξὶ καὶ τοῖς μυσοῖς ἀναμειχθαι. 18. δέδεικται pr. m., nunc prius i erasum est. 21. ἐξελασθελαι. 25. κ̄. — τέσσαρας.

30, 1. ἦκουσι. 14. βαστέρναι. 18. ϙ̄κ. 22. τ̄. 23. νησίδες. 24. μικρά, i in ras. post. m.

31, 3. ἐνακόσιοι. 8. ϙ̄μ. 10. ἀνλόντι. — ϙ̄ καὶ εἰκοσι. 11. ϙ̄. 14. πρὸς, sed ς iam pr. m. expunct. 16. δ̄. 17. ἐμπορεῖον. — μηλησίων, sed alterum η fortasse iam pr. m. ex ι, ut vid., restit. 20. λάζυες.

32, 6. πευκινολ. 7. ῥοξανολ, non ῥωξανολ. 10. ῥοξανῶν, α in ras. sec. m. — ῥοξανολ, νολ in ras. pr. m.; post hoc verbum repetita sunt verba εἰ τινες οἰκοῦσιν οὐ, sed iam pr. m. expuncta. 12. συμμαχήσαντες, sed ο supra α, fort. iam pr. m., add. 13. σκιλούρω. 16. ε̄.

33, 16. παντικαιπαλον. 19. δελφίσι.

34, 11. ἀχιλέως. 12. χερσόνησος. — τενία. 14. δυοῖν. — δ̄. 15. ξ̄.

35, 5. τ̄ξ. 9. πλόιμος, non πλώιμος. 10. μελῖωσι. 20. ϙ̄. 21. νεδν.

36, 7. ἀδρίον. 9. στρατειάν. 11. παλαχόν. — ποσιδώνιος. — ν̄. 12. π̄. 16. κτενούς. — τε, ε in ras. pr. m. 17. συμβόλον. 19. ὀρηνή. 21. τὴν σημβρίαν, sed iam pr. m. με supra interpos.

37, 1. σφιγγομένω pr. m., sec. m. mut. in σφιγγόμενον. 8. κιμμέριοι. 12. θεοδοσία. 13. ϙ̄. 17. τῷ στόματι τῆς λήμνης τῆς μαιώτιδος. — ἔτι pro ἔστι. 15. παντικαπέον. — ϙ̄ καὶ λ̄. 20. παντικάπεον. 21. κ̄.

38, 1. λ̄. 9. ὅς ante οὐχ add. sec. m. 15. ὀ. 16 et 24. παντικάπεον. 22. σταδίον. 25. κ̄. 26. παντικαπέον.

39, 1. χ . 3. εὐθύπλοοι pr. m., sec. m. mut. in εὐθύπλοια
4. δισχίλιοι σ . 9. ἐνακισχιλίων. 14. παντικαπέω. 16. καρπι-
νίτου, non παρπινίτου. 25. λ . 28. σ .

40, 1. πρόσθε. 2. λεύκωνα, ω in ras. fort. iam pr. m. 4. σ
καὶ I, non διακοσίον. 18. κωλύσαι. 21. τ .

41, 8. πάλαιον τε. 9. ϵ καὶ ι .

42, 1. ῥόθωσιν. 4. τοῦ ante τανάιδος non deest. 7. τοῦ
ante ἰστρον non exstat. 17. τοῖς pro ταῖς. 18. δακοῖς, non
δάκοις. 20. παιωνικά. 21. ἄδριον. 24. βάρβαρος μέχρι, βαρβ
et χρι in rasura pr. m., ut vid. 25. αἶμον.

43, 1. δ ante πολύβιος non exstat. 7. αἶμον. 8. αὐταρι-
ωτῶν. 11. λουινδολίκους. 13. δακοί, non δάκοι. 15. ὑπὸ
ἐκρετοσίρω pr. m., sed prius ϵ sec. m. expunct. 15. φάσκοντος
pr. m., post. m. mut. in φάσκοντες et supra ες add. ι .

44, 5. μέχρις αἰγεστικῆς. 8. συμβο λῆ erasa littera v.
13. ἄκραν pr. m., sed prius α rasura mut. in $\omicron$. 14. $\tau\upsilon$. —
ἀρμαμάξαι. 15. ϕ . 16. ὄκρα, non ἄκρα. 19. τεργέστης, ης (in
ras.) et accent. sec. m., sub rasura videtur fuisse αι. 20. ὄκρας,
non ἄκρας. 21. καρχόρας.

45, 2. σεγηστικήν, sed ϵ in ras. post. m. 6. δανούιον, non
δανούβιον. 7. χιλίων καὶ σ . — σεγεστικῆς, prius ϵ in ras.
post. m. et prius σ ex α restit., ut vid. 8. σίσκια. 11. διτίω-
νες pr. m., sec. m. mut. in διασίωνες. — δαισιτιάται. 12. ἀση-
μότερα συνστήματα μικρά. 19. δὲ ἐν.

46, 1. καρνοῖς. 3. ω . 5. ἀγκῶνα, alterum α in ras., fort.
iam pr. m. 6. ἐνετικήν. 11. ἐκπεποιημένων pr. m., sed iam
pr. m., ut videtur, mut. in ἐκπεπονημένων. — πόλις. 12. οὐ-
ενδον. 13. τρεφομένων. 18. καὶ ante λιβύρνη sec. m. add.
20. μήδειαι pr. m., nunc rasura mut. in μήδεια. — ἄψυρτον.

47, 2. ἰσα. 3. ἥ pro ἡ. 4. αμματέων. 5. τὸν pro τῶν.
7. ν . 9. ἀνδρητριον. 11. ἐποίησεν νασίσκας. 15. πολλοὺς pr.
m., sec. m. mut. in πολλοῖς. 19. κέρκυρα. 22. σαρδιαίους.

48, 1. μεσογαίαν. 7. σκορδίσται, non σκορδίσκοι. 12. ῥι-
ζῶν. 14. δὲ post συνάπτει add. sec. m. 17. ἀταρεάταις pr. m.

49, 4. μνησθώμεθα. 11. ι . — ξ . 18. ἀσφάλτιδος.
21. ὡς εἰς ἀσφαλτον. — ποσιδώνιος. 26. βαλλιακὴ καὶ ὠραιὸν.

50, 1. πανάρμος. 2. ἰωνίου pr. m., rasura mut. in ἰονιον.
8. ἄναρος pro ἀνδρός. — ἐξίσης pr. m., sec. m. mut. in ἐξ
ῶν. 12. λ . 13. λέγει, non λέγειν. 17. ϕ . 19. δὲ deest.

51, 4. τῆς deest. 5. πλησίον. 8. ὀλιγορεῖτο. 12. νυφο-
βόλος.

52, 3. ἔ καίδεκα. 10. ποταμῶν ἐμβαλλόντων omissio verbo
οἶκεν pr. m., sec. m. post ποταμῶν inseruit οἰκούντες. 22. τρα-
γοδύται.

53, 1. τὸ pro τὸν. — ὑπ' αὐτὸ. 2. κοράλλοι. 3. μεδῶν.
5. αἶμον. 15. αἶμον. 16. δὲ exstat. 17. ὄρων. 20. σημειο-
δεστέρας.

54, 2. φ̄. — μιλησίον, prius ι in ras. post. m. 3. σ̄ν.
4. σ̄π. 5. χιλίους τ̄. 5 et 11. μηλισίων. 7. ὅπου ante ἱερὸν
add. sec. m. 8. καπιτωλλω. 15. βραίας. 19. ἔστι littera post ι
erasa. — κητιρίζεις.

55, 2. χιλίους καὶ φ̄. 4. post χώρα littera erasa est. 5.
σαλμυδισσῶ. 7. ψ̄. 8. κυανεῶν. 12. κ̄. 18. ἔ καὶ λ̄. 19. δὲ
ἐπλ. — τὸ βυζαντιῶ. — ἔ. 21. ξ̄. 27. ἰσχύσαν.

56, 6. καλχηδονιακῆς. 14. ἦδη pro ἡ δῆ. 17. ἀπεναντίων.
19. εἰς deest. 21. ἐπεὶ δ' ἡ, accent. grav. in ras. sec. m.

57, 2. τοῖς ὄρεσι τοῖς ἰλλυρικοῖς καὶ θρακελοῖς. 6. δ'
ἐστὶ. 9. μηλίσιος. 12. ὑπ' pro ἀπ'. 15. δρυοπῶν pr. m., cir-
cumfl. nunc eras. — λελέγων, λέγ in ras. sec. m. pro duabus
litteris. 18. καδμίαν. 21. σοίας, supra α rasura conspicitur.
23. κρινανὸς.

58, 1. καὶ οἰλλυριοὶ pr. m., nunc ὁ eras. 4. ἔχουσι deest.
10. μηλίσια. 21. κουρήτας. — πρὸς ἐσπέριον. 24. ὅπουντίων.
26. β̄ καὶ κ̄.

59, 3. ἐτοιμολογία. 17. ὁ. 19. ἔ δὲ καὶ ῑ. 21. τῇγραφῇ
τε, γ iam pr. m. inter scribendum restitutum est ex ν. — προσ-
ῆκει (circumfl.). 27. ἰγνατία, sed in marg. pr. m. duplex punc-
tum appositum est.

60, 1. ἔβρον. — μιλίων δ' ἐστὶν φ̄λε. 4. σ̄κ in textu,
σ̄π in margine scriptum est, utrumque pr. m. 6. ρὸη. 9. ἰγνα-
τία. 12. δὲ ἐστὶ. 13. λυγκιστῶν καὶ ἐορδῶν. 15. σ̄ξζ. 18.
πελάγη.

61, 8. αἶμον (circumfl.). 11. πλευράς. 25. τέτταρες καὶ
δεκα (sine acc.).

62, 11. χίλιοι καὶ τ̄. 15 et 22. κερκυραίας. 17. κασιώπης.
18. ποσίδιον. 21. νησίδες.

63, 1. νησίδες. — ἄξ ιαι, una littera post ξ erasa. 4. ὁ

non deest. — *θυμίαμις* pr. m., sec. m. mut. in *θύαμις*. 6. *ἐφίρα*.
8. *πανδόσια*. 11. *ξ*.

Lib. VIII.

93, 6. *τοπρογραφίαν* pr. m., nunc prius *φ* erasum est. 21. *μαλιέων*, non *μαλιαίων*.

94, 8. *παρνασόν*. 14. *μὲν* deest.

95, 2. *β*. 3. *δωριέων*, sed *έ* in rasura post. m. pro duabus litteris et *ω* ex *ο* eadem post. m. restit. 9. *στρατειάν*. 10. *διελέχθησαν* pr. m., sec. m. mut. in *διειλέχθησαν*. 19. *θάλασσαν*.

96, 3. *προσπεσοῦσα*, non *προπεσοῦσα*.

97, 1. *μ*. 2. *νίσαιαν*. 3. *ρ̄κ*. 4. *θαλάσσης*. — *θάλασσαν*.
6. *φ̄η*. 11. *ῶ*. 14. *φαίλιν*. 20. *ᾱῦ*.

98, 1. *δ*. 2. *ῦ*. 3. *χ*. 4. *ῥοις*. 6. *μ*. 11. *ἔστιν* deest.
12. *κεφαλῆνία*. 21. *τε* deest. 23. *σαλαμινιάται* (accutus, non circumfl.).

99, 8. *λαμβάνουσαι*. 10. *έ*. 16. *εἶτα ἐντεῦθεν*. 18. *βοιωτ*
pr. m. spatium post *τ* vacuo relicto, sec. m. add. *ίας*. 21. sec. m.
in marg. praebet ea quae Kramerus affert, nisi quod *που* post,
non ante *ἐκατόν* legitur.

100, 3. *στάδιοι ᾱ ρ̄κ δνοῖν δέοτες*, non *δνεῖν δέοντες*.
5. *θάλασσα*. 8. post *ἀντιπόρθμον*, ubi verba *γῆς* — *κόλπος*
omissa sunt, lacuna fere semidigitalis relicta est.

101, 3. *μεσηνίων*. — *μεσογαίαν*. 7. *τῶν* non deest.

102, 2. *παμίσον*. 15. *ἡ ῥωα* (sic!) sec. m. 16. *ἐξ ζ ἢ ἦ*,
ζ in ras. pr. m. 17. *ζ*. — *ἦ*.

103, 1. *μηνειὸς* in *μινειὸς* sec. m. mutatum est. 2. *δὲ* pro
τε. — *τοῖς* pro *τῆς*. 7. *τὸ* exstat. 8. *τὸ* deest. 10. *ἀρχαδικὰ*
pr. m., sed iam pr. m., ut videtur, tertio *α* eraso *η* positum et
ος infra *η* additum est.

104, 6. *ἔστι τις ἄκρα* pr. m., *δὲ* post *ἔστι* add. sec. m. —
ξ. 10. *ρ̄κ*. 13. *ἀποφθῆναι* pr. m., nunc *θ* eras. 14. *τὸ* pro
τὸν pr. m. 16. post *σημεῖον* lacuna fere semidigitalis relicta est.

105, 11. *τε* om. pr. m.

106, 19. *συκνωῶνα*.

107, 1. *μινύιον* pr. m., sec. m. alterum *ι* mut. in *ει*. 6. *σελ-
λίεντας*, nunc *α* mut. in *ο*. 18. *ολγαλιῆθεν*. 23. *μινυείου*, *ι*
(pro *η*) et *υει* in ras. post. m., *πηνειοῦ* (circumfl.) in margine
sec. m.

108, 2. ἐστι deest. 10. ἑκαστοι, οι (in ras.) et accut. post. m., eraso accuto supra α. — περὶ. — ἡμαθόεντα, sed prius α post. m. restit. ex ι, ut vid. 12. μεσήνιον. 13. φησὶ. 16. πιά-την. — τήν post καὶ deest.

109, 7 et 16. δ̄.

110, 3. τε deest. 4. δ̄. 7. ἀξιόλογον.

111, 3. ἱππώναξ. 4. πυρῶν. 12. ἑκαταλος, ος in rasura post. m.

112, 4. κυλλήνον.

113, 2 et 8. ἀλήσιον. 2, 5, 7. ἀλησιου. 12 et 17. θηλικῶς.

114, 9. αὐτὰρ, non αὐταρ. 10. post ὀφείλεται lacuna fere semidigitalis hiat.

115, 8. πιάτιν. 10. αἰγιαλός, γι in ras. pr. m. 12. ἱα-δάνου, sed ου in ras. sec. m. 15. ἐνθα. — ἐκ θαλάσσης στά-δια ρ̄κ, omisso ἐστὶ.

116, 2. στάδια ρ̄κ. 3. ἀχελώου, χε in rasura pr. m. — δ̄
στα δ̄ π.

117, 3. ἐπιτάνης pr. m., sed ε sec. m. expunct. 8. ἀρτε-μισεῖον. — τε deest. 18. ποσειδεῖν. 19. πλέον. 20. οὔτοι — σάμιοι om. pr. m., duplici puncto pr. m. post μακίστιοι posito.

118, 6. παμίσου. — μεσηνία. 12. παλλ pr. m. spatio va-
cuo relicto, sec. m. add. ακήν. 17. τῇ — διάστημα om. pr. m.

119, 2. ἡμαθόεντα, una littera post ο erasa. 4. τύπανσα non τυπάνσαι praebet sec. m. 5. δαλιῶν. 14. αὐτῇ. — θα-λάσσης. — μ̄.

120, 5. ἐφ αρμόττειν, una littera post φ erasa. 6. τὸ γ' ἀπέχεσθαι. 11. ἔλλως pro ἄλλως. 17. καὶ deest.

121, 1. μεσηνιας. 10. πύλωνα. 11. μεσηνίαν.

122, 2. δίφ ρω καὶ νίοῦν, post φ aliquid erasum est, sed hoc punctum vel linea quaedam videtur fuisse, non littera. 20. μεσηνιακοῦ, sed ακοῦ post. m. in spatio vacuo relicto, pr. m. in marg. duplex punctum appositum est.

123, 2. θάλασσαν. — μέχρι pr. m., sed πλησίον sec. m. supra add. — σαμι spatio vacuo relicto pr. m., quae in marg. ad hunc locum duplex punctum posuit, post. m. deinde add. κοῦ, sec. m. denique α supra add. 5. δαφδάνου, ου in rasura pr. m., ut videtur. 10. τε νέμονται pr. m., sed eadem pr. m.

mut. in τ' ἐνέμοντο. 18. τυφῶδες, non τυφώδης. 21. βαθεῖαν ὀχθὴν (non ὀχθὴν).

124, 4. προιτιδῶν. 7. θαλάσσης.

125, 3. ἀπέδειξαν. 4. non sec. m. omnia, quae leguntur inde a 125, 4 usque ad 128, 2, addita sunt, sed antiqua quadam manu, quae ex eodem codice videtur hausisse, ex quo prima manus nostrum codicem descripsit, pleraque ex eis, quae pr. m. propter magnum lacunarum numerum omissa erant, suppleta sunt. Quae autem ad hunc textum secunda manu partim in margine, partim inter lineas, partim in spatiis vacuis relictis addita sint, singulis locis commemorabo. ad 4. articulus ὁ ante λαρδάνης exstat. 6. ὥς — πόλις in marg. sec. m. 9. ποσειδειον. 10. θαλάσση et paulo infra θαλάσσης.

126, 3. λιγέ' — ἐστι καὶ ὁ (lin. 17) sec. m. scripta sunt in spatio vacuo relicto. 18. puncta sub φησὶ sec. m. addita sunt. — χαὰν. 19. ὅπου — ἀλπάσιον sec. m. in marg. 20. δὲ τῆς χάας sec. m. inter lineas. — verbum γενέσθαι post ἐνιοι iteratum, sed iam eadem antiqua manu expunctum est.

127, 3. ἡβῶμ' — τείχεσιν in marg. sec. m., antiqua manu verbo γράφειν subiciuntur verba ἀντὶ τοῦ φειᾶς χαᾶς παρ τείχεσι, quae excipit duorum digitorum spatium vacuum relictum; partim in hoc, partim in margine sec. m. addita sunt verba τῷ γὰρ τάφῳ — νέδα. 9. ὅτι linea sec. m. infra ducta deletum et eadem sec. m. post νυνὶ verba μὲν οὖν inserta sunt. 10. νεδέας. 11. κατιῶν. 13. ῥεῖ — καθάπερ καὶ τὴν sec. m. in spatio vacuo relicto.

128, 2. inde a verbis τὴν θάλασσαν in sequenti pagina denuo incipit primae manus scriptura. — ὁ ante ποιητῆς non deest. 3. ζ'. 7. τὸν μεσηνιακόν. 10. τῇ πυλι pr. m. semidigitali spatio vacuo relicto, in quo sec. m. add. ακῆ, sed iam pr. m. in marg. λιακῆ per ligaturam scriptum est, quam librarius in exemplo suo invenisse, sed non novisse videtur. — ἔστι δὲ καὶ πλατιμώδης pr. m., sed post. m. hoc mutatum est in πλαταμώδης. 11. πν στα' ρ̃ pr. m., sed κ post ρ̃ sec. m. add.

129, 6, 18, 22. ἀλπὺ. 12. δὲ νῦν λέγει θρύον. 18. μὲν om. pr. m.

130, 1. post πλείω parva lacuna hiat. 3. ad ἐπιτάλι duplex punctum pr. m. in marg. positum est. 6. τὸν pro τὸ, sed

ν iam pr. m. expunct. 10. *περὶ τοῦ* pr. m., sed fort. iam pr. m. mut. in *περὶ τῇν*. 12. *μεσηνιακῇ*. 16. *λητοῦς*, ου in rasura sec. m. pro una littera, ut videtur η. 19. *ἄντρωνα*. 20. *δρυμῶδες χώραν*. 22. *πόλιν*, accent. et ν (in ras.) sec. m. — *λακωνικῇν*, *ικῇν* in ras. sec. m., praeterea rasura cernitur supra ω, in margine duplex punctum exstat, pr. m., ut vid. 23. post *πτολίεθρον* parva lacuna hiat.

131, 1. *τὸ* ante *τῆς* non omisit sec. m. 4 et 11. *μεσηνιας*. 5. *οιχάλις* pr. m., sec. m. mut. in *οιχαλία*. 8. *μουσικῇν*, *ικῇν* post. m. in spatio vacuo relicto, in margine duplex punctum

fuit, nunc erasum. 10. *νέστορα*. 14. *θαλάσση*. 15. *ἴστα*. 23. *περὶ*.

132, 3. *γὰρ* ante *δὴ* exstat. 5. *θάκην* pr. m., sed ι ante θ sec. m. add. 8. *θοῆσι*, θ in rasura post. m. 10. α supra *κορινθικοῦ* non sec., sed pr. m. add. 12. *κάμπτεται*. 13. *ἰθ ἀκης*, lit. post θ et accent. supra η eras., accent. supra α post. m. add. 15. *κεφαλλήνων*, *ων* (in ras.) et accent. post. m., *ιακὸν* sec. m. supra add., in margine duplex punctum pr. m. appositum est. 17. *ἐπινοήσει*. 18. *ἐνεχθῆναι*. 24. *ἰθάκη*, *άκη* sec. m. in spat. vac. rel., sed in marg. duplex punctum pr. m. appositum et *θάκη* per ligat. scriptum est.

133, 3. ὦ. 10. *περὶ* — *πολέμου* om. pr. m. 12. *ἦρα* pr. m., spatio vacuo relicto et *κλέους* sec. m. add., supra α rasura cernitur; praeterea duplex punctum in margine pr. m. appositum. — *ἐκλειφθεῖσαν*, alterum *ει* in ras. post. m. 14. *ὄντωνηλεῖ*, sed *ει* sec. m. script., et ν supra ν add. post. m. 16. *ἐπεριφάνως*. 17. *πύλοις* pr. m., sed iam pr. m. ι post λ supra add. — *οῦν* deest.

134, 1. *οἶος τ' ἦν*. 3. ν̄. 4. *τόσα*. 5. ρ̄ καὶ ν̄. 7. *ἡλασάμεθα*, sed ηλ in rasura post. m. pro una littera (spir. len. iam pr. m.), et eadem post. m. σ supra ε add.; in marg. sec. m. add. *ἡλάσαμεν*. 11. *ἐφόδον*, ε in rasura pr. m. 13. *πλή*, non *πλήθη*. 16. *μυνύκιον*.

135, 2 et 24. *μεσηνιακὸν*. 18. δ̄. 20. τ' deest. 21. *μεσήνης*. 22. *ἔξορμῶ* pr. m., quae etiam duplex punctum in marg. appositum; post. m. add. *σι*. 27. *χρεοκοποῦντες*, non *χρεωκοποῦντες*. — ὥς pro ὥστε. 28. *νέστο* pr. m. spatio vacuo relicto, post. m. mut. in *νέστωρ*.

136, 6. *μεσηνία*. 10. *τῇ μεσηνίας*, sec. m. mut. in *τῆς μ*.
19. *τὸν* pro *τοῦς*. 20. *τ̃*. 22. *θάλασσαν*.

137, 1. *φ υρήλατος*, littera post *φ* — ut vid. *λ* — erasa,
ante *φ* iam pr. m. add. *σ*. 15. *ποιῖεν*.

138, 1. *παρακαλεῖ*, non *προκαλεῖ*, pr. m. 10. *ὀλυμπιάσιν*.
13. *ῥακλέως*. 14. *τροίαν*. — *μ̃*. 15. *ῥ*.

139, 3. *ῥαράκλῃς* (dupl. punct. in marg. appos.) pr. m., sec.
m. *εα* add. supra *ῥς*. 6. *ῥ ῥ' καὶ κ̃*. 10. *οὐθ'*, *ου* in rasura
post. m. 13. *δ̃*. 14. *τε* pro *δὲ*. 16. *πισάτις*. 21. *ᾠφέιλε*. 22.
ἀεθλοφόροι. 24. *ῥ καὶ κ̃*. 25. *τὴν οἱ* pr. m. digitali fere
spatio vacuo relicto, ubi sec. m. inseruit *κλειαν*; in margine
pr. m. ligatura apposita est haud facile definienda. — *ἀπὶ*
λαβόντες.

140, 4. *μεσηνίων*. 6. *μεσηνίους*. 7. *μεσῆνης*. 14. *πισάτις*.
20. *διατεθρίλληται*. *λ*

141, 2. *πισάτην*. 3. *πο* (i. e. *πόλει*). 6. *οὔσης* pro *οὔσης*.
9. *στησίχορος δὲ καλεῖ*, sed *ς* iam pr. m. restitutum est pro
genuino *ν*. 19. *ὁ* deest.

142, 1. *ἐνιπῆο θελιοιο*. 4. *τῆς* deest. 6. *μ̃*. 7. *δὲ* deest.

143, 7. *ὑπώρ*, lacuna relicta, pr. m., post. m. add. *είας*; in
marg. pr. m. dupl. punct. appos. — *πισάτιδ* pr. m., *ος* in spa-
tio vacuo relicto post. m. add. 8. *πισάτις*. 13. *ἰδρύσθαι*. 15.
ἐπειάν τὲ καὶ πλοαντον pr. m.

144, 11. *ἐπείον*. 17. *ἐπείους*. 19. *τε* pro *δὲ*. — *ὀξύλον*.

145, 13. *ὀλυμικον* pr. m., quae in margine duplex punctum
apposuit. 23. *πισάτιν*.

146, 1. *τὴν* deest. 8. *μεσῆνη*. 9. *μεσῆνην*. 12. *μεσηνίας*.
— *τῶν* deest. — *ῥακλειδων* (sine accentu). 14. *μεσηνίων*.
15. *μεσηνιαχοῦ*. 17. *μεσηνιακῆς*. — *ζ̃*. 18. *ἀγα* pr. m., *μένων*
in spatio vacuo relicto post. m. add., in marg. pr. m. duplex
punct. appos. 19. *ἐνόπιν*. 20. *ἄνθειαν*, sed prius *ν* iam pr. m.
expunctum est. 23. *φυρῶν*.

147, 2. *μεσηνία*. 4. *ζ̃*. 6. *μεσηνιακή*. 9. *εὐρυμέδοντος*,
prius *ο* (in ras.), *ν*, *ος* post. m. 10. *τοῖς* deest.

148, 2. *τ̃*. 3. *ἐκπολιορκιθέντας* pr. m., sed iam pr. m., ut
videtur, alterum *ι* mut. in *η*. 5. *ῥ*. 8. *μεσηνίων*. — *πύλον*,
ο in rasura post. m., in margine dupl. punct. pr. m. 11. *ζ̃*.

12. ἀγα pr. m., μέμνων post. m. in spatio vacuo relicto, in marg. dupl. punct. pr. m. 14. ἀπτικὸν pr. m., sed α iam pr. m. supra add. 16. ἔστιν deest. — μεσηνιακοῦ.

149, 2. λεύ τρων et 7 λεύ τρον pr. m., unius litterae spatio vacuo relicto. 10. φοράς. 11. ἔχειν pr. m., nunc ν eras. 12. ποι-άσση, non ποιήσση. 13. τινὸς deest.

150, 1. ἀγγλλει. 2. πηδα pr. m. spatio vac. rel., in marg. punct. pr. m. 11. πόλιν. 12. ad ταινέδου punctum pr. m. in marg. appos. 14. βαθύλειμον, ον in ras. post. m. 15. πόλιν.

151, 4. θαλάσσης. 10. δ' ἐστὶ τῶν ἐντὸς Ἰσθμοῦ ποταμῶν. 11. ρ̄. 12. μεσηνιακοῦ. 13. μεσηνίων. — σταδίων δ' ν'. 16. μεσήνιοι.

152, 1. μεσήνην. 2. ε. Ceterum codex textum praebet a Kramero allatum, nisi quod pr. m. scriptum est στενίχλαρον — λαμίτιν — μεσηνίους — τοὺς δοριεῖς πάντας εἰς, et in eis quae sec. manus exhibet, τοῦτο δὲ καὶ τοὺς δοριεῖς legitur.

153, 5. μεσηνίων. 9. τὸν δημήτριον pr. m., post. m. mut. in τὸν δημητριου. — παρακελευόμενον pr. m., post. m. mut. in παρακελεύόμενος. 13. εὐκερίαν pr. m., sed iam pr. m., ut vid., ε expunct. et αι supra add. 15. μεσήνην.

154, 1. τὸν pr. m., nunc ν eras. — μεσήνιοι. 3. μεσηνίας. 4. ὅποι pr. m., sec. m. mut. in ὅπου. 5. μεσηνίων. 7. τῇ non deest. 8. μεσηνίων. 13. στρατηγ pr. m. spatio vacuo relicto. ad 14. puncta sub ἔξ prima m., cetera puncta sec. m. add.

155, 7. ὥστε ἦ. 10. ἐπέτατ παρ' pr. m. parva lacuna relicta. 13. post μεσήνιοι parva lacuna hiat. 16. χωρ pr. m. parva lacuna relicta. — ἐκλελειμένης. 18. ἔξω pr. m. 19. Ἰ'.

156, 4. μεσηνιακὸν. 6. ρ̄λ. 7. μεσηνιακῶ. 9. μικρὸν pr. m., sed α supra ι iam pr. m. add. 11. μεσηνία. 14. φάρις. — πόλ pr. m. spatio vacuo rel., in marg. punct. pr. m. appos. — ἔδαφος (sine acc.). 19. ταιναρ pr. m. spatio vac. rel. 20. τοῦ deest. — ποσειδ pr. m. spatio vacuo relicto. 21. κερβ pr. m. spatio vacuo rel. — ἀναδθῆναι pr. m., post. m. χ pro δ pos. 22. pr. m. praebet ἐντεῦθε διαρμά ἐστὶν εἰς πᾶχυνον πρὸς δύσιν.

157, 2. σικελ pr. m. spatio vacuo relicto. 3. δ' χ̄. — δ'. 6. post μαλεῶν, ubi exciderunt numeri, pr. m. lacunam reliquit. 7. μ̄. 14. μαλέας, ε in ras. post. m. — εἶτα ἀσίτη. 15. σ̄ καὶ

μ̃. 17. ἀκ αἰων pr. m. unius litterae spatium post κ relicto, in margine punct. pr. m. appos.

158, 3. πόλ pr. m. parva lacuna rel. 9. ν̃ καὶ ρ̃. 18. δ̃ deest.

159, 2. ὕων pro ἰων. — φ̃α̃.

160, 6. σπαρ. 9. πωλήσαι. 11. ὑπόσπονδον ἀπελθεῖν.

161, 6. σπαρτ pr. m. lacuna relicta. 10. ὄρων pr. m., nunc rasura corr. 12. ἄγιν.

162, 3. λακῶνον. 11. ποιητοῦ, ι rasura restit. ex η, ut videtur. 13. ἀχαῖκοῦ. 17. post καλουμένην parva lacuna hiat. 21. θαλάσσης.

163, 2. λειτουργειῶν. 6. χρέος pr. m., sec. m. supra ος add. ὦν. 7. τὴν τηναύτην pr. m., sed, fort. iam pr. m., corr. 14. ἰδρύσθαι. ad 17. post ἐδυνάστευσαν lacuna fere semidigitalis hiat.

164, 9. μεσηνιακῶν. 14. μεσηνιακὴν. 17. ποιμήσιν pr. m., sed iam pr. m. η mut. in ι. 18. πνοιαισι.

165, 1. μεσηνίαν. 4 et 5. μεσηνίας.

166, 12. κοφυρὴ τινὰς pr. m., sec. m. mut. in κοφυρὴν τινὰ. 15. μετὰλλων. 18. λέγων. — μεσηνία, post hoc verbum parva lacuna hiat.

167, 1. μεσῆνη. 2. ὀρτιλοχοιο (sine acc.) pr. m. 3. μεσηνία. 7. μεσῆνη pr. m., sed iam pr. m. alterum σ supra add. 8. ὀρσιλόχον. 11. μεσηνίας. 16. μενελαον, υ in ras. sec. m. 21. εἰς. — ἐς. — post πύλον lacuna semidigitalis hiat.

169, 2. ἄργο pr. m. spatium vac. rel., in marg. dupl. punct. pr. m. 4. ἐωθινώτερον pr. m. parva lacuna relicta. 6. ἄργο pr. m. spatium vacuo relicto. 21. θαλάσσης. 22. μ̃.

170, 2. μυθώδ pr. m. parva lacuna rel., in marg. punctum λ pr. m. appos. 4. σπη. 5. λαβύρινθον pr. m., nunc rasura corr. 7. ὁ deest. 10. πολλὴν pr. m. parva lacuna relicta, in marg. punctum pr. m. appos. 11. λ̃. 16. θαλάσσης. 19. μ̃ε. 20. ubi verba ἀπὸ — ὀκτακόσιους omissa sunt, pr. m. in marg. punctum apposuit.

171, 1. διολκός, 20. ἀχαῖκόν, non ἀχαῖκόν. 28. τῆς pro τοῦς.

172, 10. σύμπαντα. 12. συνέδραμ pr. m. parva lacuna relicta. 14. κάρας.

173, 13. ἵπεται λαγγόν υἱὰς ἀχαιῶν pr. m.

174, 2. προΐαψ pr. m. 7. ἐλέγχιστος, ἐλέγχιστον in edit. Kram. sine dubio typographi errore exortum est. 10. ἐρασινος pr. m., supra ε rasura cernitur. — οὗτο δέ. 11. λ lacuna relictā pr. m., sed in marg. pr. m. ligatura addita est librario ignota, quae significare videtur λαμβάνει. 13. ἥρακλῆος. — τοξεί-
μασι, σι in ras. post. m. pro tribus litteris, ut vid. 16. ἐρασινόν.

175, 6. παροιμ' pr. m. parva lacuna rel., in margine pr. m. dupl. punct. appos. 14. δ' ἀκρόπολιν.

176, 4. ἴσον pro ἴασον. 24. ν̄ σταδ', ν in ras. pr. m.

177, 11. ἀγα pr. m. spatio vacuo rel., sed in marg. pr. m. ligatura apposita est, quae significare videtur ἀγαμέμνωνος. 12. τὰ πεινωθῆναι. 17. τοῖς μυκηναίων, sed ν et ω in rasura post. m. 22. post τε lacuna fere digitalis hiat. 24. οἱ τ' ἐχά-
γιναν.

178, 4. ζ'. 7. ἐπώνυμός ἐστιν. 9. ἱβ σταδ'.

λ

180, 1. πο. 3. τεθρύλληται.

181, 2. θαλάσσης. 6. ἀλαξασθαι. 11. ζ'. 12. ἐρμία. 19. ὥς (non ὅς) pro ὧ. 21. ταῖς deest. 22. ταῖς παρακλησίαις, non παρακλησίαις.

182, 3. ὁμώνυμος pr. m., sed iam pr. m. corr. 5. ἀλικαρ-
νισόν. — post ἔκτισεν lacuna semidigitalis hiat. 7. ἡ deest. 8. κάρας. 12. ἀσκληπ pr. m. spatio vacuo relicto, in margine dupl. punct. pr. m. 15. τρίκη, τ in rasura pr. m. 16. κόλπον
καὶ τόν.

183, 1. ε̄ καὶ ι. 2. θάλασσαν. 7. οἷτέ τινας.

184, 4. σταδ' ρπ'. 6. πελοποινήσ pr. m. spatio vac. rel., in marg. dupl. punct. pr. m. 7. ρ'. 12. πᾶσιν ἐστί. 15. αἱ pr. m. digitali lacuna relictā, in marg. pr. m. dupl. punct. et li-
gatura, quae significare videtur αἰακοῦ.

185, 1. οἰνώνης. 2. ταῖς δελεύθερες. 4. ἐπάκισαν. 7. ἀρχ pr. m. spatio vacuo rel. 12. ἐμπολιν pr. m., sed iam pr. m. ι
mut. in η. 15. αὐλίδ pr. m. spatio vacuo rel. 18. τροιζῆνά
τε ἡιόνας τε. 21. θέσπιαν. 25. ἀκαρνα pr. m. spatio vac. rel.,
in marg. punct. pr. m. appos. λ

186, 3. τ̄ πρὸς τ̄. 9. ὄρους. — κρεωπο. 11. τᾷ post
ὄρει deest.

187, 1. τῶν δὲ κατὰ. — πελοποννη pr. m. lacuna rel., in marg. dupl. punct. pr. m. 11. συστήματα. 20. σικυῶν. 21. ὑπερηστ. 22. ἰδ' ὃ αἶγιον. 27. ἡρακλέος.

188, 4. τοὺς post καὶ repetitum est. 7. εἰς pro ὧς. 10. ἰφριγ pr. m. lacuna rel., in marg. dupl. punct. pr. m. — ὄρε. 16. νεμειαι pr. m. lacuna rel., in marg. punct. pr. m. 18. σταδ' ῥκ. — π.

189, 8. καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀσίας ἐ. 14. ἰσθμικὸς, non ἰσθμιακός. — ὄχλους. 16. δ.

190, 1. ἐκαρπῶς το pr. m. duarum litterarum spatio vac. rel., in marg. dupl. punct. pr. m. 4. ὀλυμπιάσιν. 20. συμ pr. m. digitali lacuna rel., in marg. dupl. punct. pr. m. 22. λ.

191, 1. μ. 4. δυνατὸ pr. m. unius litterae spatio vacuo rel., in marg. punct. pr. m. 6. σταδ'. 14. φρεα.

192, 3. ἐλικῶνι, sed ῶνι sec. m. add., praeterea post κ supra lineam rasura cernitur, in marg. dupl. punct. pr. m. 5. λευκολλίθω πεπεισμένον. 8. νιφοβόλα. 17. ὃ σταδίων.

193, 2. κατοικία οὐ πολλή (ἔχον deest). 3. ἱβ. 5. ἦων (sine acc.). 8. πεγχαραιῶν. 9. ολμιαί. 11. δ' οἰνόη. 15. ἐρμονικῶ. 16. τῷ pro τὸ pr. m., sed iam pr. m. corr. 20. ἦν pro ὕν pr. m., nunc rasura corr. 22. ἐξαίρεσ pr. m. spatio vacuo rel., in margine dupl. punct. pr. m. 25. συνεπακολουθῇ pr. m. spatio vacuo relicto.

194, 1. τε deest. 7. οἰδίπ pr. m. spatio vac. rel., in margine dupl. punct. pr. m. 17. στρατείας. — κατέπτο pr. m., sec. m. supra add. σκα.

195, 11. εἶτα ἀποδώσων. 19. οὐδ' ἕνα.

196, 10. παρρέοντι. 12. κριάπια. 17. λ.

197, 3. τανάγρας. 4. πρᾶσωπίονες. 5. φλιόνες. 10. θαλάσσης. 11. ἱβ. 19. ἃς λέγει ὁ ποιητής.

198, 7. δυναστεύοντα, non δυναστεύσαντα. 11. αὐτοῦ. 14. λακεδαίμονιαν. 15. κληθῆναι. 17 et 18. δ. 24. αἰγιαλοῦ, non αἰγιαλείας. 26. ἱβ.

199, 4. πελοποννήσ pr. m. parva lacuna rel., in margine dupl. punct. pr. m. 13. ὠγυγούλου. 14. διετέλουν, non διετέλεσαν. 21. δ. 23. ἱβ. 24. κύματα.

200, 17. ἐστήκοι. 18. δικτιεῦσιν. 19. ἱβ. 26. supra ποσειδῶνος punct. et in marg. dupl. punct. pr. m.

201, 3. post *θητταλικῆς* cum praeter consuetudinem librarii lacuna fere digitalis sit, elucet hoc loco excidisse nonnulla. 8. *χειροτονειθῆναι*. 12. verbum *ἐλευθερωθέντας* digitalis fere lacuna excipit, exciderunt igitur nonnulla. 14. *μεγαλοπόλις*.

202, 6. *τῶν τόπων*. — *ιβ*. 14. *ὃ κουν*, sed *κ* sec. m. ex v restitutum et post *ω* littera *ε*, ut vid., erasa est. 15. *μερίδων* deest. 16. pro *ἐνοικοῦντες* pr. m. praebet *ἐνοιητ*, in margine dupl. punct. pr. m.

203, 2. *ἀπέχ* pr. m. spatio vacuo relicto, in marg. punct. pr. m., post. m. add. *ον*. — *μ*. 3. *π*. — *αἰγαίς* bis scriptum, sed prius *ια* pr. m. expunctum est. 4. *δ' ὠλένω*. — *αἰτω*. 19. *δουῖν*. 22. *ιβ*. 23. *ζ' καὶ η'*. 24. *σταδ' ξ*. — *θαλάσσης*.

204, 3. *αἰγίου* pr. m., sec. m. *ῶν* supra *ίου* add. 4. *μεγαλοπολίτιν*. 6. *τῆς θαλάσσης*. — *μ*. 14. *ἐπιλέγ* pr. m. spatio vacuo rel., in margine dupl. punct. pr. m. 19. *συνήεσαν*, non *συνίεσαν*. 20. *αἰγιαλῶν*, alterum *α* in ras. post. m., eadem post. manu alterum *ι* expunctum est.

205, 11. *σταδ' μ*. 16. verbum *στρατός* parva lacuna excipit, unde concludendum videtur, hoc loco excidisse nonnulla.

206, 7. *μωρησιακῆς*. — *φαράται*. 11. *ᾱ*. 15. *σταδ'*. 16. *ἔ καὶ ι*. 18. prima syllaba verbi *τοιούτοι*, quae ultima est huius versus, rasura restituta est ex *τον*, in marg. pr. m. dupl. punctum appositum et additum est *του*.

207, 1. *μεγαλόπολιν*. 2. *ἡ μεγαλόπο*, prius *ο* in rasura pr. m. et accent. accut. supra *α* eras. 8. *ἀκαρνανῶν*. 16. *ἐπι* (sine acc.), non *ἔτι*. 17. *τῶν ἐπὶ* pr. m., sed iam pr. m. *δ'* supra add.

208, 7. *ἐράσινον*. 11. *ν*. 13. *ἐπισχεθέντα*. 15. *φο* pr. m. spatio vacuo rel., in marg. dupl. punct. pr. m.

209, 1. *πέδων* pr. m. 4. *ἐρασινόν*. 7. *σπόγγους*, sed *σ* ante *π* sec. m. insert. et *γγ* in ras. sec. m. script., pr. m. videtur praeuisse *πόννους*. 3. *φενέον*. 13. post *ἀτόπως* lacuna fere digitalis hiat; sec. m. in marg. praebet ea, quae Kramerus affert, nisi quod *καὶ* deest.

210, 9. *ἀχαΐας*. — *μεσσήνης* pr. m., sed prius *σ* iam pr. manu expunctum.

Lib. IX.

211, 9. *χερρονήσου*. 13. *τὴν φακίδα*.

212, 2. *ὄρων*. — *ἄκρον* in spatio vac. rel. sec. m. scriptum est. 6. *κρισσαίου*. 7. post *ἀττικῆς* decem fere litterae (sine dubio eadem illa verba *καὶ τὰ ἐξῆς*, quae in ceteris codicibus decurtatis leguntur) erasae et in hoc spatio initium eorum, quae ommissa sunt, sec. m. perscriptum est.

213, 11. *περὶ τῶν σταδίων* (*καὶ* non exstat). 12. *Ἣ καὶ Ἔ*. 19. *ἔχουσα ἔχουσαν* pr. m., sed puncta sub *ἔχουσαν* posita sec. m., ut videtur.

214, 1. *θαλάσση*. 5. *τῆς* deest. 6. *ἀμφιθάλασσον*. 7. verba *τῆς λεχθείσης* desunt. 13. *παραπέμπομεν, non παρεπέμπομεν* sec. m. 15. *ἀπολιποῦσαι*. — *θαλάσση*. 20. *τοῦ* ante *σκείρωνος* deest. — *τῶν* deest.

215, 4. *νισαία ἐστὶν ἐπίνειον*. — *μεγάρων* pr. m., alterum ε sec. m. expunctum. 9. *ἀλλὰ ἀθηναίους*. 15. *σημαίνει δὲ*. 19. *καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ὀρίων*. 20. *οἱ* ante *Ἴωνες* non exstat. 22. *κρομυνωία*. 25. *τὰ* ante *μέγαλα* sec. m. additum est.

216, 3. *διότι* pr. m. 4, 5, 9. *δ*. 11. *ὥρισεν ἐμοὶ μὲν ἀκτὰς· τῷ δὲ λύκῳ κ. τ. λ.* 14. *ἐξαίρει*. 15. *πρὸς νότου*. 16. *γίγαντας*, littera post *ι* erasa. 23. *μεσήνης*. 24. *ἀθηναίων, αι* in rasura sec. m. pro una littera.

217, 3. *μεσίγη*. 20. illam, quam Kramerus affert, lectionem praebet pr. m., sec. m. codicum *η ο* lectionem in marg. addidit.

218, 10. *μὲν* deest. 12. *κυχριόδης, non κυχριώδης*. 13. *ὑπο* (sine acc.) priore loco. 14. *δήμητρον*. 16. *δ' ἦ*. 17. *τελαμώνιον, ιο* in ras. post. m.

219, 10. *ἄγῃ*. 12. *φάλαγγες, γγ* in ras. sec. m. 20. verba *πλήξιππον ἐσταότ'* om. pr. m. 22. *πολύμιτις*. 24. *ἐπ' ι* littera post *π* eras.

220, 1. *αἰάντεσι*. 6. *αὐτοῖς* ante *οὕτως* non exstat. 8. *τριπόδας*. 10. verba *καθ' ὃ* — *κεῖται* om. pr. m. 12. *δὲ, ε* in rasura sec. m. 17. *ἔθνους* pr. m., *ν* sec. m., ut vid., expunct. — *δὲ* pro *δὴ*. 19. *σαλαμι* pr. m. spatio vac. rel. 23. *ἱκτινος*.

221, 2. *διστάσιος* pr. m. 3. *ἦ* ante *φυγῇ* non exstat. 4. *δὲ* deest. — *φαρμακοῦσαι* pr. m., sec. m. σ supra add. 7. *ὁ κορυδαλεῖς*. 9. *πειραιῶς, non πειραιέως*. — *ἀτλάντη*, prius *τ* in

rasura pr. m. pro duabus litteris. 13. χειρρονησίζων. 20. ὕ. 23. μ̃.

222, 9. πολλίδος. 10. ἰκτινος. 11. ἡ ἀθῆναι. 14. ὀρῶν pr. m. 15. τι om. pr. m. 16. θήσειον. ad 17. ξοάνου, non ξοανοῦ.

223, 1. δὲ ὁ. 2. βυβλία. 3. τὸ δ' ἀνάλογον — χώρας om. pr. m. 5. τῶν ρῶ δῆμων. — προς (sine acc.). 8. ἀφίδνα. 18. καὶ θησειον καὶ τὸ λύκειον· καὶ αὐτὸ τὸ ὀλύμπιον· ὅπερ κ. τ. λ.

224, 6. ἐξετάζει. 8. ἀττικὴν pro ἀκτικὴν. 13. διότι pr. m. 18. ὁ deest.

225, 12. θαλάσσης. 14. ἱβ. — ὀνόματι. 15. ἀφίδνα. 16. ἀφίδνας. — βραύρων, β in rasura pr. m. 17. σφῆττος. — φάληρος sec. m. insertum est. 18. τὰς νῦν pr. m. — ἱβ.

226, 2. ὕ. 3. Ἣ. 13. τῶν θεοφράστου. — γνώριμον. 19. τ̃. 22. ἐπιπεσῶν pr. m., nunc ras. circumfl. mut. in grav. 24. τὸν ἀριστίωνα — βιασάμενον om. pr. m. 29. ἀλμοίσιον. — ἔξωνεῖς.

227, 3. μακρὰ om. pr. m. 4. ἀστυπάλα pr. m., sec. m. post λ supra add. ε. 6. καὶ primo omissum, sed iam pr. m. supra additum est. 9. περσ pr. m. spatio vacuo rel. 11. ἐρετμοῖσι. 13. ἄποθεν.

228, 3. στειρέα. 4. Ἄλα! — Ταυροπόλου om. pr. m., sed εἶτα pr. m. ante μυρρινούς add. 17. ἐν μεθορίῳ ἀττικῆς καὶ βοιωτίας.

229, 1. ξ̃. 2. σταδίων, non σταδίους. 4. versus integri exstant (etiam verbum ἔπλεον). 8. μίξιν. 10. ἀπὸ τουνλιου pr. m., sed iam pr. m. τ mut. in σ. 12. τ̃. — ἀλλὰ — μὲν om. pr. m. 13. δὲ ἐν. 16. ἔ τι littera ante τ erasa. 17. ὕμηττίας, non ὕμηττείας. 19. ἀργύρεια.

230, 9. ἔ τι δὲ. 10. ἄστεως. 15. καὶ — ἐθνῶν om. pr. m., sec. m. in margine add. omisso περὶ. 17. ἐλέγομεν — δευτέρα δ' ἐστὶν om. pr. m., sec. m. in marg. add. — λέγομεν (non λέγωμεν) sec. m. 18. θεσσαλονίκης sec. m.

231, 3. ἡ ἐπὶ μεγαρίδι sec. m. 10. ὅτι ἡ βοιωτία pr. m. 11. θαλάσσης ἐπὶ θάλασσαν.

232, 1. ἐλάττω. 9. τὴν ante ταναγρικὴν non deest. — δ' deest. 11. τῆς νήσου. 16. παιδία. 17. μὴ δὲ. 20. συνέβη post θηβαίους add. sec. m. 21. δ' εἶναι.

233, 2. διότι pr. m., sec. m. δι expunct. 18. πάντα, non

ἅπαντας. 25. ὁ ὑπὸ. 26. παρνασσόν, non παρνασσόν. 27. θράκας.

234, 6. χρηστικισαμένους. 13. verba περὶ τῶν γυναικῶν τῶν δικαστῶν sec. m. in marg. scripta sunt. 18. γὰρ post αἱ (sine acc.) sec. m. adí.

235, 2. ἐκ δὲ τούτου. 4. προστάττοι, προστάττει omnino non exstat. 6. δωδώνην, ην in ras. pr. m.

236, 9. ξ̃. 11. μ̃. 13. λ̃. 16. γρύλου. 20. ν̃. 21. τὸ ναί-σταθμον. 23. ὁ.

237, 3. αὐτοῦς (apud Kram. o typographi errore omissum est). 5. νύκτα, κτα in ras. pr. m. 7. ἐφύπους. 10. ἀναιρεθεῖναι. 11. μεταβάτου pr. m., nunc rasura prius τ in γ mutatum. 12. κακούργον. 18. παριόνες. 20. ταναγκική, ι in ras. pr. m. — τανάγκριοι pr. m., sec. m. mut. in ταναγκριαλοι. — ἐκ — ἀμφιάρειον om. pr. m.

238, 3. μυ καταληττόν (post υ et supra rasura), τα iam pr. m., ut videtur, expunct. 4. ἔρημον. 6. δῆμον, μ in rasura pr. m. 8. ἄρματα. 14. βοιωτικοῦ. 15. ἐν τῇ μάχῃ om. pr. m.

239, 7. omnia, quae habentur inter τανάγρα et καί, desunt; post τανάγρα lacuna fere semidigitalis hiat.

240, 1. ὕρριεύς. 4. κιθαιρῶ pr. m. spatio vacuo relicto. 5. ὕρριέων. — δὲ deest. 6. ὕσαι· οἱ δ' ἐξαντῆς ὕσιόται. 7. ἰώνιδι. 8. ἐλαιὼν δὲ κόμη. — ἐλεῶν, non ἐλαιὼν. 11. βοιωτικῆς, sed α iam pr. m., ut videtur, ante κ supra add. 18. τοῦ deest.

241, 1. ρ̃κ. — verba τῶν ἄλλων — ὀρόβιαι om. pr. m., sed post ἀπὸ δὲ spatium trium fere versuum vacuum relictum est. 3. ἀθηδονία. 4. μεσάπιον. — ἐστὶν deest. — μεσάπου. — τὴν deest. 5. μεσαπίαν. 8. πλησίον δὲ ἀνθηδόνος. 9. τῆς βοιωτίας om. pr. m. 16. quae post νεῶν leguntur usque ad νῦν om. pr. m. duplici puncto post νεῶν posito et lacuna fere digitali relicta.

242, 5. χρῖσσαίω. 6. φνράς, non φηράς. 7. ἄρμα, i. e. in hoc codice ἄρματος. 8. μυκαλησσ pr. m. spatio vacuo relicto. 10. νύσα. 14. νότον et ἄρκτον pr. m., sec. m. mut. in νότον et ἄρκτον. 16. τοῖς post καί deest.

243, 1. μὲν (pro δ') item ut τὰ δὲ ante καί sec. m. in margine add., pr. m. praebet Kramerii textum. 7. τῆς pro τοῖς.

9. πόλλεις. 11. πεζέ εσθαι, una littera crassa. 12. τοτὲ μὲν — τοτὲ δ'. 15. ὑπερχύσεως, alterum υ in ras. sec. m.

244, 3. ἐλεῶν. — ἐλέειον. 4. ἰδρῦσθαι. — πάντα pro ταῦτα. 8. ὥστε καταποθεῖναι κινδυνεύειν. 12. Ἰ. 15. θαλάσση. 17. κηφιδός. — θάλασσαν. 19. πλὴν — πόλεων om. pr. m.

245, 3. ἐνεψυγμένων. 5. καὶ ἀκέκροπα pr. m., verba θήνας — οἰκίσαι igitur om. pr. m. 7. ὠγγυίας, alterum γ in ras. post. m. 13. ἀφ' ὧν ποιήεντ' ἄλλαρτον ὁ ποιητὴς λέγει. 18. κηφισός. 20. ἐπὶ.

246, 6. quae post πλησίον usque ad ἐμβάλλει leguntur, om. pr. m. 8. π̄ καὶ τ̄. — δ' ἐκρύσεις. 9. κηφισόν. — in eis, quae leguntur post χάσματος, pr. m. prorsus cum cod. l con- cinit, digitali spatio post χάσματος vacuo relicto; sec. m. in marg. textum restituit, sed μεταξὺ ante κειμένων non exstat.

247, 2. κηφισίδι. 3. λίμνην (omissis verbis οὐ γὰρ) οὐ τὴν κοπαίδα λέγει ὡς κ. τ. λ. 4. τῇ προσώδω. 10. βοιωτική. 15. ἐν initio versus post. m., ut vid., add. — θηβαΐδῃ. 17. τοτὲ μὲν. 20. τοτὲ δὲ. 21. ὕλα. 22. ὁ τυχίος, nou τύχιος.

248, 2. οὐδ' ἐνταῦθα, spiritus lenes supra ε in ras. sec. m. positi sunt. 3. quae leguntur inter μετεπέμπετο et χαλεπόν, om. pr. m., lacuna semidigitali relicta et verbo φησιν post χαλεπόν addito. 10. θάλασσα. — quae inde ab ἐκείθεν usque ad εἰρήκαμεν leguntur, om. pr. m., digitali lacuna rel.

249, 6. τῶν deest. — ν̄. 9. δυσόικοιτος, inter κ et ο rasura cernitur. — ῆ deest. 15. σικνωῖν pr. m., sed ras. prius ν mut. in υ. 17. ἐτέωνος. — σκαφλαί.

250, 2. πότνια pro πότνιαι. 7. ὑπὸ βαίους. 10. τευμησός. 14. θέσπιαν. — θεσπίας. 17. ἐλικῶνι, prius ι ex η, ut vid., sec. m. rest. 20. τῇ post δὲ sec. m. add., deinde τῶ, quod pr. m. videtur praebuisse, eraso ω sec. m. mut. in τῶν. — ἐλικῶνι.

251, 1. τῶν deest. 2. μ̄. — αὐτὸς ἐκεῖνος· νασατο pr. m. omissis verbis τοῦ — λέγων, in margine ad hunc locum duplex punctum pr. m. appositum est. 5. νασατο. — δ' ἧ', littera post δ erasa. — ἐλικῶ καὶ τὰ ἐξῆς. 6. αὐτῇ pr. m., sec. m. ς add. 14. στάδιοι — εἰρήκαμεν om. pr. m.

252, 5. τοῦ κορινθιακοῦ παρνασοῦ. 6. χιονοβόλα. 8. ἱερῶν. 10. τὸν om. pr. m. 11. περίδα pr. m., sec. m. mut. in περιαν. — λιβέθρον.

253, 2. *περί*. 6. quae post *λέλειπται* leguntur usque ad *πετεῶνα*, om. pr. m., lacuna digitali post *λέλειπται* relicta.

254, 4. *ῥ᾽*. 6. *τῆς* — *ὠκάλοι* om. pr. m. digitali lacuna rel. 9. *εἶτα φησὶν ὁμηρος*. 10. *κῶπας εὐτρησὶν τε*. 11. *δ' ἐστίν*. 12. *ἀκραιφαί* om. pr. m. parvo spatio vac. rel. 13. *ἀλίαρτος*. — *ὠκάλοι*. 16. *ἀλιάρτος*. 17. *ἀλιάρτον*.

255, 2. *κηφισίδη*. — *παρατίθῃσιν οἷν τήν*. 4. *ἀλιάρτον*. 5. *αὐτοῦ* — *ιερὸν* om. pr. m. parva lacuna relicta. 7. *κώμιον*. — *θεσπεσιέων*. 11. *τῶ ἐλικῶν*. 13. *σικνῶν* pr. m. parvo spatio vacuo relicto. — *σταδίους ῥ᾽*. 15. *ἀλιάρτον*. 21. *ιδρύσαντο*, *ι* in rasura sec. m. pro duabus, ut vid., litteris; eadem sec. m. in fine verbi *ο* restit. ex genuino *ι*.

256, 9. *μεσηνιακῇ*.

257, 1. *ἀλιάρτος*. 3. *δ' ἐν*. 8. *τῶν* post *ἐπὶ* exstat, sed *τῶν* post *ὄρων* deest. 9. quae leguntur post *μεγαρίδος* usque ad *ἀττικῆς* om. pr. m. 10. *τῆς βοιωτία*. 11. *μαρδόνιον*, non *μαρδώνιον*. — *Ἢ*.

258, 1. *γλισάντα*. — *κατοικίας*. 2. *τευμησσού* pr. m., sec. m. *λ* supra prius *υ* pos. — *τῆς* — *ὄρους* om. pr. m. parvo spatio post *καὶ* vac. rel.

259, 1. *δ' ἦ*. 5. *τῇ κωπαῖδα λίμνη*. 8. *τοιούτον* — *ἀλσέων* om. pr. m., eorum loco leguntur verba *καὶ εἰς τοῦτο φέρει πινδάρου χρῆσιν*, quae excipit digitalis lacuna; in marg. ad hunc locum duplex punctum pr. m. appositum est. 14. *δ' ὅ*, non *δὲ*. 16. *ἄποθεν*.

9

260, 1. *κατεσχέ* duplici puncto pr. m. in margine appos. 10. *τὴν μίδειαν* om. pr. m. spatio vacuo relicto. 12. *ἐντυχόντι* pr. m., sec. m. *εἰν* supra *όντι* pos. — *τοῖς, οἱ* in ras. sec. m. — *λεχθῆναι* pr. m. 21. *τιλφώσιον*. — *λεβάδια*.

261, 5. *γεγεννησθαι*. 14. *τίλφωσα*. 22. *κατηγορίσαντο*. — *ἐπιθάλασσαν*.

262, 4. *μάλιστα ἐπειδὴ*. 6. *ἐφ'*. 8. *δ' ὁ τόπος*. 17. *πολυχορηματήσαντας*.

263, 8. *ἐπιλίποντος*. 16. *τὰ πλήθει*.

264, 5. *ὄρχομενοῖς* (sine acc.). 10. *δελικουῖ*. 11. *ψυχρότατα*, prius *α* in ras. sec. m. pro genuino *η*, ut vid. 12. *ἔωθη-νοῦ*. 20. *ἐπικνημίων*. 21. *ἐπιπεδίω*.

265, 1. ξ̄. 5. inter ἄλωσιν et καὶ digitale fere spatium vacuum relictum est, unde elucet, hoc loco excidiase nonnulla. 12. θαλάσσης. — θάλασσαν. 14. ἐπικνημιδων. 16. οὐδεκεῖ, non οὐ δοκεῖ. 17. θαλάσσης. — κρισσίω. 18. κρίσσα. 19. θαλάσσης. 23. alterum ἢ in rasura, sed fort. iam pr. m.

266, 3. κρισσοῦ pr. m. 4. θάλασσαν. 8. ἀπ' ὄρους. 13. πάλιν — χώρας om. pr. m., digitali fere spatio vacuo relicto.

267, 7. τε deest. 8. παρνασοῦ. 12. περιχειμένην pr. m., sec. m. mut. in παραχειμένην. — παρνασῶ. 13. ἔω — οὐκ-έτι om. pr. m. lacuna digitali post πρὸς relicta, hanc excipiunt verba εἶτα καταγράψαι σχῆμα τί χωρίων ὥς ἂν ἐν τριγώνῳ ἐπάγει, quae iterum lacuna fere digitalis excipit.

268, 10. οὖν om. pr. m.

269, 1. λέγωμεν, non λέγομεν. 5. ὀδυσσηός, η in rasura sec. m. pro duabus litteris. — πηληιάδω. 13. δ' ὅτι. 18. εἰσβάλλουσιν pr. m., sec. m. supra εἰσ add. ἐμ. 20. συμβάλνει, αἱ et εἰ in ras. sec. m. 25. παρνασός.

270, 3. ἱς. — πληροῦσαν. 4. λυκωρία. 5. παρὰ. 6. καστάλου. 9. θαλάσση. 10. π̄. 11. κρισσοῦ pr. m. 15 et 18. ἐλλέβορον. 15. σκενάζεσθαι, υ in ras.

271, 2. ἡ μὲν ὕστερον ἢ ὑπ'. 4. κρισσαῖοι, sec. m. α ex o restit. et ῖοι pro una littera, ut vid., add. 10. κρισσαίων. 12. νῦν μὲν οὖν add. sec. m.

272, 1. δῆμοι, ι rasura ex ν, ut videtur, restit. 6. εὐρύστομα.

273, 1. ὅσω δὲ. 3. τὸ ἱερῶ. 12. εἰκόναι. 19. μνηστευόμενων in textu, sed in marg. eadem pr. m. μνημονευομένων. 25. καθάπερ καὶ τὸ. 26. δώδεκα.

274, 9. κροίσος, ι rasura ex υ, ut videtur, restitutum. — ἀλνάτης.

275, 2. φαῖλον. — post ἱερὸν praebet pr. m. λέγει δὲ καὶ θησαυροὺς ἀπὸ λαγύρων ἀνατεθῆναι ἐπὶ (sine accentu) τὰς γραφὰς σοίζοντας ἐν οἷς καὶ οἱ ἀναθέντες· α. τ. λ. 7. quae post ἄλλων leguntur usque ad ὧς, om. pr. m. parva lacuna relicta. 5. καὶ ἄλλοι γησὶ τόποι.

276, 4. νωτὸν praebuit pr. m., nunc vox erasa est, sed perlucet. 14. κρισσοῦ pr. m., sec. m. mut. in κρισσαίων. —

ἀμφικτυόνες. 18. ἄγκρουσις in textu, sed eadem pr. m. in margine additum est ἀνάγκρουσις. 21. ἱ.

277, 2. ὥς deest. 8. ἐξαρχαίς. 11. νομίζοι. 20. οὐθόλως. 25. δυτόχθονας.

278, 1. τὸν ante ἀπόλλωνα omnino non exstat. 3. δ' deest. — ὀρμηθέντας pr. m., nunc s erasum est, sed perlucet. 8. κατατοξεύοντα, sed tertium α sec. m. ex o restit. et in fine verbi una littera erasa. 9. ἱε παίαν. — παιονισμόν pr. m., sed α supra ω fortasse iam pr. m. add. 40. ἔθους, o in rasura pr. m. pro duabus litteris, ut videtur. 13. μυθοδέστερον. 15. ἐπὶ ὧν δὲ omisso εἰ. 19. τῶν deest.

279, 4. post ἐπειῶν parva lacuna relicta est. 7. μαραθῶν. 8. ἴστατος, non ἔστιν. 11. quae post ἄμβρουσος leguntur usque ad μάλλον om. pr. m. lacuna digitali relicta; in sequentibus post ἐν additum est δὲ.

280, 9. λυκωρεία, non λυκωρία. 10. λεβαθίαν. 13. ῥαδάμανθυν, υ in rasura sec. m. 15. ἐλαιρίον pr. m., sed iam pr. m. ut vid., ε supra αι additum est, prius ι nunc erasum est. 17. λεβαθίας. — τῇ θηαία pr. m., sec. m. mut. in τῇ οἰταία. 18. τραχίδιοι.

281, 3. χῶρος, ος in ras. pr. m. — παρνασοῦ. 6. δ' ἀνεμώλειαν. 7. ὑπὸ τινων deest. 10. ὑαμπόλεως pr. m. scriptum est. 12. ἐκείνης pr. m., sec. m. ου supra ης add. 13. θαλάσσης. 17. κηφῶνι pr. m., sec. m. mut. in κηφισσοῦ.

282, 2. μῦ. 4. τοῦ — ρίων om. pr. m. digitali spatio vacuo relicto. 7. κηφισσοῦν, σσ in rasura sec. m. pro una littera. 8. καθάπερ — κηφισσοτο om. pr. m. digitali spatio vacuo rel. 11. δαυλίων. 15. παρὲκ — ἐρυμνήν om. pr. m. digitali lacuna relicta, sec. m. in marg. add. ὅς παρὰ πανοπίδα γλήχωνα τ' ἐρυμνήν. 17. post ὧς spatium semidigitale vacuum relictum est; qua de causa, non liquet.

283, 2. quae inter ὑπῆρξεν et ἔστι leguntur, om. pr. m. lacuna fere digitali relicta. 3. ἐκβολήν, non εἰσβολήν sec. m. 4. κηφισός. — σαλαμῶνι. 5. δ' δὲ καὶ πέμπτος. 6. λυρκίον. 8. κηφίον. 10. θαλάσσης. 11. τοὺς — θάλατταν om. pr. m., nulla lacuna rel. 13. αὐτῇ. 14. verba εἴρηται — τόπος plane desunt, semidigitali lacuna relicta.

284, 9. ἐπικνημί. 11. καὶ ἐπικνημί omisso τῶν. 12. παρ-

νασός. 15. συμβαίνει κεισθαι. 19. τοὺς δέ ποτε. 20. μητρό-
πολιν. — κεύθεινο ὀπόεις pr. m., duarum litterarum spatio
post *vo* vacuo relicto; litterae *vo* nunc erasae sunt.

285, 1. θαλάσσης. — ἰε. — τοῦ — ἐξήκοντα om. pr. m.
digitali lac. relicta. 2. κύνος. 3. μ̃. 5. αἰδηφόν pr. m., sec. m.
supra η add. ε. — ἥρακλέος. 6. στά ξ̃ καὶ ρ̃. 9. κνημίδος,
non κνημίδος. — κύνος. — ν̃. 17. κατάξιν. 21. αἰάνιον.
22. ἐξῆς δὲ μετὰ.

286, 1. αὐτόθι τὴν διέχων. 2. ὅ. 3. ρ̃κ. 6. κ̃. — καθ'
ὃ τοκήναιον. 9. ἐπικνημίδων. 12. κ̃. 17. ἴσχειν, sed *ν* iam
pr. m. expunct. 18. θαλάσσης. — ι. — λ̃. 12. καλλίαιρος —
σκαρφαίς om. pr. m., post μέμνηται rasura decem fere litte-
rarum cernitur, ubi sine dubio exstiterunt verba καὶ μετ' ὀλίγα,
quae ex parte etiam perlucunt.

287, 4 et 8. σίγμα. 6. πεδίον. — ὀνομάζειν. 8. γράφον-
σιν post σίγμα sec. m. add. 9. διέχουσα — εἰκοσι om. pr. m.
10. ἦδη — ὀνόμασται om. pr. m.

288, 2. verba ἀλλ' — πολλῶν plane desunt, semidigitali
lac. rel. 11. τάφοσσος. — νέσων. 16. κρίσσω pr. m., sec. m.
ante οὐ supra add. αι. 17. καθάπερ — εἰσιν om. pr. m. semi-
digit. lac. rel. 22. εἰσὶν deest. 24. quae post αἰνιᾶνες leguntur
usque ad ἔχοντες, om. pr. m., sec. m. in marg. add. verba συν-
εχεις οἱ ταύτην ἔχοντες.

289, 2. οἰκίσαντες. 3. ἐρινεον, supra alterum ε accentu
accuto, ut videtur, eraso. — βόιον. 5. κηφισόν. 8. ἥρακλέος.
11. ὀρμηθεῖσαν. — ἥρακλείδαις, αις in ras. sec. m. pro duabus
litteris. 14. καὶ πρόχωροι, sed iam pr. m. λν supra add. 15.
πολέμω bis scriptum, sed alterum sec. m. expunctum est. 17.
αἰνιᾶνες.

290, 1. καὶ — κατασκευασάμενοι om. pr. m. semidigitali
lacuna relicta. — ἀμύντα τοῦ βασιλέως, non ἀμύντου τοῦ,
sec. m. 6. παρνασοῦ. 7. τοῦτο om. pr. m. — δὲ pro δῆ. 8. σ̃.
9. κορυφοῦται, littera ante τ erasa. 11. θαλάσσης. — ἀπο-
λείπειν pr. m., nunc ν eras. 19. φρούρια, non φρούριον.
20. θάλασσαν. — τιχιούς. 21. λακεδαιμόνων.

291, 1. στάδια. 7. ε̃. 10. θάλασσαν. 17. πέλλας pr. m.,
sec. m. supra λλ pos. δ. 18. τῆς non deest. 19. τὲ καὶ τὴν
ἐπὶ δημητριάδα pr. m., sec. m. ἐπὶ expunct.

292, 7. θρυλουμένη. — ἐπιγραφῇ. — τῆς λακεδαιμονίας. 8. ἔχουσα οὕτως om. pr. m., sec. m. add. 9. ἀπάγγελον, alterum α sec. m. ex litteris αγ, ut vid., uno tenore scriptis restit. 13. στάδια. 14. μ̃. — ὅ. 16. στάδιοι φ̃λ. 19. post ἐκλελοίπασι lacuna fere digitalis hiat, unde apparet, hoc loco excidisse nonnulla. 20. παλαιότατον τὸ τῶν. 23. εἰς (pro εἰ) pr. m., nunc ς eras.; in marg. pr. m., ut videtur, punctum appos. — τακτέον, ἐ in ras. sec. m. pro duabus litteris. — αἰτωλικούς. 24. δ' om. pr. m. 25. ἐῶνες.

293, 4. θαλάσση. 9. ἐῶα. 17. χάονες (non ἀχάονες) post m., ex primae manus scriptura exstant vel sub rasura perlucunt litterae α ν νες, ut appareat scriptum fuisse ἀκαρνᾶνες. 19. οἱ περὶ πίνδον, post πίνδον digitalis fere lacuna hiat. — ταῦτα δ' ἐξῆρται.

294, 5. ἀποσχίζοντος. 6. θάλασσαν. 7. νεσωνίς. 9. τέσσρα. 10. τόδ' ἐστὶ αἰῶτις pr. m., sed, fortasse iam pr. m., mut. in τόδ' ἐστιαῖωτις. — θαλαττιῶτις. 13. πλατυνόμενον. 14. ἐστιῶτις. 17. θετταλιῶται pr. m., πελασγιῶται omnino non exstat. 18. μέχρι τῆς μαγνητικῆς.

295, 2. λάρισσα. 9. καὶ deest. 11. ἐπικνημί. 12. ὅσοι. 13. ἄλλον. — τραχὺν'. 15. δὲ καλεῦνται pr. m., sed pro λεῦν in margine pr. m. additum est λοῦν. 25. γραμματικά pr. m., sed iam pr. m. mut. in γραμματικοί. 27. δολόπεσιν.

296, 5. post ἔργων leguntur verba ὅτι τῶν ὑπὸ τῷ ἀχιλλεὶ λεχθέντων ἐναντιλογία ἐστὶ τὸ τε ἄργος τὸ πελασγικὸν κ. τ. λ. 8. δέχονται τινες θετταλονίκην. 9. λάρισσαν. — οὐκέτ' οὔσαν. 11. δεῦρο ἀποικήσαντος.

297, 1. ταύτην δ' εἶναι. — καταθάτερον. 3. ἐλλάδαν. — οὔτω. — φῇ pr. m. in textu, in marg. pr. m. add. φησί. 9. φθίη. 12. ἀπὸ τῆς πάλαι φαρσάλου. 15. καὶ τοῦ θειδίου, non καὶ τῷ θ.

298, 2. ἀποθεν. 6. δευκαλ pr. m. spatio vacuo relicto. 7. δευκαλ pr. m. spatio vacuo relicto. 17. φιλοκτίτητον. — μαχομένους· καὶ τοῖς ὑπὸ πρωτεσιλάω· περὶ κ. τ. λ.

299, 1. ἐνθάδε. 2. verba φαιδιμόεντες ἐπειοί desunt, post καὶ in fine versus duplex punctum pr. m. appos. 3. ἰδίως δὲ. 4. μενεπτό pr. m. digitali fere lacuna relicta et omissis verbis

λεμός τε ποδάρκης, in marg. dupl. punct. pr. m. appos. 5. οἱ μὲν. — μεγαθωρηχθέντες. 6. ναῦφινσιν, sed in priore loco sec. m. pro una littera scriptum et σιν eadem sec. m. punctis deletum. — ἀμυνό pr. m. digitali lacuna relicta et omissis omnibus usque ad ἐμάχοντο, in marg. dupl. punct. pr. m. appos. 9. τὴν — μέχρι δὲ τῆς om. pr. m., post πᾶσαν plus quam digitale spatium vacuum relictum est. 11. ὑπὸ πρωτεσιλάω φησὶν ἄντρων νῦν κ. τ. λ. 12. verba τὸ — κόλπου plane desunt digit. lac. rel.

300, 1. ἄλον. 5. ἄλος. 10. ὁμόρου δὲ δόλοψι, iam sequitur rasura duarum litterarum et deinde reliqua pars versus (fere tertia) vacua relicta est; in sequenti versu sequuntur verba ἐκεῖθεν παρατείνοντος omisso δὲ. 12. δ' ἱτώνων. — ξ̄. 13. ο ἄλος ἢ ἡ ἄλος.

301, 1. ρεῖ — τείχει om. pr. m., semidigitali spatio vacuo relicto. 2. ἡ ἄλος pr. m., sec. m. ἄλος expunct. et supra scriptum est χώρα. 4. δὲ, δ in ras. sec. m. pro τ, ut vid. 6. ἄλος. — περὶ, ερὶ in ras. pr. m. — σταδίων. 11. τραχίνα.

302, 1. τὴν ἄλην. 3. ἄντρωνα. — ἄλον. 4. ρ̄ καὶ δέκα. 8. ἐκ τιμφοστοῦ pr. m., sec. m. v supra ι add. 10. θερμοπυλοῦ. — αὐτοῦ pr. m., sec. m. mut. in αὐτῶν. 12. λ̄. 13. καθήκοντος, ς in ras. sec. m. 15. τοῦτον pro τοῦ τόν. 16. παίδες pr. m., sec. m. erasis litteris ες add. ιον et supra hoc post. m. pos. α.

303, 5. ἐχίναν. — λάμιαν. 8. ἑταῖρος· ἐρινεὸν pr. m., sec. m. post ἑταῖρος add. πρὸς τούτοις. 13. παρ' — παραχλωταί om. pr. m. duplici puncto in marg. apposito. 14. ἀσκληπιαδῶν — κεκλιμέναις om. pr. m. dupl. puncto in marg. apposito.

304, 3. ἰδ. 6. παρασσωπιὰς — οἰνειάδαι om. pr. m. digitali fere lacuna rel. 12. ἡγεμόνει. 14. φθίλης· καὶ ἦν φοινίξ. — δολόπεισιν.

305, 1. χώραν. 5. θετταλοῖς καὶ μακεδόνες pr. m., sec. m. mut. in θετταλῶν ἢ μακεδόνων. 10. ἔχουσα post ἀνθρώπους add. sec. m. 13. εἰς add. sec. m. 15. τῶν deest.

306, 7. ἀπὸ πυλῶν. — τὴν — εἰρήκαμεν om. pr. m. semidigit. lacuna relicta. 8. τοῖνυν om. pr. m. 9. ἑβδομήκοντα σταδίω. 10. φάλαραν. 12. ἡ τῶν ἰε πόλεων. 13. ρ̄. 14. ἡ primo om., sed iam pr. m. insert. — λάρισσα.

307, 1. *νηϊδίων*. — *άντρων*. — *ἦν δ' ἰ αὐτῇ ὑπό*. 2. post *πρωτεσιλάω*, ubi desunt verba *τοσαῦτα — χώρας*, duplex punctum pr. m. in margine appositum est. 7. *καταλέγει δ' ὁ ποιητῆς ἐφ' ἑξῆς τοῖς κ. τ. λ.* 9. *παράλιαν*. — *μέχρῃς*. — *άντρωνος*. 10. verba *ὀριζομένη — οὐ μὴν τῆς* omissa sunt lac. semidig. rel. 14. *ἄλος*. 15. *δημήτρειον*.

308, 1. *δημήτρειον*. 4. *δ' ἐν*. 6. *ἄμβρουσος*. — *ποταμὸς* post *ῥεῖ* add. sec. m. — *ἴτων*. 8. *εἴρηται* — *βοιωτιακοῖς* om. pr. m. 10. *δ'*. — *συμπᾶσι* pr. m., sec. m. mut. in *συμπάσης* et eadem sec. m. *ὅλης* supra add. 11. *ὁ φύλλος* — *ιερὸν* om. pr. m., digitali fere lacuna relictā; et post *εὐρυπύλῳ καὶ* et ante *καὶ ἔχουαι* dupl. punct. pr. m. appos. 12. verba *καὶ κίερος — ἀθαμανίας* omissa sunt duplici puncto pr. m. post *τιμᾶται* addito.

309, 1. *άντρωνα*. 2. *άντρωνος*. — *ἄλος*. 4. *αὐτὸν*, non *αὐτῶν*. — *νηϊα*, non *νηϊδία*. 8. *ἦπερ* — *γῆς* om. pr. m. duplici puncto in marg. addito. 9. *πελασγικῶν*, *ι* in ras. pr. m. 10. *ῥῆ*. 11. *ῥ*. 12. *εἴκοσι* om. pr. m. — *ἡ δὲ ὠλόκος*.

310, 1. *θαλάσσης*. — *ἔκτισε*, *ι* in rasura sec. m. 2. *πηγασῶν*. 3. *θαλάσση*. 5. *ὀλλίζονα*. — *δῆ*, non *δὲ*. 7. *τοῦ* pro *τοῖς*. 11. *πέρας*. 13. *ἀνέστησαν*, in marg. ad hunc locum dupl. punct. pr. m. appos. 14. *οὕτω*. 19. *ὑπὸ τῷ φιλοκτήτῃ*.

311, 1. *κικυνηθὲν*. 5. *τῶν* — *ἐστίν* om. pr. m. digitali lacuna relictā, sec. m. nihil nisi verba *ἐν πελοποννήσῳ* add. 10. *ἀλόννησός τε καὶ σκύρος*. 11. *σκύρος*. 14. *θαλάσσης*.

312, 3. *ἄλλης*, sed *λη* in rasura sec. m. pro una littera. 6. *σκύρον*. 9. *δευκολλίας* pr. m., sec. m. *α* add. supra *ο*. 10. *συναδικῆς*. — *ιεραπολιτικῆς* pr. m., sed iam pr. m. *ο* add. supra *α*.

313, 1. *τὰ* — *διέξεισιν* om. pr. m. duplici puncto post γὰρ posito et duorum fere digitorum spatio vacuo relictō. 4. *ἰθὺμ* pr. m. spatio vacuo relictō. 7. *ἰστιῶτιν*. 10. *καλοῦσι* — *κάτω* om. pr. m., sec. m. nihil add. 13. *τῆς* pro *τοῦ*. 15. *μεσηνιακῇ* pr. m., sed alterum *σ* pr. m. supra add. 16. *καλεῖται*. 17. *νῦν* δὲ *θαμαὶ* pr. m., sec. m. mut. in *νῦν δ' ἰθὺμῃ*. 18. *δ'*.

314, 3. *ἰθὺμῃν* pr. m., nunc *ν* eras. 4. *καστρινῆτην* (circumfl.). — *ὑπερβαλέσθαι*. 10. *ταύτη οὐδεμιᾷ τῶν*. 11. *πόλιν*. — *ὄνονρι* pro *ὀνούριον*. 12. *φαρνακῶν*, sec. m. mut. in *φαρνακάδων*.

315, 2. καθάπερ εἴρηται om. pr. m. 3. πελινναιήν. 8. καὶ — ὃ om. pr. m. — καὶ εἴρηται ἐν τοῖς π. 13. ἐπ'.

316, 5. στάδια. 7. σταδίους, non στάδια. — δὲ ὀρμενίου. 8. σταδίους deest. 12. παῖδες.

317, 3. κράτους. — ὃ deest. 5. ἐχεῶνος pr. m., rasura mut. in ἐλεῶνος. 6. ἐξείλετ'. 7 et 9. παρνασῶ. 8. ἄλλον, o in ras. pr. m. 12. καὶ μηδένα. — παρνασοῦ. — νεῶν. 14. δέ ἐστιν. — λέγει τίς ἂν. 16. ἐξελεῶνος. — ἐλέγχει. 18. ἀπ' ἀνευθεν. 20. κρήνη ἐστὶν ἐν μέσῃ τῇ φεραίων πολ, quae deinde leguntur usque ad λφ, pr. m. omissa sunt, digitali lacuna relicta et duplici puncto in marg. add.

318, 2. verba τῶν ἀφετῶν plane omissa sunt, digitali fere lacuna relicta et duplici puncto post καὶ posito. — ἄποθεν. 4. τῷ deest. 6. εἶχον. 9. θαλάσση. 12. αὐτὰ τὰ χωρία. 14. φύλον. — participium ὄν non exstat.

319, 1. λαπίθοις. 2. ἄργουσα. 3. μ̃. 4. καὶ αὐτὴ. 14. λαροσίμων. — λαρίσσο pr. m. spatio vacuo relicto. 15. λαρισσαῖοι. 17. λάρισσα.

320, 1. λάρισσαν. 2. καὶ οἱ κατὰ. 3. λάρισσα ἐστὶ. 4. λαρισσαῖαι. 5. λάρισσα. 6. λ'. 7. μεσογίδος pr. m., sec. m. ἰδος expunctum et αιας supra add. 12. λάρισσα.

321, 5. ἄποθεν. — ποταμοῦ om. pr. m. 9. δύο. 10. μενεπτό. ἕως τοῦ ἀμφ' ἡμερτόν τι ταρήσιον κ. τ. λ. pr. m. 13. περραιβῶνα pr. m., sed alterum α nunc eras. 14. ἰστιαιώτιδος, sed primum et alterum ι in ras. sec. m., primum pro una, alterum pro duabus litteris.

322, 1. πολὺν πότον pr. m., sec. m. mut. in πολυποίτη. — ἐκ μέρος. — λαπίθες. 2. παιδία. 3. λαπίθας, sed alterum α ex ου, ut videtur, sec. m. restitutum. 4. ὀνεινότερα pr. m., sed prius ν iam pr. m. mut. in ρ. 5. περραιβους pr. m., nunc accent. eras. — κύφον. 12. ἀλλὰ γε μὴν καθ' ἑπείρην. 17. λάρισσαν. — καννῶνα. — σκοτοῦσαν, non σκοτοῦσαν.

323, 1. νεσωνίδα. 2. μηδ' οἰκισθῆναι πω. 3. γιγνομένους. 4. νεσωνίδου. Ceterum ista, quam Kramerus ad hunc locum affert, contractio non in B, sed in E invenitur. 6. τότε μὲν — ποτιέ δ'. — ἐκλειμένης. 9. ὑπῆρξαι. 11. τίτος κόνιντος.

324, 5. παρεῖχε. 6. ἐπικρανῶνος pr. m., sed alterum ν iam

pr. m. supra add. 8. φλεγύου, prius *υ* in ras. sec. m., ut vid.
10. μεταθωρήσσεσθον.

325, 1. ἡ οἴη. 2. ἄντα μυροτο. 3. κοιβιάδος. — πόδω, non πόθω. 7. κῦφον. 14. πηνειοῦ περαλαν, μέχρι θαλάττης· τὸ μὲν οὖν ὁμόλιον καὶ τῆς ὁσσης κ. τ. λ. pr. m., sed περαλαν — ὁμόλιον sec. m. expunct. 17. ὁμόλιν. 18. αὐτοὺς. — εἴρηται — ὅτι om. pr. m. particula δὲ post ἔστι addita.

326, 6. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξύμνηται. 11. αὐτοὺς. 12. ἱπνοῦν pr. m., sec. m. supra add. τα. 14. πηνιοῦ. 15. τοσοῦτος δὲ καὶ τοιοῦτος. 16. σ̄.

327, 1. ᾱ. 2. β̄ τ̄ η. 4. γ̄. — τῶν ante πελασγῶν non exstat. 5. ὁ εἰς omisso τούτους.

328, 6. καθόλου. 7. πυρρατα. — δευκαλίονος. 13. δακαλλί, supra *ι* ligatura add., quae significare videtur *ωνος*.

329, 3. post ὀνομάσαι semidigitale spatium vacuum relictum est, deinde sequuntur verba καὶ νεσωνίς δὲ ὀνομάσθη ποτὲ ἀπὸ νέσωνος τοῦ κ. τ. λ.

Lib. X.

330, 8. βυβλίον. 13. ἐπειδὴ pr. m., sed *ε* supra *η* sec. m. additum.

331, 9. σουνίων pr. m., sec. m. mut. in σούνιον. 15. σχεδὸν δ' ἔτι.

332, 9. ad hunc locum in margine duplex punctum pr. m. positum est. 15. ἰὼ τεκεῖν φασὶν ἔπαφον. 18. ἔλλοπία. 19. ἀδελφὴν. 20. ἔλλοπιαν.

333, 2 et 10. ἰστιαλαν. 2. κίρινθον. 5. ἰστιαλαν, primum *ι* iam pr. m. restit. ex *ε*. — ἔλλοπεις, non ἔλλοπεῖς. 6. λευτρά pr. m., sed *κ* et *ικὰ* sec. m. supra add. 8. ὥρει τῶν, una litt. post. m. erasa. 12. χειρονυμιον εὐβοιαν.

334, 5. ἔλλοπιεις. 7. ὀνομασθῆναι. 8. ἔλλοπίων, sed iam pr. m. spir. len. iuxta asperum pos. 14. ἔλλοπία. — ἰστιαλας, *ι* in ras. post. m. 16. κλειναῖον πλησίον καὶ. 17. δίκαιον pr. m., sec. m. mut. in δίον.

335, 1. αἰολίδ pr. m., spat. vac. rel. 2. κήρινθος, *η* in spatio, quod pr. m. vacuum reliquit, post. m. 5. ὄχθει pr. m., sed iam pr. m. *ει* mut. in *η*. 8. ἄλας. 9. ξενομένη. — ταύφη. 11. πλύσει, *υ* in ras. post. m. — τὸν πινον (sine acc.), in mar-

gine dupl. punct. pr. m. — *ώκίσθαι*, non *ώκῆσθαι*. 12. *γηοῖν*.

336, 3. *κάριστος*. 5. *άλκμῶν*. 7. *ὅμως* post *δ'* legitur. 9. *ἐννύχοι*, non *ἐννύχια*. — *κατήγοντο*. 14 et 23. *ἐρετρία*. 17. *ἐκτίσθαι*, *τι* in ras. sec. m. pro una littera; pr. m., ut videtur, in marg. rubro minio scriptum est *ἐκτί*. 19. *ἐρετρίαν*. — *ῶκησεν*. 24. *συνώκησε*.

337, 3. *ἐποικία*. 5. *ἄνδρες* omissum est lacuna semidigitali relicta et duplici puncto pr. m. in margine addito.

338, 1. *αὐτήν* pro *αὐτὸν*. — *λήχα*, sed pr. m. punct. supra *λ* et dupl. punct. in marg. add. 3. *τεπερέισσαν*. 4. *ήλια*. 7. *μακίστου*. 9. *ἐρετρία*. 10. *ἐρετρικῇ*. 11. *δὲ ἴδρυμα*.

339, 1. *ἐρετρία*. 6. *ἐρετρίαν*. 7. *μαρτυρεῖ* — *ποτε* om. pr. m. 12. *δὲ ἔσχον*. 18. *εὐρυτάνας*. 21. *ἡρετρία*.

340, 3. *ὡς γε καὶ κατέλυσε*. 5. *οὐτως*. 6. *ὥστε* om. pr. m. 10. *οὐθ' ἔν*, non *οὐθὲν*. 11. *καὶ ἀκοντισταὶ*. 16. *σάφεισα*. 17. *ἀβοεῖς*.

341, 5. *ἀλλ' οἶων*. 7 et 18. *οἶος*. 12. *δὲ εἰσιν*. 13. ad hunc locum dupl. punctum pr. m. in marg. positum est. 17. *οὐ σφην* pr. m., sed rasura *η* mut. in *ι*. 23. *χαλκηδέας*, nunc rasura *η* mut. in *ι*.

342, 1. *εὐβοῖται*, *β* in rasura sec. m. — *κηρεὺς*, non *κιρεὺς*. 3. *κράθιν*. — *συμβαῖνον*, *νον* ligatura expressum, quae nunquam pro *νειν* adhibetur. 10. *κορκύρα*. 12. *καὶ τοῖς οἰταίοις*.

343, 3. *δὲ* pr. m., *τ* supra *δ* sec. m. add. 9. *μέντοι* pr. m. 11. *καὶ* — *ἀπόλλωνος* om. pr. m. 13. *παρνασσού*, non *παρνασοῦ*. 15. *λόλοπες*. 18. *θαλάσση*. 19 et 21. *ἀγελλῶος* pr. m., nunc prius *λ* erasum. 23. *λάμιαν*. 27. *ἐφ' ἡμῶν*, sed *ε* in rasura post. m.

344, 1. *ἀγελλῶω* pr. m., nunc prius *λ* erasum. — *καὶ ἡναία*, non *καὶ ἡ ἡναία*. 2. *αὕτη*. 4. *ὅ*. 5. *πάλαιρός τε*. 6. *ἀμυρακία*. 7. *περιοικίδες*, *δες* in ras. sec. m. 8. *ἀνακτώριον*.

345, 2. *ἀγελλῶον* pr. m., nunc prius *λ* erasum. 4. *τραχήνιον*. 10. *μαλαόν*, *μ* in ras. post. m., in marg. dupl. punct. pr. m. 15. *ταφιάσσον*. 16. *ἴδρυτο* pr. m.

346, 1. *κουρήτας*. 6. *ἦ τις*. 7. *εἶτα ἀνακάμψας*. 10. *λυκέρνας* pr. m., *λυκόρμας* sec. m. in marg. 12. *διάνειραν*. 15. *νεωτέρας*, *ρα* in ras. sec. m. pro una littera. 18. *ἐλιάνικος* pr. m., nunc prius *ι* erasum. 21. *καθόλου*.

347, 1 et 4. ἀπαρνανῶν. 7. ἀνακτώριον. 10. ἡπείροιο ἀκτὴν pr. m., sed iam pr. m., ut vid., rubro minio transpositionis signa supra addita sunt. 13. νήρικος, κ in ras. post. m., pr. m. videtur praebuisset νήριτος. 15. οἶος (pro ἡ μὲν) in ras. post. m., pr. m. praebuerat quattuor litteras, ex quibus tertia et quarta erant εν. — νήρικον, κ in ras. post. m. 16. ἡπείροιο, ει (pro una littera) et ο in rasura sec. m. — κεφαλλήνευσιν 18. τρηχέλαν. 19. καὶ γὰρ γάσσουσος ταύτην.

348, 3. διο ρύξαντες, inter ο et ρ littera ρ erasa; v in ras. sec. m. 4. νήριτον pr. m., post. m. κ supra τ add. 6. λευκάτα, alterum α post. m. ex ω, ut vid., restit. 9. ἄλμα.

349, 1. κοπῆς pr. m., sed iam pr. m., ut vid., σ supra add. 2. τινας pr. m., nunc ς eras. — ἀποκοπῆς. 6. ἀναληφθέντα pr. m., sec. m. κατ supra ἀν add. 7. υἱοῖς pr. m., post. m. mut. in υἱοῖς. 11. κεφαλλήνας — νήσου τῆς om. pr. m. 13. ἀπαρνανες. 18. ὥς ante καὶ αὐτοῦ post. m. additum est. — ἐντὸς ante τῶν post. m. add. — ἐ χινάδων, ante χ litt. erasa, praeterea ων post. m. restit. ex ου. — ὄντας. 19. ἡλῖδα. 20. ὥς ante καὶ τοῦ post. m. add. 21. εἰρετριαν. 22. ὥς pro altero καὶ. 23. τρωες, ες in ras. pr. m., ut videtur. 24. ὥς καὶ ἐκεῖ κοινῶν τρώων pr. m., post. m. corr.

350, 2. ζάκινθον pr. m., in marg. dupl. punct. pr. m. pos. 3. ἀντίπερα. 4. καὶ sec. m. expunctum est. — ἀντίπερα. 5. διατελινουσι, in marg. dupl. punct. pr. m. appos. 18. ζακίνθ pr. m. spatio unius litterae vac. relicto. 19. ποιῆσθαι. 21. τότε hic et paulo post. — supra ἀμφιβολίαν sec. m. add. ὁμωνυμίαν. 24. δ' ἂν γράφεσθαι.

351, 1. σάμη τε, iam leguntur iterum verba καὶ ὑλήεντι — ἐκάλεσεν, quae exstant 350, 18—20, sed iam pr. m. expuncta. 10. δὲ δόσαν. 13. πλησίον, non πλησίων. 16. νίρητον. 19 et 28. εὐδίελον. 19. ὄρο ς, erasa littera (ut vid. ι) ante ς.

352, 3. ἰθάκην. — ὑπὸ νηίου. — εἰλήλον pr. m. spatio vacuo relicto et dupl. punct. pr. m. in marg. pos. 4. δῆλον pr. m., post. m. antea inseruit οὐ et in margine addidit ἄδην. 10. κείνται dupl. punct. pr. m. in marg. appos. 12. ὑψηλὴ. — καλοῦσι. 15. ἀν' ὑλήεντα, sed v in ras. sec. m., quae etiam spiritus post v et supra v addidit et η restituit ex ι. 17. νῆσον pr. m., sec. m. mut. in νῆσος. — εὐδίελος pr. m., in marg.

post. m. add. *ἱππύλατος*. 18. *αἴθ'* ἀλλί, omnia praeter litteras *αι* in rasura post. m. scripta sunt in spatio duarum litterarum. 19. *τοιαύτα* *ς* littera (ut vid. *ι*) ante *ς* erasa.

353, 4. *τετραμμένην* — *ἄνευθε* om. pr. m. 7. *τότε* γὰρ pr. m., sec. m. *τε* expunct. 15. *εἰς* ἐπὸ. 17. *τέσσαρα*.

354, 2. *καὶ* — *γινομένου* om. pr. m. 15. *ὑπατίαν*. 18. *τυχόν*. 21. *φάναι*, non *φᾶναι*. 22. *ἀμφιτρίωνα*.

355, 6. *ἀγχιόλοιο*. 7. *φιληρέτμοισιν*, *η* in rasura post. m. 10. *αἱ λοιπαὶ αἱ ἐχινάδες*, sed spir. supra alterum *αι* in ras. et *ε* inter lineas post. m. add.; pr. m. sine dubio praebuit *αἰχινάδες*. 12. *ἔταρον*. 14. *κεφαλλήνας* — *δουλιχίον ἥ* om. pr. m. 15. *κεφαληνία*, sed alterum *λ* iam pr. m. supra add. 16. *φησὶν* pr. m. in textu, sed eadem pr. m. in marg. add. *καλεῖ*. 17. *κεφαλλήνες ὑπ' ὀδυσσει*.

356, 2. *ὅλ* *ης*, littera post *λ* erasa. 3. *ἡμῖς* pr. m. spatio vacuo relicto. — *δὲ ἄρα*. — *δώς* pr. m. spatio vacuo relicto. 4. post *σάμη* una littera, ut vid. *ν*, erasa est. 5. *τε ἡδ'*. — *ζάκινθον*. 7. *φησι*. 8. *χελωνάτου* pr. m., sec. m. *α* supra *ου* add. — *αὕτη*. 10. *ἐν ᾧ ο* *διός*, *ω* in rasura sec. m., praeterea supra *ο* rasura conspicitur, in qua sec. m. add. *τ'*. 20. *καὶ μένειν καὶ νῦν*.

357, 2. *εἶδεν*. 7. *θηρκίας*. 8. *τὸ δὲ τῇ*. 9. *Ἰμβρον*, *β* sec. m. in spatio vacuo relicto. 11. *μευσηγός*. 12. *ἦδει μὲν οὖν αὐτὴν· οὐκ ὠνόμακεν* *ὁδὲ*. 18. *ὥστ'* pro *ἐς τ'*.

358, 1. *ἔσχεν*, *εν* in rasura post. m. pro una littera. 2. *ἣν λέγουσιν*, *ην* in rasura post. m. pro una littera (ut videtur *ο*). 6. *οἱ* om. pr. m. — *ἀπὸ τοὺς σαμαλούς*. 7. *εὐρῆσαι* pr. m., sec. m. corr. 11. *ἔσχον τῇ προσεχῇ*. 13. *ἀντίλοχος*. 14. *ἀνείλατο* pr. m., sec. m. supra alterum *α* add. *ε*. 15. *ἐντός*. — *ἀμόμητον*. — *κάλλιπον* pr. m., post. m. *ον* mut. in *εν*. 17. *ζάκινθος*.

359, 11. *σταδίους* ante *ἑκατὸν* add. sec. m. 13. *ἐφεστῶσα*. 16. *χώρα*.

360, 1. *ὄρους*. — *συγγέουσα*, *γ* (in rasura pro duabus litteris) et *έ* (inter lineas additum) post. m., pr. m. praebuit, ut videtur, *συνέχουσα* (accent. accut. supra *γ* etiam nunc perlucet). 2. *ἀποδεικνυμένους*, sed *ο* post *κν* nunc eras. 3. *ἔχοντας*. 9. *μὲν*. 11. *ἀνδρίω*. 13. *ἀμαλθίας*. 16. *καθάπερ* — *ἤχων* om. pr. m. 21. *κηδεύσαντα*.

361, 1. ἀμαλθίας. 2. ὀξείων. 3. ad vocem μέγῃτα in margine dupl. punctum pr. m. positum est. 5. ἀπεμάσασατο pr. m., nunc rasura μ in ν mut. 9. τηλεβόων. 10. ἡ τάφιος. — ταφιοῦς, non ταφιοῦς. 12. τάττομεν. 13. δῆλονος pr. m., post. m. εἰ post ν supra add. 15. μέντη, η in rasura pro duabus litteris, quarum altera fuit ι. 16. φησι.

262, 2. ἐξ αὐτοῦ pr. m., sec. m. supra add. ἐξ οὗ. — τοὺς decet. — ἡρακλέας. 4. παρατόπων. — κορινθωτῇ. 5. πόλεις. 6. κριθωτῇ ex corr. sec. m., pr. m. praebeuit supra ι accentum gravem, ut videtur, supra η circumflexum, nunc erasos. 7. χειρρονήσων pr. m., sed iam pr. m. corr. 11. πολλοῦ. 13. δὲ ὑπέρκεινται. — εὐηνός. 15. εὐηνόν. — χάλκειαν. 16. πλενρῶν. — οἷς pro ἡς.

363, 1. καλυδῶν. 2. λαθραίου pr. m., sec. m. supra θ add. φ. 4. ἀντήριον. 6. χαλκίας, alterum α post. m. restit. ex duabus litteris, quarum prior fuit ο. 7. τοὺς ὄρους. 8. δ' ὥς. 9. τὴν ταφιασσον.

364, 1. ἰδρῦσαι φασί. 3. μολυκρία. 9. εἰρисиχέος, non εὐρυσιχέος. — κλυδωνέου δὲ pr. m., sec. m. ante λ supra add. α. 16. ἡ κόμμη.

365, 2. δ' ἔτι. — πυλῆνη, non πυλίνη. 5. προσένειμαν, ει (pro una littera) in rasura sec. m. 7. ἐκπεπόννηται, non ἐκπεπόννηκε. 10 et 28. ἀκαρνανῶν. 26. ἄλμα, in marg. ad hanc vocem duplex punct. pr. m. appos. 27. πρῶτω om. pr. m. 28. ad τάφιοι dupl. punct. pr. m. in marg. appos. 29. διότι pr. m., sec. m. δι expunct.

366, 1. οὐδόλως. 3. ἐποικίσαι. 4. μεθικαρίον. 8. ὅς pro ὥς. — ἐεδνώσαιτο, ν in rasura post. m. 12. γὰρ utroque loco exstat. 15. ἐκπεσόντος. 17. πέρ pr. m. parvo spatio vacuo relicto, sec. m. mut. in περαιν. — πόλιν. 19. οὐ pro τοῦ. 23. ἀκαρνάνας.

367, 3. ἔχον οἷδ' ἀντίπερα (non ἀντιπέρα). 4. ἀκτὴ, κ in rasura post. m. 13. τῶν ante τοῖς add. sec. m. 16. διομή.^δ 23. ἀκαρνάνας. 24. τούτους.

368, 2. ἐν τῷ λικῶ pr. m., sec. m. ante τῷ supra add. αἰ. 6. ὀνομάσθαι. 8. τὰ παρὰ om. pr. m. 12. ἦκοντα, pars posterior litterae α in rasura pr. m., eadem pr. m. in marg. duplex

punctum appós. 13. *δυναστείας*, *ς* iam pr. m. restit. ex *ν*, ut videtur. — *ἀκαρνανῶν*. 18. *τοὺς δ' οἰκουρήτας*. 22. *πορθαονίδαι* pr. m., sec. m. prius *ο* mut. in *α*. 27. ἐπλ. — *οἰκουήτες*, *ες* in rasura post. m.

369, 1. *οἰκουρήτες*. 18. *αὐτ* pr. m. spatio vacuo relicto. — *κουρήτας*. 19. *σὺν κατελθόντας*. 21. *αἶμονος*. 22. *περαιωθέντ* pr. m. spat. vac. rel.

370, 1. *δίναις*, *αις* in rasura post. m. pro duabus litteris. 2. *γειτον* (sine acc.), *ε* post. m. restit. ex *ο*, ut vid. 3. *αἰτωλοὶ* pr. m., post. m. mut. in *αἰτωλὸν*. 4. *αἰτωλὸν* pr. m., post. m. mut. in *αἰτωλοὶ*. 8. *αἶμονος*. 20. *κουρήτας*. 23. *ἔμελεν*. 25. *ἥλιδος*.

371, 6. *δή*, non *δέ*. 11. *αὐτοῖς, οἱ* in rasura post. m. pro una littera. 16. *ἐπίσ* pr. m. spatio vacuo relicto. — *πορθῆσ* pr. m. spatio vacuo relicto. 19. *κατορθωκῶς*. — *διότι* pr. m. 20. *ἢ τί τῶν*. 23. *ἐσπουδασμένως*, non *ἐσπουδασμένος*. 25. *συγγενιῶν*.

372, 2. *ὁ τάλας ὁ δογματικᾶς* pr. m., sec. m. mut. in *ὁ τὰς τῶν ἄλλων δογματικᾶς*. 5. *ἀρτεμιδώρω*, *εμ* in rasura sec. m. 6. *συγγνώμη* pr. m, sec. m. add. *ν ἔχειν*. 11 et 17. *κουρητῶν*. 12. *ἀκαρνανῶν*. 18. *ἀφείλαντο* pr. m., nunc *α* rasura mut. in *ο*. 19. *κουρήτας*.

373, 1. *πόλεμοι*. 3 et 8. *κουρήτας*. 6. *ἀκαρνάνας*. 10. *ὡς σοφίεις*, non *σοφιεῖς*. — *εὐρυτάνας*. 13. *παρθαονίδες*. — *ὄιπερ, ὁ* in rasura sec. m., ut videtur. 16. *κουρητῶν*. 17. *ἐκπεσόντος*. — *τοῖς, ι* in rasura pr. m., ut videtur. — *θεστιάδες* pr. m., sed iam pr. m. mut. in *θεστιάδαις*.

374, 5. *κουρητῶν*. — *ὁμοίως ὡς περὶ τῶν*. 7. *ἐκείνω*. 8. *συληνῶν*. 9. *προπόλους* pr. m., sed iam pr. m., ut vid., post *προ* supra additum erat *ς*, nunc erasum. — *κουρήτας* pr. m., sed iam pr. m., ut vid., accent. mut. in circumfl. 10. *ἐμπεπλεγμε*, ligatura inexplicabili supra *με* addita. 15. *τοῖς* pro *τῶν*. 18. *διαστελλομένων* pr. m., sec. m. supra *μένων* add. *ντων*.

375, 5. *σαμοθρακῶν*. 6. *προπόλους* pr. m., sec. m. *ς* post *προ* supra add. 7. *πᾶς* om. pr. m. 10. *κουρητῶν*. 14. *τινες* pr. m., sed, fortasse iam pr. m., mut. in *τινος*. 17. *ἐλκεχίτωνας*. 22. *τοῖς κουρησιν* pr. m.

376, 1. *κώμην* pr. m., nunc ras. *ω* mut. in *ο*. 2. *κουρητῶν*.

7. *κούρητας* om. pr. m., sec. m. add. *κουρήτας*. — *παρ' ἀχαιῶν* pro *παναχαιῶν*. 8. ὅσ' ἀχιλλῇ. 11. *κουρήτες*. 12. *κουρητῶν*. 13. καὶ ὑπ' ῥίχῃ pr. m., una littera (ut videtur ε) post π erasa, sec. m. mut. in καὶ ἡ *πυρρίχῃ*. 16. *τοσαῦτα*, non *τοιαῦτα*.

377, 7. ὅτι pro ὅ τε. 11. μέλ ος una litt. (ut vid. λ) post λ erasa. 23. *πυθαγόριοι*. 26. *μουσιγέτης*.

378, 5. *χωρικὸν* pr. m., nunc ras. ω mut. in ο. 10. *προεστᾶσιν*, α sec. m. restit. ex ω, ut vid. — *οἱ δὲ* pr. m., nunc ι eras. 11. *πρόπολοι* pr. m., sec. m. post πρό supra add. ς. 14. *σιληνοί*. 15. ὠμαλλόνες, non ὀμαλλόνες. 18. *ιδίως* om. pr. m. — *προπόλων* pr. m., sec. m. ς supra add.

379, 9. *ἐκπλήξειν*. 20. καὶ αἰέσσι. 21. *περισσινουντίδα*, non *περισσινουντα*.

380, 1. *κυβέλυν*. — *προπόλους* pr. m., sec. m. supra add. ς. 3. *ἀνάλογον*. 7. *εἶρπε*. — *σχουντονίας' αἰοιδάι*. 9 et 15. *διό-νυσσον*. 12. *ματερ* (sine accentu). — *πάρα μεγάλοι χοίμβοι* pr. m., sec. m. supra αι add. οι. 13. *ἐνδεκαχλάδων*. — *κρόταλ'*, τ in ras. post. m. — *αἰθόμενά τε*. 14. *δαῖς* pr. m., nunc punctis supra ι erasis. — *ξανθήσι*, non *ξάνθησι*. — *πενύκαις*, αις in rasura post. m. pro duabus litteris, quarum posterior fuit ς.

381, 2. *ποιεῖν* pr. m., nunc ν eras. 3. *διὰ τε Ὀμηρον* pr. m., sec. m. supra *διὰ τε* add. *κατὰ τὸν*. 4. ἄλλω ἀπουσαι pr. m., sec. m. mut. in ἀλλ' ὃ ἀπτουσαι. 6. *πόλιν*, ιν in ras. sec. m., pr. m. ipsa quoque videtur praeuisse πόλιν, sed terminatione ιν ligatura expressa. 7. *εὐδαίμων* pr. m., sec. m. mut. in *εὐδαίμονα*. 8. *βοιωτᾶν* pr. m., nunc ο eras. — *ἀγιστεύει* 9. *ἔρπων*, ἐ in rasura sec. m. et ων sec. m. add. pro una litt., ut videtur α; sine dubio pr. m. praeuit ὄρπα. — *κυμέλας* pr. m., nunc rasura μ mut. in β. 10. *ἀνὰ θύρῳων*. 12. *εἴτε* pr. m., sec. m. mut. in αἴ τε. — *θεοὺς* pr. m., sec. m. mut. in *θεοῖς*.

382, 1. ὀρίων. 2. ἀγίλας. 3. δὲ ἐν. 4. *θαλάμευκα*. — *κουρητῶν τε*. — *κρητας* pr. m., sec. m. ε add. supra α. 5. *διογενέτορας* pr. m., sec. m. ε add. supra α. — *ἐνθ' αὐλὸς* pr. m., sec. m. mut. in *ἐνθ' αὐλοὶ*. 6. *τρικόριθες*. — *ἀνθ' οἷς* pr. m., sec. m. mut. in *ἀνθοῦσι*. 10. *κέρας ἀνὰ δύο βοᾶν*. 12. *βάκ-*

χαν. 16. προσήψαν, non συνήψαν. 18. παλαμήδι. 19. οὐ σὰν pr. m., sec. m. corr. — διονύσου pr. m., sec. m. corr. — κομᾶνος, ἄν ἴδεν pr. m., accentu gravi supra ἄν crasso et inferiore parte litterae ε in ras. scripta; sec. m. κομᾶνος mut. in κομῶν ὅς et α add. supra ε.

383, 3. σιλινὸν pr. m., sec. m. alterum ι mut. in η. — ὄλυμ-πον. 6. συγκεχυμένων. 8. ἀνταδρίαν. 13. σοῦ pro σὺ. — τήν, ἡ in ras. sec. m., quae etiam ν restituit ex genuino υ, sine dubio pr. m. praebuit τοῦ.

384, 2. προπύλους pr. m., sec. m. mut. in προσπόλους. 4. πάνας. 6. δινδυμίνην. 8. παραδιδόμενος ex corr. sec. m., ex primae manus scriptura exstat etiam παραδόν, sed post ν una littera (ut videtur τ) erasa et deinde spatium unius litterae vacuum relictum est. — pro τοῦ pr. m. praebuit τοὺς, sec. m. mut. in τοῖς. 10. μὲν δίδια pr. m., nunc rasura mut. in βεν-δίδια. 12. καὶ — ἡδωνοῖς om. pr. m., sec. m. in margine nihil addidit nisi εἰπὼν — ἡδωνοῖς. 14. ὄρια. — ἔχοντες pr. m., sec. m. mut. in ἔχοντας.

385, 2. βόμβυκας, non βομβήκας. 5. ὁτόβει. 7. ἀλλάξη pr. m., sec. m. mut. in ἀλαλάξει. 8. ὑπομηκῶνται ποθεν. 9. φομέριοι pr. m., nunc rasura mut. in φοβέριοι. — μίμοι. 10. τυμπάνου. — εἰκὼν pr. m., sec. m. in marg. γρ. ἡχὼ. — ὑπο-γέου pr. m., sec. m. mut. in ὑπογείου. 13. ἄποικοι, οἱ (in rasura) et accut. post. m., pr. m. praebuit accutum supra prius οἱ et pro terminatione οἱ η, ut vid. 14. μετενέχθαι pr. m., sec. m. mut. in μετεννήχθαι.

386, 1. συνάγοντες, non συνάπτοντες. 8. καθιερῶσαν-τες μούσαις pr. m., post. m. mut. in καθιερῶσαν ταῖς μούσαις. 10. θράκεις. 14. ἀσιάτιν. 16. νάμβλας pr. m., post. m. mut. in νάβλα.

387, 1. εὐλοισαβοῖ ex corr. sec. m., ex primae manus scriptura exstat vel perlucet etiam εὐασάμ, post μ una littera erasa est, ubi sec. m. add. οἱ. — καὶ τῆς ἄττης ὕης ταῦτα, τῆς sec. m. expunct., praeterea litterae ησ ὕ (in ras.) et accut. supra ἄ sec. m., pro ὕ pr. m. vid. praebuisse ὕ. 2. σαβιάζια pr. m., sec. m. mut. in σαβάζια. 3. εὐροι post ταῦτα add. sec. m. 4. προπύλων. 6. ἐκατέον ex corr. sec. m., ex scriptura primae manus exstat etiam ἐκατ' ω duabus litteris inter τ et ω era-

sis. — pro τῆς nunc legitur τῇ pr. m. scriptum, sed una littera post ῆ erasa, sec. m. supra rasuram add. ζ. — θυγατρ' pr. m., sed accuto, ut videtur, supra α eraso; in spatio unius litterae post ρ vacuo relicto sec. m. add. ι et supra hoc ος. 11. οἶδ'. 13. ὀπλαιχαλκά, altera parte prioris α post. m. scripta et eadem post. m. ι interpos.

388, 1. πιτάνων. 2. προπόλους pr. m., sec. m. ζ supra add. 2. κορυβαντας (sine acc.), β in ras. sec. m. 3. κόλπων. — φασίν, α in rasura sec. m. 4. τροφεις, ει in rasura sec. m. pro una littera, ut videtur η. 9. τοις ῥόδοις, οι et ιοι in ras. sec. m. pro una et duabus litteris. — πρόφασ pr. m. in fine versus, sec. m. add. ιν. 12. αλλιόπης (sine spir.). 20. προπόλους pr. m., post προ supra lineam rasura cernitur.

389, 3. μὴ δ' ἐπιχωριάξιν. — ὑπεναντιούμενους. 9. ἱερὰ πύτνα. 10. ἀδραμνιττήνης. 13. καβείρης, sec. m. η ex diphthongo, cuius littera posterior videtur fuisse ι, restit. et ζ in ras. add. 14. κάμιλλον, non κάμιλον. 16. καβείρον pr. m., post. m. ης supra ου add. 19. ἰμβρίω.

390, 3. ἀμαξιτία. 4. κορύβυσσα, alterum υ in rasura post. m., quae etiam prius σ restituit ex genuino υ; pr. m. videtur praebuisse κορύβουσα. 5. εὐρήεντα. 8. ἀγιστίας. 12. βητάρμονες, ες in ras. sec. m. pro α, ut vid. — ὅσοι. 16. ἴδην, una littera ante δ erasa.

391, 1. συνάπτοντες. 23. εὐπορώτερον ἀντιδοῦναι. τὸ ἐξ αὐτῶν εἰκάξιν τὰληθές.

392, 6. θηρατικὸν pr. m., sec. m. supra α add. ευ. 12. ἐπειδὲ, tertium ε in ras. sec. m. — νήσων τῶν τε ἄλλων pr. m., sec. m. transpositionis signa supra addidit. 13. διήλθον pr. m., sec. m. mut. in διήλθομεν. — τῷ deest. 14. αὐτῆς pro αὐτῇ.

393, 2. δ' ἀπὸ. 4. τὸ αἶγαλον πέλαγος pr. m. in textu, in marg. eadem pr. m. add. γρ. αἰγύπτιον. 7. δὲ ἑῶον. 11. ὑπὸ pr. m., sec. m. in marg. γρ. οὐ κατὰ, οὐπω omnino non exstat.

394, 5. εἰς τὸ νότιον, non εἰς νότιον. — ἰσθμὸν, sed ὄν sec. m. supra lineam in ras. pro ligatura, ut vid., add. 6. στα-

τ

δίων pr. m., sec. m. ους supra ων add. — λυκτιώνων. 7. ολι-
βυκ' πέλαγος, τ' supra ο in rasura sec. m., pr. m., ut videtur, υ in ras. script. et κ ex ν restit. 8. ἀκρωτήριον, κ in rasura

sec. m. 9. νᾶον pro νεῦον. 12. ὕψος ἐπὶ τὰ στενά, ὅσον τριακοσίων σταδίων κ. τ. λ. pr. m. 13. ῥάχιν, ι sec. m. restit. ex v, ut videtur; ἀρχὴν omnino non exstat. 14. εὐρυχωρέστατον.

395, 7. τούτων τινὲς εἰς.

396, 3. ἐν δὲ τεοκρήτες, ο in rasura, sed iam pr. m., ut videtur. — κυδῶνες. 4. δωριεῖς. 6. κυδῶνας. 6 et 9. ἔτεοκρήτας. 7. πρᾶσον, non πράσον. 9. κυδόνας. 11. νῦν δ' ἐστὶν αἰωτίδος pr. m., sec. m. mut. in νῦν δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος. 12. παρνασόν. 18. εἶναι τοὺς φιλοσόφους εὐαμυσολόφος (non ἐφαμυσολόφος).

397, 1, 8, 11, 13. κνωσος. 5. νόμων. 10. λύκτον. — λύκτον.

398, 1. δ' ὁ κνωσος. 4. μέρει, ει in ras. sec. m. pro una litt. 5. κνωσον. 6. αὐτῇ. 10. τῶν om. pr. m.

399, 3. τοῦ Διὸς προστάγματα. 6. ὁ ἀριστῆς. 14. μίνω, non μίνωα. — ἐπιχωρίων.

400, 3. τούτοις. — ὕστεροι κίλικες. 5. κνωσός. 13. ἐλάδι, sed ι rasura restit. ex η, ut videtur. 17. δῆ pro δὲ. — κνωσίους. 19. ἤρετο. 20. δολοφωνηθέντα. 22. κατέμεινεν ἐν τῇ κνώσσῳ. 23. στεργρότης pr. m.

401, 1. λεγέταν. 4. ἐνδεκα. 6. δὲ ὁ. 7. ἤρητο pr. m. 9. τὰς om. pr. m. 9. μετετρέπετο. 12. λαγέτα, non λαγέτον. 17. κνωσσίους, κ in rasura sec. m. 22. τὰ non deest.

402, 6. λέβηνος, ος in rasura post. m. pro una littera, ut videtur α. 7. τὸ ἐμπορεῖον, non τοῦ ἐμπορεῖου. — δ' ἔτι. 11. εὐξὺν θεός pr. m., nunc accentus erasi sunt. ad lin. 12 duplex punctum pr. m. in marg. positum est.

403, 1. αὐτῆς. 2. δ' ὅτι. 3. πρᾶσος, non πράσος. 5. ὄρεοσχεδόν. — ἰδέτοις pr. m., sec. m. mut. in ἰδαίον. 8. πράσος. — σταδίους, non σταδίους. 9. ἱερὰ πύτνιοι pr. m., sed grav. nunc eras.

404, 2. αὐτῇ. 3. δίκτυνα. 6. τύρος. 13. δικτύνης. 19. φαίστος. 21. μαρτάλου pr. m., nunc ρ eras. — μ'.

405, 1. σὺν om. pr. m. 2. φαίστω. 3. φαίστόν τε ῥύτον τε. 4. φαίστου. — τὸν non deest. 5. φασίν, α sec. m. in rasura. 6. λύττου pr. m., sec. m. κ supra prius τ add. 9. λύττοι pr. m., sec. m. κ supra prius τ add. 12 et 15. ἐνενηκοντάπολιν.

406, 1. φασί, α in rasura sec. m. 6. καὶ ante ὁ ἐξῆς sec.

demum m. add. 8. ἦφ'αν ἰσθαι, una littera post ν una cum accentu erasa (ἔ, ut opinor) et accento sec. m. addito. 11. οὐτέ τιν'. 12. ὥστε ante καὶ add. sec. m. — ἐμέμνητο pr. m., sec. m. mut. in ἐμέμνητ' ἄν. 14. μὴ δ' ὕστερον.

407, 9. αἰρομένης. 15. ἀπόροις. 19. καὶ pro ταῖς.

408, 1. παιδιὰν, αἰ in ras. sec. m. pro una litt. 10. κνωαίων. 11. λυττίοις pr. m., sec. m. κ supra prius τ add. 17. ζηλωτὰς, α in rasura sec. m. (pro η, ut vid.) et σ eadem sec. m. restit. ex genuino ν.

409, 1. θάλασσαν. 6. τὰ τοιαῦτα. — ἔχειν τοὺς ἀποικίδων. 10. προκλῆς, i. e. πατροκλῆς, sed linea 12 legitur προκλέους. 22. ἐτοιμότητα, non ἐτοιμότητα.

410, 2. ἑτέρους. 4. ὁμοίως πρότερον pr. m., sec. m. mut. in ὡς πρ. 6. φοίνες pr. m., sec. m. mut. in θοίναις. 7. προπαιᾶνα. 10. ἐγκατέλιπε. 11. ἐβασίλευσεν pr. m., sec. m. alterum σ expunct. 14. διότι pr. m., δι sec. m. expunct. 15. ἐπιβουλῇ.

411, 4. χαρίλοβον. 9. τοιαῦτ' εἴρηκε. 10. ἅπαντα pr. m., sec. m. mut. in ἅμα. 14. ὡς pro ὥσι. 15. δὲ om. pr. m. 17. ἀνδρία.

412, 1. συσσύτια, σσυτ in rasura sec. m. 5. ἐκάστη δ' ἐκ τῆς. 6. τοῦ συναγαγόν. 10. καὶ deest. 13. δὲ post προλέγει add. sec. m. 17. ἐξομολογουμένους, pars inferior alterius ν in ras., sed fort. iam pr. m. 21. ἄξιος. 23. ἀνδρῖον.

413, 4. τὸν deest. 9. τοῦ pro τοῦτ'. — ἴν' εἴ τις, ἴ in ras. sec. m., supra spiritus lenis videtur erasus esse. — προσήνεκται pr. m., sed γ ante κ iam pr. m. supra add. 14. χρόνοις pr. m., sec. m. θ supra χ add. 19. ἐ ρώμενον, una littera post ἐ (fortasse ρ) erasa.

414, 11 et 13. τότε. 12. ἀνάφηνται. 14. ἡμετέροις. 18. τούτων δ' ἴσον ἐκάστη ἀπέχει, sed ου, ων, ἴσον (pro tribus litteris), η (pro duabus litteris) in rasura sec. m., quae etiam accutum addidit supra α, eo, qui supra ἐ exstabat, eraso. 19. καὶ κηδεύσθαι τινες pr. m., sec. m. κε ante κη supra add.

415, 6. σκιλλαίου. 11. τῶν pro ὧν. 14. ληζῶν. 15. ὄρος ψηλόν.

416, 1. τὸ πάροιθεν οὐ φορητὰ. — κυμάτεσι, non κύμασι τε. 3. ὠδίνευσι pr. m., nunc ν eras. — θύοις pr. m., sec. m. mut. in θείαις. 5. πρυμνῶν pr. m., sec. m. ε supra ν add. 6. ἀνδ' ἐπὶ κρανοῖς pr. m., sec. m. κρανοῖς mut. in κραναῇ.

— *σχέθον*, non *σχεδόν*. — *πέτραν* pr. m., nunc *ν* eras. 7. *τέποις*. 9. *διμοσίαι* pro *δημοσία*.

417, 2. *μάκρα* pr. m., sec. m. *η* supra alteram *α* add. 5. *σέρριφον*. 6. *κήμων*. 7. *νάζον*. 9. *άλιaron*. 11. *άπαίροντες* δ' om. pr. m. 12. *καίσαρ*. 14. *πειθομένους*. 18. *λητοι*. — *συ μενη με* (sine acc.) pr. m., sec. m. mut. in *συ μένεις μεν*. 19. *δειλην* (sine acc.). — *γυάρω* pr. m., sec. m. supra *ω* add. *ον*. — *παρελεύσεται* pr. m., sec. m. *τ* expunct. 20. *ένδον* pro *ένδοξον*.

418, 6. *καλ άποστήσαι τύραννος*, hoc non correctum est. 11. *ρήνεια*, sed *ει* sec. m. add. in spatio vacuo relicto. 19. *ότι*. 24. *καλῶν*. — *τοκήων*, *ή* in ras. sec. m. pro *ι*, ut vid.; supra *το* rasura cernitur. 27. *κωνεάζεσθαι*, non *κονεάζεσθαι*.

419, 1. *έξ αυτών άποθανειν*· *όρισθέντας* (sic!) *έξ αυτών άποθανειν*· *όρισθέντος πληθους* *κ. τ. λ.* 2. *δὲ έπαύσασθαι*, prius *ε* in rasura pr. m. — *δὲ έν*. 3. *ε̅ καλ είκοσι*. 6. *τῇ* post *πρός* add. sec. m. — *ποιήσαι*. 9. *έλιξος*. 17. *σύρος*. 19. *νιώτερος* ante *έκείνου* denuo add. pr. m.

420, 1. *κεκλήσεται*. 9. *όίκτην* pr. m., sec. m. corr. 10. *δυκτύους*. 11. *καταπεποντωμένη*. 12. *τῆς* deest. — *δανάης*, *ης* in ras. pro tribus litteris, sed pr. m., ut videtur. 13. *φασί*, *α* in rasura post. m. 18. *γοργόνης*.

421, 2. *έστιατόρια*, non *έστιατώρια*. 7. *φοκυλίδον*. 8. *άλλα* ante *πάντες* post. m. add. — *προκλής* pr. m., sec. m. mut. in *πατροκλής*. — *δὲ* ante *λέριος* add. pr. m. 14. *έν τῶ* pro *έν ᾧ*. — *σάμος κακῶς έστι*. 15. *κορασία*. 16. *λέριος* pr. m., nunc *ι* eras.

422, 1. *σαμίνων* pr. m., nunc prius *ν* erasum. 2. *ίκαρίω*. 10. *εύρυπύλιοι*. — *πάλιν* pr. m., nunc rasura mut. in *πόλιν*. 15. *ε̅πίγειτό πως*. — *τῇ* om. pr. m. 16. *περοδία*. — *προσπεριοδεύσωμεν*, non *προσπεριοδεύωμεν*.

423, 2. *χαλκεια*, non *χαλκεία*. 12. *τῇν ίσυρον*. 17. *τῇν κῶ φασίν* pr. m., nunc *τῇν* ras. mut. in *τη*. 18. *ὁ ὀμηρος*, non *ὀμηρος*. 19. *τετράπολιν* pr. m., sed iam pr. m. corr. 20. *τῶ* deest. 26. *σαμωνίου* pr. m., sec. m. *λ* ante *μ* supra add.

424, 4. *καλύμναν*, sed lin. 7 *κάλυμναν*. 9. *φασί* pr. m., sed iam pr. m., ut vid., mut. in *φησίν*.

Corrigenda.

---

pag. 287	in. 16	leg. 282	sq. pro 8	sq.
" 295	" 6	" 290	pro 16.	
" 348	" 1	" ἡμερῶν.		
" 351	" 1	" πολέμων.		
" 353	" 5	" ἐπεὶ δ' ἄν.		
" 353	" 13	" γεωργοῦσι γὰρ.		
" 361	" 1	" εὐθύπλοια	pro	εὐθύπλοια.
" 374	" 36	" δ' pro δ'.		
" 390	" 9	" 5 pro 7.		

DISSERTATIONES
PHILOLOGICAE HALENSES.

VOL. VIII.

HALIS SAXONUM.
MAX NIEMEYER.

MDCCCLXXXVII.

DISSERTATIONES
PHILOLOGICAE HALENSES.

VOL. VIII.

HALIS SAXONUM.
MAX NIEMEYER.

MDCCCLXXXVII.

INDEX DISSERTATIONUM.

	Pag.
Roellig, P., Quae ratio inter Photii et Suidae lexica intercedat	1
Nebe, A., De mysteriorum Eleusiniorum tempore et administratione publica	67
Kalkoff, G., De codicibus epitomes Harpocratiōeae	141
Herforth, E., De dialecto Cretica	193

P. ROELLIG:

**QUAE RATIO INTER PHOTII ET
SUIDAE LEXICA INTERCEDAT.**

Argumentum.

- I. Quae adhuc viri docti de ratione, qua Suidas cum Photio coniunctus sit, iudicaverunt, exponuntur et examinantur.
- II. Suidam non e Photio pendere demonstratur.
  - A. Argumenta ex eis glossis petita, quae exstant apud Photium, desunt apud Suidam.
    - 1) E Photii glossis tertia (post litteram *P* quarta aut quinta) fere pars apud Suidam deest.
    - 2) Eae Photii glossae, quae desunt apud Suidam, ad certos fontes referendae sunt.
      - a. Cum quinto lexico Segueriano permultae Photii, perpaucae Suidae glossae conspirant.
      - b. Aelii Dionysii et Pausaniae glossae paene omnes apud Photium leguntur, cum perpaucae ex eis apud Suidam inveniuntur.
      - c. In ipso Photii lexico nonnullis locis apparent duo glossarum ordines, quorum alter apud Suidam exstat, alter ab eo abest.
      - d. Eae glossae, quae in altera serie lexicī Bekkeriani sexti exstant, leguntur maxima ex parte apud Photium, non leguntur apud Suidam.
  - B. Argumenta ex eis glossis sumpta, quae Photio et Suidae communes sunt.
    - 3) In multis locis e lectionum discrepantiis clarissime apparet, Suidam non e Photio pendere.
    - 4) Multis locis complures glossae, quibus idem lemma praefixum est, et apud Photium et apud

Suidam exstant, sed apud Suidam alio ordine atque apud Photium scriptae sunt.

- 5) Suidas cum Photio nullas glossas communes habet, nisi quae etiam apud Harpocracionem aut apud Eudemum aut in lexico Bachmanni inveniuntur.
- 6) Excursus de eis glossis, quibus apud Suidam testimonia adiecta sunt, quae apud Photium desiderantur.

III. Quinam fontes Photio et Suidae communes fuerint, quaeritur.

A. De glossis Harpocracioneis. Et Photius et Suidas Harpocracione usi sunt atque Suidas meliore Harpocracionis codice quam Photius.

B. De reliquis glossis, quae Photio et Suidae communes sunt.

- 1) Photius has glossas deprompsit e lexico paulo pleniore quam lexicon Bachmanni et e Timaei lexico Platonico.

Eae glossae, quibus lexicon Bachmanni, antequam a Photio adhiberetur, auctum est, non videntur manavisse ex atticistis Aelio Dionysio et Pausania aut e Timaei lexico, sed fortasse fluxerunt e Pamphilo.

- 2) Suidas has glossas accepit ab Eudemo. Eudemi lexicon non excerptum est e Suida, sed ita videtur ortum esse, ut illi Photii fonti paulo pleniori quam lexicon Bachmanni et Timaei glossae et aliae glossae aliunde sumptae adiungerentur. Suidas meliorem Eudemi codicem adhibuit codice Parisino.

Quamquam semper viri docti, qui in antiquis litteris studia collocaverunt, ut omnino magna plerumque industria usi sunt, ita etiam studium veterum grammaticorum Graecorum diligenter coluerunt, tamen in hac litterarum parte minime omnia explorata et pertractata sunt, sed adhuc valet Naberii illud „Multum abest, ut historia grammaticae Graecae iam nunc scribi possit“. ¹⁾

Quantum vero ad historiam grammaticae Graecae melius perspicendam intersit lexicorum Graecorum, quae ad nostram aetatem pervenerunt, fontes indagari, iam diu viri docti, qui in his studiis versati sunt, cognoverunt. Constat enim in illis lexicis, quorum auctores nihil fere quod proferunt ex ipsorum ingenio habent, mixtam esse posteriorum grammaticorum doctrinam cum doctis veterum et eruditorum hominum observationibus. Quare, ut bonae doctaeque glossae a vanis inanibusque segregentur, investigandum est, quinam singularum glossarum auctores fuerint. Cum autem in perpaucis glossis nomen auctoris additum sit, res sic videtur aggredienda esse, ut primum quaeramus, quibus ex libris lexicographi illi hauserint, deinde qui eorum librorum, quibus illi usi sunt, fontes fuerint, atque ita quaestione propagata studeamus gradatim ad veteres Alexandrinos grammaticos pervenire.

Ad quem laborem conficiendum spero me pauca allaturum esse, cum, quae ratio intercedat inter Photii et Suidae lexica, investigare conor. Hanc enim quaestionem nondum esse diiudicatam aut ad finem perductam intelleges, si, quid viri docti adhuc de ea disseruerint, mecum recognoveris.

---

¹⁾ Naber, prolegomena ad Photii lexicon, p. 2. Cf. L. Cohn, Untersuchungen über die Quellen der Platoscholien in *Fleckeisen's annalibus* suppl. 1884 p. 773 sqq.

I.

Quae adhuc viri docti de ratione, qua Suidas cum Photio coniunctus sit, indicaverunt, exponuntur et examinantur.

Atque inspicientes vel obiter Photii et Suidae lexica videmus ea permultas glossas communes habere, quae ad verbum consentiant ac saepe etiam easdem corruptelas praebeant. Qui consensus duplici ratione explicari potest. Nam aut Photius et Suidas ex eisdem fontibus hauserunt, aut Photium Suidas, qui annis circiter 150 post Photium in vivis fuit, in componendo lexico transscripsit. Quare nunc quaestio est, utra ratio vera sit.

Atque primus hanc rem attigit Bernhardt,¹⁾ qui inter fontes Suidae nominat lexica Harpocratonis, Photii, Timaei, lexicon rhetoricum a Bekkero anecd. I p. 195—318 editum, *συναγωγὴν λέξεων χρησίμων* a Bachmanno anecd. I publici iuris factam. Sed hunc virum doctissimum non satis magnam huic rei operam navasse vel inde licet intellegi, quod omnino non videtur animadvertisse difficillimam oriri quaestionem, utrum Harpocratonis, Timaei, lexi Bachmanniani glossas Suidas ex ipsis illis lexicis an ex Photio hauserit, in quo ipso quoque exstant. Hanc enim quaestionem ne commemorat quidem.

Accuratius hanc rem tractavit M. Schmidt. Qui v. d. putat Suidam Photio non usum esse, sed ex eisdem atque illum fontibus hausisse. Quod ut arbitraretur videtur adductus esse in indice auctorum Suidae lexico praefixo, in quo Photii nulla mentio fit. Ad tuendam autem suam sententiam docet v. d. Suidam cum Photio fere nullas glossas communes habere, quae non in aliis quoque lexicis, in Eudemo (hunc intellegit M. Schmidt auctorem lex. Bachm.), Harpocrate, Timaeo, Hesychio legantur. Propter paucas vero eas glossas, quae Suidae cum solo Photio communes videantur esse, opinionem mutare Schmidt non vult, sed suspicatur eas in Eudemi aut Hesychii (vel Diogeniani) exemplaribus a Suida usurpatis exstitisse, quamvis in nostris eorum lexicorum

.| ¹⁾ Praef. ad Suidae lexicon cap. II.

²⁾ M. Schmidti censura Suidae Bernhardyani exstat in Fleckiseni annal. 1855 pp. 694—500 et 775—787.

libris non inveniuntur. In qua Schmidti disputatione hoc mihi non probatur, quod v. d. solo eo indice, qui Suidae lexico praefixus est, nititur. Quae enim praeterea affert, non apta sunt ad probandum, sed ad stabiliendam tantummodo vel defendendam sententiam iam antea probatam. Indici autem illi quamvis fidem habendam esse Schmidt demonstrare conetur, tamen hoc eum demonstravisse nego. Nam de omnibus eis lexicis indice illo nominatis parum certa scimus uno fortasse excepto Eudemo. Sed ne Eudemi quidem lexicon quale esset Schmidt satis perspexit, quoniam illud idem esse censuit atque lex. Bachm. Verum etiamsi ex illis lexicis nonnulla penitus novissemus et a Suida transcripta esse certo sciremus, tamen non liceret toti illi indici fidem habere, cum non constet, ex cuius ingenio profectus sit. Quare Schmidt sententiam suam non satis mihi videtur probavisse.

Deinde Cobet¹⁾ de Photii lexico egit et qua ratione cum Suida coniunctum sit quaerere studuit negligens, ut solet, aliorum vv. dd. de eadem re iudicia. Censet autem Cobet Photii lexicon totum a Suida esse receptum et tantam esse inter utrumque affinitatem tamque nihil discriminis aut varietatis intercedere, ut Suidam ipso codice Galeano usum esse putare possimus. Nititur igitur Cobet ea potissimum re, quod omnes Photii glossae totae atque integrae apud Suidam redeant. Sed hoc Cobetum audacius dixisse, multaque e Photii lexico apud Suidam desiderari infra videbimus.

Post Cobetum Naber hanc rem aggressus et illustrissimi magistri opinionem secutus est in doctis prolegomenis ad Photii lexicon.²⁾ Sed Naber paulo cautius iudicavit quam Cobet. Vidit enim non omnes Photii glossas apud Suidam exstare. Eas autem, quae desunt, partim casu arbitratur omissas esse, partim propterea quod corrupte in Suidae codice Photiano scriptae fuissent. Ceterum vero Photii lexicon a Suida exhaustum esse confidentissime affirmat, apud utrumque enim easdem apparere corruptelas et lacunas neque quidquam e Photii lexico apud Suidam deesse, quod sit operae pretium dicere. Atque firmissimo

¹⁾ *Mnemos.* IX (1860) pp. 399 sqq., 411 sqq.

²⁾ ante Photii editionem (Leidae 1864) pp. 164 sqq. et 150 sqq.

argumento ei est glossa Ἐξωκέλης, quae apud Suidam exstat. Quod monstrum linguae Graecae ortum esse censet ex corruptela, qua Photii glossa α. v. Κέλευθος depravata est. Ibi enim verbum ἐξάκειλεν a librario in duas partes divisum et inter eas partes sequens glossa Κέλης τὸ ληστρικὸν πλοῖον ἢ ἀστρωτός ἔπρος interposita est.

Atque primo quidem aspectu putaverit quispiam hoc argumentum multum valere ad probandam Naberi sententiam. Neque igitur mirum videtur esse, quod Naberi sententia primo tam certa habita est, ut nemo eam in dubium vocare auderet. Cuius rei testis est W. Rindfleisch¹⁾, qui censet Suidam atticistarum Aelii Dionysii et Pausaniae glossas Photio debere quamvis apud Suidam duae Aelii Dionysii glossae exstant, quae apud Photium desint (Κάλλαα et κράστις). Neque enim putat auctoritatem tot locorum, in quibus Suidas sine dubio Photium descripserit, parvulis his duabus glossis refelli posse. Neque tamen Naberi illud argumentum ex glossa Ἐξωκέλης petatum, id quod primus Freyer intellexit, plane firmum aut ad persuadendum accommodatum est, cum dubium sit, an iam in Photii fonte illa corruptela in glossa Κέλευθος exstiterit. Ac certe permirum est, quod glossae Κέλευθος et Κέλης a Suida omissae sunt et sola illa corrupta pars glossae Κέλευθος recepta est.²⁾

Primus Nabero adversatus est C. Boysen³⁾ causis ut mihi quidem videtur gravissimis commotus. Docet enim ex 1600 glossis, quas Photius sub lit. II exhibeat, 450 non legi apud Suidam, neque igitur iure Naberi dixisse: „video e Photio nihil in Suida deesse, quod sit operae pretium dicere.“ Deinde demonstrat v. d. dilucide Suidam glossas Harpocracioneas non e Photio, sed ex ipsa Harpocracionis epitoma hausisse. Atque eodem modo negandum esse putat, Timaei glossas Suidam Photio debere. Quamobrem suspicatur ne ceteras quidem Suidae glossas, quae ei cum Photio communes essent, ex Photio, sed ex

¹⁾ W. Rindfleisch, de Pausaniae et Aelii Dionysii lexicis rhetoricis, diss. inaug., Regimont. 1866.

²⁾ Cf. Th. Freyer, quaestiones de scholiorum Aeschineorum fontibus, diss. inaug. Lipsiae 1882, p. 296.

³⁾ C. Boysen, de Harpocracionis lexi fontibus, diss. inaug. Kiliae 1876 p. 33 sqq.

eisdem rivulis quibus Photii lexicon esse derivatas. Quam conjecturam optime confirmat v. d. cum exponit „et eas Photii glossas quae redeant et eas quae desint apud Suidam ad certos scriptores enarrandos pertinere vel ex suis utrasque fontibus fluxisse.“ Nam ex glossis Thucydideis deesse perpaucas, ex eis vero, quae Photio cum quinto lexico Segueriano communes sint, perpaucas exstare apud Suidam. Gravissimo denique argumento Boyseno est ea pars Eudemi Parisini, quam pagg. 93 sqq. publici iuris facit. Collata enim illa cum Photii et Suidae lexicis apparet in illa non solum omnes fere glossas exstare, quae praeter Harpocracioneas Photio et Suidae communes sunt, sed etiam praeterea permultas inesse glossas, quae, cum apud Photium desint, in Suidae lexico eisdem verbis scriptae inveniantur. Quare Boysenus multo veri similis esse putat Suidam Eudemo quam Photio usum esse.

Quae Boyseni sententia etiam mihi probatur. Sed Boysen non satis firma validaque argumenta ad opinionem suam comprobendam protulit. Neque enim satis magnam lexicī Photiani partem cum Suida comparavit, neque in comparando omnia observavit, quae observari potuerunt. Quare hominibus doctis nonnullis tantum persuasit, cum plerique ei non assentiantur. Itaque ego hac commentatione Boyseni argumentis nova atque ea firmissima adiungere mihi proposui.

Atque inter eos, qui Boyseno non astipulantur, versatur etiam Stoientin, censor libri Boyseniani.¹⁾ Qui Boyseni sententiam improbat primum quia Boysen evidentissimum Naberī argumentum e glossa Ἐξωκέλης sumptum non refellerit, deinde quia non satis probaverit, Suidam ipso Timaei lexico usum esse, postremo quia veri sit simile, Eudemi lexicon non fontem fuisse Suidae, sed permultis locis ex Suida esse interpolatum aut omnino ex illo excerptum.

Sed e glossa Ἐξωκέλης non necessario sequi Photium a Suida esse transcriptum supra p. 8 vidimus. De Timaei autem glossis Stoientinum errare apparet, cum Boysen non censeat Suidam ipsum Timaeum in usum vocasse, sed probare studeat, eum Timaei glossas ab Eudemo accepisse.²⁾ Denique etiam de

¹⁾ In Fleckeiseni annalibus 1879 p. 121 sqq.

²⁾ Cf. Boysen l. l. p. 37 sq. et 43.

Eudemo a Stoientino dissentio. Hunc enim non e Suida excerptum aut interpolatum esse in tertia commentationis parte docebo.

Verum Stoientin non solum Boysenum impugnat, sed etiam Naberi sententiam novo argumento fulcire conatur, quod ei glossa *Ἐφόλκια* praebet apud Photium et Suidam eodem modo corrupta. Apud utrumque enim in hac glossa leguntur verba *καλοῦνται δὲ καὶ οἱ τῶν πόλεων τὰ ὄνια ἐπισκοπούμενοι*, quae quin non huc, sed ad glossam *Ἐφοροὶ* in lexico Bachm. secundum glossam *Ἐφόλκια* scriptam referenda sint, dubium esse non potest.

Sed hoc Stoientini argumentum nullum esse luculenter demonstrare possum. Nam, ut Boysen, qui codices Coisl. 345 et 347 lexicon Bachm. continentes totos excussit, liberalissime mecum communicavit, in illis libris glossa *Ἐφόλκια* eodem modo corrupta est atque apud Photium et Suidam, nisi quod in codice 345 verba inde a *καλοῦνται δὲ καὶ* usque ad *ταμίας* in margine ad glossam *Ἐφοροὶ* adnotata sunt. Lexicon Bachmanni autem cur non e Photio excerptum¹⁾, sed Photio vetustius esse putem, infra exponam. Quare non necesse est putare hoc loco Suidam ex Photio hausisse, sed eodem iure cogitari potest, eum alio fonte usum esse, in quo item ut apud Photium glossae lexici Bachmanniani exstarent.

Iam ante editam Stoientini disputatiunculam Nabero assensus est Schwartz²⁾, qui „totum se ex Cobeto et Nabero sapere, hos duces, hos magistros, hos auspices sequi, horum edictis et placitis se obtemperare“ fatetur. Cum autem equidem indignum esse putem homine litterarum studioso ita in verba magistri iurare, neque Schwartz quidquam novi adferat, non habeo, quod eius sententiam hoc loco exponam.

Postea vero Schmidium et Boysenum secuti sunt vv. dd. Schwabe et Freyer, Naberum autem Wangrin, Iahn, Zarneke. Quorum illi quid protulerint, primum videamus.

Atque E. Schwabe³⁾ eo loco, quo de glossis Thucydideis apud Suidam verba facit, dicit veri simile esse, Suidam saepius

¹⁾ Cf. Naber, proll. ad Photii lex. p. 127 sq.

²⁾ Aelii Dionysii Halicarnassensis reliquiae 1877.

³⁾ E. Schwabe, de scholiorum Thucydideorum fontibus. Leipz. Studien zur klass. Philol. 1851 cap. IV.

Photium non ipsum exscripsisse, sed illius auctores maioris antiquitatis et amplioris eruditionis, quoniam saepius plura et doctiora praebeat quam Photius. Uberius Schwabe sententiam suam non exponit, sed leviter tantum hanc materiem tangit.

Multo diligentius Th. Freyer in hanc rem inquisivit¹⁾, quamquam Ed. Zarneke²⁾ demonstrat, eum in nonnullis glossis tractandis errasse. Recte enim censet Freyer ex corruptelis Photio et Suidae communibus, quibus maxime Naberi sententia nitatur, minime sequi Suidam Photii lexicon in usum vocasse, sed illum consensum etiam inde oriri potuisse, quod Photius et Suidas ex eisdem fontibus hausissent.

Praeterea animadversione dignissimum est, quod Freyer demonstrat Suidam multis locis magis cum Aelio Dionysio vel Pausania atticistis apud Eustathium laudatis aut cum scholiastis Aeschinis aut Platonis congruere quam cum Photio. Quorum locorum quamquam nonnullos impugnat Zarneke, tamen alios intactos relinquit (*Ες κόρακας* pars prior, *Ἐφυγον κακόν, Οἰκόσιτος, Ἡ τρεῖς ἐξ ἧ τρεῖς κύβοι, Ὑπὸ μάλης*) et concedit has Suidam ex Photio transscribere non potuisse, quamquam etiam apud Photium eadem glossae exstarent.

Veniamus nunc ad defensores sententiae a Nabero et Stoientino prolatae. Quorum primum nomino Aem. Wangrin³⁾, cuius sententiam paucis commemorare satis habeo, quia rem obiter tantum tanquam in praetereundo tangit neque quidquam dicit nisi hoc, se de cognatione, quae intercedat inter Photium et Suidam eandem habere opinionem atque Nabero et Stoientinum nec Boyseno Freyeroque assentiri posse.

In eis, qui Nabero secuti sunt, etiam P. Iahn⁴⁾ numerandus est, qui dicit, Nabero satis probasse Suidam Photium ipsum, non Photii fontem exscripsisse. Sed ne Iahn quidem accuratius in hanc rem inquirat.

¹⁾ Th. Freyer, quaestiones de scholiorum Aeschineorum fontibus, diss. inaug. Lipsiae 1882 p. 287 sqq.

²⁾ Ed. Zarneke, symbolae ad Iul. Pollucis tractatum de partibus corporis humani, Lipsiae 1885 p. 48 sqq.

³⁾ Aem. Wangrin, quaestiones de scholiorum Demosthenicorum fontibus, diss. inaug. Halis 1883 p. 10 sq.

⁴⁾ P. Iahn, quaestiones de scholiis Laurentianis in Sophoclem, diss. inaug. Berolini 1884 p. 7.

Multo magis in hac re versatus est Ed. Zarneke¹⁾, qui Boysenum et Freyerum refellere et Naberi sententiam novis argumentis sustentare studet. Quamvis enim concedat, Suidam non totum Photii lexicon in suum lexicon transtulisse, certasque Suidae glossas, quamquam apud Photium exstarent, non ex eo haustas esse, tamen nonnullis locis sine dubio Suidam Photii lexicon exscripsisse affirmat et putat, si quis probare vellet, Suidam omnino nihil e Photii lexico deprompsisse, eum coactum esse demonstrare Suidam Photii lexicon omnino non habuisse cognitum. Atque praeter duos illos locos a Nabero et Stoientino allatos v. d. etiam quattuor locis probari putat, Suidam Photio usum esse, quorum locorum tres ex eis petiti sunt, quibus Freyer demonstrare voluerat, Suidam non ex Photio pendere. Quid autem de singulis locis dicat, nunc breviter consideremus.

1. Sub voce *Παραθήναια* Suidas multis verbis cum scholiasta Platonis (Parm. 127 A) conspirat, ubi Photius alia exhibet, et in uno extremo enuntiato cum Photio contra scholiastam Platonis facit passivum verbi genus pro activo usurpans. Propterea Freyer censet, hoc loco Suidam non e Photio hausisse. Quia in re Freyerum audacius iudicavisse Zarneke iure quidem dicit, nam certe fieri potuit, ut in Suidae exemplari Photiano glossa talis exstaret qualis nunc apud Suidam legitur, et postea demum talis fieret qualis in Photii codice Galeano est. Sed Zarneckii ipsius quoque iudicium audacius esse factum, quo propter extremum illud enuntiatum affirmat, hac glossa luculenter demonstrari Suidam Photio usum esse, inde apparet, quod de communi Photii et Suidae fonte hoc loco non cogitavit. Attamen in Eudemo Parisino glossam *Παραθήναια*²⁾ ad verbum cum Suida congruere atque etiam in extremo enuntiato genus passivum usurpatum esse videmus. Quare cum mihi persuasum sit, Eudemum non excerptum esse e Suida, sed contra Suidae fontem fuisse, elucere puto etiam ab hoc Suidam illam glossam accipere potuisse. Minime igitur hoc loco apparet, Suidam Photio usum esse, sed haec glossa neque Freyero neque Zarneckio certo argumento esse potest.

¹⁾ Ed. Zarneke, symbolae ad Jul. Pollucis tractatum de partibus corporis humani, p. 48 sqq.

²⁾ Cf. Boysen l. l. p. 102.

2. Apud Suidam s. v. Ἐτεοβοντάδαι haec leguntur: γένος Ἀθηναίοις πολὺ καὶ (καὶ omiserunt codd. A et V) λαμπρὸν ἀπὸ Βούτου, ἀφ' οὗ οἱ ἱερεῖς καθίσταντο Ἀθήνησιν.

Scholiasta Aeschinis vero ad vocem Ἐτεοβοντάδαι (fals. leg. § 155) haec praebet: καὶ ἐκ τοῦ γένους τούτων ἱερεῖα γίνεταί τῃς Ἀθηναῖς τῃς Πολιάδος.

Photius autem s. v. Ἐτεοβοντ' ἄδαι duas exhibet glossas, quarum una cum scholiasta Aeschinis, altera cum Suida congruit. Hanc Freyer videtur non animadvertisse, quamobrem censet hoc loco Suidam non transscripsisse Photium. Sed cum Zarneke optimo iure Freyerum reprehendat, quod alteram Photii glossam neglexerit, ipse audacius affirmat hanc glossam Suidam nullo pacto non Photio debere. Nam cum constet, Photium in lexico condendo nihil aliud fecisse nisi glossas ex aliis libris ad verbum descripsisse, certe Suidas eundem quem Photius fontem adire potuit.

3. Postquam Freyer de priore parte glossae Ἐς κόρακας, quae apud Photium, Suidam, Pausaniam atticistam exstat, egit atque demonstravit, hanc glossae partem Suidam non e Photio deprompsisse — qua in re Zarneke ei astipulatur — sic pergit: „huc accedit, quod post ea quae supra adscripsi verba ad litteram conspirant Photius, Suidas, Eustathius.“ Hoc non verum esse, sed in eis quae sequuntur Photium una cum Suida saepius ab Eustathii verbis recedere Zarneke docuit, unde apparere putat in altera huius glossae parte Suidam ex Photio pendere. Itaque ne hac quidem in glossa Zarneke de communi fonte cogitavit.

Atqui, ut Boyseni liberalitate, qui apographa Eudemi codicum Parisini et Vindobonensis possidet, compertum habeo, haec glossa etiam in Eudemo Parisino legitur¹⁾ et omissis paucis parvisque scripturae discrepantiis plane cum Photio conspirat. Quare minime necesse est, Suidam alteram glossae partem Photio debere.

4. Restant ea quae de glossa Ἡ δ' ὅς Zarneke affert, quam veri simile sit Photium e Boethi lexico Platonico mutuatum esse.²⁾

¹⁾ Hanc glossam cum aliis Eudemi glossis, quas Boysenus mecum communicavit, in tertia commentationis parte afferam.

²⁾ De locutione Ἡ δ' ὅς diligenter egit A. Ludwig in Mus. Rheutom. XLI p. 437—453.

Photii glossa antem ἀντολέξει apud Suidam quoque legitur. Quamobrem etiam hunc locum argumento esse arbitratur, quo probetur Suidam Photio usum esse. Quamquam enim hic de communi fonte cogitavit, tamen negat hanc glossam ab utroque ex atticistis petitam esse, quia constet Photium eam Boetho debere, aut e Boetho, quia nemo adhuc probaverit, Boethum a Suida esse adhibitum.

Attamen ne Boethi quidem glossae ex ipsius ingenio natae sed magna quidem ex parte ex aliis lexicis aut e commentariis haustae sunt. Neque igitur opus est putare, Suidam a Photio hanc glossam accepisse, sed fieri potuit, ut haec glossa ex eodem fonte, quo Boethus utebatur, uno fortasse vel pluribus lexicis interpositis, in Suidae lexicon perveniret.¹⁾

Itaque de sententia sua Zarneke mihi non persuasit.

Videmus igitur quaestionem, quomodo Suidas cum Photio cohaereat, nondum esse diiudicatam, sed adhuc in discrimine esse pugnam de ea commissam.

Cuius rei testem adhibeo Leopoldum Cohn²⁾, qui censet, utrum Suidas pendeat ex Photio necne hoc adhuc in dubio esse relinquendum.³⁾ Quod iudicium quamvis ante commentationem Zarneckii editam factum sit, tamen puto, etiam nunc v. d. L. Cohn eandem habere sententiam; vidimus enim, Zarneckii argumenta non esse probabilia aut explorata.

Res igitur in discrimine versatur. Itaque nunc ipsi pro nostris viribus experiamur, quid ad solvendam quaestionem afferre possimus.

Atque cum re accurate examinata mihi persuaserim, Suidam Photio non usum esse, rem sic institui, ut primum exponam, cur negandum sit Suidam in componendo lexico Photium usurpasse, deinde, quinam fontes Photio et Suidae communes fuerint, quaerere studeam.

¹⁾ Mihi omnino non veri simile est, hanc glossam Boetho essetribuendam. Quam sententiam infra accuratius exponam.

²⁾ L. Cohn, Untersuchungen über die Quellen der Platoscholien in Fleckeiseni annalibus, suppl. 1884 p. 813 adn. 6.

³⁾ Neque enim enumeratis eis locis, ubi Suidas veriores lectiones exhibeat quam Photii codex Galeanus, probari arbitratur v. d., Suidam Photii lexicon non adhibuisse.

II.

Suidam non e Photio pendere demonstratur.

Permagnum in Photii et Suidae lexicis inesse glossarum numerum, quae ad verbum inter se conspirent et quibus primo aspectu demonstrari videatur, Suidam Photio usum esse, inter omnes constat neque ego is sum, qui hoc neget. Sed accuratius in rem inquirenti primo non plane certum mihi visum est, Naber sententiam, quam de hac re protulit, veram esse; deinde, praesertim cum Boyseni libellum legissem, multa contra Naberum proferri posse intellexi; nunc vero, postquam ipse magnam curam atque operam in hac re posui, certissime affirmaverim, Suidam e Photii lexico omnino nihil transscripsisse. Atque quinque causas inveni, quibus Naber sententiam refellere possem. Quarum eas priore loco contemplemur, quae e Photii glossis apud Suidam non exstantibus petitae sunt, posteriore loco eas, quas e glossis Photio et Suidae communibus sumere licet.

1.

Atque primum quidem falsum est quod Naber proll. p. 164 dicit: apud Suidam pauca tantummodo e Photii lexico atque ea praesertim in initio operis deesse. Hoc enim non verum esse facile intellegemus, si, quot glossae ex Photii lexico sub singulis litteris apud Suidam desint, eruerimus.

Ac multas Photii glossas apud Suidam desiderari iam Boysen uno exemplo probare studuit exponens sub littera *II* ex 1600 Photii glossis 450 apud Suidam deesse. Nos vero plura exempla afferamus et omnem dubitationem expellere conemur.

Atque sub littera *Z* apud Photium exstant 89 glossae, quarum desunt apud Suidam 29.

S. lit. *H* apud Photium inveniuntur 315 glossae, e quibus apud Suidam neglectae sunt 123.

S. lit. *Θ* ex 307 Photii glossis apud Suidam desunt 104.

S. lit. *I* ex 292 desunt 94.

S. lit. *N* ex 323 desunt 129.

S. lit. *Ξ* ex 86 desunt 30.

S. lit. *P* ex 214 desunt 88.

S. lit. *T* ex 604 desunt 153.

S. lit. *Y* ex 335 desunt 60.

S. lit. *Φ* (usque ad glossam *Φορητῶς*) ex 266 desunt 48.

S. lit. *Ψ* (inde a glossa *Ψιλεύς*) ex 51 glossis desunt 12.

S. lit. *Ω* denique ex 19 glossis desunt 6.

Videmus igitur, usque ad litteram *P* tertiam fere partem glossarum Photianarum apud Suidam desiderari. In fine operis paulo pauciora desunt, idcirco opinor, quia hic Photii ille fons, quo non utebatur Suidas, exilior erat. Certissimum vero est, Naberum errare dicentem, Suidam praesertim in initio operis nonnulla e Photii lexico omisisse, praecedente opere pauciora neglexisse, mox omnia describere coepisse. Neque enim initium operis usque ad lit. *P* pertinet, neque usquam omnia, quae Photius praebebat, Suidas recepit. Sed sub omnibus litteris per multae glossae Photianae apud Suidam desiderantur, neque eae levioris momenti aut magis corruptae quam eae, quae Suidae et Photio communes sunt.

Itaque non intellego, cur Suidas, qui — ut Boyseni verbis utar — omnia reliqua undique diligentissime corrasit, has omnes glossas omiserit. Ac nego casu factum esse, ut usque ad lit. *P* sub omnibus litteris pro rata parte fere idem numerus ex Photii glossis apud Suidam non legatur. Nam si casu Suidas eas glossas neglexisset, sine dubio tum hunc tum illum numerum, non pro rata parte semper fere eundem omisisset. Itaque puto, eas glossas idcirco a Suida abesse, quia Suidas Photii lexicon omnino non ad manum habuerit.

2.

Etiam multo evidentius Naberum refellere poterimus, si cognoverimus, eas glossas, quas Suidas in describendo Photio neglexisse dicitur, certis quibusdam fontibus esse adnumerandas.

a. Atque iam Boysen ostendit, in numero earum glossarum, quae ut apud Photium legantur, ita absint a Suida, habendam esse magnam partem glossarum Photio cum quinto lexico Segueriano¹⁾ communium. Atque exempli loco attulit glossas, quae et apud Photium et in lex. Seg. V sub littera *II* leguntur. Quarum glossa-

¹⁾ ed. Bekker anecd. I p. 195 sqq.

rum exceptis glossis Caecilianis tres tantummodo (*Παρ' Ἰππον καὶ κόρην, Περιγράφαι, Προναία Ἀθηνᾶ*) etiam apud Suidam exstare docet, cum reliquae omnes apud illum desiderentur.¹⁾

Mihi satis sit exempla cumulare et ea, quae opponi possunt, refellere.

Sub littera *Z* Photius habet 7 glossas, quae communem cum lex. Seg. V originem prodant, omissis eis, quibus Photius magis cum Harpocrate conspirat quam cum lex. Seg. V:

Ζεῦχος I, *Ζειρά* II, *Ζευγήσιον* (Suidas pauciora prae-
bet quam Photius et lex. Seg. V), *Ζέα*, *Ζητηταί* S, *Ζητρελον*
S, *Ζῶμα*.

Ex his glossis duae, quibus litteram *S* adscripsi, etiam apud Suidam leguntur, reliquae 5 ab illo absunt.

Sub lit. *I* Photius 13 eiusmodi glossas exhibet, quarum apud Suidam desunt 9:

Ἰνυξ I S B, *Ἰεροποιοί*, *Ἰσθμός* S B, *Ἰδιώτας* S,
Ἰερομνήμονες II, *Ἰερῶσυνα*, *Ἰμᾶν*, *Ἰππαρχοί* (lex.
Seg. V *Ἰππαρχος*), *Ἰπποδάμεια*, *Ἰστός καὶ περαία*,
Ἰστιάτορια II, *Ἰταμός* S B, *Ἰνγγαί*.

Eis glossis, quae etiam in lexico Bachmanni leguntur, adscripsi litteram *B*.

Sub lit. *N* Photius item 13 eiusmodi glossas habet, quarum desunt apud Suidam 8:

Νεώσοικοι S, *Ναύκληρος* I, *Νομοθέται*, *Νεβρι-
ζειν*, *Νεήλατα* I (ex hac glossa Photius plura habet quam
Suidas), *Νηφάλια* I, *Νηποινί* S B, *Ναυτοδίχαι* III S,
Ναματιαία, *Ναυτική συγγραφή*, *Νεία*, *Νεώς* S B,
Ναυκράροι.

Sub lit. *O* Photius habet 33 eiusmodi glossas, ex quibus apud Suidam desunt 21:

Οἴχεται S B, *Οἶοι* S B, *Ὀλνρα* S B, *Ὀλιγαρχούμε-
νοι* S B, *Ὀκνεῖν* S, *Ὀλκοί*, *Ὀρκάνη* I, *Ὀρος*, *Ὀστρακι-
σμός* II (prior glossae pars apud solum Photium, posterior
apud solum Suidam legitur), *Ὀσχοφορεῖν*, *Ὀύσις δίκη* III,

¹⁾ Addere potuit Boysen eis glossis, quae Photio cum lex. Seg. V communes sunt, Suidae non sunt, glossam *Πεδιακὰ πρόβατα*, quae apud Photium perperam scripta est *Παιδία καὶ πρόβατα*.

ὄργεῶνες III, ὄρθαλμίσαι S B, ὄρχήστρα II, οἰκότρι-
βες, ὀλέκρανα II, ὀστολογεῖν. ὄροβοι, ὀπισθόδο-
μος I, ὄφεις παρείας S, ὀβολοστάτης (apud Suidam nihil
nisi lemma glossae exstat). ὀβολοστατήσαι, ὀλόσχοινος,
ὀχετόκρανα S, ὀργάς, ὄρχονες, ὀμπραι, οἰνόςπονδα,
ὀμήρους, ὄχλος, ὀργιάζειν S, ὀμηρίδαι S, ὀθνεῖτος.

Sub littera Σ Photius 27 eiusmodi glossas exhibet, quarum
desunt apud Suidam 24:

Σχιρασία, Στύμβολοι I S, Σννήγοροι I, Σωφρο-
ρισταί, Σνγγραφείς, Σηράγγειοι II, Σκαφεῖον, Σι-
ταρχία, Σχάσιον, Σκαλμοί, Στρωτήρ II, Στρέμμα,
Στυππειον, Σχῆτος S B, Σακηφάνται, Στεγανόμιον,
Στλεγιδοποιός, Σταγνλοβολεῖον, Σπονδοφόροι,
Συσσιταί, Σκενοθήκη, Σκοραρίζονται, Σπαργανώ-
ματα, Σηχός III, Σχιροφοριών S, Σκαφηγορεῖν,
Σοβαρός.

Notandum est, eas glossas, quas solus Photius cum lexico
Seg. V communes habet, omnes abesse a lexico Bachmanni, eas
autem, quae etiam apud Suidam exstant, magna ex parte in
lexico Bachmanni legi. Unde colligo, eas glossas Photianas,
quae cum certis quibusdam glossis lexici Seg. V eandem origi-
nem habeant neque apud Suidam exstant, e fonte quodam
fluxisse, quem Photius adhibuerit, Suidas non adhibuerit. Qui
autem ille fons fuerit, difficillimum est dictu, neque ego hac de re
certum iudicium facturum sum, sed coniecturam tantum de illa-
rum glossarum origine in tertia commentationis parte proferam.

Prusquam vero ad aliud argumentum transeamus, adver-
tenda nobis sunt ea, quae L. Cohn¹⁾ de lexico Seg. V dicit.
Atque arbitratur v. d. glossas lexici Seg. V a Suida consulto
esse omissas, quia is plerumque satis habuisset glossas Harpo-
crationeas, quae illis simillimae essent, transscribere. Sed cur
Suidas etiam eas glossas neglexit, quibus nullae apud Harpo-
crationem respondent, velut glossas: Ζέα, Ἰεροποιοί, Ἰερώονα,
Ἰμῶν, Ἰστός καὶ κεφαία, Ἰστυάτορια, Ἰνγγαί, permultas alias?

Huius rei Cohn nullam causam afferre potest. Quare, opi-
nor, Suidas has glossas neglexit non quia satis habebat glossas

¹⁾ L. Cohn l. l. p. 824 sqq.

Harpocratoneas transscribere, sed quia ille fons, unde hae glossae in Photii lexicon fluxerunt, ei non ad manum erat.

b. Veniamus nunc ad eas Photii glossas, quae ex atticistarum Aelii Dionysii et Pausaniae lexicis rhetoricis manaverunt.

Atque Meineke¹⁾ censuit, Photium lexicon suum totum fere e Pausaniae et Aelii Dionysii lexicis conflasse. Melius postea viri docti rem perspexerunt, velut M. Schmidt²⁾, Cobet, Naber, qui aliis quoque fontibus Photium usum esse existimant. Sed Photium atticistarum lexica adhibuisse omnium consensu comprobatur. Quod etiam mihi certissimum videtur esse. Photium enim illa lexica paene tota recepissee inde apparet, quod ex fragmentis eorum apud Eustathium laudatis in Photii lexico per pauca desunt.

Glossas enim ab *E* incipientes (inde ab Ἐπώνυμοι, nam huc usque Photii lacuna pertinet) Eust. laudat 12, quarum 2 apud Photium desunt: Ἐδσρα e Paus. et Ἐρμα ex Ael. Dion.

Glossas a *Z* incipientes Eust. duas e Paus. laudat, quarum utraque apud Photium exstat.

Glossas ab *H* incipientes Eust. 9 laudat, quarum 6 apud Photium exstant, tres autem apud eum desiderantur, Ἡδος ex Ael. Dion., Ἡέστας et Ἡλακατήνες e Paus.

Glossas a *Θ* incipientes Eust. 9 laudat, quarum una Θεός θεός, quam uterque atticista habuit, apud Photium deest.

Sub lit. *I* ex 9 glossis apud Eust. laudatis apud Photium duae desiderantur: Ἰατρὸν γυναίκα et Ἰταλοι ex Ael. Dion.

Sub lit. *P* ex quinque glossis apud Eust. laudatis una Πόφειν ex Ael. Dion. apud Photium deest.

Sub lit. *T* denique e sex glossis apud Eust. laudatis sola glossa Τετρωβόλου βλος e Paus. a Photio abest.

Haec pro exemplis attuli, atque veri simile est, ne dicam certum, sub reliquis litteris conditionem esse eandem. Cum autem ex 52, de quibus dixi, atticistarum glossis apud Eust. per occasionem laudatis 42 apud Photium inveniantur, apparere puto atticistarum lexica longe maxima ex parte in Photii lexico contineri.

¹⁾ Menandri et Philemonis reliq. (Berolini 1823) p. 278.

²⁾ Quaestt. Hesych. p. 51.

Contra apud Suidam perpaucae atticistarum glossae leguntur.

Velut sub lit. *E* (inde ab *Ἐπώνυμοι*) utraque glossa, quam Photius ex Ael. Dion. habet, a Suida abest. Ex 8 glossis, quas Photius e Paus. habet, duae quidem apud Suidam inveniuntur, sed prioris (*Ἐς κόρακας*) altera modo pars cum Photio et Pausania conspirat, posterior (*Ἐφυγον κακόν*) multis verbis a Photio et Pausania discrepat. Reliquae sex apud Suidam plane aliter compositae sunt aut omnino desiderantur. Hae sunt glossae: *Ἐγρᾶνη*, *Ἐρικτῶν*, *Ἐρινάξειν*, *Ἐρμοκοπίδαι*, *Ἐρυσμον*, *Ἐφέσια γράμματα*.

Sub lit. *Z* utraque glossa, quam Photius e Pausania habet, apud Suidam deest: *Ζυγός I* et *Ζυγώσω*.

Sub lit. *II* 5 glossae ex Aelio Dionysio (*Ἠδυνλισμός*, *Ἠθεος*, *Ἠλέκτρων*, *Ἠνίοχοι*, *Ἠρακλεώτης λίθος*), una ex Pausania (*Ἠρακλείδην*), quas Photius exhibet, omnes a Suida absunt.

Sub lit. *Θ* Photius habet duas glossas ex Aelio Dionysio (*Θαλαμαῖαι* et *Θαλλός*), quae apud Suidam desunt. Ex Pausania Photius habet 7 glossas, quarum apud Suidam desunt: *Θάλασσα κολλη*, *Θάτερα καὶ Θάτερον*, *Θεμισσέτω*, *Θετταλική ἔνθεσις*. Duae cum Suida fere consentiunt: *Θετταλικά πτέρυγες* ap. Suid. cf. cum *Θετταλικά πτερά* ap. Phot.; *Θριπηδέστατον* apud Suid. cf. cum Photii glossa *Θριπηδέστατα*. Una glossa *Θετταλῶν σόφισμα* apud Suidam eodem modo scripta est atque apud Photium.

Sub lit. *I* Photius unam glossam *Ἰχθυόκεντρον* e Pausania habet, quae apud Suidam desideratur. Ex Aelio Dionysio apud Photium exstant hae septem glossae: *Ἰδιόξενος*, *Ἰλλώπτειν*, *Ἰμβριοι*, *Ἰμονιά*, *Ἰνᾶσθαι*, *Ἰκπάκη*, *Ἰτέας*, quarum sola *Ἰδιόξενος* apud Suidam legitur.

Sub lit. *P* Photius tres glossas habet, quae Aelio Dionysio, unam quae Pausaniae apud Eustathium nominatim tribuuntur, quae omnes a Suida absunt. Sunt autem hae: *Ῥαδιουργός*, *Ῥᾶξ*, *Ῥῶπος καὶ γέλγη*, *Ῥινῶν*.

Sub lit. *T* Photius quattuor glossas habet ex Aelio Dionysio: *Ταρροί*, *Τηθαλλαδοῦς*, *Τιτίς*, *Τρυσόππιον*. Glossa *Ταρροί*, quae ex parte tantum cum Aelio Dionysio conspirat, etiam apud Suidam legitur, reliquae autem apud eum desiderantur.

Videmus igitur e doctis atticistarum glossis, quas Photius exhibet, longe plurimas a Suida esse omissas. Nam ex 43 quas contemplati sumus Photii glossis 7 tantum apud Suidam exstant, et ex his solae tres (*Θετταλῶν νόμισμα*, *Ἰδιόξενος*, *Ταρχοί*) plane cum Suida conspirant. Neque tamen Suidas habebat, cur optimas atticistarum glossas neglegeret. Immo permirum esset, eum tot exiles glossas, quae Photio cum lexico Bachmanni communes sunt, recepisse, atticistarum autem glossas paene omnes neglexisse.

Huc accedit, quod omnes atticistarum glossae, quae apud Suidam leguntur, etiam apud Eudemum exstant vel exstitisse videntur. Cf. ea, quae in tertia commentationis parte de hac re exponemus.

Quare his quoque glossis apparere puto, Suidam Photii lexicon omnino non usurpasse. Neque vero paucas illas glossas quas Suidas cum atticistis consentientes habet, ex ipsis atticistarum lexicis videtur deprompsisse. Sed puto, eas e communi fonte, qui haud scio an Pamphilus sit, et in atticistarum et in Suidae (vel Eudemi) lexica fluxisse. Qua de re infra accuratius agam.

Atque Suidam omnes atticistarum glossas non e Photio, sed aliunde habere vel inde veri simile fit, quod duae atticistarum glossae apud eum exstant, quas Photius non recepit. Quae glossae, quas Rindfleisch invenit, sunt *Κάλλαια* et *Κράστις*, utraque ex Aelio Dionysio.¹⁾

Huc usque eas solas respexi glossas, quae apud Eustathium nominatim atticistis tribuuntur. Praeter has autem etiam per multas alias atticistarum glossas inesse in Photii lexico cum per se veri est simile tum viri docti Freyer²⁾ et Heyden³⁾ demonstraverunt vel demonstrare studuerunt.

¹⁾ Has glossas antea in Photii lexico exstitisse et in codice Galeano librariorum culpa deesse idcirco non puto, quia, cum fere nihil e Bachmanni lexico apud Photium desideretur, e Photii lexico videlicet omnino non multae glossae — omissis magnis illis lacunis — exciderunt.

²⁾ Freyer in epimetro dissertationis inauguralis supra laudatae, p. 339 sqq.

³⁾ H. Heyden, quaestiones de Aelio Dionysio et Pausania atticistis, Leipziger Studien für klass. Philol. tom. 8 (1885) 2.

Atque Freyer epimetro dissertationis de scholiorum Aeschineorum fontibus conscriptae agit de Aelii Dionysii et Pausaniae atticistarum formulis οἱ παλαιοί, παρὰ τοῖς παλαιοῖς, κατὰ τοὺς παλαιούς et docet Eustathium consuesse persaepe atticistarum lexica exscribere omissis Aelii Dionysii et Pausaniae nominibus, addita tamen formula οἱ παλαιοί vel simili. 39 autem locos ex Eustathio affert, quibus illa formula invenitur et qui apud Photium quoque exstant.

Atque nonnullis locis Eustathius complures atticistarum glossas coniunxit, quo fit, ut illis 39 Eustathii locis¹⁾ respondeant 49 glossae apud Photium. Ex quibus hae 13 apud Suidam quoque inveniuntur: *Κλῆρος Ἑρμοῦ*, *Φερνίς* (deest in optimis Suidae libris), *Νυκτερινοὶ κύνες*, *Λαμυρόν*, *Λευκοπύγους*, *Οἰκνπορεία* (lege *Οἰκητήρια*), *Παμπησία* (hoc loco Suidas similia tantum praebet glossae Photianae), *Περίθετος κεφαλῇ*, *Πριαμωθήναι*, *Προδωσίκομπος*, *Στρεψίμαλλος*, *Φατνωτόν*, *Υπέρα*.

Reliquae vero 36 glossae omnes absunt a Suida. Qua re confirmatur id quod posuimus: Suidam Photio non usum esse.

Restant ea, quae H. Heyden l. l. atticistis tribuere vult. Probare enim studet vir doctus, Etymologum M. omnes glossas, quibus subiungeret *ῥητορικὴ*, *οὕτως εἰς τὸ ῥητορικόν* similia, non e Photio sumpsisse, sed ex ipsis atticistarum lexicis rhetoricis.

Atque prorsus mihi persuasit v. d., glossas Etymologici M. rhetoricas non e Photio haustas esse. Quod praeterea dicit, eas ex Aelii Dionysii et Pausaniae lexicis fluxisse, quamquam non plane certum, tamen veri simile mihi est. Plane certum dici non potest, quia de his lexicis omnino haud ita certum iudicium facere possumus, et quod amissa sunt et quod multa alia lexica sine dubio similia praebebant. Probabilitatis vero speciem Heydeni sententia propterea habet, quia octo glossae, quas Etymologus M. rhetoricas esse dicit, apud Eustathium nominatim atticistis tribuuntur (*Βατήρ*, *Βῆ*, *Γεώλοφος*, *Ἐργηγόρσιον*, *Ἐδέα*-

¹⁾ Vel potius 38, nam tricesimum quintum (Eust. p. 1397, 16) omiserim, quippe cui parum similis sit glossa, quam Photius et Suidas sub lemmate *Τρεῖς ξξ ἢ τρεῖς κύβοι* exhibent.

τρος, Τρυνόλπειον, Ἐκ κλίμακος, Ζύγαστρον).¹⁾ Atque exceptis duabus Τολύνιον et Τρυνόλεια²⁾ omnes glossae rhetoricae Etymologici M. etiam apud Photium inveniuntur, quem scimus atticistarum lexica paene integra recepisse.

Optime vero cum his rebus congruit quod Etymologus M. p. 315, 37 dicit: Οὕτως εἰς τὸ πρῶτον λεξικόν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εὖρον οὕτως . . . . ῥητορικῇ.³⁾ Duo enim Aellii Dionysii et Pausaniae lexica semper una nominantur et haud scio an in uno volumine scripta fuerint.

Neque tamen omitto, quod contra proferri potest. Exstat enim in Etym. M. in glossa rhetorica s. v. Ὑπὴν „οὕτως εἰς τὸ μέγα Ἐτυμολογικόν, εἰς δὲ τὸ Αἰμωδεῖν cet.“. Quo loco demonstrari videtur, Etymologum M. glossas rhetoricas ex alio lexico etymologico cui ipse nomen Etymologici M. indit hausisse, aut ex lexico ab Αἰμωδεῖν incipiente.⁴⁾ Sed hunc locum non multum curo, quippe quem ita ortum esse existimem, ut libarius aliquis, qui Etymologicum M. describeret, glossae Etymologici M. adiungeret ea, quae sub eodem lemmate in illo lexico ab Αἰμωδεῖν incipiente exstarent, et deinde verbum ῥητορικῇ, quod antea non nisi priori parti glossae subiunctum esset, in fine totius glossae poneret. Nam antea glossam rhetoricam non nisi priorem illam partem usque ad verba οὕτως εἰς cet. complexam esse ex Photii collatione videre licet, apud quem sola illa prior pars legitur. Neque igitur hoc loco improbable fit, Etymologum M. glossas rhetoricas ex atticistarum lexicis hausisse.

Quare iam videamus, quantus earum glossarum numerus, quae in Etymologico M. rhetoricae esse dicuntur et in Photii lexico exstant, etiam apud Suidam inveniatur. Atque exemplorum loco contemplerur glossas sub litt. II et T.

Sub lit. II apud Photium 9 leguntur glossae, quibus in Etymologico M. subiunctum est ῥητορικῇ. Quarum exstant apud

¹⁾ Has 8 glossas Heyden enumerat, quibus addenda est glossa Ταρροί.

²⁾ Apud Photium exstat: Τρυνόλεια· περιεφάλα, neque necesse est apud atticistas plura exstitisse, cum glossa Etymologici M. s. v. Τρυνόλεια Oro tribuatur et in fine hoc tantum addatur: ἔστι καὶ ῥητορικῇ.

³⁾ Cf. M. H. E. Meier, opusc. acad. II p. 115.

⁴⁾ Cf. A. Kopp, „Zur Quellenkunde des Etymologicum Magnum“ in Museo Rhen. tom. 40 (1885) p. 371 sq.

Suidam hae quattuor: Ἥγαλλεν, Ἥλεκτρον, Ἥμιολία (apud Photium glossa posterior),¹⁾ Ἥνυστρον, desunt apud Photium hae: Ἥμεροκαλλές, Ἥμιδιπλοῖδιον, Ἥμίεκτον, Ἥμιολία (apud Photium glossa prior).¹⁾ De una glossa Ἥμιμέδιμνον nihil affirmaverim. Legitur enim in Etym. M. et apud Photium Ἥμιμέδιμνον· μέτρον χωροῦν ἡμῶν μεδιμνον· τουτέστι χοίτικας κδ'. Apud Suidam autem haec tantum scripta sunt: Ἥμιμέδιμνον· μέτρον χοινίκων κδ'. Quae Suidae glossa sine dubio separatim ab illa rhetorica glossa oriri potuit.

Sub lit. T Photius habet 22 glossas rhetoricas. Quarum exstant apud Suidam 8: Ταρροί, Ταρσός, Τεθρεία, Τήθη, Τεμμα, Τροπήs ἀποσκίασμα, Τρίζει, Τυντλώδους. De glossa Τρωγαλεία res in dubio relinquenda est.²⁾ Item de glossa Τολόται nihil affirmaverim. Nam similia quidem apud Suidam s. v. Τοξόται inveniuntur, sed apud Photium quoque glossa Τοξόται exstat, quae Suidianae glossae similis est. Desunt apud Suidam 12 glossae: Τάρρωμα, Τιμητιχόν πινάκιον, Τοκάδα, Τραπεζοποιός, Τράχηλοι, Τριχαλίνδητος, Τρίπαια, Τροπίδια, Τρυσίππιον, Τυντλάζειν I, Τυντλάζειν II, Τέντλος.

Notandum est etiam ex his glossis Etymologici M. rhetoricis eas, quae apud Suidam legantur, in Eudemo quoque exstare. Hoc enim affirmare licet, cum, ut Boysen mecum communicavit, omnes quattuor glossae Etymologici M. rhetoricae, quas Suidas sub lit. H exhibet (Ἥγαλλεν, Ἥλεκτρον, Ἥμιολίαν, Ἥνυστρον) in Eudemo Parisino fere eisdem verbis quibus apud Suidam scriptae sint.

Itaque hae quoque glossae confirmant nostram de Photio et Suida sententiam.

c. In ipso Photii lexico apparet nonnullis locis duplex glossarum series, quae inde videtur orta esse, quod Photius vel is cui ille lexicon componendum mandaverat³⁾ duobus maioribus

¹⁾ Duae Photii glossae s. v. Ἥμιολία apud Etymologum M. in unam coniunctae sunt, cui in Etymologici M. codice Florentino adscriptum est ῥητορική, cf. Heyden l. l. p. 175.

²⁾ Cf. supra p. 23.

³⁾ Cum videam auctorem lexicī Photiani nihil aliud fecisse nisi complura lexica in unum conglutinasse, veri mihi simile est, Photium

fontibus utebatur et negligentia vel incuria quadam certum glossarum numerum ex uno fonte continuo describebat et omittebat ex altero fonte eas glossas interponere, quae secundum elementorum ordinem sequi debebant, deinde autem errore cognito alterum fontem transcribebat, quem modo neglexerat.

Insignissimus illorum locorum est in initio litterae *P*. Illic enim exstant primum tredecim glossae optime secundum litterarum ordinem scriptae (*Παβάττειν* — *Παίλοιτο*). Deinde sequitur altera series ipsa quoque satis bene ordinata et quattuordecim glossas complexa (*Πά* — *Παθυμειν*).

Iam vero prior series omnino abest a Suida, altera apud eum integra legitur. Valde miror hoc neminem adhuc animadvertisse, nam facillimum est inventu. Effici vero hinc mihi videtur evidentissime Suidam illum fontem, unde priorem seriem hausit Photius, non usurpasse, alterum autem patriarchae fontem ipsum quoque ad verbum transscripsisse.

Similis locus est sub lit. *Ko*. Ibi enim prior series pertinet inde a *Κόγχη* I usque ad *Κοίτος*. Hanc sequitur, glossa *Κόγχη* II interposita, altera series inde a *Κοάλεμος* usque ad *Κοθωνίδα*. Ex priorie serie sola glossa *Κοίθουρον*, quae ordinem turbat et postea videtur interpolata esse, apud Suidam desideratur; in glossa *Κόγχη* I interpretamentum apud Suidam deest; duae glossae *Κοινὸν γραμματεῖον* et *Κοινωνικόν* ex Harpocrate desumptae, quamquam ne ipsae quidem suo quaeque loco leguntur, tamen apud Suidam exstant: cetera vero omnia in hac serie scripta et bene ordinata sunt et apud Suidam exstant. Contra ex altera serie una tantummodo glossa ex Harpocrate deprompta (*Κοβαλεία*) et duae glossae lexicī Bachmanniani (*Κόβαλος* ¹⁾) et *Κοδράντης*) apud Suidam exstant, reliqua omnia desunt.

Nihil nisi tres glossas Suidam ex hac serie transscripsisse permirum esset. Quare puto Suidam Photii lexicon non usur-

hoc nullius ingenii munus non ipsum exsecutum esse sed alii exsequendum iniunxisse. Sed brevitatis causa simpliciter Photium nominabo.

¹⁾ Ex hac glossa nihil nisi hoc in lexico Bachmanni invenitur: *Κόβαλος πανουργος*, et Suidas s. v. *Κόβαλος* solo verbo *πανουργος* cum Photio conspirat.

passee. Sed eruendum nobis est, quomodo illae tres glossae (*Κοβαλεία, Κόβαλος, Κοδράντης*) et in posteriorem Photii seriem et in Suidam pervenerint.

Glossam *Κοβαλεία* ex Harpocrate sumptam in posteriore Photii serie occurrere non miror, cum omnes glossas Harpocrateas post transcriptos illos duos maiores fontes a Photio adiectas esse arbitrer.¹⁾ Hoc vero mirum est, etiam duas glossas e lexico Bachmanni in hac serie legi. Sed inspicere, quaeso lexicon Bachmanni, videbis etiam illic has duas glossas extra ordinem post glossam *Κοίτος* scriptas esse. Quare puto eas in illo quoque lexico paulo pleniore quam lexicon Bachmanni, quo Photium usum esse censeo²⁾, post glossam *Κοίτος* extitisse. Photius autem, opinor, qui negligentia quadam illum fontem continuo usque ad glossam *Κοίτος* exscripserat, offendeat in turbato litterarum ordine et hoc ipso casu quasi expectatus animadvertibat se alterum illum maiorem fontem neglexisse. Quare duas illas glossas, quae in priore fonte extra ordinem positae erant, posteriori seriei ex altero illo fonte sumptae insererat.

Quodsi Suidas Photio usus esset, quomodo fieri potuisset, ut ex posteriore Photii serie nihil nisi ea reciperet, quae etiam in Harpocrate aut lexico Bachmanni exstarent, reliqua vero ne describeret caute ac diligenter vitaret? Quod factum esse certe nemini veri est simile.

Itaque hoc quoque loco luce clarius mihi videtur demonstrari, Suidam Photio non usum esse.

Naber utroque de quo modo dixi loco nihil probari putat nisi hoc: Photium vel amanuensem lexicon suum ita composuisse ut singulos fontes separatim describeret.³⁾ Hoc vero ne animadvertit quidem, utroque loco alteram seriem apud Suidam deesse. Si enim advertisset, commemorare debuit, quia eius sententiae obstat. Equidem autem confidentissime nego fieri potuisse, ut his locis Suidas Photii lexicon ante oculos haberet et alteram tantum glossarum seriem describeret, alteram neglegeret. Sub lit. *P* enim prior Photii series apud Suidam deest, sub *K* poste-

¹⁾ Cf. ea quae paulo infra de hac re dicam.

²⁾ De hac re in tertia commentationis parte accuratius agam.

³⁾ Cf. Naber, proll. ad Photii lex. p. 1:1 sqq.

rior, atque utroque loco in ea serie quae apud Suidam exstat glossae e lexico Bachmanni desumptae leguntur. Quid? num putas Suidam tum priorem, tum posteriorem seriem e Photii lexico descripsisse, ac fortuito eam semper, qua glossae lexici Bachmanniani continerentur?

At Naber existimat eum glossarum ordinem quem nunc in codice Galeano habemus, non ab ipso Photio esse profectum, sed a librario quodam, quem post Suidae aetatem glossas ad ordinem digessisse putat. Quare arbitratur fortasse Naber in altero illorum locorum eam seriem, quae nunc posterior est, antea priorem fuisse aut vice versa et Suidam aut semper priorem aut semper posteriorem seriem transscripsisse.

Complura habeo, quae contra hanc sententiam proferam.

Primum enim, ut iam supra p. 16 exposui, mihi minime probabile est Suidam, si Photii tale exemplar, quale Naber vult, ante oculos habuisset, non utramque seriem sed alteram tantum transcripturum fuisse.

Deinde demonstrare possum lexicon ab ipso Photio (vel amanuense) non ita esse compositum, ut illa series, quam a Suida neglectam esse videmus, aut semper priorem aut semper posteriorem locum obtineret. Nam initio litterae *P* Photium illam seriem, quam postea Suidas neglexit, priore loco posuisse manifestum est. Neque enim ulla causa isti librario — quem nunc quidem sumamus exstitisse — erat, cur posteriorem Photii seriem in digerendo lexico prius describeret quam alteram. Immo hoc omnino fieri potuisse nego. Sub aliis autem litteris eam seriem, quae apud Suidam quoque exstat, prius esse a Photio scriptam certa habemus indicia. Nam post glossam *Εὐ δρωσιν* legitur una series glossarum usque ad *Εὐήλατον*, deinde altera inde ab *Εὐείλος* usque ad *Εὐήμερίαν*. Prior series exceptis perpaucis glossis, quae postea videntur interpolatae esse, apud Suidam exstat, altera tota ab illo abest. Non habuisset hoc loco librarius iste, quod illam seriem, quae etiam apud Suidam invenitur, priorem describeret, si a Photio posteriore loco posita fuisset.

At glossa *Εὐ δρωσιν*, quae antecedit duplicem seriem, ipsa quoque apud Suidam legitur. Quare negas fortasse in Photio genuino post hanc glossam novam seriem incepisse et putas

κίτρινον, qui ante oculos haberet magnam seriem glossas ab *Ἐνδ*, *Ἐνε*, *Ἐνζ*, *Ἐνη* et plures fortasse complexam, idcirco illam seriem priore loco collocasse, quia proximam glossam *Ἐν* *δραῶν* ex eadem serie deprompsisset. Neque igitur constare censui illam magnam seriem apud Photium priorem fuisse.

Non habeo, quo hoc refellam, quamquam mihi non verisimile est Photium, quippe qui complura lexica in unum conglutinare vellet, tantum glossarum numerum ex uno fonte continuo transscripsisse.

Sed contemplare duplicem seriem post glossam *Ὅμνυθι* scriptam. Prior series pertinet usque ad glossam *Ὅμοθύμως* et tota legitur apud Suidam, altera quattuor glossas complexa apud Suidam tota deest. Glossae *Ὅμνύειν* et *Ὅμνυθι*, quae duplicem seriem antecedunt, apud Suidam non exstant. Neque igitur librarius has in eadem serie invenire potuit, e qua glossas *Ὅμόδουλος* usque ad *Ὅμοθύμως* (priorem seriem) sumpsit. Quare hoc loco sine dubio series inde a *Ὅμόδουλος* usque ad *Ὅμοθύμως* ea de causa priore loco scripta est, quia in Photio genuino prior erat.

Haec mihi dicenda erant concedenti, illum librarium exstitisse. Nunc vero in dubium voco, num omnino exstiterit.

Atque Naber illum ea sola de causa auxilio vocavit, ut sententiam suam sustentare posset. Cum enim videret multis locis Suidam meliora praebere minusque corrupta quam Photium, librarium posuit, qui, cum post Suidae aetatem Photii lexicon in ordinem redigeret, nonnullos committeret errores.¹⁾ Sed huius librarii alibi nullum vestigium apparet neque ullam video probabilem causam, cur eum exstitisse arbitremur. Verum contra Naberum gravissimum argumentum proferri potest. Si enim librarius quidam Photii lexicon in ordinem redegisset, is certe etiam glossas Harpocratiōneas suo quamque loco posuisset. Hae autem minime omnes suo loco leguntur, sed saepissime ordinem turbant. Ex 32 enim glossis Harpocratiōneis sub lit. Θ hae 9 falso loco scriptae sunt: *Θεογελτων*, *Θεόγνις*, *Θεοκρίνης*, *Θέρ-*

¹⁾ Cf. Naber, proll. p. 164. Multos errores, qui nunc in Photii lexico exstant, etiam nullo istius librarii negotio oriri potuisse vel sine dubio ortos esse hoc non cogitavit vir doctissimus.

σανδρος, θέσθαι, Θηραμένης, Θητεὺς καὶ θητικόν, Θυματάδαι, Εύστιον. Eodem modo ex 27 glossis Harpocratiōneis sub lit. I hae 13: Ἰδίαν, Ἰέραξ, Ἰερὰ ὁδός, Ἰερώνυμος, Ἰκετηρία, Ἰππαρχος, Ἰππία Ἀθηνᾶ, Ἰπποδάμεια, Ἰσα βαλῶν Πυθοκλεῖ, Ἰσαίος, Ἰσοδαίτης, Ἰσχάνδρος, Ἰτεαίος. Neque solae Harpocratiōneae glossae sed aliae quoque, velut Timaei glossae, ordinem litterarum interrumpunt. Si autem librarius quidam id ipsum consilium cepisset, ut lexicon Photii in ordinem adduceret, nullo pacto putare possum eum tot glossas inordinatas relicturum fuisse.

Quare projecto ac proscripto illo librario censemus, Photii lexicon quale nunc habemus, tale omissis usitatis et vulgaribus scripturae discrepantiis et paucis glossis interpolatis ab ipso Photio vel eius amanuense esse profectum. Atque ex illis locis, quibus duplex cernitur glossarum series, elucere existimamus Suidam e duobus maioribus Photii fontibus alterum non usurpasse, alterum ipsum quoque ad verbum transscripsisse.

Duplex autem series etiam aliis locis atque eis quos supra vidimus perlucet, atque omnino duodecies mihi occurrit:

α) In editione Porsoni Oxoniensi p. 26 versibus 12—21 septem glossae, quae apud Suidam desiderantur, continuo scriptae sunt et litterarum ordinem interrumpunt.

β) p. 29, 6 — 30, 5 prior est series, quae apud Suidam exstat, p. 30, 6—15 posterior series, quae a Suida abest.

γ) p. 54, 15—19 quattuor glossae, quae apud Suidam desunt, ordinem turbant.

δ) p. 80, 23 — 81, 6 sex glossae apud Suidam non exstantes ordinem interrumpunt.

ε) p. 81, 10—18 sex glossae apud Suidam non exstantes ordinem turbant.

ς) p. 116, 25 — 117, 5 tres glossae apud Suidam non exstantes ordinem turbant.

η) p. 123, 9—21 novem glossae apud Suidam non exstantes elementorum ordinem interrumpunt.

θ) p. 173, 12—17 quinque glossae apud Suidam non exstantes ordinem turbant.

ι) p. 174, 3 — 175, 9 prior series, quae apud Suidam quoque invenitur, p. 175, 8—176, 10 altera series, quae apud Suidam deest.

α) p. 332, 17—25 prior series, quae apud Suidam redit, p. 332, 26 — 333, 3 altera series apud Suidam non exstans.

λ) p. 404, 10 — 405, 1 quattuor glossae apud Suidam non exstantes ordinem interrumpunt.

μ) p. 479, 17 — 480, 17 prior series, quae apud Suidam desideratur, p. 480, 18 — 481, 26 altera series, quae apud Suidam legitur.

δ. Reliquum est, ut dicamus de glossis nonnullis, quae Photio communes sunt cum sexto Bekkeri lexico ¹⁾, apud Suidam autem desiderantur. Sextum Bekkeri lexicon complectitur solum elementum *A* eius lexici quod in codice Coisl. 345 servatum et a Bachmanno totum editum est. Idem lexicon etiam in codice Coisl. 347 exstat, sed hic littera *A*, quae in cod. 345 multo uberiores glossarum copiam continet quam reliquae lexici partes, pro rata parte eundem glossarum numerum exhibet atque reliquae litterae. Itaque littera *A* codicis 345, quam solam Bekker edidit, omnino aliud lexicon est atque illud, quod in codice 347 integrum servatum est.

Notandus est hoc loco error M. Schmidtii, quem profert in Suidae Bernhardyani censura et in quaestionibus Hesychianis cum suspicatur sextum Bekkeri lexicon a Methodio esse compositum. Ad quam coniecturam ea re adductus est v. d. quod in Etymologico Magno Methodius sub lit. *A* saepissime, contra sub aliis litteris nunquam laudatur, et quod sextum Bekkeri lexicon ipsum quoque unam litteram *A* complectitur. Schmidtio postea assensi sunt Naber ²⁾ et Boysen. ³⁾

Sed Schmidtii coniecturam esse falsissimam facile potest intellegi. Contuli enim eas glossas, quas Etymologus Magnus usque ad glossam *Ἀλάβαστρον* nominatim Methodio tribuit (glossae sunt 31, quae est tertia fere pars omnium Methodii glossarum, quae in Etymologico Magno exstant), et vidi ex his omnino nullam cum sexto lexico Bekkeri conspirare.

In una glossa *Ἀρονιτί* sextum Bekkeri lexicon nonnulla verba (*ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀθλητῶν*) eodem modo scripta exhibet atque in Etymologico Magno s. v. *Ἀρόνιτον* scripta

¹⁾ ed. Bekker anecdota Graeca I p. 321—476 et Bachmann anecdota Graeca I pp. 1—422.

²⁾ Naber, proll. p. 133 sq.

³⁾ Boysen, l. l. p. 34.

sunt. Reliquae vero glossae plane diversae sunt. Atque quamvis ex eis Methodii glossis, quas ego non cum sexto Bekkeri lexico contuli, duae (*Ἀμάρτειον μέλος* et *Ἀλάστωρ*) similes sint lexico sexto Bekkeri¹⁾, tamen eis minime demonstratur, illam lit. *A* a Bekkero editam ipsum esse Methodii lexicon. Contra affirmare audeo necesse esse, si Methodius illud lexicon confecisset, omnes glossas in illo legi, quae in Etymologico M. Methodio tribuuntur. Hoc autem minime ita est. Immo Methodii lexicon glossis, quae in Etymologico Magno ex eo laudantur, diligenter examinatis intelleges in etymologiis statuendis versatum esse et a ratione sexti lexici Bekkeri fuisse diversissimum.

Itaque cum M. Schmidtium in hac re errasse manifestum sit, nunc redeamus ad rem propositam.

Ac iam diu viri docti cognoverunt in lex. Bekk. VI duplicem exstare glossarum seriem.²⁾ Velut sub *Αγ* prior series exstat p. 324, 1 — 333, 25, posterior p. 333, 26 — 340, 26; sub *Αδ* prior series p. 340, 27 — 342, 21, posterior p. 342, 22 — 346, 20. In priore quaque serie permulta cum Suida conspirant, in posteriore omnino nihil. Atqui earum glossarum, quae exstant apud Photium, desunt apud Suidam, permagna pars in posteriore serie lexici Bekk. VI legitur. Nam ex Photii glossis ab *Αδ* incipientibus, quae quidem servatae nobis sint, apud Suidam 13 desiderantur, quarum in altera serie lexici Bekk. VI hae novem leguntur: *Ἀδαγμος*, *Ἀδασμος*, *Ἀδδιξ*, *Ἀδεκατεύτους*, *Ἀδὴν*, *Ἀδηφάγον ἄρμα*, *Ἀδηφάγοι τριήρεις*, *Ἀδιαντον*, *Ἀδιάφθορον*. Item sub *Αγ* quae una posterioris seriei glossa cadit in Photii partem nobis servatam (*Ἀγωγεύς*) desideratur apud Suidam.

Valde dolendum est quod non plura ex lit. *A* lexici Photiani ad nostram memoriam pervenerunt, sed vel ex his parvulis fragmentis evidentissime apparere puto, glossas Photianas, quae absunt a Suida, certo cuidam fonti tribuendas esse, neque Suidam Photii lexico esse nsum.

Sed, ut omnibus hoc probetur, opus est Naberi sententiam refellere, qui putat illud sextum Bekkeri lexicon excerptum esse e Photio.

¹⁾ Cf. Naber proll. p. 134.

²⁾ Cf. Naber proll. p. 130 sqq.

Atque e Photii lexico quale nunc est illud lexicon excerptum esse non potest, cum cogitari nequeat illius lexic auctorem ordinem glossarum Photianarum ita immutasse, ut omnes glossas Photio et Suidae communes in priore serie collocaret, eas vero, quae apud Suidam desunt, alteri seriei attribueret. Quare Naber censet illud lexicon e Photii lexico esse descriptum antequam librarius ille in hoc digerendo operam collocaret.

Attamen iam supra demonstravimus¹⁾ nullam esse causam, cur illum librum exstitisse credamus. Sed fac eum exstitisse: ne tum quidem probabile est sextum Bekkeri lexicon e Photio esse excerptum. Nam sextum Bekkeri lexicon in cod. Coisl. 345 pro primo elemento eius lexic legitur, quod in codice Coisl. 347 integrum nobis servatum est. Neque igitur puto illud prorsus separatim ab hoc ortum esse. Sed veri simillimum est illud ita exstitisse, ut glossis codicis Coisl. 347 pro fundamento positae multae aliae aliunde sumptae adiungerentur. Lexicon Bachmanni autem, quale in codice Coisl. 347 exstat, non e Photio esse excerptum, id quod ipsum quoque Nabero visum est, iam Boysen refutavit²⁾, cui astipulati sunt L. Cohn³⁾ et H. Heyden.⁴⁾ Atque ego de hac re etiam in tertia commentationis parte agam.

Unus fortasse scrupulus restat, de quo nunc pauca dicam. Dixerit enim quispiam priorem quidem seriem lexic Bekkeriani sexti non e Photio sumptam esse, sed lexicographum altera serie adiecisse quaecunque praeter glossas iam in priore serie positae in Photio inveniret. Sed hoc non verum esse inde mihi effici videtur, quod in posteriore lexic Bekk. VI serie minime omnes glossae continentur, quae apud Photium praeter glossas in priore lexic Bekk. VI serie exstantes leguntur. Desunt enim sub *Α* glossae: *Ἀγωνία*, *Ἀγῶνα* I, *Ἀγών*, *Ἀγῶνα* II, *Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις*, *Ἄγωνος*, *Ἀγῶνα* III; et sub *Αδ*: *Ἀδέες δέος*, *Ἀδελφίζειν* (glossa quae sub eodem lemmate in lexico Bekk. VI et apud Suidam exstat ex Harpocrate desumpta et aliter composita est), *Ἀδηφάροι τριήρεις*, *Ἀδηφάγοι*.

¹⁾ Cf. p. 28 sq.

²⁾ Cf. Boysen l. l. p. 34 sqq.

³⁾ Cf. Cohn l. l. p. 813.

⁴⁾ Cf. Heyden l. l. § 7.

Quare puto auctorem sexti lexici Bekkeri eas glossas, quae in posteriore serie continentur, ex eodem fonte quo Photius utebatur hausisse. Cum autem hae glossae omnes absint a Suida, etiam hinc apparet, Suidam non ipsum Photii lexicon sed ex parte eosdem atque Photium fontes transscripsisse.

Venio nunc ad eas glossas contemplandas, quae Suidae communes sunt cum Photio. Quibus non minus quam illis, quas adhuc solas respeximus, iis dico, quae apud Photium exstant, apud Suidam autem desiderantur, dilucide demonstratur Suidam Photii lexicon non adhibuisse.

3.

Atque primum quidem multae glossae, quamquam apud Photium et Suidam fere eodem modo scriptae sunt, tamen paucis verbis adeo differunt, ut appareat Suidam eas non Photio debere.

Quibus in glossis numerandae sunt haud paucae glossae Harpocratiōneae, quas Boysen¹⁾ commemorat et ex quibus suo iure colligit, Suidam omnes glossas Harpocratiōneas ex ipso Harpocratiōne, non e Photii lexico habere.

Praeterea Freyer²⁾ nonnullas eiusmodi glossas affert, quarum quamvis alias E. Zarneke improbet, tamen alias agnoscit³⁾ et concedit a Suida non e Photio esse transcriptas.

Sed Freyer eas solas respexit glossas, quas Suidas depromptas haberet ex Aelio Dionysio et Pausania. Nos nunc etiam de aliis glossis videamus.

a. S. v. *Θεοπροπία* haec praebet Photius: *ἀμαρτία· καὶ θεοπρόπιον· τὸ ἐκ θεοῦ μάντευμα ἢ προφήτευμα.*

Offendimus in verbo *ἀμαρτία*, quod sine dubio corruptum est. Suidas autem, qui alia eodem modo scripta exhibet, pro *ἀμαρτία* habet *μαντεία*, quod verbum ad notionem verbi *θεοπροπία* explicandam aptissimum est.

Num tu putas hoc loco Suidam Photii lexicon exscripsisse? Equidem non puto, neque enim mihi probabile est Suidam, quippe

¹⁾ Cf. Boysen l. l. p. 37.

²⁾ Cf. Freyer l. l. p. 288 sqq.

³⁾ Cf. Zarneke l. l. p. 49 sqq. et nostrae commentationis p. 11.

qui tot ineptias ex fontibus reciperet, tam feliciter locum corruptum emendasse.

Sed scio quid Naber et Zarneke dicturi sint. Hinc enim, quod Suidas veram, Photius corruptam lectionem praebebat, nihil sequi arbitrantur nisi hoc: in eo, quo Suidas usus esset, Photii codice hunc locum nondum corruptum fuisse, sed postea demum eum a librario quodam in describendo esse turpatum.

At habeo quo hanc sententiam refellam. Eadem enim corruptela quae apud Photium etiam in lexico Bachmanni invenitur, in quo eadem glossa exstat. Unde sequitur ut illa corruptela iam ante Photii aetatem in hanc glossam irrepserit nec postea demum librarii culpa orta sit.

Eadem condicio atque in hac glossa est in glossis Ἰλασμός et Πάμπαν.

b. Glossa s. v. Θριπηδέστατα apud Photium sic scripta est: τὰ ξύλα τὰ ὑπὸ θρικῶν διαβεβρωμένα, οἷς ἀντὶ σφραγίδων ἐχρῶντο· θριξ (θριψ emendavit Porson) γὰρ ζῶόν ἐστι κατεσθίον ξύλα καὶ κέρατα.

Apud Suidam respondet glossa Θριπηδέστατον· ἀντὶ τοῦ βεβρωμένον καὶ διεφθαρμένον· ἢ ξύλα ἀπὸ (lege ὑπὸ) θρικῶν βεβρωμένα, οἷς ἐσφράγιζον· θρικες δὲ εἶδος σκολήκων· θριψ γὰρ ζῶόν ἐστι κατεσθίον ξύλα καὶ κέρατα· μέμνηται Ὑπερίδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου. Neque vero Suidae glossam e Photiana, quae simillima est, ortam esse dilucide demonstrare possumus.

Nam in quinto Bekkeri lexico haec glossa exstat: Θριπηδέστον· τὸ βεβρωμένον καὶ διεφθαρμένον, θριψ γὰρ ζῶόν ἐστι κατεσθίον ξύλα καὶ κέρατα. Et schol. Aristoph. Thesmoph. 427 legitur: ξύλα ὑπὸ θρικῶν βεβρωμένα, οἷς ἐσφράγιζον, θρικες δὲ εἶδος σκολήκων.

Videmus igitur Suidae glossam ita ortam esse, ut in media ea glossa, quam in lexico Segueriano quinto habemus, illud scholion poneretur. Quare minime hanc glossam Suidas debet Photio.

c. S. v. Ζωπύρον τάλαντα II Photius haec exhibet: Κρατῖνος ἐν Πυλαίᾳ· τοῦτόν γησι Θεόπομπος ἐν τῇ ὀγδόῃ τῶν περὶ Φίλιππον Πέρσην ὄντα ὑπὸ φιλοτιμίας χαριζόμενον βασιλεὶ μαστιγῶσας (Porson emend. μαστιγῶσαι) ἐαντόν· καὶ

τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὠτων ἀποστερήσαντα εἰσελθεῖν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ πιστευθέντα διὰ ταύτην τὴν κακονομίαν καταλαβεῖν τὴν πόλιν· ἐκ μεταφορᾶς οὖν εἶπε τάλαντα καὶ ζυγά· οἶονεῖ ἔργα καὶ πράξεις.

Cum Photio magna ex parte conspirat Suidas, qui haec praebebat: *Ζωπύρου τάλαντα·* ὅτι (deest in optimis codd.) *Ζώπυρος* ὁ Πέρσης βασιλεὺς χαριζόμενος μαστιγώσας ἑαυτὸν καὶ τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὠτων ἀφελόμενος εἰσῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα καὶ πιστευθεὶς διὰ τὰ περὶ τὸ σῶμα προὔδωκε τὴν πόλιν· ἐκ μεταφορᾶς οὖν εἶπε τάλαντα καὶ ζυγά οἶονεῖ ἔργα καὶ πράξεις.

Negari nequit has glossas inter se simillimas esse. Attamen Suidas hoc loco nullo pacto ex Photio pendet.

Hesychius enim s. v. *Ζωπύρου τάλαντα* haec praebebat: *Κρατῖνος ἐν Πυλαίᾳ· Ζώπυρος ὁ Πέρσης βασιλεὺς χαριζόμενος μαστιγώσας ἑαυτὸν, τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὠτων ἀφελόμενος εἰσελθὼν εἰς Βαβυλῶνα προὔδωκε τὴν πόλιν.*

Concedes omnino fieri non potuisse, ut Suidas Photii glossam, qualem nunc habemus, casu in describendo ita commutaret, ut cum Hesychio fere ad verbum congrueret.

Photii glossam autem antea talem fuisse, qualis nunc apud Suidam exstat, quis est qui putet? Neque enim librarii in describendis libris quidquam consulto immutare solebant, nisi forte locum corruptum emendare studebant.

Quare constat Suidam hanc glossam non e Photio transcripsisse.

Ut autem nullus scrupulus relinquatur, Zenobius ¹⁾ omissis duabus lectionum discrepantiis ²⁾ ad verbum cum Suida conspirat.

d. Photius s. v. *Τολόται* (Naber correxit *Τοξόται*) haec habet: *οἱ δημόσιοι ὑπηρεταὶ τοὺς δ' αὐτοὺς καὶ Σχύθας ἔλεγον· καὶ Σπενσινίους ἀπὸ τοῦ συντάξαντος αὐτούς. Similis est eiusdem Photii glossa s. v. *Τοξόται· καὶ Σχύθαι καὶ Σπουνσίνιοι· οἱ δοῦλοι οἱ δημόσιοι Ἀθήνησιν ἀπὸ Σπουνσίνου τοῦ πρώτου καταστήσαντος αὐτούς ἐπὶ τὴν ὑπηρεσίαν.**

¹⁾ ed. Leutsch et Schneidewin in paroemiographis Graecis.

²⁾ Zenobius *τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα*, Suidas *τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὠτων*. Zenobius *εἰσελθὼν*, Suidas *εἰσῆλθεν*.

Cum his glossis confer quae Suidas exhibet s. v. *Τοξόται*· οἱ δημόσιοι ὑπηρέται, φύλακες τοῦ ἄστεος, τὸν ἀριθμὸν χίλιοι, οἵτινες πρότερον μὲν ᾤκουν τὴν ἀγορὰν μέσῃν σκηνοποιήσαντες, ἕστερον δὲ μετέβησαν εἰς Ἄρειον Πάγον· ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι καὶ Σκύθαι καὶ Σπενσίνοι ἀπὸ Σπενσίνον τινὸς τῶν πάλαι πολιτευομένων συντάξαντος τὰ περὶ αὐτούς.

Suidae glossa multo uberior est Photianis, sed nihilo minus priori Photii glossae tam similis, ut dubitari nequeat, quin utraque glossa ex eodem fonte deducta sit. Neque tamen putare licet Photii lexicon genuinum eadem prae buisse quae nunc Suidas praebet. Nam cum Photio Etymologicum Magnum s. v. *Τολόται* plane conspirat. Cum autem Etymologum eodem fere tempore, quo Suidas in vivis erat, Photii lexico usum esse constet, apparet Photii glossam Suidae tempore non aliam fuisse ac nunc est.

Ergo Suidas hanc glossam non Photio debet, sed sumpsit eam e schol. Aristoph. *Acharn.* 54, quocum plane conspirat.

e. Photius s. v. *Νῶειν* hanc exhibet glossam: οἱ τοῖς ξένοις ἡγούμενοι ὁδοί.

Verba nullo modo intellegi possunt nisi collatis Timaei glossis: *Νῶν· ἡμῖν* et *Ξεναγοί· οἱ τοῖς ξένοις ἡγούμενοι ὁδοί* (Ruhnken legere vult *ὁδόν* vel *ὁδοῦ*). Quarum glossarum illa apud Timaeum ultima est litterae *N*, haec prima litterae *Ξ*. Quare illa Photii glossa sine dubio ita orta est, ut Photius vel amanuensis in describendo Timaeo a glossa *Νῶν* oculis ad sequentem glossam aberraret. Postea in Photii lexico illa corruptela oriri non potuit, cum Photius, si utramque glossam vere scriptam recepisset, certe glossam *Ξεναγοί* non sub glossam *Νῶν* nulla alia interiecta posuisset.

Cum igitur illa corruptela ab ipso Photio originem ducat, Suidas glossam *Νῶν· ἡμῖν* ex Photio habere nequit. Sed videtur eam ab Eudemo accepisse, apud quem eodem modo scripta est.¹⁾

f. Photius s. v. *Πελάτης* haec praebet: ὁ ἀντὶ τροφῶν καὶ ὑπηρετῶν καὶ προσπελάζων.

Photius hanc glossam hausit e Timaei lexico, in quo s. v. *Πελάτης* legitur: ὁ ἀντὶ τροφῶν ὑπηρετῶν καὶ προσπελάζων.

¹⁾ Cf. Boysen l. l. p. 104.

Suidas s. v. *Πελάτης* et a Timaeo et a Photio discrepat, haec enim habet: ὁ ἀντιστρέφων καὶ ὑπηρετῶν.

Cum Suida autem conspirat Eudemus haec praebens¹⁾: Πελάτης· ὁ ἀντιστρέφων καὶ ὑπηρετῶν καὶ προσπελάζων.

Ipsius Timaei lectio omnium maxime mihi arridet et vera videtur esse. Verbum ἀντιστρέφων, quod Eudemus et Suidas exhibent, prorsus ineptum est. Neque illud καὶ, quod apud Photium, Eudemum, Suidam ante ὑπηρετῶν exstat, aptum esse puto, cum non sit, cur verba ὑπηρετῶν et προσπελάζων duplici verbo καὶ inter se opponantur.

Sequuntur nonnullae glossae, in quibus Suidas cum Eudemo concinit, Photius autem cum lexico Bachmanni ab illis recedit. Cum vero censeam lexicon Bachmanni non e Photio, lexicon Eudemi non e Suida esse excerpta, sed illud ante Photium, hoc ante Suidam iam exstitisse, his locis apertum ac manifestum esse arbitror, Suidam non Photium transscripsisse.

g. Lexicon Bachmanni et Photius: Ἀγχιστίνδην· οἱ κατ' (lex. Bachmanni τὸ κατὰ) ἀγχιστεῖαν· ὥσπερ ἀριστίνδην καὶ πλουτίνδην ἐπιρρηματικῶς.

Eudemus Parisinus: Ἀλχιστίνδην· τὸ κατ' ἀγχιστεῖαν ὡς ἀριστίνδην καὶ πλουτίνδην.

Suidas: Ἀγχιστίνδην· τὸ κατὰ ἀγχιστεῖαν· ὡς ἀριστίνδην καὶ πλουτίνδην.

h. Lex. Bachm. et Photius: Ἀγωγεῖ· τῷ ἱμάντι, ᾧ ἄγεται ὁ ἵππος, ὃ (lege ὅς) καὶ ῥυτήρ καλεῖται.

Eud. Paris. et Suidas: Ἀγωγεῖ· τῷ (τῷ om. Suid.) ἱμάντι, ᾧ ἄγεται ὁ ἵππος.

i. Lex. Bachm. et Photius: Ἀγωνιῶ· κινδυνεύω.

Eud. Par.: Ἀγωνιῶ· κινδυνεύω, φοβοῦμαι.

Suidas: Ἀγωνιῶ· κινδυνεύω, καὶ τὸ φοβοῦμαι.

Verbis καὶ τὸ, quae exstant apud Suidam, desunt apud Eudemum, haud scio an aliquis argumento utatur, ut demonstret, Eudemum excerptum esse e Suida, cum appareat ea a Suida ideo esse adiecta quia glossae Ἀγωνιῶ· κινδυνεύω ex uno fonte sumptae ex altero fonte verbum φοβοῦμαι adderet. Cum autem negandum esse putem, Eudemum e Suida esse excerptum,

¹⁾ Cf. Boysen l. l. p. 104.

censeo in Eudemo olim eadem verba καὶ τὸ exstitisse et a librario in describendo esse omissa.

Praeterea illam conclusionem ex verbis καὶ τὸ factam non certam esse vel inde intellegitur, quod ex ea glossa quam nunc considerabimus contrarium effici potest.

k. Lex. Bachm. et Photius: Παῖσαι· τύπαι.

Eud. Par.: Παῖσαι· τύπαι ἢ παῖξαι Ἀττικῶς.

Suidas: Παῖσαι· παῖξαι, τύπαι.

l. Lex. Bachm. et Photius: Παλαμῶν· χειρῶν.

Eud. Par. et Suidas: Παλαμῶν· τεχνῶν ἢ χειρῶν.

m. Lex. Bachm. et Photius: Παλιμβαλῆς· ὁ ἀνάτανρα πεσών.

Eud. Par. et Suidas: Παλιμβαλῆς· ὁ ἀνάτανρα πεσών, ὁ ὕπιος.

Videmus igitur has glossas nullo pacto a Suida e Photii lexico esse haustas. Cum autem certo certius constet, Suidam nonnullorum vocabulorum explicationes, quae apud Photium exstant, non ex hoc descripsisse, sed ex eius fontibus (nam de communi fonte in tanta glossarum similitudine dubitari nequit), nostro iure concludere possumus, eum ex illis fontibus non solum haec sed etiam alia deprompsisse.

4.

Multis locis apud Photium complures glossae ab eodem verbo incipientes nobis occurrunt. Quod si Suidas Photii lexicon transscripsisset, sine dubio has glossas eodem ordine recepisset, quo eas apud Photium scriptas inveniret, neque enim ulla erat causa cur in describendo ordinem harum glossarum immutaret. Re vera autem illarum glossarum ordo apud Suidam saepissime plane alius est atque apud Photium. Unde efficio, Suidam eas glossas non e Photio, sed ex eisdem atque Photium fontibus habere.

Miror hoc a nemine adhuc observatum esse, cum tot viri docti tantam his studiis operam navaverint. Ego autem hanc rem firmissimo sententiae meae argumento esse censeo.

Iam vero liceat exempla adferre, quibus res patefiat.

Glossae s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίον apud Photium duae exstant, prior ex Harpocrate desumpta, posterior lexico Segue-

riano quinto similis. Utramque etiam Suidas recepit, sed inverso ordine.

S. v. *Ἐς κόρακας* Photius ante eam glossam e Pausania atticista depromptam, de qua supra¹⁾ diximus, hanc parvam glossam exhibet: *Ἐς κόρακας· εἰς τὸ σκότος, εἰς ὄλεθρον*. Suidas hanc glossam maiori illi in fine adiecit.

S. v. *Εὐθύναι* priore loco Photius habet glossam Harpocratianeam, posteriore aliam. Apud Suidam inversus ordo est.

Glossae s. v. *Εὐὸι Σαβοί* duae apud Suidam leguntur, quarum glossa Harpocratianeae posterior est. Utraque etiam apud Suidam invenitur, sed apud illum glossa Harpocratianeae priorem locum tenet.

Tres glossae leguntur apud Photium s. v. *Κρώβυλος*. Omnes apud Suidam quoque exstant, sed hoc ordine: Photii glossa III, Photii glossa II, Photii glossa I.

Item s. v. *Ταμίαι* Photius tres glossas exhibet. Suidas hunc praebet ordinem: Photii glossa I, Photii glossa III, Photii glossa II.

Appono quindecim alias glossas quibus idem demonstratur: *Ἐχινος, Ἐωλοκρασία, Κέρκωπες, Κύδος, Κύρβεις, Κυρία, Παραβαλίσθαι, Παραγραφή, Πενέσται, Προτέλεια, Πρωταρεία, Ρητορικὴ γραφή, Ροδωνιά, Ρόθιον, Ρόπτρον*.

5.

Restat evidentissimum argumentum, quo Boysen non usus est quamquam facile eo uti poterat. Etenim non solum eae Photii glossae, quae apud Suidam desunt, sed etiam eae, quae apud Suidam exstant, ad certos fontes redeunt.²⁾

Atque collatis inter se Harpocratiane, lexico Bachmanni, Photio, Eudemo, Suida, quantum nunc ante editum a Boyseno Eudemum omnes conferre licet, videmus Suidam cum Photio fere omnes glossas communes habere, quae etiam in Harpocratiane aut Eudemo aut lexico Bachmanni legantur, ex reliquis autem Photii glossis ne unam quidem apud Suidam exstare.

¹⁾ Cf. supra p. 13.

²⁾ Boysen l. l. p. 39 sq. de solis glossis Thucydideis verba facit. Sed neque acimus has omnes ex uno eodemque fonte fluxisse, neque illae omnes apud Suidam exstant.

Exhibet enim sub lit. Π usque ad Παπάζοιεν Photius 183 glossas. Quarum hae 16 ex Harpocratiōe haustae sunt: Παγασαί, Παιανιεύς καὶ Παιονίδαι, Παιδάρτιος, Παλιναιρέτος, Παλλυμβολον, Παλλινσκιον, Παλαμναίος II p. 374, 23, Παλληνεύς, Πανδαισία, Παναθήναια III, Πάνακτος, Πάνδια, Πάνδημος Ἀφροδίτη, Πανδιονίς, Πανδοσία, Πάνδροσος. Ex his 14 exstant apud Suidam, desunt hae solae: Παλλυμβολον et Παλαμναίος II.

In Eudemo et lexico Bachmanni¹⁾ hae 82 Photii glossae exstant: Πάγας, Παγκάλης, Παγκρατιασταίς, Παγκράτιον, Πάγοι, Πάγον ἐντειχῇ, Παιάν, Παιᾶνας, Παιδικά, Παιδοκόμον, Παιδολέτειρα, Παιδοτρίβας, Παιδοῦσα, Παιει, Παιπάλη, Παιπάλημα, Παῖσαι, Παισθεις, Παιῶνας, Παιωνεῖον, Παλάθαι, Παλαιγενές, Παλαιστάς, Παλαιφάτον, Παλαμᾶσθαι, Παλαμναίος I, Παλαμωμένων, Παλαμῶν, Παλίλλογα, Παλιλλογία, Παλιμβαλής, Παλιμβιος, Παλιμβολία, Παλιμβολος, Παλιμπετής, Παλιμψημα, Παλινάγγελος, Παλινάγρετον, Παλινδικεῖ, Παλινδρομῶν, Παλιγκάπηλος I, Παλινοδία, Παλινόρσος, Παλινοστήσας, Παλιντράπελον, Παλινφθία, Παλιφρόθιον, Πάλλει, Παλλόμενον, Παλμός, Πάλος, Παλτά, Παλτάρια, Παμμάχιον, Παμμήστορα, Πάμπαν, Παμπήδην, Παμφαής, Πάμφορος, Παναγές, Πανάκεια, Παναλκές, Πανάνυτον, Πανάπυστος, Παναρμόνιον, Παναγές, Πανδαισίας, Πανδαισίον, Πανδαμάτωρ, Πανδέρκεις, Πανδήμον, Πανομφαίω, Πανόπτης Ζεύς, Πανοσπρία, Πανοῦργος, Πανσθενέστατον, Παντέλειον, Παντευχίαν, Παντίτω, Παντοδαπά, Πανώλης, Παπάζοιεν.

Hae glossae omnes apud Suidam quoque inveniuntur.

Cum solo Eudemo, non cum lexico Bachmanni Photius has 20 glossas communes habet: Παιανίσαι, Παιδαγωγῶνθειςαν πόλιν, Παιδεύειν, Παιδιάν, Παιδικώτερον, Παιδουργία, Παλεῦσαι, Παλιναιρέτα I, Παλινσκήω, Παλλάς, Παμπησία, Παναθήναια I, Πανσπερμία, Πάντα θεὶ κάλαινεται, Πάντα κάλων σείειν, Πάντα λίθον κινεῖν, Πάντα ὀκτώ, Πανταχῇ, Παντός μᾶλλον, Πάνν. Quarum glossarum sola Πάντα θεὶ κάλαινεται apud Suidam deest, reliquae omnes apud eum exstant.

¹⁾ Nonnullae glossae in solo codice Coisl. 347, non in codice Coisl. 345 leguntur.

Cum solo lexico Bachmanni, non cum Eudemo, Photius has 4 glossas communes habet: *Παλιώξις*, *Παντὶ σθένει*, *Πάντοσε*, *Πανύστατον*, quae omnes etiam apud Suidam leguntur.

Videmus igitur ex 122 glossis, quae Photio communes sunt cum Harpocrate, Eudemo, lexico Bachmanni, tres tantum apud Suidam desiderari. Ex reliquis vero 61 Photii glossis, quae in tribus illis lexicis desunt, Suidas ne unam quidem recepit. Nam quae sola ex his in Suidae editionibus invenitur (*Παλαιόν*) in optimo Suidae codice manu scripto desideratur.

Quomodo autem factum esse putas, ut Suidas ex Photii farragine omnes illorum trium lexicorum glossas reciperet, reliquas vero ne transcriberet, diligentissime caveret? Hoc aliter fieri non potuit, nisi ita, ut praeter Photium etiam illa lexica inspiceret neque quidquam e Photio hauriret nisi quod in illis quoque exstaret. Sed quis hoc factum esse credat? Equidem hinc clarissime elucere arbitror Suidam non Photium, sed complures ex eius fontibus adhibuisse.

Similis res est sub *Αγ*. Hic enim in Photii codice Galeano servatae sunt 29 glossae, quarum 24 etiam apud Suidam exstant. Ex his 24 autem una est Harpocratonis, 18 in Eudemo et lexico Bachm., 2 in uno Eudemo, 2 in uno lexico Bachm. leguntur. Sola glossa *Ἀγῶνα* II, quae apud Suidam quoque invenitur, non satis conspirat cum Eudemi glossa *Ἀγών* I. Sed fortasse Eudemi glossa olim plane cum Photio et Suida conspiravit et postea contractione brevior facta est, aut haec glossa in codice Coisl. 347, in quo hoc loco lacuna est ¹⁾, exstitit; nam in hoc codice nonnulla reperiri, quae absunt a codice Coisl. 345 et ab Eudemo, iam supra ²⁾ commemoravimus. — Reliquas vero 5 Photii glossas, quae ab Harpocrate, Eudemo, lexico Bachmanni absunt, Suidas omnes omisit.

Iam spero te Naberii sententiam improbatum esse, quippe quam satis refellerim, et concessurum Suidam non „Photii lexicon paene totum in farraginem recepisse“. Sed non solum Nabercum, verum etiam Zarnckium refellisse mihi videor. Hic enim concedit quidem Suidam certas glossas non Photio debere,

¹⁾ Cf. Boysen l. l. p. 91 adn. 2.

²⁾ Cf. supra p. 40.

quamquam apud eum quoque existent, sed negat Suidam Photii lexicon omnino non usurpasse, neque quemquam hoc demonstraturum esse arbitratur.

Cum autem viderimus et eas Photii glossas, quae apud Suidam desint, et eas, quae apud illum existent, certis quibusdam fontibus esse attribuendas, cum item animadverterimus glossas eodem lemmate instructas apud Suidam persaepe alio ordine scriptas esse atque apud Photium, nonne manifestum est Suidam ea, quae communia habet cum Photio, non e Photio, sed ex Photii fontibus deprompisse, itaque Photii lexicon omnino non adhibuisse?

Sed minime opprobrio Zarneckio vertendum est quod hoc non vidit, neque enim hanc ipsam rem tractandam sibi proposuerat, sed excursu tantum eam in commentatione de Polluce conscripta tetigit. Contra sine dubio bene meruit Zarneke quod docuit non sufficere argumenta a Boyseno et Freyero prolata.

6.

Postremo loco aliquid attingam, quo non argumento utar, sed quo facile aliquis argumento uti se posse putaverit et quod per se observatione non indignum est.

Suidas enim permultis in glossis veterum scriptorum locos ad probandam significationem in glossa expositam affert, quos Photius non habet.

Velut apud Photium haec glossa exstat: Πάγοι· αἱ ἐξοχαὶ τῶν πετρῶν καὶ τῶν ὀρῶν. Cui apud Suidam haec respondet glossa: Πάγοι· αἱ ἐξοχαὶ τῶν πετρῶν καὶ τῶν ὀρῶν.

Ἀῦλια καὶ Νυμφῶν ἱερὸς πάγος, αἱ θ' ὑπὸ πέτρῃ

Πίδακες, ἥ θ' ὕδασιν γειτορεύουσα πίτυς.

Alia glossa est apud Photium Παῖν· εἶδος ῥόδης. Apud Suidam eadem leguntur et praeterea hi Babrii versus:

Ὁ δ' εἶπε κλαύσας φρῖνος, οὐχὶ παιᾶνος

Τοῦτ' ἐστὶν ἡμῖν, φροντίδος δὲ καὶ λύπης.

Aliis locis apud Suidam complura testimonia adiuncta sunt velut in glossa Παλαμναῖος, quae apud Photium sic legitur: Παλαμναῖος· φονεύς· ἢ μιᾶρός· παλαμναῖοι γὰρ λέγονται οἱ διὰ χειρὸς ἀνδροφονοῦντες· παρὰ τὴν παλάμην· καὶ Ζεὺς παλαμναῖος ὁ τοῖς τοιούτοις τιμωρούμενος. καὶ προστρο-

παῖος· ο προστρέπων τὸ ἄγος αὐτοῖς. Apud Suidam eidem glossae haec testimonia adscripta sunt: Βάβριος·

οὐχὶ τὸν μῦν εἶπεν ἡ παλαμναία,
δέδοικα μὴ μου τὴν δορὰν δάκη φεύγων.
χαίτην δ' ἐμελλε τὴν ἐμὴν κατασχύνειν.

ὁλέων φησὶ περὶ μνός.

καὶ αὐθις· Οὐκ ἄνθρωποι ἐδοξαν εἶναι, ἀλλὰ δαίμονες παλαμναῖοι τινες. Αἰλιανός· Ὁ δὲ πρὸ τῆς ἐς τοὺς πολέμους συμπλοκῆς, ὡς εἶδεν ἀπολλύμενόν οἱ τὸν λεῶν, ἐνετολήσατο κακὸν κακῷ μείζονι ὁ παλαμναῖος ἄρα ἐκεῖνος σβέσαι· προστάττει οὖν τὴν ἄθλιον παρθένον διχα τεμεῖν.

Sed, ne longus sim, in nonnullis elementis quaeram, quot glossae Photianae apud Suidam testimoniis ornatae et auctae sint.

Atque sub lit. Θ in his glossis testimonia addita sunt: Θαλαμπόλος, Θαλαμῖδιοι κῶπαι, Θάλεια, Θαλεροί, Θανατῶν, Θεήλατος, Θέμις, Θεμίσων, Θέναρ, Θεοκλυτήσαντες, Θέριστον καὶ Θέριστρον, Θεσμοθέτης, Θεσμοφóρια, Θεσμοφóρος, Θετόν, Θηλυδρίας, Θιγεῖν, Θίνα, Θλαδίας, Θοιμάτιον, Θοῖνη, Θορός, Θοῦρον, Θρία, Θρίαι, Θρίναξ, Θροῦς, Θρυαλλίς, Θρύλος, Θύελλα, Θυραυλεῖν, Θυρσός. In 32 igitur glossis sub littera Θ Suidas testimonia exhibet, quae a Photio absunt. Idem vero sub aliis litteris cernitur, velut in 26 glossis s. lit. I et in 64 glossis sub lit. T.

Res iam satis apparet, sed nunc videamus, quid hinc sequatur.

Suidam ipsum omnes eos scriptores, ex quibus testimonia affert, legisse et ex proprio veterum scriptorum usu illa adiunxisse facile aliquis negaverit, cum tot locis constet Suidam nihil aliud fecisse nisi glossas aliunde diligenter transscripsisse. Ac si quis hoc negat, putandum ei est, illa testimonia in fonte Photio et Suidae communi exstitisse et a Suida transscripta, a Photio neglecta esse. Neque igitur Suidas videtur Photium adhibuisse.

At, cum Naber censeat, Photii lexicon antea plenius fuisse, quam nunc est, fortasse etiam illa testimonia antea in Photio exstiterunt et postea librarii cuiusdam culpa omissa sunt.

At scimus Photium eodem fere tempore, quo Suidas lexicon conscripsit, ab Etymologo M. in usum vocatum esse.¹⁾ Atque

¹⁾ Cf. Naber, proll. p. 167 sqq. et H. Heyden l. l. § 1.

contuli cum Etymologico Magno eas Photii glossas sub lit. Θ, quae apud Suidam testimoniis exornatae sunt, et vidi ex illis 32 glossis 13 quidem in Etymologico Magno exstare, sed in eis omnia testimonia a Suida allata deesse. Unde efficitur ea testimonia in Photii lexico nunquam scripta fuisse.

Tamen hinc non concludo, Suidam Photio non usum esse. Nam certa habemus indicia, quibus demonstraretur Suidam illa testimonia non ex eis fontibus, unde glossas descripsit, hausisse, sed aut ipsum Suidam aut eius lectores illa e proprio veterum scriptorum usu adiecis-¹⁾

Contemplare enim, quaeso, glossam *Θεμισών* ex Harpocrate desumptam, videbis Photium plane cum Harpocratonis epitoma quae dicitur conspirare, Suidam autem etiam locum Herodoteum laudare. Cum autem mihi persuasum sit, Suidam ipsa illa Harpocratonis epitoma usum esse (quam rem infra accuratius tractabo), pro certo habeo Suidam hoc testimonium non una cum glossa e fonte descripsisse, sed aut ipsum Suidam aut eius lectores illud adnotasse.

Eodem modo e comparatione Eudemi apparet Suidam multa testimonia ipsum adiecis-²⁾ Nam in ea parte litterae II, quam Boysen l. l. p. 93 sqq. edidit, etsi omnes glossae exstant, in quibus Suidas a Photio adiectis testimoniis differt, tamen omnes illis testimoniis carent. Cf. apud Photium, Eudemum, Suidam glossas: *Πάγας, Πάγοι, Παιάν, Παλει, Παιπάλη, Παλαμνατος, Παλαμωμένων, Παλεῦσαι, Παλιμβολία, Παλινδικει, Παλλωξις, Πάλλει, Πάλος, Παλτά, Παναγές, Πανδήμον.*

Nulla opera permulta alia exempla afferre possum, sed vel his satis demonstrari arbitror multa testimonia aut a Suida aut ab eius lectoribus esse addita.²⁾

¹⁾ Idem iam censuit Bernhardt, praefat. ad Suidae lexicon pag. 58 sqq.

²⁾ Idem de locis Sophocleis apud Suidam laudatis sensit P. Iahn: „quaestiones de scholiis Laurentianis in Sophoclem“, diss. inaug. Berolini 1884 p. 20.

III.

Quinam fontes Photio et Suidae communes fuerint,
quaeritur.

Cum altera parte commentationis meae satis demonstravisse mihi videar Suidam non Photio usum esse, sed conspirationem inter Photii et Suidae lexica intercedentem e fontium communium usu originem ducere, nunc, quinam illi communes fontes fuerint, quaerendum est. Atque quoniam supra iam vidimus apud Suidam nullas exstare Photii glossas nisi quae etiam apud Harpocratonem, aut apud Eudemum, aut in lexico Bachmanni invenirentur, facile conieceris et Photium et Suidam ex illis lexicis hausisse.

Sed de hac re accurata quaestione opus est. Quare primum de eis Photii et Suidae glossis, quae apud Harpocratonem quoque exstant, deinde de eis, quae etiam in Eudemo aut in lexico Bachmanni inveniuntur, quid statuendum sit diligenter et accurate videamus.

Atque Photium in componendo lexico fere omnes glossas Harpocratoneas recepisse nemo adhuc negavit. Patriarcham autem glossas Harpocratoneas non aliunde, sed ab ipso Harpocratonis lexico¹⁾ accepisse vel inde potest intellegi, quod eis locis, ubi in Photio apparet duplex glossarum series, glossae Harpocratoneae in utraque serie occurrunt. Velut sub *Ko Κοινὸν γραμματέων* et *Κοινωνιόν* in priore serie leguntur, *Κοβαλεία* autem in posteriore. Hinc enim manifestum est Photium duo maiora lexica in unum conglutinasse et postea glossas ex Harpocratone desumptas adiecisse. Quae quin ex ipso Harpocratone, non e maiore quodam lexico, in quo praeterea multa alia continerentur, fluxerint, iam nunc neminem dubitare puto.

Suidam autem ipsum quoque Harpocratonis lexicon adhibuisse primus, quantum equidem scio, censuit Reinesius.²⁾

¹⁾ Et Photius et Suidas in glossis Harpocratoneis sequuntur eam Harpocratonis recensitionem, quae codicibus Palatino E et Parisino D nobis servata est et quae, quia brevior est quam altera, vulgo epitome nominatur.

²⁾ Cf. M. C. G. Müller, praefatio ad Thomae Reinesii observationes in Suidam in Suidae editione Gaisfordiana, p. 35.

Idem pronuntiant Bernhardy¹⁾ et M. Schmidt.²⁾ Quibus viris doctissimis etiam G. Dindorf³⁾ astipulatur, qui, quamquam putat Suidam Photii lexicon in usum vocasse, tamen „ubi Suidas aut apposuerit quae Photius omiserit, aut, quod saepissime factum videamus, aliter ac Photius scripta exhibuerit, nihil causae esse arbitratur, cur ea Suidam aliunde atque ex epitoma sumpsisse credamus.“

Contrariam sententiam Cobet et Naber protulerunt⁴⁾ rati Suidam omnes glossas Harpocratiōneas a Photio accepisse. Sed hanc sententiam optime refutavit Boysen⁵⁾, cuius argumentationi non multa habeo quae addam, nisi quod nonnullas glossas inveni, quibus ipsis quoque demonstratur Suidam glossas Harpocratiōneas non e Photio, sed ex ipso Harpocratiōne sumpsisse, et quod de Photii et Suidae codicibus Harpocratiōneis aliquid observavisse mihi videor.

Atque Ἀγωνιᾶν et Ἀγωνιῶντες apud Harpocratiōnem duae glossae sunt. Photius autem eas in unam glossam conglutinavit. Suidas vero glossam Ἀγωνιῶντες non cum Ἀγωνιᾶν, sed cum Ἀγωνιῶ coniunxit. Hoc intellegi potest, si Suidas ipso Harpocratiōne usus est, non potest, si Suidas glossas Harpocratiōneas e Photii lexico hausit.

Inprimis vero contemplare, quaeso, tres glossas, in quibus Suidas congruit cum codice D epitomes Harpocratiōneae, Photius autem aut eadem praebet atque epitomes codd. E et T⁶⁾, aut ab reliquis omnibus recedit.

1. S. v. Προτέλεια Photius cum Harpocratiōnis codicibus E et T haec exhibet: Λυκοῦργος ἐν τῷ περὶ τῆς ἱερείας τὰ πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τι τῶν εἰς ῥόθιον ἀναφερομένων γινόμενα ἢ διδόμενα.

Harpocratiōnis codex D pro ῥόθιον praebet θελον, Suidas τὸ θελον.

¹⁾ Praef. ad Suidae lex. cap. II p. 43 sq.

²⁾ In Fleckeiseni annalibus 1855 p. 483.

³⁾ Praef. ad Harpocratiōnis lex. p. 20.

⁴⁾ Cobet, Mnemosyne IX (1860) p. 411 sqq. Naber, proll. p. 166.

⁵⁾ Boysen, l. l. p. 37.

⁶⁾ Codicem T ex E descriptum esse omnium consensu constat.

Suidae lectio vera videtur esse, neque enim *ῥόθιον* aptum est ad enuntiati sententiam. Suidas autem hanc lectionem certe non Photio debet, cum cogitari nequeat Photii glossam postea casu in eundem modum corruptam esse atque in codd. E et T corrupta est. Sed Suidas meliore Harpocratonis codice videtur usus esse quam Photius; hac enim una ratione res explicari potest. In eo igitur codice, quo Suidas utebatur, vera lectio exstabat, quae etiam nunc in codice D (neglecto tantum articulo *τὸ*) servata est. Ipso autem codice D vel eius patre, avo, proavo Suidam usum esse idcirco putare non licet quod permultis locis Suidas cum codice E conspirat, ubi D plura praebet quae sine dubio ex Harpocratonis codice minus decurtato descripta sunt.¹⁾

Quare Suidas aut codicem adhibuit et vetustiore et minus corruptum eo apographo, unde et cod. E et Photii glossae Harpocratoneae derivatae sunt, aut in Suidae codice Harpocratoneo a correctore quodam nonnullis locis vera lectio e meliore exemplari adnotata erat.

Unum haud scio an obici possit: etiam in Suidae exemplari Harpocratoneo fortasse scriptum fuisse *ῥόθιον* et aut ab ipso Suida aut a lectore ingenioso veram lectionem coniectura restitutum esse. Sed mihi hoc non veri simile est. Cum enim omnes quos tenemus Suidae codices *τὸ θελον* praebeant, necesse est iam in archetypo hanc lectionem exstitisse. Itaque aut ab ipso Suida aut ab homine qui non multo post Suidam in vivis esset, illa coniectura profecta esse deberet. Homines autem illius aetatis non tanto fuisse puto ingenii acumine aut tam versatos in emendandis libris Graecis, ut hanc optimam coniecturam facerent.

2. In initio glossae *Πεφοριῶσθαι* (Photius et Suidas *Περιοριῶσθαι*) Harpocratonis codex D cum optimis Suidae libris praebet *ἢ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον*, codices E et T autem cum Photio *ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τὸν ἕτερον*.

3. S. v. *Ῥυτὰ* in Harpocratonis codicibus E et T haec leguntur: *Ῥυτὰ· συνεσταλμένως· εἰδός ἐστι ποτηρίου· Δημοσθένης κατὰ Μειδίου· ἐκτεταμένως πάβην λεγόμενα.*

¹⁾ Cf. Dindorf, praef. ad Harpocr. lex. p. 17 sq.

In Photio pro *πάβην* scriptum est *παρ' ἡμῖν*. Harpocratonis codex D praebet *παρήβην*. Suidae optimi codices A et V exhibent *παρήβην*, alii Suidae libri manu scripti *παρ' ἡβην*.

Ex his lectionibus *πάβην* sine dubio corrupta est, cum idem aut simile verbum nusquam alibi inveniatur. Ac ne *παρ' ἡμῖν* quidem vera lectio videtur esse, quoniam in legenda glossa expectamus post verbum *ἐκτεταμένως*, quod oppositum est verbo *συνεσταταμένως*, aliam vocis *Ῥυτὰ* afferri significationem. *Παρήβην*, ex quo facillime lectio *παρ' ἡμῖν* oriri potuit, quid valeat non satis perspicio, sed fortasse haec genuina lectio est.

Hoc tam lata disputatione exposui, ut probarem Suidam alio Harpocratonis codice usum esse atque Photium. Sed quamquam alius erat codex, tamen arta ut ita dicam propinquitate cum Photii codice Harpocratoneo coniunctus erat et communem cum illo originem habebat. Hoc enim apparet multis locis, ubi Photius et Suidas inter se conspirant, cum omnes Harpocratonis codices, qui ad memoriam nostram pervenerunt, ab illis recedant. Cuius rei haec exempla profero:

1. S. v. *Ζεῦξις* codices epitomes Harpocratoneae: *ἄριστος κατὰ τὸν Ἰσοκράτους χρόνον ζωγράφος*, Photius et Suidas: *Ἀριστοτέλης κατὰ τὸν Ἰσοκράτους χρόνον ζωγράφον*.

Inspecta pleniore Harpocratonis recensione intelleges Photii et Suidae lectionem falsam esse. Itaque Photius et Suidas hoc loco eandem corruptelam exhibent.

2. S. v. *Ἠγήσιππος* codices epitomes *Φιλιππικός*, Photius et Suidas *Φίλιππος*.

3. S. v. *Παραγραφή* Photius et Suidas in fine addunt *ὅπερ ἐστὶ περιγεγραμμένον*, quae verba in codicibus epitomes desunt. (In pleniore Harpocratonis recensione tamen similia leguntur.)

4. S. v. *Περειδοῖδαι* Photius et Suidas afferunt locum ex Ephoro historico, qui ab Harpocratonis codicibus abest.

5. Pro lemmate *Πεφοριῶσθαι*, quod in epitomes codicibus exstat, apud Photium et Suidam legitur *Περιοριῶσθαι*.

Cum igitur appareat Photii et Suidae exemplaria Harpocratonea et ex uno eodemque codice esse derivata et, id quod Dindorf l. l. demonstravit, eidem familiae atque codices E et T esse adnumeranda, ex illis duabus sententiis quas supra posuimus

(Suidae codicem Harpocrateum aut antiquioris meliorisque fuisse originis eo codice quo Photius usus esset, aut ex meliore Harpocratonis codice fuisse correctum) ex his, dico, sententiis sine dubio posterior vera est. Itaque Suidae exemplari Harpocrateo quamquam inhaerebant corruptelae e fonte cum Photii codice communi transcriptae, tamen, antequam Suidas eo uteretur, corrector quidam multis locis veras lectiones e meliore Harpocratonis codice adscripsit.¹⁾

Sed satis sit de Harpocrateo. Videamus nunc de reliquis glossis, quae Photio et Suidae communes sunt. Atque primum quaeramus, unde Photius eas sumpserit, deinde constituere studeamus, qua via in Suidae lexicon pervenerint.

Atque harum glossarum magna pars exstat in lexico Bachmanniano, quod in codicibus Coisl. 345 et 347 servatum est. Hoc autem non ex Photio excerptum esse, id quod Naber vult, sed aut ipsum aut apographum eius nonnullis glossis auctum Photio fontem fuisse Boysen satis dilucide demonstravit²⁾, cui ego in hac re plane assentior. Neque enim illud lexicon e Photio excerptum esse potest, quia glossae ex Harpocrateo, Timaeo, Aelio Dionysio, Pausania desumptae in eo (excepta littera *A* in codice Coisl. 345) desiderantur³⁾; quas in exscribendo Photio omnes omitti potuisse nemo sanus credet.

---

¹⁾ Has veras lectiones a correctore non Suidae codici Harpocrateo sed libro archetypo nostrorum Suidae codicum adscriptas fuisse, quod haud scio an aliquis putaverit, mihi non veri simile est. Nam si hoc factum esset, certe etiam in uno alterove nostrorum Suidae librorum mas. lectio in archetypo pr. m. scripta, opinor, exstaret supra scripta fortasse correctura in archetypo alia manu adnotata. Cum autem hoc non ita se habeat, sed illis locis aut omnes aut optimi Suidae codices inter se consentiant, puto illas correcturas iam Suidae codici Harpocrateo adiectas fuisse, praesertim cum per se probabile sit, Suidam eos libros, quibus in componendo lexico uti vellet, antea correxisse aut corrigendos curavisse.

²⁾ l. l. p. 34 sqq.

³⁾ Cum Timaeo quattuor glossas lexici Bachmanniani plane aut ex parte conspirantes inveni: *Θαλλός*, *Θεσμοθέτης*, *Θῶπες*, *Πρανές*. Qui consensus quomodo ortus sit, certo definire non possum. Sed suspicor eum inde originem ducere, quod in Timaeum et in lexicon Bachmanni nonnulla ex eodem fonte fluxerint.

Cum autem omnes glossae lexici Bachmanniani apud Photium exstent ac saepe apud utrumque eodem modo corruptae legantur, dubium esse non potest, quin lexicon Bachmanni vel apographum eius nonnullis glossis auctum a Photio adhibitum sit.

Hoc, ut dixi, iam Boysen vidit. Sed neque exposuit, cur non ipso lexico Bachmanni sed glossario paulo pleniore Photium usum esse putaret, neque quaesivit, unde illae glossae quibus Photii apographum lexici Bachmanniani auctum fuisse putat, sumptae essent. Nos in utramque rem accuratius inquiramus.

Atque ex ea re, quod non omnes glossae, quae praeter Harpocratiōneas Photio et Suidae communes sunt, in lexico Bachmanni continentur, duae res effici possunt. Aut enim Photius et Suidas praeter Harpocratiōnem et lexicon Bachm. etiam alio communi fonte usi sunt, aut plenius lexici Bachmanniani exemplar usurpaverunt. Posteriores autem sententiam veram esse intellegemus inspectis eis lexici Photiani locis, ubi apparet duplex glossarum series. Hinc enim, cum utraque series satis bene secundum litterarum ordinem decurrat nonnullis tantum locis glossis Harpocratiōnis aut Timaei interrupta, clarissime elucet Photium duos maiores fontes transscripsisse et postea glossas Harpocratiōnis et Timaei interiecis. Altera autem quaeque series apud Suidam exstat, altera deest. Atque in ea, quae apud Suidam quoque invenitur, omnes glossae lexici Bachmanniani leguntur. Cum autem praeter has glossas etiam complures aliae in illa insint, quae quamquam absunt a lexico Bachmanni, tamen litterarum ordinem non turbant, sed suo quaeque loco leguntur, manifestum est eam seriem e lexico quodam fluxisse, quod paulo plenius esset lexico Bachmanniano.

Inspiciamus e. g. apud Photium initium litterae *P*. Hic in posteriore serie, quae apud Suidam quoque exstat, hae glossae leguntur: *Πά*, *Παγδατος* B, *Παγδατος*, *Παδαμάνθρος ὄρχος*, *Πάδαμνος* B, *Πάδιον* B, *Παδιονργός* B ex parte, *Πάδιως* B, *Πάζειν καὶ ὀύζειν*, *Παδάμυγες*, *Παθνμία* B, *Παίσας* B, *Παίσας* Harp., *Παθνμεῖν*.

Omnes glossae optime ordinatae sunt (una excepta *Παθνμεῖν*, quae cur non suo loco legatur nescio). Eis quae etiam in lexico Bachmanni inveniuntur, adscripsi litteram B. Vides

igitur in hac parte eius lexici, quo Photius usus est, lexico Bachmanni adiectas fuisse has glossas: *Ῥά, Ῥαγδαίους, Ῥαδαμάνθους ὄρκος, Ῥαδιουργός* (maxima ex parte) *Ῥάξιν καὶ Ῥόξιν, Ῥαθάμιγγες, Ῥαθυμεῖν*.

Eadem est condicio duplicis seriei sub *Κο*. Hic enim in priore serie, quae apud Suidam quoque legitur, has glossas scriptas vides: *Κόγχη, Κόγχην, Κόθορνος* B, *Κοίλον* B, *Κοίλα, Κοινὰ τὰ φίλων, Κοινὸν γραμματεῖον* Harp., *Κοίθυρον, Κοινεῖον* B, *Κοινωνολογία* B, *Κοίρανος* B, *Κοινωνικόν* Harp., *Κοίτος* B. Glossae *Κοινὸν γραμματεῖον* et *Κοινωνικόν* ex Harpocrate sumptae sunt, glossa *κοίθυρον* postea interpolata est¹⁾, reliquae vero glossae optimo ordine se excipiunt. Itaque hoc loco insertae fuerunt lexico Bachmanni glossae: *Κόγχη, Κόγχην, Κοίλα, Κοινὰ τὰ φίλων*.

Iam oritur quaestio, unde illae glossae lexico Bachmanni additae fluxerint. Sed hoc nondum certo cognosci potest, cum adhuc parum cognita habeamus illa lexica vetustiora lexico Bachmanniano (Pamphili, Diogeniani, Aelii Dionysii, Pausaniae, similia). Pauca tantum, quae observavisse mihi videor, proferam.

Atque primum quidem nego inter illa additamenta quaequam fuisse ex Aelio Dionysio et Pausania atticistis aut e Timaei lexico Platónico.

Ac de Timaei glossis, ut ab his initium sumam, pauca modo dicenda sunt. Has enim, quamquam in Eudemo exstant²⁾, nondum in illo Photii fonte, quem ampliorem fuisse dico lexico Bachmanni, exstitisse, sed a Photio ex ipso Timaeo haustas esse vel e glossa *Νωεῖν* intellegi potest, quam Photius aliunde atque e Timaeo habere nequit³⁾. Atque idem inde efficiendum est, quod Photiana glossa *Ὁμόγνιοι*, quae e Timaeo deprompta est, in media ea serie legitur, quae apud Suidam deest neque glossas lexici Bachmanniani continet. Nam in Photio p. 332, 18—333, 3 (ed. Porson Oxon. 1822) duplex cernitur glossarum series; prior series complectitur 7 glossas (*Ὁμόδουλος* — *Ὁμοθύμως*), posterior 4 (*Ὁμογάλακτες* — *Ὁμόθεν*). In media posteriore serie

¹⁾ Cf. supra p. 25.

²⁾ Puto enim etiam Eudemum e lexico Bachmanni adiectis aliis glossis ortum esse. Quam sententiam infra breviter exponam.

³⁾ Cf. supra p. 36 sqq.

Timaei glossa exstat. Unde sequitur Timaei glossas non in fonte a Photio priore loco transcripto, qui glossas lexi Bachmanniani complecteretur, scriptas fuisse, sed a Photio ex ipso Timaeo post transcriptos duos maiores fontes esse additas.

Quae sententia optime ea re confirmatur quod multae Timaei glossae in Photii lexico non suo loco leguntur. Cf. glossas: *Παράστασις, Παρέμαι, Πειρώντα, Περιέπων, Πετ-τελα, Πρέμνον, Προσέπαισεν, Πρωϊ.*

Sequitur, ut de Aelio Dionysio et Pausania verba faciam. Quorum lexica paene tota a Photio recepta esse, ut iam supra vidimus¹⁾ inde efficitur, quod ea, quae apud Eustathium atticistis nominatim tribuuntur, fere omnia apud Photium exstant. Quare puto has glossas eis locis, ubi in Photio duplex series apparet, efficere atque explere alteram seriem, nempe eam, quae apud Suidam desideratur. Liceat mihi exponere, quibus causis ad hanc sententiam adductus sim.

Meminerimus primum eas Photii glossas, quae apud Eustathium atticistis tribuantur longe maxima ex parte apud Suidam deesse²⁾. Nam ex eis 43 glossis, quas supra commemoravimus, 7 tantum apud Suidam exstant atque ex his 3 modo apud Suidam eisdem verbis atque apud Photium scriptae sunt. Itaque 36 apud Suidam omnino desiderantur. Cum autem eis locis, ubi apud Photium duplicem seriem exstare vidimus, altera series tota legatur apud Suidam, altera tota ab eo absit, necesse est eas 36 glossas ei Photii fonti tribuere, e quo alteram seriem, quae apud Suidam deest, descripsit. Et profecto initio litterae *P* glossa *Ῥαδιουργός*, quam Eustathius Aelio Dionysio nominatim tribuit, in ea serie legitur, quae a Suida abest.

Atque hanc seriem totam ab atticistis originem ducere etiam inde veri simile fit, quod aliae quoque huius seriei glossae apud Eustathium inveniuntur quamvis non diserte atticistarum esse dicantur. Cf. glossam *Ῥαθαρυγίλειν*, quae laudatur apud Eust. p. 1818, 57, id quod Naber adnotare praetermisit, et glossam *Ῥαυρός* laudatam apud Eust. p. 890, 14.

Sed scio, quid dicturus sis. Cum enim nonnullae Photii

¹⁾ Cf. supra p. 19.

²⁾ Cf. supra p. 20 sq.

glossae, quas ab atticistis profectas esse teste Eustathio sciamus, etiam apud Suidam legantur, tuo iure putare tibi videris, secundum meam sententiam necesse esse, has in eo fonte Photii exstitisse, qui glossas lexi Bachmanniani contineret totaque apud Suidam rediret, minime autem cogitari posse atticistarum glossas et in hunc et in illum Photii fontem esse distribuendas.

Libenter concedo hoc miuime cogitari posse. Sed nunc demonstrabo illa sententia supra a nobis prolata nullo pacto nos cogi, ut hoc cogitemus.

Inspice enim, quaeso, iterum initium litterae *P* apud Photium: videbis in ea quoque serie, quae apud Suidam redit, exstare glossam *Ῥαδιουργός*. Atque haec glossa cum ea, quae in priore serie sub eodem lemmate legitur, exceptis primis verbis prorsus congruit.

Prioris enim seriei glossa haec est: *Ῥαδιουργός· οὐχ ὁ γράμματα παραποιῶν, ἀλλ' ὁ κακοῦργος ἀπλῶς· καὶ ῥαδιουργία ἢ περὶ πᾶν ὀλιγωρία καὶ εὐκαιρία καὶ θρασύτης· Ξενοφῶν δὲ καὶ ἐπὶ εὐκολίας ἐχρήσατο τῇ λέξει.*

Posterioris seriei autem haec: *Ῥαδιουργός· πλαστογράφος καὶ ὁ κακοῦργος ἀπλῶς· καὶ ῥαδιουργία ἢ περὶ πᾶν ὀλιγωρία καὶ εὐκαιρία καὶ θρασύτης· Ξενοφῶν δὲ καὶ ἐπὶ εὐκολίας ἐχρήσατο τῇ λέξει.*

Illam apud Suidam deest, haec apud eum exstat. Vides igitur Suidam, quamvis simillima praebeat atticistis ac paene ad verbum cum illis congruat, haec non ex atticistis deprompsisse, sed ex eo fonte, qui ei communis erat cum Photio et qui Bachmanni lexicon complectebatur (Eudemo).

Ut autem Suidas hanc glossam atticistis simillimam non ab atticistis accepit, ita ne alias quidem glossas, quae ei cum atticistis communes sunt, eum ex ipsis atticistis hausisse necesse est. Sed ab Eudemo, quo Suidam usum esse infra docebimus, eas depromere potuit. Atque cum hoc ita factum esse liquido probare mihi proposuissem, rogavi Boysenum, ut mecum communicaret, utrum glossae *Ἐς κόρακας, Ἐφυγον καχόν, Θεταλικάι πτέρυγες, Θετταλῶν σόφισμα, Θριπηδέστατον, Ἰδιόξενος, Ταρροί*, quae solae sub litteris *E, Θ, I, T* apud Suidam cum atticistis conspirant¹⁾, et glossae *Ἥγαλλεν, Ἥλεκτρον*,

¹⁾ Cf. supra p. 20.

Ἑμιολλα, Ἥνυστρον, quae e 9 glossis rhetoricis, quas Etymologicum Magnum sub lit. H exhibet, solae apud Suidam inveniuntur¹⁾, etiam in Eudemo Parisino exstarent, necne. Atque ille benignissime mihi obsecutus respondit inde a glossa Θεμιστεύσαντος usque ad finem litterae K in eo codice, unde derivatus esset Eudemus Parisinus, manifesto lacunam fuisse, quae postea variarum glossarum farragine expleta esset; itaque deesse glossas Θειταλικάι πτέρυγες, Θειταλῶν σόφισμα, Θρικηδέστατον, Ἰδιόξενος, reliquas vero glossas de quibus quaesivissem legi in Eudemo Parisino. Atque has, quas Boysen mihi excerpserit, hic adnotabo, ut quivis eas cum Photio et Suida conferre possit.

Ἐς κόρακας· Βοιωτοῖς ὁ θεὸς ἔχρησεν ὅπου ἂν λευκοὶ κόρακες ὀφθῶσιν ἐκεῖ κατοικεῖν. περὶ δὲ τὸν παρασιτικὸν κόλπον ὑπὸ παιδῶν ἀκάκων γυνωθέντας κόρακας ἰδόντες περιπετομένους τοῦ ἀπόλλωνος ᾔκησαν χωρίον κόρακας, ὕστερον δὲ αἰολεῖς ἐκβαλόντες αὐτοὺς τοὺς φρυγαδευομένους εἰς αὐτὸ ἔπμπον. οἱ δὲ ὡς τοῦ ζῶον ἀναιδούς καὶ δυσσιωνιστικοῦ ὄντος. Ἀριστείδης δὲ φησὶ λοιμοῦ κατασχόντος καὶ κοράκων πολλῶν γινομένων τοὺς ἀνθρώπους θηρεύοντας αὐτοὺς καὶ περικαθαίροντας ἑὼν ζῶντας καὶ ἐπιλέγειν τῷ λοιμῷ· φεῦγ' ἐς κόρακας. ὁ δὲ αἰσῶπος μυθικῶς κολοῖον μέγαν νομίσαντα τοῖς κόραξιν ὅμοιον εἶναι πρὸς αὐτὰς πολευθῆναι (sic!) ἡττηθέντα δὲ πάλιν εἰς τοὺς κολοιόνες ὑποστρέφει· τοὺς δὲ ἀγανακτήσαντας πταλεῖν αὐτὸν λέγοντας· φεῦγ' ἐς κόρακας. Ἀριστείδης δὲ ἀποδίδωσι διὰ τὸ ἐν τοῖς τράχεσι τόποις καὶ κρημνώδεσιν νεοσσοποιεῖσθαι λέγειν ἡμᾶς· φεῦγ' ἐς κόρακας· ἡγουν εἰς σκότος εἰς ὄλεθρον.

Ἐφρυγον κακὸν εὖρον ἄμεινον· ὅτι τὴν ἀγρίαν καὶ παλαιὰν διαίταν φησὶν ἀπρῶσθαι (sic!), εὐρῆσαι δὲ τὴν ἡμέρον τροφήν· τὸ γὰρ ἐκ τῶν δρυῶν καὶ ἀκανθῶν στέμμα κακὸν ἔλεγον· νόμος ἀθήνησιν ἀμφιθαλῇ παῖδα ἑσπεμμένον ἀκάνθαις μετὰ δρυῖνων καρπῶν λειπνον (sic!) βαστάζοντα ἄρτων πλέον τοῦτο λέγειν αἰνισσόμενον τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖσσον μεταβολήν.

Ταρροὶ τάλαιοι καὶ ταρσοί· καὶ τὰ πλατύσματα τῶν κωπῶν· αὐτὸ τὸ πτέρωμα καὶ θονχυδίδης οὕτως.

¹⁾ Cf. supra p. 24.

Ἥγαλλεν· ἐθεράπευεν δίων.

Ἥλεκτρον· ἀλλότυπον χρυσίον μειγμένον μετὰ ὑλείου
(sic!) *καὶ λίθου.*

Ἡμιολίαν· τὸ ἴμισυ τοῦ κεφαλαίου.

Ἡνυστρον· τὸ παχὺ μέρος τῆς κοιλίας ἐν ἐντέρω· εἰς
τρία γὰρ τέμνεται ἡ γαστήρ ἡνυστρον ἔχλον καὶ καρόφα-
λον (sic!).

Videmus igitur ex illa re, in qua supra offendimus — nempe quod ex atticistarum glossis apud Photium exstantibus, quamquam longe plurimae a Suida absunt, tamen nonnullae etiam apud illum leguntur — minime sequi atticistarum glossas in utrumque maiorem Photii fontem fuisse distributas. Sed non solum hoc ex illa glossa *ῥαδιουργός* concludere licet, sed etiam aliud, quod, cum ad atticistarum fontes pertineat etiam pluris nostra interest cognoscere. Nam illae duae glossae *ῥαδιουργός* quamvis maximam partem ad verbum inter se conspirent, tamen primis verbis una ab altera recedit. In posteriore enim legitur *πλαστογράφος*, in priore *οὐχ ὁ γράμματα παραποιῶν*. In priore igitur glossa id ipsum impugnatur, quod in posteriore legitur.¹⁾ Unde sequitur hanc antiquioris originis esse quam illam. Itaque Ael. Dionysius quoque aliud lexicon fere ad verbum transscripsit et in transscribendo ea tantum videtur immutavisse, quae cum attica dialecto pugnarent.²⁾ Cum hac re optime convenit, quod *ῥαδιουργός* ab Atticis scriptoribus, quantum quidem nos eorum libros novimus, nunquam notione falsarii usurpatur, sed illi *ῥαδιουργόν* intellegunt omnino hominem maleficum.

Ex eodem autem lexico, quo atticistae utebantur, nonnullae glossae fluxerunt in illum Photii fontem, qui lexicon Bachmanni

¹⁾ Eustathius in laudanda Aelii Dionysii glossa omisit illam glossae partem negativam et pugnacem. Dicit enim p. 1509, 43: *ἐκ μέντοι τοῦ ῥαδίου ῥαδιουργός κατὰ Αἴλιον Διονύσιον ὁ κακοῦργος. καὶ ῥαδιουργία φησὶν ἡ περὶ πᾶν ὀλιγωρία καὶ θρασύτης. Ξενοφῶν δὲ καὶ ἐπὶ εὐκολίας ἐχρήσατο τῇ λέξει.* Ita Eustathius scribere potuit si priorem, non si posteriorem glossam apud Aelium Dionysium inveniebat, nam illud negativum enuntiatum omittere potuit, non potuit omittere verbum *πλαστογράφος*.

²⁾ Cum constet Pausaniam et Aelium Dionysium saepe simillima tradidisse (cf. Naber proll. p. 18 et 39), sine dubio Pausanias ex eodem fonte atque Aelius Dionysius hausit.

continebat et quem etiam aliis additamentis auctum Suidas quoque in usum vocavit.

Itaque iam apparere puto, quo modo factum sit, ut nonnullae glossae apud Suidam cum atticistis conspirarent, quamquam Suidas eorum lexica non usurparet.

Item nunc facile intellegimus, cur illa glossa *Ῥαδιουργός* apud Photium bis legatur. Naber putat duas illas glossas ex duplici recensione Aelii Dionysii fluxisse, quam Photius in bibliothecae cod. 152 commemorat.¹⁾ Sed vel per se minime probabile est Photium eiusdem lexici duplicem recensionem ita adhibuisse, ut utramque seiunctim exscriberet. Nostro vero loco etiam pugnat haec glossa cum illa, neque facile cogitari potest Aelium Dionysium ipsum se impugnavisse. Quare hoc quoque loco a Nabero dissentio et censeo hanc glossam ut multas alias in utrumque maiorem Photii fontem diversa via venisse.

Sed priusquam ab atticistis discedamus etiam exponendum est, quale atticistarum exemplar, quo Photius usus est, fuerit.

Atque cum eis locis, ubi apud Photium duplex occurrit glossarum series, utriusque atticistae glossas in una eademque serie exstare mihi persuasum sit, quia uterque a Suida neglectus est et glossae a Suida neglectae illis locis apud Photium semper unam efficiunt seriem, suspicor eo tempore quo Photius lexicon conscriberet, iam Aelii Dionysii et Pausaniae lexica in unum conglutinata fuisse, id quod idem Photius in bibliothecae, quam ante lexicon conscriptam esse constat²⁾, cod. 153 utilissimum fore dixerat: *ἐὶ δὲ τις ἐκείναις ταῖς δυοῖν* (scilicet Aelii Dionysii) *ἐκδόσεσιν καὶ τὴν Πανσανίων ἐγκατατάξας ἐν ἀπεργάσασθαι σύνταγμα, ῥᾶστον δὲ τῷ βουλομένῳ, οὗτος ἂν εἴη τὸ κάλλιστον καὶ χρησιμώτατον τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς Ἀττικὰς βιβλους σπουδασμα εἰσενεγκάμενος.*³⁾

Photius igitur unum tantum atticistarum lexicon, non duo usurpavit, nedum duplici Aelii Dionysii recensione uteretur. Ubi autem in atticistarum lexico et in altero, quo utebatur, maiore fonte eandem glossam inveniebat, unam tantum ex eis recipiebat

¹⁾ Cf. Naber, proll. p. 25.

²⁾ Cf. Boysen l. l. p. 66 sq.

³⁾ Photius videtur hoc munus aut ipse suscepisse aut discipulo cuidam suscipiendum mandasse.

exceptis eis locis, ubi glossae inter se non paucis modo verbis sed tota dictione discrepant aut ubi negligentia quadam utrumque fontem separatim exscribebat.

Sed redeamus, unde digressi sumus. Quaerere voluimus, unde illa additamenta lexico Bachmanni adiecta fluxissent. Huc usque vidimus nonnulla ex eodem fonte, quo atticistae Aelius Dionysius et Pausanias usi essent, esse profectas. Iam de aliis additamentis videamus.

Atque ille fons atticistis et amplificatori lexici Bachmanniani communis qui fuerit certo dicere nequeo. Sed iam Stoientin¹⁾ suspicatus est atticistas e Pamphilo hausisse; neque mihi hoc a veri similitudine videtur abhorre. Cum enim in Pamphilli lexico praeter multa alia etiam Didymi vel Theonis λέξεις κωμικαὶ καὶ τραγικαὶ continerentur²⁾ neminem puto, qui Hadriani tempore lexicon Graecum conscriberet, illum copiosissimum thesaurum neglexisse.

Pamphili igitur lexicon³⁾ fortasse pro illo communi fonte habendum est. Atque e Pamphilo etiam aliae glossae lexico Bachmanni additae haustae esse possunt. In eis enim haud paucae insunt glossae comicae, quas Pamphilus e Theonis vel Didymi lexico comico depromere potuit, velut in initio litterae *P* *Πυρδαλός*, ubi laudantur comici poetae Antiphanes, Diphilus, Teleclides, Aristophanes, et *Ῥύζειν καὶ Ῥύζειν*, ubi laudantur Hermippus comicus et Cratinus.

Utrum eae quoque glossae, quae Photio communes sunt cum quinto Bekkeri lexico, e Pamphilo originem ducant, an ex antiquo lexico rhetorico, hoc etiam nunc in dubio relinquendum est. Neque enim cum L. Cohnio⁴⁾ omnino negaverim eas per atticistarum lexica e Pamphilo in Photii lexicon fluxisse. L. Cohn enim Photium eas ab atticistis accepisse idcirco non putat, quod sola rhetorica dictio in eis respiciatur, cum constet atticistas non in illa acquievisse, sed maxime comicos et tragicos poetas respexisse. Sed cum viderimus ne atticistas quidem proprio studio suas glossas fabricasse, sed mutatis mutandis aliunde transcripsisse,

¹⁾ in Fleckeiseni annalibus 119 (1879) p. 124.

²⁾ Cf. Naber, proll. p. 18.

³⁾ vel epitome ex eo facta.

⁴⁾ Cf. L. Cohn l. l. p. 825 sqq.

nonne cogitari potest aut probabile est diversas glossas et ad poëtas et ad oratores denique ad omnes scriptores Atticos spectantes apud eos exstitisse? Mihi quidem hoc non videtur non esse veri simile. Quare fortasse illae glossae, quae apud Photium et in quinto Bekkeri lexico simili modo scriptae sunt et ex parte etiam apud Suidam leguntur, omnes e Pamphilo originem ducunt et in Photium per Aelii Dionysii et Pausaniae lexica aut per alterum maiorem fontem, in Suidam autem per hunc eundem fontem etiam aliquot glossis auctum (Eudemum), in quintum Bekkeri lexicon denique alia via, quam non novimus, pervenerunt. Sed bene scio me coniecturam tantum protulisse neque certo hoc affirmari licere.

Praeterea in illis additamentis lexicī Bachmanniani numerandae sunt nonnullae glossae Platonicae. Cf. *Ῥαδαμάνθρος ὄρκος* (schol. Plat. Apolog. 21 E), *Κοινὰ τὰ φίλων* (schol. Plat. Phaedr. 279 C).

Naber has glossas ut permultas Platonicas e Boetho haustas esse putavit. Sed iam L. Cohn¹⁾ demonstravit Photium e Boetho non tantum glossarum numerum transscripsisse, quantum vellet Naber; quamquam constare putat v. d. Photium Boetho usum esse, hoc enim inde elucere Cohn existimat, quod glossa *Ἡ δ' ὅς*, quae in lexico anonymo²⁾ *Περὶ τῶν ἀπορουμένων παρὰ Πλάτωνι λέξεων* nominatim Boetho tribuatur, cum Photio consentiat.

Sed contemplare accuratius, quaeso, hanc glossam.³⁾

Lexicon anonymum p. 339: *Τὸ ἡ δ' ὅς σημαίνει, ὡς φησι Βοηθὸς ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος, τὸ ἔφη. τὸ δὲ ἦν δ' ἐγὼ τὸ ἔφη. ἔστι δ' ὅτε καὶ Ὀμηρικώτερον τῷ ἡ χρῆσθαι ἀντὶ τοῦ ἔφη, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς Πολιτείας ὁ Πλάτων· ὡσαύτως καὶ ἡ δ' ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ἔφη ἐγώ. Ἀρίσταρχος δὲ τὸ ἡ δ' ὅς ἀντὶ τοῦ ἔφη δὲ, τὸ δὲ ἦν δ' ἐγὼ ἔφη ἐγώ· τὸ δὲ ἡ τῶν ἀρχαίων εἶναι φησὶ λεξειδίων.*

Photius: *Ἡ δ' ὅς· οἱ μὲν περὶ Ἑρατοσθένην ἀντὶ τοῦ*

¹⁾ l. l. p. 794 sqq.

²⁾ ed. Miller, *Mélanges de littérature grecque* p. 399 sqq. — Zarneke l. l. p. 58 hoc lexicon Didymi Arei esse dicit.

³⁾ Cf. etiam ea, quae de voce *ἡ δ' ὅς* A. Ludwich dicit in *Mus. Rhen.* tom. XLI p. 437—453.

ἔφη δὲ ὅς· διὸ καὶ δασύνουσι τὴν ἐσχάτην· ἐντετάχθαι γὰρ ἄρθρον τὸ ὅς· καὶ ἡ ἀντὶ τοῦ ἔφη· ἀλλὰ περιμενοῦμεν ἡ δ' ὅς ὁ Γλαύκων· καὶ ἡν δὲ ἐγὼ· ἀντὶ τοῦ ἔφην δὲ ἐγὼ· παρὸ δὴ καὶ Ἑρμῖππος ἐν Ἀθηνῶς γοναῖς ἦσιν ἀντὶ τοῦ φησὶν. Ὁ Ζεὺς, δίδωμι Παλλὰς, ἦσι, τοῦνομα. Ἀρίσταρχος δὲ τὸ μὲν ἡ δ' ὅς ἀντὶ τοῦ ἔφη δὲ ὅς· τὸ δὲ ἡν δ' ἐγὼ ἔφην δ' ἐγὼ· τὸ δὲ ἡ τῶν ἀρχαίων ἔφη εἶναι λεξειδίω. Ὅμηρον δὲ οὐ κατὰ πάντα χρῆσθαι αὐτῷ· οὐδὲ σχηματίζειν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀνάλογον μὲν, ὡς ὅτ' ἂν λόγον τελευτήν σημαίνῃ. Ἡ καὶ κτανέησιν ἐπ' ὀφρύσι· καὶ· Ἡ καὶ ἐπ' Ἀντινόφ· τοὺς δὲ μεθ' Ὅμηρον ἀδιαφόρως αὐτὸ τάσσειν.

Vides glossas non inter se consentire nisi eo enuntiato, ubi de Aristarcho sermo est. Minime autem e lexicis anonymi glossa apparet hoc enuntiatam ipsum quoque tribuendum esse Boetho. Immo videtur Aristarchi sententia opponi Boetho. Quare ex hac glossa non sequitur, Photium Boetho usum esse. Neque omnino hoc liquido demonstrari potest. Contra, opinor, si Photius Boetho usus esset, certe non quadraginta fere glossas¹⁾, sed plures ex eo deprompsisset. Hoc enim putare licet, quoniam Photius reliquos fontes, Harpocrationem, lexicou Bachmanni, alios, fere totos transscripsit.

Atque, cum glossae Platonicae (exceptis Timaei glossis) eis locis, ubi apud Photium duplicem seriem exstare animadvertimus, in eadem serie atque glossae lexicu Bachmanniani legantur neque ordinem interrumpant, videntur in Photii lexicon ex eodem fonte fluxisse atque glossae lexicu Bachmanniani.

Ne tamen ex paucis illis locis, ubi duplex series apparet, nimium concludam, non dico omnes glossas Platonicas hac via in Photium pervenisse. Sed — ut omittam eas glossas Platonicas quas atticistae exhibebant et quae a Suida absunt — fortasse etiam e scholiis Platoniciis nonnulla Photius mutuatus est.²⁾ Sed certum hoc non est, nam consensus ille inter Photium et scholiastam Platonis intercedens potest etiam inde ortus esse, quod uterque eundem fontem adiit.

Repeto hoc loco, quod iam supra dixi, me non id agere,

¹⁾ Cf. Cohn l. l. p. 794 sqq.

²⁾ Cf. Blomfield, Review of Hermanns Photius in Photii editione Porsoniana, Lips. 1823 p. 740 et 742.

ut de omnibus illis additamentis, quibus Photii exemplar lexici Bachmanniani auctum fuisse arbitrer, statuam unde fluxerint. Neque enim hoc iam nunc fieri potest. Sed pauca tantum protuli, quod observavisse mihi videor.

Hoc autem existimo me non temere ex illis locis, ubi duplex series apud Photium exstat, conclusisse: Photium fere omnes glossas, quas praeter Harpocratonis et Timaei glossas communes habet cum Suida, deprompsisse e lexico quodam, in quo lexicon Bachmanni cum haud paucis additamentis contineretur.

Iam videamus unde Suidas eas glossas, quas communes habet cum Photio, acceperit. Atque, ut paucis dicam quid sentiam, puto Suidam ipsum quoque Harpocratonem usum esse, Timaei autem glossas cum omnibus eis glossis, quas Photius sumpsit e lexico paulo pleniore quam lex. Bachm., e lexico quodam hausisse Eudemo Parisino persimili.¹⁾

De Suidae glossis Harpocratonis quid indicandum esset, iam supra exposuimus. Restat, ut nostram de Eudemo sententiam proferamus.

Atque Eudemo Suidam usum esse iam Boysen censuit, sed non satis firma argumenta attulit neque viris doctis persuasit.²⁾ Nihil enim docuit nisi Suidam plures glossas cum Eudemo communes habere quam cum Photio et ex eis glossis, quae apud omnes tres invenirentur, Suidae glossam *Παναθήναια* magis cum Eudemo quam cum Photio conspirare.³⁾ Prorsus autem neglexit Naberi sententiam, qui putat Eudemum totum excerptum esse e Suida (cf. proll. p. 131 sq.); quam sententiam postea etiam Stoientin, quamvis paululum immutatam, protulit.

Itaque nos primum quaeramus, quare negandum sit Eudemum e Suida esse excerptum.

¹⁾ Eudemi codices Florentinus et Vindobonensis adeo a Parisino differunt, ut paene pro aliis lexicis habendi sint.

²⁾ Velut Stoientin, censor libelli Boyseniani, l. l. Boyseni argumenta improbat.

³⁾ In enumerandis eis glossis, quae initio litterae *Π* apud Suidam et Eudemum exstarent, apud Photium autem deessent, erravit Boysen in glossis *Παιδιά*, *Παλάθαι*, *Παλιγκάπηλος*, *Παλλιλογία*, *Παλίλλογα*, quae omnes etiam apud Photium leguntur. Contra Boysen addere debebat illis glossis: *Παιόλημα*, *Παλίγκυρτος*, *Παλίμβολον*.

Atque primum quidem omnes Harpocratonis glossae in eis partibus Eudemi Parisini, quas adhuc cognitae habemus, desiderantur.¹⁾ Unde clarissime elucet, Eudemi lexicon non e Suida originem ducere. Nam in describendo Suida omnes glossas Harpocratonianas omitti potuisse nemo erit qui putet; neque enim quisquam eas ipsis oculis a reliquis internoscere potuit, neque cur omitterentur ulla causa erat.

Eodem modo atque Harpocratonis glossae etiam omnes Suidae glossae geographicae velut *Παγασαί*, *Παγασιτικὸς κόλπος*, *Πάγγαιον*, *Παγγελνίτις*, *Πάδος* ceterae et omnes glossae, quae ad viros illustres pertinent, velut *Παγκράτιος I*, *Παγκράτιος II*, *Πάκατος*, *Πάχορος*, *Παλλάδιος* ceterae apud Eudemum desunt. Neque tamen his, cum consulto omissae esse possint, argumento utar.

Sed argumentum illud ex Harpocratonis glossis petitum firmissimum est, et optime illo probatur, Eudemum non e Suida excerptum esse.

Atque idem sequitur e singulis quibusdam glossis, quas nunc mecum, quaeso, percense.

1. S. v. *Ἀγώγιμος* in lexico Bachmanni et apud Photium exstat: *ἄγων*, *ἀγόμενος*.

Apud Suidam respondet glossa: *Ἀγώγιμον καὶ Ἀγώγιμος· ἄγων, ἀγόμενος, φερόμενος*.

Eudemus autem in hac glossa plane cum lexico Bachmanni et Photio conspirat, quod fieri non posset, si Eudemus Suidam exscripsisset. An putas hanc glossam, quam Suidas amplificaverat, ab Eudemo casu in pristinam formam esse redactam?

Idem atque in glossa *Ἀγώγιμος* etiam in his glossis animadverti potest: 2. *Ἀγγίνοια*. 3. *Παγκρατιασταίς*. 4. *Παλάθαι*. 5. *Πανάχεια*, quae apud Eudemum eodem modo scriptae sunt atque in lexico Bachmanni, cum apud Suidam additamentis auctae sint.

6. S. v. *Παλεῦσαι* haec exhibet Suidas: *Παλεῦσαι· ἔξαπατῆσαι, ὑπαγαγέσθαι. καὶ παροιμία· Παλεῖν καλῶς τὴν ἀλώ-*

¹⁾ Quamquam Boysen sub *Ag* glossas *Ἀγνιεύς* et *Ἀγνιά I* Harpocratonem tribuere vult, tamen hae glossae parvam tantum partem eius glossae efficiunt, quam Harpocraton sub *Ἀγνιάς* exhibet, ac fortasse ex eodem fonte et in Harpocratonem et in Eudemum fluxerunt.

πεκα. καὶ Παλεύτρια, περιστέρα πλάνος. Ἀριστοφάνης Ὀρνίσι cetera.

Apud Photium eadem glossa exstat, sed desunt verba καὶ παροιμία — ἀλώπεκα et Ἀριστοφάνης usque ad finem.

Eadem verba autem, quae a Photio absunt, etiam apud Eudemum desiderantur.

7. Suidas cum glossa Παλινοδία glossam Παλινφδία in unam coniunxit.

In lexico Bachmanni autem et apud Eudemum glossa Παλινφδία eo loco scripta est, quo secundum elementorum ordinem scripta esse debet.

8. Lexicon Bachmanni et Photius hanc praebent glossam: Παῖσαι, τύψαι. Eudemus Parisinus: Παῖσαι· τύψαι ἢ παῖσαι Ἀττικῶς. Suidas: Παῖσαι· παῖσαι, τύψαι.

Hoc loco manifestum est Eudemum in uno fonte invenisse Παῖσαι· τύψαι et ex altero fonte addidisse ἢ παῖσαι Ἀττικῶς. Suidas deinde verba ἢ et Ἀττικῶς tamquam inutilia omisit et scripsit: Παῖσαι· παῖσαι, τύψαι.

Quare neminem esse puto, qui arbitretur, hanc Eudemi glossam e Suida esse profectam.

9. S. v. *Ἐς κόρακας* Suidas in priore parte glossae cum Zenobio congruit, qui alia praebet atque Pausanias apud Eustathium et Photius. Eudemus autem omissis paucis scripturae discrepantiis prorsus cum Photio conspirat, non cum Suida.¹⁾

Quare hanc glossam Eudemus nullo pacto e Suida descripsit.

10. S. v. *Ἐφυγον κακόν* inde a verbis νόμος Ἀθήνησιν Eudemus ad verbum conspirat cum Photio²⁾, Suidas autem multis verbis ab utroque discrepat.

Has igitur decem glossas Eudemum e Suida transcripsisse certo negari potest. Quare sine dubio falsa est Naberii sententia, qui suspicatur Eudemi opus totum e Suida esse excerptum.

Quod item efficitur ex alia quadam re, quam paucis tangere mihi liceat. Notissimum enim est Suidam in ordinandis glossis non secutum esse veterem illam elementorum seriem, sed ordinem

¹⁾ Cf. supra p. 13 et p. 54.

²⁾ Cf. supra p. 54.

elementorum immutasse secundum eam litterarum appellationem vel prononciationem, quae ipsius tempore in usu erat.

Quodsi Eudemus suum lexicon excerpisset e Suida, mirum esset, quod non eundem quem Suidas, sed vulgarem illum litterarum ordinem sequitur. Ergo hac quoque re Naberii sententia refellitur.

Sed ne id quidem, quod Stoientini opinatur, verum esse puto: permultis locis Eudemum interpolatum esse e Suida. Quoniam enim vidimus Eudemum cum certas quasdam glossas lexicī Bachmanniani, tum alias glossas, quae non in lexico Bachmanni leguntur, sed Eudemo communes sunt cum Photio, non Suidae debere, nulla est causa cur arbitremur eum reliquas utriusque generis glossas non ex eodem fonte hausisse atque illas.

Itaque eae solae glossae restant, quas unus Suidas communes habet cum Eudemo. Quae glossae ab Eudemo e Suida transcriptae esse possent, nisi in hac quoque sententia permirum esset, quod omnes glossae Harpocratiōneae ab Eudemo absunt.

Quare censemus Eudemum omnino non e Suida pendere, quantum quidem in nostra Eudemi cognitione de hac re iudicium fieri potest. Sed putamus Eudemi lexicon ita ortum esse, ut Photii illi fonti paulo pleniori quam lex. Bachm. aliae glossae ex aliis fontibus adiungerentur.

Quibus in glossis eae videntur numerandae esse, quas Eudemus e Timaei lexico Platónico desumptas habet. Nam in illo Photii fonte has nondum exstitisse supra vidimus.¹⁾ Suidas autem e Timaeo nullas videtur habere glossas nisi quae etiam in Eudemo leguntur.²⁾ Quamquam enim Timaei glossa *Ἀγγουχος*, quae apud Suidam legitur, hodie in Eudemi codice Parisino deest et nonnullae glossae Timaei in Eudemo Florentino paulo aliter scriptae sunt atque apud Suidam (cf. glossas *Παράστασις, Παρόν, Πατρούχου παρθένου*)³⁾, tamen hae discrepantiae fortasse vitiis codicum Eudemianorum tribuendae sunt. Sed plane certum iudicium de hac re non ante editum a Boyseno Eudemum fieri poterit.

¹⁾ Cf. supra p. 51 sq.

²⁾ Cf. Boysen l. l. p. 43.

³⁾ Cf. Boysen l. l. p. 104.

Aliae glossae, quae soli Suidae cum Eudemo communes sunt, unde in Eudemum manaverint, nondum intellegi licet, neque ad nostram quaestionem hoc interest, cum illae glossae non in Photii lexico exstent.

Restat ut paucis demonstrem Suidam Eudemo usum esse. Atque primum Suidas quae cum Photio communia habet exceptis glossis Harpocratiōneis omnia ex Eudemo depromere potuit, apud quem eadem exstant. Quamvis enim initio litterae Π quinque glossae Photio et Suidae communes non legantur apud Eudemum¹⁾ (*Παλαιόν*, *Παλιῶξις*, *Παρὶ σθένει*, *Πάντοσε*, *Πανύστατον*), tamen glossa *Παλαιόν* in optimo Suidae codice deest atque ideo in Suida postea videtur adiecta esse; reliquae autem quattuor glossae omnes in lexico Bachmanni (cod. Coisl. 345 aut 347) inveniuntur, quare incuria librarii eas in Eudemo Parisino omissas esse putandum est.

Ac re vera Suidam eas glossas, quae ei cum Photio et Eudemo communes sunt, ab Eudemo accepisse inde intellegitur, quod Suidas multis locis magis cum Eudemo quam cum Photio conspirat. Cf. glossas *Νωειν*, *Πελάτης*, *Ἀγχιστίνδην*, *Ἀγωγεί*, *Πάσαι*, *Παλαμῶν*, *Παλιμβαλῆς*, quas supra²⁾ tractavi.

Praeterea autem, ut iam Boysen docuit, multae glossae Suidae cum solo Eudemo communes sunt, quae nusquam alibi leguntur.

Quare iam satis apparere puto Suidam Eudemi lexicon transscripsisse.

Hoc tantum monendum est Suidam codicem Eudemi usurpasse, qui minus corruptus erat Eudemo Parisino nonnullisque locis videtur ex aliis lexicis correctus fuisse.

Nam in Eudemo Parisino non solum nonnullae glossae librariorum negligentia totae omissae³⁾, sed etiam quaedam contractione breviores factae sunt. Cf. glossas *Παιδικά* (cod. Coisl. 345 totam glossam exhibet, cod. Coisl. 347 et Eudemus contractam), *Παιῶνας* (codd. Coisl. 345 et 347 cum Suida consentiunt, Eudemus pauciora exhibet), *Πάμπαν* (in Eudemo totum enun-

¹⁾ Cf. supra p. 39 sqq.

²⁾ p. 36 sqq.

³⁾ Cf. supra.

tatum omissum est, quod in lexico Bachmanni mutilatum, in Suida integrum exstat).

Saepius etiam pro casu quodam obliquo, quo lemma glossae apud Suidam scriptum est, in Eudemo casus nominativus numeri singularis legitur. Cf. glossas: *Παγκρατιαστής*, *Πανδασία*, *Πανδερχής*.

Sed has omnes discrepantias facillime in scribendis codicibus oriri potuisse nemo negabit. Aliis vero locis Eudemus et Suidas soli veram lectionem exhibent, cum lexicon Bachmanni et Photius corrupta praebeant. Cum autem Eudemus ex ipso illo Photii fonte paulo pleniore quam lexicon Bachmanni videatur profectus esse, puto in Eudemo quoque illos locos antea corruptos fuisse et a correctore quodam veras lectiones fuisse adnotatas. Quod ut intellegatur inspiciendae sunt glossae *Θεοπροπία* et *Παλαιστάς*.

1. S. v. *Θεοπροπία* in lexico Bachmanni et apud Photium perperam legitur *ἀμαρτία* pro *μαντεία*. Suidas veram lectionem praebet. Cum autem minime probabile sit Suidam ipsum coniectura veram lectionem invenisse¹⁾, conicio in eo quo uteretur Eudemi codice veram lectionem ex alio lexico (fortasse e meliore lexici Bachmanniani libro) adscriptam fuisse.

2. S. v. *Παλαιστάς* cod. Coisl. 347 et Photius haec exhibent: *σπιθαμὰς ἢ ἔμπαλιν*. Suidas cum codice Coisl. 345: *σπιθαμὰς ἢ ἐν πάλῃ*.

Veram lectionem praebere videtur Eudemus: *Παλαιστάς σπιθαμὰς ἢ ἐν πάλῃ ἀνταγωνιστάς*.

Sed in Eudemo quoque, opinor, quippe qui ex illo Photii fonte paulo pleniore quam lex. Bachm. exstiterit, olim *ἢ ἔμπαλιν* scriptum fuit, sed antequam Suidas Eudemo uteretur, hoc a correctore mutatum est in *ἐν πάλῃ*, posteriore demum tempore verbum *ἀνταγωνιστάς* a nescio quo adiectum est, qui sententiam glossae sanam reddere volebat.

Itaque veri simile est, Suidae exemplar Eudemianum ex alio lexico correctum fuisse. Cum autem supra de Suidae codice Harpocrateo idem statuerimus, suspicor Suidam ipsum antequam lexicon componeret eos fontes, quibus uti vellet, cor-

¹⁾ Cf. supra p. 33 sq.

rigendos curavisse, id quod paene necessarium est ei, qui e compluribus fontibus lexicon componere sibi proposuit.

Iam ut finem faciam commentationis meae liceat mihi paucissimis verbis responsum dare quaerenti, quae ratio inter Photii et Suidae lexica intercedat. Videor igitur mihi demonstravisse consensum inter Photium et Suidam intercedentem inde originem ducere, quod uterque Harpocracione usus sit et quod Suidas easdem glossas, quas Photius e lexico paulo pleniore quam lexicon Bachmanni et e Timaeo hauserit, ab Eudemi lexico, quod ex illo Photii fonte paulo pleniore quam lexicon Bachmanni additis Timaei glossis et nonnullis aliis ortum esse censeo, acceperit.

AUGUSTUS NEBE:

DE MYSTERIORUM ELEUSINIORUM
TEMPORE ET ADMINISTRATIONE
PUBLICA.

De mysteriis Eleusiniis quae olim composuerunt cum alii tum Hicesius¹⁾ et Melanthius²⁾ quia aetatem non tulerunt, si quis mysteria illa sanctissima tractare vellet, fieri non potuit, quin materiam per omnes antiquitatis partes latissime fusam indagaret, disposeret, coniungeret. Quod negotium exoptatum illud quidem sed per se molestissimum eo maioribus implicatum erat difficultatibus, quod grammatici fere soli illam prae-buerunt silvam, quos persaepe errare, hariolari, commenta proferre, denique τὰ πλεῖστα ἀποφαινομένους ὀλίγιστα εἰδέναι vix est quod dicam, neque iam reclusi erant inscriptionum uberrimi fontes ac limpidissimi. Quare quid mirum I. Meursium³⁾, qui primus illud periclitatus est plenum opus aleae, ut monumentum exegit, quod miremur propter industriam diligentiam, eruditionem acumen, haud sane indignum, ita neutiquam pertractasse quaestionem et protulisse omnibus numeris absoluta? Inter eos autem, qui post Meursium coeptam pertexere telam studuerunt, Sainte-Croix⁴⁾ haud dubie primum tenet locum non tam propter ipsius operis pretium quam propter eam, qua nimis diu floruit, auctoritatem; etenim pro Francogallorum more ingenioso sed qui libentius indulgentiusque modum excedat verseturque in vanis illis phantasmatum regionibus, ἀεροβατεῖ nisi infirma claudicantium fulcra, ut iocer cum Godofredo Hermannō, nil sibi praesto esse oblitus. Nihilominus quam sic effecit cum ceterorum mysterio-

¹⁾ Müller, frg. h. gr. IV p. 429. περὶ μυστηρίων.

²⁾ I. c. IV, 444. περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίνι μυστηρίων. — Menander ille, quem de mysteriis scripsisse ferunt, numquam omnino fuit, sed coniectura natus est inepta, qua ex cod. Ven. schol. Arist. av. 1073 Μέλαν δὲ eliciebatur Μένανδρος δὲ, immo Μελάν(θιος) δὲ intellegendum est.

³⁾ Eleusinia, Lugd. Bat. 1619.

⁴⁾ Recherches historiques et critiques sur les mystères du paganisme 1784; sec. éd. par Silvestre de Sacy, Par. 1817.

rum tum Eleusiniorum imago specie quadam ac splendore allectos omnium aliquamdiu tenuit animos, donec Ch. A. Lobeck ¹⁾, qua erat doctrina sagacitateque ornatus, „cum priorum errores per omnes ambages et latebras persequendas et exagitandas sibi putasset, horum quidem eam stragem fecit, ut hic Aglaophami liber intellegentiae ut mirifice errantis ita falsa redarguentis et pervincentis monumentum quoddam et quasi tropaeum splendissimum exstet.“ At Tenedia securi — liceat enim Ciceronis verbis uti — cum omnia praecideret et liberius interdum procederet, mysteriis omnem ademit non solum sucum et sanguinem sed etiam colorem et speciem pristinam, reliquitque truncum miserrimum, cui novum iniecisse vigorem eos qui novissimis temporibus hanc retractarent quaestionem cave credas. Immo neque O. Muellero ²⁾ aut L. Prellero ³⁾, cum de Eleusiniis componerent titulos encyclopaediis inserendos instituti operis cancellis nimis arcte circumscriptis, neque A. Mommseno ⁴⁾ — nam ceteros, quamvis multi sint qui praeter illos attigerint mysteria, missos facere iuvat — ut rem absolverent contigit; et omnino qui tantum velit exantlare onus, ei strenue per totam vitam est agendum priusquam ab imis denuo fundamentis aliquid exaedificare audeat. Nec meos ego huic labori pares duxi humeros etiamnunc tenues et eum subire insuetos, sed duo mihi selegi capita singularia, quae pro virili parte absolvam quaeque tractata subsidia spero fore eis, qui totam aliquando redintegrabunt opus, quaestiones dico de Eleusiniorum tempore et administratione publica. Quae quoniam ad externas cultus Eleusinii spectant rationes neque in vagis positae sunt coniecturis vanisque commentis, sed vel maxime monumentis nitantur lapidibus incisis ⁵⁾, haud ita difficiles videantur cuiquam neque tamen flocci sunt pendendae. De altera enim quaestione adhuc sub iudice

¹⁾ Aglaophamus sive de theologia mysticae Graecorum causis libri tres. Regim. 1829.

²⁾ Allgemeine Encycl. von Ersch und Gruber I, 33 p. 268 sqq. = O. Müller, kl. deut. schr. II, 242 sqq. — „A. E.“

³⁾ Pauly, Real-Encycl. III, 83 sqq. — „R. E.“

⁴⁾ Heortologie. Lpz. 1864. — „Mommsen.“

⁵⁾ quorum quae in Dittenbergeri Sylloge inscr. Graec. exstant commodum duxi locum indicare (= „Dittbg.“).

lis est, cum quot eam ingressi sunt viri eruditi, tot prolatar invenias opiniones diversas, quas ad unam omnes falsas esse et ineptas si probavero, haud scio an effecisse aliquid videas, etiamsi novam proferre rationem non ausim, de altera autem tantum abest ut crambem renovem, ut nunc primum tractetur; neque enim prius tractari potuit cum aliqua probabilitatis specie, quoniam nuperrime in lucem prodierunt rationes magistratum delubri Eleusinii Cephisophonte archonte ol. 112, 4 (329/8 a. Chr. n.) redditae¹⁾, quibus in hac quaestionis parte utimur adminiculis gravissimis. Sunt sane etiamnunc haud ita pauca, quae in occulto abdita delitescent neque ego is sum, qui haec omnia restituere coner, sed fore spero, ut singula quaedam instituta paulo clarius e tenebris emergant.

---

¹⁾ „Rat. El.“, quae publici iuris factae sunt a Chr. Tsunta *Ἐφ. ἀρχ. περ.* III, 1, 1883 p. 118 sqq., col. I et II exstant etiam in C. I. A. II, 2 p. 516 sqq., no. 834b.

Pars prior.

1. *Mysteriorum Eleusiniorum historia adumbrata.*

In lubrica illa de Eleusiniorum tempore quaestione et doctorum hominum mirum quanta dissensione ante omnia id studendum videtur, ut fundamenta iaciamus quam firmissima. Quod ut efficiatur, haud alienum puto a re, mysteriorum Eleusiniorum historiam lineamentis quamvis brevibus circumscribere. Nam tum demum cum constat, quomodo eorum cultus, celebratio, auctoritas immutata sint per saeculorum decursum, recte diiudicari potest, quae ineunda sit ratio disputationi nostrae, quidque tribuendum singulis auctoribus testimoniisque, quibus si confusis uteremur, nihil certe efficeremus, quia utique non eiusdem omnia farinae sunt.

De mysteriorum origine tot et tam diversae circumferuntur fabulae¹⁾, vix ut certi quicquam ex iis elicere possis, id tantum apparere videtur fuisse tempus, quo Cereris et Proserpinae cultus Eleusine idem erat atque in ceteris Graeciae urbibus eaeque colerentur ut *θεσμοφόροι*, neque prius adiuncta esse mysteria quam ad cultiorem homines progressi essent humanitatem, quippe quorum vis et argumentum praecipuum versaretur in immortalitatis spe excitanda et fovenda. Accedit ad hoc argumentum ex rerum natura depromptum aliud, quod Nisseni²⁾ debetur ingenio, qui idem probavit ex templi Eleusinii situ. Coniunctum vero fuisse cum deabus chthoniis in antiquissimis illis mysteriis Plutonem, non Iacchum si non constat, attamen admodum est probabile³⁾; quae cum ita sint, etiam ritus minime respondisse

¹⁾ Preller, R. E. 86 sqq. 92 sqq.

²⁾ Ueber Tempelorientierung. Rh. Mus. XXXX, 1885 p. 346 sq.

³⁾ Cf. quae disputavit Foucart in commentatione eruditionis plena: „le culte de Pluton dans la religion Eleusinienne“ in Bull. de corr. hell. VII, 1883 p. 397 sqq.; Preller, Dem. et Per. p. 389 sqq.; A. Mommsen, Heort. p. 64 sqq.; G. Busolt, griech. Gesch. I p. 421 sqq.

ei quae postea invaluit rationi, sponte patet. Utebatur autem tum Eleusiniorum urbs suis ipsius legibus institutisque nondum subacta Atheniensium imperio regesque ipsi sacerdotum munere fungebantur: quapropter hierophantae postea sublata regum potestate splendorem tamen speciemque servabant, pristinae dignitatis vestigia quaedam satis perspicua.¹⁾ Neque enim fieri potuit, ut resisterent diu vicinae urbis opibus magis magisque auctis; et habet sane quandam historiae speciem celeberrimum illud inter Eumolpum Erechtheumque bellum quamvis fabularum multitudine paene oppressam²⁾, nec est cur dubitemus, quin re vera bello peracto ita coaluerint in unam civitatem Athenae et Eleusis, ut concederentur Eleusiniis cum alia privilegia³⁾ tum sacerdotia mysteriorum utrique urbi iam communium futurorum, summa administratio moderatioque et urbis et cultus Atheniensium reipublicae traderetur.⁴⁾ Qua consociatione factum est, ut magnopere effloresceret sanctissima mysteriorum religio Cererisque Eleusinae cultus Atheniensium opibus crescentibus paulatim ad alia Graeciae Asiaeque oppida propagaretur, neque vero illius belli tempus certius definiri potest, quamvis haud ita multum ante Solonis aetatem gestum id esse non recte statuuisse videantur et Grote (tr. Fischer III p. 25) et A. Mommsen (Heort. p. 63), contra quos magnopere gaudeo, quod Boeckhii et O. Muelléri stat auctoritas, argumento gravissimo confirmata. Constat enim priusquam magna illa Ionum colonia deduceretur, Eleusiniorum sacra iam probata esse omnibus Atheniensibus publiceque recepta. (Strabo XIV, 1, 3. A. E. 274). Nec minus est dubium, quo factum sit tempore, ut peregrini quoque initiarentur, nam fuisse tempus, quo non participes essent nisi Athenienses cives, recte si quid video et inde efficitur, quod Herculem initiatum ferunt per adoptionem (Ister fr. 20. Müll. fr. hist. Gr. 421 et Apollod. XI, 5, 12) et ex proverbio admodum vulgato

¹⁾ R. Schoell, die Speisung im Prytaneum. Herm. VI, 1872 p. 17.

²⁾ Lobeckii epimetrum I p. 205 sqq.

³⁾ W. v. Wilamowitz-Müllendorff, Phil. Untersuch. I p. 126 sqq. et 277. Foucart, Bull. de corr. hell. IV, 1880, p. 233 sq. W. Dittenberger Herm. XX, 1885, p. 30. G. Busolt, griech. Gesch. I p. 420.

⁴⁾ H. Sauppe, Attica et Eleusinia, Göttg. ind. lect. 1880 p. 8 sq. Dittenberger l. c. p. 9.

(Zenob. II, 26): Ἀττικοὶ τὰ Ἐλευσίνια ὅταν καθ' ἑαυτοὺς συν-
λεγόντες τινὲς πράττωσι τι.¹⁾

Paulo fortiore gradu incedere licet inde ab Solonis tempo-
ribus. Constat enim Epimenidis statuam exstitisse ad templum
Eleusinium sub arce situm²⁾ (Paus. I, 14, 3) et Solonis legibus
praescriptum fuisse, ut peractis Eleusiniis senatus haberetur in
Eleusinio urbano. (Andoc. de myst. 111.) Quibus coniunctis
testimoniis nescio an recte possit colligi, tum totum Eleusiniorum
cultum redactum esse in novam formam certisque circumscriptum
legibus, quod vel optime quadrat ad universam illius aetatis in-
dolem, quae fervidissimo rerum divinarum emendandarum in-
stincta erat studio.³⁾ Atque illam, quae tum constituta est,
Eleusiniorum rationem non ita multum abhorruisse putaverim ab
vulgata posteriorum aetatum. Id quidem certe apparet ex He-
rodoti de pugna Salaminia narratione (VIII, 65), quinti saeculi
initio magna cum mystarum frequentia celeberrimam illam Iacchi

¹⁾ Nitzsch, de Eleusiniorum ratione publica. Kiel ind. lect. 1843.

²⁾ Sanequam plerumque referri Pausaniae verba non ignoro ad
templum Agraeum (A. Mommsen, Heort. pp. 52. 63. 377; E. Curtius,
Gr. Gesch. I^o, 311. 664; Ribbeck, Anfänge des Dionysoscultus in Attica,
Kiel 1869 p. 17; Schultess, de Epimenide Crete, Götting. 1877, p. 32),
quod num omnino exstiterit, dubium est, cum nusquam eius fiat men-
tio aut apud scriptores aut in titulis; nam Pausaniam spectare Eleu-
sinium Ungerii disputatione sagaciissima (Sitzungsber. der Münchener
Akad. 1874 p. 288 et Phil. Anz. IX, 1878 p. 26; cf. etiam Gerhard, Rh.
Mus. XVIII, 1863, p. 300) effectum puto, quoniam unde hauserit Schul-
tess nescio illud: templi illius (Agraei) statuaeque Epimenideae locus
nunc etiam conspicitur. Neque vero statuam illam sacram fuisse Epi-
menidis herois Attici, qui primus boves aratro iunxisse credebatur
confundebaturque postea cum Buzyga, eidem viro docto (cf. etiam
G. Loeschke, die Enneakrunosepisode bei Pausanias, Dorpat 1883 p. 26)
concedere possum priusquam argumentis firmis Pausaniam errasse con-
stet. Cuius ex verbis plus aequo collegisse nunc in propatulo est et
Mommsenum Ribbeckiumque, qui Epimenidem minorum mysteriorum
auctorem fuisse fingerent, quorum originem ad eam potius aetatem re-
ferendam putaverim cum O. Büttichero, Phil. Suppl. III, 320, qua Eleu-
sis subacta est Atheniensibus, et Strubium, Studien p. 52, K. Franckium,
de hymni in Cererem homer. compos., Kiel 1881, qui primum eum Eleu-
sinia sacra cum rebus Atheniensium coniunxisse arbitrantur.

³⁾ Haud ita multum differt Wilamowitzii sententia, cf. Homer.
Untersuch. 1884 p. 209.

pompam deductam esse quotannis Athenis Eleusinem eodem quo postea die. Nec mirum, illa victoria, quam vel maxime deberi Iacchi auxilio fama increbuit (cf. Herod. l. c. cum interpr.) nihil antiquius fuisse ad mysteriorum auctoritatem et stabiliendam et ceteris commendandam Graecis, quamquam artissimam illam templi Eleusinii Delphicique consociationem amicitiamque etiam ad hanc rem multum valuisse in propatulo est. (Dittbg. 13, 5, 26, 34; C. I. A. II, 948, 3. 949, 4. 950, 6; Isocr. IV, 31; Demon apud Athenaeum III p. 96 d; Aristid. I, p. 168 (Dind.); Preller, Dem. et Per. 295).

Cuius rei testimonium haud spernendum praebet vetustissimum illud Atticarum inscriptionum exemplar (C. I. A. I, 1 cf. IV p. 3 sq. [Dittbg. 384]), quo cum alia decreta continentur paulo post pugnam Salaminiam facta ¹⁾ „de templi Eleusinii sacris ceterisque rebus omnibus, quae ad cultum eius pertinent, administrandis atque ordinandis“ tum de feriarum Eleusiniarum sacris indutiis praecepta. Neque vero eam decreti fuisse causam statuerim, quae Sauppio videbatur p. 11, intermissam esse nonnullos per annos totam sollemnitatem, quae ut denuo restitueretur, populo curae fuisset, cum neque ex tituli verbis nimis mutilatis neque ex aetatis illius indole nec belli deceleënsis comparatione, quam vir ille doctus instituit ²⁾, hanc probare possis opinionem, immo cum „in universum agi de civitatibus earum iuribus officiisque facile perspiciatur, quae templi Eleusinii festorum caerimoniarumque participes esse voluissent“ (Kirchhoff, C. I. A. IV p. 4) ³⁾, nulli alii rei deberi hoc decretum coniciendum erit nisi dilatato Atheniensium imperio atque mysteriorum religioni iam a multis civitatibus exteris sociorum potissimum pie

¹⁾ Sauppil enim opinioni (de inscriptione El. ind. schol., Gütting. 1861/62 p. 10) non nisi post indutias triginta annorum cum Lacedaemoniis pactas sanciri potuisse illas constitutiones refragatur litterarum forma; fortasse tum decretum factum est, cum templum post pugnam Plataensem incensum (Herod. IX, 63) instauraretur quam ornatisime.

²⁾ p. 11; at ne tum quidem sacra Eleusinia prorsus intermissa sunt, sed nonnullae tantum celebrationis partes omissae; cf. paulo infra.

³⁾ Quod enim Schoemann, *Jhrb. f. Ph.* 85, 1862 p. 33, dicit: „ich halte solche Betheiligung (außwärtiger Städte) auch für unvereinbar mit dem Wesen der Mysterien“ errasse virum eruditissimum facile cognoscitur adhibito C. I. A. II, 442.

cultae. Quid, quod iisdem temporibus morem illum, ut hordei triticique primitias Cereri Eleusinae offerrent civitates cum Atheniensibus foedere iunctae, invaluisse apparet ex inscriptione gravissima nuper reperta¹⁾, in qua exstat decretum aliquot decenniis post Pericle fortasse auctore factum²⁾, quo usus ille patris aliquamdiu neglectus redintegratur. Quibus in monumentis id vel summi est momenti ad nostram quaestionem, quod nullum fere exstat vestigium, ex quo aliis temporibus cultuque celebrata esse Eleusinia, cum aliqua probabilitatis specie colligi possit, pauca quibus administrata esse evincitur alia ratione mysteria atque temporibus insequentibus.

Periclis autem aetate quanta visentium frequentia concursuque acta sint mysteria, demonstrat etiam Cereris et Proserpinae cella „immani magnitudine“ ab Ictino eiusque sociis confecta (Vitruv. VII praef. 12; Plut. Per. 13; Strabo IX, 1, 12; V. Blavette, Fouilles d'Éleusis, in Bull. de corr. hell. VIII, 1884, 255 sqq.). Quare mirum vix est, quod Athenienses bello cum premerentur Peloponnesiaco adeo non rite sacra facere neglexerunt, ut officia diis Eleusiniis debita pro parte virili praestare studerent, cum Iacchi pompam Decelea occupata κατὰ θάλασσαν Eleusinem deducerent, donec Alcibiades redux cum communi civium plausu pristinam restituit rationem. (Xen. Hell. I. 4, 20; Plut. Alc. 34). Erant sane etiamtum, qui non sine lento risu omnes huiusmodi caerimonias despicerent aut acerrime impugnarent, neque tamen contagio latius serpsit transiitque ad vulgus etiamtum δεισιδαιμονία insigne; neque qui gubernacula

¹⁾ De qua praeter ea quae Dittenberger attulit Syl. 13 cf. G. Loeschke, die Enneakrunosepisode p. 18 sqq.; Ad. Schmidt, das eleusinische Steuerdecret, Jahrb. f. Ph. 131, 1885, p. 681 sqq.; K. Schäfer, zum eleus. Steuerdecret, Jhrb. f. Ph. 133, 1886, p. 173 sqq.

²⁾ H. Sauppe, Attica et Eleusinia, ind. lect. hib. Götting. 1880/81 p. 9. Quae autem E. Curtius in oratione, cui inscribitur: Athen und Eleusis Berl. 1884, p. 12 sq. de tituli vi Periclisque consilio disputavit, pace viri ingeniosi, nimis longe repetita videntur, immo Pericles in hac quoque re ut in multis aliis maximam ostendit liberalitatem munificentiamque, nam recte se habet, quod Bergk, de rel. com. att. p. 89, de eius dixit indole ingenioque. A quibus dissidens G. Löschke cum ab adversariis Periclis latam esse legem statuit p. 19, vereor ne litus arasse videatur.

tenuerunt reipublicae, quantum inde redundaret ad urbis gloriam amplificandam, ignorabant, immo non solum Lycurgus, ut erat ex vetere Eteobutadarum gente oriundus, et nova monimenta exstruxit Eleusine et ritus quosdam restituit pridem abolitos¹⁾, sed etiam Demetrius Phalereus, cum rerum potiretur, porticum ante cellam templi magni Eleusinii in fronte a Philone perficiendum curavit (Vitruv. VII, 17), cuius rationes adhuc exstare videntur C. I. A. II, 834 c.²⁾ Quin etiam mirum illud accidit, ut quo magis corruerent Athenarum opes, eo maiora incrementa caperent mysteriorum cultus sanctitasque et eo perveniret rerum status, ut praeter epheborum instituta nihil nisi initia Eleusinia pristini splendoris servarent indicia (Aristid. I p. 415 Dind.) atque peregrinos undique allicerent mysteriorum gloriam ad ultimas usque regiones propagaturos.

Et constat sane missas esse sacras legationes etiam post everSAM libertatem ad sacra Eleusine agenda, velut Milesiorum architheorus et tres theori afficiuntur honoribus, utpote qui Eleusiniis interfuerint sacraque fecerint pro populi Attici salute, titulo quodam alterius, ut videtur, saeculi initio concepto (C. I. A. II, 442 p. 216). At frugum primitias, quae quin usque ad Demosthenis aetatem religiosissima observatione ab nonnullis certe civitatibus oblatae sint deis Eleusiniis, ne in dubitationem vocemus impedimur cum Isocratis testimonio (IV, 31) tum rationibus Cephisophonte archonte ol. 112, 4 (329/8) ab magistratibus Eleusiniis redditis, etiam posteris temporibus Atheniensium potestate infracta missas esse Eleusinem vix crediderim³⁾, quamvis Hadriani sane imperio consuetudinem illam resuscitatam „rectius speciem vitae quam vitam in breve tempus recuperasse“ appareat ex C. I. A. III, 85 (Sauppe l. c. p. 7; Mommsen, Roem. Gesch. V, 257). Omnino quantopere subiecta fuerint omnia mysteriorum instituta principum arbitrio ut sponte patet ex miserrima Atheniensium statu ita vel luculentissime inde intellegitur,

¹⁾ cf. P. Foucart, Bull. de corr. hell. VII, 1883, p. 390.

²⁾ cf. E. Spangenberg, de Atheniensium publicis institutis aetate Macedonum immutatis, Halle 1884, p. 20.

³⁾ Aristid. or. panath. 168 (Dind.): *αἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχαὶ δεῦρ' ἀφικνούμεναι καὶ ἕκαστον ἔτος τῶν σεραμάτων ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων*, cf. 417 (Dind.).

quod Demetrius Poliorcetes (Plut. Dem. 26, cf. A. Mommsen, Chronol. p. 114) uno refragante daducho obtinuit, ut uno eodemque mense et minoribus initiaretur mysteriis et maioribus.

Neque tamen ex tam singulari facto totam tum immutatam esse Eleusiniarum rationem tuo iure colligas, sed in universum etiam illis temporibus pristinam servatam esse consuetudinem dicendum erit, quamvis unum alterumve usum ritumque aut omnino omissum esse gliscentibus saeculis aut in novam redactum formam, consentaneum sit neque equidem negaverim. Velut sensim inveterasse apparet ex titulis, ut ephebi armati in pompa incederent Iacchumque deducerent et sacerdotes adiuvarent in sacris faciendis¹⁾, sed ne horum quidem officiorum semper eadem erat ratio, quippe antiquiore tempore pompae illi, qua sacra ad urbem deferebantur ante feriarum initium, obviam tantummodo veniebant ephebi ad locum aliquem viae sacrae, Hadriani aetate Eleusinem ipsam petebant, unde deducerent pompam Athenas.²⁾ Atque Herodis Attici liberalitate factum est, ut nigrarum vestium loco albas induerent in Iacchi pompa (C. I. A. III, 1132; Philostr., vit. soph. p. 58, 15 [Kays.]). Sed iam vides, quam levis et nullius fere momenti fuerint omnia, quae de Eleusiniarum ratione commutata memoriae sint prodita. Id certe et ex titulis et ex scriptorum testimoniis intellegi potest. ad infimam usque aetatem acta esse Eleusinia mense Boëdromione (Aristid. I, 422), constituisse antiqua sacerdotum munera, mysteria Hadriano Antoninisque faventibus summa viginisse laude. Etenim quamquam veram religionem paene sublatam esse³⁾ luculentissime demonstrat Sabinae, Hadriani uxoris, cultus cum mysteriis coniunctus (C. I. A. III, 12; 899), nonne etiamtum magnam fuisse eorum vim ad hominum animos divino quodam afflatu incitandos, statuendum erit ratione habita foedissimarum criminationum, quibus inter tot paganorum cultus apologetae christiani vel maxime impugnabant sacra illa angustissima? At cum saepius scriptores illi ecclesiastici in unum quasi cinnum confundunt diversissima paganorum sacrorum genera et sive de industria sive abrupti sacro studio sive ignari omnino rerum

¹⁾ W. Dittenberger, de ephebis atticia, Götting. 1863 p. 61 sqq.

²⁾ idem, Syll. 387, not. 2.

³⁾ Wilamowitz-Müllendorff, homer. Untersuchg. 1884 p. 208.

status a severa veritate deflectant, magnopere cavendum est, ne illorum narrationibus nimium tribuamus nedum aliis praeferamus testimoniis. (Lobeck 196 sqq.; O. Iahn, Herm. III, 1869, 327.)

Neque vero vano conatu aggressi sunt mysteria, dummodo Aristidi credendum sit quamvis magnificentius querenti templum Eleusinium ab hominibus nefariis consceleratisque incensum et paene deletum; cui quid sit cur fidem abrogemus, equidem non video nec dubito, quin homines illi, in quos debacchatur rhetor p. 415 oratione Eleusinia, existimandi sint Christiani, quamquam certis probari argumentis nequit.¹⁾ Sed nondum adeo corroborata erat doctrina christiana, ut funditus everteret mysteria immo usque ad quarti saeculi finem stabant, sed vix stabant arboris instar suco carentis, ab imperatoribus christianis modo impugnata modo cum sublati iis non ferenda vita videretur, tolerata²⁾, quoad Gothi Alarico duce totam pervagati Graeciam, ab monachis incitati fanaticis immani furore aggredierentur templum Eleusinium soloque aequarent a. 396; paulo post „sacerdotium consiluit post edictum Theodosii non nisi clandestino usu celebratum“. (Franzius ad C. I. G. 4770.)

II. De ludis Eleusiniis.

Placidis adhuc undis nos devectos excipit mare aestuosum, in quo strenue est agendum, ne in vadis haereat navicula vel scopulis allisa dissolvatur, venimus enim ad ludos Eleusinos clarissimos, quos pro antiquissimis totius Graeciae vulgo habitos esse cum aliunde constat (Aristid. I, 168, 308, 417; schol. Pind. Ol. IX, 150) tum ex Aristotelis (Müll., frg. h. gr. II p. 189, 282) et marmoris Parii (l. 30) testimoniis consentientibus. Hucusque silentio eos prorsus praeterii atque hanc consulto secutus sum rationem, quoniam num omnino eodem quo mysteria tempore acta sint, adhuc sub iudice lis est, nusquam enim certi quicquam de eorum tempore memoriae est traditum ac toto coelo

¹⁾ Aristid. Dind. not. p. 423; Welcker, griech. Götterlehre II 568 sq.

²⁾ Zosim. IV, 3: τοῦτον — τὸν νόμον ἀβλῶτον τοῖς Ἑλλήσι καταστήσειν τὸν βίον, εἰ μέλλοιεν κωλύεσθαι τὰ συνέχοντα τὸ ἀνθρώπειον γένος ἀγνώτατα μυστήρια κατὰ θεσμὸν ἐκτελεῖν. cf. Lasaulx, der Untergang des Hellenismus, p. 84 not. 242.

differunt inter se doctorum hominum sententiae, velut Boeckh Pind. III p. 195 confidenter proferre non dubitat: „Eleusinia duplicita nemo ignorat: maiorum septimo die ludi acti“, nec minus definite O. Müller A. E. 382 mysteriis non adiuncta esse certamina gymnica contendit, sed statim post messem factam celebrata. At quo ex fonte manaverint hae opiniones pugnantes secum adversis frontibus, cum neque ipsi dixerint auctores ceteroquin gravissimi neque intrare in verba magistri liceat libeatque neque qui post eos rem attigerunt¹⁾, subtilius disputaverint, aliud nihil restat nisi ut quaestionem illam denuo tractem. Quod ego si in tanto virorum eruditissimorum dissensu faciam, etiam si certissima et omnibus numeris absoluta proferre non possim, tamen non vereor, ne in simplo fluctus excitare videar.

Primum igitur ludorum Eleusiniorum mentio fit apud Pind. Ol. IX, 150; XII, 157; Isth. I, 81, qui priore loco Epharmostum luctatorem clarum summis effert laudibus, quippe quem et aliae ornaverint victoriae *ἐν ἅλλῃ τ' Ἐλευσὶς ἀγλαΐαισιν*, institutum nimirum erat etiam Eleusine luctae certamen²⁾; cum autem altero loco cursus certamen intellegendum esse recte notaverit Boeckh, atque tertio haud dubie significantur certamina ibi facta equestria *ἐν γυμπατοῖς δρόμοις* (cf. etiam schol. ad hunc locum), ad maiorem iam ambitum exultos esse quinti saeculi initio ludos Eleusinos et gloria viguisse magna perlucide apparet, neque vero quae tum eorum fuerit ratio, accuratius potest explorari. Paulo certiore iudicio uti licet de quarti saeculi fine respectis magistratuum Eleusiniorum rationibus, ubi legitur inde ab versu β 45: *ἐκτὴν³⁾ τριετηρίδα τῶν Ἐλευσινίων ἐπὶ τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα καὶ τ[ῆς] ἱπποδρομίας* | καὶ τοῦ πατρίου

¹⁾ Boeckhii sententiam quamvis ex parte quidem mutata probaverunt: L. Preller, Zimmermanns Zt. f. Altert. (1835) 1008; gr. Myth. I, 618, aliter R. E. p. 102; Hermann, got. Alt. 55, 39; Lenormant, rech. arch. 88; A. Mommsen, Heort. 263 sq.; Mannhardt, mythol. Forsch. 209. Müllerer Schoemann, gr. Alt. II, 539; in medio reliquerunt Palmblad, Jhrb. f. Ph. Suppl. XI, 397, et P. Foucart, Bull. VIII, 1884, p. 200.

²⁾ Ex hac igitur parte nihil obstat fabulae ab Aulo Gellio XV, 20, 3 de Euripidis pueritia tradita: post Eleusino et Theseo certamine pugnavit et coronatus est.

³⁾ Corrigendum videtur ex editoris graeci coniectura admodum probabilis: *εἰς τὴν* cf. *Ἐφ. ἀρχ. περ.* III, 1, 1883, p. 258.

ἀγῶνος καὶ τῆς μουσικῆς μέδιμνοι ΓΑΔ· εἰς τὴν πεντετη-
ρίδα τ[ῶν Ἑλ]ε[υσινίων ἐπὶ] | τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα καὶ τῆς
μουσικῆς καὶ τῆς ἱπποδρομίας] καὶ τοῦ πατρίου μέδιμνοι
..... | εἰς τὴν ἱπποδρομίαν τὴν προστεθεῖσαν κατὰ ψή-
φισμα ἄθλα μέδιμνοι ΓΑΔ· σύμπαν κε[φά(λαιον) ἱερεῦσι καὶ] |
ἱερεῖαις εἰς τὴν τριετηρίδα τῶν Ἑλευσινίων καὶ εἰς τὴν πεντε-
τηρίδα [μ]έδιμ[νοι] HHHH..... Agebatur igitur Eleusine ludo-
rum trieteris et penteteris, quarum in utraque celebrabantur cer-
tamina et gymnica, quae primo loco commemorari ea de causa
diserte dicere e re puto, quod sollemnis formula est Ἑλεusi-
νίων ὁ γυμνικὸς ἀγὼν (Mommsen p. 263), et equestria et mu-
sica et patria, quorum quae ratio fuerit formaque, equidem
ignoro, at probare nequeo P. Foucarti sententiam, qui „suppose
qu'ils (Eleusinii) avaient tenu à maintenir leurs fêtes nationales
à côté des grandes fêtes d'Éleusis, communes à tous les Athé-
niens“ (l. l. 201).¹⁾ Illam autem ἱπποδρομίαν τὴν προστεθει-
σαν pertinere ad quinquennium et decretum esse propter fru-
menti inopiam, qua tum Athenienses premerentur, Lycurgo for-
tasse auctore, recte colligi videtur, cum praesertim etiam tertio
saeculo [ἐπὶ]θετον ἀγῶνα institutum videamus τῇ Δήμ[ητρι]
καὶ τῇ Κόρε] ex Dittenbergeri supplemento probabilissimo
(C. I. A. II, 314; Dittbg. 143, 43). Quod si quis tituli verbis su-
pra laudatis nisus non quotannis ludos actos esse statuat cum
Foucarto p. 200, vereor ne a recta abducatur via, immo tantum-
modo maiore pompa ac splendore tertio quoque anno et quinto
ornata esse Eleusinia²⁾ inde elucere puto, quod iis qui ante-

¹⁾ Neque enim Reischii opinionem in libello „de musicis Gr. cer-
taminibus“, Vindob. 1885 p. 55, prolatam persuasisse mihi fateor, qui a
solis Eleusiniis Baccho celebratum esse illud patrium certamen statuit
nec diversum esse ab illo quod exhibet Cerycum Eumolpidarumque
decretum (Ἐφ. ἀρχ. περ. III, 1, 1883 p. 83, 7) ἀναγορεύειν τοῦτον | τὸν
στέφανον Διονυσίων τῷ πατρίῳ ἀγῶνι | Ἑλεσίνι ἐν τῷ θεάτρῳ.
Concedo respici hoc loco ludos ab Eleusiniis demo actos, sed
quomodo confundi possint ac comparari cum Eleusiniis certamine
patrio, frustra quaeras. Nec mirum. Sunt enim Dionysia haud dubie
feriae demi Eleusiniis, Eleusinia universi populi Atheniensium.

²⁾ Ita ut intercedat quaedam eorum similitudo cum Panathenaeis
(Hermann, gott. Alt. 46, 13. 54, 11; Schoemann, gr. Alt. II, 471), Ascla-
piæis Cois (Dittbg. 398 not. 2), ludis Deliis (G. Gilbert, Deliaea, Götting.

cedunt versibus impensa quattuor annorum insequentium numerantur in ludos, ut videtur, facta: v. 42 ἀπὸ τούτου (scil. frumenti 'Ραρίας) ἐδόθη ἱερεῦσι καὶ ἱεραῖς κατὰ τὰ πάτρι]α ἐπ[ὶ Νικηίου ἄρχοντος] ¹⁾ | μέδιμνοι ΓΔΙ· ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἄρχοντος μέδιμνοι ΓΔΙ· ἐπὶ Ἀριστοφώντος ἄρχ[ο]ντος [μέδιμνοι ΓΔΙ] | ἐπὶ Κηφισοφώντος ἄρχοντος μέδιμνοι ΓΔΙ· κεφάλαιον ἱερεῦσιν καὶ ἱερεῖ[αι]ς [ἐπὶ τοὺς ἀγῶνος μέδιμνοι ΗΗΔΔΔΔΜΜΜΜ. Duplicia igitur fuisse Eleusinia rectissime statuas: altera minora sive anniversaria, altera maiora sive triennialia et quinquennialia; etenim quamquam nullum unum comparet apud scriptores huius discriminis indicium, tamen omnia inveniuntur vestigia, unde cogi id posse probabiliter Dittenberger concedit (de sacris Rhodiorum, ind. lect. Hal. 1886 p. VI). Nam sic tantum quid sibi velit illud τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια ²⁾ Dittbg. 400, 5; C. I. A. III, 663 (fortasse etiam C. I. A. III, 682, cf. infra) intellegitur. Accedit aliud argumentum iam a Chresto Tsunta p. 258 allatum, quod mirum esset, si in titulis honorariis pronuntiari iuberentur coronae Eleusiniis, cum illa non nisi tertio quoque anno celebrarentur. Quae inscriptiones inde ab tertii saeculi initio usque ad ultimi finem exaratae ut summam ludorum gloriam demonstrant, ita ad eorum tempus definiendum nihil prorsus valent: coniunguntur enim Eleusinia cum celeberrimis quibusque Atheniensium feriis, sed non mutato ordine,³⁾ quocumque tempore facta sunt decreta, semper sic exstat: ἀνεῖπειν (vel ἀναγορεῦσαι) τὸν στέφανον Διονυσίων τε τῶν ἐν ἄστει καινοῖς τραγωδοῖς καὶ Παναθηναίων καὶ Ἐλευσινίων καὶ Πτολεμαίων τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν (C. I. A. II, 444, 32;

1869), quae ita erant anniversaria, ut quinto quoque anno magnificentia praestaret sollemnitas.

¹⁾ Siquidem recte statuit P. Foucart, Bull. VIII, 1884, p. 199.

²⁾ Quod ne idem esse statuamus ac mysteria maiora (cf. infra) titulorum ratione impedimur, utpote quorum altero agitur de victoria Eleusine reportata — semper autem dicitur νικᾶν τὰ Ἐλευσίνια, non μυστήρια —, altero de ludorum agonotheta.

³⁾ Modo C. I. A. II, 341, 9 excipias, ubi Eleusiniorum mentionem praecessisse Panathenaeorum statuatur necesse videtur: καὶ ἀνεῖπειν τὸν στέφανον Διονυσίων τε τῶν ἐν ἄστει καινοῖς τραγωδοῖς καὶ Ἐλευσινίων καὶ Παναθηναίων κτλ.

445, 6; 446, 29; 451, 2; 466, 41; 467, 48, 99; 468, 31 similiter-
que *Ἐφ. ἀρχ. περ.* III, 3, 1885, p. 143, 14) aut omissis verbis
καὶ Πτολεμαίων (C. I. A. II, 402, 13; 438 b, 22; 465, 17, 51;
469, 35, 69; 470, 26, 48; 471, 42, 93; 479, 37; 480, 28; 481,
63; 482, 53). Atque etiam in cleruchorum qui Hephaestiam in-
colebant decreto C. I. A. II, 592, 7¹⁾, circa 220 facto exstitisse
videntur Eleusinia, ad quae theoros quotannis esse missos con-
ici fortasse licet ex versu 10.

Rarius eorum fit mentio saeculis insequentibus, at exstant
nonnulla temporum Romanorum testimonia, quibus etiam tum
superstitibus fuisse ludos demonstratur, quorum antiquissimum vi-
detur Dittbg. 400, 5: [*Ἐλε*]υσίνια τὰ μεγάλα ἄνδρας πέντα-
θλον; 17 *Ἐλευ*σίνια τὰ καὶ Καισάρηα ἄνδρας πέντα[[θλον],
sequitur titulus prioribus Hadriani imperatoris annis, si quid
video, vindicandus C. I. A. III, 663, 6 ἀγωνοθετήσαντα τῶν με-
γάλων Ἐλευσινίων, tum exstat in catalogi ephebicī frustulo
vix initio saeculi tertiī recentiore •C. I. A. III, 1168, 5 [*Ἐ*]λευ-
σελνία, et eidem tribuo aetati Bull. de corr. hell. VI, 1882,
p. 436, 10 ἀγωνοθετήσαντος Παν[αθηναίων] | καὶ Ἐλευσι-
νίων, quod spectat ad Claudium Demonstratum, qui Marco An-
relīo floruit imperatore, denique inscriptio Megarica C. I. G. 1068
exhibet Ἐλευσελνία ἐν Ἀθήναις γ', qua sola significatione iam
recens eius origo luculentissime indicatur (Mommsen p. 264)
Ne afferam Dittenbergerum (de eph. att. p. 62) secutus C. I. A.
III, 119, 4 inter 156 et 165 post Chr. n. factum, in quo exstat
σωφρονιστῆς Ἀθηναῖος Σπένδοντος Ἐλευσίνιος τοῖς ἐφήβοις
τὸν Ἡρακλέα ἀπὸ τῆς ἐν Ἐλευσίνι νείκης, ea prohibitus sum
ratione, quod nullum inveniri potest certum vestigium, ex quo
utrum ad mysteria an Antinoëa Eleusine peracta referenda sint
inscriptionis verba appareat, sed fortasse ansam aliquam praebet

¹⁾ [*Διονυσίων τε τῶν ἐν ἄστει*] τραγῳιδῶν τῷ καινῷ ἀγῶνι [x]αὶ
Παναθηναίων καὶ Ἐλευσινίων τοῖς γυμν[ι]κ[οῖς] ἀγῶσιν; eadem lu-
dorum Dionysiacorum significatio insolentior exstat in decreto quo-
dam paucis decenniis antiquiore: *Ἐφ. ἀρχ. περ.* III, 3; 1885, 143, 14
ἀνεῖπειν δὲ τὸν στέφανον Διονυσίων τε τῶν ἐν ἄστει τραγῳιδῶν τῷ
καὶ[γῶνι ἀγῶνι], quare Koehleri supplementum reieci: τῶν μεγάλων,
quod nisi literarum spatīo extinctarum non commendatur, cui satis-
facere etiam nostram restitutionem non est quod dicam.

illa inscriptio. Etenim titularum paucitas se mira cuiuspiam videatur. sic rem expediendam censeo, Hadriano initio a populo Atheniensium adulationi turpi et abiectae nimis proclivi immutatum esse Eleusiniorum nomen in Antinoëa ἐν Ἐλευσίνι, quae saepissime inveniuntur in illius aetatis titulis. Neque id abhorret ab illius saeculi indole (C. Bötticher, Phil. Suppl. III p. 314 sqq. Lenormant, rech. à Él. 180), quo non modo imperator ipse quovis modo celebrabatur colebaturque (C. I. A. III. 900), sed etiam Sabinae uxori ut *ῥέα Σήμητι* sive *ῥεωτέρα* divini tribuebantur honores eiusque cultus adiungebatur mysteriis (cf. C. I. A. III. 12. 899; Lenormant l. c. 34. 185). Et constat in Antinoi honorem cultum conditum esse, cuius sacerdos semper e numero epheborum fuit (Dittenberger, de eph. p. 73) diciturque formula sollemni *ἱερὺς Ἀντινόου ἐφήβου* (C. I. A. III, 1120. 1131), nec non certamina duplicia ἐν Ἄστει et ἐν Ἐλευσίνι, statim post Antinum in Aegypto defunctum (fere a. 130 p. Chr.) instituta* (C. I. A. III, 1 p. 284); quae cur imprimis epheborum propria fuisse* (Dittenbg., de eph. l. c.) negemus, nihil video. cum praesertim eorum agonothesiae saepissime recenscantur in titulis ephebicis. At haec coniecturae meae omnino non possunt refragari, dummodo tam arte coniuncta esse tum mysteriorum cultum celebrationemque cum epheborum institutis teneamus, ut non modo magnae essent eorum partes in pompa deducenda sacrisque faciendis, sed etiam agonothesia Eleusiniorum commemoretur in inscriptione ephebica C. I. A. III, 1168. Iam si ludorum, quibus nomen est *Ἀντινόεια ἐν Ἐλευσίνι*, formam spectamus, quae accurate cognoscitur ex titulis C. I. A. III, 1129; 1147: 1223 — commemorantur autem hic *πάλη, δόλιχος, ἐγκώμιος, στάδιον, διαύλος, παγκράτιον, ὄπλα, ποίημα*, quibus vicisse se ephebi nuntiant — quominus nomine solo diversos eos fuisse credamus ab certaminibus Eleusiniis, nihil profecto adversatur ludorum genera. Quam nuncupationis mutationem etiam probabiliorē reddit, quod in Bacchi theatro sellae cuidam inscribitur C. I. A. III, 280 *ἱερέως | Ἀντινόου | χορείου ἐκ τεχνιτῶν*, unde Antinum Dionysi suscepisse partes suo collegisse iure nemo infutabitur Boetticherum, Phil. Suppl. III, 315 (Mommсен p. 266), cum praesertim Antinoi statuam extractam fuisse veri simile sit in templo Eleusinio (Lenormant, rech. 185 sq. et

414).¹⁾ Quae vestigia secutus si sic statuimus iam apparet, quid sibi velit illud „plane singulare, quod Eleusiniorum agonothesia in titulo ephibico commemoratur“ (C. I. A. III, 1168), irrepsit nimirum denuo vetus ludorum nomen pro Antinoëis, quorum agonothesiae sexcenties sunt in huiusmodi titulis, idemque valet de Bull. de corr. hell. VI, 1882, 436. Ac confirmatur quodammodo haec coniectura inscriptione, quam supra tetigi C. I. A. III, 119, 4 ἀπὸ τῆς ἐν Ἐλευσίνι νεικῆς, quod sic nude dici potuisse vix crediderim, si tum Eleusine et Ἐλευσινίων γυμνικὸς ἀγὼν ageretur et Ἀντινόεια, sed tum semper accuratior adderetur ludorum definitio necesse fuisse mihi quidem videtur. Ea ipsa de causa fortasse offensioni esset C. I. A. III, 1129, 20, ubi invenitur ἐν Ἐλευσίνι στάδιον nisi antecedentibus verbis Ἀντινόεια στάδιον demonstraretur intellegenda esse sine dubio Antinoëa. Quid, quod ne analogia quidem caret haec nominis immutatio? An non feriarum significationem, quae exstat Dittbg. 400, 7 Ἐλευσίνια τὰ καὶ Καισάρηα simili deberi putas Atheniensium adulationi? Nonne id quoque vim quandam addit sententiae nostrae, quod ne Ἀντινόεια ἐν ἄστει quidem novae videntur feriae, dummodo recte statuisset A. Mommsenum concedas (Heort. 61 not. 2; 332; 397) hoc nomen magnis tum impositum fuisse Dionysiis. Omnino quod in titulis ephibicis priorum post Christum natum saeculorum, quibus „Grae-

¹⁾ Quod ne quis prorsus inauditum putet, haud abs re videtur epigramma quoddam paulo recentius — nam altero potius an tertio adscribendum sit saeculo dubium — Lernae inventum laudare (Conze et Michaelis, Annal. inst. 1862 p. 20 sqq. = G. Kaibel, epigr. gr. ex lap. conl. 821 p. 335), quod initium capit hisce:

Βάκχῳ μ[ε] Βάκχον καὶ προσμυναίῃ θεῶι
στάσαντο Δηοῦς ἐν κατηρεφ[εῖ] δόμῳ[ι],
τὸν Ἀρχε[λά]ον πα[τ]ρίδα δμάν[υ]μ[ον] πατρί.

Quorum versuum G. Kaibelio teste (de mon. aliquot Gr. carminibus, Bonn 1871, p. 37) Buecheler sensum extricavit hunc: „Archelaum sub Bacchi imagine a mystis Eleusiniis in templo deae Eleusinae, quae sancto nomine Δηώ (v. 2) audit, consecratum fuisse Cereri Lernaeae (v. 1—3).“ Aliter sane interpretatus est ipse Kaibel, sed ne tum quidem, cum illum secutus Lernae signum illud Archelai Bacchi specie inducta consecratum esse in Cereris fano, statuis, testimonii minuitur auctoritas. An quae Lernae fiebant, etiam Eleusine fieri tum potuissent neques? Equidem affirmo nec Kaibelio assentiri dubito.

corum in gymnicos ludos studia creverant in immensam. hoc est ab Hadriano inde potissimum" (Boeckh, C. I. G. I p. 46) inter tot victorias reportatas nulla usquam mentio fit Eleusiniorum et in catalogis magistratum gymnycorum numquam fere comparent Eleusiniorum, mihi semper suspicionem movebat.¹⁾

¹⁾ At obiciat fortasse quispiam, totam vacillare et claudicare disputationem ad irritumque cadere meam de Antinoëis ἐν Ἐλευσίνι conjecturam, quoniam omnia quae in titulis ephebicis recensentur certamina non universi populi Atheniensium fuisse videantur, sed epheborum propria peculariaque. Concedo admodum firmis inviti adminiculis hanc sententiam, quamquam intricata illa adhuc nondum ad finem perducta est quaestio, immo vix tacta. Sed utat est ne sic quidem litas arasse neque hilum profecisse mihi videor. Primum enim etiam ad ludos ephebicis admissos esse alios praeter ephebos homines quominus contendamus nihil refragatur. Ac ludis illis, qui in Hadriani honorem conditi sunt ab ephebis, re vera factam id esse luce clarius apparet, si inspicias C. I. A. III, 20, 24, ubi exstat τοῖς Ἀδριανῶντι νικῆσιντα; καὶ ἀθλαστάταις; ἐκ τῆς συνόδου τῆς περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ, qua imperatoris — nescio cuius — alterius saeculi epistola dici de privilegiis quibusdam, quorum participes esse iubeantur ei ex technitarum Dionysiacorum numero qui in Hadrianorum certaminibus vicissent. iure meritoque statuit Dittenberger l. c., quare per se minime offendendum puto in titulis supra allatis, quibus Eleusiniorum victoriarum insunt reportatae non ab ephebis, ut videtur: Dittbg. 400. C. I. G. 1065. An plane novum inauditumque videatur, quae olim Atheniensium fuerant ferias saeculis gliscentibus epheborum institutis adiunctas esse statuere? Nonne sic immutaram esse Thescorum rationem quivis concedat, ratione habita Gellii XV, 20 (Thescorum certamine pugnavit, scil. Euripidea. cf. Plut. Thea. 36; schol. Arist. plut. 627: Saïd. s. v. Θυατείσιον), nisi forte iis quae in ephebicis titulis commemorantur saepissime Theaëis nullam intercedere rationem cum prioribus probatur? Accedit autem quod etiam nunc vestigia quaedam inveniri possunt, unde elicias, quomodo factum sit, ut ad ephebos transirent certamina Eleusinia. Etenim ex titulo C. I. A. III, 2 (de quo infra cap. III) primis Hadriani imperatoris annis finitas esse mysteriorum ferias die Boëdromionis vicesimo secundo vel primo constat. unde evodare licet tum non iam adiunctam fuisse certaminum celebrationem. Sed Hadriano initio cum denuo effloresceret mysteriorum gloria, restitutos esse etiam ludos illos Eleusinos sponte patet, et aliter tum fieri vix potuit, quam ut ephebis eorum traderetur actio, quorum instituta quanto splendore laudeque praestiterint tum, Hadriano ipso igniculos illos pristinae virtutis magis magisque decrecentes quam maxime fovete, satis superque constat. Quo concessa quam bene omnia quadrent, supra exposui.

At quomodocunque res se habet, id pro certo affirmare non dubito ac quovis pignore sponderi posse puto, Eleusiniorum ludos gymnicos adiunctos fuisse mysteriorum celebrationi. Nam si utrorumque administrationem fuisse penes eosdem magistratus sacerdotesque Eleusinos (cf. Rat. El. partem supra exscriptam et huius quaestiunculae partem alteram), utraque eadem floruisse laude, intra sacros templi Eleusinii fines fuisse *δρόμον* (C. I. A. I, 332, 2)¹⁾ et *δόλιχον* (Rat. El. I, 25), Telesidromo immolatum esse mysteriorum sacris (C. I. A. I, 5, 4 cum Lenormanti nota rech. 88), haec omnia si accuratius perpendimus, nonne etiam tempore conexa fuisse Eleusinia mysteriaque probabile fit? An paucorum mensium intervallo, ut O. Mueller Schoemannusque vult, duo tam celebres et undique frequentatas actas esse ferias putas Eleusine? Quodsi revera factum esset, severissimo nuncupationum discrimine eas seiungi exspectandum certe esset et desiderandum. At exstant testimonia satis multa, ex quibus aliter rem se habuisse luce apparet clarius, velut exhibet titulus sub ultimi saeculi initio incisus C. I. A. II, 476, 48 *τὸν δὲ ἐν Ἐλευσίνι* (scil. *καθεσταμένον κολαζόντων*) | *ὁ τ[ε] ἱεροφάν[της]* | *καὶ οἱ καθ[εστ]αμένοι* | *ἄνδρες καθ' ἕκαστον* | *τὸν ἐνιαυτόν* | *ἐπὶ τὴν παν[ή]γουριν* et alter ad Augusti aetatem referendus C. I. A. III, 649, 4: *προνοηθέντα το[ῖ] περὶ τὴν | πανήγουριν κόσ[μου]*, quorum prioris verba quin spectent ad mysteriorum curatores (*ἐπιμεληταὶ τῶν μυστηρίων*), dubium vix est²⁾, posterioris ad Eleusiniorum ludorum agonothesiam revocanda videntur, sed minus accurate dicta essent, si non una tantummodo panegyris celebrata esset Eleusine. Multo autem maioris momenti id esse puto, quod saepius ponitur pars pro toto, i. e. Eleusiniorum significatio pro mysteriorum, nam A. Mommsen p. 263³⁾ recte statuisset Eleusinia prioribus proprie tem-

¹⁾ Quem quid sit cur Kirchhoff seorsim iudicans ab Boeckhio, C. I. G. I, 27 intellegat „ambulationem eorum usibus destinam, qui ad sacra celebranda convenissent“, equidem ignoro. — Theatrum quod exstitisse Eleusine constat, consulto hoc neglexi loco. cf. infra p. 25 sq.

²⁾ Cf. Koehlerum l. c. et Fränkelium ad Boeckhii Staatshaushalt¹³ I, pag. 330.

³⁾ Eodem loco refutata est sagacissime opinio Pindari scholiis propagata et a plerisque credita, certamina nuncupata esse etiam *Δη-*

poribus nihil aliud notasse quam ludos, et ex vulgari vocis usu et ex grammaticorum notis colligi potest. (Harp. Suid. Et. mag. 329, 41 a. v.; schol. Pind. Ol. IX, 150; schol. Aristid. III p. 55 Dind.).

Ac primum¹⁾, quod sciam, hic liberior vocis Ἐλευσίνια usus statuendus est in titulo C. I. A. II, 741 (Dittbg. 374) anno 330 exarato v. 66, 75 ἐξ Ἐλευσινίων παρ' ἱεροποιού, tum exstat apud Dinarchum I, 25: Θεμίστων δὲ τὸν Ἀφιδναῖον, διότι τὴν Ῥοδίαν καθαρίστριαν ὕβρισεν Ἐλευσινίους, θανάτῳ ἐξημώσατε. Recentiora exempla, quorum satis magnam copiam inveniri in Stephani thesauro vix est quod dicam, omitti possunt praeter duo Romanae aetatis inscriptionibus servata: C. I. A. III, 916, 8 κανηφορή[σας]αν Ἐλευσινίους, C. I. G. 4770 a 1 δαδοῦχος τῶν Ἐλευσινίων, cui respondet 4770 b 1 ὁ [δαδοῦχ]ος τῶν [ἀγιο]τάτων Ἐλευσινι μυστηρίων. Quid, quod tanta novissimis antiquitatis temporibus duorum illorum nominum fuit confusio, ut dici posset τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια schol. Arist. Pl. 1014 pro mysteriis magnis Eleusine factis et usurparetur haec vox etiam de minoribus, quamvis Agris celebratis, ab Lycophronis scholiasta quodam (1327) ἐμνηθῇ (Hercules) τὰ Ἐλευσίνια τὰ δὲ αὐτὸν λεγόμενα μικρὰ μυστήρια?

Quod si quis hac argumentatione sibi non persuadeat, duobus aliis indiciis allatis iam nulla omnino dubitatio exstare potest, quin re vera artissime connexi fuerint ludi cum mysteriis. Etenim in eisdem templi Eleusinii rationibus, quibus de ludorum trieteride et penteteride docemur, leguntur inde ab versu 28: [εἰς μυστήρια] | τὰ μεγάλα²⁾ ἔδωκαν ταμίαν τὸν θεόν, οὐ

μήτρια, quod quidem nomen aliis sane adhibebatur locis pro Cereris ludis. (Poll. on. I, 37).

¹⁾ Titulum multo vetustiore C. I. A. I, 5, 2 τοὺς ἱεροποιούς Ἐλευσινίων καὶ . . . quamquam non ignoro, omittendum censui, quoniam Ἐλευσινίων fortasse masculini est generis; quod si recte restituisset A. Mommsen p. 63, 242, 257: καὶ [Ἀθηναίων] dubium non esset, at nequiquam certa est illa coniectura, immo repugnat iis, quae de Eleusiniarum administratione cognitum habemus. (Dittenbg. 13 not. 4). confer infra.

²⁾ scil. ἐπὶ Κηφισοφώντος ἄρχοντος. cf. Tsuntas, Ἐφ. ἀρχ. περ. III, 1, 1883, p. 257; altero igitur et quarto uniuscuiusque olympiadis anno mysteriorum maior erat splendor, agitabanturque ludorum τριετηρίς et πεντετηρίς.

μερισ[άντ]ων τῶν ἀποδεκτῶν, ἀπὸ μισθωμάτων τῶν τεμε-
νῶν¹⁾ || ἃ ἐμισθώσαν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ πάρεδροι καὶ οἱ
ἐ[πιστ]άτ[αι οἱ Ἐ]λε[υσινόθεν καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν] | μυσ-
τηρίων Εὐθύνοκράτης Δρακοντίδου Ἀφιδναί(ος), Κ[α]λλικρά-
της [Κ]αλλι . . . [εἰς μυστ]ήρια τὰ μεγάλα ἐπ' Ἀριστοφά-
νους ἄρχοντος μισθωμάτων, ὧν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ πάρεδροι
καὶ οἱ ἐπι[σ]τάται οἱ Ἐλευσινόθεν καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν
μυστηρίων ἐμισθώσαν, [ἔδωκεν ταμίαν τοῖν θεοῖν] | Αἰσχύ-
λος Ἰκπίσκον Παιονίδης ΗΗΔΔ οὐ μερισάν[τω]ν τῶν ἀπο-
δεκτῶν· κεφά(λαιο)ν [λήμματος . . . . . κεφά(λαιον)] | ἀνα-
λώματος ΧΧΓΗΗΗΗΗΓΑΔΔΔΔΔΤΧ. Haec si spectamus
verba, maioribus impensis sumptibusque praestitisse illo quadri-
ennio duorum annorum mysteria perlucide apparet²⁾ nec licet
dubitare, quin iis ipsis hoc factum sit annis, quorum ludi quo-
que magnificentiores erant et splendidiore. (Tsuntas I. c. 257
not. 1). Quam enim huius rei causam fuisse putas, si certa-
mina alio ac mysteria acta tempore aliisque circumscripta essent
legibus; equidem nullam invenire potui.

Restat ut paucis de synodi artificum scaenicorum decreto
agam C. I. A. II, 628 (Mommsen p. 266), quo ultimi a. Chr. n.
saeculi initio³⁾ certe coniuncta esse Eleusine probatur *θυσίας*
(*θεῖ*) καὶ μυστ[ή]ρια καὶ ἀγῶνας γυμνικ[ο]ὺς καὶ μουσικ[ο]ὺς τε
καὶ σκηρικ[ο]ὺς, quamquam eorum verborum qui connexus fuerit
cum ceteris ratioque grammatica nequiquam satis est perspicuum.
— At Eleusinia „ludis scaenicis“⁴⁾ celebrata esse ex hoc titulo

¹⁾ Editor graecus supplevit ἀπὸ τῶν μισθωμάτων τῶν ἱερῶν.

²⁾ Quadrat igitur quodammodo ad verum rerum statum Poll. VIII, 107; ἱεροποιοὶ δέκα ὄντες οὗτοι ἔθνον θυσίας τὰς πεντετηρίδας, τὴν εἰς Αἴλον, τὴν ἐν Βραυρωνί, τὴν τῶν Ἡρακλείων, τὴν Ἐλευσίνι, licet minus accurate nimisque in universum sit dictum.

³⁾ Lenormant, rech. 118 sq.; Sauppe, de colleg. art. scaen. att. in ind. lect., Gütting. 1876, U. Köhler litteraturae natus, — ad alterum saeculum ascendere non dubitabant Lüders, die dionysischen Künstler, p. 68, et quos ibi ille citavit.

⁴⁾ Plane semovendum duxi ab hac quaestione ne dicam furca expellendum testimonium Hesychii s. v. Ἐλευσίνια· ἀγῶν θυμειλικὸς ἀγόμενος Ἀμήτρι, utpote quod num omnino spectat ad Eleusinia Eleusine facta admodum sit dubium. (Preller, Dem. et Pers., p. 72 not. 34, et Reisch, de musicis Gr. certaminibus, Vindob. 1865, p. 51.) Sequitur

probari posse⁴ Koehler negat suo ut videtur iure, dummodo de publica Eleusiniorum celebratione haec verba accipias. Constat sane ab Alexandri Magni inde temporibus inveterasse consuetudinem, ut etiam aliis ac Dionysiis feriis agerentur fabulae (Lüders l. c. p. 110 sqq.), nec synodum illam reapse Eleusine non solum *σπονδὰς* et *παῖνας* (v. 10, 19), sed etiam ludos perfecisse scaenicos equidem negaverim, at nihil inde redundare ad publicam vulgaremque universi populi Atheniensium consuetudinem, satis demonstrari puto eo quod ex vv. 17. 38 licuisse apparet synodi epimeletae duos addere dies suo arbitrio. Neque enim si publice sollemniterque acti essent scaenici ludī, nescio cuius arbitrio subiecti essent sed populi. Quare facere non possum, quin quamvis invitus adverser P. Foucartio l. c. p. 200, cui inter musicos ludos quos Eleusiniis factos scimus, etiam scaenicos editos esse admodum probabile videtur. Fallitur sanequam vir ille doctus, cum confirmari ratus est sententiam suam titulo in Bull. de corr. hell. III, 1879, p. 121 (Dittbg. 345) expresso, ubi exstat v. 9 *ἀνειπέ|τῶν τὸν στέφανον Ἐλευσινι ἐν τῷ|θεάτρῳ τραγωιδῶν τῷ|ἀγῶνι*¹⁾, quae verba quin referenda sint potius ad Dionysia item Eleusine peracta, nunc dubium esse vix potest²⁾, cum nuper in lucem prodierint et Cerycum Eumolpidarumque decretum (*Ἐφ. ἀρχ. περ.* III, 1, 1883 p. 83, 7) *ἀναγορεύειν τοῦτον | τὸν στέφανον Διονυσίων τῷ πατρίῳ ἀγῶνι | Ἐλευσινι ἐν τῷ θεάτρῳ* et Eleusiniorum (eodem loco *τευχ.* 2, 1884 p. 71, 19) *ἀνειπάτω δ' αὐτὸν ὁ μετὰ Γυν[θ]ιν δῆμαρχος Διονυσίων τῶν Ἐλευσινι τοῖς τραγωιδοῖς*, in qui-

enim *παρὰ Λάκῳσι*, quod nunc fere coniungunt cum verbis antecedentibus; recte, si quid video. Etenim in decreto illo ficticio (apud Boeth., de musica ed. Friedlein, p. 182 sq., de quo praeter Reischium l. l. et eos quos ille affert, cf. O. Müller, *Dor.*² II p. 316), quo Spartani Timotheum notasse dicuntur, exstat: *παρακληθεῖς δὲ καὶ ἐν τὸν ἀγῶνα τῆρ Ἐλεσινίῳ Λάματρος ἀπρεπῇ διεσκενάσατο τὰν τῷ μύθῳ διασκεάν.* Ac profectum esse illud decretum ab falsario artis musicae non imperito ne Reisch quidem infitiri ausus est. Quare re vera Spartae ludi scaenici Cereris quin acti sint, addubitare non ausim.

¹⁾ Commemoratur hoc theatrum etiam C. I. A. II, 574, 7 *τὸ θε[α]τ[ρ]ον τὸ Ἐλεσινίῳ* et *Rat. El.* I, 45.

²⁾ Idem fere Reischium, de musicis Gr. certaminibus, *Vindob.* 1885 p. 55, statuuisse gaudeo.

bus accuratior inest illius certaminis definitio. Plane igitur in dubio adhuc relinquendum censeo, utrum aliquando Eleusiniis publicis sumptibus actae sint fabulae necne, at de prioribus temporibus, quoniam nec vola exstat nec vestigium, prorsus negare non dubito.

Sed redeamus iam unde defleximus. Puto igitur etiam ex hoc effici decreto mysteriorum ferias excepisse certamina atque in universum omnibus me persuasisse spero, quamquam singula fortasse novis repertis titulis paulo aliter se habuisse dicendum erit. Ceterum non statim post mysteria Eleusine revertisse mystas Athenas, ne afferam multa, perlucide patet ex Plut. quaest. symp. II, 2, 1: *ἐν Ἐλευσίνι μετὰ τὰ μυστήρια τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης εἰσιτιώμεθα*.

At iuvat paucis meam de ludis Eleusiniis sententiam amplecti. Antiquitus nimirum coniuncta erant certamina cum mysteriis, quae tum non nisi tertio quoque anno et quinto celebrabantur — id quod cum alii statuerunt (cf. Lobeck 34 sqq.; O. Müller, A. E. 278; Lenormant, rech. 88) tum A. Mommsen pag. 65 sqq. ex ipsa cultus natura et origine verissime evincit.¹⁾ Sed cum mirum quantum evolveret mysteriorum gloria multique initiarentur, brevi factum est ut quotannis ea agi placeret, sed mansit pristinae celebrationis vestigium, cum ludi maiore sollemnitate illis tantum temporibus etiam saeculis posteris ederentur. Valuit autem hic usus, quamvis mutaretur per aliquid temporis nomen, constititque sibi ad infimam usque aetatem, auctus fortasse in saeculorum decursu ad ambitum ampliorem. Nec quin non prius quam mysteria ipsa evanuerit haec certaminum actio, tum sane minore praedita splendore, est cur dubitemus. Agebantur autem Eleusine antiquitus *ἀγῶνες* et *γυμνικοί* et *ἵππικοί* nec non *μουσικοί*, quorum priores certe quotannis fiebant postea.

Desideratur sane certum ludorum musicorum testimonium

¹⁾ Recte igitur se habet, quod dicit Aristides in Eleusinio I p. 420 Dind.: *πανηγύρεις τοίνυν αἱ μὲν ἄλλαι δι' ἑτους πέμπτου καὶ τρίτου πληροῦνται, μόνῃ δὲ ἡ τῶν μυστηρίων παντὸς ἑτους ἐνίκησεν εἶναι*, quamvis ad probandam meam opinionem, quia spectasse oratorum pristinam mysteriorum rationem etiamtum notam non constat, utique nihil valere ipse concedam.

templi Eleusinii rationibus i. e. ol. 112 antiquius, neque tamen quominus ad priora ascendamus tempora, eo impediri nos posse putaverim, cum praesertim non sine veritatis specie hymnum in Cererem homericum, quo respici cultum Eleusinium in propatulo est, quemque si minus ab sacerdote Eleusinio, quod placuit Vossio, attamen ab Atheniense factum (Voss, *Hymne an Demeter*, 1826 p. 1; O. Müller, *gr. Lit.* I p. 134; Baumeister, *hymn. hom.* 278 sqq.; Wilamowitz-Möllendorff, *phil. Untersuch.* I, 125; Mannhardt, *mythol. Forsch.* p. 211) atque certaminis alicuius in Attica instituti destinatum fuisse usui nemo non videt, vel ut modestius loquar — nam aliter sentire F. Dittmarum, *prol. ad hym. in Cer. hom.*, Hal. 1882 p. 17, non ignoro — vidit Welcker, *ep. cycl.* I, p. 392 not. 627, vidit Preller, *Dem. et Pers.* 69 sqq.; Baumeister l. c. p. 280, Bergk, *gr. Lit.* I, 679, — Eleusiniis ipsis (Voss, p. 1) cantatum esse conicias, neque alia erat causa, cur Preller Baumeisterque hanc probare opinionem dubitarent, atque „quia musica certamina cum iis coniuncta non fuisse“ pro certo habuerunt. Ceterum de huius hymni origine audacius quam verius disseruisse mihi videtur Baumeister, cum Pisistratidarum eum aetati assignandum censuit; nempe omnia quae quidem ex hymni argumento sermoneque elicere possimus, ita sunt comparata, ut ad tempora priora aut necessario referenda sint aut certe sine ulla difficultate referri possint (cf. Wilamowitz-Möllendorff l. c. et H. Franckium, de *hym. in Cer. hom. compositione*, dictione, aetate, Kiel 1881 p. 26; Mannhardt l. c. p. 210 sq.). Quod addidisse in transcurso satis habeo, quia tam intricatam ad finem perducere quaestionem equidem non ausim nisi redintegratam ab omni parte.

III. De mysteriorum Eleusiniorum tempore.

Quoniam nunc via munita est, ut firmo nisi fundamento aggredi possimus ad illam de mysteriorum tempore quaestionem¹⁾, primum mihi quam secuturus sim rationem paucis dicendum vi-

¹⁾ Meursius l. c. p. 61 sqq.; Sainte-Croix I, p. 312 sqq.; L. Preller, Zimmermanns *Zt. f. Altert.* 1835, p. 1001 sqq.; O. Müller, *A. E.* I. c. pg. 279 sq.; L. Preller, *R. E.* I. c. p. 95 sqq.; A. Mommsen p. 223.

detur. Neque enim singulas deinceps virorum eruditissimorum sententias proferre prolatasque reicere in animo mihi est, cum praesertim omnes uno eodemque laborent ad irritumque cadant vitio vel gravissimo, quod temporum sane iniquitati potius tribuendum est; etenim una, ut dicitur, pertica uniuscuiusque anni mysteria tractare non dubitaverunt atque repugnantia inter se testimonia conciliare conati suis ipsorum se laqueis irretiverunt. Nunc autem perprosperè accidit, ut invenirentur monumenta, ex quibus alia ratione celebrata esse Eleusinia tertio quoque anno et quinto necessario effici capite priore omnibus persuasisse me spero. Quod si re vera factum est, eorum finem non semper in eundem incidisse diem sed pro ludorum pompa aut maiore aut minore producta esse mysteria aut contracta intra temporis spatium cancellis quamvis angustis circumscriptum, facile est intellectu. Unde falsam esse Meursii p. 62 opinionem, ex coniectura ineptissima ne dicam ex mera libidine pendentem sponte patet, qua ex Polyaeni loco III, 11, 2 novem fuisse mysteriorum dies elicere studebat. Quam perversitatem, quae Meursio sane, quippe qui primus sine duce mysteriorum latebras investigaverit, condonari potest, infecisse alios tuo mireris iure, nam etiamsi raptae Proserpinae fabulam accuratissime expressam esse mysteriorum ritibus concedamus — quod ut statuamus ne umbra quidem est causae¹⁾ — nulla illi auctoritas additur coniecturae, cum plus novem diebus efficiantur. Satis igitur habeo proprio usus Marte meam de mysteriorum tempore opinionem comprobare argumentis additis, quorum pleraque deberi priorum industriae, acumini sagacitatisque sine gratissimo animi sensu dicere nolim neque tamen nomina auctorum unoquoque loco apponere e re visum est, nec non respectis inscriptionibus, quarum de nonnullis ut planius fusiusque exponerem et res postulare videbatur et voluntas adhortabatur. Et erunt sane haud ita pauca, quae tamquam primoribus labris attacta esse videantur.

¹⁾ Nullum enim unum huius sententiae apud scriptores exstat testimonium, nam Ov. fast. X, 431 (Preller, R. E. 100) omnino non pertinet ad ieiunium novem dierum neque ad mysteria et Ov. l. c. IV, 535, quod fere citant, nihil aliud demonstrat nisi in universum rationem quandam intercessisse inter fabulam cultumque, id quod per se probabile est; cf. Ov. l. c. 494.

Expositurus autem eam sum mysteriorum rationem, quam inde ab Periclis aetate non nisi levissimis mutationibus factis valuisse usque ad imperatorum Romanorum tempora pro certo habeo, quamque admodum probabiliter iam initio quinti saeculi ascribi supra dixi ac probare studui. Tantum autem abest, ut de novissimis Eleusiniarum saeculis praefracte diiudicari possit, ut contra propter testimoniorum paucitatem utique sit cavendum, ne ex pannis nimium laceratis ac dispersis aliquid firmi consuere studeamus, praesertim cum etiam ipsa temporum ratio omnium rerum ruina insignis hominumque indoles dominorum adulatione et assentatione satis superque assueta ac foedata refragari videatur huic conatui. Facile nimirum fieri potuisse ut pro imperatorum ingenio mysteriis propenso aut infenso augerenter dies festi aut diminuerentur, quemvis concessurum arbitror, quamquam certa sane exempla non exstant.

Sed priusquam ad ipsam rem accedamus pauca praemonere opus duxi de mysteriorum appellationibus, quoniam ab Sauppio, de inscript. Eleus., ind. lect. Göttg. 1861, p. 8 sq., altera tantum pars absoluta est. — Duo enim erant Athenis mysteriorum genera religionis cultusque intima cognatione quam artissime inter se cohaerentia, quorum alterum celebrabatur Agris mense Anthesterione, alterum Eleusine Boëdromione. Ex qua locorum differentia altera manavit mysteriorum distinguendorum ratio, etenim dicebantur priora τὰ πρὸς Ἄγραν μυστήρια, cf. C. I. A. II, 315, 9 (Dittbg. 386 not. 3), vel ut plerumque exstat apud scriptores τὰ ἐν Ἄγρας μυστήρια (Sauppe l. c.), posteriora nomine proprio peculiarique significari non opus erat, sed sufficebat vox μυστήρια nude posita (cf. schol. Aesch. Or. att. ed. Tur. II, 35 τὰ τῶν Ἐλευσινίων λέγει ἅπερ ἐξαιρέτως μυστήρια ἐκάλουν), quia multo prius iam floruerunt Eleusinia quam minora orirentur mysteria ac tum accuratior definitio prorsus erat supervacanea. Neque enim persuasisse mihi Meursii sententiam (l. c. p. 1 sq.) ab omnibus fere probatam libenter concedo, sic ratiocinantis: „erant Eleusinia nominis tanti et dignitatis, ut maioris in antiquitate omni nulla essent: adeo ut, cum plura etiam plurimum deorum haberentur, κατ' ἐξοχήν sola μυστήρια sint vocata“, quamquam ad servandam etiam posteris temporibus simplicem Eleusiniarum nuncupationem quantum valuerit haec

sanctissima dignitas non est quod moneam.¹⁾ — Sed cum non solum celebrationis loco diversa essent duo illa mysteria, sed etiam dierum festorum splendore, multitudine, gloria, facillime apparet, quid fuerit cur distinguerentur adiectis τὰ μεγάλα (Rat. El. I, 4; α 29; β 28, 31; C. I. A. II, 315 (Dittbg. 386), 21; 442, 1; 446 sqq.) et τὰ μικρά (Sauppe l. c.) vel quae antiquior consuetudo videtur, comparativis horum nominum, velut etiam nunc exstat in C. I. A. I, 1, 75 (Dittbg. 384) τοῖς δὲ ὀλιγοῖσι μυστηρίοις, apud Polyaenum V, 17 παρὰ τὸν Ἰλισσὸν, οὗ τὸν καθαρμὸν τελοῦσι τοῖς ἐλάττοσι μυστηρίοις. Tum autem factum esse, ut τὰ Ἐλευσίνια, quod peculiare fuerat ludorum nomen, latius pateret et irreperet in mysteriorum significationem, supra satis est expositum.

Quare nunc quaestionem ipsam de maiorum mysteriorum tempore subire iuvat, accuratissimo discrimine facto inter ea, quae pro certis sunt habenda et ea quae coniecturis tantum quamvis probabilibus nituntur.

De priorie feriarum parte Athenis ipsis agitata quamquam adhuc nulla fere dissensio fuit inter doctos viros recentioris aetatis, equidem tamen pedibus ire in vulgarem sententiam dubito. Id sane in controversiam vocari nequit, initium cepisse mysteria sub medium mensem Boëdromionem luna fere plena, quam Graeci vocabant διχομηνίαν, quia non solum ad celebrationis partem religiosissimam Eleusine noctu fieri solitam opus erat lunae splendore (Eur. Ion. 1082), sed etiam in tanta fastorum graecorum diversitate ac confusione plena luna una erat firmissima amussis (A. Mommsen, Chronologie p. 45), ad quam dirigere se ac conformare potuerunt ii qui undique confluebant ad celeberrima illa sacra.²⁾ Atque hoc argumentum ex ipsa rerum natura repetitum vel optime confirmari puto et coniunctis Plutarchi Cam. 19 (Ἀθηναῖοι τὴν περὶ Νέξον ἐνίκων ναυμαχίαν, ἧς Χαβρίας ἐστρατήγει τοῦ Βοηδρομιῶνος περὶ τὴν πανσέ-

¹⁾ Illud τὰ κατ' Ἐλευσῖνα μυστήρια. quod invenitur apud Eustath. ad Il. I, 275 et Euseb. praep. evang. III, 12, numquam fuisse videtur formula sollemnis.

²⁾ Eadem fuisse videtur causa, cur indutiarum sacrarum initium ἀπὸ διχομηνίας (C. I. A. I, 1 [Dittenbg. 384] 60, 80) constitueretur.

ληνον) et Polyaei III, 11 (Χαβρίας περὶ Νάξου ναυμαχῶν ἐνίκησε Βοηδρομιῶνος ἑκτὴ ἐπὶ δέκα, ταύτην τὴν ἡμέραν ἐπιτήδειον τῇ ναυμαχίᾳ κρίνας, ὅτι ἦν μία τῶν μεγάλων μυστηρίων) de pugna ad Naxum commissa testimoniis et loco Plut. Alex. 31: ἡ μὲν οὖν σελήνη τοῦ Βοηδρομιῶνος ἐξέλιπε περὶ τὴν τῶν μυστηρίων τῶν Ἀθήνησιν ἀρχήν, cuius lunae defectus tempus accuratius definire iam Meursii p. 61 contigit ingenio adhibitis verbis sequentibus: ἐνδεκάτῃ δὲ ἀπὸ τῆς ἐκλείψεως, scil. ad Arbelam pugnatum est, et Plut. Cam. 19, quo πέμπτῃ φθίνοντος hoc factum esse proelium memoriae proditur; efficitur enim decimus quintus Boëdromionis dies. Sed ne quis ex illo περὶ τὴν τῶν μυστηρίων ἀρχήν et inde quod, dummodo valeat aliquid Gemini VII p. 149, 151 auctoritas, πανσέληνος γίνε-ται ταχίστη μὲν περὶ τὴν ιγ', βραδυτάτῃ δὲ περὶ τὴν ιζ' (leg. ιε' Mommsen, Chron. 56), mysteriorum initium non in certum quen- dam incidisse mensis diem arbitretur, sed pendisse ex tem- pore plenae lunae, ut! omittam alia, praepositionem περὶ apud Plutarchum saepius videri positam peculiari quadam significa- tione a vulgari abhorrente, ita ut spectet ad tempus definitum (cf. Camill. 19 περὶ τὴν πανσέληνον ἧ καὶ πρότερον ἡμέρα; περὶ τὰς εἰκάδας cet.)¹⁾ primum erit monendum, deinde iam a Periclis inde aetate adeo non anxie observatas esse in feriis agendis lunae vices, ut Aristophanes serio potius quam ioco con- quereretur calendarium Atheniensium plane turbatum nub. 615 sqq.; cf. pac. 414 sqq., quo efficeretur, ut coena dei fraudentur abeantque domum sacra non adepti, quae ipsis fieri debuissent iuxta statum dierum ordinem. Quae quamvis ita sint, attamen quin in universum plena luna coepisse mysteria meo statuerim iure posse dubium videri cuiquam vix putaverim.

At licet paulo longius progredi certiusque iudicare de my- steriorum initio. Elucet enim Boëdromionis diem decimum quar- tum non festum fuisse ex decreto C. I. A. II, 470, quod illo fac- tum die solum tulit aetatem v. 3: Βοηδρομιῶνος τετράδι ἐ[πὶ] δέκα, τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ τῆς π[ρὸς] ἀνέλας· ἐκκλησία κυρία [ἐν τῷ θεάτρῳ] κτλ., nam ad quodcunque tempus hic re-

¹⁾ Quod si recte sic statuimus, etiam hoc argumento nostra de mysteriorum initio ab decimo quinto Boëdromionis die capto senten- tia firmatur.

ferendus est titulus — quae quidem est quaestio admodum intricata — quamquam diebus festis fieri decreta contionesque non prorsus est inauditum (cf. Mommsen p. 93; Aeschin. III, 67), tamen hunc diem non pertinere ad mysteriorum tempus multo est. verisimilius ratione praesertim habita quaestorum Minervae tabulae (fere ol. 93, 2 exsculptae) C. I. A. I, 190, 22 et 24, in qua duo exhibentur expensa hoc ipso die facta, etsi haud ita multum huic tribuendum esse rei ipse ultro concesserim. Accedit quod diem decimum sextum unum fuisse ex festorum numero, ἄλαδε μύσται nuncupatum in propatulo est. Ergo ipse hic dies primus statuatur necesse esse puto feriarum aut is qui antecessit decimus quintus. Quam posteriorem opinionem ut probemus duplex est ratio, altera ex titulo quodam Eumolpidarum gentis (C. I. A. III, 5 [Dittbg. 387] v. 8) deprompta, quo ephebi, iuventutis flos, τῇ τρίτῃ ἐπὶ δέ[κα] τοῦ Βοηδρομιῶνος proficisci Eleusinem iubentur, [ἔ]να τῇ τετράδι ἐπὶ δέκα πα[ραπέ]μψωσιν τὰ ἱερὰ μεχ[ρὶ] τοῦ Ἐλευσινίου τοῦ ὑπὸ | τῇ π[ό]λει. Quibus ex verbis cum olim propter mutilam tituli conditionem non posse „amplius initium Eleusiniorum ad quintum decimum Boëdromionis diem referri“ (Dittenberger, de eph. att. p. 61), enuclearent viri docti, nunc felicissime supplementis, quorum magna pars debetur Dittenbergeri acumini, inventis in contrariam disputare licet partem¹⁾, eo nimirum consilio fiebat pompa illa qua deducebantur (v. 4) τὰ ἱερὰ | [εὐπόσμων]ς Ἐλευσινόθεν εἰς ἄστυ²⁾, ne mysteriorum celebrationis dies priores Athenis ipsis agitati carerent sanctissimis simulacris (Dittbg. 360 not. 4) Eleusiniis, quae paulo post frequentissima Iacchi pompa

¹⁾ Lenormanti enim hallucinationes (Voie sacrée Éleusinienne 1864, p. 283), quibus pompam die ἄλαδε μύσται factam probare studebat, plane nihili sunt. Ceterum ad eandem referendum puto pompam Philostr. vit. soph. (Kays.) p. 262, 25 ὄνομα μὲν δὴ τῷ προαστείῳ ἱερὰ συκῇ· τὰ δὲ Ἐλευσινόθεν ἱερὰ, ἐπειδὴν εἰς ἄστυ ἄγωσιν, ἐκεῖ ἀναπαύουσιν.

²⁾ A. Martin, Mélanges d'arch. et d'hist. VI (1886) p. 62, demonstrare studuit, „que la présence de cavalerie à côté des magistrats était de règle dans les cérémonies de ce genre“ (ὑπαπάντησις); at de Eleusiniis nihil traditur hanc quod tueatur opinionem, immo argumentum illud, quo solo fulcitur, prorsus est incertum.

reduci fas erat ab universo feriarum conventu; nondum igitur coepta erant mysteria decimo quarto die Boëdromionis, sed instabat initium proximo die, nam cur unus interpositus sit dies, idonea causa non invenitur. At offendat forte quispiam in tituli origine admodum recenti, Hadriani certe imperio non antiquiore, neque vero iure meritoque, quia iam antiquiore tempore illam ὑπάντησιν τοῖς ἱεροῖς ἐν ὄπλοις factam esse ab ephebis intellegitur ex locis supra allatis, nec quin eodem tum die deducta sint sacra dubitandum est. Altera ratio idem quae indicat, est quod Hesychii nota ἀγυρμός· ἐκκλησία· συγκρότησις· ἔστι δὲ πᾶν τὸ ἀγειρόμενον καὶ τῶν μυστηρίων ἡμέρα πρώτη non fuisse ἄλλαδε μύσται Eleusiniorum initium effici videtur. Erunt sane qui hoc flocci pendant argumentum, Prellerique ratiocinationem secuti (Zt. 1002) respici illo loco Hesychiano quaevis alia mysteria iudicent. At illis temporibus vox μυστήρια simplex indicat Eleusinia, mysteria κατ' ἐξοχήν nuncupata. Accedit quod nullum adhuc in lucem prodiit decretum hoc factum die, quamquam casui fortasse id concedo tribui posse. Quae vero illo facta sint die, ut abhorret investigare ab consilio nostro, ita ne constat quidem. (Preller p. 1007).

Sequebatur alter dies festus, ἄλλαδε μύσται nuncupatus (Hesych. ἄλλαδε μύσται [traditum est ἀλαδένυσται] ἡμέρα τις τῶν Ἀθήνησιν μυστηρίων), quem celebratum esse die decimo sexto Polyaei loco III, 11 optime a Meursio p. 64 sanato, extra dubitationem est positum. — Atque nunc, id quod in transcurso moneo, etiam illam de loco quaestionem, quo factae putandae sint lustrationes, ad finem perducere posse arbitror et eam faciam ob causam, quod ab nullo adhuc factum id video. Dubitabatur enim ac disceptabatur, utrum ad Rheitos¹⁾ fieri sint solitae an ad Piraeum, quarum opinionum altera firmari videbatur Et. M. 469, 18 ἱερὰ ὁδὸς τις ἦν ἢ εἰς Ἐλευσίνα ἄγουσα, ἣν ἀπλάσιν οἱ μύσται ἄλλαδε²⁾, altera Plut. Phoc. 28: μύστην

¹⁾ de quibus cf. Prelleri disputationem de via sacra Eleusinia alteram. Dorp. 1841 p. 10.

²⁾ quod forte depravatum esse ex Ἐλευσινιάδε, quae Prelleri R. E. p. 96 erat opinio, omni caret probabilitate refelliturque titulo paulo infra exscripto, quo eadem formula usurpatur ad portam quandam significandam.

δὲ λούοντα χοιρίδιον ἐν Κανθάρῳ (libri καθαρῶ) λιμένι κή-
τος συνέλαβε; scholion Aeschin. Ctes. 130: κατελθόντων τῶν
μυστῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τὸ καθαρθῆναι, neque addit
neque demit vim alterutri. At loco Plutarcheo num omnino
agatur de lustrationibus his, utique non est in propatulo; an
nihil putas interesse inter porcelli et ipsius corporis purgatio-
nem? Opus autem fuisse omnibus mystis ad initiandum satis
superque constat porco¹⁾, quem post diem ἄλαδε μύσται im-
molatum esse O. Müller recte opinor statuit A. E. 283 n. 99.
Quare qui ad Piraeum lustrationes factas esse statuerunt, quid
veri esset, iis suboluisse praeefracte negaverim. An decreto Ἐφ.
ἀρχ. περ. III, 2, 1884 p. 163 ad quinti saeculi finem referendo;
καὶ τῆς τάφρου καὶ τῷ ὕδατος κρατῆν τῷ ἐγ Διὸς τὸν μι-
σθοσάμενον ὁπόσον ἐντὸς ῥεῖ τῷ Διονυσίῳ καὶ τῶν πυλῶν,
ἔ ἄλαδε ἐ(χ)σελαύνουσι οἱ μύσται adminiculari putas illam sen-
tentiam? Cave perperam agas. Nonne E. Curtio potius con-
cedendum est, minora illa significatione spectari mysteria²⁾, quo-
rum vel maximam partem effecisse huiusmodi lustrationes con-
stat. (Hermann 58 n. 25 sqq.; Schoemann II p. 349.)

Restat ut eodem die propter Chabriae victoriam navalem
apud Naxum reportatam ἐπινίκια quotannis celebrata esse ad-
dam. (Plut. Phoc. 6; de glor. Ath. 343.)³⁾

De insequentibus diebus cum nihil certi memoriae sit pro-
ditum, caute est agendum. Id tantum constat, sacra tum facta
esse in Eleusinio urbano (cf. Lys. VI, 4: ἂν νυνὶ Ἀνδοκίδης
. . . . . λάχῃ βασιλεύς, ἄλλο τι ἢ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ θυνσιάσει
καὶ εὐχὰς εὔξεται κατὰ τὰ πάτρια, τὰ μὲν ἐν τῷ ἐνθάδε
Ἐλευσίνῳ, τὰ δὲ ἐν τῷ Ἐλευσίνι ἱερῷ, et Andoc., de myst.
132: εἰσιὼν εἰς τὸ Ἐλευσίνιον καὶ θύων), deinde acta Epi-

¹⁾ Cf. I. Blass in „Grenzboten“ XXXVI, 1877, IV p. 363.

²⁾ Das Neleion in Sitzungsber. der Akad. d. W. zu Berlin 1884
p. 440: Dies (Mystenthor) kann nur am Abhange des Museion, ober-
halb des itonischen Thores gelegen haben. Wir lernen daraus, dass
die Procession nach dem Phaleron gerichtet war, dass dieser Pro-
cessionsweg auf die mystischen Heiligthümer in Agrai berechnet war.

³⁾ Quod decretum subditiuum (Dem. 18, 105) hoc ipso factum
die finxit falsarius, inde num forte quid ad eius definiendam aetatem
certe recentem redundare possit, aliis diiudicandum permittam.

dauria Athenis, Philostr. vit. Apoll. 72, 6 (Καυσ.): ἦν μὲν δὴ Ἐπιδαυρίων ἡμέρα, τὰ δὲ Ἐπιδαύρια μετὰ πρόορσιν τε καὶ ἱερεῖα δεῦρο μύειν Ἀθηναίοις πάτριον ἐπὶ θυσιᾷ δευτέρῃ. Nam ineptias priorum sententias Prelleri lucubratione sagacissima Zt. f. Altert. p. 1005 sq. (cf. R. E. 96) ita reiectas constat, ut O. Müllerum illas resuscitasse nugas valde mireris. Existit autem quaestio, quo tandem die sacra sint celebrata quodque Epidauria ¹⁾, quae quidem quaestio eo fit multo facilior, quod trium tantum dierum relinquitur spatium, in quod incidisse ea consentaneum est, dummodo εἰκάσιν Iacchi pompa Eleusinem deducta non iam Athenis fuisse mystarum turbam statuendum videatur; atque id nemo sanus infitietur. Iam contigit Prellero primo viam ingresso a Boeckhio ²⁾ indicatam longius procedere adhibito titulo C. I. A. III, 77, qui „Hadriani aetate non recentior“ continet privatorum sacrorum catalogum, quae iisdem fere sunt diebus atque publice oblata, exhibetque v. 6: ζῖ (sc. Βοηδρομιῶνος, cf. v. 4) Δήμητρι, Κόρη δέλφακα ἀνπερθέτως, ἡί τρυγ[η] τὸν Διονύσωι καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἀν[υκ]ερ[θέ]τως. At inde priusquam aliquid coniectura assequi studeamus, iuvat fortasse novisse duo (vel potius tria, nisi forte restitutio mea C. I. A. II, 431 pro nihilo sit habenda v. 2: Βοηδρο[μ]ῶ[νος] ὀγδόει ἐπὶ δέκα, τρίτει καὶ εἰ[χο]στει τῆς πρυτανείας] cf. infra) adhuc servata decreta tertii saeculi initio ascribenda, ex quibus Boëdromionis die decimo octavo populi tum contiones (ἐκκλησίαι κυρίας) habitas esse luculenter apparet, dico C. I. A. II 314 (Dittbg. 143) [Ἐ]πὶ Εὐθί[ο]υ ἄρχοντος ἐπὶ τῆς [Ἀκαμαντίδος] τρίτης | πρυτανείας, εἰ Νανσιμένης Νανσικύδου Χολαρ[γε]ύς ἐγραμμάτενεν· Βοηδρομιῶνος ὀγδόει ἐπὶ δέκα ἐν[α]ταί καὶ δεκάτει τῆς πρυτανείας· ἐκκλησία κυρί[α], et C. I. A. II, 330: [Ἐπὶ . . . . . ἄρχοντος] ἐπὶ τῆς Ἀντιω[χίδ]ος | τρίτης | πρυτανείας, εἰ . . . . .]ος Δημητρίο[υ]

¹⁾ Etiam Epidauro Asclepii cultum coniunctum fuisse cum mysteriorum administratione non sine probabilitate elicitur ex Ἐφ. ἀρχ. περ. III, 2, 1884 p. 21: Ἀσκληπιῶι | λιγέωτῃ | ὁ ἱεροφάντης | καὶ ἱερεὺς τοῦ σωτήρος πτλ.

²⁾ Kl. Schr. V, 82: Schon beim achtzehnten Boedromion kommt ein Opfer für den Dionysos vor, welches mit den grossen Eleusinien zusammenhängt.

Ἰπποτ[ο]μ[α]δης | [ἐγγραμμάτευεν· Βοηδρομι]ωνος ὀγδόει ἐπὶ
 δέ[κα], τετρά[ρτει καὶ δεκάτει τῆς πρυτ]ανείας· ἐκκλησία.
 Iam harum quae causa fuerit contionum, haud ita difficile est
 ad cognoscendum, modo quin ternae singulis mensibus contiones
 sint habitae duodecim tribuum aetate (cf. Reusch, de diebus con-
 tionum ordinariorum apud Ath., dis. Argent. III, 1880 p. 52 sqq.)
 dubium non sit, quarum altera, etsi neque lege neque populi
 decreto fixi erant dies, tamen plerumque fiebat vicesimo primo.
 Quo die cum mense Boëdromione mysteria agerentur Eleusine
 summa cum frequentia, utique fieri non potuit, ut contio habe-
 retur ordinaria Athenis, immo differri oportebat. At cum Eleu-
 sinia nonnullis certe annis non finirentur prius quam τετρά[δι
 μετ' εἰκάδας], cf. C. I. A. II, 372, 3, i. e. die vicesimo sexto vel
 septimo, consentaneum est, ut ante pompam Eleusinem deductam
 fierent conciones, invaluisse consuetudinem. Selectos autem ad
 habendas contiones eos esse dies, qui ceteris cedebant cultus
 religione et sollemnitate et auctoritate, admodum fit probabile,
 nam sollemniter omnino non illos celebratos esse, nihil est quod
 indicet, atque in tanta peregrinorum frequentia ne veri quidem
 est simile. At si eos tantum, qui initiari cuperent, sacra facere
 obstrictos fuisse iure meritoque statuit A. Mommsen p. 226,
 nonne sacrorum potissimum diebus decerni potuisse consentaneum
 est? Epidauria autem sat magna praestitisse pompa cum ali-
 unde constat, tum titulorum probatur litteris, quamvis taceant,
 clamantibus: C. I. A. II, 453 b, 13 τὴν ἑαυτοῦ θυγατ[έρα . . . εἰς
 τὰ] | Ἐπιδάυρια ἀρρήφοροῦσαν; III, 916, 10 κατηφο[ρήσασαν |
 Ἐπιδαυρίοις. Accedit quod feriae illae institutae Ἀσκληπιοῦ
 ἕνεκα, ὅτι δὴ ἐμύησαν αὐτὸν ἦκοντα Ἐπιδαυρόθεν ὁπὲ μν-
 στηρίων (Philostr. l. c.)¹⁾ eo die celebratae videntur, qui ultimus
 Athenis festus agebatur, i. e. Boëdromionis undevicesimo. Qui-
 bus omnibus perpensis recte se habere Prelleri rationem²⁾ ar-
 bitratus sic iudico, sacra esse facta diebus decimo septimo et
 octavo, Epidauria acta insequente; de priorum autem nominibus

¹⁾ Cf. etiam Paus. II, 26, 7: τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι τῆς τελε-
 τῆς λέγοντες Ἀσκληπιῷ μεταδοῦναι τὴν ἡμέραν ταύτην Ἐπιδάυρια
 ὀνομάζουσιν.

²⁾ quam Lenormant probavit rech. 181 sq., 264 sq.

dierum cum nihil constet¹⁾, conicere aliquid nihil aliud esse atque oleum et operam perdere.

Iam venimus ad sanctissimam Iacchi pompam, quam incedebat maxima cum religione atque festivitate mystarum ingens multitudo via sacra²⁾ Athenis profecta Eleusinem. Quae processio quo facta sit die cum olim inter omnes constaret — scriptores enim ad unum omnes ad vicesimum mensis Boëdromionis diem (εἰκάδα) hanc referunt pompam, cf. Eur. Ion. 1076³⁾; Plut. Phoc. 28; Camill. 19; Polyæn. III, 11; schol. Arist. ran. 324 — nunc aliquamdiu dubium videbatur (cf. Dittenberger, de eph. att. p. 62) ideo quod C. I. A. III, 5 (Dittbg. 387), 15 exstat: κατὰ τὰ αὐτὰ | [ὁ δὲ τῇ] ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶνος πρὸς [τάξιν] τῶν κοσμητῆν τῶν ἐγγύων ἄγειν τοὺς ἐφη[βους] πάλιν ἔ]λευσινάδε μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος παραπέμπον[τας] τὰ ἱερά, donec A. Mommseno repugnantia scriptorum tituli-que verba conciliare inter se optime contigit p. 226.⁴⁾ Sic enim res expedienda videtur, „ut undevicesimo die Athenis profectam esse pompam statuamus, sed post solis occasum Eleusina pervenisse cum taedis ardentibus; nox vero iam proximi diei pars est“⁵⁾ (Dittbg. l. c. not. 5). Atqui cum fiat, ut seorsim iudicare malint viri ceteroquin docti quam felicissime invento uti, addere e re puto confirmari quodammodo hanc Mommseni sententiam quibusdam scriptorum testimoniis, quibus luce clara profectam esse efficiatur mystarum turbam Athenis (Herod. VIII, 65 ἰδεῖν

¹⁾ Boeckh sane C. I. G. I, 453a cum sacrorum nomen θεία (cf. Hesych.) ad diei ipsius transtulit nuncupationem fallitur nec minus Preller, qui p. 1006 ex Philostrati loco supra laudato nomina iis fuisse θροία πρώτη et θροία δεύτερα posse colligi ratus est.

²⁾ L. Preller, de via sacra El. I et II, ind. schol. Dorpat 1841, et Fr. Lenormant, monographie de la voie sacrée El. 1864.

³⁾ Apud Andocidem, de myst. 121, qui tere laudatur, ne verbo quidem significatur Iacchus, sed exstat tantum: ταῖς δ' εἰκάσι, μυστηρίοις τοῖσις.

⁴⁾ Nisi forte eum tenere mavis cursum, quo Lenormant voie sacrée p. 282 per has navigare studuit symplegadas prosperi experts successus; sic enim statuit: résulter du contexte — que le 19 avait eu lieu non la procession mais l'avis donné par un des ministres éleusiniens au directeur des éphèbes de les tenir prêts pour cette cérémonie.

⁵⁾ A. Mommsen, Chronol. 1883 p. 54 sqq.

δὲ κονιορτὸν χωρέοντα ἀπ' Ἐλευσίνος ὥς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ τρισμυρίων κτλ.; Plut. Alc. 34 προδρομούς τινὰς ἅμ' ἡμέρα προεξέπεμψεν, ἱερεῖς δὲ καὶ μύστας καὶ μυσταγωγούς ἀναλαβὼν κτλ.), Eleusinem pervenisse noctu (Eur. Ion. 1076 εἰ παρὰ καλλιχόροισιν παγαῖς λαμπάδα θεωρὸν εἰκάδων ὄφεται ἐννύχιος ἄνυπνος ὢν, cf. etiam Arist. ran. 325 sqq.). Sanequam auctoritatem et Herodoti et Plutarchi minoris putet quispam momenti, quod apud illum omnino non de pompa re vera facta agitur sed de miraculo, apud hunc temporum miseria potius necessitateque coactum immutasse Alcibiadem vulgatam pompae formam cogitari certe potest. Nihilominus hanc Mommseni sententiam probo, sed improbo, quod iam ante meridiem discessisse mystas Athenis idem statuit vir doctus loco Plutarchi potissimum natus. Quamquam enim non celerius quam quattuor horis tota via absolvi potuit (Preller, de via s. II, p. 14) atque in itinere caerimoniis celebratis¹⁾ multo etiam plus consumptum esse temporis consentaneum est, attamen ad tam matutinum tempus esse ascendendum non satis probatum puto.²⁾ Accedit quod sic Epidauria ad diem decimum octavum differenda sunt sacraeque omnia uno eodemque facta esse die statuendum est refragante titulo C. I. A. III, 77. Quodsi post meridiem vel ad vesperam profecta est pompa, nihil iam offendit, nam quod uno die Epidauria celebrata, Iacchusque deduci coeptus est, mirum esse nequit, cum praesertim Epidauriorum feriae quamvis antiquis temporibus quasi supplementa quaedam mysteriis additae et tradantur et videantur.

Sollemnitatis partem alteram Eleusine inde ab vicesimo Boëdromionis die agitatam priusquam tractem, fieri non potest quin de titulis quibusdam ad idem tempus spectantibus disseram, quibus recte accurateque intellectis fore spero ut manet aliquid ad definiendas *ἡμέρας μυστηριώτιδας κατ' ἐξοχήν* nuncupatas, quae latent adhuc crassis occultatae et circumfusae tenebris.

Ante omnia autem concedendum tenendumque est, quod

¹⁾ C. I. A. III, 5 (Dittenbg. 387), 26: καὶ θυνσιῶν καὶ σπονδῶν καὶ παιάνων τῶ[ν κατὰ τὴν] | ὁδόν; Plut. Alc. 34: καὶ θυνσίαι καὶ χορεῖαι καὶ πολλὰ τῶν δρωμένων καθ' ὁδὸν ἱερῶν, ὅταν ἐξελαύνωσι τὸν Ἰακχόν.

²⁾ Cum Mommseno prorsus facit G. Busolt, griech. Gesch. I p. 433

supra dixi, diebus istis, quibus ingens mystarum multitudo Eleusine esset, nequitiam potuisse comitia haberi. Quare quod U. Koehler restituit in titulo C. I. A. II, 303 [B]ο[ηδρομιῶνος | εἰκοστῇ]ε¹⁾, tolerari nequit, etsi utrum cum Reuschio l. c. p. 23 restituendum sit [M]ο[υνιχιῶνος | εἰκοστῇ]ε²⁾ an cum Ad. Schmidt, Jhrb. f. Ph. 129, 1884 p. 732 [M]ο[υνιχιῶνος δ'οδεκάτῃ]ε³⁾, quod supplementum confirmatur lectionis varietate, diiudicare non ausim et ad hanc quaestionem nullius est momenti.

De insequentium dierum decretis nunc admodum difficile est ad existimandum, quoniam utrum recte offenderit Usener, Rh. Mus. XXXIV, 1879 p. 388 sqq., in vulgari significationis μετ' εἰκάδας interpretatione necne, fluctuant adhuc opiniones. Atqui tanti acuminis, tantae perspicuitatis mihi visa est illa tractatio, ut etsi quae obiecerunt et repugnaverunt alii velut Unger, Phil. XXXIX, 1880 p. 475 sqq., A. Mommsen, Chronol. 116 sqq., Ad. Schmidt l. c. 687 sq., non ignoro, tamen ab Useneri partibus stem, quamquam eius sententiam „neque confirmare argumentis neque refellere in animo est“ nec per angustos huius libelli cancellos licet; puto igitur significationem μετ' εἰκάδας eodem modo ac vocem φθίνοντος usurpari ea scilicet computatione, ut dies lunae decrescantis retro numerarentur.

Sunt autem decreta haec:

C. I. A. II, 381 ad posteriorem tertii saeculi partem referendum: [Ἐπὶ] Ἐργοχάρους ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Ἰπποθωντ[ι]δος τρι[τ]ης πρυτανείας, ἥ Ζωῖλος Διοτίλο[υ] | Ἀλωπεκ[τ]ῆθεν ἐγραμμάτ[ε]ενεν· Μεταγεινιῶ[ν]ος ἐνάτ[η] μετ' εἰκάδας δ[ι]ε²⁾εντέροι ἐμβολ[ι]μωι, εἰκοστῇ τῆς πρυτανείας ἐκκλησί[α] ἐν | τῷ θεάτρ[ω]ι σύγκλητος] κτλ. Quae temporis definitio cum

¹⁾ Toto differt caelo, quod apud Andocidem I, 121 exstat ταῖς δ' εἰκάσι μυστηρίοις τοῦτοις ἐνδείκνυσθαι με, quia ἐνδείξεις spectat ad ipsa sacra et actionis illius genus postulabat, ut statim deferantur manifesti et convicti, „qui tamen faciunt quod propter delicta iis interdictum est“. (Schoemann, de comit. Ath. p. 112; cf. Meier-Schoemann-Lipsius, att. Proc. 286 sq.)

²⁾ Sic rectissime supplevit Reusch p. 28 (cf. etiam 136) et Ad. Schmidt p. 711 pro Koehleri supplemento ἐνάτ[η] καὶ δεκάτῃ, „dies enim XIX audit ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα“. Ipse quoddam cogitaveram de: ἐνάτ[η] ἐπὶ δέκα τῇ δ'εντέροι ἐμβολ[ι]μωι, cf. C. I. A. II, 320, 5.

neque ad communis neque ad intercalaris anni quadret rationem, quamquam id demonstrare studuit Ad. Schmidt l. c. 710 sq., mero lapicidae errori deberi videtur, cuius emendandi duplex est ratio, statuendum enim est aut *Μεταγεινιώνος* scriptum esse pro *Βοηδρομιώνος*, aut *τρίτης* pro *δευτέρας*; quarum opinionum prior ab omnibus, quod sciam, recepta (Koehler l. c., Reusch l. c., Usener l. c. p. 397 (411), Unger l. c. p. 434), licet quantumvis multis consimilis erroris exemplis defendatur, quia dies vicesimus tertius certe Eleusine agebatur, nec nimium tribuendum esse puto illi, quod contio erat extraordinaria, alteram cur improbemus, nihil video; quare non prius vulgatam rationem secutus sum, quam incorruptis titulis aut certissime restitutis persuadere mihi possim, non insolitum tum fuisse decerni illo die. Nam (Dem.) 42, 12 p. 1042 *ἐπελθὴν . . . τὴν μὲν σύνοδον τὴν περὶ τῶν διαλύσεων τῇ ὀγδόῃ φθίνοντος τοῦ Βοηδρομιώνος μηνὸς ὁμολογῆσαι ποιήσασθαι, τὴν δ' ἀπόφασιν τῆς οὐσίας τῇ ἔκτῃ φθίνοντος* (Meier-Schoemann-Lipsius l. c. 739) inde quominus aliquid redundare putemus ad quaestionem institutam, impedimur condicione illius synodi privata. Ac ne C. I. A. III, 2 quidem aliquid valet, utpote quod aetati multo recentiori vindicandum sit (cf. infra). Alia autem huiusmodi exempla adhuc desiderantur, coniecit sane Unger, Herm. XVI, 1879 p. 595, in titulo C. I. A. II, 431, 29 supplendum esse [*ὀγδοί μετ' εἰκάδας, πρῶτῃ τῆς πρυτανείας*, sed ne auctor quidem coniecturae umquam de die vicesimo tertio cogitavit nec cogitare potuit, quia nondum innotuerat vera significationis *μετ' εἰκάδας* cognitio.¹⁾ Quare si quis ratam censeat Useneri rationem ratumque item Unger supplementum, in decreto illo, quod priore tituli parte continetur, expellendum certe est, quod Unger restituit [*δεκάτῃ ὑστέραι, τρίτῃ καὶ ἐλ[χο]στῇ τῆς πρυτανείας*]. Sed omnino missam facere licet illam emendationem, utpote cui litterarum vestigia quamvis mutilatarum refragentur, quae vir ille doctus aut omnino neglexit aut flocci non pependit, equidem valere aliquid puto ad pristinam integramque formam intellegendam. Quod ut fiat, eo magis est optandum, quod

¹⁾ Qua refutata Ad. Schmidt l. c. p. 700 sqq. supplevit [*τρίτῃ ἐπὶ δέκα, μιᾷ καὶ ἐλ[χο]στῇ*] priore loco, [*τρίτῃ μετ' εἰκάδας, τρίτῃ τῆς πρυτανείας*] posteriore, quod equidem probare nequeo.

hic unus ex paucis est titulus, quibus de sacri illius senatus tempore edocemur, quem postridie mysteria de iis, quae Eleusine commissa erant, Athenis fieri fas erat in Eleusinio *κατὰ τὸν Σόλωνος νόμον* (ὃς κελεύει τῇ ὑστεραίᾳ τῶν μυστηρίων ἔδραν ποιεῖν ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ) And. de myst. 111. — Verba autem, quae ad hanc spectant quaestionem, haec sunt:

[Ἐπ'] Ἀρχ[ελά]ο[υ] ἄρχ[ο]ν[τ]ος ἐπὶ τῆς Λεωντ[ίδος] τρίτης πρυτανε[ία]ς, ε[ἰ] Μόσχος Μοσχ . . . . . Κυδα[θηναί]ος ἐγραμμάτευεν Βοηδόρο[μ]ῶνος . . . . . καὶ εἰ[κο]στί τῆς πρυτανείας· ἐκκλησία κτλ., deinde v. 27: Ἐπ' Ἀρχελά[ο]υ ἄρχ[ο]ν[τ]ος ἐπὶ τῆς Αἰαντίδος τετ[άρτης] πρυτα[ν]είας, ε[ἰ] Μόσχος Μο[σχ] . . . . . Κυδα[θηναί]ος ἐγραμμάτευεν· Βο[η]δόρομῶνος [. . . . .] τρίτ[ῃ] τῆς πρυτανείας· | βουλὴ ἐν βου[λευτηρί]ῳ καὶ ἐκ τοῦ βουλευτηρίου ἐν τῷ Ἐλε[υ]σινίῳ κτλ. Ac primum quidem postridie Eleusinia non solum e more patrio deliberatum esse de rebus sacris apparet, sed etiam de quibusvis aliis, quae ad mysteriorum sollemnia vel nihil pertinerent, id quod iam A. Mommsen p. 231 mira divinatione veri esse simillimum arbitrabatur, deinde temporis rationem illo anno neutiquam fuisse ordinariam sed κατ' ἄρχοντα. Tempora autem Athenis saeculo a. Chr. n. altero ineunte valde confusa esse cum constet inter omnes, non anxie studendum est ad vulgarem rationem quam proxime accedere, quod efficiebant et Unger supplementis supra refutatis et Reusch p. 34, cuius restitutionem spatiis esse aptissimam ideo nego, quod quomodo dies XXVI, prytaniae XXIX in priore lacuna exstare potuerit, non assequor, vix enim plus duodeviginti vel undeviginti evanuerunt litterae inter Βοηδορομῶνος et καλ. Ac ne Koehlero quidem assentiri possum, qui non sine haesitatione sane protulit alterius loci supplementum [ἐβδόμῃ φθινόροτος, τρίτ]ει, quippe quae significatio fere inde ab Alexandro mortuo non iam inveniatur in titulis sed altera μετ' εἰκάδας (cf. Usener l. c. 426, Unger, Herm. XIV, 1879 p. 618). Sed tantum abest, ut in illa sententiarum discrepantia de restituenda inscriptionis integra forma prorsus desperem, ut meam non dubitem paucis exponere sententiam; sic enim statuo, in altera lacuna scripta fuisse verba [ἔκτει μετ' εἰκάδας τρίτ]ει, non modo spatio commendata sed etiam postulata litterarum vestigiis; quodsi ita res se habet, nihil fere re-

stat nisi ut priore loco suppleamus [ὀγδόει ἐπὶ δέκα, ἔκτει καὶ εἰ]χο[στέι κτλ. Accedit ad augendam probabilitatem, quod hac recepta coniectura iidem efficiuntur dies, quibus decreta esse facta aliunde quoque cognoscitur; de die duodevicesimo dixi supra, de vicesimo quinto (vel quarto) conferas decretum C. I. A. II, 316, ubi exstat: [Ἐπὶ] Νικίου ἄρχοντος (ol. 124, 4 si recte se habet Spangenbergii l. c. p. 30 fastorum species) [Ὀτρυνέως ἐπὶ τῆς Ἀκαμαντίδος τρίτης] πρυτανείας Βοηδρομιῶνος ἔκτει μετ' εἰκάδας, ἔκτει καὶ εἰκ[οσ]τεῖ τῆς πρυτανείας· ἐκκληγ[ο]σία, nam quin haec exstiterint quondam, cum στοιχηδόν incisus sit titulus, dubitari nequit.

Finite igitur erant Eleusinia nonnullis certe annis ante diem vicesimum quintum vel quartum Boëdromionis vel, ut definitius loquar, eo die, qui proxime antecessit illi ἔκτει μετ' εἰκάδας, at non ad omnes quadrare id annos concedendum erit ratione habita tituli:

C. I. A. II, 372 sub medium saeculum tertium exarati:
 Ἐπὶ Ἀγνίου ἄρχοντος ἐπὶ τῆς . . . . . ἰδος πρυτανείας, εἰ Προτάμων Λόν[ακος? . . . . . ἐγραμμάτευεν]· Βοηδρομιῶνος τετράδι μετ' εἰκάδας, ἔκτει καὶ εἰκοστέῖ τῆς πρυτανείας· βουλὴ ἐν [τ]ῶ[ι] Ἐλευσινίῳ τῶι ἐν ἄστει τῶν] προέδρων κτλ. — Haec restitutio ex parte quidem nova — ἐν [τ]ῶ[ι] Ἐλευσινίῳ Koehler iam posuit — quo nitatur fundamento, facile est intellectu; in primo enim versu exstitisse patet prytaniae et significationem et ordinem, id quod efficit satis magnum litterarum numerum oblitteratarum (ἐπὶ τῆς + prytaniae nomen 12—16 + τρίτης πρυτα = 29—33 lit.), ita ut uniuscuiusque versus, quoniam etiam haec accurate στοιχηδόν incisa est inscriptio, spatium continuisse statuere oporteat 42—46 litteras. Quod si sic ponimus, in versu quarto non scriptum fuisse βουλὴ ἐν τῶι [βουλευτηρίῳ] vel huiusmodi quid dilucide apparet, sed longior ponenda est loci illius, quo senatus habitus est, significatio. Qui senatus cum sub fine Boëdromionis factus videatur, in promptu et paene manifestum est suppleri post ἐν τῶι [Ἐλευσινίῳ τῶι ἐν ἄστει τῶν], quo versus spatio nihil aptius excogitari potest, efficiuntur enim litterae 46 vel 45, modo semel iota insertum esse inter ordines statuas, id quod iterum ac saepius factum est. cf. Dittb. 140, 141, 164 not.; C.

L. A. II, 303. Idem autem exstat numerus (45) in versu tertio. dummodo adhibita ingeniosa illa Useneri ratione τετράσθι μετ' ελκάδας, ἔκτει καὶ εἰκοστέι] scribamus, eidem versus primi ambitui respondet ἄρχο[ντος ἐπὶ τῆς Πανδίων- (vel Ἀκαμαντ- vel Πτολεμα-) ἰδος τρίτης πρώτα]νείας. Nec est cur offendas in accuratiore Eleusinii definitione τῶν ἐν ἄστει, quae sane neque in decreto supra tractato C. I. A. II, 431 neque in C. I. A. III, 2 invenitur, cum haec nuncupatio, quin peculiaris fuerit sollemnisque illa aetate, dubium non sit (cf. Rat. El. II, 30. 35. 47, 58, 87; α 52, γ 10) et saeculis posteris tandem immutata videatur in τὸ Ἐλενοίνιον τὸ ὑπὸ τῇ πόλει, quod exstat C. I. A. III, 5 (Dittbg. 387), 11, 38. Quare si non certam attamen probabilissimam esse eam, quam proposui, restitutionem demonstratum puto. Qua probata, illo anno Ἀγρίον ἄρχοντος, cuius tempus accuratius definiri nequit, die Boëdromionis vicesimo septimo (vel sexto) deliberatum esse in Eleusinio constat, igitur Eleusiniorum ferias proximo finitas.

At si his tantummodo titulis non modo paucissimis sed etiam miserrime contritis dilaceratisque quasi fundamentis nisus exstruere me posse aliquid firmi profiterer, vereor ne Thrasoni haud dissimilis essem, — et hercle reapse essem. Sed coniunctis iis quae supra de certaminum Eleusiniolorum ratione, quae duplex est vel, si mavis, triplex, disputavi et celebratione, quae tertio quoque anno et quinto maiore cum pompa fiebat et splendore, cum his, quae ex titulis de senatu in Eleusinio urbano habito elucere videntur, id non iam posse in dubitationem vocari confidenter spero, quin non in eundem unoquoque anno mysteriorum finis inciderit diem. Atque ea de causa paulo longius versari in titulis illis tractandis e re duxi. Quominus autem qui ultimus Eleusiniolorum minorum, quae proprie dicuntur, fuerit dies et ad quem producta sint mysteria triennialia et quinquennialia, definitius indicemus, admodum multa sunt, quibus prohibemur, primum quod inscriptionum condicio neutiquam constat, deinde quod mensis Boëdromio cavusne fuerit an plenus annis, quibus decreta illa facta sunt, prorsus est dubium, denique quod minime potest enucleari, quatenam singulis decretorum annis feriarum fuerit ratio, quoniam, quibus omnino insculpti sint annis tituli, ambigitur; quodsi constaret, definite diiudicare non dubitarem

utpote qui altero et quarto uniuscuiusque olympiadis anno ludorum trieteridem et penteteridem celebratas esse persuasum habeam. Quare huius quaestionis iam finem facerem rediremque unde deflexi, nisi exstaret inscriptio, quae cum spectare videatur item ad senatum in Eleusinio habitum, non prorsus potest silentio praeteriri, etsi alterius p. Chr. n. saeculi initio ascribenda videtur, quo tempore Hadriano iam imperatore sed nondum, nisi fallor, initiato, quae tandem Eleusiniorum fuerit condicio celebratioque publica alias nullum unum exstat indicium.

C. I. A. III, 2 *Ἐπὶ Τίτον Κωπώνιον, ἱεροκῆρυκος υἱοῦ, Μαξιμου Ἀγνουσιου ἀρχοντος, Βοηδ[ρομῶνος] | ὁγδόῃ μετ' εἰκάδα (sic!), ἐπὶ τῆς Ἀντιοχίδος τρίτης πρυτανείας, πεντεκαδεκάτῃ τῆς | πρυτανείας, ἧ Νεικίας Δωριῶνος Φλυεὺς ἐγραμμάτευεν, βουλὴ ἱερὰ ἐν Ἐλευσίνι[ω].* Nam sic explendum esse, non servandum, quod A. Mommsen 232 voluit, ἐν Ἐλευσίνι, nunc quidem, quamvis exstitisse Eleusine *βουλευτήριον* demonstret C. I. A. III, 5 (Dittbg. 387), 40, negari nequit, quia evanuisse aliquid constat in lapide post litteram iota, ad irritum igitur cadunt, quae Mommsen inde coegit. At tum finiebantur feriae die vicesimo secundo (vel primo)¹⁾, quo concesso tam exiguus exsistit mysteriorum ambitus, vix ut hanc vulgarem fuisse putaverim rationem saeculorum priorum, etiamsi spectare hunc titulum status ad minorum Eleusiniorum actionem anniversariorum. Constat enim celebrata esse Eleusine *θυσίας καὶ μυστήρια καὶ ἀγῶνας* (cf. C. I. A. 628, 4), tum *πλημοχόας*, unde licet unumquemque ritum unius diei spatio circumscriptum, ne dicam coartatum fuisse ponamus, usque ad diem vicesimum tertium quin porrectae sint feriae extra dubitationem positum videtur. Quare nullo alio modo rem expediri posse putaverim nisi primis Hadriani imperatoris annis valde perturbatum esse cultum Eleusinium debilitatumque concedimus, quoad ipsius imperatoris et voluntate et auctoritate factum sit, ut redintegraretur pristina forma vetustate sancita et religione.

¹⁾ Sagacissimo Useneri calculo nondum invento admodum magnos illam inscriptionem viris doctis iniicisse scrupulos, non est quod mirere; etenim nihil aliud enodare potuerunt nisi usque ad diem vicesimum septimum pertinuisse tum mysteriorum celebrationem (cf. A. Mommsen p. 232 et I. Blass, die Grenzboten XXXVI, 1877 IV p. 868). Quod quam male respondeat aetatis illius indoli, neminem sane fugere potuit.

At iuvat pauca illa, quae de mysteriorum celebratione Eleusine facta pro certo sciri possunt aut veri sunt similia, proferre. — Ac primum immolata esse sacrificia cur arbitremur ante initia, duplex est causa, altera in ipsa rerum natura posita, qua ad numinum animos placandos voluntatesque sibi conciliandas mactata esse sacra ab iis qui propediem sanctissima percepturi erant initia reclusis adytis, admodum est consentaneum, altera ordine illo nisa, quem exhibet decretum scaenicorum artificum collegii supra laudatum. Quorum sacrorum legem continet titulus Eleusinius Periclis aetate antiquior C. I. A. I, 5, ex quo, quamvis valde sit mutilatus, facile intellegitur publice tum immolatum esse non solum Cereri Proserpinae Iaccho sed etiam aliis deis et heroibus satis magno apparatu¹⁾ (cf. Bull. de corr. hell. V, 1881 p. 364 sqq.). Neque vero publica tantum sed etiam privata fiebant sacra ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ, velut ephēbi ceciderunt vaccas deabus Eleusiniis C. I. A. II, 467, 15 παρήγαγον καὶ τοῖς Ἐλευσινίοις βοῦς τροφίας δύο καὶ ἔθυσαν, cf. 466, 7; 468, 8; 469, 8 καὶ αὐτοὶ ἐβουθύντησαν scil. τοῖς μυστηρίοις — ἐν Ἐλευσίνι τῇ θυσίᾳ, et comparet C. I. A. II, 628, 6 [ἡ σύν]οδος τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν . . . συν-αύξουσα καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὴ τὰς τε θυσίας καὶ τὰλλα πάντα (cf. etiam v. 8, 14 τὰς) πατέριους ταῖς θεαῖς θυσίας κτλ.). Quid, quod etiam ab civitatibus exteris publice missas esse theorias ad sacra facienda Eleusinem, dilucide demonstratur decreto honorario C. I. A. II, 442, quod pertinet ad theoros

¹⁾ Ad haec spectant sacrificia, non ad ludos, verba in titulis ephēbiis trita ἤσαντο τοὺς βοῦς ἐν Ἐλευσίνι, nam recte Dittenberger de eph. att. p. 77 putat, id minus accurate de pugnis cum tauris commissis intellegi, cum de tauris ad aram apportandis potius agatur (cf. Mommsen 259). Prioribus autem saeculis num omnino ludis Eleusiniis pugnatum sit cum tauris ex Artemidori loco On. I, 8 Ταύροις δ' ἐτι κατὰ προαίρεσιν ἐν Ἰωνίᾳ καὶ δὲς Ἐφεσίων ἀγωνίζονται καὶ ἐν Ἀττικῇ παρὰ ταῖς θεαῖς ἐν Ἐλευσίνι „κοῦροι Ἀθηναῖοι περιτελλομένων ἐνιαυτῶν“ colligi profecto nequit (Creuzer, Symb. IV, 412) et mihi ne veri simile quidem videtur, atque etiam de ipsius Artemidori aetate dubium est, quippe illud παρὰ ταῖς θεαῖς ἐν Ἐλευσίνι nimis dicitur in universum. E. Curtius sane, Göttg. gel. Anz. 1860, 336, ephēborum fuisse officium statuit, ut cum tauris ad sacrificia destinatis pugnarent, donec eos domarent et ad aram adducerent.

Milesios, referendum autem esse hunc usum etiam ad saecula priora coniectura assequimur ex Euripidis loco iam ab A. Mommseno p. 250 citato suppl. 173 *πρεσβεύματ' οὐ Δήμητρος ἐς μυστήρια*. En quam praeclara splendidaque fuerunt sacrificia, ita ut vix intra angustos unius diei fines comprimi ea posse putet quispiam, cum praesertim exstet in artificum decreto v. 8 *θύε[ιν | καὶ σπένδ]ειν τῇ Δήμητρι καὶ τῇ Κόρηι ταῖς μυστηριώτισιν ἡμέραις*, etsi ne nimium tribuamus huic plurali cavendum esse ultro concedo.

Iam cum nihil de initiorum ipsorum (*τελευταί, μυστήρια*) aut tempore aut spatio certi indagari possit, ad plemochoas trans-eamus, quas „ἐν Ἐλευσίνι τῇ τελευταίᾳ τῶν μυστηρίων ἡμέρᾳ“ celebratas esse Athenaeus XI, 93 testatur, quocum prorsus facit Pollux X, 74 nisi quod pro *πλημοχόας* praebet singularem *πλημοχόην*. Quibus testibus fidem cur abrogemus, Hesychii profecto nota (Schmidt 125) nihil valet: *πλημοχόη· τῇ ὕστεραίᾳ τῶν μυστηρίων κοτυλίσκους πληροῦσιν, οὓς καλοῦσιν πλημοχόας*. Id tantum elicere possis, minus arte coniunctam fuisse illam libationem cum mysteriorum celebratione, ita ut utrum adiungenda sit potius an seiungenda dubium esset. Vox vero *μυστήρια* in illis testimoniis pertineat ad dies *κατ' ἐξοχήν μυστηριώτιδας* nuncupatas an pateat latius, i. e. statimne factae sint plemochoae post initia an ludis interiectis, dissentiebant inter se viri docti. Nihilo secius nunc hanc absolvere posse quaestionem mihi videor. An non caerimoniam illam religiosam non fixo singulis annis factum esse die ac constituto sed quasi iactatum esse hinc illuc abhorrere a probabilitate recte ratiocinatum esse putas Mommsenum 230? Id autem reapse eventurum fuisse, si post ludos demum incidissent plemochoae, quoniam de ludorum penteteride et trieteride nunc quidem constat, in propatulo est. Quid nonne multo facilius intellegitur, qui fieri potuerit, ut artifices Dionysiacy duos adderent ludorum dies, si artissime cohaerebant libationes et initia nec ludi illis interrumpabantur? Minoris quamquam est momenti, tamen dicere non abs re est, titulum eundem rituum ordinem exhibere hunc v. 8 *θύε[ιν | καὶ σπένδ]ειν*. Iisdem adminiculis facile C. Böttcheri opinio per se admodum infirma refutari videtur, qui cum in ara Eleusinii Atheniensis plemochoam invenisse sibi videretur, diem

festum, qui ab illis nomen duxit vasibus, Athenis esse agitatam statuere non dubitavit (Phil. XXIV, 1866, p. 234 sq.).

De ludis Eleusiniis cum singulari dissernerim capite cumque inscriptiones quae ad senatum spectent sacrum mysteriis peractis in Eleusinio habitum accuratius iam tractaverim, nihil iam restat quod addam. Apparet igitur de mysteriorum parte altera admodum pauca constare, id tantum esse perspicuum, ludos maiore modo, modo minore ambitu esse actos ita, ut in nonnullis certe annis tota ante diem ἔκτῃ μετ' εἰκάδας finiretur celebratio, in aliis dilaretur usque ad τετράδα μετ' εἰκάδας. Quod effecisse, satis puto: „non enim, ut verbis utar Godofredi Hermanni op. IV, 303, artis criticae est ex nihilo aliquid producere, sed videre possitne aliquid an non erui, et, si aliquid, quid illud esse sana et sobria ratio probabili argumentatione evincat.“ Verum tamen fore ut aliquando novum lumen toti afferratur quaestioni spem dat archaeologorum illud: „dies diem docet.“

Pars altera.

I. De mysteriorum Eleusiniorum administratione publica.

Quomodo antiquissimis temporibus priusquam Eleusiniorum urbs adiungeretur Atheniensium civitati, et cultus et templa mysteriorum administrata sint atque penes quos summa fuerit moderatio, cum nihil certi memoriae sit proditum, id tantum coniectura assequi licet, sacerdotes olim ex Eumolpidarum gente oriundos regum munere functos esse ac cum totius urbis tum sacrorum instituta iis curae fuisse ac pendisse ex eorum voluntate et auctoritate. Quae opinio firmatur non solum fabulis de bello Eumolpi Erechtheique propagatis sed etiam eo, quod bello illo peracto, cum in deditionem venirent Eleusinii, „die ehemaligen Priesterkönige, ut R. Schoellii Herm. VI, 1872, 17 insistam vestigiis, Staatspriester wurden: allein die Erbllichkeit der Würden in den eleusinischen Geschlechtern, die königliche Tracht mit dem Stirnband, welche sie beibehielten, vornehmlich das Recht der *ἐξήγησις*, der Weisung des sacralen Rechts nach ungeschriebenen Satzungen und die damit verbundene richterliche Gewalt der Eumolpiden in Religionssachen sind ihnen als unschädliche Erbstücke von der einstigen königlichen Macht geblieben: und ähnliche Bewandniss mag es (denn) auch mit der erblichen Speisung an der Staatstafel gehabt haben.“

Tum enim quin tota administrationis ratio immutata sit, nemo dubitat, at quomodo singula se habuerint instituta, tantis tenebris erroris et inscientiae circumfusus erat, ut novissimis demum temporibus vel maxime H. Saupprii ind. lect. Göttg. 1880, 8 sq. et W. Dittenbergeri Herm. XX, 1885 p. 9 opera clara afferretur lux. Etenim invaluerat sententia etiam post subactam Eleusinem cives *αὐρονόμους* suis usos esse legibus, sacer-

dotes gubernacula tenuisse reipublicae hereditate accepta, ita ut efficeretur: „ein staatlicher Organismus im ändern, ein geistlicher im weltlichen, der versteinert stehen bleibt“ (E. Curtius, *Athen und Eleusis*, Berl. 1884, p. 7 sqq.). Quid, quod P. Foucart, *Bull. de corr. hell.* VII, 1883, et nonnullos mysteriorum magistratus velut *ιεροποιούς Ἐλευσινόθεν* et *ἐπιστάτας Ἐλευσινόθεν* ex Eleusiniorum numero captos esse statuit pp. 387 et 393 (confer etiam U. Koehler, *C. I. A. II*, 2 p. 522 et G. Busolt, *griech. Gesch.* 1885 p. 436) et Eleusinium urbanum „appartenait aux gentes d'Éleusis“ proferre non dubitavit. Quae omnia, quamvis etiam nunc grassentur socordia propagata atque incogitantia, tantum abest ut testimoniis nitantur firmis, ut quovis pignore sponderi possit ne assis quidem esse aestimanda, „nullae enim pagi Eleusiniorum partes sunt in mysteriis Cereris et Proserpinae, quae publica sacra sunt civitatis Atheniensium“ (Dittbg. 13 not. 4), i. e. *ἱερὰ δημοτελή*.¹⁾ Summa igitur omnium rerum, quae spectabant ad mysteria, moderatio primum erat penes reges Atheniensium; id quod confirmatur (cf. O. Müller, *kleine Schr.* II p. 57) iia, quae Strabo XIV, 1, 3 de Nelidarum Ephesiorum gente tradit: *καὶ ἔτι νῦν οἱ ἐκ τοῦ γένους ὀνομάζονται βασιλεῖς, ἔχοντες τινὰς τιμὰς, προεδρίαν τε ἐν ἀγῶσι . . καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος*.²⁾

Sublata autem regum potestate ad senatum populumque translata est, qui ad infimam usque aetatem hoc tenuerunt officium. An non probatur id vel optime cum aliarum feriarum analogia (Schoemann, *de com. Ath.* p. 302 sqq.) tum gravi illo ac pretioso populiscito *C. I. A. I*, 1, quo sanciantur constitutiones, de sacerdotibus, de pecuniis sacris, de ritibus quibusdam sollemnibus, de iure sacro“, de indutiis ad mysteria pertinentes? Quae quamvis propter tituli condicionem nimis miseram accuratius cognosci nequeant, tamen aliunde facile intellegitur, subiectos esse sacerdotes Eumolpidarumque gentem populi legibus in mysteriis celebrandis (Dittbg. 13, 24: *κελευέτο δὲ καὶ ὁ ἱεροφάντης καὶ [δὲ] δαιδῶχος μυστερίοις ἀπάρχεσθαι πτλ.*; Aeschin. III, 18: *ὑπευθύνους εἶναι κελεύει ὁ νόμος . . . Εὐμόλπιδας*

¹⁾ cf. I. Blass, *die Grenzboten* XXXVI, 1877, IV p. 361 sq.; Wilamowitz-Möllend., *Homer. Untersuch.* 1884 p. 213.

²⁾ cf. Mannhardt, *mythol. Forsch.* p. 210.

καὶ Κήρυκας; C. I. A. III, 5 (Dittbg. 387), 2: [ἐπειδὴ οἱ περὶ τῶν μυ]στηρί[ων νόμοι προσ]τάτ[ουσι τῷ γένει τῶν Εὐ-μο]λπίδων κτλ.); ut de aliis quoque festis deorum celebrandis populus statnere solebat in comitiis (Schoemann l. c. p. 302), ita cum ludorum Eleusiniarum (Rat. El. β 48 εἰς τὴν ἱπποδρομίαν τὴν προστεθείσαν κατὰ ψήφισμα) tum sacrorum magnificentiam pependisse ex senatus populique arbitrio (C. I. A. I, 5; Dittbg. 13, 36 decretum de primitiis θύεν δὲ ἀπὸ μὲν τῷ πελάγῳ, καθότι ἂν Εὐμόλπιδαι ἐ[σε]γέ[σο]νται, τριττοίαν δὲ βόσρχον χρυσόκερον τοῖν θεοῖν ἑκα[τέρω]ι [ἀ]πὸ τῶν κριθῶν καὶ τῶν πυρῶν καὶ τοῖ Τριπολέμοι κτλ.; Rat. El. β 38 κατὰ ψήφισμα δήμου [τ]ὸ [εἰς θ]υσ[ίας], 76 ἱεροποιόις ἐγ βουλῆς ὅσον ὁ δῆμος ἔταξεν κτλ.; γ 6 ἀρεστηρίαν θύσαι ἱερεῖον ἑκατέρωι τοῖν θεοῖν κατὰ ψήφισμα βουλῆς, ὁ Λυκούργος εἶπεν; cf. etiam, quod in dermaticis C. I. A. II, 741 (Dittbg. 374) recensentur 10 [ἐγ] Διονυσίων τῶν [ἐπὶ Α]θηναίων¹⁾ | π|αρά μυστηρίων [ἐπιμ]ελητῶν; 38 [ἐκ τῆς θυσ]ίας [τῇ Αἰμυτρί καὶ | τῇ Κόρη] τῇ Δαείρ[αι παρὰ | ἐπιμελητῶ]ν; 66, 74 ἐξ Ἐλευσινίων παρ' ἱεροποιῶν). Iam elucet, cur ab mysteriorum epimeletis de sacrificiis factis renunciatum sit ad senatum (C. I. A. II, 315 [Dittbg. 386], 7 περὶ ὧν ἀπαγγέλλ[ουσιν οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν μυστηρίων ὑπὲρ τῇ][ς θυσίας] ἦν ἔθυσαν ἐν τοῖς περὶ ἄλλων μυστηρί[[οις; cf. C. I. A. II, 376).

Deinde non solum magnam redditus partem aut populi decretis constitutam esse (cf. populiscitum de primitiis) aut dispensatam ab apodectis, qui „receptores omnium publicarum pecuniarum praesunt uni ac summo aerario (der Hauptkasse)“ (I. Christ, de publicis populi Atheniensium rationibus. Gryph. 1879 p. 17) scimus (Rat. El. α 39 [καὶ τὸ μερισθὲν παρ' ἀποδεκτῶν ἐπιστάταις: ΓΗΗΗΗ[Γ] cf. 57), sed etiam aerarii deorum sacri dispensatio quomodo fieret (decr. de prim. v. 12 ἀπὸ τῷ ἀργυρίου τοῖν θεοῖν κτλ.), quae restabant quanto venirent publice decretum videmus (β 70, 74 παραθέντων ἐξ ὀραχμῶν τοῦ μεδόνου ἐκάστον, ὡς ὁ δῆμος ἔταξεν), et quomodo consumerentur pecuniae sic paratae (l. c.). Templum autem Eleu-

¹⁾ Has ferias vinculo qualicunque coniuncta fuisse mysteriis nunc luculentissime evincitur Rat. El. II, 46.

sinium urbanumque atque eius fundos iure meritoque subiecta fuisse colligere possumus senatus populique constitutionibus et curae inde, quod magistratus publici sacros elocant agros (Rat. El. β 29, 32) et inde, quod senatus non solum ipse pilas statuasque ibi erigere decernit (Έφ. άρχ. περ. III, 2, 1884, 135, 27 ποιήσασθαι αὐτοῦ εἰκόνα χαλκῇν καὶ στήσαι ἐν Ἐλευσίνι ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, C. I. A. II, 315 [Dittbg. 386], 31 [στήσαι ἐν τῷ] Ἐλευσ[ινίῳ] scil. στήλην λιθίνην), sed etiam aliis velut ephebis id facere permittit (C. I. A. II, 481, 36 παρακαλοῦσι τὴν βουλὴν ἐπιχωρῆσαι [ἐαυτοῖς] ποιήσασθαι γραπτῆς εἰκόνης | [ἐν] ὅπλοι ἀνάθεσιν ἐν [τῷ] ἐν Ἐλευσίνι ἱερῷ), atque ex decreto attico nuperrime reperto Έφ. άρχ. περ. III, 2, 1884, 165, quod intra Pompei Hadrianique tempora factum videtur quoque agitur περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἱερῶν καὶ τεμενῶν, et exstant v. 20 haec τὰ δὲ ὄρη τὰ δημόσια καὶ τὰς δημοτελεῖς | Δήμη|τρος καὶ| Κόρη[s] et paulo infra ἐπισκενῆ[ν] τοῦ [Ἐ]λευσίνι ἱεροῦ.

Iam de ratione noxae quam quis festis diebus nocuisset, resarciendae atque puniendae praeceptum esse ab populo Atheniensium quivis cognoscit et ex titulo I, 1 et ex loco illo Andocideo I, 116, quo haec inveniuntur: ἔπειτα δὲ νόμον πάτριον λέγεις, ἣ δὲ στήλη παρ' ἣ ἔστηκας χιλίας δραχμὰς κελεύει ὀφείλειν, ἐάν τις ἱκετηρίαν θῇ ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ. Atque in iudiciis si qui in rebus sacris deliquisse viderentur, etiamsi Eumolpidarum praecipua quaedam erant iura (cf. Dem. 22, 27 cum Meier-Schoem.-Lips., att. Pr. p. 131), tamen plerumque ab populo et apud iudices atticos actum esse remotis iis, qui non initiati erant (cf. Andoc. de myst. I, 12 ἔδοξε τοῖς πρυτάνεσι τοὺς μὲν ἀμνήτους μεταστήσασθαι, 28, 31; Poll. VIII, 123, 114, att. Proc. p. 158), dicere vix operae pretium puto, cum satis sint clarae orationes Andocidis de mysteriis Lysiaeque in Andocidem habitae. Quodsi plura desideras testimonia, conferas quaeso etiam Bekk. an. 288, 18: προβολή — τὸ παράγειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν βουλόμενον καὶ ἀποφαίνειν ὡς ἠδίκησεν — τοὺς περὶ τὰ μυστήρια — ἀδικοῦντας; Lys. VI, 34; Isocr. XVI, 6. Huc spectat etiam iudicium, quod die post sacra sollemnia proximo Athenis in Eleusinio a senatu quingentorum exerceri Solonis cautum erat legibus quodque priore quaestiunculae parte tractavimus.

Gravissimum autem documentum summam omnium quae ad sacra pertinerent Eleusinia administrationem factam esse ad populi voluntatem, id mihi quidem videtur esse quod omnes magistratus, quorum curae aut in universum cultus Eleusinius mandatus erat aut singulae administrandae provinciae, a populo sunt creati eique rationes reddere obstricti. Tota autem mysteriorum administratio in tres dividi potest partes, quarum prior continet cultum celebrationemque curanda, altera ius sacrum exercendum, tertia templi redditus sumptusque custodiendos, cui universae una cum epimeletis mysteriorum ita praefectus erat archon rex, ut iurisdictio peculiare eius esset officium, hieropoeorum sacra facienda, pecuniae sacrae accipiendae et expendendae epistatarum et quaestorum. Quos magistratus singulos deinceps persequi eo magis puto e re, quod tota illa quaestio „adhuc intacta remansit“ (Koehler ad C. I. A. II, 834 b), quamvis nonnulla sane leviter perstringerent praeter alios et A. Mommsen 240—243 et Ch. Tsuntas, rationum Eleusiniarum editor graecus, l. l. p. 255 sqq.; et P. Foucart in Bull. de corr. hell. VIII, 1884, p. 194 sqq. — Ac quam severissimo iudicio usus id tantum allaturus sum, quod extra dubitationem positum videtur neglectis vanis illis coniecturis, quae etiam in hac quaestionis parte offecerunt nonnunquam rerum perspicuitati. (cf. Mommsen p. 246; U. Köhler C. I. A. II, 2 p. 522).

a. Ὁ βασιλεύς.

Archontem regem sive regem sacrorum Eleusinia curasse constat et ex scriptorum testimoniis et ex titulorum. Servantur Aristotelis verba etiamnunc apud Harpocrationem: ἐπιμελητὴς τῶν μυστηρίων παρ' Ἀθηναίοις ὁ λεγόμενος βασιλεύς. Δημοσθένης κατὰ Μειδίον (§ 171 p. 570), Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ φησὶν οὕτως: ὁ βασιλεὺς πρῶτον μὲν τῶν μυστηρίων ἐπιμελεῖται; cf. Poll. VIII, 90, unde fluxit schol. Plat. Eutyph. II A; Bekk. an. 219, 19; Hesych. βασιλεύς: ἄρχων τις Ἀθήνησιν μυστηρίων προνοῶν; Suid., Et. M. s. v. ἐπιμελητῆς. Eodem modo C. I. A. II, 597 (Dittbg. 385), 6: τ[ῶ]ν περὶ τὰ μυστήρια eum curam gessisse in universum dicitur, quae cura pertinebat non solum ad vota nuncupanda sacraque facienda p̄o populi salute κατὰ τὰ πάτρια τὰ μὲν ἐν τῇ ἐν-

τάδε Ἐλευσινίῳ, τὰ δὲ ἐν τῷ Ἐλευσίνι ἱερῷ (Lys. VI, 4), sed etiam ad ius sacrum custodiendum, l. c. ὅπως ἂν μηδεὶς ἀδικῇ μηδὲ ἀσεβῇ περὶ τὰ ἱερά. Quod ut prohibeatur officium eius erat edicere, ut abstinerent mysteriis scelere obstricti (Poll. VIII, 90: προαγορεύει δὲ τοῖς ἐν αἰτία ἀπέχεσθαι μυστηρίων; Schoemann, gr. Alt. II p. 344; Mommsen p. 247; Sauppe, Att. et El. p. 9)¹⁾; eo nimirum die, quo mysteriorum sollemnia ex curia, cui nomen erat στοὰ ποικίλη una cum hierophanta et daducho indiceret (schol. Arist. ran. 369), id est, si quid video, primo feriarum die. Quod si qui neglexissent, nomen eorum statim deferri licuisse ad regem apparet ex Andocidis exemplo (de myst. 121). Tum peractis mysteriis Andocides de myst. 111 προσήκει ὁ βασιλεὺς, inquit, περὶ τῶν γεγενημένων Ἐλευσίνι κατὰ τὴν τελετὴν, ὥσπερ ἔθος ἐστίν. Atque etiam iis causis, quae spectabant ad mysteriorum celebrationem quarumque diiudicatio permissa erat Eumolpidarum genti, praefuisse regem sacrorum rectissime concluditur ex rerum natura et ex Demosthenis scholio (XXII, 27 Or. att. ed. Tur. p. 107): ὁ γὰρ βασιλεὺς ἐπεμελεῖτο τῶν ἱερῶν πραγμάτων καὶ εἰσήγε τὰς τῆς ἀσεβείας γραφὰς πρὸς τοὺς Εὐμόλπιδας (att. Proc. 132; Lenormant rech. 137). Iam latius patuisse regis munus in mysteriis custodiendis perincide intellegitur ex rationibus Eleusiniis, quae exhibent β 29 [ἀπὸ μισθωμάτων τῶν τεμενῶν] || ἃ ἐμισθωσεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ πάρεδροι καὶ οἱ ἐ[πισ]τάται οἱ Ἐ[λε]υσινόθεν καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν] | μυστηρίων similiterque v. 32. Fundos igitur sacros elocabat una cum aliis mysteriorum magistratibus. Quae omnia officia constanter tenuisse regem etiamsi nulla exstant argumenta certa, tamen, cum nihil repugnet, veri est simillimum.

Paulo aliter res se habet, si ludorum spectamus moderationem, quae quin item fuerit penes regem prioribus temporibus, in dubitationem vocari vix potest, nisi forte ex rationibus Eleusiniis, quibus partem hordei ex sacris Rhariae fundis exarati sacerdotibus traditam esse Eleusiniis docemur ad ludos (β 44 κε-

¹⁾ Qui cur „ex curia sua“ id fecisse regem dixerit causam assequi nequeo; ceterum Suetonius (Nero 34) paulo aliter narrat: Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii et scelerati voce praeconis summoventur et.

φάλαιον ἱερεῦσιν καὶ ἱερεῖ[αι]ς [ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας μέδι]μνοι
HHΔΔΔΔMMMM; 48 σύμπαν κε[φά(λαιον) ἱερεῦσι καὶ] | ἱε-
ρεῖαις εἰς τὴν τριετηρίδα τῶν Ἐλευσινίων καὶ εἰς τὴν πεντε-
τηρίδα [μ]έδιμ[νοι] HHHH . . . .) ab ipsis sacerdotibus edita
 esse certamina statuere quis audeat. Quam opinionem abhorrrere
 a vero demonstrat et ludorum natura et quod postea comparent
 nonnunquam proprii peculiaresque Eleusiniarum agonothetae in
 titulis aetatis romanae, id quod, si sacerdotibus certaminum cura
 translata esset, cur factum esse statueremus, nihil posset excogi-
 tari. Etenim prioribus temporibus quamquam decem athlothe-
 tarum exstabat munus, tamen singulorum ludorum agonothesiae
 iis fere tradebantur magistratibus, quorum munera pertinebant
 quodammodo ad festa illa, quibuscum coniuncti erant ludi, poste-
 riore demum aetate factum est, ut peculiares quidam institueren-
 tur magistratus, qui certamina adornarent et praemia distribue-
 rent victoribus, festorum maximorum et splendidissimorum, inter
 quae fuisse Eleusinia in propatulo est (cf. Dittenberger, de eph.
 att. 47 sq.; Herm. XII, 1877 p. 18). Ac recensentur re vera
 Eleusiniarum agonothetae, velut praebet C. I. A. III, 663, 8 *Φλ.*
Δωρό[θεον στρατηγήσαντα] | καὶ ἀγωνοθετήσαν[τα τῶν μεγά-
λων Ἐλευσινίων; eandemque formulam iure meritoque resti-
 tuisse mihi videor in titulo C. I. A. III, 682 admodum mutilato
[τὸν δεῖνα . . . . . ἀγωνοθετήσ]αντα τῶν μεγάλων [Ἐλευ-
σινίων καὶ τῶν μεγά]λων Παναθηναίων κτλ., nam modo
 Dittenbergeri supplementa versus 5 recte se habeant, idem fere
 versus ambitus efficitur. Huc spectat etiam C. I. A. III, 1168, 5;
 nuper in lucem prodiit Eleusine inscriptio, qua mentio fit *Κλ.*
Δημοστράτου Ἀθηναίου, ἄρξαντος ἐν τῇ [πατρίδι] | τὴν ἐπ-
ώνυμον ἀρχὴν, στρατηγήσαντος ἐπ[ὶ τὰ ὅπλα], | γυμνασιαρ-
χήσαντος, κηρυκεύσαντος τῆς [ἐξ Ἀρείου] | πάγου βουλῆς,
ἀγωνοθετήσαντος Παν[αθηναίων] | καὶ Ἐλευσινίων, ἐξηγητοῦ
μυστηρί[ων, ἱερέως] | Ἐρεχθέως Ποσειδῶν[ος] (Bull. de corr.
 hell. VI, 1882, p. 436). In extenso hanc tituli partem exprimen-
 dam curavi, ne amplius dubitari possit, quin non cum certo quo-
 dam alio munere coniuncta fuerit haec agonothesia, sed propriis
 commissa sit magistratibus ad populi arbitrium, quod idem va-
 luisse de Dionysijs A. Mommsen p. 397 perspexit. Iam sponte
 patet, Dittenbergeri sententiam „curam mysteriorum, quae prio-

ribus temporibus penes archontem regem fuit, Romanorum aetate ad *στρατηγὸν ἐπὶ τὰ ὄπλα* translata esse“, ut est sagacissime excogitata, ita iam non posse stare, quippe quae nitatur tantummodo illa honorum coniunctione, quae invenitur in inscriptione supra laudata 663, quaeque quin fortuita sit, nunc non est quod dubitemus, et C. I. A. III, 649, 4 *τὸν ἐπὶ τοὺς ὀπλείτας | στρατηγὸν Καλλικρατίδην | Συνδρόμον Τριχορύσιον | προνοθέντα το[ῦ περὶ] τῇ | πανήγυριν κόσ[μου]*, ut verissime supplavit idem vir doctissimus. „*Πανήγυρις* cum titulus Eleusine inventus sit, de Eleusiniis accipiendum esse“ concedo, neque vero plus inde colligam, quamquam commemorari *[τὸν χειροτονημένον] στρατηγὸν ἐπὶ τοὺς [ὀπλείτας]* in titulo C. I. A. II, 484, 11 non ignoro, „quo sermonem fuisse de rebus, quae aliquo modo ad sacra Eleusinia pertineant“, constare videtur. Illis autem temporibus, quibus immutatam esse Eleusiniarum nuncupationem in *Ἀντινόεια ἐν Ἐλευσίνι* statuimus, tot inveniuntur agonotheatarum nomina in titulis ephebicis, vix ut singula afferre operae videatur pretium.

Constat autem duos sibi quemque trium priorum archontum sumpsisse assessores, qui examinabantur a senatu quingentorum et rationem reddere obstricti erant (cf. Hermann, gr. Staatsalt. 138, 15; att. Proc. 70; de archonte rege Poll. VIII, 92; (Dem.) in Neaer. 72 pp. 1369, 81. 1372). Assessores autem illi, qui regem adiuvabant, non expertes erant mysteriorum curandorum, immo una cum rege, epistatis, epimeletis praeerant cum templi fundis locandis (Rat. El. β 30, 32) tum feriis celebrandis, velut uni eorum decreto gentis Cerycum Alexandri Magni aetati vindicando honores quidam impertiuntur (C. I. A. II, 597 [Dittbg. 385], 3) *ἐπειδὴ . . . καλῶς καὶ φιλοτίμως μετὰ τοῦ β[ῆ] [ασ]υλῆως καὶ τοῦ γένους τοῦ Κηρύκ[ω]ν [ἐ]π[ε]μελήθη τ[ῶ]ν περὶ τὰ μυστήρια κτλ.* Iam luce clarius inde apparet, ne umbram quidem habere veritatis, quod A. Mommsen illum assessorem referendum esse in epimeletarum numerum *ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων* creatorum, quamvis dubitanter statuit. Neque vero quae assessorum illorum fuerint officia, singulatim exponi licet ac ne constituisse quidem puto, utpote quae non legibus praescripta essent, sed in usu regisque arbitrio posita, cui etiam abrogare magistratum assessori permissum esse probatur (Dem.) in Neaer. 83, 1373.

b. Οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν μυστηρίων.

Ut archonti eponymo in administrandis Dionysiis magnis Thargeliisque curatores adiunctos esse patet (cf. Poll. VIII, 89; Schneider, att. Theaterwesen p. 108; A. Mommsen 397. 424), sic etiam institutum erat collegium curatorum mysteriorum (cf. Hermann, Staatsalt. 150, 1; Gilbert, gr. St. I, 242), quod regis sublevabat munus non solum in administrandis mysteriis, unde nomen duxerunt *ἐπιμεληταὶ τῶν μυστηρίων*, sed etiam in ceteris sacris minoris momenti, quae ad eius pertinebant provinciam (cf. Dittbg. 374, not. 6). De quibus Aristotelem egisse in Atheniensium republica Harpocratio auctor est s. v. *ἐπιμελητῆς τῶν μυστηρίων*· ὁ βασιλεὺς . . τῶν μυστηρίων ἐπιμελεῖται μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν, οὓς ὁ δῆμος χειροτόνει, β' μὲν ἐξ Ἀθηναίων πάντων, ἕνα δ' ἐξ Εὐμολπιδῶν, ἕνα δ' ἐκ Κηρύκων, unde manasse apparet, quod exhibet Suidas et Et. M. p. 362, 9 eadem sub voce. Cuius verbis curasse eos mysteria una cum archonte sacrorum (cf. etiam Poll. VIII, 107) demonstratur, quatuor a populo electos (cf. Dem. XXI, 171 p. 570; Bekk. an. 279, 20¹), duos ex Atheniensibus universis, duos ex gentibus Eleusiniis, alterum Eumolpidarum, alterum Cerycum. — Quod testimonium ut summa est auctoritate ad curatorum numerum, qui priore fuerit aetate definiendum, ita neutiquam in temporum decursu sibi constituisse, in propatulo est; etenim duos tantum creatos esse mysteriorum epimeletas postea Dittenberger statuit Herm. XX, 1885, 30, titulo nisus C. I. A. II, 315 (Dittbg. 386), quo non nisi duorum fit mentio, et sic ratiocinatus: „Die Auskunft, die ich früher (Syll. 386, not. 4) mit anderen (Koehler C. I. A. II, 315) angenommen habe, es seien das nur die zwei aus allen Athenern erwählten, erscheint mir jetzt bedenklich. Denn von dem athenischen Volke waren sie doch alle vier erwählt, sie bildeten ein Collegium, und da ihnen Amtshandlungen gleichartig und gemeinsam waren, so sieht man nicht ein, warum das Belohnungsdekret die beiden aus den Geschlechtern erwählten

¹) *μυστηρίων ἐπιμελητῆς*· ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἑορτῆς τῶν μυστηρίων χειροτονητὸς λαχών. Etiam Διονυσίων ἐπιμεληταὶ χειροτονητοὶ erant; cf. Mommsen l. c.

ausgeschlossen haben sollte; ich glaube daher jetzt vielmehr, dass in den Wirren und Nöthen der Diadochenzeit (die Inschrift stammt aus ol. 124/3 [282/1 v. Chr.]), wo nachweisbar auch sonst der Behördenorganismus reducirt worden ist (S. I. G. 337, 17 mit Anm. 6), die Zahl auf zwei reducirt wurde, sei es nun, dass die aus dem Gesamtvolk oder die aus den beiden Priestergeschlechtern gewählten in Wegfall kamen.*

Decreti autem illius verba, quae quidem spectant ad curatorum munera, haec sunt: v. 7 *περὶ ὧν ἀπαγγέλλουσιν οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν μυστηρίων, ὑπὲρ τῇ[ς] θυσίας, ἣν ἔθυσαν ἐν τοῖς προῖς Ἄγραν μυστηροῖς ἀγαθὴ τύχαι δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ . . .* v. 13 *γ[νωμῆ]ν δὲ ξυμβάλλεσθαι τῆς βουλῆς εἰς τὸν δῆ[μον], ὅτι δοκεῖ τεῖ βουλεῖ, τὰ μὲν ἀγαθὰ δέχεσθ[αι] τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, ἃ φασὶν γεγονέναι[ε] ἐν τοῖς ἱεροῖς, οἷς ἔθυσον ἐφ' ὕψιαι καὶ σωτ[ηρι]αὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν ἄλλων, | [ὅς]οι εἰδὼν εὖνους καὶ φίλοι τοῦ δήμου· ἐπει[δὴ] οἱ ἐπιμεληταὶ [τῶν] μυστηρίων πρότερόν | [τε] ἐν τεῖ θυσ[ί]αι τῶν μεγάλων μυστηρίων ἐπεμ[ελη]θ[η]σαν τῆς θυσίας, καὶ νῦν τεθίκασιν τὰ σω[τήρι]α [τα]ῖς [θ]εαῖ[ς] ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμ[ου] ἐκ τῶν ἰδ[ί]ων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμεμέληνται | [καλῶ]ς καὶ φιλοτιμῶς, ἐπ[αινε]σ[α]ι τοὺς ἐπιμε[λη]τὰς τῶν μυστηρίων . . . . . μων Γλαύκων[ος] Κρωπιδὴν, Δημόκ[ρα]την Ἐπικράτου ἐκ Κερ[αμ]έων κτλ. Quod institutum ut duo tantum caperentur curatores, quamdiu valuerit, quamquam diiudicari prorsus nequit, tamen nondum pristinam restitutam esse rationem saeculo tertio exeunte, nos edocet aliud decretum item ad duorum epimeletarum honorem latum, C. I. A. II, 376: [Ἐπειδὴ οἱ τῶν μυστηρίων ἐπιμεληταὶ οἱ [ἐπὶ τοῦ δεινὸς ἀρχοντος] θύσαντες τεῖ τε Δήμητρι καὶ τεῖ Κόρει [καὶ] τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οἷς καθήκον ἦν ὑπὲρ τῆς βουλῆς [καὶ τοῦ δήμου] καὶ παίδων καὶ γυναικῶν ἀπαγγέλλουσι γεγονέναι τὰ [ἐρεὰ καλὰ καὶ σωτήρια], παρεσκεύασ[αν] δὲ . . . ἐκ τῶν ἰδ[ί]ων; tunc eadem fere sequitur formula, quam decretum praebet alterum, nisi quod plenior sacri est significatio: ἐφ' ὕψιαι καὶ σωτ[ηρι]αὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου [καὶ παίδων] καὶ γυναικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἅ[παντων] ὅςοι εἰδὼν εὖνους τῶν δ[η]μῶν [τῶν] Ἀθηναίων, curatorum nominum vestigia*

exstant haec v. 29 sq. . . δ[ι]ον Πολυ[εύ]κτι[ου] . . . , .]κ[. . .
κ]όμον Κολλυνέα.

Qui autem tum sublati sint magistratus ex toto populo creati an ex gentibus sacris, quamvis Dittenberger in medio reliquerit, cum nec titulorum ratio nec nomina certi quicquam efficiant, tamen mihi quidem ratio prior veri videtur similis et consilio mutationis illius respecto, quae nimirum facta est „propter inopiam civium ad talia negotia idoneorum“ et plebiscito de mensuris et ponderibus C. I. A. II, 476, cuius sub ultimi saeculi initium vel fortasse alterius finem curatores mysteriorum ex gentibus Eleusiniis exstitisse haud scio an concludi possit ex verbis 48 sqq.: τὸν δὲ ἐν Ἐλευσίνι | (scil. δημόσιον καθεσταμένον κολαζόντων) ὃ τ[ε] ἱεροφάν[της] [καὶ οἱ κα]θ[εσ]ταμένο[ι] ἄ[νδρ]ες καθ' ἑκαστον [τὸν ἐνιαυτὸν] ἐπὶ τὴν παν[ή]γυριν. Sic enim restituenda esse tituli verba et coniungenda, Koehlerum omnibus probasse puto ¹⁾, Boeckh sane C. I. G. I, 123 (Staatsh. ² II, 366) aliam viam ingressus est. Atque etiam verba quin revocanda sint ad curatores mysteriorum, dubium vix est, nam quominus de epistatis Ἐλευσινόθεν cogitemus, cum aliis prohibemur causis tum quod eorum munus utique non ad ferias agitandas (πανήγυριν) spectabat; illa autem explicatio, quam nuperrime protulit Häderli ²⁾, nescio an nulli satisfaciat, utpote quae nullo confirmetur argumento probabili. At curatores cum una cum hierophanta animadvertere iubentur in servos publicos mensurarum custodes Eleusine institutos, ex sacris gentibus oriundi mihi videntur eam ob causam, quod ex populo universo creatos vix putaverim adiungi vel potius subiungi potuisse aut passos esse hierophantae ita, ut unum efficerent collegium. Deinde hoc si statuimus, necessario sequitur, nondum secundi saeculi fine aut fortasse numquam quattuor curatorum restitutum

¹⁾ cf. Fränkelium ad Boeckhii Staatsh. ² II p. 330 n. 2.

²⁾ Jhrb. f. Ph., suppl. V, 1886 p. 75, die hellenischen Astynomen und Agoranomen: In C. I. A. II, 476, z. 40 ff. wird . . . Eleusis als 3. Aufbewahrungsort von staatlichen Muster-Massen und -Gewichten erwähnt, welche von einem eigenen Epimeletes verwaltet werden, dieser wird seinerseits beaufsichtigt vom Hierophanten und den alljährlich für die Panegyris ernannten Beamten, unter denen wohl auch ein Agoranomos anzunehmen ist. In römischer Zeit wird auch ein Agoranom von Eleusis erwähnt (Bull. de corr. hell. VI, 1882, p. 436).

esse magistratum. — Sed haec omnia incerta admodum esse quamquam non diffiteor neque graviter feram si quis ea contempserit, tamen afferre e re duxi, quamvis paucis me persuasurum arbitratus.

Iam venimus ad curatorum officia. Ac primum ex iis quae attulimus testimoniis, sacra eos fecisse apparet pro populi salute mysteriis et maioribus et minoribus¹⁾, quae augebant saepius suis sumptibus et quibus confectis ad senatum renunciabant, nec non Halois (C. I. A. II, 741 [Dittbg. 374], 38; cf. Rat. El. β 11; de feriis his cum mysteriorum cultu consociatis l. c. II, 8; α 47; C. I. A. III, 895; (Dem.) in Neaer. 116 p. 1385; Schol. Lucian p. 245 [lac.]). Deinde eorum quoque curae mandati erant sacri agri elocandi (Rat. El. β 30, 32). Accesserunt alia, quae non proprie pertinebant ad mysteria, velut Lenaeis, quae rege fiebant administrante publice eos sacrificasse evincit C. I. A. II, 741 (Dittbg. 374), 10, quae sollemnitatis, quam arte coniuncta fuerit cum mysteriorum religione P. Foucart, Bull. de corr. hell. VII, 1883, p. 398 probavit (cf. etiam Boeckh, Staatsh. II, 126) et ipse supra monui in transcurso.²⁾ Et posteris eis translata videmus temporibus, quae ab cultu omnino abhorrebant, populi iussu (C. I. A. II, 476). In universum autem adiuvabant regem eiusque exsequebantur mandata. Atque cum annuus esset eorum magistratus, rationes reddere certe obstricti erant (cf. Aeschin. III, 14 sq.) ita, ut tuo mirari possis iure, quod priusquam se abdicassent, curatores honoribus affectos esse publicis titulus C. I. A. II, 315 ultimo Anthesterionis die factus demonstrat, nisi decreti illius temporibus pristinam legum severitatem auctoritatemque in dies magis debilitatas esse etiam aliunde satis superque constaret, neque enim quin una cum rege, i. e. mense Hecatombaeone munus susceperint, dubitari licet.

¹⁾ Lenormant (rech. p. 67) addit Soteria, quae item ac mysteria minora mense Anthesterione celebrata esse finxit deceptus nimirum decreti prioris verbis, at formulam illam sollemnem $\epsilon\phi' \delta\gamma\mu\epsilon\lambda\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \sigma\omega\tau\eta\rho\iota\alpha\ \pi\tau\lambda$. spectare ad mysteria ipsa, cum alia docent tum cogit comparatus titulus C. I. A. 442; ceterum cf. Mommsen p. 249.

²⁾ Ultimo quadriennii illius, cuius dermatica inscriptio exhibet, anno ab strategis aes ex pellibus victimarum in Eleusiniis sacris caesarum coactum esse constat ex v. 81, cuius rei quae causa fuerit, laet adhuc.

Alius titulus, quo honorantur epimeletae mysteriorum, est C. I. A. II, 376 (cf. supra) atque etiam inscriptio quaedam ad Eleusinem inventa Bull. de corr. hell. II, 1878, p. 511 exhibuisse videtur [ἡ βουλὴ, ὁ δῆμος μυστηρίων ἐπιμε]λητὴν γενόμενον, ut recte supplevit P. Foucart, qui idem ex literarum forma initio saeculi tertii a. Chr. n. ascribendum esse censuit hunc titulum. Restat ut afferam C. I. A. I, 92 argumento incerto et plerumque neglectas inscriptiones quasdam prorsus geminas Έφ. ἀρχ. 3799 + 3800; 3801 (Lenormant, rech. 1. 2), quibus exstat Δημητρι καὶ Κόρει | Ξενοκλῆς Ξελνίδος Σφήττιος | ἀνέθηκεν ἐπιμελητῆς | μυστηρίων γενόμενος. Quos titulos cui tempori vindicem, ignoro, quoniam duos fuisse huius nominis constat viros (Dittbg. 417 not. 3; Reisch, de musicis Gr. certaminibus p. 83).

c. Οἱ ἱεροποιοί.

Venimus nunc ad eam quaestionem, qua in hac dissertationis parte nulla est intricatior, quamque etsi multi attigerunt viri docti (Ch. Tsuntas. Έφ. ἀρχ. περ. III, 1, 1883 p. 255; P. Foucart, Bull. de corr. hell. IV, 1880, 233 sqq.; VIII, 1884, p. 203 et 215 sqq.; Am. Hauvette-Besnault l. c. V, 1881, 371; nuperrime G. Doermer, de Graecorum sacrificulis, qui ἱεροποιοί dicuntur, diss. Argent, 1885, qui sane rationes Eleusinas adhibere nondum potuit), tamen ad finem esse perductam cave credas, dico de hieropoeis quaestionem. In titulis enim, qui pertinent aliquo modo ad res Eleusinas, recensentur ἱεροποιοί, ἰ. τοῖν θεοῖν, ἰ. Ἐλευσινίων, ἰ. Ἐλευσινόθεν, ἰ. κατ' ἐνιαυτόν, ἰ. ἐγ βουλῆς, denique ἱεροποιοί, quos κατὰ πρωτανείαν cum Dittenbergero dicere licebit; hos omnes inter se diversos fuisse omnesque uno eodemque tempore exstitisse, per se admodum difficile est ad credendum, multo autem difficilius secernere singula genera, munera singula. Quod cum multi facere studerent, neminem acuram tetigisse puto ac, quantum ego intellego, aliter utique fieri nequit, nisi distincta ea ratione, quae Periclis valuisse videtur aetate, et ea, quam Alexandri Magni temporibus ratam fuisse cognoscimus ex rationibus Eleusiniis.

Ad priorem autem aetatem referendae sunt inscriptiones hae (Doermer pp. 7. 22 sq.):

1) C. I. A. I, 1 (Dittbg. 384), v. 115 τ[ὸ] δὲ ἀρχαίων (scil. τὸ ἱερὸ ἀργυρίο) τοῖς ἱεροποιοῖσι τοῖν θεοῖν ἐμπόλει ταμιεύεσθ[αι] ex probabili Dittenbergeri coniectura.

2) C. I. A. I, 5 τοὺς ἱεροποιοὺς Ἐλευσινίων καὶ . . . , qui plebiscito cum aliis mysteriorum deis heroibusque sacrificia immolare iubentur, tnm v. 5 [Ἰάκ]χοι, θεοῖν τριττόαν βόαρχον (cf. C. I. A. I, 533; Dittbg. 13, not. 10).

2a) Similis argumenti fuisse C. I. A. I, 533b iure statuit Doermer p. 47, quamquam singula non iam cognosci possunt.

3) Dittbg. 13 decretum de primitiis, quo imperatur v. 9 τοῖς ἱεροποιοῖς τοῖς || Ἐλευσινόθεν sive ἱεροποιοῖς simpliciter nuncupatis v. 35, ut primitias et ab demarchis et ab urbibus sociis (v. 14) et a reliquis Graecorum civitatibus (v. 34) offerenda acciperent, oblatasque conderent et servarent in tribus fossis frumentariis ex pecunia sacra deorum extruendis (v. 10 sqq.) multa imposita admodum magna, hoc munere si minus diligenter fungerentur, v. 20 εὐθυνόσθων οἱ ἱεροποιοὶ χιλιασιν δραχμῆσι [ἐ]καστος. Nec dubium est quin v. 35 sqq. ad eorum spectet provinciam sacrificia ex primitiis oblata immolare, cum exhibeat titulus v. 36 θύεν δὲ ἀπὸ μὲν τῷ πελάγῳ καθότι ἂν Εὐμόλ-
πίδαι ἐ[σε]γέ[σο]νται, τριττόαν δὲ βόαρχον χρυσόκερον τοῖν θεοῖν ἐκα[τέρ]α | ἀπὸ τῶν κριθῶν καὶ τῶν πυρῶν καὶ τῷ Τριποτόλμοι καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ Θεᾷ καὶ τῷ Εὐβόλοι ἱερῶν ἐκάστοι τέλεον, καὶ || τῇ Ἀθηναίαι βῶν χρυσόκερον· τὰς δὲ ἄλλας κριθὰς καὶ πυρὸς ἀποδομένος τὸς ἱεροποιοὺς μετὰ τῆς βολῆς ἀναθήματα ἀνατιθέν[αι] τοῖν θεοῖν π[ο]ι[ε]σ[α]μένος ἅτ[τ] ἢ τῷ δέμοι τῷ Ἀθηνάων δοκ | ι.

Ac primum quidem quin nominibus illis quamvis diversis unum eundemque statuamus magistratum nuncupatum esse, nihil obstat¹⁾, immo multa hoc ut faciamus suadent, quorum maximum id est, quod munera (Doermer p. 30 sq.) eorum vel optime inter se respondent; neque enim sacris ea continebantur, sed etiam ad templi reditus sumptusque spectabant curandos (cf. 1, 115; 3, 9, 14, 34, 40), quamquam posteris demum temporibus ut in aliis quoque civitatibus (cf. Th. Homolle, Bull. VI, 1882, p. 57 sqq.; Doermer 51 sqq.) id iis mandatum esse officium, nuncupationis

¹⁾ Fränkel ad Boeckhii Staatsh.,² II, p. 62 n. 398.

significatio evincit. Iam quaeritur, num etiam tum alii admissi sint hieropoei ad mysteria publice celebranda; quam quidem quaestionem adhuc in medio relinquendam puto, quamvis solis sacrificulis *Ἐλευσινόθεν* tum Eleusiniorum sacrorum curam mandatam esse a populo mihi sane probabilius videatur. Nam ex universo populo eos captos esse, non ex Eleusiniorum numero, quod Foucart statuit Bull. IV, 1880, p. 233; VII, 1883, 387; et Doermer p. 23, recte Dittenberger (Syll. 334 not. 13) contendit, cum „nihil nisi locum ubi munere funguntur adverbium“ *Ἐλευσινόθεν* indicare demonstravit. Ab senatu autem eos creatos esse in annum haud scio an cogi possit inde quod sacrorum bonorum iis in templo Eleusinio administratio delata erat et quod tit. 3, 41 *μετὰ τῆς βολῆς* ut dona Cereri et Proserpinae dedicarent decernitur, cum praesertim postea gravissimam provinciae eorum partem translatam videamus ad *τοὺς ἱεροποιοὺς ἐγ βοουλῆς* (Rat. El. β 67; 71; 76).

Neque enim temporibus gliscentibus immutata permansit pristina ratio, sed abrogatus est sacrificulorum *Ἐλευσινόθεν* magistratus — nulla enim eorum postea fit mentio, quoscumque volvis libros, titulos inspicias — eorumque officia transierunt partim ad hieropoeos *ἐγ βοουλῆς* partim ad aerarii sacri magistratus (cf. Foucart, Bull. VII, 1884, p. 203). Quod quo factum sit tempore quamvis non constet, tamen coniectura admodum certa assequi possumus haud ita multum post ol. 86, 3 (435/4) id accidisse, quo tempore etiam ceterorum templorum sacrificuli sublati videntur, cum populi decreto instituerentur reliquorum deorum quaestores (Boeckh, Staatsh. I, 218 — ed. Fränkel p. 197; Kirchhoff, Abhandlg. d. königl. Ak. zu Berl. 1864, 8 sqq.; 1876, 21 sqq.; Fellner, attische Finanzverwaltung, Sitzungsber. d. Ak. zu Wien 1879, p. 392 sqq.). Singularis sane erat Eleusinii cultus condicio, nempe inter fana ab illis quaestoribus administrata numquam recensetur delubrum Eleusinium; sed tantum aberat, ut illa administrandorum templorum commutatione non tangeretur, ut contra ab illo inde tempore peculiaribus curaretur ab quaestoribus. — Iam quae tum inveniantur hieropoeorum genera, perscrutari licet.

Commemorantur in rationibus Eleusiniis *ἱεροποιοὶ κατ' ἐναυτόν* (β 8. 38) et *ἐγ βοουλῆς* (β 67. 71. 76. 82; γ 1, 6), ad

quos quin referendum sit etiam illud *ἱεροποιοί* simpliciter dictum (γ 7), dubium neutiquam est, nisi forte animo praeiudicatis opinionibus occupato rem tractes, quod fecisse P. Foucartum Bull. VIII, 1884, p. 215 patet. Tum sane ad prius sacrificulorum genus illud *ἱεροποιοίς* referre possis, at quomodo verba, quae praecedunt, καὶ τοῦτο explicanda sint, ne tum quidem exponere possis, quippe quae cum illa sententia conciliari omnino nequeant; ac profecto si non intellegendi essent, ii qui proxime praecedunt *ἱεροποιοί ἐγ βουλῆς*, accuratorem muneris definitionem desideraremus. Sed fortasse huiusmodi minutiis verborumque auctipii opus non est; etenim diversine fuerint omnino hi magistratus an non adhuc sub iudice lis est, pro priore pugnat sententia P. Foucart l. c. p. 206, 215, vir sane dignus cuius ratio habeatur, oppugnat Ch. Tsuntas l. c. p. 255 sq., cui equidem assentiri non dubito quemque recte statuuisse omnes concessuros esse spero, dummodo inter se comparent β 38: *ἱεροποιοίς κατ' ἐνιαυτὸν το[ι]ς ἐπ' Εὐθυκρίτου ἄρχοντος κατὰ ψήφισμα δῆμον [τ]ὸ [εἰς θ]υσ[ίας τὸ περιγε]νόμενον Κριτοβούλῳ Κολωνῆθεν, Νικομάχῳ Στειρ[ε]ῖ καὶ συνάρχουσιν*, et γ 6: *καὶ τοῦτο* (scil. τὸ περιόν) *ἱεροποιοίς κατεβάλομεν κατὰ ψήφισμα δῆμου, ὃ Λυκοῦργος εἶπεν, Νικομάχῳ Στειρ[ε]ῖ καὶ συνειρ[ο]ποιοίς*: nam ne hic diversa subesse putemus collegia, obstat idem hieropoeorum nomen utroque loco positum, posteriore autem intellegendos esse sacrificulos ἐγ βουλῆς tenorem monstrare supra dixi, ergo idem esse collegium diversis nuncupatum nominibus statuendum est. Accedit quod ne in officiis quidem eorum differentia inveniri potest, cum utrisque magistratibus tradita esse dicantur quae restabant. Quibus argumentis sat firmis fretus, causam ad eum probabilitatis gradum, ad quem tales quaestiones adducere possumus, adduxisse mihi videor; nam subnascuntur sane dubitationes quaedam, veluti quod nusquam recensentur alias *ἱεροποιοί ἐγ βουλῆς* et quod in priore tituli parte altera, altera in posteriore adhibita est significatio; at minoris eas puto momenti, quoniam utraque per se recte se habet. Ceterum si nimis insulae haec disserta videantur cuipiam, ad G. Gilberti eum delegam disputationem Phil. XXXIX, 1880, p. 136 sqq., qui quam facete lepideque similem probaverit significationem *γραμματεὺς τῆς βουλῆς* et γρ. κατὰ πρυτα-

velan usum, dici vix potest. Nec silentio prorsus praetermittere velim, in annorum antecedentium dermaticeis nihil exhibitum videri nisi ἐξ Ἐλευσινίων παρ' ἱεροποιῶν (C. I. A. II, 741 [Dittbg. 374], 66. 74), quod pertinet nimirum ad eundem magistratum quodque firmat, nisi fallor, nostram sententiam.

Ab his diversi sunt hieropoëis ei, qui ad mysteria celebranda destinabantur ex prytanibus eius tribus electi, cuius in tempus inciderent feriae (Tsuntas l. c. 256; Dittenberger ad syll. 334 not. 13), quod Hauvette-Besnault l. c. fugisse mirum. Elucet autem eos curasse Eleusinia sacra etiamtum ex titulo ol. 109, 4 (341/0 a. Chr.) ascribendo, quo a contribulibus prytanibus et a senatu populoque (Doermer p. 33) publicis afficiuntur honoribus decem Aegeidos, prytaniae tertiae, sacrificuli: Bull. de corr. hell. V, 1881, p. 361 (Dittbg. 334), 40 Θαρόλιας Ἐρχιεύς εἶπεν· ἐπαινέσαι τοὺς ἱεροποιοὺς τοὺς τὰ μυστήρια ἱεροποιήσαντας Ἐλευσιν[ι] | καὶ στεφανῶσαι αὐτῶν ἕκαστον θαλλοῦ στεφάνωι ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης τῆς εἰς τοὺς φυλέτας, sequuntur decem nomina et duae coronae, quarum in una inscriptum est ὁ δῆμος, in altera ἡ βουλὴ. Quibus de hieropoëis κατὰ πρυτανείαν cum certi nihil constet, nisi quod Doermer p. 27 „certa scilicet negotia, ait, his mandantur, quae ubi perfecerunt rationemque pecuniae publicae sacrificando consumptae reddiderunt, magistratu abeunt“, quid de altero hieropoëorum genere κατ' ἐνιαυτόν sive ἐγ βουλῆς statuendum videatur, enucleemus.

Agitur de hoc sacrificulorum collegio in lexicis, velut exhibet Photius s. v. ἱεροποιοί· κληρωτοὶ ἄρχοντες δέκα τὸν ἀριθμὸν, οἳ τὰ τε μαντεύματα ἱεροθυτοῦσι, καὶ τις καλλιερῆση, συγκαλλιεροῦσι τοῖς μαντεύμασι· καὶ θυσίας τὰς νομιζομένας ἐπιτελοῦσι, καὶ τὰς πεντετηρίδας ἅσας διοικοῦσι πλὴν Παναθηναίων (= lex. Seguer. in Bekk. an. p. 265, 22) cuius notae limpidum fontem feliciter servavit Et. M. 469, cum addit ταῦτα δὲ Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ; cuius adnotatio descripta videtur e Photii opere nondum contracto, nec est cur eam addubitemus. Pollucis verba VIII, 107 ἱεροποιοί· δέκα ὄντες οἵτοι ἔθνον θυσίας τὰς πεντετηρίδας τὴν εἰς Ἀἴαλον, τὴν ἐν Βραυρώνι, τὴν τῶν Ἡρακλείων, τὴν Ἐλευσίνι, certe revocanda sunt ad eandem qui in lexicis recensentur sacrificulos.

Unde respectis simul titulorum testimoniis *decem* fuisse singulos ex singulis tribubus sorte senatus captos in *unum* *ααααα* hieropoeos facili licet eruere negotio, confirmaturque vel optime plebiscito quodam proeuclideo: *Ἐφ. ἀρχ. περ. III, 1, 1883, p. 167 v. 15 διακλεροσάτο δὲ καὶ ἑ β[ολ]ῇ σφῶν αὐτῶν ἱεροποι[ο]ίς· δέκα ἄνδρες ἕνα | ἐκ τῆς φυλῆς ἑκάστος* nec refragatur titulus *Ἀθην. VI p. 482, 2* saeculi a. Chr. n. tertii: *[οἱ ἱεροποιοὶ] οἱ αἰρε[θ]έντες ὑπὸ τῆς βουλῆς*, quoniam hic sacrificuli intellegendi sunt extraordinarii. Probabile autem est una cum iis decemviros esse creatos, „ut si quis illorum in examine quod *δοκιμασίαν* Graeci vocant reiectus sive mortuus esset, eius in locum alter substitueretur“, ut colligi posse concedo Doermere p. 20 ex (Dem.) c. Theocr. 29 p. 1331. Neque est dubium quia eorum collegium ita fuerit compositum, unus ut principem tene- ret locum (cf. C. I. A. I, 118 [Dittbg. 44], 6) *ἱεροποιοὶς κατ' [ἐ]ν αὐτὸν Διῦλλοι Ἐρχιεὶ καὶ συνάρχουσιν*; Rat. El. β 38: *ἱεροποιοὶς κατ' ἐνιαυτὸν, το[ις] ἐπ' Εὐθυκρίτου ἀρχοντος Νικομάχῳ Στειρ[ι]εὶ καὶ συνάρχουσιν*; γ 3. *ἱεροποιοὶς ἐγ βουλῆς Δημοφίλῳ Ἀχαρνεὶ καὶ συνιεροποιοὶς, γ 7 Νικομάχῳ Στειρ[ι]εὶ καὶ | συνιερ[οπ]οιοὶς* (cf. G. Gilbert, gr. St. II, 213).

Quorum de muneris genere et natura in universum dis- serere cum abhorreat a proposito meo satisque dictum arbitrer ab Doermere p. 28 sqq., eas tantum breviter expositurus sum partes, quas in mysteriorum celebratione gessisse putandi sint. — Ac sacra eos fecisse Eleusiniis apparet ex dermaticis saepius laudatis vv. 66. 74, in quibus quod summa evanuit ex pellibus hostiarum venditis redacta, magnopere est dolendum. Quae sacra ipsis mysteriis ab hieropoeis facta non commemorantur in ratio- nibus Eleusiniis ea, nisi fallor, de causa, quod impensae eorum non ex templi aerario solvebantur, sed ex publico; at ex titulis illis translata esse ad sacrificulos *ἐγ βουλῆς* ea, quae olim erant *ἱεροποιῶν Ἐλευσινόθεν* officia edocemur; etenim primitiis ven- ditis admodum magnae iis dispensantur pecuniae populi iussu ad sacrificia emenda et immolanda, velut β 76: *ἱεροποιοὶς ἐγ βουλῆς ὅσον ὁ δῆμος ἔταξεν, τοῦ προβάτου καὶ τῆς αἰγὸς ἑκάστου ΑΔΔ | ἱερῶν τετταράκοντα τριῶν· κεφάλαιον ΧΗΗ- Γ' ΑΔΔΔ, τῶν βοῶν ἑκάστου ΗΗΗΗ, τριῶν βοῶν ΧΗΗ*; β 82 *εἰς τὰ ἐπιθύσιμα ΓΑΔΔΔ*; γ 1 (H) *Η[ΗΓΔ]ΔΓΗΗΗ*; nec non

ad donaria conficienda (εἰς ἀνάθημα γ 4) γ 3 ΗΗΗΓΛΛΔΗ Τ, γ 7 ΧΑΓΓΗΗ ΗΗΧ ex aerario sacro sumpta; iam si non omnia consumebantur in hoc negotio perficiendo, eos tradidisse successoribus quae restabant, nescio an elici possit ex β 38 [τὸ περιγε]νόμενον Κριτοβούλῳ Κολωνῆθεν, Νικομάχῳ Στειρ[ι]εὶ καὶ συνάρχουσιν ΗΗ[ΗΔ . . . . .], loco sane admodum obscuro. Accedit munus aliud, quo item olimungebantur sacrificuli Ἐλευσινόθεν, ut ex praestantissima frumenti parte placenta offerrent deis Eleusiniis. Cuius rei testimonia sunt: β 67 εἰς τὸν πέλανον ἱεροποιοῖς ἐγ βουλῆς ἑκαίδεκα μέδιμοι τρι[ῶ]ν χοινίκων ἀπολείποντες; 71 εἰς πέλανον τοῖν θεοῖν μέδιμος καὶ ἱεροποιοῖς ἐγ βουλῆς | Δ μέδιμοι καὶ ἐπιβολῇ πένθ' ἡμικτετα, quae verba aliter interpretatum esse ita, ut de mercede sacrificulis soluta acciperet, P. Foucartum l. c. p. 206 etsi non ignoro, concedere utique nequeo (cf. Doermer p. 30).

Restat ut de sacris quinquennialibus dicam sollempniter ab iis Eleusine celebrandis; quod paucis nunc licet absolvere, quoniam de ludorum Eleusiniarum penteteride praeter spem nuper certiores facti sumus. Quare quod Aristoteles summatim, singillatim Photius dicit, nunc extra dubitationem positum videtur, quin reapse spectet ad mysteriorum sacra, cum praesertim de Proërosiorum penteteride, de qua Mommsen p. 243 cogitavit assentientibus Stoientino de Iulii Pollucis in publ. Ath. ant. enarrand. auct., Vratisl. 1878 p. 36, et Doermero p. 41, nec vola exstet nec vestigium; nam quod ipsa quoque Eleusine agebantur, nihil profecto valet; nec puto nimistribuendum esse illi, „quod reliquis quae enumerantur sacris quinquennialibus auctoritas erat illorum auctoritate multo inferior“. Nam etsi annua erant mysteria, tamen etiam sacra maiore cum pompa et apparatu facta esse cum appareat quinto quoque anno (cf. supra), recte se habent illa testimonia iniuste aliquamdiu non assis facta. Quod si statuimus, hieropoeorum partes fuisse etiam in trieteride Eleusinia per se patet. — At quae potissimum illis egerint feriis, deficientibus titulis non liquet.

II. De aerario sacro.

Priusquam ad eos accedamus magistratus, qui pecuniis templi accipiendis expendendisque erant destinati, generatim

de aerario templi Eleusini sacro praefari haud abhorrere a re putaverim.

Cuius quatenus fuerit condicio prioribus temporibus, quibus sacrificiis *Ἐλευσινόθεν* ei praefecti erant, explorari posse despero propter tituli I, 1 (Dittbg. 384) statum prohi nimis corruptum, quo inde ab v. 111 agitur de pecuniis sacris administrandis eaeque divisae videntur in duas partes; quarum altera: [τὸ μὲν ἐκ | τ]ῆς [τιμῆς? (tunc primum institutae? cf. 109) γενόμεν[ον] deponi iubetur in Minervae templo ipsa in urbe posita ([ἐν περιβόλῳ | τῷ νότο | θ]εν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἀρχαίῳ ν[ε]ὸ ἐμ πόλει), altera: τ[ὸ] δὲ ἀρχαίων] administrari ab hieropoieis in sacro, ut videtur Eleusinio ([ἐμ] πόλει . . ἐν τῷ [ιε-ρῷ]). Quod in aerarium confluisse multarum illarum pecunias, quas peregrinarum urbium cives qui per sollemnitatis dies ins sacrum violassent, ex toto lateris illius tenore effici puto, idemque cadit in multam sacrificiis *Ἐλευσινόθεν* impositam (decr. de prim. 18, 35); nam eandem aerarii fuisse rationem etiam illis quibus decretam de primitiis latum est, temporibus, statui licet.

At postea plane immutatam eam esse luce est clarius; quae vero tum invaluerit aerarii dearum administratio, rationes Eleusinae uni sunt uberrimi fontes, unde cognitio nostra redundet. Ac primum *θησαυρός* ibi exstructus erat (l. c. II, 10. 13. 25. 65. 66. 73; β 18), ubi asservabantur pecuniae sacrae, cf. γ 4 [ἐ]κ τῶν *θησαυρῶν ἐξαιρέθη τῶν Ἐλευσίνι τοῖν θεοῖν*; hic quod additur aerarii definitio accuratior, num spectet fortasse ad alium dearum thesaurum, qui etiamtum exstitisse Athenis statuendus sit, diiudicare non ausim; at cum sequantur ἐκ τοῦ(ς) *τῆς πρεσβυτέρας φιλικπιοὶ δύο πτλ.*; v. 5 ἐκ τοῦ *τῆς νεωτέρας ὀβολοὶ δύο πτλ.*, praeter commune templi aerarium utriusque deae peculiarem fuisse thesaurum, quis instituet? Quorum quas quisque receperit pecunias frustra quaeras, nisi quod habenda esse peculiaria dearum aeraria „des trones“ (cf. Th. Homolle, *Comptes des hiéropes d' Apollon Délien*, Bull. de corr. hell. VI, 1882 p. 70) veri non videtur dissimile. Quae autem de templi rebus sumptibusque dici possunt in universum, sunt haec¹⁾:

¹⁾ De re universa cf. R. Kohts, de rebus templi Graec., Götting. 1889.

A. Pecuniae acceptae.

1) E fundis sacris elocatis, ex quibus admodum magnam redactam esse pecuniam ut ceterorum templorum ita Eleusinii utique constat. Huc revocanda certe sunt quae redibant e campo Rharico sacro (cf. α 42), quippe ex quo primum aratum esse frumentum traderetur, β 40 *Ῥαρίας Ὑπερείδης* (orator clarissimus, cf. (Plut.) X orat. 18; Foucart, Bull. VIII, 1884 p. 199; Fränkel ad Boeckhii Staatsh.³ II, 38* n. 229) *Γλανχίππου Κολλυ(τεύς)· παρὰ τούτου ἐλάβομεν μισθωσιν μεδίμνω[ν ΓΗΗΓΔΔΙΙΙ· ἐτῶν] | τετάρων· γίνονται μέδιμνοι ΧΧΗ ΗΗΗΓΔΔΓΓ*; fortasse etiam μισθώματα illa paulo supra recensita v. 29, 32, quorum locorum priore nescio an suppleri possit [ἀπὸ μισθωμάτων τῶν τεμενῶν]¹⁾, quoniam exhibet Harpocratio a. v. ἀπὸ μισθωμάτων· Δίδυμός φησιν ὁ γραμματικὸς ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν τεμενικῶν προσόδων· ἐκάστῳ γὰρ θεῷ πλέθρα γῆς ἀπένεμον, ἐξ ὧν μισθωμένων αἱ εἰς τὰς θυσίας ἐγένοντο δαπαναί, (Isocr. VII, 29; Boeckh, Staatsh. I, 296 = ed. Fränkel p. 267; Dittenberger ad syll. 380 not. 5; Kohts l. c. 19), unde μισθώματα simpliciter dictum significasse fere locationum agrorum redditus elucet, quos etiam mysteriis Eleusiniis impensos videmus sacrificiis (v. 28, 81), quosque ea ipsa de causa quaestores recipiunt οὐ μερισάντων τῶν ἀποδεκτῶν (29, 34); accedit β 37 ὃ κατέβαλεν Ἀλεξίμαχος Τεισαμενοῦ ἐκ Κολ(λ)ης, cf. Boeckh l. c. I, 459 = ed. Fränkel p. 412, nam quod Tsuntas significari quaestorem τῆς παρελθούσης τετραετίας statuit, minime constat.

2) Ex primitiis a phylis Atheniensibus sociisque oblatiis, β 50 sqq.

3) Ab apodectis, aerarii publici quaestoribus, dispensatae, τὸ μερισθὲν παρ' ἀποδεκτῶν II, 3 *ΓΧ'ΙΗΗΗ* (εἰς τὰ ἔργα); α 39 *ΓΗΗΗΗ[Γ]* = α 57.

4) Extraordinariae quas insuper mutuantur templi quaestores, cf. I, 39 *προσδανεισθὲν εἰς τὸ διατελίσμα τὸ Ἐλευσίνι παρὰ ταμίου [σ]τρατιωτικῶν καὶ παρ' ἀποδεκτῶν καὶ παρὰ*

¹⁾ Nisi cogitare mavis de sacris templi aedibus elocatis (cf. Koehler, Mitth. des arch. Instit. VII, 1882 p. 373) ac restituere μισθωμάτων τῶν ἱερῶν οἰκίων, quae quidem domus saepius comparent in rationibus I, 69. 75; α 9; β 80.

τοῦ τραπέζιτου¹⁾ ΤΤΧΓΗΗΗΑ[Δ]ΙΙΙΙΙC T (cf. Hartel, Studien, Sitzungsber. d. Akad. zu Wien 91, 1878 p. 149 sq.).

Accedunt reditus alii, de quibus licet in rationibus non compareant disserte enumerati, tamen dubitari nequit; huc pertinent:

5) Decima ab unaquaque hostia soluta (Foucart, Bull. VIII, 1885, 214 sq.)²⁾, munera ultro deis oblata, velut phialam argenteam ephebi quotannis consecrant C. I. A. II, 465 sqq.

6) Multae et ab magistratibus minus diligentibus repetitae (decr. de prim. 18. 35; C. I. A. II, 476, 12 ἐ[ὰ]ν δέ τις ποιήσῃ τῶν ἀρχόντων (scil. μετρονόμων) ἢ μὴ ἐπαναγκ[ά]ζῃ [τοὺς] παλοῦντας | τοῦ]τοις π[ω]λεῖν, ὁ[φ]ειλέτω ἱερὰ[ς] τῇ Δήμη-τρι | καὶ τῇ Κόρηι δραχμὰς χιλίας) et ab iis, qui aut ius sacrum (C. I. A. I, 1; III, 26?) aut sacram terram violassent (Εφ. ἀρχ. περ. III, 2, 1884 p. 165 εἰ [δὲ τι]ν[ε]ς ὑπ[ε]ρ[β]άντες τοὺς ἱεροὺς ὕρους ἐπειγράσα[ν] | το . . .) aut quomocunque deliquissent adversus deos: (Plut.) X or. 842; C. I. A. I, 274—277 (Dittbg. 37 sqq.); Poll. X, 97 (Boeckh Staatsh. I, 278; 519 = ed. Fränkel pp. 251 et 467) ἐν δὲ ταῖς Ἀττικαῖς στήλαις αἱ κεινται ἐν Ἐλευσίνι τὰ τῶν ἀσεβησάντων περὶ τῷ θεῷ δημόσια πραθέντα ἀναγράφαι, quorum bonorum partem deis consecratam esse consentaneum est.

B. Pecuniae expensae.

1) In aedificia sacra, quae erant Eleusine (passim in Rat. El. C. I. A. II, 834 c) et Athenis (Rat. El. II, 26. 30. 31. 35. 47. 59. 67; α 52; γ 10) extruenda reficiendaque atque templi suppellectilem renovandam (passim cf. α 30. 43 sqq.) et si quid aedium fundorumque sacrorum profanatum erat, lustrandum: Rat. El. α 42 νέκυν ἀνελόντι ἐκ τῆς Παρίας, 43 [τῶι καθ]ήραντι τὴν Παρίαν, α 49 χοῖροι δύο καθῆ[[ραι τὸ ἱερ]ὸ[ν] τὸ Ἐλ]ευσίνι; β 19 τῶι καθήραντι τὸ ἱερὸν τὸ Ἐλευ[σίνι]. Huc referri etiam id potest, quod ad donaria dearum sustentanda dispensabatur, velut Rat. El. II, 57 εἰς τὸν | ἵππον τὸν ἐν τῷ

¹⁾ cf. Fränkel ad Boeckhii Staatsh.³ II p. 319 n. 2.

²⁾ Initiationis pretium (Sainte-Croix p. 278) non solum esse probat ipse quem citat locus Apsin. 492 (Walz) ἐν σπάνει χρημάτων ἔγραψεν ὁ Ἀριστογείτων μισθοῦ μῦειν καὶ κρίνεται.

ἐν ἄστει Ἐλευσινίῳ aereum ab Simone consecratum (cf. Xenoph. de re equ. I, 192¹).

2) Ad cultum pertinentes II, 44 ἐπαρχὴ Δήμητρι καὶ Κόρηι καὶ Πλούτωνι, β 10 ἀρ[εσ]τηρίαν θῦσαι ἑκατέρῳ τοῖν θεοῖν, cf. γ 6; β 11 τ[ῶν] σπο[νδῶν γε]νομένων (sic enim restituendum puto) . . εἰς τὰ Ἀλ[ω]ία; γ 66 εἰς | [π]ροκώνια; β 28, 31 εἰς μυστήρια τὰ μεγάλα, singulis traditae magistratibus sacerdotibusque: ἱεροποιοῖς β 38 [εἰς θ]υσ[ίας], 67, 71 εἰς τὸν πέλανον, 82 εἰς τὰ ἐπιθύσιμα, γ 1 sqq. εἰς ἀνάθημα; ἐπιστάταις I, 41 εἰς θυσίαν μυστηρίοις, II, 44 Ἐπιλήναια εἰς Διονύσια θῦσαι; α 29 εἰς θυσίαν; β 37; σπονδοφόροις εἰς μυστήρια α 29; β 14 cf. I, 4 πρὸς [σπονδοφο]ρίαν ἐπὶ ν[ή-] [σ]ων εἰς μυστήρια τὰ [μεγά]λα; ἐξηγηταῖς Εὐμολπιδῶν I, 41 εἰς [ζ]εύγη μυστηρίοις; Ἱπποθῶ[ν]τος; ἱερεῖ β 77 πέλανον; ἱερεῦσι καὶ ἱερεῖαις 42 sqq. [ἐπὶ τοὺς ἁγῶνας], 45 εἰς τὴν τριετηρίδα τῶν Ἐλευσινίων, 46 εἰς τὴν πεντετηρίδα.

3) In servos publicos alendos erogatae²) I, 4 δημοσίους τροφῆς — καὶ τῶι [ἐπιστάτῃ] cf. 42, II, 5, α 40; α 25 ἱμάτια; β 17 ὑποδημάτων κάττυσις, 834 c 45 [ἐξωμ]ίδες?, α 44 ὄξ[υν]τρα [σιδήρ]ον, ὅτι οἱ δημόσιοι ἐργάζονται; 834 c passim; — II, 68 εἰς χάσας — ἱερεῖον, κε[ρ]άμια Γ οἶνον; 72 μύσις δοῦν τοῖν δημοσίοις mysteriis scilicet minoribus; 834 c 24: [τ]ῶν δημοσίων ἐμύησαμεν πέντε ἄνδρας τοὺς ἐν τῶι ἱερῶι ἀνακαθαίροντας; fortasse etiam 62 spectat ad servos [εἰς μύ]ησιν οἷς ΔΔΔ, εἰς ἱερὰ ΕΕΕ. Δήμητρι οἷς ΔΔΔ, Κόρηι οἷς ΕΕΕ.

4) Τηλοφίλῳ τῶι χειροτονημένῳ ἀντιγράφεσθαι ἀναλίσκόμενα τῆς πρυτανείας I, 12. 42; II, 7; α 41; 834 c v. 60 Εὐκλεί τῶι κ[ε]χειροτονημένῳ ἀντιγράφεσθαι τὰ ἀναλίσκόμενα] ex D. Philii probabili supplemento; ceterisque hominibus minoris momenti, velut ei qui thesaurum aperuit γ 6.

Haec sunt, quae quidem ex fontibus nostris quantuliscun-

¹) Συνέγραψε μὲν οὖν καὶ Σίμων περὶ ἱππικῆς, ὅς καὶ τὸν κατὰ τὸ Ἐλευσίνιον Ἀθήνησιν ἵππον χαλκοῦν ἀνέθηκε καὶ ἐν τῷ βάρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐξετύπωσε cum interpretum notis; utroque enim loco idem intellegendum est signum. — Cf. E. Curtius, Eleusinion und Pelargikon. Sitzungsber. d. Berl. Ak. 1884, p. 50.

²) Fränkel ad Boeckhii Staatsh.³ II, 33* n. 202.

que haurire possimus de aerarii sacri pecuniis acceptis et expensis, at haec omnia admodum manca esse ad universam rem investigandam, sponte patet; quotum enim quisque ad eorum annorum amussim, quorum etiam nunc rationes servantur, metiendos esse concedat annos ceteros, equidem negare non dubito. Id tantum affirmem, satis magnam redactam esse pecuniam ex sacris templi possessionibus vectigalibusque, quae si non sufficeret, suppeditatam esse ab ipsa republica (Boeckh I, 207 = ed. Fränkel p. 186), quinto quoque anno rationes lapidibus esse incisas. Quae quoniam summatim de aerarii sacri administratione praefati sumus, hoc nunc indagandum est, a quibus curatae sint sacrae templi pecuniae. Tres autem recensentur in rationibus Eleusiniis qui hoc munere fungebantur magistratus: *ἐπιστάται Ἐλευσινόθεν, ταμίαι τοῖν θεοῖν, ταμίαις τοῖν θεοῖν* casu singulari nuncupatus et pecuarii functus officio, quibus singulis deinceps tractatis paucis nunc licet absolvere totam de administratione mysteriorum publica quaestionem.

d. *Οἱ ἐπιστάται Ἐλευσινόθεν.*

Epistatas *Ἐλευσινόθεν* non prius esse institutos quam sacrificuli *Ἐλευσινόθεν* essent sublatis, supra omnibus probasse mihi videor; quo concesso non solum illorum munerum partem, sed etiam nomen translata esse ad hos quominus statuamus, nihil repugnat, immo probabilissimum est et quod firmetur argumentis sat tutis. Neque igitur adverbium illud *Ἐλευσινόθεν* ex Eleusiniis numero creatos esse epistatas templi significat, quod contenderunt U. Koehler ad C. I. A. II, 2 p. 522; P. Foucart, Bull. VII, 1883 p. 387. 391. 398; Doermer p. 23, sed idem in eos cadit quod in sacrificulos, notari locum, ubi fungebantur munere. At in quid temporis spatium creati sint epistatae, facili me effecturum esse spero negotio; positum autem est huius quaestionis discrimen in eo, utrum coniungendi sint *ἐπιστάται Ἐλευσινόθεν*, qui dicuntur, ab *ἐπιστάταις* simpliciter nominatis, quorum fit mentio C. I. A. II, 682 c 5 sq., Rat. El. α 29 *ἐπιστάταις εἰς θυσίαν*, 39 *τὸ μερισθὲν παρ' ἀποδεκτῶν ἐπιστάταις*, β 37, necne. — Atque qui recensentur in rationibus Eleusiniis epistatas neutiquam inter se diversos esse quis est qui neget? Nonne pecunias ab apodectis dispensatas accepisse modo *ἐπιστάται*

Ἐλευσινόθεν (Π, 3) dicuntur modo *ἐπιστάται* (α 39)? Quae igitur inveniri potest idonea causa, cur titulo ol. 106, 1 (356/5) exarato, qui Eleusine erat exstructus, 682 c alios subesse contendamus magistratus delubri Eleusinii Koehleri ratiocinationem admodum infirmam secuti? An investigari potest aliquid in eorum officiis, quod huc adversetur opinioni? Equidem ne umbram quidem nedum indicium, quamvis strenue agerem, deprehendere potui discriminis, immo utroque loco externas aerarii sacri rationes negotiaque eorum effecisse provinciam manifesto demonstratur; nam quod Koehler *ἐπιστάτας Ἐλευσινόθεν*, qui sunt in rationibus, ad hoc creatos putat, „ut operibus conficiendis una cum quaestoribus duobus dearum praecessent“, firmatur prorsus nihilo. Quae cum ita sint, ego si unum tantum statuo exstitisse Eleusine epistatarum genus, ne omnia turbare ac miscere videar, minime timeo.

Iam inde quae concludi possint de magistratus illius natura ac genere exponendum videtur. Ac primum quod ad eorum attinet numerum, plus duos fuisse epistatas quivis concedat respectis tituli 682 c verbis hisce v. 4 οἱ δὲ ταμίαι[ι] (scil. τῶν ἄλλων θεῶν) | τοῖς ἐπιστάταις· Ἀμφικτύονι Ἀφιδναίῳ καὶ σὺν[ἀ]ρχουσιν· οἱ δ' ἐπιστάται τοῖς ἐπ[ι]στάταις Νικοδ[ήμ]ῳ Ἀδμονεὶ καὶ συνάρχουσιν ἐπὶ Ἑλλήνων ἀρχοντο[ς]. Iisdem ex verbis cum adiectae sint demorum unde oriundi erant significationes, dubitatio subnasci iam non potest, quin non fuerint ex Eleusiniorum numero capti, quam supra aliis usus rationibus refelli. At eorum provincia unius anni cancellis circumscripta fuerit quadrienniine ambigitur idemque valet de ceteris aerarii magistratibus. Posterioris autem opinionis subsidia Ch. Tauntas p. 257 haec suppeditavit: alterum repetitum ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης προταμίας, ἐν ᾗ ἀναφέρεται τὸ περιὸν παρὰ ταμίαιν τοῖν θεοῖν καὶ τὸ περιὸν παρ' ἐπιστάταις· τοῦτο δὲν θὰ ἐλέγετο, ἐὰν οἱ ταμίαι καὶ οἱ ἐπιστάται δὲ εἶχον τὴν ἀρχὴν των καὶ τὸ προηγούμενον ἔτος; alterum in rationum dispositione positum — nam haec est summa argumenti —, verum enimvero οἱ ταμίαι καὶ οἱ προστάται ἔλαβον παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχόντων προκαταβολὴν ἢ μᾶλλον ἐπιχορήγησιν κατὰ τὰ ἔτη 331 καὶ 329 (β 28 sqq.)· κάλλιν δὲ κατωτέρω λαμβάνουσι παρὰ τοῦ Ὑπερείδου τὴν μίσθωσιν

τῆς Ῥαβλας κατὰ τέσσαρα συνεχῆ ἔτη (β 39). At quoniam rationes quinto quoque anno publice collocatas esse constat, neque hoc neque illud evincit, quod pro certo ait habendum, etenim dummodo in totius rationis initio unoquoque anno qui magistratus gesserant, eorum nomina exstarent, iis partibus quibus singulorum annorum recensebantur pecuniae acceptae expensaeque, praescriberentur necesse fuisse magistratuum nomina eius ipsius anni et proximi vix putaverim atque formula illa τὸ περιὸν παρ' ἐπιστάταις ut latius pateret significaretque in universum: Bestand der Vorsteherkasse, quin vel facillime fieri potuerit non est quod dubitemus. Ex altero autem Tsuntae argumento quid redundet ad magistratum quadriennem demonstrandum non contingit mihi ut capiam, nam eodem modo certe scribi potuit, etiam si alii singulis annis aerarium administrabant magistratus, qui communes quadriennio peracto rationibus publice reddendis interfuerunt; id quod factum esse (cf. etiam 682 c) probabile est, si spectamus titulum C. I. A. I, 32 (Dittbg. 14; cf. not. 17). Continebatur autem hoc quadriennium olympiadis spatium, quoniam rationes Eleusinas initio ol. 113, 1 publicatas novimus. Iam accedit, quod C. I. A. II, 682 c exstat οἱ δ' ἐπιστάται τοῖς ἐπιστάταις Νικοδ[ήμ]ω Ἀθρονοῖ καὶ συνάρχουσιν ἐπὶ Ἑλλήνων ἀρχοντος, unde quotannis a populo creatos esse illos epistatas suo iam coegit iure U. Koehler. Nec est silentio praetermittendum etiam quaestores delubri in unum captos esse annum, non in quadriennium; qui cum pleraque communi absolverent negotio, admodum mirum esset, si non eodem iniissent magistratum tempore, eodem se abdicassent.

Epistatarum autem quale fuerit officium, supra monui cum ita eos aerarium sacrum administrasse statui, ut externa eius negotia peculiariter eis essent imposita. Etenim ab magistratibus aliis quae tradebantur delubro Eleusinio, recipiebant, velut ab aliorum deorum quaestoribus (682 c 1 sqq.), ab apodectis (Rat. El. II, 3; α 39) nec non una cum archonte rege, paredris, epimeletisque sacros elocabant templi fundos (Rat. El. β 30. 32). Eosdem mutuatos esse pecunias illas ab stratioticorum quaestore, apodectis, trapexita (Rat. El. I, 39), II, 3 demonstrat, ubi multo maior est summa, quam quae antea recensebatur. Proprium enim curabant aerarium (I, 3, 35 = 39; II, 3, 76; α 36 = 38;

β 2), unde dispensabant maximam sumptuum partem, qui pertinebant ad aedificia templi sustentanda reficiendaque et ad servos publicos alendos. In sacris autem deis faciendis omnino nullam eos habuisse partem, quantum potest intellegi; recte P. Foucart evincit Bull. VII, 1883, p. 393; commemorantur sane Rat. El. II, 46 sumptus facti ἐπιστάταις Ἐπιλήρεια εἰς Διόνυσια θῦσαι ΔΔ; α 29 ἐπιστάταις εἰς θυσίαν ΔΔ, at ex summis sat parvis apparet non publica spectari sacra sollemniaque sed privatim ab aerarii sacri magistratibus nescio qua de causa sacrificia immolata.

Cetera una cum quaestoribus obierunt negotia, quae pertinent ad Rhariae fructus primitiasque recipienda dispensandaque aliaque quae singula afferre longum est; id tantum addam etiam rationes publicae communiter ab iis esse redditae eo quem supra exposuimus modo, ut deposito magistratu successoribus traderent aeraria examinarenturque ab senatu, quadriennio perfecto, qui quidem eorum superstites essent, curarent rationes illas incisae lapidibus promulgandas.

Restat, ut exstitisse Eleusine dicam aedificium publicum, quo munere fungebantur epistatae: τὸ ἐπιστάσιον, Rat. El. I, 74; α 16. 30. 45.

e. Οἱ ταμῖαι τοῖν θεοῖν.

1) Duorum quaestorum collegium quotannis creatum esse persuasum habere me supra dixi atque id etiamsi nulla accederent alia subsidia, sola demonstrari putaverim significatione, quae invenitur Rat. El. β 35: τούτου παρέ[δωκαν οἱ ταμῖαι τοῖν θεοῖν] | Νικόφιλος Ἄλω(πεκῆθεν): Κεράμων Φλυεὺς ταμῖαιν τοῖν θεοῖν το[ῖς] ἐπ' Εὐθυκρίτου ἄρχοντος .....] Καλλασχοῦ Ἀφιδναί(ωι); unde simul ex universo populo creatos esse quaestores sponte patet. Qui curatores Ch. Tsuntae p. 128 μᾶλλον ἔποπται καὶ ἐξελεγκταί fuisse videntur, quippe quorum in manibus quae erat pecunia eadem sit prima prytania (Rat. El. I, 2), eadem quinta (α 58). Atque id sane inde recte concludi possit, non eos erogasse singularum prytaniarum sumptus quotidianos ordinariosque; at si nulla omnino soluisent expensa, quid sit cur peculiare iis mandatum esset aerarium (l. c. I, 2, 34. 37; II, 1, 75; α 35. 37. 58; β 1) haudquaquam

eluceret. Verum enimvero ab sacrorum praediorum aratoribus recepiasse eos unde suppeditarent mysteria maiora celebranda edocemur Rat. El. β 28 sqq. Quare nescio an mysteriorum ludorumque pensiones ab iis distributae sint.

2) Praeter hoc quaestorum collegium comparet in rationibus Eleusiniis quaestor quidam addito nomine: *ὁ ταμίης τοῖν θεοῖν Νικόφιλος Ἀλωπεκῆθεν* (I, 2, 35. 38; II, 2, 76; α 35. 38. 58; β 1), ex omnibus nimirum Atheniensibus in unum annum captus et ut epistatae quaestoresque ceteri senatui rationes reddere obligatus.

Nihil iam restat quam ut de scriba aerarii verba faciam pauca, quoniam facere non possum ut seorsim indicem ab Tsunta, qui *αὐτὸς φαίνεται*, inquit p. 128, *καὶ περ χειροτονημένος ἦν ὁμῶς δημόσιος*, nam quam huius opinionis addit causam: *καὶ τοῦτο ἵνα δύνηται ἐν ἀνάγκῃ να βασανισθῇ*, equidem sat probabilem puto et quam tueatur id, quod plerumque ea de causa destinatos esse servos publicos novimus *ἵνα ἀπογράφουσι τὰ ἀναλισκόμενα* (Schol. Dem. 2, 19; cf. G. Gilbert, gr. St. I, 323). Recensentur autem *Τηλόφιλος ὁ χειροτονημένος ἀντιγράφουσι τὰ ἀναλισκόμενα τῆς προταρείας* Rat. El. I, 12, 43; II, 7; α 41 et 834 c, 60: *Εὐκλῆς* eodem munere functus; quorum quod uterque nominatur non addito demotico, commendat Tsuntae opinionem.

Iam ad finem disputationis pervenimus; quam qui legerint spero fore ut frontem remittant in iudicando. Etenim quae conglutinari potuerunt, composui, diremi, quae perperam videbantur copulata, amissos catenae annulos meis restituere viribus ne studui quidem: quod si recte fecerim harumque rerum peritissimo cuique probatus sim, aliquid profecisse mihi videar, si minus, in his primitiis liceat mihi finem disserendi facere philosophi illius precatione usus haece: *τοῖς μὲν παραλελειμμένοις συγγνώμην, τοῖς δὲ εὐρημένοις πολλὴν χάριν ἔχειν*.

G. KALKOFF:

DE CODICIBUS EPITOMES
HARPOCRATIONEAE.

Harpocratonis λέξεις τῶν δέκα ῥητόρων duabus nobis servatae sunt recensionibus, altera pleniore, altera breviori, quae vulgo epitome nominatur. Ut autem editio plenior pluris aestimanda est epitome, quod glossas plurimas multo uberioribus praebet, quam illa, ita epitomes bonitas in eo posita videtur, quod codicibus multo vetustioribus nobis tradita est quam opus amplius. Qua de re quamquam in universum quidem consentiunt inter se viri docti, tamen in singulis rebus sententiae satis sunt diversae. Nec mirum: nemo enim adhuc diligenter quaesivit, quinam codices operis plenioris sint optimi, quinam epitomes, et quae ratio intercedat inter archetypum epitomes et lexicī maioris.

Atque quominus lectiones librorum recensionis amplioris inter se comparentur atque ubique lectio codicis archetypi restituatur, impedit editionum Bekkerianae et Dindorfianae condicio: Bekkerianae, quippe cuius auctor non satis multos codices totos excusserit, Dindorfianae et propter id ipsum et quia in ea discrepantia scripturae non ea qua par erat diligentia notata est.

Velut codicem Palatinum Vaticanum M, cuius unam litteram A Dindorfius excussit, satis dignum esse, qui totus conferretur, conclusi ex locis nonnullis, quibus hic liber manu scriptus solus exhibet lectionem si non genuinam, at tamen eam, quae ad veritatem proxime accedit. Velut in glossa Ἀμόργης lemma legimus corruptum in omnibus codicibus et operis plenioris et epitomes, ita tamen, ut codd. B C exhibeant ἀμαθέος, M et cod. epitomes D ἀμοργης (D ἀμ^ωοργης), ceteri, inter quos est recensionis plenioris librorum optimus Romanus A, ἀμωργης. Atque hoc quidem certum est, lectionem ἈΜΟΡΙΗC proxime accedere ad genuinam formam ἈΜΟΡΓΗC atque facillime hanc corruptelam fieri potuisse in libro litteris uncialibus scripto. Simi-

liter res se habet in glossa *Ἀμφιπολις*, ubi omnes codices pro *ΑΙΝΑΙΩΝ* falsas praebent formas, M vero lectionem ipsam quoque corruptam, quae tamen a genuina differt uno litterarum ductu. Quod enim in *ΑΗΝΑΙΩΝ* — sic autem legimus in cod. M — pro *ι* scriptum invenimus *η*, hoc vix discrimen duendum est.

Hic numerus exemplorum, quae mihi occurrerunt, certe augeri potest ab eo, qui hunc codicem diligenter excutiat.

Praeterea autem saepissime, cum ad lectiones codicum operis plenioris comparandas adissem, mihi accidit, ut, quod e silentio Dindorfii necesse esset concludere, cum re ipsa nullo modo congruere mihi esset statuendum. Quod igitur Dindorfius praecavere se voluisse significavit, cum in praefatione (p. III) dixit: 'potuisssem vel eorum, quae attuli, plurima praetermittere, nisi curandum fuisset, ne instrumentum deesset de indole codicum deque ratione, quae inter singulos intercedit, iudicaturis', hoc evenit.

Quibus causis adductus, cum ad tot codices denuo excutendos mihi nec facultas data esset et tempus deesset, ab hoc proposito nunc quidem destiti atque hoc unum quaerere constitui, quae esset ratio inter codices epitomes: primum, quia ad hanc quaestionem ad finem perducendam sufficit apparatus criticus. Libri enim epitomes toti collati erant, multis autem locis, ubi scripturae discrepantia a Dindorfio non satis accurate erat notata, haec mihi praesto erat vel apud Bekkerum vel in Suida Gaisfordiano vel Berhardiano. Deinde autem vidi unum ex huius recensiois libris, Parisinum D, tantopere differre a ceteris epitomes codicibus, ut haec una res dignissima mihi videretur esse, de qua quaestio institueretur. Examinauda autem epitomes auctoritate speravi aliquid me collaturum esse ad eorum studia sublevanda, qui postea fortasse operam navaturi essent operis plenioris codicum archetypo restituendo.

Sed fortasse etiam ne hoc propositum tenerem, deteruisset me summa Dindorfii negligentia, nisi benevolentia trium virorum humanissimorum atque illustrissimorum adiutus essem. Eduardus enim Hillerus, vir de studiis meis optime meritus, litteris ad Henricum Weilium, philologum clarissimum, datis ab eo petiit, ut locis nonnullis librum Parisinum inspiciendum curaret, cui

optato libenter satis fecit vir doctissimus. Intercedente igitur Weillio laborem codicis examinandi benigne suscepit H. Lebègue. Quibus tribus viris quod in hac ipsa dissertatione gratias agere possum quam maximas, valde gaudeo.

Atque quomodo Dindorfius in Harpocratonis editione instituenda egerit, vel inde cognoscere licet, quod inter decem glossas, quarum scripturam a Dindorfio falso esse exhibitam suspicabar et quas Lebègue denuo contulit, septem erant, quibus non fefellisse me opinionem apparuit.

Quas glossas sic, ut in codice Parisino leguntur, hic enumerabo, eis tantum verbis respectis, in quibus scribendis editor Oxoniensis peccavit:

s. v. ἀδηφάγοι τριήρεις leg. τοὺς πολλοὺς λύχνους ἀδηφάγους εἶπεν (non omissa sunt vv. λύχνους ἀδηφάγους).

s. v. ἀπρότων leg. ἐμπεπηδηκότων (non ἐκπεπηδηκότων). Πυθέου (non Πυθαίου).

s. v. Γάληψος leg. Ἀντιφῶν κατὰ λασποδίου (ai super-scriptum prima manu) πόλις κτλ. leg. φησὶν, non φασιν.

s. v. Εὐμενίδες leg. δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογέ-
τονος αἰσχύλος ἐν εὐμενίσῳ εἰπῶν (sic) τὰ περὶ τὴν κρίσιν
τοῦ ὀρέστου (sic) φησὶν (non deest) ὡς ἡ ἀθηνὰ πρᾶυνασα
τὰς ἐριννύας ὥστε μὴ χαλεπῶς ἔχειν πρὸς τὸν ὀρέστην εὐ-
μενίδας (αὐτὰς om.) ὠνόμασεν.

s. v. ὀργάς leg. δημοσθένης ἐν τῷ περὶ συντάξεως τὰ
λοχμώδη καὶ οὐκ ἐπεργαζόμενα οὕτως καλεῖται κτλ.

s. v. οὐσίας δίκη leg. προτέρα τῶν μὲν οἰκίῳ ἦν ἐν
οἰκίῳ. leg. in lemmate ὀσας, non οὐσίας, „o productiore
rubro“.

s. v. πωλᾶς (πώλας in cod. D) leg. πράσεις (sic: πράσ)
ὑπερίδης ἐστὶ καὶ ὄνομα ἐν τοῖς σόφροσιν ἀνδρείοις.

Sed nunc ad rem ipsam aggrediamur, qua in disserenda ita agam, ut primum, quae sit inter singulos codices ratio, deinde, qua quisque sit auctoritate, disputem. Illud huic praefationi addere velim, in lemmatibus scribendis omnibus locis me secuturum esse editionem Dindorfii, etiam ubi is unius recensio-
scripturam falso praetulit alteri.

Caput I.

Quam rationem inter se habeant codices.

Servata nobis est epitome tribus codicibus: Palatino E, Leidensi T, Parisino D; ex quibus Palatinus exaratus est saeculo tertio. decimo, Leidensis quinto decimo, Parisinus anno 1496. Qui codicum numerus haud ita magnus augetur aliis fontibus.

Quoniam enim haec recensio temporibus Byzantinorum a multis viris doctis, qui lexica condebant, usurpata est idque a nonnullis ita, ut paene omnes Harpocratonis glossas immutatas in sua opera transferrent, horum lexica — sunt autem Photii et Suidae et lexicon Seguerianum sextum, quod vocant, cuius tamen in unam litteram *A*¹⁾ glossae Harpocratonaeae sunt receptae — codicum instar habenda nobis sunt. Cum autem lexicon Photii nono saeculo, Suidae undecimo vel duodecimo confectum sit, is autem codex, qui continet lexicon Seguerianum, ineunte saeculo decimo exaratus sit, efficitur, epitomen fuisse iam saeculo nono. Accedit epitomes brevissimum excerptum in codice Barocciano z (cf. Dindorf. p. XVI) servatum. Alii vero grammatici et lexicographi, quorum in operibus sunt glossae Harpocratonaeae, eas sumpserunt ex Suida, alii, qui fortasse ipsam epitomen inspexerunt, tam paucas eius glossas exhibent, ut ex eis prorsus nil colligere liceat de auctoritate eius, quem in usum vocaverunt, codicis. Quod cadit etiam in excerptum Baroccianum, cuius scripturae differentia nullius est momenti, ita ut Dindorfius negligere eam potuerit. Qua de causa hos libros in epitomes scriptura genuina constituenda praetermisi.

Primum igitur, quae ratio intercedat inter codices, quaerendum videtur. Atque hoc quidem constat, duo esse horum librorum genera, quorum unum solo cod. D efficitur, alterum omnes reliquos complectitur. Si enim cum his comparamus codicem D, invenimus eum non modo saepissime solum habere lectionem genuinam aut eam, quae a vera proxime abest, verum etiam praebere glossas nonnullas uberiores, quam ceteros, quin etiam

¹⁾ In Bekkeri anec. graec. I, p. 321 sq., totum lexicon in Bachmanni anec. gr. I, p. 3 sq.

tres, quae in eis omnino desunt (ἀποικία. γναφεύς. διωμοσία). Additamenta autem inveni in hisce glossis: ἀκινάκης. Ἀκη. ἄκριτος. ἀπροᾷσθαι. Ἄκτῃ. ἀνανεοῦσθαι. ἀναιρεθεῖς. Ἀνακαλασιν. Ἀνάκειον. ἀνάκρισις. ἀνακτες καὶ ἀνασσαί. ἀνεπόπτειντος. ἀπόμισθοι. ἀπογραφῇ. ἀποστροφῇ. ἀπρόσκλητον. Γαληψός. γαμηλία¹⁾. δεκατηλόγους. ἐλαφροτάτους. ἐλεοκόπων. ἐπιβάτης. Εὐμενίδες. θεωρικά. ὀργάς. ὑποκνυδεῖς γὰρ κτλ. (in his glossis adduntur scriptorum testimonia). ἀνακαλυπτῆρια. ἀνακτες καὶ ἀνασσαί. ἀπογραφῇ. ἀρκτηῖσαι. Δάμων. λαμπάς. μαλκίμεν (in his glossis ipsa interpretatio suppletur).

Quibus in glossis enumerandis omnes eas praetermisi, in quibus additamenta inveniuntur, quae ex ipsius librarii alicuius ingenio fluxisse possunt; velut s. v. Ἀνθεια legimus in D καὶ Ἀνθεια, in ceteris codd. Ἀνθεια; s. v. δερματικόν codex D addit verba, quibus carere possumus: δερματικὸν προσηγορεῖσεν. Quibus glossis multas adiungere possum, eas praecipue, in quibus voculae quaedam, velut καί, τε, μέν, δέ vel articulus addita sunt.

Ut igitur nonnulla supplementa ab ipsis librariis profecta possunt esse, ita alia debent ex libro aliquo sumpta esse. An putas, ubi glossae auctae sint testimoniis scriptorum, haec ex sua memoria librum illum adscripsisse, praesertim cum in illis glossis nonnulla opera nominentur, quae iam pridem evanuerant, cum hic codex scribebatur velut in glossa Ἀκῇ (addit. Νικάνωρ ὁ περὶ μετονομασιῶν γεγραφώς καὶ Καλλιμαχος), s. v. Ἄκτῃ (addit. Ὑπερίδης ἐν τῷ περὶ τὰρτίχους), s. v. ἀκινάκης (addit. Ἀναξιμένης ἐν α' τῶν περὶ Ἀλέξανδρον), s. v. Ἀνακαλασιν (addit. Ἰσαῖος ἐν τῷ κατὰ Διοκλέους), s. v.

¹⁾ Non satis dilucida sunt, quae Dindorfus de hac glossa adnotat. Cum enim secundum adnotationem, quae ad solam epitomen pertinet, in omnibus epitomes codicibus glossa legatur hoc modo contracta: Γαμηλία· ἡ δεδομένη τοῖς φράτορσιν ἐπὶ γάμοις· ἢ τῶν γυναικῶν ἢ εἰς τοὺς φράτορας εἰσαγωγή· οὕτω δίδνμος ὁ γραμματικός, in eis, quae de recensiois plenioris scriptura dicta sunt, legimus: 'γαμηλίαν τὴν D τὴν γαμηλίαν A B C L Ald.' Quae eadem quoniam exstant apud Bekkerum, in cod. D haec glossa non ita contracta potest esse, ut in ceteris epitomes libris.

ἀνάγκη (addit. *Ἀνάγκη ἐν τῷ πρὸς Ἀριστόδημον*), a. v. ἀπρόσκλητον (addit. *Ὑπερίδης ἐν τῷ κατ' Ἀθηρογένους β'*), a. v. ἀπροᾶσθαι (addit. *Ἀρτιφῶν ἐν τῷ κατὰ Φιλίνο*), a. v. ἀνεπόπτευτος (addit. *Ὑπερίδης ἐν τῷ ἐπὶ Φρίνη*).

Qui autem erat hic fons? Atque Dindorfius quidem de codice Parisino haec facit verba (p. XVIII): 'Manifestum est codicem Parisinum, quamvis aetate longe inferior sit non solum codicibus a Photio et Suida usurpatis, sed etiam Palatino, nihilominus aliquanto propius quam illos abesse ab genuina epitomes conformatione, etsi ne ipse quidem epitomen plane talem, qualis ab auctore edita sit, repraesentare, sed ex integriori et antiquiore codice originem ducere videatur ab librariis iterum iterumque descripto non sine multis vel erroribus vel omissionibus'. Atque sic, ut Dindorfius, primo quisque aspectu indicabit, aliter fortasse is, qui diligentius rem tractaverit, quod nunc facere iuvat.

Atque si haec verba, quibus cod. D ceteris praestat, non modo ab epitomatore in breviorē nostram recensitionem recepta sunt, verum etiam directā via in codicem D pervenerunt, i. e. si ei, qui codicem D vel proavum eius exaravit, unus tantum codex praesto erat, quem describeret, altero epitomes vel operis plenioris libro ad supplendum et corrigendum non usurpato, necesse est, omnes ceteros epitomes libros recedere ad unum codicem e, cuius librarius illa verba in uno codice D exstantia omiserit, hunc autem codicem e longius afuisse a communi omnium epitomes librorum archetypo, quam Parisinum, quippe in quo illa verba non desint. Ex qua ratione, si vera est, consequitur primum, omnes epitomes codices inter se magis affines esse, quam Parisino, deinde autem, quaecunque corruptelae, in quas non complures librarii incidere potuerint, exstent et in D et in uno alterius generis codice, eas iam in archetypo fuisse, eos autem epitomes codices, qui genuinam illis locis praebeant scripturam, ibi correctos esse ab homine aliquo docto. Quam ad rem examinandam necesse est quaerere, cui quisque codex simillimus sit.

Ac primum videamus, quae ratio intercedat inter codices E et T.

Atque iam Dindorfius (p. XVI) recte de hac re iudicavit, cum haec verba fecit: 'libro Palatino adeo omni ex parte simi-

lis est, ut descriptus ex ipso videatur, codex T.' Primum enim, ubicunque lectio codicis E depravata est, eandem corruptelam exhibet Leidensis. Pauca sufficiet exempla afferre: eligam autem locos, ubi lectio horum codicum omnibus libris et operis plenioris et epitomes opposita est:

s. v.	vitiose legitur	pro
ἀπροστασίον	προστατείν	προστάτην
Ἰαληψός	θάψου	θάσσον
διαιτηται	πλείστης	πίστεις
ἡλιαία καὶ ἡλίαις	συνιέσι	συνίασι
ορκάνη	ἐν μασταίς	αἱμασίαις

Ubicunque autem lectio codicis T discrepat ab E, ibi certe corrupta est. Sic in uno cod. T

s. v.	vitiose legitur	pro
αὐτόχθονες	ἐπίλυδας	ἐπήλυδας
γεννηται	διήρουντο	διήρηντο
Γλαῦκος	καὶ ῥύστιος	Καρύστιος
ἐκλώξετε	ἐκλώξετε	ἐκλώξετε
Ἐλευθέριος Ζεύς	Ἐλευθερίους	Ἐλευθέριος
ἐνη καὶ νέα	ἐν ἡ	ἐνη
ἐπίγνιον	πρυμνίσια	πρυμνήσια.

Unam tamen glossam inveni, quae huic codicum rationi videtur repugnare. Glossae enim ἄστικτον χωρίον lemma in plerisque eisque optimis libris operis plenioris depravatum est in ἀστικὸν χωρίον, cod. E et Suidas habent scripturam mutilatam ἀστ χωρίον, cod. T ἀστικὸν χωρίον cum lacuna sex circiter litterarum. Atque hoc quidem certum est, vocabulum totum ἀστικόν non posse sumptum esse ex codice E, nisi quis putat lacunam in E ortam esse, postquam cod. T descriptus sit. Quae opinio eo refellitur, quod iam Suidas in epitome hanc lacunam invenit suumque in lexicon transtulit. Ac ne illud quidem ex hac glossa colligi potest, codicem T derivatum esse ex eiusdem generis codice atque D. Primum enim in codice D recte legimus ἄστικτον, non ἀστικόν, deinde hoc unum exemplum non sufficeret ad talem inter D et T rationem

statuendam. Restat igitur, ut ἀσινίον correcturam esse librari ducamus. Quae sententia firmatur etiam eo, quod post ἀσινίον lacuna sex circiter litterarum est, id quod vix explicari potest, nisi librarium lacunam hoc codicis sui loco invenisse statuimus. Quae cum ita sint, rectius fortasse rationem inter E et T codd. exstantem sic definimus: secundum E factum est apographum, quod ipsum quoque in textu exhibebat: ἀστ . . . . . χαρίων, cuius tamen in margine adscriptum erat ἀσινίον. Quae forma deinde in codice T, qui ex hoc apographo describebatur, in textum recepta est retenta tamen illa lacuna, qua librarius indicare voluit, dubium esse hunc locum.

Hoc autem demonstrato, codicem T ex E derivatum esse, illud assecuti sumus, ut plane neglegere possimus codicem Leidensem in eis quae sequuntur.

Proximum est, ut quaeramus, quae ratio intercedat inter codicem epitomes, quo usus est Photius, et eum, quem Suidas usurpavit. Atque si vera est sententia eorum virorum doctorum, qui putant Suidam non ipsam epitomen inspexisse, sed quaecunque glossae Harpocratiōeae apud eum inveniantur, has sumptas esse ex lexico Photii, multo difficilius est indicare, quatenam fuerit auctoritas et origo codicis Photii, quia, ubi solus Suidas rectam exhibet lectionem, non certo definire possumus, utrum haec fluxerit ex ipsa epitome an ex Photii an ex Suidae ingenio. Quoniam autem ad hanc quaestionem diiudicandam necessarium est, non modo scripturam, sed etiam totam utriusque lexi compositionem accurate inter se comparare, quod a proposito meo longe aberat, hoc in medio mihi relinquendum erat, nisi hoc ipso tempore dissertatio a P. Roelligio¹⁾ conscripta in lucem esset prolata, qua omnes de hac re dubitationes remotae sunt. Gravissimis enim argumentis demonstrat Roelligius Suidam non ipsum Photium in usum vocasse; glossas igitur epitomes, quae sint apud Suidam, ex ipsius epitomes codice depromptas esse.

Quatenam igitur est ratio, quae inter Photium et Suidam exstat in glossis epitomes? Atque priusquam ad hanc rem expediendam progrediamur, breviter exponendum est, qua ratione

¹⁾ Quae ratio inter Photii et Suidae lexi intercedat, diss. Hal. 1896.

utamur eis locis, ubi codices Suidae discrepant inter se in lectione. Quoniam enim nondum constat, quomodo inter se cognati sint libri Suidae, saepissime in dubio haerebimus, quinam codex servaverit eam scripturam, quam ipse Suidas in suo epitomes exemplari invenit. Neque enim simpliciter dicere possumus, optimos Suidae codices verissimam illius epitomes libri speciem praebere. Quamobrem ita agemus in eis quae sequuntur, ut, ubi liber Suidae optimus — est autem Parisinus A — cum Photio aut cum lexico Segueriano sexto aut cum Palatino aut cum Parisino consentiat, hunc esse textum censeamus, quem ipse Suidas ex suo exemplari descripserit; contra ubi codd. deteriores cum uno ex ceteris epitomes libris congruant in tali lectione, quae a librario proficisci non potuerit, aut in tali corruptela, in quam non duo librarii devenire potuerint, ibi genuinam Suidae scripturam servatam esse iudicemus.

Multo simplicius res se habet in Photii lexico, cuius unus codex Galeanus respiciendus est.

Codicem epitomes Suidae similiorem fuisse codici Photii, quam codicibus D E, hoc sane luculenter apparet ex multis glossis, ubi Photius et Suidas consentiunt inter se contra ceteros epitomes libros. Cuius rei exempla non eas glossas afferre licet, quae apud utrumque lexicographum desiderantur, quia ex multitudine harum glossarum, quae apud unum vel alterum desunt, dilucide apparet, non omnes glossas in opera sua recipere voluisse Photium et Suidam. Praeterea suspicandum est hic illic librariorum culpa postea nonnulla excidisse. Contra eae lacunae vel ea additamenta, quae intra ipsas glossas nobis occurrunt, originem habent in codicum epitomes condicione. Velut glossam *Θεογέλτων* Photius et Suidas eodem modo in brevius redactam exhibent; s. v. *Ἰσαλος* uterque omittit verba *καθ' ἡφαι* — *μαθητῶν*; s. v. *Λητή* apud utrumque excidit v. *πόλις* et s. v. *Λοιδίας* vv. *ἐν τῷ παρακρεσβελας* desunt; s. v. *μεῖον καὶ μείαγωγός* exstat apud Photium *δετος*, apud Suidam *δει* ὅς vitiose scriptum pro *δελν*; s. v. *Οῖον* post *Δεκελεικόν* additum est *Οῖον*; s. v. *Τῆτες* additum est *ἐπ' ἔτος*; s. v. *ὑπονομεύοντες* vox *Καλλίππου* corrupta est in *Καλλίστου*; glossa *φαρμακός* cum sequenti glossa *φαρμακῶντα* coniuncta est; glossa vero *Φηγούσιον* ita distracta, ut poste-

riorem partem: *Φηγοῦς δῆμος Ἐρεχθίδος* priore loco legamus, deinde sequantur verba: *Φηγοῦσιον· Λυσίας ἐν τῷ περὶ βατράχων φόνου*. Multo autem maior est numerus eorum locorum, ubi Photius et Suidas minutis in rebus inter se congruunt, qui quamquam per se non magni momenti sunt, quia complures librarii saepe casu in eadem re errare potuerunt, tamen propter magnum codicum in rebus gravibus consensum nobis persuadent, exemplum Photii simillimum fuisse Suidae libro. Cf. glossas: *Ἐρυθραῖοι. Ἐρχιᾶθεν. ἑταιρεία. εὐνιῶτατα. Εὐμενίδες. ἐφ' ἱερὸν. Ζεῦξις. Ἡγήσιππος. ἡρωτηριασμένος. θέσθαι. θιασος. Θυργωνίδαί. Ἰσοτελής. κελέοντες. Κρώβυλος. μαστῆρες. μεταπύργιον. ναύκληρος. Οἰνής. ὄχειον. παραγραφὴ. πεδιακά. περίστασιν. πινάκια. πώμαλα. σύλας. τοὺς ἑτέρους κτλ*

Derivati igitur sunt codices epitomes, quibus Photius et Suidas utebantur, e libro, e quo pendet neque Parisinus neque Palatinus.

Sequitur, ut rationem, quae est inter lexicon Seguerianum sextum et Photium Suidamque indagemus. Atque cum lexici Photii fere tota littera *A* perierit, auctor autem lexici Segueriani in unam litteram *A* glossas epitomes receperit, quae ratio intercedat inter Photium et hoc lexicon, non directa via reperire possumus. Sed quoniam Photii et Suidae codices simillimos inter se fuisse cognovimus, quod de lexici Segueriani et Suidae cognatione inveniemus, idem pertinere ad Photii opus haud falso suspicabimur. Saepius autem lexicon Seguerianum cum Suida congruit contra codd. D E. Sic duo illa lexica s. v. *ἀρρηφορεῖν* exhibent *περὶ αὐτὴν* pro *περὶ αὐτόν*, s. v. *ἀστράβη*: *οἱ ἄνθρωποι* pro *ἄνθρωποι*, s. v. *ἀφελς καὶ ἀπαλλάξας* apud utrumque post *ἀπολύση τις* deest *τινα*. Unum exemplum addere velim, quod exstat s. v. *Ἀλκέτας*. Ibi enim cod. Seguerianus pro *ὑποστράτηγος* praebet falsam scripturam *ἱπποστράτηγος*. Atque quamquam nunc in Suidae libris recte legimus *ὑποστράτηγος* s. v. *Ἀλκέτας*, tamen Suidam in epitomes codice legisse, sicut auctorem lexici Segueriani, *ἱπποστράτηγος* apparet ex glossa Suidae *ἱπποστράτηγος*, sub qua voce repetuntur, quae exstant s. v. *Ἀλκέτας*. Suidas igitur ex hac glossa novam finxit lemmate tantum mutato. Quod non *ὑπο*

στράτηγος, sed *ἱπποστράτηγος* fuisse docet series litterarum. Ergo priore loco correctura statuenda est librarii alicuius posterioris, quod saepe apud Suidam nobis occurret. Quibus in exemplis omnibus cum lectio codicum D E eadem sit atque operis amplioris, hanc fuisse in communi epitomes et recensiois plenioris fonte efficitur, nisi forte sunt, qui dicant vitia illa in lexico Segueriano et apud Suidam exstantia in codicibus D E postea correctae esse. Quibus illud oppono, eiusmodi esse corruptelas illas, ut non facile a librariis animadverti potuerint. Demonstravimus igitur, eos epitomes codices, quibus utebantur auctor lexic Segueriani et Suidas, manasse ex libro epitomes, a quo neque D neque E originem duxit. Quoniam autem eandem rationem Photium et Suidam inter se habere vidimus, etiam Photii codicem quasi fratrem fuisse eius, qui in lexico Segueriano condendo adhibitus est, conicere debemus.

Atque quod vel ex eis, quae antecedunt, consequencebatur, Parisinum et Palatinum magis esse inter se cognatos, quam illis tribus codicibus, confirmatur multis locis, ubi illi meliorem praebent scripturam quam D E. Sed quia saepissime librarii, ubi depravatam inveniebant scripturam, hanc aut ex suo ingenio aut ex alio fonte corrigebant, illae glossae solae valebunt ad sententiam nostram comprobendam, in quibus lectio D et E codicum, quamquam a genuina paulo recedit, tamen non tantopere est corrupta, ut librarios in ea haesisse putandum sit. Velut si in glossis *Ἑρμος*, *Καρύανδα* in codd. D E *Ἑρμός* falso scriptum est pro *Ἑρμος*, *Καροιάνδα* pro *Καρύανδα*, haec vitia a nullo librario animadversa esse concedes. Sed, quia in accentibus enotandis multum casui tribuere debemus, alia eaque graviora exempla afferam: s. v. *περίοδος* codd. D E *ἐπιγιγνόμενα* falso exhibent pro *ἘΠΙΤΕΙΝΟΜΕΝΑ*, apud Photium vero et Suidam et in omnibus recensiois plenioris libris exstat *ΕΠΙΓΙΝΟΜΕΝΑ*, quod a genuina scriptura propius abesse nemo est quin intellegat. Neque quisquam contendet, librarium aliquem secundum operis amplioris librum scripsisse *ἐπιγιγνόμενα* pro *ἐπιγιγνόμενα*. Deinde lege quaeso glossam *οὐσίας δίκη*, ubi Photius et Suidas cum recensione pleniore recte habent haec: *ἡ δὲ προτέρα ἦν τῶν μὲν οὐκίων ἐνοικίου*, codd. vero D E eadem verba praebent, sed hoc ordine scripta: *ἡ δὲ προ-*

τέρα τῶν μὲν οἰκίων ἦν ἐνοικίον. Num putas in hoc verborum ordine quemquam offensurum fuisse, si apud Photium aut Suidam eum invenisset? Aliae glossae, in quibus duo hi lexicographi cum opere maiore contra codd. D E consentiunt minutis in rebus, sunt hae:

s. v. σύμβολα. Ph. Sd. ἐν τῷ ζ, D E ἐν τῷ ιζ.

s. v. εὐηυνιώτατα. Ph. Sd. ἡ μεταφορὰ ἀπὸ πτλ., D E ἡ μεταφορὰ δὲ ἀπὸ.

s. v. μείον καὶ μείαγωγός. Ph. Sd. Ἀπολλόδωρος, D E Ἀπολλόδορος δέ.

s. v. ναύκληρος. Ph. Sd. ἐπὶ τῷ — ἐκλέγειν, D E ἐπὶ τὸ — ἐκλέγειν.

Eiusmodi autem vitia, quae, quamquam non levia sunt, tamen eum effugere debuerunt, qui linguae Graecae non esset peritior, indagavi in hisce glossis:

s. v. ἀσυνθετώτατον. Sd. lex. Sg. recte ἀσυνετώτατον, D E ἀσυνδετώτατον.

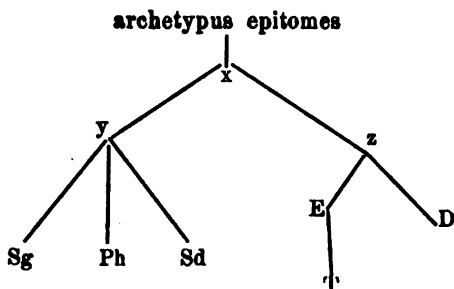
s. v. παραγραφὴ desunt in D κ νν. ὅπερ ἐστὶ περιγεγραμμένον, exstant apud Ph. Sd.

s. v. λέσχαι. Ph. Sd. recte Κλεάνθης, D E καὶ Λεάνθης.

s. v. παραβάλοιτο. Ph. Sd. recte παραβάλοιτο, D E παρακαταβάλοιτο.

s. v. πωλάς. Ph. Sd. recte Σώφρωνος, D E σόφροσιν.

Quibus exemplis demonstravisse mihi videor codd. D E manasse ex archetypo, ex quo pendet neque Photius neque Suidas neque is codex, quem auctor lexic Segueriani adhibuit. Quod si concedimus, nil impedit, quin etiam multis aliis locis, ubi D E turpiter depravati sunt, Photius et Suidas veram exhibent scripturam, hanc non correctori tribuendam esse censeamus, sed meliori horum lexicorum deberi conditioni. Quae cum ita sint, non propius a communi omnium epitomes librorum fonte potest abesse codex D, quam ceteri. Quod magis apparet, si rationem, quam epitomes codices inter se habere docuimus, hoc stemmate illustramus

Ex hac autem ratione necessario consequitur, additamenta codicis D non esse sumpta ex eo epitomes libro, cuius totus codex D est apographum, sed ex alio fonte illata. Atque quod ex codicum ratione efficiebatur, id verum esse ipso additamentorum habitu evincitur.

Primum enim in nonnullis glossis supplementa non suo loco videntur inserta esse; velut s. v. ἀνακαλυπτήρια verba παρ' ἡμῶν δὲ λεγόμενα θεώρετρα in D prorsus inepte collocata sunt post φίλων, rectius in recensione pleniore in fine totius glossae. Item in gl. ὅτι οἱ ἀλόντες κτλ. libri operis amplioris exhibent φρόντονα vel φρόντονα vel φόρτονα post φόνω, in D vero legimus φρόντονα post τῶν ἰδίων. Quidquid autem in hoc vocabulo corrupto latet — de huius enim loci emendatione infra dicemus —, certe inest accusativus, quem aptius post φόνω poni, quam post ἰδίων nemo negabit. Item s. v. Ἀκτὴ verba, quibus cod. D auctus est ὥς Ὑπερίδης ἐν τῇ περὶ ταρίχους rectius collocantur post vv. μοῖρα τῆς Ἀττικῆς, ubi habet opus amplius. Luculentissimum vero huius generis exemplum est glossa Δάμων. In recensione enim maiore legimus s. v. Δάειρα: ὄνομα κύριον, s. v. Δάμων: ὄνομα κύριον, διδάσκαλος Περικλέους. Quas duas glossas satis tenues epitomator ita coniunxit, ut scriberet verbis διδάσκαλος Περικλέους omissis: Δάειρα καὶ Δάμων· ὀνόματα κύρια. Haec exstant in cod. E, Suidas autem nomina denuo segregavit, cum secundum seriem litterarum complures ei glossae interponendae essent, quod idem fecit in gl. Γύλιππος et Γύλων. Quare nil obstat, quin iudicemus, etiam Suidam in suo epitomes exemplo legisse: Δάειρα καὶ Δάμων· ὀνόματα κύρια. Haec eadem verba exhibet cod. D, sed post ὀνόματα κύρια addit: ὥς καὶ Περικλέ-

ους διδάσκαλος. Unde habet hoc additamentum? ex epitome codice? minime. Certe enim is, qui has duas glossas ita, ut nunc eas legimus, coniunxit, negligere debuit verba διδάσκαλος Περικλέους, sive fuerit ipse epitomator sive librarius aliquis posterior. Ipsum autem epitomatores hoc fecisse propterea verisimile mihi videtur esse, quia iam Suidas, quamquam has duas glossas praebet segregatas, tamen post Δάμων nil scribit nisi ὄνομα κύριον. Fortasse autem ea re adductus est epitomator, ut vv. διδάσκαλος Περικλέους praetermitteret, quod haec verba in codice suo coniuncta esse videbat cum sequenti lem-mate Δάοχος. Cuius rei vestigium remansit in codd. A B C I, ubi scriptum est: διδάσκαλος Περικλέους διάδοχος.

His igitur quattuor locis verba, quibus D auctus est, a librario in margine vel supra versum videntur adscripta, deinde loco non satis apto in textum recepta esse.

Alterum autem argumentum, quo supplementa illa a librario esse adiecta monstratur, inde petendum est, quod glossae illae codicis D uberiores non paribus, ut ita dicam, intervallis per totum librum sunt dispersae, sed, ubi una talis glossa est, ibidem plerumque etiam plures nobis occurrunt. Sic series talium glossarum: ἀκινάκης, Ἀκη, ἄκριτος, ἀκροᾶσθαι, Ἀκτὴ una glossa ἀκμάζεις interrumpitur; deinde legimus deinceps glossas: ἀναιρεθεῖς, ἀναίνεσθαι, Ἀνακαλασιν, ἀνακαλυπτήρια, Ἀνάκειον, ἀνάκρισις, ἀνακτες καὶ ἀνασσαι, deinde ἀποδιδόμενοι, ἀποικία, deinde Γαληφός, Γαμηλία, deinde ἐλαφροτάτους, ἐλεοκόπων. Reliquae eiusmodi glossae singulae nobis occurrunt.

Atque si harum glossarum additamenta non in codicem D postea illata essent a librario, sed in ceteris epitomes libris omissa negligentia librariorum, hi loci pari modo per totum lexicon essent distributi. Sin autem consulto librarius aliquis epitomes glossas breviores reddidit, eum eandem rationem toto libro secuturum, non singulas paginas sibi electurum fuisse puto, nisi forte censendum est, subito furore eum impulsus esse, ut in continuam glossarum seriem saeviret, deinde, ubi furor sedatus esset, integras descripsisse glossas. Contra non mira res est, si alium librum ab eo, qui codicem D exaravit, inspectum esse iudicamus. Ita enim res se haberet: descripsit librarius co-

dicem epitomes ex alio codice, qui ipse quoque hanc recensione[m] continebat. Ubi autem huius libri litteras non iam legere poterat, fortasse quia vetustate evanuerant, vel quia blattarum morsu deletae erant, aliunde has lacunas explevit, neque tamen ita, ut supplementa in margine adscriberet, sed ut totas glossas ex altero fonte in suum chirographum transferret. Duo igitur habemus genera additamentorum, unum eorum, quae statim in textum recepta sunt, alterum eorum, quae primo in margine vel supra textum exstabant, cuius generis exempla sunt glossae *Ἀκτῆ. ἀνακαλυπτήρια. Δάμων. ὅτι οἱ ἀλόντες κτλ.*

Neque vero, quin haec omnia ab uno eodemque homine sint adiecta, dubitari potest. Primum enim ex uno fonte fluxerunt, ut paulo infra demonstrabimus, deinde autem ne mirum quidem est, quod tam diverse egit in hac re corrector. Quibus enim locis litterae prorsus perierant, supplementa ex altero libro deprompta statim epitomes verbis inserebat, item, ubi singula verba ei corrupta videbantur esse, pro eis scribebat ea, quae illic exstabant; interdum autem factum est, ut eadem glossa, quam e codice deteriore iam transcripserat, perlecta in altero codice additamenta inde petita in margine vel supra versum apponeret.

Neque vero ipsum codicem D ab homine illo ex duobus codicibus quasi consutum esse, sed proavum eius, quem brevitate causa littera d noto, tres mihi causae persuadent. Primum enim Parisinus D, quia exeunte demum saeculo quinto decimo exaratus est, recentior est omnibus non modo epitomes, verum etiam lexicis maioris libris. Eum autem codicem, qui suppeditabat librario illa additamenta, etiam tunc fuisse, cum nullum eius vestigium supersit, haud ita probabile videtur. Deinde, quoniam ex ea re, quod nonnulla additamenta non suo loco in textu inveniuntur, nobis colligendum erat, ea adscripta esse primo in margine, in codice D autem ipsi textui sunt inserta, non in hoc libro correctoris manus grassata est, sed in eius fonte. Postremo vero tam neglegenter scriptus est codex D, totque glossae eius sunt mutilae¹⁾, vix ut intellegere possimus, cur ille corrector,

¹⁾ Cf. glossas *ἀναγκαῖον. ἀνάγκησις. ἀνεπόπτευτος. ἀφανῆς οὐσία. αὐ. αὐτολήκνυτοι. βουλευσεως. δατεῖσθαι. δειπνοφόρος. διὰ μέσον τείχος. διασκευάσασθαι. εἰσαγγε-*

quippe qui tot lacunas expleverit, tot vitia sustulerit, detrimenta, quae nunc sunt in Parisino, non resarserit. Quae cum ita sint, neque primus sui generis est cod. D neque apographum ipsius archetypi — nam tot corruptelas non uni librario, ne neglegentissimo quidem, tribuere licet —, sed per seriem quandam apographorum ab illo derivatas.

Age iam quaeramus, quoniam fuerit alter ille fons. Atque codicem epitomes vetustiore atque integriorem a librario adhibitum esse ad suum exemplar augendum, non credibile est: nam primum codices, quibus utebantur auctor lexicī Segueriani. Photius. Suidas, satis declarant, epitomes condicionem iam antiquissimis temporibus nisi minutis in rebus ab ea, quae nunc est, non discrepuisse; deinde vero inter eas glossas, quas in Parisino copiosiores legimus, nonnullae tam longae sunt bonaeque doctrinae plerae, ut eas ab epitomatore non esse in brevius reductas veri dissimile sit, velut gl. ἀνακτεῖς καὶ ἀρασσαι. ἀνεκόμεντος λαμπάς.

Quoniam autem omnia fere additamenta leguntur etiam in opere pleniore, cum codicem, quem in usum vocavit librarius ille, magis cognatum fuisse recensitioni ampliori quam epitomae statuendum est. Cum hac re optime congruit, quod locis nonnullis in codice D eadem inveniuntur corruptelae atque in lexico maiore. Velut a. v. παράστασις; in E et apud Photium legimus . . . . γίον, litteris nonnullis in lacuna omissis, pro ἀγραγιόν, D vero et recensitionis plenioris libri praebent lectionem ἀγγροίον, quod nil est nisi prava coniectura. Quoniam autem scriptura epitomes . . . . γίον propius accedit ad genuinam formam quam D et lexicon amplius, hoc ipsum epitomatorem legisse manifestum est. Quod si exstat in codice D ἀγγροίον, hoc ex libro sumptum debet esse, qui simillimus erat operis amplioris codicibus, quia haec eadem coniectura a duobus librariis vix fieri potuit. Alterum exemplum afferre mihi liceat. S. v. πέλαρος exstat in Harpocrate maiore et cod. D πάλις, in E et apud Photium πετάλις, utrumque corruptum ex παπάλις. Atque hic quoque perspicuum est, fidelius ab epitomatore formam genuinam servatam esse quam in opere ple-

λια. ἐκ περιτοσίας Ἐλευθέριος Ζεῦς. Ξηγαίρια. μέλινη. ὀφράνη. πέλαρος. πολέμαρχος. Τριτοπάτορες. Φιλέτιος.

nio, neque minus manifestum est, quod legatur in D *πάλης*, hoc sumptum esse a librario ex altero fonte. Atque has corruptelas non vice versa ex codice d, Parisini proavo, in recensionem ampliorem irrepsisse satis superque demonstratur glossa *Δάμων*, de qua supra diximus.

Quaeritur, num fortasse unus ex nostris amplioris recensionis libris a librario illo usurpatus sit. Quod negare non possumus, si eae lectiones vel genuinae vel depravatae, quae sine dubio a correctore in Parisinum illatae sunt, ad unam omnes inveniuntur in uno ex nostris huius recensionis libris. Quamobrem gravissimas ex eiusmodi lectionibus, quae secundum Dindorfium quidem non in omnibus recensionis plenioris codicibus exstant, hic enumerabo.

1. s. v. *ἀπογραφῆ*: *ὁ ἐγκαλούμενος* D F M N, *ὁ ἐκαλούμενος* B, *ὁ ἐναγόμενος* epitome.
2. s. v. *ἀποτείχισαι*: *τείχη* D A B C N, *τείχιον* epit.
3. s. v. *ἀργυριοθήκη*: *ἀργυροθήκη* D A M, *ἀργυρίς θήκη* epit.¹⁾
4. s. v. *Δάοχος*: *διάδοχος* D A B C I, *Δάοχος* epit.
5. s. v. *διοπεύων*: *διόπτος* D B C G, *διόπος* epit.
6. s. v. *εἰσαγγελία*: *δεχομένοις* A, *ἐπιδεχομένοις* ceteri recensionis plenioris codices, *ἐπιδεχόμενος* D, *καταδεχομένοις* epitome.
7. s. v. *ἐκκλητεύειν*: *ἐπ' ἀνάγκας* A, *ἐπὶ ἀνάγκαις* D, *ἐπάναγκες* epit.
8. s. v. *Εὐνείδαι*: *ἱεραρχίας* D Ald., *ἱερουργίας* epit.
9. s. v. *παλιμβολον*: *ἐπεμβολῇ* D Ald., *ἐπεμπολλῇ* vel (Phot.) *ἐπ' ἐμπολῇ* epit.
10. s. v. *Πορθμός*: *Πορθμύς* D Ald., *Πορθμός* epit.
11. s. v. *στρατεία κτλ.*: *ἔτει δεδεικτικῶς* D B, *ἔτει δὲ δεικτικῶς* A C, *ἔτει δεδεικτικῶς* G, *ἐπιδεδημικῶς* vel *ἐπιδεδημηκῶς* epit.
12. s. v. *τετρυνημένη* post *πλήρεις* (lin. 8) in D A B C leguntur verba: *μήτε ταύτη* (ταῦτα A) *ὕπομεινας*.
13. s. v. *ἀναιρεθεῖς*: *στραφεῖς* D B F Ald., *τραφεῖς* epit.

¹⁾ Secundum Dindorfium epitome praebet *ἀγυρίς θήκη*, quod vitium typothetae videtur esse.

Inter quae exempla quanquam nonnulla fortasse minus habent auctoritatis, quia librarius codicis D et alius librarius in eandem lectionem casu incidere potuerunt, tamen satis multae relinquuntur (1. 2. 4. 6. 9. 11. 12), quibus demonstratur, lectiones illas ab epitome diversas non omnes in uno eodemque operis amplioris codice coniunctas esse, sed per plures libros dispersas, per A B C F I M N, inter quos tamen cod. A vel plurimas ex illis exhibet.

Quoniam autem a correctore codicis d complures simul lexi maioris codices inspectos esse veri est dissimile, censebimus adhibitum esse ab eo eiusmodi codicem, in quo omnes illae lectiones exstarent, i. e. eum, ex quo omnes nostri recensiois plenioris libri derivati sunt vel huius archetypi gemellum. Fidelissime igitur cod. A scripturam archetypi servavit, reliquorum librarii saepius, ubi locus vitiose scriptus eis occurrebat, eum corrigere studebant. Neque ullo ex eis locis, quibus D et altera pars codicum lexi maioris depravatam praebent lectionem, altera pars genuinam, corruptela tanta est, quae non corrigi potuerit a librario Graecae linguae non prorsus inscio.

Atque cum eo, quod collegimus de hoc codice lexi maiore perditio, optime congruit, quod nonnulla additamenta Parisini in nostris libris omnino desunt, quas glossas nunc enumerabo: ἀκινάκης. Ἀνακάσιον. ἀνάκρισις. ἀνακτες καὶ ἀνασσαί. Γαληψός. δεκατηλόγους.

Bernhardyus¹⁾ quidem omnia additamenta, quae non invenimus in Harpocratiōne maiore, 'tutius esse censet' — haec enim verba eius sunt — 'ac probabilius, lexicis rhetoricis tribuere, quibus auctor epitomes ac passim lectores utebantur ad copiolas suas locupletandas, nisi quis manifestis rationibus ostenderit, ex antiquioribus et intactis exemplaribus ea fluxisse.'

Sed has rationes paulo altius repetere debemus. Nam cum non modo ea supplementa, quae solus habet cod. D, verum etiam ea, quibus omnes epitomes libri opere ampliore uberiores sunt, non esse interpolata demonstrandum sit, quae ratio inter utramque intercedat recensioem perquirere opus est. Atque utram-

¹⁾ Quaestionum de Harpocratiōnis aetate auctuarium, ind. lect. Hal. 1856, p. 9.

que inter se comparantibus nobis quaestio existit, utrum epitome excerpta sit ex nostra pleniore recensione an ex lexico, quod fidelius genuinam operis Harpocratei formam servaverit. Illud quidem quominus existimemus primum videtur impedire vetustas epitomes. Mire enim accidit, quod codex Palatinus E multo antiquior est, quam omnes operis amplioris libri et quod, cum epitome fuerit iam temporibus Photii, i. e. saeculo nono, ei lexicographi et grammatici, qui lexicon maius in usum vocaverunt, aut recentiores sunt aut non multo vetustiores quam codex antiquissimus A, qui saeculo quarto decimo exaratus est. Adhibita autem est recensio plenior in lexico Vindobonensi, a Michaeli Apostolio paroemiographo, a Phavorino, in scholiis Bernardinis Aeschinia. — Deinde etiam illud videtur repugnare huic utriusque recensione rationi, quod non paucas glossas epitome praebet uberiores quam codices operis amplioris.

At illi argumento recte obici potest, fortasse epitomen propter brevitatem tantopere lexicon maius submovisse, ut huius memoria omnino esset nulla, nisi saeculo quarto vel tertio decimo casu aliquo huius generis codex in lucem prolatus esset ex quo omnes nostri recensione plenioris libri manarent. — Ac ne additamentis quidem probari potest, epitomen ex ampliore opere, quod nunc habemus, non fluxisse, nisi ea genuina esse demonstratum est. Atque si non sunt interpolata, existimandum est, recensione pleniore non eam lexicæ formam, quæ ab ipso Harpocrate relicta sit, repraesentari. Quamobrem, si vice versa ex ipsius huius recensione conditione consequetur, non ipsi Harpocrati eam deberi, non mirabimur, quod epitome glossas nonnullas copiosiores exhibet.

Atque cum de hac quidem re inter omnes viros doctos consensus sit, opus amplius, quod nunc manu tenemus, a pristina lexicæ conformatione multum descivisse, nemo copiose docuit, quale fuerit antiquissimum hoc lexicon. Quod quanquam non prorsus restituere possumus, tamen ex singulis glossis colligere licet, qua ratione usus sit Harpocratio in opere suo condendo. Eas igitur glossas, quæ huic rationi non respondebunt, mutatas esse recte coniciemus. Sed antequam ad rem ipsam adeamus, hoc praefari velim, non meum esse, singulas percurrere glossas neque omnes enumerare mutationes, quæ enumerari

possunt: immo semper illud spectabo, cuius causa totam institui quaestionem. Demonstrare enim volui, genuina esse additamenta codicis D, quae in opere ampliore desiderantur.

Atque si habitum, quo nunc est recensio longior, accuratius examinamus, fugere nos non potest unamquamque glossam ab Harpocrate instructam esse testimonio eius oratoris, ex cuius opere lemma sumptum erat. Quod luculenter apparet ex eis glossis, quae de nominibus propriis compositae sunt. Saepissime enim, ubi lexicographus in oratoribus Atticis legendis complura simul nomina propria iuxta posita inveniebat, omnibus glossis, quas de singulis scripsit, addidit titulum orationis, ad quam lemma spectabat. Velut cum in Aeschinis oratione Timarchea legenda ad hunc locum (§ 52) pervenisset: *ὑπερβαίνων τοὺς δὲ τοὺς ἄγριους, Κηδονίδην καὶ Αὐτοκλείδην καὶ Θέρσανδρον*, hi homines digni ei videbantur, de quibus in singulis glossis plura afferret, quibus ex glossis unamquamque testimonio Aeschinis firmavit. Qua ratione effecit primum, ut in aliis lexicis volvendis ipse sine labore eas res, quae ad quemque locum interpretandum maxime essent idoneae, inveniret suumque in opus transferret, deinde, ut ei, qui hoc lexico uterentur, quo quaeque glossa spectaret, statim viderent. — Sed alia exempla afferam. Glossae *Πανδοσία*, *Βούχεται*, *Ἐλάτεια* omnes referendae sunt ad Pseudodem. 7, 32, ubi haec leguntur: *τὰς δ' ἐν Κασσωπία τρεῖς πόλεις, Πανδοσίαν καὶ Βούχεται καὶ Ἐλάτειαν*. Atque s. v. *Πανδοσία* exstat: *Δημοσθένης Φιλιππικοῦ*, s. v. *Βούχεται*: *Δημ. ἐν Φιλιππικῶν ζ'*, s. v. *Ἐλάτεια*: *Δημ. ἐν ζ' Φιλιππικῶν*. Item legitur s. v. *Δρογγίλον*: *Δημ. Φιλιππικοῦ*, s. v. *Καβύλη*: *Δημ. ἐν ἡ' Φιλιππικῶν*, s. v. *Μάστειρα*: *ἐν ἡ' Φιλιππικῶν Δημ.* Quae tres glossae pertinent ad Dem. 8, 44. Item exstat s. v. *Τιλωόσσαιον*: *Δημ. κατ' Ἀσχίνου*, s. v. *Νεῶσι*: *Δημ. κατ' Ἀσχίνου*, s. v. *Ἡδύλειον*: *Δημ. ἐν τῷ κατ' Ἀσχίνου*. Quae tres glossae spectant ad Dem. 19, 148. Luculentissime vero apparet, veram esse sententiam meam, ex alio exemplo, quod, quia gravissimum est, extremo loco pono. Ubi enim Demosthenes in oratione de corona habita (§ 295) nomina eorum hominum enumerat, qui suam quisque patriam Philippo, Macedonum regi, prodiderant, ex his viginti septem nominibus duodecim elegit Harpocratio:

de quibus glossas componeret, idque plerumque sic, ut ex singulis oppidis unum illorum proditorum sumeret. Quas glossas in eum ordinem redactas, quo apud Demosthenem disposita haec nomina leguntur, hic enumerabo appposito testimonio oratoris, ubi quidem nunc in recensione maiore exstat:

Δάοχος· Δημοσθένης ὑπὲρ Κτησιφῶντος.

Κερκιδᾶς· Δημ. ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησ.

Μύρτις· " " " " "

Εὐξίθεος· " " " " "

Νέων· " " " " "

Ἐπιχάρης· " " " " "

Πτοιόδωρος· Δημοσθένης.

Ἐλιξος·

Περίλαος· Δημ. ὑπὲρ Κτησ.

Θεογελτων· Δημ. ἐν τῷ ἀντῷ.

Ἀνεμύτας· Δημ. ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησ.

Ἰππαρχος· " " " " "

Videmus igitur, ex his glossis octo praebere post lemma verba: *Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος*, duas *Δημ. ὑπὲρ Κτησ.*, unam solum Demosthenis nomen, unam etiam hoc carere.

Atque de hac quidem re mea quidem sententia dubitatio omnino esse non potest, quin ipse lexicographus omnibus illis glossis adiunxerit vv. *Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος*, quae in nonnullis glossis aut contractae sunt aut plane exciderunt librariorum culpa. Fortasse dicerem, ipsum Harpocracionem in enarrandis his nominibus a suo proposito descivisse, si huius ordinis, quem apud Demosthenem legimus quemque ipsum lexicographus sequebatur, ea nomina essent testimonio oratoris privata, quae extremo loco posita sunt, non, quae medium locum tenent. Nam cur Harpocratio has glossas aliter tractaverit atque ceteras, equidem causam video nullam. Atque si modo in tanta nominum serie unamquamque glossam auctoritate Demosthenis firmavit, quanto magis id fecisse eum putabimus, ubi unum vel pauca nomina propria ei occurrerent?

Quae cum ita sint, efficitur, in omnibus glossis, quibus de nominibus propriis agitur, Harpocracionem indicasse, quo quaeque pertineret. Quid? lexicographum nonne idem fecisse existi-

mandum est in eis glossis, quae erant de vocabulis difficilioribus minusque solitis? An non multo magis opus erat, in hisce notare locum, ex quo lemmata sumpta erant, quia saepissime, quoniam sensu vocabula essent accipienda, cognosci non poterat nisi ex sententiarum conexu? Qua de causa etiam in omnibus ceteris glossis orationes esse laudatas mihi persuasi. Quam sententiam veram esse vel inde efficitur, quod inter eas glossas, quas opus amplius exhibet nomine oratorum orbatas — sunt autem centum viginti quattuor —, octoginta quinque sunt, quibus nomina propria, undequadraginta¹⁾, quibus voces rariores illustrantur. Ut autem reliquae glossae testimoniis oratorum instructae sunt, ita ne has quidem inter mille huiusmodi glossas eis caruisse censebimus. Neque audiendus est Bernhardus, qui (p. 15) 'nil ad Harpocratonem pertinere putat, quae neque coniuncta sunt cum oratoriis litteris nec firmantur testimoniis et auctoritatibus doctis.' Quem recte refutavit Boysenus²⁾, cum monet, multas orationes ab Harpocratonem laudatas deperditas esse; quare eas glossas, quarum lemmata nostris in orationibus non reperiuntur, non ob id ipsum spurias esse ducendas.

In glossis vero non paucis, quae nomine tantum oratoris firmatae sunt, titulum orationis excidisse certis argumentis demonstrare licet. Velut s. v. *Ἐλευθέριος Ζεύς*, ubi post *ὑπερείδης* verba eius citantur, etiam orationis, ex qua sumpta erant, a lexicographo mentionem factam esse manifestum est. Item s. v. *κατάστασις*, ubi Lysiae verba laudare necessarium duxit lexicographus, certe ipsa oratio commemorata erat.

Demonstravimus igitur Harpocratonem in omnibus glossis

¹⁾ ἀδημονούσης. ἀδικίον. αἰδρις. αἰτός. ἄκριτος. ἀκροᾶσθαι. ἀμβλωθρίδιον. ἀνακαλυπτήρια. ἀνᾱκρισις. ἀνακτες καὶ ἀνασσαί. ἀνεσκευάσαντο. ἀνωμοσία. ἀποδέκται. ἀπόληξις. ἀπομάττων. ἀπὸ μισθωμάτων. ἀποσάξαντα. ἀργυρῖτις κτλ. ἀργυρόπους δίφρος. ἀρετή. ἀρχὴν ἰᾶσθαι κτλ. ἀτεχνῶς. αὐλειος. ἀφορμή. βλιμάζειν. βολεῶνες. βωμολοχεύεσθαι. γεωφάνιον, γυλιός. Δαιδάλου ποιήματα. δεκατηλόγους. δευσοποιός. διαγραφή. εἰς ἔν ἧλθεν. ἐπαναφορά. θέτης. κιττοφόρος. κώδεια. σεμναὶ θεαί.

²⁾ C. Boysen, de Harpocratonis lexicī fontibus. Diss. Kiel 1876. pag. 5.

indicasse, ad quam quaeque orationem esset referenda. Cui rationi cum non paucae glossae operis maioris repugnent, inde necessario consequitur, non fideliter esse servatam hac recensione genuinam lexicī conformationem.

Ad eandem sententiam pervenimus, si nonnullas glossas huius recensione comparamus cum eisdem glossis, quales exstant in epitome. Velut glossa ἀλάστωρ hoc modo legitur in epitome: ὁ τοιαῦτα τολμήσας ὧν οὐκ (sic recte D) ἔστιν ἐπιλαθέσθαι κτλ., in opere ampliore sic: οὐ μὴδέποτ' ἂν τις ἐπιλάθοιτο. Verba autem, quibus epitome copiosior est, ὁ τοιαῦτα τολμήσας genuina esse elucet ex glossa lexicī Segueriani quinti¹⁾, quod vocant, cuius auctor eodem atque Harpocratio usus est fonte. Illic enim exstant p. 211, 18 haec: Ἀλάστωρ· ὁ μεγάλα τετολμηκῶς ἀδικήματα, ὧν οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτό τις, ἀλάστωρ καλεῖται. Deinde s. v. ἐσπαθᾶτο praebet epitome haec verba, quae in altera recensione desunt: ἢ τὸ ἐρρίπτετο ἢ διεκόπτετο. ἢ ἀντὶ τοῦ συνελθῆτο, ἀπὸ τῆς τῶν ὑφαντῶν σπάθης, ἢ τις συνελθῇσι τὰ ὑφανόμενα. Quae fere eadem leguntur in lexico Segueriano quinto (p. 256, 26): Ἐσπαθᾶτο· ἐρρίπτετο καὶ διεκόπτετο, ἀπὸ τῆς σπάθης· οὕτω γὰρ τὴν μάχαιραν καλοῦσιν. ἢ ἀντὶ τοῦ συνελθῆτο, ἀπὸ τῆς τῶν ὑφαντῶν σπάθης, ἥτις συνελθῇσι τὰ ὑφανόμενα. Quibus exemplis alia adiungere possum, sed eis, quae modo attuli, et eis, quae supra dixi de multis glossis testimoniis scriptorum destitutis, satis superque demonstrari puto, textum recensione plenioris nonnullis locis longe recedere ab eo, qui ab ipso Harpocrate constitutus sit.

Quaeritur, cui omnes hae mutationes tribuendae sint. Num culpae complurium librariorum, qui dormitantes hic illic aliquid omiserunt? Sed quamquam in codicibus transscribendis nonnulla excidisse possunt negligentia librariorum, tamen hac una re non satis excusaretur tot verborum detrimentum. Habemus enim normam quandam, secundum quam ratiocinari nobis licet, quot corruptelae librariorum socordia, non consilio, in Harpocratonis textu transscribendo ortae sint: dico recensione plenioris codices. Qui cum non multum inter se differant codice

¹⁾ In Bekkeri anecd. graec. I p. 197—318.

Vratislaviensi C excepto, quem qui exaravit, plurima certe de consulto praetermisit, nisi per longissimam apographorum seriem haec recensio derivata est, haec tanta mutationum multitudo non potest librariorum incuria excusari. Atque quoniam nullum vestigium exstat, quo opus maius ante saeculum quartum decimum innotuisse fiat verisimile, ipse autem Anglicanus A, optimus et antiquissimus lexicus integrioris liber manu scriptus, hoc saeculo scriptus est, non multum potest abesse ab omnium huius recensionis codicum archetypo.

Quae cum ita sint, ea condicio, qua nunc est lexicon Harpocrateum, debetur uni homini docto, qui de consulto opus integrum, quod longius ei videbatur esse, resecando tenuius reddidit. Quod si concedimus, etiam multa alia huius recensionis vitia huius epitomatoris culpa orta esse iudicandum est, non temporis iniquitate, quanquam etiam huiusmodi corruptelae certe in textum irrepserunt.

Habemus igitur operis Harpocratonis genuini duas epitomas, unam breviorē, quae exstabat iam saeculo nono, alteram longiorem, quae ante saeculum quartum decimum in manibus hominum doctorum fuisse non videtur. Hoc igitur certum mihi videtur esse, epitomen breviorē non haustam esse ex longiore, sed reducendam esse ad exemplar lexicus integrioris. Atque ubi a diversis librariis idem opus excerpitur, diversa ab eis eliguntur, quae retineant, diversa, quae praetermittant. Quamobrem epitomen, quam nunc vocamus, multis locis plura exhibere quam opus amplius, non mirum est, neque, ne haec additamenta postea interpolata sint, timendum, sed illud certe mirum esse deberet, si aliter res se haberet. Quare quaestio non ita instituenda est, ut vult Bernhardus (cf. supra p. 22 sq.), sed hoc dicendum: nisi quis certis rationibus ostenderit, haec additamenta interpolata esse, fluxisse ea ex antiquioribus atque intactis exemplaribus censendum est. Non igitur, cum hoc contendo, omnino negaverim, epitomen esse spuris supplementis auctam, sed illud dico, additamenta illa non ob id ipsum reicienda esse, quod non legantur in opere pleniore.

Restat igitur, ut quaeramus, num aliis de causis falso in in textum illata ea esse nobis putandum sit. Atque diversa sunt horum additamentorum genera. Primum enim in multis

glossis apponitur testimonium oratoris vel scriptoris. Tales autem glossas inveni hasce: Ἀδράστειαν. ἀνάγειν. ἀξιοί. ἀπόκρισις. ἀπομάττων. ἀποπεφασμένον. ἀποσάξαντα. ἀρετή. ἀφείς καὶ ἀπαλλάξας. βάσανος. Βόθυνος. βολεῶνες. ἐκδοσις. κώδεια. νοθεία. παρουσία. σημεία. φάσκιον. Quae additamenta nullo modo possunt profecta esse ab epitomatore ipso. An eius erat, qui glossas paulo maiores atque copiosiores contraheret plerisque acriptorum nominibus privaret, volvere oratores Atticos vel lexica rhetorica, unde glossas Harpocracioneas suppleret? Minime. Ac ne a posteriore quidem librario illata sunt, cum nullam interpolationis speciem habeant, immo optime conveniunt cum epitomatoris ratione, qua in excerpendo utebatur.

Deinde in glossis nonnullis epitomes ipsa interpretatio, qualis exstat in recensione pleniore, suppletur. Atque Boysenus (p. 2), qui enumerat huiusmodi glossas has: Ἀδράστειαν, Ἀλκέτας, Ἐλευσίνια, ἐξούλης, ἐπακτός ὄρκος, ἐχίνορος, ἱππάς, χρυσοχοεῖν, ἀνακτες καὶ ἀνασσαί, Αἰθαλίδαι, Θεοδοσίαν, omnibus his locis, si exceperis tres ultimos, additamenta ab ipso Harpocracione esse negat; quod in una glossa Ἀδράστειαν probare conatur, non prorsus feliciter mea quidem opinione. Dicit enim p. 3: 'Cum in epitome quoque repetantur verba *τινος βασιλέως*, apertissimum mea quidem opinione est, interpretationem secundo loco positam: ἢ ἀπὸ κτλ. ab epitomatore esse subiunctam . . . . Neque minus quam illa priora, verba ultima epitomes *ἐνιοι μέντοι κτλ.*, cum loco parum apto ascripta sint — inserenda erant eo loco, quo Dindorfius demum ea transposuit — ipsi epitomatori deberi videntur.' Ego quidem in hac re assentior Boyseno, verba ἢ ἀπὸ Ἀδράστου τοῦ παλαιοῦ νεμεσηθέντος ἐφ' οἷς τῶν Θηβαίων κατηλαζονεύσατο non ab ipso Harpocracione esse scripta. Neque enim usquam in hoc enuntiato apte inseri possunt. Quare Dindorfius non recte, ut hanc interpretationem cum ceteris coniungeret, textum genuinum mutavit, non intellegens haec verba nullo modo cohaerere cum priore explicatione, sed novam interpretationem eis contineri, quae tota posita sit in voce *νεμεσηθέντος*. Sed ab epitomatore, ut vult Boysenus, haec verba profecta esse nequeunt, quippe a quo certe aptiore loco inserta

essent, immo manifestum est, a stupido aliquo librario in margine ea adscripta, deinde a stupidiore in textum recepta esse, qui ἰδρυσάμενον insuper mutavit in ἰδρυσάμενων. Qua de causa is, qui pro παλαιοῦ restituere voluit Ταλαοῦ, librario illi fortasse nimiam doctrinam vindicavit. Cur autem Boysenus v. ἔνιοι μέντοι ὥς διαφέρουσιν συγκαταλέγουσιν αὐτὴν τῇ Νεμέσει, ὥς Μένανδρος καὶ Νικόστρατος abiudicare velit ab Harpocratiōne, non intellego. Quanquam enim — hoc recte observavit vir ille doctus — aptiore loco a lexicographo poni potuerunt, tamen nemo contendet, plane inepte ea adiecta esse; quin etiam desideraremus ea, si non exstarent. Postquam enim lexicographus dixit in initio glossae οἱ μὲν τὴν αὐτὴν λέγουσι τῇ Νεμέσει, exspectamus, ut his opponat sententiam eorum, qui Adrasteam a Nemesi distinguant, id quod fecit Pausanias in lexico suo, cuius verba servavit Eustathius (p. 355, 37): Πανσανίας δέ φησιν, ὅτι τὴν Ἀδράστειαν ἑτέραν τῆς Νεμέσεως ὑποτίθενται τινες, οἱ δὲ τὴν αὐτὴν τῇ Νεμέσει πτλ. Quare assentior Dindorfio, quippe qui haec verba eo loco collocaverit, quo ab ipso lexicographo erant posita. Quem verborum ordinem epitomator fortasse propterea mutavit, quia vocem συγκαταλέγουσιν falso interpretabatur, sicut is, qui in Suidae libris deterioribus ante διαφέρουσιν inseruit vocem μή. Sed haec de hac glossa.

Ac ne ceterarum quidem glossarum additamenta, quae in sola epitome leguntur, interpolata esse persuadere mihi possum. Velut in glossa Ἀλκέτας verba, quae post ῥηθέντων in epitome sequuntur ἀλλὰ καὶ ὑποστράτηγος ἄλλος Ἀλεξάνδρου corrupta sunt, non spuria. Exspectamus enim haec: ἄλλος δὲ ὑποστράτηγος Ἀλεξάνδρου. Pro quibus verbis, quae ab Harpocratiōne scripta esse existimo, cum librarii oculi ad proximam glossam aberrarent, in textum inde irrepsit illud ἀλλὰ καὶ, in gl. Ἀλκιβιάδης apte positum, non in nostra. Neque minus verba, quae in epitome sola exstant s. v. ἱππᾶς: τῶν οὖν ἱππέων οἱ (D αἱ) ἱππᾶδες defendi possunt, si ea mutaveris in ἡ ἱππᾶς. Facile enim, postquam pro ἡ vocalibus confusis scriptum est αἱ, quod solus D exhibet, etiam ἱππᾶς in ἱππᾶδες mutatum est. Atque si post ἱππέων mente addimus τέλος, quod sane licet per verba antecedentia, sensus efficitur optimus.

Ceterarum glossarum supplementa (*Ἐλευσίνια. ἐξούλης. ἐπακτὸς ὄρκος. ἐχλινος. χρυσοχοεῖν*) immutata in textum recipienda esse cum Dindorfio iudico. Nonnullae autem epitomes glossae, in quibus interpretatio recensiois plenioris augetur verbis, si non plane necessariis, at tamen eis, quae minime interpolatoris manum ostendant, a Boyseno omnino neglectae sunt, velut gl. ἀποπεφασμένον. ἀρχὴ ἄνδρα δεικνύσι. βωμολοχεύεσθαι. γωνιασμός. δεκάζων. δεκαδαρχία. ἔθνος. Ἐλευθέριος Ζεύς. ἐπὶ Πρυτανείῳ. εὗοι σαβοῖ. κίναδος. Κολωνέτας. ὁμηρεύοντας. Non igitur his supplementis fides epitomes minuitur. Quare ne eas glossas quidem, quae in recensione pleniore omnino desiderantur, propter id ipsum apurias esse praeoccupato iudicio suspicabimur. Quae glossae omnes in lexicī parte extrema exstant; sunt autem hae: τί ἐστι τὸ ἐν τοῖς Δημοσθένους Φιλίππικοις κτλ., Τριτοπάτορες, Φιλέσιος, φιλοτησία. Ex quibus glossis Boysenus (p. 3), cum Φιλέσιος et φιλοτησία genuinas esse concedat, duas reliquas ab ipso epitomatore additas esse putat.

Atque primum glossam τί ἐστι τὸ κτλ. Harpocratiōi vindicare velim. Neque enim forma, in qua maxime offendere videntur viri docti, impedit, quin in lexico integro hanc glossam fuisse censeamus. In lexico enim Segueriano quinto, cuius auctor, sicut supra (p. 27) vidimus, ex eodem atque Harpocratio fonte hausit, multae glossae ita compositae sunt, ut lemmata pronomine interrogativo τίς inducantur, cum in omnibus, tum in littera T, velut p. 308, 10: τετόφωμαι τί ἐστι, p. 308, 16: Τιπαγίδαι (vitiose scriptum pro Τιταγίδαι) τίνες εἰσιν, deinde: τοπελον τί ἐστι, deinde: τὴν ἐπὶ τοῖς μέρεσι καλουμένην μάχην τίνα λέγει. Quam glossarum conformationem ab ipso huius lexicī auctore profectam esse non putaverim, immo videtur reducenda esse ad commentarium aliquod decem oratorum, fortasse Didymi, qui saepe ab Harpocratiōe citatur. Nonne igitur fieri potuit, ut Harpocratio in ceteris glossis hanc formam respueret, retineret in hac una, quae erat non de una voce, sed de pluribus? Pro qua coniectura fortasse afferre licet eiusdem lexicī Segueriani (p. 264, 32) hanc glossam: θρυλούμενόν ποτε ἀπόρρητον· περὶ Ἀμφιπόλεως ἦν τὸ θρυλούμενον ἀπόρρητον. Quae glossa ab Harpocratiōne

eo differt, quod in hac allatum est testimonium Theopompi. in illa nil exstat nisi ea verba, quae quasi summa sunt loci ex scriptore illo laudati. Qua de causa ita rem se habuisse suspicor: cum Harpocratio in illa Demosthenis oratione legenda perveniret ad hunc locum (2, 6): *καὶ τὸ θρυλούμενόν ποτε ἀπόρρητον ἔχειν*, in commentario invenit: *τί ἐστὶ Θεόπομπος ἐν λαΐ δὲ δῆλωκε* κτλ. (cf. gl. ἀπόρρητα). Quae interpretis verba Harpocratio religiose descripsit, lexicī Segueriani scriptor tenuē fecit ex eis excerptum. Quod autem in littera *T* haec glossa collocata est, non magis mirabimur, quam quod glossae *ὅτι διαμαρτάνει Δημοσθένης* κτλ., *ὅτι ἑξακισχίλια ἦν* κτλ., *ὅτι νόμος ἐστὶν* κτλ. — *ὅτι χιλίας ἐξημιοῦντο* κτλ. in lit. *O* positae sunt.

Transeamus nunc ad glossam *Τριτοπάτορες*, quam interpolatam esse viri docti putant propterea, quod extra litterarum ordinem exstat, deinde, quod neque in scriptis integris neque in fragmentis oratorum *Τριτοπάτορες* commemorantur. Quae argumenta mihi quidem non satis valida videntur esse ad hanc glossam in suspicionem vocandam. Primum enim ordo litterarum non restituitur hac glossa eiecta, cum sequatur gl. *Τριτόμη- νις*, quam certe nemo spuriam esse iudicabit. Deinde vero — hoc autem alteri argumento oppono — tot oratorum Atticorum scripta deperdita sunt, ut, nisi quis certis rationibus demonstret, vocem *Τριτοπάτορες* ab oratore Attico commemorari non potuisse, quod nemo credo poterit, glossam genuinam esse existimem.

Glossae denique *Φιλέπιος* et *φιλοτησία* quin Harpocratiōneae sint, nulla dubitatio potest esse.

Vidimus igitur, omnes has quattuor glossas, quas solus epitomator exhibet, fluxisse ex lexico integro Harpocratiōnis. Pro qua sententia afferri potest etiam paucitas harum glossarum. An non, si quis omnino sibi proposuisset, ut hoc lexicon alienis glossis amplificaret, pluribus hoc locis eum facturum fuisse putas? Praeterea hae glossae non sunt tenues vel ineptae, sed veterum doctrina plenae.

Demonstravimus igitur et ex ipsa recensitionis plenioris conditione et ex additamentis, quae in epitome legimus, fuisse quondam Harpocratiōnis libros eis, quibus nunc opus amplius traditur, multo integriores. Iam tempus est eo redire, unde aberr-

vimus. Vidimus supra, codicem D suppletum et correctum esse ex codice libris recensitionis plenioris simillimo, sed tamen eo, qui nonnullas glossas uberiores praeberet, quam nostri lexicī maioris codices (vide p. 22). Atque sicut epitomes supplementa genuina esse docuimus, ita etiam haec, quibus cod. D auctos habet nonnullos locos, ex integriore Harpocratonis libro fluxisse concedendum est, praesertim cum nullam interpolationis notam gerant. Quem igitur fuisse hunc codicem putabimus? Eratne ipse quoque ex familia eorum, qui pleniorē recensitionem nobis servaverunt et ab eis hac una re diversus, quod paulo illis vetustior et melior erat? Boysenus quidem (p. 2) contendit, etiam plenae recensitionis codicum duo fuisse genera, quod probare conatur glossis nonnullis lexicī Vindobonensis et Michaelis Apostolii ex opere ampliore sumptis.

Quae exempla, quam non sententiam Boyseni confirment, nunc videamus. Primum glossae ἀδηφάγους τριήρεις, quam legimus apud Apostolium cent. I, 37, addita sunt haec verba: καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· Οἱμοὶ· τί γάρ μοι τὸν πότην ἤπτες λύχνον. Quae verba Boysenus integriore Harpocratonis codici tribuit, non recte. Aristophanis enim Nubes tunc saepissime describebantur et legebantur. Quare facillime paromiographus hoc exemplum ex suo adicere potuit. Vel fortasse sumpsit ex eodem fonte, ex quo Eustathius, qui ipse quoque p. 1394, 34 post verba καὶ λύχνους ἀδηφάγους, τοὺς πότας addidit haec: ὁποῖος ὁ ἐν Νεφέλαις παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει., Neque magis glossae lexicī Vindobonensis θίασος (Θ, 7), ἀναγινωσκόμενος (A, 6), ἀναβάλλει (A, 17), ὀβολοστάται (O, 2), στασιώτης (Σ, 19) a Boyseno afferri debuerunt. S. v. enim θίασος legimus in lex. Vindob.: τὸ συναγόμενον πλήθος ἐπὶ τιμῇ καὶ τελετῇ ἑορτῶν, quae verba sumpta sunt ex Harpocrate, apud quem tamen plura exstant. Deinde sequitur in lex. Vind.: οὕτω Λυσίας. Quoniam autem apud Harpocratonem pro Λυσίας laudantur Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου et Ἰσακός ἐν τῷ περὶ Ἀστυφίλου κλήρου, recte Nauckius in lexicī Vindob. editione (Petropol. 1867) coniecere mihi videtur, pro Λυσίας restituendum esse Ἰσακός, praesertim cum vox θίασος apud Lysiam non inveniatur. Deinde s. v. ἀναγινωσκόμενος in lex. Vindob. et apud Phavorinum legimus:

ἀναγινωσκόμενος λόγος καὶ ἀναγινωσκόμενος ἄνθρωπος, ἀντὶ τοῦ ἀναπειθόμενος, apud Harpocratiōnem vero sola haec exstant: ἀναγινωσκόμενος· ἀντὶ τοῦ ἀναπειθόμενος πτλ. Cum autem Phavorinus glossas Harpocratiōneas non debeat lexico Vind. — multae enim apud eum leguntur, quae in codice Vindobonensi desunt —, neque huius lexicī scriptor Phavorini opus, quippe quod multo postea, anno 1523, Romae editum sit, usurpare potuerit, hoc concedendum est, verba λόγος καὶ ἀναγινωσκόμενος ἄνθρωπος fuisse in libro Harpocratiōnis ab utroque lexicographo inspecto. Neque tamen, quin futile sint librarii additamentum, dubitari potest. Primum enim vix credibile est, si integrum Harpocratiōnis opus haec verba praeberit, ab utroque epitomatore lemma his verbis esse minutum. Deinde hoc additamentum tam ineptum est, ut ipso Harpocratiōne plane sit indignum. Sequitur glossa ἀναβάλλει, quae tamen tam dissimilis est Harpocratiōneae, ut ex alio fonte eam haustam esse iudicem. Quod idem dicendum est de prima parte glossae ὀβολοστάται: οἱ δανείσται παρ' Ἀριστοφάνει, nisi quis potius censet conditorem huius lexicī pro verbis, quae apud Harpocratiōnem invenerit: καὶ πολλάκις ἐν τῇ κομῳδίᾳ, breviter scripsisse: παρ' Ἀριστοφάνει. Unum reliquum est exemplum Boyseni, glossa στασιώτης, quam lexicon Vind. uberiorem exhibet his verbis: ὁ στάσιν ἐγείρων. Sed hic apertissime deprehendimus in interpolando lexicographum recentissimum. Neque enim, quid significaret vox στασιώτης, explicare voluit Harpocratiō — nam qui lector hoc ignoravit? — sed illud indicare, hoc loco hanc vocem angustiores habere vim, cum ex eis, quae sequerentur, efficeretur, propterea Antiphontem στασιώτην appellatum esse, quia inter δορυφόρους fuisset. Atque simile additamentum neque minus ineptum est s. v. ἀπεργασάμενος (A, 30): ἀντὶ τοῦ ποιήσας. Alias glossas, quas lexicon Vind. paulo copiosiores, non meliores exhibet, inveni haec:

ἀποκηρύττοντες (A, 163); addit.: καὶ ἀποκηρύττοντες πατέρες τοὺς παῖδας, ἀντὶ τοῦ πατέρες εἶναι τῶν παίδων δημολῶς ἀποβαλλόμενοι.

ἀργυρόπους (A, 48); addit.: ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

ἀρχαίως (A, 169); addit.: ἀντὶ τοῦ ἀνοήτως· καὶ ἀρχαίως ἀντὶ τοῦ παλαιῶς.

Sed ne uno quidem ex his locis supplementa genuina sunt, sed omnia aliunde in Harpocratonis textum illata.

Apud Mich. Apostolium has inveni glossas Harpocratoneas, quae paulo eis, quas codices Harp. praebent, longiores sunt:

s. v. ἀφ' ἐστίας addit.: ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς τι κραττόντων, quae verba eadem legimus apud paroemiographum anonymum in appendicis cent. I, 43.

s. v. Μυσῶν λείαν addit.: ἐπὶ τῶν κακῶς διαρπαζομένων, quae exstant etiam apud Diogenianum, qui dicitur (e cod. Leidensi editum, cent. III, 16).

s. v. ἀρχὴ ἄνδρα δεικνυσιν addit.: ἐπὶ τῶν πρὸ μὲν τῆς ἀρχῆς ἐπιεικῶν, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀρχῇ βιαιῶν γενομένων, quae translata sunt ab Apostolio ex Suida, qui haec verba textui epitomes inseruit.

Quae cum ita sint, ne unum quidem locum indagavimus, quo fuisse duo genera codicum recensione plenioris probetur.

Haec est una causa, quae nobis suadet, ne codicem A — sic autem brevitatis causa nomino eum, ex quo additamenta in codice D exstantia deprompta sunt — numeremus in operis amplioris libris. Accedit altera. Inter eas enim glossas, quas epitome auctas praebet testimoniis scriptorum (cf. p. 167), novem inveniuntur in una littera A, novem in reliquis. Item inter eas glossas, quae in recensione pleniore omnino auctoritate oratoris orbatae sunt, litterae A sunt undesexaginta, sexaginta quinque per reliquam operis partem distributae. Quod ut suis quisque oculis videat, has glossas enumerabo:

Ἄβαρις. Ἀβροκόμας. Ἀγησίλαος. Ἀγλανρος. Ἀγρὺ-
λῆ. Ἀδημονούσης. Ἀδικίον. Ἀδράστειαν. Ἀἶδρις. Ἀε-
τός. Ἀθμονεύς. Αἰθαλίδης. Αἰθιόπιον. Ἀκαδήμεια.
ἄκριτος. ἀκροᾷσθαι. Ἀλαιεύς. Ἀλίπεδον. Ἀλκμαιω-
νίδαι. Ἀλωπεκὴ. Ἀλωπεκόννησος. Ἀμαξάντεια. ἄμ-
βλωθρίδιον. Ἀμβρακία. Ἀμόργης. Ἀμφικτύονες. Ἀνα-
κατασιν. ἀνακαλυπτῆρια. ἀνάκρισις. ἀνακτες καὶ
ἄνασσαί. Ἀναξαγόρας. ἀνεσκενάσαντο. Ἀνθεμοῦς.
Ἀνθεστηριῶν. Ἀντιάταις. Ἀντιοχίς. Ἀντιφῶν. Ἀν-
τίπατρος. ἀντωμοσία. ἀποδέχται. ἀπόληξις. Ἀπόλ-
λων πατρῶος ὁ Πύθιος. ἀπομάττων. ἀπὸ μισθω-

μάτων. ἀποσάξαντα. ἀργυρίτις κτλ. Ἀργινοῦσαι.
 ἀργυρόπους δίφρος. ἀρετή. Ἀριοβαρζάνης. Ἀρθμιος.
 Ἀριστεύς. Ἀρίστυλλα. ἀρχὴν λαῶσαι κτλ. ἀτεχνῶς.
 αὐλεις. Ἀφαρεύς. ἀφορμή. Ἀφροδίσιον. Βαυβοῖς.
 βλιμάζειν. βολεῶνες. Βοντάδης. Βούτης. βωμολοχεύ-
 εσθαι. γεωφάνιον. Γλαῦκος. Γλυκέρα. γυλιός. Γύ-
 λιππος. Γύλων. Δαιδάλον ποιήματα. Δάτος. Δειρα-
 διώτης. δεκατηλόγους. Δεκελεικός. Δερκυλίδας. δην-
 σοποιός. Δημαίνετος. Δημοφάνης. διαγραφή. Δικαιο-
 γένης. Διότιμος. Διόφαντος. Δωριεύς. εἰς ἐν ἦλθεν.
 Ἐκατόμνως. Ἐλαιούς. Ἐλιξος. ἐπαναφορά. ἐπὶ Πην-
 τανείῳ. Ἐργοκλῆς. Ἐργόφιλος. Ἐρμος. Ἐρμίας. Ἐροι-
 άδαι. Εὐμενίδες. θέτης. Θορά. Θυμαϊτάδαι. Ἰσατος.
 Κέφαλος. κιττοφόρος. κάδεια. Λυκοῦργος. Λύσαν-
 δρος. Μαχάτας. Μοιροκλῆς. Πάνδια. Πάνδροσος. Πα-
 σίων. Περίανδρος. Πιτθεύς. Πολλοχος. Πολυάλκης.
 Ροδογούνη. σεμναὶ θεαί. Σέρρειον τεῖχος. Σίριον.
 Σίμων. Στράβαξ. Ταυρέας. Τήνος. Φανίας.

Quibus ex glossis si excipimus eas, quibus de nominibus propriis agitur, relinquuntur undequadraginta (cf. p. 164), quae ita sunt per lexicon dispersae, ut in littera *A* viginti quattuor, in reliquis quindecim exstent.

Atqui cum littera *A* non plus quam quartam totius operis partem contineat, ex his numeris luculenter apparet, eum, qui pleniorē recensitionem confecerit, in initio operis multo magis textum Harpocratonis contraxisse multoque plus praetermisisse, quam infra. Similis autem numerorum ratio est inter eas glossas, quas unus codex *D* uberiores exhibet, nam quattuor inveniuntur in littera *A*, duae in reliqua operis parte. Quod casui tribuere debemus, si codicem *A* fuisse ex familia recensitionis plenioris librorum opinamur. Sed quoniam in hac re potius epitomatoris manum agnoscimus, consequitur codicem *A* continuisse lexicon Harpocratonium nondum per epitomatores in brevius redactum. Quin etiam longius progredior. Nam quoniam is codex, quem recensitionis plenioris auctor excerpsit, certe simillimus erat codici *A*, quod ex multitudine vitiorum utrique communium conclusimus (cf. p. 158 sq.), et quoniam integri lexici

Harpocracionei exemplaria erant tam rara, ut ne apud vetustiores quidem Byzantinos ulla eius mentio fiat, quid probabilius conicere possumus, quam codicem Δ eundem fuisse, quem operis amplioris scriptor excerpserit?

Quaeritur, quam rationem inter se habuerint cod. Δ et is ex quo epitome nostra manavit. Atque simillimum fuisse alterum alteri primum inde apparet, quod et in epitome et in opere pleniore littera Ω tota intercidit, litterae Ψ , ut mihi videtur, magna pars. Cum enim apud alios lexicographos, velut Photium et Suidam et eum, qui eodem atque Harpocratio fonte usus est, auctorem lexici Segueriani quinti, non paucas glossas contineant litterae Ψ et Ω , vix cogitari potest Harpocracionem tres tantummodo glossas litterae Ψ tribuisse, litterae Ω omnino nullam.

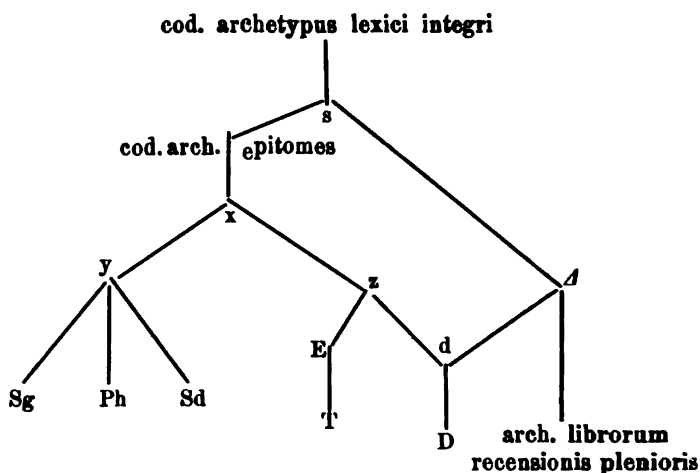
Deinde autem similitudo utriusque archetypi probatur multitudine vitiorum, quibus utraque recensio est foedata. E quibus, quoniam omnia enumerare longum est, nonnulla eaque gravia afferam:

- s. v. Ἀγνοῦς legitur φυλέτης pro δημότης.
- s. v. ἄνοικος l. ἄοικος pro ἄνοικος.
- s. v. βοῶνης l. βοώτης pro βοῶνης.
- s. v. εἰσαγγελία l. αὐτοῦ pro Ἄγγελου.
- s. v. ἐξηγητής l. ὀνομαζόμενα pro νομιζόμενα.
- s. v. Ἐπικράτης l. καὶ ἔφορος pro σακεσφόρος.
- s. v. Ἡιών l. Τιμοκράτους pro Ἀριστοκράτους.
- s. v. Θίβρων l. Θιμβρων pro Θίβρων.
- s. v. λόγου τυχεῖν l. κατὰ pro ὑπέρ.
- s. v. Νίκη Ἀθηνᾶ¹⁾ l. κράτος pro κράνος.
- s. v. ὀμηρεύοντας¹⁾ l. Ἀχαιοὶς pro ἀρχαίοις.
- s. v. ὀργεῶνας l. ὀρᾶν pro δρᾶν.
- s. v. περιδοος l. ἐπιγινόμενα pro ἐπιτεινόμενα.
- s. v. φάσις¹⁾ l. ἄδειαν pro ἄξιαν.

Quae cum ita sint, codicum stemma, quod supra (p. 155) descripsimus, hoc modo supplere possumus:

---

¹⁾ In his glossis veram exhibet lectionem unus Suidas, sed ex coniectura, sicut infra videbimus.

Caput II.

De singulorum epitomes codicum auctoritate.

Quaeritur utrum cod. y (vide supra) fidelius servaverit scripturam, qualis ab ipso epitomatore constituta sit, an cod. z. Quam ad rem diiudicandam primum investigandum est, quod ex tribus illis lexicis proxime accedat ad genuinam codicis y formam, deinde, utrum Parisinus veriore codicis x speciem exhibeat an Palatinus. Non pauci enim loci ei rationi codicum, quam schemate supra illustravimus, repugnare videntur. Nam cum expectemus, ut, ubique unus alterius familiae codex consentiat cum uno alterius generis libro in tali corruptela, qualis a duobus librariis vix fieri poterat, etiam reliqui epitomes libri eodem vel simili vitio sint foedati, non paucis locis fit, ut unus codex veram praebeat lectionem. Quod ubi in codice D nobis occurret, sine ulla dubitatione correctori illi tribuemus.

Atque si in eiusmodi locis etiam ceteros codices postea correctos esse demonstrare possumus, duplex nobis inde fructus nascitur: primum, qui liber religiosius archetypi scripturam ser-

vaverit, videbimus, deinde rationem, quam inter epitomes codices exstare docuimus, veram esse evincetur.

Primum igitur de Suidae lexico videamus. Atque in initio dissertationis indicavimus, saepissime apud Suidam epitomes lectionem depravatam non in omnibus codicibus exstare, sed in uno vel altero esse emendatam. Sed quanquam hi loci, quoniam tam certe correctoris manum produnt, ut cum ratione, quam epitomes libros inter se habere demonstravimus, nullo modo discrepent, hic omnino praetermittendi sunt, tamen quaerendum est, unde correcturae illae manaverint. Atque equidem inveni omnes profectas esse aut ex aliis glossis, quae apud eundem Suidam exstant, aut ex ipsorum librariorum ingeniis. Velut in glossa ὅτι οἱ ἀλόντες κτλ. certe ingenium suum periclitatus est homo doctus. Exhibent enim recensiois plenioris libri post vocem φόνῳ: φρόντονα (A) vel φόρτονα (Q) vel φρόντονα (B C G P), in epitomes autem codicibus hoc vocabulum omnino deest, in D tamen post τῶν ἰδίων exstat φρόντονα, in Suidae vero deterioribus codicibus ἐξουσίαν, quod Dindorfius in textum recepit. Atque quomodo illud φρόντονα in Parisinum irrepserit, supra (p. 155) exposuimus, illud ἐξουσίαν vero librarii coniectura debet esse. Nam cum et in Palatino et apud Photium post φόνῳ accusativus desideretur, aut nil scripsisse epitomatores censendum est aut φρόντονα. An negas, quod post φόνῳ nil in epitome legatur, hoc multo facilius excusari, si epitomator in suo codice invenerit vocabulum turpiter mutilatum, sicut φρόντονα, quam vocabulum ἐξουσίαν? Coniectura autem, quam Suidae lexicon exhibet, quanquam non ineptum efficit sensum, tamen falsa est mea quidem sententia. Quomodo enim illud φρόντονα vel φρόντονα ex voce ἐξουσίαν oriri potuerit, non intellego. Quae cum ita sint, ego pro ΦΡΟΝΤΟΝΑ proponere velim ΧΡΟΝΟΝ ΤΙΝΑ, quae coniectura ipsa quoque non caret bono sensu et ad litterarum ductus multo propius accedit. Pro χ enim primum vitiose scriptum est φ, quod ex voce antecedente φόνῳ dormitans librararius repetiit, deinde alia vitia addebantur ab hominibus, qui primum vitium tollere non possent.

Sed vertamus nos ad eas glossas, quae, cum in omnibus Suidae codicibus emendatae legantur, nostrae de codicum ori-

gine sententiae repugnare videntur. Illae enim correcturae, quoniam iam in archetypo nostrorum Suidae codicum fuisse debent, multo antiquiores sunt quam eae, quae in singulis tantum libris leguntur.

Atque ei loci praecipue in medium vocandi sunt, ubi libri epitomes eandem corruptelam exhibent atque omnes recensitionis plenioris codices. Huiusmodi autem exempla inveni quattuor:

a. v. ἀφοσιῶ Suidas recte ἀπαρνίζω pro ἀφανίζω vel ἀσφαλίζω.

a. v. ὀμηρεύοντας¹⁾ Sd. recte ἀρχαίοις pro Ἀχαιοῖς.

a. v. Νίκη Ἀθηνᾶ Sd. recte κρίνος pro κράτος.

a. v. φάσις Sd. recte ἀξίαν pro ἄδειαν.

Quibus in glossis enumerandis neglexi eas, ubi omnes praeter Suidam libri vocales ε, αι vel ει, η, ι vel οι, υ confundunt et ubi in omnibus accentus falso scripti sunt. In his enim rebus tanta utebantur licentia librarii, ut fere nil colligere liceat de lectionibus, quas in exemplari suo reperiebant.

Hoc quidem constat, illas corruptelas, cum communes sint epitomae et operi maiori, fuisse iam in eo codice, ad quem utraque recensio referenda est. Unde igitur illis locis emendatam habet scripturam Suidas? Mea quidem opinione omnes illae corruptelae non tam graves sunt, quae non ab homine eruditore tolli potuerint. Ubi autem librarii ingenium defecit, ibi saepissime aliae eiusdem lexicographi glossae optimam praebuerunt ansam ad genuinam lectionem restituendam. Velut a. v. πέλανος cod. E et Photius exhibent πετάλης pro παικάλης, D et codices recensitionis plenioris πάλης (cf. p. 158). Atque cum eodem modo sint depravati E et Photius, consequitur hoc vitium

¹⁾ Non satis dilucida est Dindorfii adnotatio. Cum enim ex apparatu critico, qui ad solam epitomen pertinet, concludendum nobis sit, etiam codicem D habere lectionem ἀρχαίοις, ex eis Dindorfii verbis, quae ad recensitionem plenioris spectant, videtur apparere, codicem D congruere cum ceteris in vitioso illo Ἀχαιοῖς. Dicit enim hic editor Oxoniensis: 'ἀρχαίοις ex Suida pro Ἀχαιοῖς', non 'ex D et Suida', quod dicere debebat, si superior nota recta est. Atque quoniam omnibus locis, quibus epitome et lexicon amplius idem vitium praebent, cod. D cum eis plane consentit, ne hoc quidem loco eum cum illis discrepare credibile est.

profectum esse a codice x. Mirum igitur esset, quod Suidae scriptura emendata est in voce tam rara, nisi sequeretur hanc glossam altera lemmate *πέλανοι* instructa, in qua eadem vox *παιπάλης* usurpatur. Ex hac igitur glossa illam correctam esse censeo.

Neque aliter indicandum est de glossa *προτέλεια*. Scriptum invenimus ibi in Palatino et apud Photium *εἰς ῥόθιον* pro *εἰς τὸ θεῖον*, quod praebent libri operis maioris, Suidas, cod. D (hic tamen *θεῖον* articulo omisso). Atque hic quoque, ubi lapsus est is, qui codicem x exaravit, codicem D ex libro integriore correctum esse manifestum est, Suidas vero vel librarius posterior emendasse mihi videtur e glossa *προτέλεια*, quae antecedit. Sub qua voce legimus haec: *Ἡμέραν οὕτως ὀνομάζουσιν, ἐν ἣ ἑἰς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γαμουμένην παρθένον ἄγουσιν οἱ γονεῖς εἰς τὴν θεὸν καὶ θυσίας ἐπιτελοῦσι*. Atque quanquam hae duae glossae in ipsa lemmatis interpretatione discrepant inter se, tamen eum, qui s. v. *ἀφοσιῶ* recte scripserit *ἀφαγνίζω* pro *ἀφανίζω*, s. v. *Νίκη* *Ἰθρηνα* *κράνος* pro *κράτος*, s. v. *ὁμηρεύοντας* *ἀρχαίους* pro *Ἀχαιοῖς*, s. v. *φάσις* *ἄξιαν* pro *ἄδειαν*, eundem, aio, ex verbis *εἰς τὴν θεὸν* emendare potuisse illud *ῥόθιον* persuasum mihi habeo.

Eidem igitur correctori tribuamus etiam alias emendationes, velut s. v. *Ὀινόη*, quae glossa digna notatu est propterea, quia apud Photium et Suidam eodem modo contracta legitur. Tamen Suidas pro *Ἐλευσίναις*, quo in vitio congruit Photius cum codicibus D E, recte scribit *Ἐλευθέραις* cum operis amplioris libris. Neque vero inde genuina lectio in Suidam venit, sed ex ingenio librarii. An incredibile putas esse, hominem illum non indoctum scivisse, non *Ἐλευσῖναι* esse veram huius nominis formam, sed *Ἐλευσίς* et propterea scribendum *Ἐλευθέραις* ¹⁾?

Quae cum ita sint, omnibus locis, quibus Photius vel lexicon Seguerianum consentiunt cum codice D vel E in tali cor-

¹⁾ Si quis num tales coniecturae ex ingenio hominis Byzantini profectae potuerint esse, dubitaverit, ei existimandum est, vitia illa fuisse in textu codicis y, in margine autem ex codice vetustiore ascriptas fuisse veras lectiones, quas librarius aliquis bono iudicio praeditus anteposuerit vitiosis.

ruptela, qualem a compluribus librariis factam esse vix credere possumus, aut cod. y aut Suidae lexicon postea emendata sunt. Genuinae autem lectiones fluxerunt aut ex ipsius librarii ingenio aut ex aliis Suidae glossis aut ex vetustiore epitomes codice, nulla vero sumpta est ex libro Harpocratonis maioris. Hoc autem maxime premendum mihi videtur, quia, si ad archetypum nostrorum Suidae codicum corrigendum librum adhibitum esse demonstrari posset, qui Harpocratonis pleniorum recensio contineret, hanc notam fuisse efficeretur multo ante saeculum decimum quartum, quod non responderet eis, quae supra exposuimus.

Sed duo exempla indagavimus, quae contra sententiam nostram dicere videntur, glossas *Μοιροκλῆς* et *τετροπημένη*. S. v. enim *Μοιροκλῆς* secundum Dindorfium quidem Suidae libri meliores exhibent idem, quod recensio longior: *οὐκ ἀφανῶς πολιτευσαμένων*, Photius vero *οὐ καλῶς πολιτευσαμένων*, D E *οὐ καταπολιτευσαμένων*. Atque si vera est Dindorfii adnotatio, hic Suidam emendasse ex operis amplioris libro negari nequit. Sed in has angustias sola Dindorfii negligentia nos adduxit, non res ipsa: Suidae enim liber optimus, Parisinus A, verbis *τῶν παρ'* — *πολιτευσαμένων* omnino caret, ceteri codices, qui quidem inspecti sunt ab editoribus, B V E, exhibent pravam coniecturam *οὐκ ἀπο πολιτευσαμένων*. Statuendum igitur est, codicis x librum scripsisse haec: *οὐκ ἀ . . . πολιτευσαμένων*; hanc lacunam ab aliis librariis aliter expletam esse, eum autem, qui Suidae codicem A scripserit, propter hanc causam totum hunc locum praetermisisse.

Aliquanto plus difficultatis praebet glossa *τετροπημένη*, de qua pluribus disputandum est. Apud Dindorfium quidem extrema huius glossae verba sic scripta leguntur: *μήτε πάντη τετροπημένας λαμβάνουσιν*. Sed num in hac lectione recipienda vir doctissimus librorum optimorum auctoritatem secutus sit, valde dubito. Codex enim antiquissimus A haec praebet: *μήτε ταύτη . . . λαμβάνουσιν*. Qua in lectione consentiunt codd. B C, nisi quod C pro *ταύτη* exhibet *ταύτας* et quod in utroque libro nullum spatium inter *ταύτη* (vel *ταύτας*) et *λαμβάνουσιν* relictum est. Ceteri libri recensio plenioris secundum Dindorfium habent haec: *μήτε πάντα τετροπημένας*.

Post priorem autem vocem *πλήρεις* (in lineola 8) inserta sunt in A B C verba *μήτε ταύτη* (*ταῦτα* A) *ὑπομείνας*, quae inveniuntur etiam eodem codicis D loco. In epitome vero extrema verba haec sunt: *μήτε τετροπημένας λαμβάνωσιν*, excepto Suida, apud quem ante *τετροπημένας* inserta est vox *ταύτη*. Quae quin omni sensu cassa sit dubium non est. Num igitur credibile est, Suidam hoc vocabulum ineptum sumpsisse ex operis amplioris libro? Nonne illa verba voce *ταύτη* omissa librario, qui non nimis diligens erat, multo minus offensionis praebebant? Quae cum ita sint, censebimus illud *ταύτη* fuisse in ipsa epitome, ab omnibus autem librariis, quod intellegi non posset, praetermissum esse, apud unum Suidam servatum.

Inde autem quid sequitur? Fuit corrupta vox *ταύτη* iam in archetypo s (vide p. 176), ex quo utraque recensio nostra originem duxit, vocabulum *πάντη* autem librarii alicuius coniectura est eaque pravissima. Expectamus enim hunc sensum: 'tradunt iudicibus duo suffragia, unum plenum, alterum perforatum, ante oculos eorum, quorum causa agitur, ne accipiant aut bina plena aut bina perforata.' Num hic sensus elici potest ex verbis, quae editio Dindorfiana exhibet? Minime. Atque mihi quidem illud *μήτε ταύτη* ortum videtur esse ex *μήτ' αὖ*. Sed ne hoc quidem restituto locus plane salvus est. Neque enim verba *ἵνα μήτε πλήρεις μήτ' αὖ τετροπημένας λαμβάνωσιν* hanc vim habere possunt: 'ne bina aut plena aut perforata accipiant.' Quare suspicor post *πλήρεις* excidisse numerum β. Habemus igitur haec verba: *ἵνα μήτε πλήρεις β μήτ' αὖ τετροπημένας λαμβάνωσιν*.

Sed quoniam satis multa verba de hac glossa fecimus, redeamus illuc, unde aberravimus. Propterea igitur hanc glossam attuli, ne quis putaret vocem *ταύτη* apud Suidam exstantem fluxisse ex lexicis amplioris libro. Ex omnibus autem, quae de Suida exposui, satis superque apparere puto, ubicunque hic lexicographus unus vel cum recensione pleniore veram exhibeat scripturam, ceteri epitomes libri eodem modo sint depravati, hanc genuinam lectionem ab ipso librario non indocto restitutam esse.

Transeamus nunc ad Photii auctoritatem examinandam. Atque ut hic saepissime cum Suida congruit in corruptela vel

in verbis a librario in brevius redactis, ita hoc laudandum est in eo, quod codicis epitomes γ (cf. p. 176) fideliorē nobis speciem servavit. Paucis enim locis exceptis eandem ubique lectionem exhibet, quae in codice α exstabat, ubi non exhibet, item a correctore vitium sublatum est, cuius rei exempla inveni haec :

s. v. *Καλάβρεια* codd. D E praebent *Καλανρία*, Suidas *Καλαβρία*, Photius a prima manu scriptum *Καλανρία*, a secunda recte *Καλάβρεια*. *Καλανρία* autem fuisse iam in cod. γ , docet Suidas, cuius lectio certe inde orta est.

s. v. *Κυρσίλον* codd. D E exhibent nomen *Κυρσίλος* depravatum in *Κυρθίλος*, Suidas habet *Κυρσίλος*, Photius *Κυρσίλος*, apud quem tamen littera σ in litura a correctore scripta est, qui etiam accentum addidit. Sed ex ordine litterarum — legitur enim haec glossa apud Photium inter *Κυρήνη* et *κυρία ἐκκλησία* — necessario consequitur, Photium ipsum quoque legisse *Κυρσίλος*, quod a librario haud indocto correctum est.

s. v. *κλησίς* in omnibus et recensiois plenioris et epitomes libris *πρόσκλησις* corruptum est in *πρόκλησις* vel *πρόκλησις* (Suidas). Unus Photius propius ad genuinam formam accedens praebet *πρόσκλησις*, quod a correctore haud inscite in *πρόσκλησις* mutatum est. Quod autem praepositio *πρός* scripta est, non *πρό*, hoc magis casu quodammodo factum videtur esse, quam consilio librarii, qui in hac forma offenderit. In glossa enim *κλητήρες καὶ κλητεύειν*, quae apud Photium autecedit et ipsa quoque ex epitome sumpta est, falsa illa *προκαλοῦνται* et *προκλήσεως*, quae eadem vitia sunt in recensione pleniore et in epitome, non emendata sunt. In glossis vero *Καλάβρεια* et *Κυρσίλος*, quas priore loco nominavimus, quin manus correctoris versata sit, nemo dubitabit.

Restat ut dicam de glossa *ὄντα*. Quam in opere ampliore sic legimus scriptam: *συνεσταλμένως εἰδός ἐστι ποτηρίου· Δημοσθένης κατὰ Μειδίον, ἐκτεταμένως τὰ* (in uno codice C additum) *παρ' ἡμῖν λεγόμενα ὁμοίως Κρατίνος ἐν Ὠραῖς; in epitome hoc modo glossa contracta est: *συνεσταλμένως εἰδός ἐστι ποτηρίου· Δημοσθένης κατὰ Μειδίον. ἐκτεταμένως πάβην* (E) *λεγόμενα*. Pro *πάβην* exhibent D *παρήβην*, idem vel *παρ' ἡβην* Suidas, *παρ' ἡμῖν* cum alterius re-*

censationis libris Photius. Priusquam autem quaeramus, unde Photius habeat lectionem suam, illud videamus, quinam sit huius glossae sensus. Atque plerique viri docti lexicī maioris textum sic intellegunt: 'priore correpta genus est poculorum, producta, quod nos appellamus simili nomine, i. e. voce ῥυτή.' Sed primum talis glossae conformatio esset omnino inaudita. Cur non dixit Harpocratio ῥυτή pro ὁμοίως? Num adverbium ὁμοίως brevitatis causa praetulit illi voci? 'Deinde autem', quod recte observavit Boysenus (p. 10), cuius hic verbis utor, 'ne verum quidem est, a recentioribus Graecis vocabulum ῥυτή fuisse usurpatum, sed erat vox Peloponnesiaca (cf. Valcken. Adon. p. 220), Nicandro potissimum usitata atque insuper testis est Varro sua aetate apud Graecos non in usu fuisse vocem ῥυτή. cf. Varro L. L. V p. 40 'ruta, quam nunc πήγανον appellant.' Qua de causa Boysenus hac Photii glossa nisus: ῥυτά· πήγανα. οὕτως Κρατινος, apud Harpocratonem post λεγόμενα inserit πήγανα. Contra quam coniecturam obici potest, Harpocratonem, ubicunque laudet scriptorem aliquem, huius testimonium verbis antecedentibus adnectere vocibus ὡς vel ὥσπερ vel οὕτως interpositis aut sine ulla coniunctione, nusquam autem his locis ab eo usurpari vocabulum ὁμοίως. Sed tamen hoc argumentum non tam grave est, quam ea, quae contra alteram interpretationem attulimus. Quae cum ita sint, Boysenum verum invenisse existimo.

Statuendum igitur est, iam in Harpocratonis codice s (cf. p. 176) vocem πήγανα defuisse, librarium autem aliquem, ut aliquem ex his verbis sensum eliceret, delevisse ante παρ' ἡμῶν articulum τὰ, ut locus esset accipiendus ita: apud nos priore producta pronunciatur. Contra epitomator vel stupidus librarius posterior in verbis παρ' ἡμῶν vitium latere suspicans scripsit παρ' ἡβην, qua in coniectura pravissima animo eius fortasse obversabatur vocabulum ῥυτίς, quod significat „Runzel, Falte“. Photius autem vel, quod mihi verisimilius videtur esse, librarius aliquis pro παρ' ἡβην restituit ex suo ingenio παρ' ἡμῶν. Quod difficile non erat ei, qui tam saepe in epitome vv. τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα vel τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα vel simile aliquid legisset, velut s. vv. ἰπνός. πληρωτίς. λογοποιός. οἰκίσκω.

Hi igitur sunt loci, quibus emendatam lexici Photiani scripturam librariis deberi certis rationibus potest demonstrari.

Denique in lexico Segueriano sexto unam glossam inveni, quae a librario correctae est. S. v. ἄστικτον χωρίον enim cod. E et Suidas habent Ἄστ χωρίον, D et lexicographus Seguerianus plene scriptum ἄστικτον χωρίον. Sed quoniam lacuna est et apud Suidam et in codice E, ne codicis x quidem librarium aliud scripsisse efficitur. Parisinus igitur emendatus est secundum codicem A, auctorem autem lexici Segueriani vacuum spatium, quod ipse quoque invenerat, ex alio lexico, quod in opere suo condendo usurpavit, explevisse eo libentius iudicabimus, quod similes glossae apud Hesychium et in Etymologico Magno leguntur.

Atque si omnium, quae de tribus his lexicis disputavimus, summam facimus, quamquam non praetermittimus, quod lexicon Seguerianum in una littera A glossas epitomes praebet, Photii vero operis dimidia fere pars aetatem non tulit, tamen hoc dicendum mihi videtur: epitomes scriptura, quam in suo quisque codice reperiabant lexicographi, optime tradita est et religiosissime lexico Segueriano, proximum locum obtinet Photii, infimum Suidae opus.

Quoniam igitur, qua auctoritate sint haec lexica in cod. y restituendo exposuimus, nunc, utrum Parisinus fidelius servaverit codicis z scripturam an Palatinus, examinandum nobis est. Quam quaestionem aliquanto celerius ad finem perducemus. Cum enim antea docuerimus, primum Parisinum multis locis esse mutilatum, deinde saepenumero ex altero libro esse correctum, in hac quidem re Palatino palmam tribuemus, quod codici z similior est quam D. Quo fundamento iacto nunc quaeramus, uter liber praeferendus videatur, y an z. Qua in re exploranda haec respiciemus: primum, num unus ex eis libris interpolamenta passus sit, deinde, uter codex pluribus affectus sit vitiis. Atque illam quaestionem breviter sic diiudicare possumus, nulla fuisse additamenta in codice z, quae non exstarent etiam in plenioris recensiois libris, at lexicis Suidae Photique vel Suidae Seguerianoque operi communia esse nonnulla, quae neque in epitome neque in lexico maiore legantur, in glossis ἀλίπεδον. πώμαλα. τῖτες.

Glossae enim ἀλίπεδον cum prima verba et in codd. D E et in recensione plenior sint haec: *Ἀλίπεδόν τινες τὸν Πειραιᾶ φασιν*, apud Suidam et in lexico Segueriano haec leguntur: *Ἀλίπεδον· ὁμαλὸν ἔδαφος παρὰ τῇ θαλάττῃ· τινὲς δὲ τὸν Πειραιᾶ φασιν*. Atque verba ὁμαλὸν ἔδαφος παρὰ τῇ θαλάττῃ huic glossae falso esse inserta duabus efficitur causis, quarum una est haec: eorundem verborum sensum Harpocratio paulo infra pluribus verbis persecutus est, cum dixit: *ἔστι γὰρ οἶον ἄλὸς πεδῖον· ἤτοι ὁμαλὸν πεδῖον κτλ.* Deinde autem, quod etiam in opere maiore haec verba desunt, inde concludendum est, ne in codice s quidem ea fuisse. Quod si quaerimus, quomodo haec verba sint interpolata, equidem putaverim, ex suo adiecisse ea librum aliquem, qui fortasse in margine ea apposuit, unde paulatim in textum illata sunt.

Idem iudicandum mihi videtur de glossis πώμαλα et τῆ-τες. Nam s. v. πώμαλα in D E leguntur haec: *ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς· ἔστι δὲ τὸ μὲν πῶ Δώριον, τιθέμενον ἀντὶ τοῦ ὄθεν κτλ.*, apud Photium vero et Suidam haec exstant: *ἀντὶ τοῦ ποθέν· οἶον οὐδαμῶς· ἔστι δὲ τὸ μὲν πῶ Δώριον κτλ.* Denique glossae τῆτες, quam codd. D E sic exhibent scriptam: *ἀντὶ τοῦ τούτῳ τῷ ἔτει*, addunt Photius Suidasque verba *ἐπ' ἔτος*. Neque tamen quisquam negabit, utriusque glossae additamenta aliena esse his locis facileque librum codicis y ex suo ascribere ea potuisse.

Ut autem cod. y tribus locis interpolatus erat, ita propter ea laudandus est, quod in quinque glossis genuina Harpocratio-
nis verba in codicibus D E omissa servavit:

s. v. enim *Ἀρχιδάμειος πόλεμος* in D deest *Πελοποννησιακοῦ*, in E τοῦ *Πελοποννησιακοῦ*.

s. v. *Εὐρύβατον*¹⁾ in D E desunt vv. *τῷ Κύρῳ*.

s. v. *Οἶον* in D E post *φασιν* deest pronomen *αὐτοῖς*.

s. v. *παραγραφὴ* in D E desunt vv., quae in fine glossae leguntur: *ὅπερ ἔστι περιγεγραμμένον*.

s. v. *πρὸς τῇ πνλίδι Ἐρμῆς* in D E deest *περὶ* post vocem *φρσίν*.

¹⁾ Quanquam haec glossa apud Photium desideratur, tamen dubitari nequit, quin in codice y fuerint verba *τῷ Κύρῳ*, cum ea ex coniectura profecta esse nullo modo possint.

Quibus locis opponendi sunt ei, ubi cod. y mutilatus erat, salvus z. Sed in eiusmodi glossis enumerandis plane neglegendae sunt eae, quae in his lexicis desunt, quia e silentio horum grammaticorum nihil de codicibus epitomes colligere licet: adhibendae sunt solae eae, quas eodem modo aut mutilatas aut in brevius redactas duo ex tribus illis lexicis exhibent. Tales glossas sex inveni:

α. v. ἀφελς καὶ ἀπαλλάξας in lexico Segueriano et apud Suidam deest ante τῶν ἐγκλημάτων pronomen τινά.

α. v. Ἰσαίος apud Photium et Suidam desunt vv. καθά φησιν — Ἰσοκράτης μαθητῶν.

α. v. Αἴτη apud Photium et Suidam deest post lemma v. πόλις.

α. v. Λοιδίας apud utrumque desunt vv. ἐν τῷ παραπρεσβείας.

Glossae denique Θεογέλτων et Ολνότη licentius a librario contractae sunt.

Sed etsi in utroque codice fere parem esse vidimus numerum earum glossarum, quae a pristina forma desciverint, tamen mutationes, quae in codice z exstabant, multo fuisse leviores confitendum est. Nam quaecunque in eo deerant, facile omitti potuerunt librarii socordia, in codice y vero duas habemus glossas, quas sine dubio de consulto breviores reddidit librarius (gl. Θεογέλτων et Ολνότη). Quodsi porro recordabimur, in eodem codice fuisse additamenta nonnulla spuria, librarium codicis y maiore licentia usum fuisse censebimus, quam eum, qui alterum librum exaraverit. Quae cum ita sint, quid refert, in singulis litteris omnia vitia, quae in altero utro leguntur, enarrare, ut ex eorum numero de codicum bonitate iudicium feramus?

Unam tantum glossam commemorare velim, in qua cod. z a librario correctus videtur esse. S. v. Ζεῦξις enim codices D E recte praebent: ἄριστος κατὰ τὸν Ἰσοκράτους χρόνον ζωγράφος, Photius et Suidas hoc modo depravati sunt: Ἀριστοτέλης κατὰ τὸν Ἰσοκράτους χρόνον ζωγράφον. Corruptela autem fere eadem scripta legitur in recensione pleniore: Ἀριστοτέλους τῶν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ζωγράφων. Atque dubium non est, quin genuina sit lectio codicum D E. Quae

quanquam ab ipso librario ex vitiosa illa restituta esse potest — hoc enim libenter concedo —, tamen, quia hoc abhorret ab huius codicis condicione, quippe quem usquam correctum esse a librario nulla ratione possit demonstrari, verisimilius esse puto, in codice archetypo s fuisse ἄριστος per compendium scriptum, quod, postquam ab epitomatore retentum est, parum assecutus est librarius codicis y, recte intellexit is, qui codicem z exaravit. Eodem autem errore implicatus est is, qui operis maioris librorum archetypum scripsit.

Haec habui, quae de ipsius epitomes codicibus dicerem. Quoniam autem in codice D non modo habemus epitomes scripturam, verum etiam nonnullas codicis Δ reliquias, restat, ut qua fuerit ille auctoritate quaeramus. Atque difficillimum est iudicium ferre de hac re, primum, quia deperditus est archetypus operis, deinde, quia, etiamsi huius scripturam eruere possumus, tamen ignoramus, utrum aliquid additum sit ab eo, qui recensionem plenioris confecit, an fuerit iam in codice Δ. Sed cum ex hac quaestione instituenda nil proficere velimus, nisi ut codicis D et recensionis plenioris textum interpolamentis liberemus, non multum refert, unde ea, si quae sint, profecta sint. Nonnullos autem ex opere ampliore libros, velut B C F H K L, vehementer spuris additamentis esse vexatos, vix est quod commemorem, quia ea additamenta, quae horum tantum codicum auctoritate firmanur, ad archetypum non sunt referenda.

Atque una et viginti glossae in sola recensione plenior leguntur: ἀγνεύετε τὴν πόλιν. ἀνδραποδιστής. Ἀντιφῶν. Ἀντίπατρος. ἀπύλλειν. ἀπόληξις. Απόλλων πατρῶος κτλ. ἀπὸ μισθωμάτων. Ἀργινοῦσαι. Ἀργαίος. Ἀριοβαρζάνης¹⁾. Ἀρίστυνλλα. Ἀφαρεύς. Δαιδάλου ποιήματα. Δωριεύς. Εὐωνυμείς. καὶ γὰρ τὸ μηδένα κτλ. κόβαλοι. μόθων. Περιανδρος. Φιλίσκος²⁾

¹⁾ Secundum Bekkerum quidem deest haec glossa in D E, num autem etiam codex x ea caruerit, dubium est, cum apud Suidam glossa exstat haec: Ἀριοβαρζάνης ὄνομα κύριον. Sed possunt haec verba a Suida sumpta esse ex alio fonte, sicut gl. Ἀρδαίος et Ἀριαίος. Etiam in lexico Seg. haec epitomes glossa desideratur.

²⁾ Sed fortasse rectius est, hanc glossam hic praetermittere. Nam exstat haec glossa apud Photium: Φιλίσκος ὄνομα κύριον,

Quibus glossis adiungendae sunt eae, quas ex epitomes codicibus unus Parisinus exhibet, quia etiam hae ex codice *A* manaverunt. Sunt autem de vocibus ἀποικία, γναφεύς διωμοσία.

Quae glossae omnes a viris doctis genuinae habentur praeter tres (κόβαλοι, μόθων, γναφεύς), quas Dindorfius, tanquam essent interpolatae, e textu eiecit, quod descriptae essent ex scholiis Aristophaneis. Quod num recte fecerit, nunc consideremus.

Atque quod has glossas in Aristophanis scholiis eisdem fere verbis scriptas legimus, haec causa non sufficit ad eas delendas, cum etiam aliae glossae Harpocratiōneae, quae quin genuinae sint, nemo dubitabit, eisdem fere verbis in scholiis illis legantur, velut βαλβισιν (cf. schol. ad equ. 1159), δήμαρχος (cf. schol. ad nub. 37), Κερამεικός (cf. schol. ad equ. 772). Sed tamen in glossis κόβαλοι et μόθων multa conveniunt ad Dindorfii sententiam comprobendam. Primum enim utraque glossa extra litterarum ordinem legitur. Deinde utraque sumpta est ex eodem scholio (ad Plut. 279). Accedit, quod vocabulum μόθων neque in integris oratorum scriptis neque in in fragmentis nobis occurrit. Postremo vero vocabulum κόβαλος ab Harpocratiōne explicatur s. v. κοβαλεία, cui gl. κόβαλοι apte neque adiungi neque inseri potest. Neque sequendus est Lobeckius (Aglaoph. p. 1313), qui verba κόβαλοι δαίμονες εἰσὶ τινες σκληροὶ περὶ τὸν Διόνυσον ponere vult ante verba οὐ γάρ, ὥσπερ ἔνιοι λέγουσιν κτλ., quod — utor autem Lobeckii verbis — ‘Cobali satellites sunt Dionysai, non ipse deus κόβαλος existimandus.’ Sed cum Philochori verba eam ob causam citentur, ut synonyma esse vocabula κόβαλος et βωμολόχος demonstraretur, verba κόβαλοι — Διόνυσον Philochori fuisse nequeunt. Accedit, quod Harpocratio, si omnino inveniisset hanc definitionem: κόβαλοι δαίμονες εἰσὶ τινες σκληροὶ περὶ τὸν Διόνυσον, longe aliter glossam suam composuisset; non vocem κόβαλος derivasset a κοβαλεία, quod facit, sed κοβαλεία a κόβαλοι. Scripsisset igitur fortasse: κοβαλεία· Δελναρχος ἐν

quam ex epitome depromptam esse etsi non pro certo affirmari potest, tamen verisimile est. Quod autem Suidas eam neglexit, non mirabimur, cum is sex de hoc nomine proprio glossas enumeret.

τῇ κατὰ Πυθίου εἰσαγγελίᾳ. κόβαλοι δαίμονες εἰσὶ — Διόνυσον· ἀπὸ τούτων ἡ κοβαλεῖα.

Quae cum ita sint, mihi quidem dubium videtur non esse, quin librarius posterior interpretationem, quam in scholiis Aristophaneis invenit, margini ascripserit, unde postea in textum pervenerunt. Quod si confitemur, ne illud quidem negabimus, ab eodem homine etiam verba, quae de voce *μόθων* legimus, in lexicon nostrum illata esse.

Transeamus nunc ad glossam *γναφεύς*, quam ipsam quoque ex scholiis Aristophaneis (ad Plut. 166) interpolatam esse Dindorfius contendit, nulla tamen causa allata. Num fortasse vir doctissimus offendeat in eo, quod interpretatio versatur in rebus orthographicis et etymologicis? Sed eadem multis glossis Harpocratiōis tractantur. An Dindorfius nullum indagavit locum, ad quem haec glossa spectaret? Sed ego obiter quaerens incidi in duos eiusmodi locos, apud Lys. 3, 16 et Aeschin. 1, 124. Atque quonam glossa sit referenda, facile est cognoscere, nempe ad Aeschiniae orationem. Quod colligo ex ea glossa, quae proxime sequitur. Legimus enim ibi: *Γόργυρα· τὸ κατὰ γῆς ὄρυγμα· Δελναρχος, Αλοχλινης. ἔστι καὶ παρ' Ἡροδότῳ ἐν γ'.* Recte offenderunt viri docti in illo *Δελναρχος, Αλοχλινης*. Primum enim vox *γόργυρα* ab Aeschine non usurpatur; deinde autem a consuetudine huius lexicī plane abhorret, quod duo oratores coniunctione *καὶ* non interposita iuxta commemorantur. Quamobrem Valesius coniecit scribendum esse *Δελναρχος ἐν συνηγορίᾳ Αλοχλινῇ*, quae oratio laudatur s. vv. *κλιμάξῃ, πινάκῃ, φρυκτωρῶν*, alibi. Sed quanquam vox *γόργυρα* in hac oratione potest a Dinarcho usurpata esse, tamen verba *Δελναρχος, Αλοχλινης* corrupta esse ex pleno huius orationis titulo veri dissimile mihi videtur esse. Nonne multo facilius illud *Αλοχλινης*, quod in fine glossae *γναφεύς* a lexicographo vel ab eo, qui pleniorē recensioē confecit, erat collocatum, inde casu in proximam glossam devenire poterat, id quod factum est, ut exemplum afferam, s. v. *ἀκινάκης*? Atque etiam illud pro sententia nostra afferre licet, quod illo Aeschiniae loco re vera codices inter se discrepant in scriptura vocis *γναφεύς*; ei enim, quos Weidnerus complectitur littera Δ, exhibent *γναφεύς*, ceteri *κναφεύς*. Nonne Harpocratio, si in

ano exemplari eandem lectionis differentiam invenerat, hac re facile potuit adduci, ut glossam de hoc vocabulo componeret?

Quas cum ita sint, quoniam gl. γναφεύς exstabat iam in codice A, quoniam firmata erat testimonio oratoris, quoniam scripturae differentia plane digna erat, de qua verba nonnulla fierent, haec verba in textu relinquenda esse censeo, sed ita, ut nomen Aeschinis e glossa γόρυρα remotum in fine glossae γναφεύς ponamus et in primo enuntiato τοῦτο οἱ παλαιοὶ Ἀττικοὶ διὰ τοῦ γ pro γ cum scholio Aristophaneo scribamus α. Si autem quaerimus, utrum codices recensitionis plenioris veram formam servaverint an D, hanc laudem illis esse dandam puto.

Haec erant glossae, de quibus pluribus erat disputandum. Reliquas vero, quas supra (p. 187) enumeravimus, cur interpolatas esse existimemus, nulla est causa. Quomodo autem factum sit, ut in epitome hae glossae desiderentur, utrum caruerit eis iam is liber, quem epitomator excerpserat, an ab hoc ipso sint praetermissae, certo definiiri nequit. Fortasse vero Boysenus (p. 5) recte iudicat, cum ex omnibus his glossis tredecim in littera A legantur, reliquae per totum lexicon sint distributae, epitomatores primum sibi proposuisse, ut glossas exiguas tenuesque neglegeret, deinde autem uno tenore codicem excerpere maluisse, quam in unaquaque glossa, num satis digna esset, quae retineretur, secum reputare.

Atque dies me deficiat, si enumerare velim ea supplementa, quibus singulas recensitionis plenioris glossas auctas invenimus. Sed quoniam hoc non tam pertinet ad auctoritatem eorum codicum, ex quibus recensitiones nostrae fluxerunt, quam ad utriusque epitomatoris rationem, qua uterque in opere condendo utebatur, hoc praetereundum esse puto. Illud tamen addere velim, inter omnia haec additamenta duo esse, quae spuria esse ab omnibus viris doctis conceditur. S. vv. enim Λευκάς et Λέχαιον Strabonis nomen falso illatum esse docuit Meinekius (in praef. ad vindic. Strabon. p. VIII), cuius ad argumenta nihil habeo, quod addam.

Minus vero recte a Dindorfio s. v. ἐπαιρόμενος uncis inclusa sunt verba ex Aristophanis Nubibus (v. 41) laudata. Quanquam enim illo poetae comici loco non passivum ἐπαλγεσθαι legitur, sed activum ἐπαλγεῖν, tamen apte lexicographus

hos versus attulit, quippe in quibus vox *ἐπαίρειν* eodem sensu usurpetur, quo apud Demosthenem (29, 22) in hisce verbis: *ἡ κέρδουσιν δι' ἀπορίαν ἐπαιρόμενος*. Utroque enim loco significat haec vox 'adducere'.

Quae cum ita sint, quattuor tantummodo recensitionis plenioris locis spuria additamenta invenimus: s. vv. *κόβαλοι* (cf. p. 188). *Λευκάς. Λέχαιον. μόθων* (cf. p. 188). Quae num fuerint iam in codice *A* diiudicari nequit.

Multo vero longius progressus est in interpolatis glossis investigandis Bernhardyus (p. 15), qui non modo eas glossas ab Harpocrate abindicat, 'quae neque coniunctae sunt cum oratoriis litteris nec firmanur testimoniis et auctoritatibus doctis' — haec enim verba eius sunt —, verum etiam plurimas earum, quae extra litterarum ordinem reperiuntur. Sed cum multae ex his glossis etiam in epitome legantur, eas fuisse efficitur iam in codice s antiquissimo, de cuius auctoritate iudicium ferre non possumus, priusquam, quibus fontibus Harpocratio usus sit in lexico condendo, extra omnem dubitationis aleam positum sit.

ERNESTUS HERFORTH:
DE DIALECTO CRETICA.

Monumenta dialecti Creticae diutius nota enumerat Gust. Hey in diss. Lips. quae inscribitur de dialecto Cretica, Dessaviae 1869 prolata, p. 5. His accedunt:

Inscriptiones Creticae Deli repertae quae publici iuris factae sunt in Bulletin de correspondance hellénique 1879, III p. 292 (in Caueri delectu² 120) et 1880 IV p. 351 (= Caner² 132).

Inscriptiones Apteraeorum. Ed. Haussoullier in Bull. de corr. hell. 1879 III p. 418 sqq. Sunt duodecim tituli aut titulorum fragmenta minime ampla, ex quibus maioris pretii sunt secundus et quintus (in Caueri delectu² 130 et 131).

Fragmentum inscriptionis Gortyniae ed. Haussoullier in Bull. de corr. hell. 1880 IV p. 463 (= Roehl IGA 477).

Fragmentum inscr. Cret. in Mittheilungen des deutschen archäol. Inst. 1885 p. 92.

Haec duo fragmenta paucas memorabiles formas exhibent.

Inscriptiones Creticae quas in lucem protulit Haussoullier in Bull. de corr. hell. 1885 IX p. 1—28. Ex his imprimis octava, decima, undecima propter amplitudinem nominandae sunt.

Latorum et Oluntiorum foedus (tituli CIG 2554 simillimum), quod Venetiis repertum edidit Comparetti in museo italiano di antichità classica 1885 I p. 144—45.

Primum locum tenet magna lex Gortynia aestate a. 1884 inventa. Iuris publici fecerunt Fabricius in Mitth. d. dtach. arch. Inst. 1884 IX p. 363—84 et Comparetti in mus. ital. 1885 I p. 233—252. Accedunt fragmenta legis Gortyniae duo postea inventa in mus. ital. I p. 277.

Multum valent ad antiquam dialectum Creticam accuratius cognoscendam inscriptiones Creticae in mus. it. 1886 II p. 129—180 (Epigrafi arcaiche di varie città cretesi) et p. 181—252 (Epigr. arc. di Gortyna). Multae singulares formae hic leguntur.

Minoris pretii sunt inscriptiones quas edidit Novosadsky in Mitth. d. dtsh. arch. Inst. 1886 XI p. 180—184.

De dialecto Cretica qui olim disputaverint affert Hey p. 6. Praeterea respiciendi sunt imprimis:

Gustavus Hey de dialecto Cretica; diss. inaug. Lips. Des-saviae a. 1869.

Ioan. Hugo Helbig, quaestiones de dialecto Cretica; diss. inaug. Lips. Numburgi 1869.

Kleemann, de universa Creticae dialecti indole adiecta glossarum Creticarum collectione; diss. inaug. Hal. 1872.

Helbigii de dialecto Cretica quaestiones grammaticae; Plaviae 1873. Hunc tamen librum ut adipiscerer mihi non contigit.

De inscriptionum nuper inventarum gravissimis dialecti proprietatibus agere solebant qui primi publici iuris fecerunt. Legis Gortyniae dialectum accuratissime tractaverunt Baunackii in libro Die Inschrift von Gortyn, Lipsiae 1885, p. 17—89. Praeterea afferendi sunt: Fr. Buecheler in legis Gortyniae editione in mus. rhen. vol. 40 suppl. a Buechelero et Zitelmanno curata; idemque in mus. rhen. 41, p. 1 sqq. in editione fragmentorum legis Gortyniae; Fr. Blass, Zu den Gesetzentafeln von Gortyn, in Jahrb. f. Phil. vol. 131 p. 479—84; Baunackii de recens inventis fragmentis adnotationes in Berliner philol. Wochenschrift 1887 n. 1 sqq. inspicere licuit cum ad finem perducta esset haec dissertatio. Paucae alias virorum doctorum adnotationes quoad necesse videtur alio loco afferam.

Inscriptiones Creticas quae quidem receptae sint in Boeckhii corpus inscriptionum graecarum ex hoc libro (CIG) laudavimus, decreta Teia quae dicuntur ex le Bas Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure, vol. III nn. 60 sqq. Nota Bergm. inscr. significavimus inscriptionem quam edidit C. Bergmann De inscriptione Cretensi inedita, Berolini 1860. Ceteros titulos qui per multos libros dissipati sunt, ad quos aditus difficilis est, attulimus ex notissimo Caueri delectu inscriptionum Graecarum, ut priorem editionem (1877) significaverimus Cauer¹, alteram (1883) Cauer².

§ 1. De α correpto.

In usu brevis α in dialecto Cretica hae inveniuntur proprietates:

1. Pro Iadis Atthidisque ϵ exstat α in $\kappa\alpha = \kappa\epsilon$ in omnis aetatis titulis saepissime;

$\delta\alpha = \delta\tau\epsilon$ mus. it. II p. 190 sqq. n. 55; $\delta\alpha' = \delta\alpha$ leg. Gort. V 5.

$\tau\acute{o}\alpha = \tau\acute{o}\tau\epsilon$ Cauer² 121 C 13; CIG 3048, 38; 3049, 24; le Bas 74. 33; Bull. 1885, n. 10, 18; $\tau\acute{o}\alpha' = \tau\acute{o}\alpha$ CIG 2556, 40; 3058, 29.

$\pi\acute{o}\alpha = \pi\acute{o}\tau\epsilon$ Cauer² 121 A 36; CIG 3053, 19; mus. it. II p. 190, n. 53. 54; $\mu\eta\pi\alpha$ ibd. n. 2.

$\pi\rho\acute{o}\theta\alpha = \pi\rho\acute{o}\theta\epsilon$ leg. Gort. V 8; VI 24; XI 21; $\pi\rho\acute{o}\theta\alpha$ IX 17; elisum est α in $\pi\rho\acute{o}\theta\theta'$ IV 52 et $\pi\rho\acute{o}\theta'$ VII 13.

$\mu\acute{\epsilon}\sigma\tau\alpha$ (idem significat ac $\mu\acute{\epsilon}\chi\rho\iota$) Cauer² 120, 39.

In posterioribus titulis haec formatio vere Dorica nonnunquam expulsa est vulgaribus formis; cf. $\pi\omicron\tau\acute{\epsilon}$ CIG 2254, 33; $\tau\acute{o}\tau\epsilon$ ibd. 51; le Bas 72, 40.

2. $\iota\alpha\rho\acute{o}\varsigma$ le Bas 75, 44; $\iota\alpha\rho\acute{o}\nu$ 72, 43; 76, 30; $\iota\alpha\rho\omega$ Cauer² 118, 6. 9; 120, 12. 13. 14. 15; Mus. it. I p. 145, 48. 50; $\iota\alpha\rho\epsilon\iota\omicron\nu$ leg. Gort. X 38; $\iota\alpha\rho\omicron(\nu)\sigma\iota$ mus. it. II p. 157, n. 10, 2; $\kappa\alpha\theta\iota\acute{\alpha}\rho\omega\sigma\iota\nu$ le Bas 64, 9.

Eodem modo dicitur $\iota\alpha\rho\alpha\pi\acute{\upsilon}\tau\tau\alpha$ Cauer² 118, 10; $\iota\alpha\rho\alpha\pi\acute{\upsilon}\tau\tau\iota\omicron\varsigma$ ibd. 1. 6. 14; Bergm. inscr. 11. 84.

Non dubium est quin hae sint antiquae formae Creticae. Saepius tamen imprimis in decretis Teiis quae dicuntur $\iota\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$, $\kappa\alpha\theta\iota\acute{\epsilon}\rho\omega\sigma\iota\varsigma$ leguntur; cf. $\iota\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ CIG 2554, 94. 97. 100; 2555; 2556; 2557; le Bas 60 sqq. $\iota\epsilon\rho\alpha\pi\acute{\upsilon}\tau\tau\iota\omicron\varsigma$ CIG 2556; Eckhel doctrina num. II 313.

$\acute{\alpha}\pi\tau\alpha\rho\alpha\lambda\omicron\varsigma$ Cauer² 130, 4; $\acute{\alpha}\pi\tau\alpha\rho\alpha\lambda\omega\nu$, $\acute{\alpha}\pi\tau\alpha\rho\acute{\epsilon}\omega\nu$, $\acute{\alpha}\pi\tau\epsilon$

ραίων Eckhel II 304; semper Ἀπτέρα, Ἀπτεράιοι dicitur le Bas 75, 1. 26. 47. 52. 56.

Ἀρταμιτίου mensis nomen legitur CIG 3052, 1. Ceterum a dialecto Cretica α in hac voce alienum est. Cf. Ἀρτεμιν leg. Gort. III 7/8; Cauer² 121 A 25; CIG 2554, 181; le Bas 75, 56.

τρέπεν = τρέφεν leg. Gort. III 49; τραπέθαι VIII 50. 53; τραπήται XII 28; ἐπιτραπῶ CIG 2555, 21; ἐ]πιτραπίῳ Cauer¹ 40 = Herm. 4, 266, l. 13; ἐπιτραπῆν Bergm. inser. 12. 14.

τάμνω = τέμνω exstat in ἀποταμνῆται CIG 2554, 16; Bull. 1885, 8, 8. 11.

ἀτέρω = ἑτέρον CIG 2554, 111; ἀτέ[ρος mus. it. I p. 144, 33 certum est. ἄτερον leg. Gort. II 43; μηδατέρω I 22; μηδατέρω mus. it. I p. 144, 19. Recens forma est ἕτερον CIG 2554, 55.

3. Singulares sunt duae antiquae dativi plur. formae in -ασι, πλίσσιν Cauer² 121 B 31 et νιάσι leg. Gort. IV 37.

4. De Φειπάτω, Φειπάμενος, Φειπάθθω cf. § 52.

5. Antiquum Doricum α, pro quo apud Iones Atticosque o exstat, servatur

a) in Ηκατι = ἔκκοσι leg. Gort. IV 13; XI 48; Ηκα[τι mus. it. II p. 190, n. 80; ΐκατι Bull. 1885 p. 1 sqq., n. 10, 14. πεντακατίος Bull. 1885 n. 10, 16.

b) λάττα (ex ἐστυττα) = οὔση (ex ἐσόνση) leg. Gort. VIII 47. Cf. ξασσα apud Ahrensium de dial. ling. gr. II 324.

6. κι-άται = κει-νται exstat in Bergmanni inscr. 22.

7. In verborum compositorum prioris partis exitu α legitur

a) in ἱστοριαγράφων pro ἱστοριογράφων le Bas 82, 12, ut mera vocis stirps etiam in compositione servata sit;

b) in πεντηκονταστατήρῳ leg. Gort. II 38, pro qua forma ex similibus formationibus πεντηκοντοστατήρῳ exspectamus, ut α assimiletur antecedenti o; sed haec assimilatio hic neglecta est.

8. Ex glossis quae contra volgares leges α exhibent afferre mihi liceat ἄερσαν· ἔρσην et ἄναιρον· ὄνειρον apud Hesygium.

Contra ἄβραχεν, ἄδειρεν, ἄσβεσθε, quae apud eundem leguntur ita ut augmenti loco α sit ne nunc quidem exemplo probantur.

9. De *ας* correpta vocali in acc. plur. primae declinationis cf. § 37, 4.

§ 2. De *α* producto.

1. Vetus et genuinum *α*, quod apud Iones Atticosque abiiit in *η*, servatur

a) in verborum stirpibus:

ἀγουμένοις Cauer¹ 44, 28; *ἀγεμόσι* ibd.;

ἀρχαγέτας le Bas 76, 34 alibi;

ἄζάμιος le Bas 72, 42; 74, 34;

Ἀθαναία Cauer² 117 saepius; 118, 10 alibi;

Ἀθανᾶ Cauer¹ 44, 97; CIG 3048, 41;

ἄλικια Cauer¹ 44, 88;

Ἄλιος Cauer² 121 A 27 alibi;

ἄλλάλος Bull. 1885, p. 1 sqq., n. 11, 17. 23 et saepissime. Haud dubie etiam in *ἄλος* pro *ἄλλος* productio suppletoria quae dicitur facta est. Locos quibus legitur attulimus omnes § 19, I.

ἄμέρα saepissime;

ἄμός, *ἄμεῖς*, *ἄμῶν*, *ἄμιων* § 42, 1;

Δάματρος CIG 2557 B 21;

δᾶμος, *ἐπίδαμος* leg. Gort. VIII 37/38; *ἐνδάμιος* le Bas 76, 45; *δαμόσιος* CIG 2554, 149; *δαμοκρατίαν* Cauer¹ 44, 14; *Δαμοκάδης* Bull. 1879 p. 418 sq., n. 3 c;

καδεστάς leg. Gort. II, 18. 29; III, 50 alibi;

καρυχθῆμεν Cauer² 130, 8/9; cf. ibd. 10;

κλᾶρος leg. Gort. V, 27; *κλαρώται* apud Hesychium;

κράνα Cauer² 121, 33;

μάτηρ, *μάτρωα*, *ματρώανς*; *ματρῶον* in leg. Gort.

ναός cf. § 38, 7; *ναεύη* leg. Gort. I 39. 42; *ναωσάλεν* Bull. 1885, p. 1 sqq., n. 10, 24.

πολιάτας leg. Gort. X 35; XI 14; *πολιατεύη* ibd. IX, 33. Postea volgo *πολίτας* legitur; cf. CIG 2556, 20. 39; le Bas 72, 26; 76, 39; Cauer² 131, 4; 132, 17. 32; *ἰσοπολιτεία* saepissime in decretis Teis;

πράδδεσθαι leg. Gort. I, 36; *πρᾶξιν* Cauer² 120, 37; *πράγματων* Bull. 1885 p. 1 sqq., n. 11, 16;

στάλα Cauer² 117, 10; 118, 7. 9 alibi;

ψαφίζομαι Bull. 1885, n. 11, 4 ac saepius; ποαπιδόναι
mus. ital. II p. 190 sqq., n. 82, 1; ψάφισμα Cauer² 120, 46;

Τάνα, Τάν — Ζήνα cf. § 39, 16.

Non semel fit, ut formae cum *η* inveniantur in inscriptionibus posterioris aetatis, quae meram dialectum Creticam non exhibent ut Ζηρός, Δήνα, Τήνα § 39, 16; ἄζημοι CIG 3048, 40; ἡμῶν le Bas 75, 30 alia pauca. Sed tamen si imperatorum aetatem non respicimus satis magna constantia hoc *α* retinetur, id quod multo minus dici potest de *ω*, pro quo saepius exstat *ου*.

b) in flexione primae declinationis γυνά, διχαστάς, ἀμέρας, τιμάν.

c) in flexione verborum, quorum stirpes in *α* exeunt:

νικάσαι, ἀτάσει, ἀταθειή, νικαθῇ, ἀταμένος, δεδαμναμένην, καταστασει, καταστάσαι, συνβέβακε, ἔστακε, τετνάκη, τνυτός.

d) in omni genere verborum quae derivata sunt a stirpe in *α* exeunte si fit productio vocalis:

μνάμων leg. Gort. IX, 32; XI, 16; ὑπόμναμα Cauer² 121 D 10;

βοαθιόντων Bull. 1885, n. 8, 8. 13; βοαθούντων Cauer¹ 44, 81; βοαθησίω CIG 2554, 190; βοαθησει le Bas 76, 36; cf. etiam ibd. 75, 45; 77, 29; CIG 3052, 41. Praeterea forma non Dorica βοηθούντων Cauer¹ 44, 65 alibi legitur.

e) in formis ἔστα, ἀπέστα, cf. § 54, 1.

f) in aoristo activi et medii verborum in -αινω: ἐνίπανε, ἀνπανάμενος § 50, 10.

g) in terminatione primae personae sing. med. συνεθέμαν CIG 2555, 23.

h) in augmentatione et reduplicatione verborum quae *α* in fronte habent, ut διακούσαμεν le Bas 62, 5; ἀδιχήχη leg. Gort. VII, 13; ἀταμένος X, 21.

i) in nominibus in -ότας, -ότατος. Leguntur ολκειότατος CIG 3050, 15; 3049, 6: ολκειότατα le Bas 63, 6; 73, 6; Cauer² 118, 4.

2. Singularis est formatio συναγαγά Bull. 1885 p. 1 sqq., n. 12, 1. 2. Lectio certa videtur esse ut dicatur velut Doricum

θᾶκος pro θῶκος. Ceterum alibi exstat ἀγωγή; cf. CIG 2556, 59; Cauer² 118, 8; le Bas 82, 12; Bull. 1885, n. 8, 15.

3. Ex indicativi correpto α productum videtur esse ᾱ in coniunctivis verborum in -αμι et -αμαι:

δυνάμαι Cauer¹ 121 A 41; νυνάται leg. Gort. VIII, 20. 32; συνιστάται Cauer¹ 44, 51; ἰθθαῖντι Bergm. inser. 54; ἀποστᾶντι Cauer² 121 C 19; ἐπιστᾶντι CIG 2556, 68; ἰσᾶντι CIG 3053, 11; (νυ)νάνται leg. Gort. XII, 32. Similem igitur formationem in his coniunctivis statuo atque eam quae est in verbis in -ω (λέγομαι, λέγεται — λέγωμαι, λέγῃται). Contractas has formas esse (ex δυνα-ωμαι, νυνα-ωνται) propterea veri simile mihi non videtur, quod in antiqua dialecto formae non contractae expectari debent.

4. De πεπάται cf. § 53, 5.

5. ἐπαβολά leg. Gort. V 50 respondere videtur Ionicae formae ἐπηβολή pro ἐπιβολή. Cf. thes. l. gr.

§ 3. De ε.

1. Nonnulla verba in -εω in formatione temporum ut in ceteris dialectis brevem vocalem non producunt. Huc pertinent: αἰρεθέντες, αἰλεθῆ, ἄρεθη § 50, 2. Eandem formationem sequitur αἰρέσιος le Bas 76, 25; ἐπαινέσαι, ἐκαλέσαμεν, παρεκαλέσαν, τελεσάντων, ἐπιτελεσθῆ.

2. In infinitivis usitatissima dialecti terminatio est -εν pro Ionum -ειν:

a) in infinitivis praesentis verborum in -ω, velut τίκτεν, χαίρεν, φυλάδεν, πεδέχεν alia; cf. § 46.

b) in infin. verborum in -εω, ut δοκέν, καταμετρέν, Φοικέν, γοσμέν; cf. § 47, I.

c) in infin. praes. verborum in -αω ut συλέν § 47 II.

d) in infin. futuri. Unum ἔξέν semel legitur; cf. § 48.

e) in infin. aor. sec., ut ἐλθέν, ἀφελέν, ἐξελέν, ἐνβαλέν; cf. § 52.

3. εν semper legitur in tertia pers. plur. optat. act.: εἶεν, πρᾶξαίεν, ἔμμενοιεν; § 45, 3.

4. Saepius in recentioribus titulis tertia pers. plur. ind. aor. passivi formatur in εν pro ην, ut διελέγεν, ἐπεμελήθεν; § 51.

5. ε exstat in nominativo $\alpha\mu\acute{\epsilon}\varsigma$ et accusativo $\acute{\alpha}\mu\acute{\epsilon}$; cf. § 42, 1. $\acute{\upsilon}\mu\acute{\epsilon}\varsigma$ et $\acute{\upsilon}\mu\acute{\epsilon}$ certa sunt, sed casu non leguntur.

6. Ante vocales ε rarius est, quod in antiquiore et severiore dialecto Cretica abire solet in ι ; cf. § 5, 4. Retinetur tamen ε :

a) in flexione nominum in $-\varepsilon\upsilon\varsigma$: $\text{Φοιχέος, Φοιχέα, δρομέες, δρομέανς}$; cf. § 39, 11. Putaverit quispiam quoniam una eademque nota significentur in antiquis inscriptionibus ε et η , Φοι-κῆος, δρομῆες transscribendum esse, ut apud Iones $\eta\omicron\varsigma$, apud Boeotos $\epsilon\iota\omicron\varsigma$ dicantur. Sed posteriores inscriptiones tanta constantia $\epsilon\omicron\varsigma$, $\epsilon\alpha$, $\epsilon\omega\nu$, $\epsilon\alpha\varsigma$ exhibent, ut non liceat dubitare quin $\eta\omicron\varsigma$, $\eta\epsilon\varsigma$, $\eta\alpha\varsigma$ omnino aliena sint ut a ceteris Doriensium dialectis ita etiam a Cretica. Videtur igitur ab hac in ι immutatione ε defendisse genuinum $\mathcal{F}$, quod inter has duas vocales exstabat.

b) In recentioribus inscriptionibus saepissime ante sequentem vocalem ε servatur et in verborum et nominum flexione; cf. § 15.

De $\chi\rho\acute{\epsilon}\omicron\varsigma$ et $\theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$ cf. § 5, 4.

7. Saepissime in recentiore dialecto ante sequentem vocalem hyphaeresis ε fit:

a) in coniugatione verborum in $-\epsilon\omega$, ut eodem modo flectantur ac verba in $-\omega$. Eicitur igitur ε ante o:

in imperativo praesentis διαπολεμόντων ;

in particip. praes. $\text{κοσμώντων, κατοικόντας, ἐπιορκόντι}$ aliis;

in imperfecto ἀπεσάτον ; § 47 I;

in indic. fut. $\text{πειρασόμεν, βοαθησόμεν, τελόμαι, χαριζόμεθα, πειρασόμεθα}$;

in part. fut. προσβενσόντας ; cf. § 48.

Ante ε excidisse videtur ε :

in infin. praes. in $\epsilon\nu$ verborum in $-\epsilon\omega$ et $-\alpha\omega$; cf. § 47;

in infin. fut. in $\epsilon\nu$; § 48;

in infin. fut. med. in $-\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$; cf. συντελέσθαι § 48;

in tertia persona sing. ind. fut. medii in $-\epsilon\tau\alpha\iota$; cf. τελέται § 48.

Genuinum $-\epsilon\epsilon\nu$, $-\epsilon\epsilon\tau\alpha\iota$, $-\epsilon\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ nunquam legitur, sed aut hyphaeresin patitur aut contractionem in $\eta\nu$, $\eta\tau\alpha\iota$, $\eta\sigma\theta\alpha\iota$. At-

que *εται* quidem et *εσθαι* semel tantummodo leguntur, contra *εν* iam antiquo tempore usitatum fuisse videtur praeter *ην*, ut satis docent antiquae formae *ῥοσμέν*, *πορτιπωνέν* aliae. Satis certum non est num etiam infinitivi praesentis et aoristi secundi in *εν* referri debeant ad *εεν*, quod non constat etiam *ην* formatum esse in his infinitivis.

b) In flexione nominum *ε* excidit

ante *ο* in genetivo *Ἀριστοκλέος* pro *Ἀριστοκλέεος*; § 39, 10.

ante *ε* in nominativo *Πριανσιές* CIG 2556, 30 pro *Πριανσιέες*, quam formam cur mutemus iustam causam non habemus quod infinitivis illis optime defenditur, etsi illud quoque facile potuit fieri, ut errore lapicidae alterum *ε* omitteretur.

8. Mirum est *ε* in *Ἰλεος* pro *Ἰλαος*. Antiqua et vere Cretica forma videtur esse, etsi tantummodo in recentioribus titulis legitur. CIG 2555, 26; Bergm. inscr. 71. 75; Cauer² 117, 7. 18. 25; 121 C 6.

9. *ε* pro aliarum dialectorum *α* est in *ἐρσένες* leg. Gort. X, 52; *ἐρσένων* X, 49.

10. *ε* pro vulgari *ο* exstat

a) in *Ἀπέλλωνα* Cauer² 121 A 19. 23; *Ἀπέλλωνος* ibd. 132, 45. 48;

b) in *ὀδελόν* = *ὀβολόν* leg. Gort. II, 14; *ὀδελόνος* ibd. II, 15; *τριοδελόν* Mitth. d. dtsh. arch. Inst. 1885, p. 92; mus. it. II p. 165, n. 8, 3.

Alibi semper *Ἀπόλλων* dicitur. Cf. CIG 2555, 13; 2557 B 22; Cauer² 117, 11. 14. 20; 120, 12. 15; Bull. 1885, n. 14.

ὀδολκαί · *ὀβολοί* · *Κρηῆτες* apud Hesychium et *ὀβολούς* Cauer¹ 44, 27 vulgare *ο* prae se ferunt.

11. De *ἐς* pro *εἰς* ex *ένος* vide § 32, 7.

12. De *ἐς* pro *ἐκ* cf. § 21, 2.

§ 4. De *η*.

In antiqua lege Gortynia et inscr. Cretica in mus. ital. II p. 190 sqq. n. 82 *η* propria nota non significatur, sed *ε* et brevem et longam vocalem reddit. Quare nonnunquam dubium esse potest, utrum in transcriptione *ε* an *η* ponendum videatur

esse, ubi utrumque dictum esse in linguae Graecae dialectis constat. Tum unum rei diiudicandae subsidium relinquitur usus recentioris dialecti.

1. Vetus ac genuinum *η*, quod omnium dialectorum proprium est, exstat in:

ἦ aut;

μή, *μηδέ*, *μηδέν*, *μήτις*, *μηδένα* aliis saepissime;

ἦβλων, *ἦβλονσα*, *ἄνηβος* leg. Gort.;

ἦμιναν leg. Gort. II, 49; III, 36 saepius;

θηλείαι leg. Gort. X, 51. 53;

μηνός CIG 2554, 207. 210; 2556, 4; Cauer¹ 44, 72; Cauer² 121 C 20; *μηνί* CIG 2556, 62; *μηνσί* leg. Gort. VII, 46; *διμήνω* CIG 2556, 68; *τριμήνω* Cauer² 121 C 28; *ἑξαμήνω* Cauer² 120, 20.

κηρεύονσα leg. Gort. III, 53; IV, 9;

in stirpibus *γνη-*, *κλη-*, *πλη-*, *κτη-*, *βλη-*, *ῥη-*, *χρη-* (*κρη-*) et verbis quae ab his derivantur:

γνήσιος leg. Gort. X, 41. 45. 48; XI, 7; Cauer² 132, 41;

ἐκκλησία CIG 2556, 34; Cauer¹ 44, 91; *παρακλήσιος* Bull. 1885 n. 11, 21; *ἐνκλημα* Cauer² 120, 30;

πληθύν leg. Gort. VI, 52; *πληθος* Cauer² 121 C 35; 132, 17; le Bas 72, 22; *πλήθει* Cauer¹ 44, 95;

ἐνκτησιν CIG 2556, 13; le Bas 76, 41; Cauer² 118, 8; *ἀνεκτεμμένοι* Bull. 1885 n. 11, 23; *κτησίων* ibd, 17;

Περιβλήμα[σι] Bull. 1885 n. 10, 21;

ἀπορρηθέντι leg. Gort. XI, 17; *διρήσιος* ibd. IX, 36; *τάρρητα* CIG 2554, 80; *ιρήνας* Bergm. inser. 9. 68; *ειρήνα* Cauer² 117, 9; 130, 12; 131, 11; 132, 36;

χρήσιμα CIG 2554, 220; *παραχρήμα* Cauer¹ 44, 87. 91; *κρήματα*, *χρήματα* saepius; eodem modo *κρήος* transscribendum esse censemus in leg. Gort. III, 11. 40; VI, 27; IX, 19; X, 24. 31. Nam pro *κρέος*, quod nonnulli editores, in his Comparetti, volunt, ex legis dicendi genere exspectamus *κρίος*, quod revera exstat; cf. § 5, 4 l. Contra *κρήος* constat [forma *κρήμα* Cauer² 121 B 41 et apud Hesychium.

Κρησίν Cauer² 118, 5; *Κρήτας* saepius Cauer¹ 44; *Κρητογενία* CIG 2554, 178.

Antiquum η expulsum est α producto in $\pi\lambda\tilde{\alpha}\theta\omicron\varsigma$ CIG 3048, 21.

2. η ex ε productum est.

Ac duae quidem si originem spectas rationes cognosci possunt. Una ea est, ut productio efficiatur consona quadam eiecta. Et hic quidem in dialecto Attica ε i oriri solet. Fit autem productio suppletoria quae dicitur

a) in multis omne genus formis:

$\mathcal{F}\eta\mu\alpha$ (= $\varepsilon\acute{\iota}\mu\alpha$) ex $\mathcal{F}\acute{\epsilon}\mu\mu\alpha$, $\mathcal{F}\acute{\epsilon}\sigma\mu\alpha$ (cf. $\acute{\alpha}\epsilon\mu\mu\alpha$, $\gamma\acute{\epsilon}\mu\mu\alpha\tau\alpha$ apud Hesychium) leg. Gort. II, 38; $\mathcal{F}\acute{\eta}\mu\alpha\varsigma$ ibd. V, 40;

$\eta\mu\epsilon\nu$ (cf. $\varepsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota$) ex $\acute{\epsilon}\sigma\mu\epsilon\nu$; cf. § 54, 8;

$\Delta\eta\rho\acute{\alpha}\varsigma$ (cf. $\delta\epsilon\iota\rho\acute{\alpha}$) CIG 2554, 134. 169;

$\eta\theta\omega\nu$ (cf. $\sigma\epsilon\delta\text{-}\epsilon\omicron$) CIG 2554, 56; $\kappa\alpha\theta\acute{\eta}\theta\omega$ CIG 2556, 34. 36;

$\pi\rho\acute{\eta}\gamma\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ CIG 2562, 23 ex $\pi\rho\acute{\epsilon}\gamma\gamma\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$, $\pi\rho\acute{\epsilon}\sigma\gamma\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$; cf. $\pi\rho\epsilon\gamma\gamma\epsilon\nu\tau\acute{\alpha}\varsigma$, $\pi\rho\epsilon\sigma\gamma\epsilon\nu\tau\acute{\alpha}\varsigma$ § 22, III;

$\acute{\alpha}\nu\pi\iota\delta\acute{\eta}\mu\alpha\varsigma$ leg. Gort. V, 40;

$\kappa\sigma\eta\nu\acute{\iota}\omega$, quod in leg. Gort. XI, 16 Baunackii scribunt, non probatur exemplis dialecti Creticae. Apud le Basium quidem 72, 44 $\xi\acute{\epsilon}\nu\iota\alpha$ legitur; mss. ital. II p. 163, n. 3, 4 $\kappa\sigma\epsilon\nu$ . . . ; ibd. p. 190 sqq. n. 61 $\kappa\sigma\epsilon\nu\omicron\delta\acute{\omicron}[\acute{\omicron}\varphi]$; ibd. n. 82, 4 $\kappa\sigma\acute{\epsilon}\nu\iota\omicron\nu$. Semper igitur ε scribitur. Quare etiam in leg. Gort. I. I. $\kappa\sigma\epsilon\nu\acute{\iota}\omega$ legere necesse est. Etiam $\kappa\acute{\eta}\rho\alpha\nu$; leg. Gort. I, 26. 34 veri simile non est. In inscriptione quidem Cauer² 120, 31. 61 $\chi\acute{\epsilon}\rho\alpha$ legitur.

b) in verbis liquidis in $\eta\lambda\omega$ pro $\varepsilon\lambda\lambda\omega$, $\varepsilon\lambda\acute{\jmath}\omega$. Paucae tantummodo praesentis formae leguntur in lege Gortynia:

$\acute{\omicron}\pi\acute{\eta}\lambda\omega\nu$ = $\acute{\omicron}\phi\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omega\nu$, $\acute{\omicron}\phi\acute{\epsilon}\iota\lambda\omega\nu$ IX, 26; X, 20; XI, 32; $\acute{\omicron}\pi\acute{\eta}\lambda\eta$ ibd. IX, 36. 39.

Similiter in aoristo $\eta\lambda\alpha$ pro $\varepsilon\iota\lambda\alpha$ dicitur, ut $\acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\tau\eta\lambda\acute{\alpha}\nu\tau\omega\nu$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\tau\eta\lambda\acute{\alpha}\nu\sigma\alpha\varsigma$, $\pi\alpha\rho\alpha\gamma\gamma\acute{\eta}\lambda\alpha\nu[\tau\epsilon\varsigma]$; cf. § 50, 10.

In recentioribus inscriptionibus saepius volgares formae in $\varepsilon\iota\lambda\alpha$ leguntur, $\acute{\alpha}\pi\acute{\epsilon}\sigma\tau\epsilon\iota\lambda\alpha\nu$, $\pi\alpha\rho\alpha\gamma\gamma\acute{\epsilon}\iota\lambda\omega\nu\tau\iota$.

Possis etiam $\sigma\pi\acute{\eta}\rho\omega$ pro $\sigma\pi\epsilon\iota\rho\omega$ exspectare in antiqua dialecto Cretica, sed eiusmodi forma non exstat. CIG 2556, 18 $\sigma\pi\epsilon\iota\rho\epsilon\nu$ legitur.

Alterum productionis genus fit in formatione temporum et modorum verbi. Huc spectant:

a) *η* in tertia persona sing. coniunctivi medii praesentis et aoristi, ut *τραπήται, ὀπνιήται, ἀνδεκσθήται, ἐκσαννησθήται, γενήται.*

b) *η* in futuro, aoristo, perfecto verborum in *εω*, velut *συμμαχησῇν, ἐκσαννησθήται, ἀδικήκη.*

Eodem modo explicatur *η* in nominibus de his verbis derivatis: *ποιητῶν* CIG 3053, 9; le Bas 82, 8. 12; *συνθήκα* CIG 2554, 38. 46. 90; Cauer¹ 44, 48. 79. 85. 86 saepius.

De *ἐπιμωλίσάτω, ἀναιλίθαι* cf. § 5, 10.

3. *η* pro *ει* legitur in

δηαί· ζειαί· Κρητες apud Hesychium et in Et. M.; *Φοιζήα* mus. it. II p. 190 sqq., n. 35. 36 pro *Φοιζελα* et ibd. n. 51 *Φοιζηαζε* . . . pro *Φοιζειαζε* . . . legi videntur.

His exemplis nixi etiam in lege Gortyn. III, 41. 52; IV, 18/19 *Φοιχήα*; ibd. IV, 3 *Φοικήας*; ibd. II, 8. 10 *Φοιχήαν* scribendum esse censemus.

4. Antiquum et omnium dialectorum proprium est *η* in optativo *εἴη, ἀταθείη, ἀποθείη, δολή;*

5. in aoristi passivi formis: *διελέγην, διελέγησαν, καρυχθῆμεν, δοθῆμεν;*

6. in numeralibus: *πεντήκοντα* leg. Gort. I, 29; II, 24; IV, 12; Cauer² 121 D 35; *πεντηκονταστατήρω* leg. Gort. II, 38; *ἑκατόκοντα* ibd. VII, 12; *ὀγδοήκοντα* Cauer² 121 A 12;

7. in tertiae declinationis nominibus in *ηρ, ης*:

ἀνήρ leg. Gort. III, 17. 38 ac saepius;

πατήρ ibd. IV, 21. 49 alibi;

μάτηρ ibd. VI, 32; VII, 7; VIII, 52;

στατήρα, στατήρανς saepissime in leg. Gort. et alibi;

σωτήρας Bull. 1885, n. 11, 28;

Κωρήτας CIG 2554, 130. 184; 2555, 14; Cauer² 117, 14. 21; mus. it. I p. 145 l. 60 76;

λέβητα, λέβητος, λεβήτων, λεβήτας mus. it. II p. 190 sqq. n. 1. 5/6. 14/15. 43. 47. 57. 81, 7.

Eandem normam sequuntur verba, quae de his nominibus derivantur:

σωτηρία CIG 2554, 1; Cauer¹ 44, 63; Bull. 1885, 11, 11;

δικαστήριον CIG 2556, 49. 60. 65;

λαστήρια Cauer¹ 44, 52. 80;

νικατήρια Cauer² 121 D 26;

ἐπικριτήριον OIG 2556, 67; Bergm. inscr. 52. 53;

ὀρματήρια Cauer¹ 44, 10;

Ἐπιστατήριος Ζεὺς ἐν Κρήτῃ Hesych.;

Μενεκλῆς, Λυσικλῆς alia. Ex nominativo *η* etiam in accusativum *Μενεκλῆν*, *Λυσικλῆν* irrepsit; in *Μενεκλῆ* contractione *η* ortum est.

Huc pertinet etiam *φαρήν* ad stirpem *φαρ(ε)ν*, *φαρν*-, cf. *ἀρνός*, *ἀρνί*, in mus. it. II p. 190 sqq., n. 53. 54, si vera est opinio Comparetti.

8. Augmento adiecto *η* fit in verbis, quae ε in stirpis fronte habent; cf. *ῆε* ad *εἶ-*, *ῆνθον*.

Forma non Dorica est *εἶκεν* de *ἔκω*, quod loco difficillimo leg. Gort. fr. A 4 non recte scribere vult Buecheler.

9. In *η* formantur in dialecto Cretica adverbialia locum ubi significantia, *ῆ*, *ὀπη*, *ἑκατέρη*, quibus in deterioribus titulis nonnunquam falso adscribitur ι: *ῆ*, *ὀπη*. Cf. § 43, 7.

Cum his adverbialibus cohaerere videtur pronomē *πῆνος*, quod in leg. Gort. fr. A 4 proposuerunt viri docti, sed certum minime est.

10. Singularis est perfecti formatio in nonnullis verbis, quorum stirpes duas in fronte habent consonas. Reduplicationis enim non factae supplementum quoddam accipiunt *η*. Sunt autem: *ῆγραμμέναν* Cauer² 117, 4; *ῆγραμμένον* Bull. 1885, 12; *ῆγραμμένα* mus. it. II p. 157 n. 10, 3; *ἀπήστελκε* Cauer² 132, 5/6. De veritate formarum certe dubitare non licet. A lege Gortynia haec scriptura aliena videtur esse, ut satis docet *ἐγράφεται* in fr. A 11 et B 6. Hic igitur reduplicationis vice fungitur augmentum in eiusmodi verbis.

11. Memoria dignum est *ῆ* pro Atticorum *εἰ*. Legitur cum *κα* coniunctum in leg. Gort. I, 23. 34. 52; IV, 31. 44; V, 9; VII, 6; IX, 37. Aliis locis non recte legitur ab editoribus ita ut *κα* absit quod vulgari linguae Graecae usui repugnat. Potius leg. Gort. IV, 16 legatur necesse est *ῆ δέ κα μήτις ῆ στέγα ὀπνί ἐπελευσεί ῆ αὐτὸν μὴ ὀρῆ*, ut *αὐτὸν* pronomē relativum exipiat. Exstat autem enuntiatum relativum pro condicionali li-

beriore usu, ut etiam III, 9. Similiter VII, 54 scribendum est αὖ δέ κα τῷ ἐπιβάλλοντι ἡβιονσα μὴ λῆ ὀπνιέθαι ἢ ἄνωρος ἢ ὁ ἐπιβάλλον; IX, 44 αὖ τις κα πέρα συναλλάσσει ἢ ἐς πέρας ἐπιθέντι μὴ ἀποδιδῶ. Etiam fr. A 14 ἡ κατασχέν ἢ falsum iam Buecheler intellexit. Haud dubie hic quoque ἡ statuendum est; cf. § 23, 1 a. Unus locus leg. Gort. VI, 1 θυγατρὶ ἡ διδῶ κατὰ τὰ αὐτά relinquitur, ubi ἡ cum mero coniunctivo construitur. Blass (ann. phil. 1885, 131, p. 479 sqq.) διδοῖ indicativum esse vult, sed non solum forma ipsa veri similis non est, sed etiam legis structura syntactica coniunctivum verum esse probat. Facillimum est putare omissam esse hoc loco errore particulam κα.

§ 5. De ι correpto.

1. *ιδῶ* leg. Gort. VII, 23; VIII, 8; cf. § 44.

2. De dativo *Flv* leg. Gort. II, 40 cf. § 42, 3, de *ἐμίν* Cauer¹ 40, 11 § 42, 1.

3. Nomina in *ις* in antiqua dialecto per omnes casus stirpis *ι* retinent, ut flectatur *περιστάσιος*, *πρωτανίης*, *δυναμίων*, *πολλίης*; cf. § 39, 12. Dativus in *ισι* nunquam legitur, sed haud dubie ita formatus est. In dativo sing. *ι* in *ι* contrahitur; cf. § 16, 1.

Ceterum in posterioribus titulis *ι* saepissime cessit vulgari ε.

4. Ante *α*, *ο*, *ω* pro *ε* exstat *ι*:

a) in flexione nominum in *ης*, *Σωτοκύδιος*, *Διοτέλιος*, *ἐμφανία*, *δωδεκαφετία*, *ψουδία*; cf. § 39, 10.

b) in flexione nominum in *ος*, *τίριος*, *μέρια*; cf. § 39, 9.

c) in genetivis pronominum *ἀμλων* et *ὕμλων*; cf. § 42, 1. 2.

d) in coniugatione verborum in *εω* et *αω* et in flexione futuri:

in indic. praes. *ἐπαινλομεν*;

in coni. praes. *ὁμολογίωντι*, *ἀποπωνίωντι*, *παρκαλλίωντι*;

in optativo praes. *ἐπιορκίωμεν*, *πωνλοι*, *πωνιολεν*, *ἀννλοιο*;

in imperativo praes. *ἀποπωνιόντων*;

in participio praes. *Φοικίλων*, *καλλίων*, *δατιομένοι*, *μωλιόμενα*; cf. § 47, I; *ἡβίων*, *τιμίονσα*, *ἐπαριόμενον*, *ὄρμιόμενον*; cf. § 47, II;

in imperfecto ἐκοσμίον, ἐκορμίον;

in indicat. futur. ἐμμενίω, πραξίμεν, ἐμμενίοντι, χαρίζιόμεθα;

in partic. fut. δεισκίων cf. § 48.

e) in coniunctivo συνθιώμεθα a stirpe θε- Cauer¹ 40, 12; mus. ital. I p. 145, 82.

f) in coniunctivo et participio copulae ἦμεν postquam stirpis ἐσ σ excidit, ῥωμεν, ῥωντι, ῥών, ῥόνσα, ῥάττα; cf. § 54, 8.

g) in κιάται Bergm. inscr. 22, quae forma praeclare respondent Ionicae formae κέεται apud Homerum et Herodotum. Cf. Kuehneri gr. gr. I p. 664.

h) in stirpe πλι- pro πλε-: πλίας, πλία, πλιασιν, πλιον, πλλίονα; cf. § 41, 1. Certe Baunackii non recte ι longum esse volunt. Nam πλλες, πλία, πλίας prorsus eadem formae sunt ac πλέες, πλέας, πλέα in dialecto Ionica. Etiam in πλιον, πλλίονος ι breve esse docet recentior formatio πλέονες, πλέον. Quod praeterea bis πλειον legitur nihil valet. πλλες, πλία certe, ut ι pro ει sit, nullo modo probari possunt, quod πλετες omnino non exstat in ulla dialecto.

In his formis omnibus ε in exitu stirpis collocatum est, sequens α, ο, ω ad flexionis suffixum pertinet. Sed etiam in media voce ante has vocales ι pro ε exstare solet; velut

i) in nominibus in -ιός, -ιά pro Ionicae dialecti εός, εά:

ἀδελπιός leg. Gortyn. VIII, 42; ἀδελπιῶ ibd. II, 22; V, 3; VIII, 21; ἀδελπιῶ ibd. VII, 16; ἀδελπιολ ibd. V, 14; VII, 19, 21; ἀδελπιῶν ibd. IV, 22; V, 15; VII, 22. 25; X, 51.

ἀδευπιαί (cf. § 12, IV) leg. Gort. V, 18;

δωριάν Mus. ital. II p. 190 sqq., n. 83. 84, 1.

k) in nominibus in -ιων, -ιωνος exeuntibus. Huo pertinet Περιστριῶνα CIG 2554, 143.

l) in voce κρός pro κρέος in genetivo κρώς Mus. it. II p. 157 n. 10, 7. In recentioribus titulis volgare ε legitur. Cf. κρέος Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 10, 11.

m) in θιός pro θεός:

θιός Bergm. inscr. 64 (43. 80); θιολ mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 1; θ]ιολ etiam ibd. n. 83. 84, 1 legi videtur. ἄλλωσιός (pro ἄλλως θιός) CIG 2554, 185 aperte scribitur. Cf. § 21, 4. Θιοδαισίω Cauer² 120, 7; Θιοδαίσια mus. it. I p. 145, 43.

In recentioribus tamen inscriptionibus plerumque θεός invenitur. Cf. CIG 2555, 15. 18. 26; le Bas 62, 10; 64, 12; Cauer² 117, 7. 15. 18. 21. 24; ibd. 132, 13; Θεόδοτον Cauer² 118, 3; Θεοδαίοις CIG 2554, 31.

Stirps θι- subest antiquiori formae θινος pro θί-ινος, § 16, 2, θε- recentiori θεινος pro θέ-ινος; cf. § 15, III 5.

Quam late haec ε in ι mutatio in media stirpe in antiqua dialecto patuerit non certum est. Dubium igitur est, num ἀνα-νεωμένος Cauer² 132, 13; 118, 4 respondeat antiquiori formae ἀνανιωμένος. In flexione quidem nominum et verborum ea lex est, ut in antiquis monumentis ante α et ο (ω) semper ι dicatur praeterquam in nominibus in εως (cf. § 3, 6 a), in recentibus aut volgare εα, εο, εω legatur aut contractio vocalium fiat.

5. Ante ε exstat ι pro ε in πλίες (§ 41; 1), quae forma ex analogia formarum πλλας, πλλια, πλλονος orta videtur esse. In coniugatione εε et εη iam in antiquissima dialecto contrahuntur (cf. § 15), in declinatione εε non mutatum servatur, τρέες, υίέες; cf. § 15 II. Huic legi repugnant paucae recentioris legis Gortyniae fragmenti formae. Sunt: ἐπιδιέθαι leg. Gort. fr. B 5; ἐπιδιέθθαι ibd. 8; ἐπιδιήται ibd. A 8; ἐπεδέλετο ibd. B 14, quas formas Blass recte a verbo ἐπι-δέω (vincire) derivare videtur.

6. ε ante ι servatur, ut etiam in antiquissimis inscriptionibus inveniamus κάρτει, Féτει.

7. Ante υ semel ι dicitur in πλιν leg. Gort. XI, 5.

8. Vocali non sequente ι pro ε exstat his in vocibus:

τίριος· θέρους· Κρητες apud Hesych.;

Ἰστία Bergm. inscr. 60. 76. Aliis locis semper Ἔστία legimus. Cf. CIG 2554, 176; 2555, 11; le Bas 76, 49; Cauer² 117, 13; 121 A 14; mus. it. I p. 145, 73.

Constanter ιν et ις dicitur pro εν et ες in inscriptionibus Vaxiorum nuper inventis, quae publici iuris factae sunt in mus. it. II p. 129 sqq.: ιν mus. it. II p. 131, n. 1/2, 3. 5. 8. 15; ινθέμεν ibd. l. 10; ινῆμεν p. 162, n. 2, 4; ις ibd. n. 8, 6; p. 157, n. 10, 13; ιςς (cf. de scriptura § 29, I 1) ibd. p. 131, n. 1. 2, 12; ιναντι ibd. p. 131, n. 1. 2, 1.

Praeterea ιν semel legitur in inscr. Cretica in CIA II 547, 8 et ἵττον apud Hesychium, si quidem idem est atque έντον,

quod minime constat. In ceteris dialecti Creticae monumentis hae formae non leguntur, ut quidem imprimis in antiqua lege Gortynia semper ἐν et ἐς exstant.

9. Singularis est forma *τρίνς* (§ 44), quod nihil aliud videtur esse quam *τρί-νς*, ut orthographiae tantummodo licentia statuenda sit.

10. Mirae sunt formae *ἐπιμολισαίω* leg. Gort. IX, 28. 29, quod facile mutatur in *ἐπιμωλίσάτω*, et *ἀναιλῖθαι* ibd. XI, 4, ut dicantur pro *ἐπιμωλησάτω* et *ἀναιλήθαι*. Et editores quidem omnes praeter unum Buechelerum reiciunt quasi ι sculptoris culpa pro η scriptum sit, ille autem monet ne veras formas deleamus. Ac pro certo quidem quidquam statui non potest. Nimirum offendimur, si tantum numerum formarum ex vulgari-bus legibus formatarum duabus obstare videmus; sed respiciendum est non solum in pronuntiatione cotidiani sermonis imprimis ante sibilantem facile ι sonare potuisse, sed etiam illud multum valere in linguis analogiam. Nonne praeter legitimas formas *ἀναιλιόμαι*, *ἀναιλιώνται* etiam *ἀναιλιέθαι* aut contractione quadam *ἀναιλῖθαι*, aut ut *ἐπιμωλίω* ita *ἐπεμώλιστα* dici potuerunt? Quare traditas formas mutare non audeo.

ι pro η etiam Bull. 1885, p. 1 sqq. fr. 2 exstare vult Haus-soullier in *Ἀθιναια*. Sed haud dubie legatur necesse est τὰ θίνα αὖ δ' ἄ . . . Denique Bull. 1885 n. 21 τὴν σόφρονα invenitur pro τὴν σόφρονα. Hic tamen certe nihil nisi lapicidae error statuendus est.

§ 6. De ι producto.

ι nonnunquam pro vulgari ει dicitur, velut

1. *Ἰκατι*, *Ἰκατι* § 44 pro *εἰχοσι*; *Ἰκαθίων* CIG 2598, 2; cf. *Εἰκαθίων* apud Roehlium IGA 235.

2. *ἰρήνα* pro *εἰρήνα* Bergm. inser. 9. 68.

§ 7. De ο.

1. De ος in acc. plur. secundae declinationis cf. § 38, 3.

2. In leg. Gort. fr. A 13. 17 in neutro τὸ καρταίπος (cf. τὰ καρταίποδα leg. Gort. IV, 36) haud dubie ο non ω scriben-

dum est. Nam a stirpe ποδ- in neutro genere ω alienum est. (In οὐς diphthongus explicatur stirpis longa vocali ὠτ-ός, ὠτ-ων.) Praeterea autem forma probatur ab Hesychio, qui πόρ a Laconibus (ut rhotacismus in hac dialecto usitatissimus est) pro ποίς dictum esse testatur et Doriensium et πώς et πός propria fuisse docet.

3. ο pro vulgari α est in stirpe γροφ-: ἀπόγροφον Bergm. inscr. 55; ἐνγρόφω Cauer² 120, 16. 31. 35. 60.

Ceterum semper α servatur non solum in verbo γράπω, γράφω (saepissime in lege Gortynia et alibi) et iis formis, in quibus μ sequitur vocalem (γράμματα leg. Gort. VI, 15; XI, 20; XII, 19; διάγραμμα Bergm. inscr. 56. 57), sed etiam in his formis: ἀντίγραφον le Bas 81, 16; Cauer² 132, 52; ἐγγράφω ibd. 14;

ἀροπήσαι (i. e. idem atque ἀραβῆσαι)· παταγῆσαι apud Hesychium;

ἀβλοπές· ἀβλαβές apud eundem, quae forma probatur substantivo ἀβλοπία in mus. ital. II p. 141 n. 3, 10.

4. Ex genuino F ortum esse volunt viri docti ο in Ὀράτριος Iovis cognomine (pro Φράτριος) CIG 2555, 11; Bergm. inscr. 61; Cauer² 117, 13. 19;

Ὅατος pro Φάτος. Cf. Eckhelium, doctr. num. II, 305; Ὅάσιον Bull. 1880 p. 350;

de Ὀλυσσῆν egit Ahrens, de l. gr. dialectis II, 50.

5. Forma ἱεροργός pro Atticorum ἱερουργός invenitur Bull. 1885 n. 13, 3, ut contractione non facta ε eiectum sit. Similiter δαμοργός alia in dialectis Doricis leguntur.

6. Nonnunquam in posterioribus inscriptionibus ο pro ω legitur, quod aut ad negligentiam sculptoris aut ad pronuntiationis licentiam referendum esse videtur; velut in coniunctivis πρά-
ξοντι Cauer² 121 C 32/33. 37; ἀποδύται CIG 2556, 24; aut in Κορήτας ibd. 2555, 14.

§ 8. De ω.

In antiqua lege Gortynia, recentioris cuiusdam leg. Gort. fragmento, inscriptionibus quae publici iuris factae sunt in mus. ital. II p. 129—180 et 181—252 ω eodem signo exprimitur at-

que o. Sed nunquam fere de vera transcriptione dubitationes esse possunt. Nimirum *πονίω* est *πωνίω*, i. e. *φωνέω*; *βολά βωλά*, *βουλή*; *δῶλος δῶλος* pro *δοῦλος*. *ἀπόμοτον* leg. Gort. XI, 28, non *ἀτόμοτον*, eodem modo *ἐπώμοτον* mus. it. II pag. 190 sqq. n. 43. 44, *ὄρ|ῖωμότας* ibd. n. 40 scribendum esse et ceteris dialectis probatur et exemplo recentioris tituli apud Cauernum² 121 B 21, ubi *συννομοσίας* legitur.

In una voce *μολίω* et quae ab ea derivantur verbis: *ἀπομολίω*, *ἐπιμολίω*, *ἀνπιμολίω*, *ἀντιμολος*, quae saepissime existant in lege Gortynia, discrepant inter se virorum doctorum sententiae. Ac Buecheler quidem in mus. rhen. vol. 40, 479 Photii et Suidae glossa *ἐτερομόλιος δίκη*· *εἰς ἣν οἱ ἀντίδικοι οὐκ ἦλθον* nixus cogitat de stirpe *μολ-* quae est in *ἐμολον*, Comparetti (in mus. it. I p. 260), Baunackii (in legis ed. p. 63) alii stirpem *μωλ-* esse volunt conferentes illi quidem *μωλεῖ· μάχεται καὶ ἀντιμωλία* (haec vox coniecturae debetur) *δίκη εἰς ἣν οἱ ἀντίδικοι παραγίνονται* apud Hesychium et ibd. *μωλήσεται· μαχήσεται*. Et hanc quidem sententiam veram esse censeo. Nam ut non dicam verbi *μολέω*, *μολῆσαι* formas omnino adhuc repertas non esse, in altera illa derivatione satis mirum est, quod nihil nisi eundi vis in verbi stirpe insit. Quanto facilius intellegitur pugnae imaginem translatam esse ad litem, ut etiam *ἀγωνίξεσθαι*, *ἀγών* hoc sensu dictum esse novimus! Non igitur dubito *μωλῆν*, *ἀντιμωλος* scribere.

1. *ω* productum est ex *ο*

a) in coniunctivis *ῖωμεν*, *συνγιγνώσκοντι*;

b) in formatione temporum verborum in *-ωω*: *δολωσάσθαι*, *ναωσαίεν*, *πεταιώσει*;

de coni. perf. *ἐτετεκνώται* cf. § 53, 5;

c) in augmentatione verborum quae *ο* in fronte habent, ut *ᾧπνιε*;

d) in adiectivorum comparatione, ut *ὀρκιώτερον* alia;

e) in nominativo non sigmatice formato nominum, quorum stirpes in *-ον* aut *-οντ* exeunt, *μνάμων*, *καλλίων*, *δεικσίων*.

2. Productione suppletoria quae dicitur *ο* producitur ex Doricarum dialectorum legibus in *ω*, ut soleat esse pro Atticorum *ου*. Hoc fit

a) in accusativo pluralis secundae declinationis in paucis recentibus titulis; cf. § 38, 3.

b) in dativis in -οσι pro -ον(τ)σι: ἐῶσι, ἄγωσι; cf. § 39, 7c.

c) in femininis in -ωσα pro -ονσα (-οντjα): ἐάσας, ὑπ-ἀρχώσαν; cf. § 39, 7c.

Et -οσι et -ωσα sunt terminationes vere Doricae, sed satis antiquae in dialecto Cretica hae formae non sunt, quod νσ diutissime servatum est. Ceterum saepissime in deterioribus titulis volgare ον irrepsit.

d) in nonnullis verborum stirpibus:

βωλά CIG 3049, 2; le Bas 62, 3; 64, 2; 75, 3; Cauer² 121 C 18. 22; D 2; 131, 1; Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 2^a, 8; ibd. n. 6 saepius; mus. ital. II p. 157 n. 10, 13; ibd. p. 190 sqq. n. 80, 4.

βωλόμαι CIG 2554, 26; 2556, 48. 52; 3050, 19; 3052, 29; 3058, 21 alibi; le Bas 73, 29; 74, 24 alibi; CIA II 547, 6; Cauer² 118, 16.

βωλενόμαι CIG 2554, 213; 2555, 8; Cauer² 120, 4; mus. ital. I p. 144, 20; βωλονομέναις CIG 2556, 74.

ἐπεβωλέσαν Cauer² 121 D 18.

Εὐβώλω Cauer² 120, 59.

δῶλος pro δοῦλος leg. Gort. I, 4. 8. 15 ac saepissime; δῶλαν ibd. II, 11. 16; δῶλα ibd. VII, 3. 5; καταδωλώ[θαι mus. ital. II p. 190 sqq. n. 82, 3.

Κωρήτες CIG 2554, 130. 184; Cauer² 117, 14. 21; mus. ital. I p. 145 l. 60. 76.

Κώρα dea CIG 2567, 2.

κρώριον Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8, 8. 12.

Cf. etiam κωραλίσκος· μειράκιον· Κρήτες apud Photium.

Praeterea saepius Doricum ω in recentioribus titulis expulsum est volgari ον, ut dicatur

βουλά CIG 2557 B 1; Cauer² 130, 1;

βουλόμενοι CIG 3049, 15; 3048, 29; le Bas 72, 31; βου-λευσάμενοις Cauer² 120, 51;

Βούλω Mitth. 1886 p. 180 sqq. n. 2, 15;

φρούρια CIG 2554, 17.

Διοσκουρίδης Cauer² 132, 2. 3. 27. 28.

3. Vere dorica forma est ὦν CIG 3053, 11; Cauer² 132, 20; saepius tamen est οῦν CIG 3048, 25; 3052, 29; le Bas 72, 26; ὅτιοῦν CIG 2556, 22; ὅστισοῦν Cauer¹ 44, 64.

4. ω exstat in genetivo singularis secundae declinationis pro $\omega\omega$. Haec contractio iam facta est in antiquissimis inscriptionibus. In titulos initio fere secundi a. Chr. saeculi conscriptos irrepsit $\omega\upsilon$.

5. De adverbii in $-\omega$, $\tilde{\omega}$, $\tau\acute{o}\upsilon\tau\omega$ cf. § 43, 11.

6. $\Lambda\alpha\tau\acute{\omega}$ accusativum plerumque format in $-\tilde{\omega}\nu$, praeterea tamen etiam in $-\omega\tilde{\nu}$. Cf. § 39, 13.

7. Mirum est $\tilde{\epsilon}\rho\omega\nu\iota\omega\nu$ le Bas 76, 17. 22 pro $\tilde{\epsilon}\rho\alpha\nu\iota\omega\nu$ ibd. 1. 36. 38. 40. 47. Contra semper dicitur $\tilde{\beta}\iota\alpha\nu\iota\omega\nu$ le Bas 77, 1. 2. 14.

Praeter $\tilde{\rho}\alpha\nu\iota\omega\nu$ le Bas 63, 1. 2. 6. 12; Eckhel doct. num. II, 320 etiam $\tilde{\rho}\alpha\chi\iota\omega\nu$ ibd. 3/4 legitur. Et hic quidem ω contractum potest videri ex $\alpha\omega$, ut constat in variis dialectis transiisse ω in υ .

§ 9. De υ .

1. $\tilde{\Upsilon}\pi\acute{\alpha}\gamma\rho\alpha\nu$ CIG 2554, 107 pro $\tilde{\Upsilon}\pi\acute{\alpha}\gamma\rho\alpha\nu$ et $\tilde{\Upsilon}\pi\alpha\sigma\iota\alpha\nu$ ibd. 127. 128 pro $\tilde{\Upsilon}\pi\alpha\sigma\iota\alpha\nu$ dictum esse, quod olim coniecerunt viri docti, postea negaverunt, nunc constat inscr. in mus. ital. I p. 145, l. 52 $\tilde{\Upsilon}\pi\acute{\alpha}\gamma[\rho\alpha]\nu$. Cf. etiam l. 59, ubi $\tilde{\Upsilon}[\pi\alpha\sigma\iota\alpha\nu]$ pro certo debet haberi.

2. Υ pro ω legitur, ut similia in omnibus dialectis inveniuntur, in $\tilde{\epsilon}\kappa\alpha\tau\omega\nu\acute{\omicron}\mu\omicron\nu$ CIG 3051, 4; $\tilde{\alpha}\rho\iota\sigma\tau\omega\nu\acute{\omicron}\mu\omicron$ ibd. 2554, 210; $\tilde{\omicron}\nu\nu\mu\acute{\alpha}\rho\chi\omega$ Bull. 1885 n. 13, 3; denique $\tilde{\omicron}\nu\nu\mu\alpha\lambda\nu\omega$ fortasse dicitur in mus. it. II p. 149 n. 8, 4, quamquam antecedens aspirata offendere potest animos nostros. Facile tamen una littera excidere potuit, ut non $\kappa\alpha\theta\omicron\nu\nu\mu\alpha\iota\nu$ . . ., sed $\kappa\alpha\theta\tilde{\omicron}$ $\tilde{\omicron}\nu\nu\mu\alpha\iota\nu$ . . . scribendum sit.

$\tau\omega\nu\nu\omicron\mu\alpha$ Cauer² 121 C 34 vulgare ω exhibet; cf. $\tilde{\epsilon}\xi\omicron\nu\omicron\mu\alpha\iota\nu\acute{\omicron}\nu\tau\epsilon\varsigma$ ibd. C 36.

§ 10. De ς , η , φ .

1. α exstat

a) in dativo sing. primae declinationis: $\kappa\acute{\omega}\rho\alpha$, $F\tilde{\alpha}$, $\tilde{\alpha}\rho\omicron\mu\omicron\sigma\acute{\alpha}\nu\alpha$, $\pi\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha$;

b) in adverbii modi: $\kappa\omicron\iota\nu\tilde{\alpha}$, $\iota\delta\iota\tilde{\alpha}$, $\tilde{\alpha}$, $\tilde{\omicron}\pi\tilde{\alpha}$, $\tau\alpha\nu\tau\tilde{\alpha}$; cf. § 43, 6;

c) in tertia pers. sing. coni. praes. et aor. verbi *ιστάμεν*: *ἀποστᾶ*. Eadem formatio est in breviori perfecti forma *συν[ε]θῆ*, si recte suppletum est ε in Bergm. inscr. 67.

d) in *λαστάς*, *λαστηρίον* Cauer¹ 44, 79. 80.

e) in aoristo *ῥρέθη* pro *ῥρέθη* Cauer¹ 44, 101; Cauer² 132, 53 ex vulgaribus dialecti Doricae legibus.

2. *η* dicitur

a) in coniunctivis *ἄγῃ*, *μέλλῃ*; *ἀποθάνῃ*, *καταλίπῃ*; *ἀδικήῃ*, *τετνάκῃ*; *αἰλεθῇ*, *κριθῇ*; eodem modo *δόξῃ*, *ἀδικήσῃ* in posterioribus titulis. Contra in fr. leg. Gort. in aoristis sigma-tice formatis *ει* constat idemque propter sermonis similitudinem scribendum videtur esse in magna lege Gortynia. Cf. § 49, 1.

b) in adverbio *διπλῇ* mus. it. II p. 190 sqq. n. 27; n. 63. Ceterum cf. § 43, 10.

De *ἐκατέρῃ* pro *ἐκατέρῃ* cf. ibd. 7.

c) in formis recentissimis *ἤμην* pro *ἤμην* Cauer² 121 B 3. 36; ibd.¹ 40, 15 (= Herm. IV p. 266); *εἴῃ* ibd.² 121 C 29.

3. *ω* exstat

a) in dat. sing. sec. declin.;

b) in coniunctivis *διδῶ*, *ἀποδοῶ*.

4. Saepe iota subscriptum quod dicimus in posterioribus titulis non adscribitur. Hoc prorsus alienum est ab antiquis inscriptionibus, ut in lege Gortynia ne unum quidem eiusmodi *ι* deest. Saepius omittitur in foederibus Creticarum urbium et in decretis Teiis:

καταλύῃ Cauer¹ 44, 69; *ῆ* le Bas 75, 51; 76, 37; *ἀναγραφῇ* ibd. 76, 9; *συλάσῃ* Bull. 1885 n. 10, 11; *ἐμβέῃ* cf. § 15 VII.

Semper deest Bull. 1885 n. 8 in coniunctivis: l. 7. 11 *πολεμῇ*, 8 *καταλαμβάνῃ*, adscribitur dativis similiterque Cauer² 130, 10 *καρυνθῇ* exstat, etsi dativis iota nunquam deest.

ἐν Τέω le Bas 62, 12; CIG 3049, 23; *ἐν ὁποίῳ* le Bas 75, 14; *ἐκάστω* Cauer¹ 44, 26; *ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ* ² 131, 11; *ἐν τῷ ἱερῷ* 132, 48; *τᾷ εὐσεβείᾳ* le Bas 72. 17.

Cf. etiam Bull. 1885 n. 13. 23. 27; *λαστήρια*, *λαστάς* Cauer¹ 44.

5. Vice versa in decretis Teiorum non semel fit, ut genitivis errore lapidariae addatur iota; cf. *Ἀπολλοδότῳ* le Bas 62

4. 5; *παρὰ τῷ δάμῳ* 63, 3; *καταξίως τῷ θεῷ* 64, 19; *περὶ τῷ γενέσθαι* 65, 8; *Κωλώτῃ* 62, 5; *τοῦ πρεσβεντᾶ Περόδικκῃ* 70, 19; 74, 19.

§ 11. De αι, ει, οι vi.

I. 1. Ut in ceteris linguae graecae dialectis *αι* exstat in multis verborum stirpibus, ut *αἴτιος*, *γυναικός*, *δαίσις*, *καί*, *αἰλεθῆ* aliis;

in flexione nominum et verborum *θηλείαι*, *αἷς*, *ἐγράφται*, *δέχσαιο*, *ἐπισπένσαι*, *ὠνήθαι*;

in verbis liquidis in *-αίνω*: *ἐξονομαίνοντες* Cauer² 121 C 36; *φαίνεται* 132, 21; *φαινώμεθα* CIG 2557 B 13; *ἀμπαινέθαι* leg. Gort. X, 34; *ἀμπαινέθθω* XI, 18. Est igitur haec formatio antiqua nec *ὀνομάνω* similia exstant quae exspectare possis propter *ὀπήλω*.

Etiam *καρταίπος* leg. Gort. fr. A 13. 17 optime respondet Ionicae dialecti *καρταίποδες*, neque dubium videtur esse quin etiam IV, 36 *καρταίποδα*, non *καρτάποδα* dictum sit.

2. Ante vocales *αι* saepissime legitur: *δικαίαν* leg. Gort. IX, 6; *Ἀνυχλαίων* III, 8; *ἐπιπολαίων* V, 41; *περαιώσει* VII, 12; *Ταλλαιος*, *Ἀγοραιος* Cauer² 121 A, alibi; *Ἀθαναία*, *Μαλλαιος*, *Λαππατος* alia; *αἰεῖ* leg. Gort. XI, 26; CIG 3050, 23; 3053, 19; le Bas 64, 23; 77, 31.

In recentioribus inscriptionibus non semel diphthongi *ι* ante vocalem eicitur: *ἀγελάοι* Cauer² 121 A 10; *αἰεῖ* CIG 2556, 40; 3048, 38; 3049, 25; 3050, 11; 3058, 29; le Bas 72, 15. 40; *αἰμναστος* Cauer² 132, 39.

3. Memoria digna sunt verba *θοαίω* et *λαγαίω*, quae leguntur in mus. it. II p. 190 n. 70 *θοαίοι* et ibd. 82, 4 *λαγαίεν*. Praeter *λαγαίω* brevior stirps *λαγα-* subest aoristo *λαγάσαι* leg. Gort. I, 5. 24/25. Cf. *λε-* et *λει-* § 11, II 4.

4. Singulare est *αι* in *ἄναιρον* pro *ὄνειρον* apud Hesychium, ut assimilata sit diphthongus *ει* antecedenti *α*.

5. *μαίτης* leg. Gort. I, 13. 19. II, 20; *μαίτινρα* I, 20; *μαίτιρες* IX, 34. 36. 46; X, 32; mus. it. II p. 190 n. 81, 6; *μαίτιρων* leg. Gort. I, 40; II, 28. 33; III, 21. 46. 55; fragm. B 9; *μαίτιρανς* III, 51; IV, 8; V, 52; IX, 39; XI, 27; frgm. B 13/14;

μαιτωρ . . . mus. ital. II p. 173 n. 2, 10 (= Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 6). Has quidem formas easdem esse ac *μάρτυς*, *μάρτυρος* pro certo haberi debet, etsi quomodo ortae sint adeo non constat ut non alius aliud iudicet.

Eodem modo *Πρίανσος* (cf. § 32, II 2) idem ac *Πρίαισος*, *Πρᾶσος* (ex *Πράνσος*) idem ac *Πραῖσος* videtur esse. Cf. Eckhel, doct. num. II p. 319.

II. *ει*.

1. *ει* ut volgo exstat in *δείκσει*, *δεικσίων*; *καταχείμενον*; *λείπωντι*; *ἐν-σειή* leg. Gort.; *εἰρήνα* aliis vocibus; etiam *Ποτειδᾶνι*, *Ποσειδᾶν* (cf. § 39, 14) pro antiquiore *ι* dialectorum Doricarum volgare *ει* exhibet.

Optativi formae *εἴη*, *ἀποθελή*, *ἀταθελή* aliae a ceteris dialectis non discrepant.

2. *ει* ante vocales saepissime exstat. Singulare tamen illud est. quod nonnunquam in dialecto Cretica producitur in *ηι*. Ut videamus quam antiqua sit haec scriptura, proficiisci necesse est ab iis inscriptionibus, quae maxime prae se ferunt antiquitatis vestigia, sed *η* ab *ε* discernunt. Atque in fragmentis quidem inscriptionum Creticarum in mus. it. II p. 129 sqq. et 190 sqq. et *ει* et *ηι* legitur:

ἀντηρίῳ p. 131 n. 1. 2, l. 8. 15; *ἀντ[ρ]ήιον* ibd. l. 14; p. 190 sqq., n. 55, 5; sed *ἀτελείας*, *ἀτέλειαν* in eadem illa inscriptione p. 131 n. 1. 2, l. 3. 15; *Κυδαντείσις* p. 157 n. 10, 12; *διπλείαν* ibd. n. 10, 7.

Etiam in ceteris inscriptionibus, quae haud dubie recentiores sunt his fragmentis, *-ήιον*, *-ήια* ita legitur, ut praeterea saepius volgares formae in *-ει-* adhibeantur. Leguntur autem: *πρυτανήιον* CIG 2554, 51; *πρυ[τ]ανήιον* Cauer² 118, 15; *ἀνδρήιον* CIG 2554, 52; 2556, 38; *Δωρηῖαν* CIG 2554, 136; *Δρομῆω* CIG 2556, 4; *πρειγηῖα* CIG 2556, 29; mus. it. I p. 144, l. 22; *οἰκηλως* Cauer² 118, 13; *χηρίαν* mus. ital. I p. 144, l. 17; *ἀρχηῖας* Bull. 1885 p. 1 sqq., n. 8, 1. A decretis Teiorum haec scriptura prorsus aliena est nisi quod *Τηῖοι* dici solet. Cf. le Bas 60 sqq. Potius semper invenimus *οἰκετος*, *οἰκειότας*, *συγγένεια*, *ἀσφάλεια*, *θελος* alia. Iam vero quaeritur, quomodo in lege Gortynia scribenda videantur esse eiusmodi verba. Et hic quidem certum iudicium non habemus. Legitur quidem in

leg. Gort. fr. B 6—8 *αὶ δὲ κα τετνάκη ἢ μὴ νυνατον ἦν*, sed hoc *ἦν* recte se habere pro *εἶν* minime certum est. Nam offendimus quod *αἶ κα* cum coniunctivo additur optativus. Praeterea autem iure dubitare licet num ante *ι* illud optativi proprium ε quod ad verbi stirpem pertinet productum videatur esse. Mea quidem sententia ἦ scribendum est, sive cum Buechelero ἦ ἢ intellegimus, ut errore membrum omissum sit, sive *η* per dittographiam esse censemus. Qua re hoc loco niti non possumus, sed concedendum est certam rei diiudicandae rationem deesse. Quoniam tamen *η* magis antiquioris quam recentioris dialecti proprium fuisse videtur et vere Creticum est ex aliis dialectis non receptum, praeferimus *ιαρήιον, ἔταιρηία* X, 38. Contra *θηλelai, εἶν, θείη* scribimus.

Recentioris aetatis est quod iota diphthongi ante sequentem vocalem eicitur. Huc pertinent *ἀτέλεα* CIG 2556, 22 et *ὕγιεα* 2557 B 23.

3. De adverbis in *-ει*, ut *πεί, ὅπει, ἀτελει* cf. § 43, 10.

4. Memoria dignum est, quod praeter formam *λέω*, quae est in coniunctivo *λῆ* et optativo *λέοι* (cf. § 47, I ex.), plenior stirps *λει-* exstat in lege Gortynia. Et est hic quidem ea lex, ut ante sequentem *ο* aut *ω* retineatur *ι*, sequente *ε* aut *η* eiciatur, quo facto contractio fit vocalium. Hic quoque dubium est, utrum *λείων, λείωντι, λείοντος* an *ληιοι, ληίωντι, ληίωντος* transscribendum sit.

Similiter una exstant et *χρει-* et *χρε-*. Ad *χρει-* referenda sunt: *κρεῖος* aut *κρήμος* leg. Gort. III, 14; V, 38; *χρεία* Cauer¹ 44, 19. 40; CIG 2556, 29; *κρημμένοι* mus. it. I p. 144, 36. Ad *χρε-* pertinent *χρέος* Bull. 1885 n. 10, 11 et antiqua forma *κρίως*; cf. § 5, 4 l.

Praeterea *χρη-, κρη-* dicuntur. Falso igitur *χρά-ομαι, λάω* grammatici statuunt.

5. Antiquissima forma Cretica stirpis *πρεσγ-* (cf. § 22, III 1) est *πρειγ-*, ut iota ex sibilantis sono prodiisse videatur, ipsum autem *σ* eiectum sit. Legitur autem in comparativo *πρείγωνα* leg. Gort. XII, 34; in superlativo *πρεῖγιστω* VII, 18; *πρεῖγιστω* VII, 24. 27; *πρεῖγιστοι* CIG 2554, 57; in substantivo *πρειγεία* 2556, 32; Cauer² 120, 18; *πρειγεία* CIG 2556, 29; *πρειγευτάς* 3050, 5. 13. 14; 3051, 8; 3058, 4; le Bas 72, 4. 21. 45; 74, 4.

19; Cauer² 120, 26; CIA II 547, 12; in recentiore *πρεισγευτᾶν* CIG 3051, 11, quod ex commixtis formis *πρεσγευτάς* et *πρειγευτάς* factum videtur, non antiquius debet haberi quam *πρειγευτάς*; *πρειγευσάντων* Cauer² 120, 1.

6. *ει* semper fere dici solet in stirpe *τειν*:- *ἀποτεινύτω* Bull. 1885 n. 10, 11; *τεισῆται* leg. Gort. fr. A 7; *ἀποτεισεί* Cauer² 121 D 33. 34; *ἀποτεισάντων* CIG 2554, 39. 46; 2556, 31. 44. 81; Bull. 1185 n. 10, 15. 24; Mus. ital. I p. 144, 29; *ἀποτεισάτω* CIG 2554, 65; 2556, 27. 71; mus. it. I p. 144, 38; *ἐστεισάντας* mus. it. II p. 190 n. 82, 6; *Τείσων* Bull. 1879 pag. 418 n. 3^b, 7; etiam *ἐστεισ* . . . mus. it. II p. 190 n. 58 et 78 ad *ἐστίνω* referendum videtur esse.

Contra *τίνω* dicitur in duabus praesentis formis *τίνεν* mus. ital. II p. 190 n. 72 et *τινέσθαι* ibd. 56.

Singularis et recens est forma *γινέσθαι* pro *γινέσθαι* CIG 2562, 17.

7. Dativus *ἀμειν* pro *ἀμιν* legitur Bull. 1885 n. 11, 11. Similiter in leg. Gort. VII, 40 semel *πρειν* exstat pro *πρίν*, quod alibi semper dicitur; cf. I, 9. 31. 33 ac saepius.

8. Verbum *εἶκω* aut *εἴκω* leg. Gort. fr. A 4. 5 viri docti statuunt. *εἶκω* pro *ἔκω* (*ἔχω*) satis mirum est neque ullo exemplo probatur; potius referat quispiam ad *ἔσχω*, ut inter *εἶκω* et *ἔσχω* eadem ratio intersit atque inter *πρειγευτάς* et *πρεσγευτάς*. Qui *εἶκω* scribunt (ut Lewy eumque sequentes Baunackii), verbum statuunt vi deducendi. Nituntur imprimis Hesyhii glossa *συνείκει· συμφέρει* et *συνείκη* CIG 2140^b.

9. Productione suppletoria *ει* factum est ex *ε* in *εἰς*, quod saepius in recentibus titulis legitur.

Etiam in participiis formae in *εις*, *εισα*, *εισι* nonnunquam leguntur. Cf. § 39, 7 c.

10. *ει* exstat in tertia persona coniunctivi aoristi sigmatice formati in leg. Gort. fragmentis: *ἐπελεύσει*, *δείκσει*, *παρώσει*. Eandem formationem suspicari licet in magna lege Gortynia; cf. § 49, 1. Postea in his quoque coniunctivis *η* scribi solet. Quod autem Cauer² 121 D 33 *φυντεύσει* legitur, vix antiqua forma est, sed licentiae orthographiae tribuenda, ut non aliter accipi debeat ac *συνδοκεῖ* pro *συνδοκῇ* CIG 2557 B 19 aut *πράξοντι* pro *πράξωντι*. Cf. § 7, 6.

III. *οι*.

1. Ante vocales *οι* servari solet ut in *ποιόμενος*, *εὐνοια*, *ὁμοίως* aliis. Sed hic quoque *οι* productum invenimus in *ωι*, ut quidem legimus et *Ῑπερβολοις* Bull. 1885 n. 10, 23 et *Ῑπερβολοις* CIG 2556, 41. Etiam iota diphthongi eiectum est in *ποήται* Cauer² 130, 3, neque est cur errore omissum esse putemus.

2. Saepe locativi in *οι* formantur a nominibus secundae declinationis: *Ανττοι*, *Ὠλεροι*, *Πριανφιοι*.

3. Singulare est *Πολτιον* Cauer² 121 A 23. Cf. § 23, 1 c

4. Dialecti Creticae propriae sunt formae *ἔξοι* Cauer² 121 B 24; *ἔξοι* si vere legitur mus. it. II p. 190 n. 83. 84, 5. Cf. *ἔνδοι*, quod Cretibus tribuit Greg. Cor.

IV. *υι*.

1. *υι* exstat in stirpibus verborum *νίς* et *ὀνιεν*. Praeterea tamen iota eiecto dicitur *ὀθεσολα* Cauer² 132, 2. 28; ibd.¹ 44, 102.

2. In *υι* formantur adverbia locum quo motus fit significantia: *υῖ*, *ὀνυ*, *τυ*, *πλινυ*. Cf. § 43, 9.

3. Dativum secundae declinationis in *υι* pro *φ* exire multi contenderunt, sed hoc non probatur exemplis. Cf. § 38, 2.

§ 12. De *av*, *ev*, *ov*.I. *av*.

1. Ut volgo *av* exstat in nonnullis verborum stirpibus: *αὐτός*, *ἐνιαυτός*, *αὐτὶν* aliis. Etiam in flexione pronominis *οὗτος* in feminino genere et in nominativo et accusativo plur. generis neutrius semper legitimum *av* reperitur neque leguntur formae quales sunt *τούτας* Greg. Cor. 364 et *τουτᾶ* in Epimenidis fragmentis.

2. In Vaxiorum et Rhauciorum nominibus vocales variant. Antiquior forma videtur *Φαυξίων* CIG 3050, 13. 17. 23, recentior *Φαξίων* ibd. 1. 2. Cf. *Φάξος*, *Ὀάξος*, *Ἄξος* in nummis. Eodem modo *Ῥάχιος* et *Ῥώχιος* se habent.

3. In fragmentis inscriptionum Eleutherniorum et Gortyniorum pro *av* scribitur *αF*: *ἀFτόνς* mus. it. II p. 163 n. 3, 2;

(ἀ)φτας p. 190, 32; ἀφτός n. 63; ἀφτόν n. 77. 78; ἀφτός n. 81, 7; Ἀφλώνι p. 83. 84, 3. 4.

ἀ]φυτάν pro αὐτάν scriptum videtur mus. ital. II p. 190 n. 80, 2.

II. εὐ.

1. εὐ pro οὐ legi videtur in ἀκεύοντος leg. Gort. II, 17, si recte ad ἀκούω refertur. Hoc probatur sensu quod eam sententiam exspectamus affinem stuprum sensisse. Praeterea autem quamquam alibi nusquam εὐ pro οὐ invenitur, ne grammatica quidem ratio obstat, quod in eadem stirpe saepe εὐ et οὐ variant, ut κέλευθος et ἀκόλουθος, σπεύδω et σπουδά, et vice versa quidem οὐ pro εὐ saepe legitur. Quare nec verbum ἀκεύω nec ἀχεύω suspicari debemus.

2. Ἐλευθίας CIG 3058, 31; le Bas 74, 35; Cauer² 120 13. 14.

3. Pro εὐ scribitur εφ in ἐ]φεργεσίας mus. ital. II p. 190 n. 83. 84, 2; εφν in ἀμεφυσάσθαι ibd. n. 53. 54.

III. οὐ.

1. In antiqua dialecto οὐ unice invenitur in negatione οὐ et in pronomine οὗτος. Postea saepius οὐ pro ω legimus, quod productione suppletoria ortum est ex ο, imprimis in participiis ut μένουσα, ὑπάρχουσα. Cf. § 39, 7 c. De βουλά, φρούριον cf. § 8, 2 d.

2. οὐ pro εὐ exstat in

οὐε[ργ]έ]τανς CIA II 547, 10; ἐξοδουσάντες CIG 2556, 53; βωλονομέναις ibd. 74; ἐπιτάδουμα Cauer² 132, 12. 42; Ἐλου-σ[ιν]ω mus. it. I p. 144, l. 3; ἐλούθερον Bull. 1885 n. 10, 13. Cf. φουδία· φευδῇ apud Hesychium. Suspicio etiam τιτουφέσθω in mus. it. II p. 157 n. 10, 5. 10 (cf. § 33) esse pro τι-τευφέσθω, ut referendum sit ad verbum τιτεύω. Cf. τίτας mus. it. II p. 190 n. 92, 5.

3. ὄφτο[ς] pro οὗτος statuendum videtur esse in mus. it. II p. 162 n. 2, 6, sed certa lectio minime est.

4. In transcriptione nominum Romanorum οὐ munere fungitur litterae ν: Νερούα Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 19, 3; CIG 2573 — 2576; Φλαουίου CIG 2578; Οὐαλάριος CIG 3045; Οἰεντίλιος et Οὐέντιλία Bull. 1885 n. 27.

IV. Mirae et difficiles ad explicandum sunt glossae quae Creticae dicuntur, in quibus λ in fine syllabae ante sequentis syllabae consonam, si una voce continentur, ita eicitur, ut antecedens α in αυ, ε in εν mutantur. Sunt autem verba haec:

αὐκάν· ἀλκήν,	αὐσος· ἄλσος,
αὐκίονα· ἀλκίονα,	αὐγελν· ἀλγελν,
αὐμα· ἄλμη,	θευγέσθαι· θέλγασθαι,
εὐθελν· ἐλθελν.	

Eodem modo in lege Gort. V, 18 ἀδενπιαί legitur. Sed quoniam in eadem lege II, 21; IV, 22; V, 3. 14. 15; VII, 16. 19. 21. 22. 25; VIII, 21. 42; X, 51 ἀδελπιός, ἀδελπιῶ scribitur, editores praeter unum Buechelerum hic quoque formam mutaverunt in ἀδελπιαί. Et certe quidem dubitare licet, num iure tollatur forma ut lapicidae errore orta, quae optime defendi potest illis grammaticorum exemplis. Praeterea autem aliquid simile inveniri videtur in nasali ν in fragmentis inscriptionum nuper inventarum. Legitur enim mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 9 σποφδῶν (hoc est idem ac σπονδῶν; cf. ἀφτός pro αὐτός I, 3) pro σπονδῶν; ibd. p. 145 n. 6, 3 Comparetti coniecit τὰ ἀφτήματα pro τὰ ἀνθήματα, l. 4 λόφκ[ας pro λόγχ[ας. Haec omnia incerta sunt. Denique mus. it. II p. 190 n. 33 ἐφθ(ε) exstat, quod optime cum εὐθελν pro ἐλθελν (ἐν-θελν cf. § 20, II 2) convenit.

§§ 13—18. De contractione.

Formae non contractae in antiquis inscriptionibus Creticis fere solae exstare solent. In lege quidem Gortynia contractio non fit nisi in genetivo singularis et pluralis primae et secundae declinationis et in flexione verborum in εω, ubi vocalem ε sequitur ε aut η; quibus accedunt particula ἄς (ἄδ), verbum compositum πατροφῶκος formaeque crasi contractae. In recentioris aetatis titulis et in nominum et in verborum flexione omnes formae contrahi possunt, praeterea tamen antiquae formae non contractae retinentur ita, ut in una eademque inscriptione saepissimo utraque formatio adhibeatur. Quo fit, ut hic summa sit variatio et permagna formarum copia, praesertim cum contractionis norma minime semper sint leges dialecti Doricae, sed saepius Ionicae formae recipiantur.

§ 13.

I. *αα* semper contrahitur in *α* productum et

1. in nominibus contractis primae declinationis, ut γᾶρ.
Ἐμᾶρ, et

2. in crasi τάρρητα CIG 2554, 80; τᾶλλα ibd. 66 ac saepius.

II. *αε* contrahitur in *α*

1. in crasi τᾶμά Cauer² 121, 41;

2. in flexione verborum in -ᾶω in forma recentissima τεχνᾶτο in mus. it. II p. 131 n. 1, 2, 3. Cf. § 47 II.

III. *αο* contrahi solet in *α* productum

1. in genetivo sing. primae declinationis: διαστᾶ, παθε-
στᾶ, πρεσβευτᾶ; cf. § 37, 2.

Recentis est forma non contracta Βάδαο Bull. 1885 p. 1 sqq.
n. 25.

2. in particula ᾶς pro ᾶος (ξως) in leg. Gort. IV, 27; VI,
2; VIII, 46. 50; IX, 41; XII, 23; ᾶδ (cf. § 35, II 3 d) VII. 29.

Contractum non est τᾶος, quod Hesychius Cretibus tribuit.

IV. *αω* in *α* contrahitur

1. in genetivo plur. primae declinationis: ἄμερᾶρ, ταυτᾶρ,
φανταῖᾶρ, γενομενᾶρ;

2. in Ποτειδᾶνι, Ποσειδᾶρ. Recentissima forma est Πο-
σειδᾶνος § 39, 14.

3. De δυνάμει, ἰσθᾶντι, ἀπο-, ἐπιστᾶντι, ἰσᾶντι, γυνᾶν-
ται cf. § 2, 3.

§ 14.

Hoc loco etiam crasis mihi tractanda videtur καε, quae
fit inter particulam καί et sequens verbum cum vocali incipiens.
Et iota quidem semper eicitur, sed contractionis leges non sem-
per eadem sunt ac quas modo cognovimus.

αι cum sequente *α* contrahitur in *α*:

καδέλπιοι leg. Gort. VII. 19; καῖτι ibd. III. 20; καῖς VIII,
50; καὶνπιδήμας V. 50; καὶναιλῆθαι X, 44; κατόβλας Bull. 1885
p. 1 sqq. n. 8, 4 ac saepius in foederibus.

αι cum sequente *ε* in *η* contrahitur:

κῆγες leg. Gort. V. 15. 19; κῆλομένω ibd. VI, 48; κῆπι-
πολαίων V, 40; κῆπι leg. Gort. VI. 18; CIG 2554, 136. 167:

mus. it. I p. 145, l. 61; *κῆς* Bergm. inscr. 19. 23. 27; CIG 2554, 107. 119. 120 saepius; mus. ital. I p. 145, l. 52. 61. 71. 72; *κῆπαινόμεν* CIG 3047, 22; *κῆχθρόν* Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8, 6; *κῆψήθθαι* (i. e. *καὶ ἔψεσθαι*) ibd. l. 5.

αι cum *ο* contractum est in *ω*:

κῶ (i. e. *καὶ ὁ*) leg. Gort. IX, 32; Bergm. inscr. 69; *κῶς* (i. e. *καὶ ὅς*) leg. Gort. V, 48; *κῶτι* (i. e. *καὶ ὅτι*) leg. Gort. II, 50; III, 3. 4. 26. 34; *κῶρχιώτερον* leg. Gort. IV, 6; leg. Gort. fr. B 12; *κῶνον* leg. Gort. fr. B 4.

καί cum *ᾧ* contrahitur in *χᾶ* Bergm. inscr. 25.

καί cum *οἱ* contrahitur in *κωὶ* in Bergm. inscr. 15.

καί cum sequente *αἰ* contrahitur in *καί* leg. Gort. I, 52; III, 29; VI, 23. 43; VIII, 17; IX, 14; X, 39; mus. ital. I p. 145 l. 79.

Semel *κυλέες* legitur in leg. Gort. VII, 25.

χ[ι]ρήνας Bull. 1885 n. 8, 5/6, quod editor scribit, certum non est. Certe crasis facta est.

χίλλοι Bergm. inscr. 75 pro *καὶ ἰλλοι* non tam vere contracta forma est, quam ex analogia formata. Ut *κᾶς* pro *καὶ ᾶς*, *κᾶτι* pro *καὶ ᾶτι*, ita *χίλλοι* pro *καὶ ἰλλοι* dici facile potuit. Eodem modo *χιδιώται* mus. it. I p. 144, 33.

§ 15.

I. *εα* in antiquissimo sermone non contrahitur, sed abit in *ια*

1. in accusativo singul. nominum in *ης*: *δυοδεκαφετία, φρονδία*;

2. in nominativo plur. neutrius generis in nominibus in *ος*: *μέτρια, χρήια*.

In recentioribus titulis saepissime *εα* dicitur, ut *Ἄρεα*, (*δένδρεα*?) *συγγενέα*; aut contrahitur in *η*, velut *γένη*, *συγγενῇ*; cf. § 39, 9. 10.

In omnis aetatis titulis formatnr *Φοικέα*, *δρομέανς*, *γραμματέα*; *πολέας* forma recentissima est.

II. *εε* solet contrahi in flexione verborum etiam in antiquissimis monumentis in *η*:

1. in infinitivis praesentis et activi et passivi, ut *καλῆν*, *ξενολογήσθαι*; cf. § 47, I. *νικῆν*, cf. § 47, II.

2. in infinitivis futuri et activi et medii, velut ἐξῆν. ἐπι-
τραπῆν, ἐπῆσθαι; cf. § 48.

3. in tertia persona sing. indic. praes. medii, ποῖται. Cf.
§ 47 L.

4. in tertia persona sing. indic. futuri, τεισθήται. Cf. § 48.

5. in tertia persona sing. imperfecti, ἐκάλῃ. Cf. § 47 L.

Haec formae semper leguntur in antiquis inscriptionibus.
Postea multo usitatiores sunt imprimis in decretis Teiorum
formae Ionum et Atticorum, ut contrahatur εε in ει, velut συν-
εργεῖν, ἐμμενεῖν, παρεκάλει, εὐτυχεῖτε.

Nunquam -ιεν legitur, quod non recte scribitur a Compa-
retti (mus. it. I p. 144, l. 6) aliis, ubi supplementa postalantur.
Contra ἐπιδιέσθαι et ἐπιδιέθαι de verbo δέω legi videntur.
Cf. § 5, 5.

Forma non contracta νεέσθαι exstat CIG 2555, 25.

Contra in flexione nominum in antiqua dialecto εε serva-
tur, ut dicatur ὄρομέες, Πριανυέες; νιέες; τρέες leg. Gort. IX,
48. Postea dici solent volgares formae in -εις contractae, ἱερεῖς.
Κρηταιεῖς, συγγενεῖς; τρεῖς; CIG 2555, 4; ἡμεῖς.

In η contrahitur εε etiam in nomine proprio Κλησθένης
Cauer² 131, 2; CIG 2558.

καταφημένων leg. Gort. X, 35; XI, 13 scribendum esse.
ut contractum sit ex καταφελέμενων, non verum mihi videtur
esse; potius ut in aliis exemplis reduplicatio neglecta est. Cf.
§ 53, 3.

III. ε-ι nihil singulare habet. Exstat

1. in ἄγει, ἔχει;

2. in dativis κάρτει, σθένει.

3. Recentes formae sunt πόλε-ι aliae; § 39, 12;

4. με-τον, μέλονος leg. Gort. I, 36; IX, 48. 49; X, 16; et
πλε-ίστον ibd. V, 48 volgares formae sunt.

5. θείνος ex θέ-ινος legitur CIG 2554, 27; 2557 B 16. 18.

IV. εο non contrahitur in antiquissimis titulis, sed transit in εο.

In recentioribus inscriptionibus praeter antiquam formatio-
nem εο retinetur, ut dicatur

ἐπαινέομεν, παρεκάλειον, πολεμεόντας, ἐρευνέοντες. De-
esse videntur eiusmodi formae in futuro. Imprimis monosyllaba
ita formantur: ἐπιπλέονσι, καταπλέονσι.

Eadem formatio in flexione nominum invenitur, ut legimus *Σωσιγένης, τεμένεος*, quas voces sequitur *πόλεος*, de quo cf. § 39, 12.

Denique contractio fit in *ω, ου, ευ*:

a) *ω* legitur in flexione verborum et in praesentis formis, velut *εὐχαριστῶμες, ποιῶνται, παρακαλῶμενα*; et in futuri, *ἀναγραφῶμεν, πειρασώμεθα*.

Semel haec contractionis ratio invenitur in genetivo *κρίως* mus. it. II p. 157 n. 10, 7.

b) *ου* saepissime exstat

et in coniugatione: *ποιουῖμεν, ἀπεστάτουν, κοσμοῦντες*; et in tertiae declinationis nominibus, quorum stirpes in *εσ* exeunt, velut *ὁμοτελοῦς, Εὐσεβοῦς* alia.

c) Raro *εο* in *ευ* contractum est, velut in *εὐορχεῦντι* cf. § 47 I;

Εὐκράτης cf. § 39, 10;

Κλευμενίδα CIG 2573 sqq., *Θευκράτης, Θευκνυδίδης* apud Greg. Cor. p. 358.

V. *εω* in antiquissima dialecto Cretica neque in nominum neque in verborum flexione contrahitur, sed mutatur in *ιω*.

Recentiores sunt formae non contractae in *-εω*, ut *πολεμῶσι, πολεμέων, συγγενέων, ἔωμεν*. Saepissime autem deterioris posterioris aetatis tituli *εω* contrahunt in *ω*. Solet igitur dici

ἔξω, ἐπιτραψῶ, δωσῶ;

πολεμῶντι, ἀδικῶντι, ποιῶνται;

ἐπῶν, μελῶν;

ἐπτενωῶς CIG 3052, 45; *εὐηθῶς* le Bas 72, 22; *εὐσεβῶς* ibd. 75, 18. 29; *ἱεροπρεπῶς* CIG 3047, 23.

VI. *εη* contrahi solet in *η*:

Μερεκλῆς, Πολυκλῆς; *προαιρήται, παραιρήται*.

VII. *εη* contrahitur in *η*, ut *λῆ, ὄρῆ, ῆ*.

Semel legitur forma non contracta *ἐμβέη* iota subscripto ex licentia non inusitata neglecto in CIG 2554, 15.

VIII. *ε* cum sequente *ει* contrahitur in *ει*

1. in tertia persona sing. indic. verborum in *εω*, veluti *προῶρει, παρακαλει*. Eodem modo *λ[ει]* scribendum esse videtur leg. Gort. VIII, 16.

2. in tertia persona sing. indic. futuri, *καταστασεί, δείξαι*.

3. in dativis *Μενεκλεί, Διοκλεί*.

IX. *εοι* in antiquis inscriptionibus abit in *ιοι*, ut dicatur *μωλίοι, πωνίοι, ἀννίοιτο, ἐπιορχίοιμεν*. Recentiores sunt formae quae *εοι* exhibent, velut *λέοι*, aut contrahunt in *οι*, velut *μωλοῖ*, et mere Attica forma *ἀδικολή*.

§ 16.

ι cum *ι* contrahitur in *ι*

1. in dativo singularis nominum in *ις, πόλι*; cf. § 39, 12.

2. in *θινος*, quod a stirpe *θι-* eodem modo formatum est ac *θε-ινος* a *θε-* aut *ἀνθρώπ-ινος* (leg. Gort. X, 43). Legitur autem *θινος* leg. Gort. X, 42; mus. it. I p. 144, l. 12. 37; ibd. II p. 141 n. 3, 4 et p. 147 n. 7, 6; similiter dicitur *ἐνθινον* CIG 2554, 88; Cauer² 116, 11; 117, 6. 7; mus. it. I p. 145, l. 46.

§ 17.

De contractione *ο* cum sequente vocali pauca adnotanda sunt, quod eiusmodi formae raro exstant. Ac nomina quidem contracta in *οος* non solent contrahi vel in recentioribus titulis paucis formis exceptis. Verba autem in *οω* in antiquissimis inscriptionibus non leguntur, in recentioribus contrahuntur.

I. *ο* cum *α* contrahitur in *πρᾶτος* pro *πρόατας* Cauer¹ 44, 25; *Πρατο[φ]άνεος* Mitth. 1886 p. 180—84 n. 2, 10; retinetur *οα* in *διπλόα* Cauer² 121 D 3.

II. *οε* servatum est in *Σπινόεντα* CIG 2554, 139; *Ἀρχεν-θόεντα* ibd. 136; *Πρινοέσσας* ibd. 142; *Βολόεντιος* Cauer¹ 40 (= Herm. IV p. 266), 2. 10; *Βολός[υ]τι* mus. it. I p. 144, 39; *Βολοεντ[ων]* ibd. p. 145, 83.

Recentissima est forma *ἐλάσσονς* pro *ἐλάσσονες* Cauer¹ 44, 20.

III. *οο* retinetur in flexione nominum in *-οος*: *ἀπλόον, ἀπλόονς, ῥόον, πρόκοον*; cf. § 38, 8. *ἀπλῶν* leg. Gort. fr. A 6 ob eam rem veri simile non est, sed haud dubie scribendum est *ἀπλόον*.

Contrahitur *οο* in verbis in *οω*, ut dicatur *ἀξιόντων, ἀνανεωμένων, ζαμιῶμεν*. Deinde contractio fit in *ω* in *πατροφ-ῶκος* (leg. Gort. VII, 18. 25. 32 ac saepius).

Non Dorica est contractio in *ου*, quae invenitur in *πολι-
οὔχον* Cauer² 121 A 22 et in *τοῦνομα* ibd. C 34.

De *ω* in genetivo singularis cf. § 8, 4.

IV. *οι* ex *οοι* contractum in *εὔνοι* Cauer¹ 44, 59 non antiqua forma est. Vere Creticum est *εὐνόοι* CIG 3052, 3.

V. *ωω* contrahitur etiam in antiquissimo sermone in gen. plur. secundae declinationis et in adverbis in *-ως*, velut *καλῶς*, *ἐνδόξως*; non contractum remanet in adiectivis quae contracta dicunt grammatici, ut *εὐνόως* CIG 3048, 21; 3052, 29; Cauer² 132, 26; *ἀπλῶς* Bull. 1885, 8, 4; saepius.

§ 18.

ωο servatur in *σῶον* CIG 2555, 25.

ωα contrahitur per crasin in *τῶσύνλω* CIG 2557 B 4.

§ 19. De liquidis λ et ρ.

I. 1. Propria est veteris dialecti Creticae stirps *αἰλε-* pro *αἶρε-*. Inveniuntur autem *αἰλεθῆ* leg. Gort. II, 21; *ἐναιλεθέντος* II, 30; *ἀναιλήθαι* VII, 10; X, 44; XI, 34; *ἀναιλήθθαι* V, 24; *ἀναιλῆθαι* (cf. § 5, 10) XI, 4. His accedunt paucae formae ex recentioribus titulis: *ἀφαιλήται* Bergm. inscr. 83; *ἀφαιλ[ησέσθαι]* ibd. 82; denique *ἀ[φαι]λήσθαι* scribit Koehler CIA II 547, 6.

Alibi semper volgares formae leguntur, cf. *ἄρεθη* Cauer¹ 44, 101; ² 132, 53; *αἶρεσις* ibd.² 132, 18; *προαἶρεσις* ibd. 40; ¹ 44, 68. 87; CIG 2557 B 14; 3052, 39; le Bas 72, 26; 77, 29; Cauer² 130, 8; 132, 24. 43.

Similiter res se habet in *λάχη*· *ῥάχη*· *Κρητες* Hes.

2. *ἄλος* pro *ἄλλος* in dialecto Cretica saepissime exstat. In leg. Gort. legitur *ἄλος* I, 43; *ἄλω* II, 24. Semper inveniuntur hae formae in fragmentis inscriptionum Vaxiorum in mus. it. II, 131—57: *ἄλων* n. 1. 2, 14; n. 7, 4; n. 10, 8. In fragm. Gortynio in mus. it. II p. 190 sqq. n. 53. 54, 1 *ἄλοι* et n. 81, 5 adverbium *ἄλῃ* certa videntur.

Forma *ἄλλος* in leg. Gort. usitatio est. Cf. I, 52; III, 1. 30. 43; IV, 37. 53; VI, 14. 23. 37. 43. 44; VII, 26. 49; VIII, 4. 5. 19. 54; IX, 14. 28; XI, 29. 40; *ἄλλοπολλας* VI, 47; *ἄλλότ-*

τριος III, 12. Etiam in mus. it. II p. 162 n. 2, 2 ἀλλοπολιέταις dicitur et forma duplicato λ semper est in decretis Teiis et foederibus posteriore aetate conscriptis. De ἀλλάλων cf. § 2, 1 a.

Contra errori debetur παραγγέλωντι CIG 2556, 43, quod recte mutatum est aut in παραγγήλωντι aut in παραγγέλλωντι.

3. Singulare est praesens τέλλω pro vulgari τελέω his locis: τέλλεν leg. Gort. X, 46; XI, 2; τέλλεμ (per assimilationem) X, 42. Habemus igitur eam stirpem, quae vulgari futuri formae subest. Praeterea etiam τελέω legitur in τελλώντι mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 12 et p. 141 n. 4, 5. Etiam συντελόντες CIG 2557 B 14 praesentis, non futuri participium esse sensu probari videtur.

4. λ inter duas breves vocales duplicatum legimus in ἀμφιλλεγομένων Cauer² 120, 10.

5. De λ assimilatione facto cf. § 35.

II. 1. Exempla in quibus ρ pro λ positum sit incertissima sunt neque inscriptionibus comprobantur. βριτύ· γλυκύ· Κρητες apud Hesychium ad βλιττω (pro μλιττω, cf. μέλι) referre volunt homines docti. Cf. Βριτόμαρτιν Cauer² 121 A 28; ¹ 40, 7; CIG 2554, 183; Βριτομάρ[εια mus. it. I p. 145, 43. Huic voci accedit ιαριγμόν· χαρὰν καὶ θροῦν· Κρητες, cui ιαλιγμόν respondere putant. Cf. Hey p. 45.

2. Rhotacismo qui dicitur ρ ex σ ortum est in κό]ρμονς Bergm. inscr. 41; κορμιόντων ibd. 4; Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8, 1; κό]ρμοι ibd. n. 12, 4; κόρμοι ibd. n. 13, 1; ἐκορμίον ibd. n. 13, 2. Cf. etiam apud Hesychium κορμήται· κοσμήται· Κρητες. A lege Gortynia hae formae alienae sunt, ut dicatur κοσμιοντος I 51, ἐκοσμίον V, 5; etiam in decretis Teiorum semper κόσμος, κόσμιος, κοσμίω exstant.

Creticum dicit Hesychius τέορ pro σοῦ.

3. ρ ante dentalem τ eiectum est in ποτί pro πορτί. Est autem haec vulgaris recentiorum titulorum forma, quae raro antiquiore πορτί aut non vere Cretica πρὸς expulsa est. ποτί Cauer¹ 44, 9. 53. 76; CIG 2554, 69. 71. 160; 3048, 21; Bas 72, 22; Cauer² 120, 50; ποτ' CIG 2557 B 7; 3047, 7; Bas 73, 7; Cauer² 130, 5; Bull. 1885 n. 11, 17. 23; ποθ' CIG 2557

B 3. 4; 3051, 6; Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 6, 4; *ποτανέγραψε* Caer² 120, 45; *πόθοδον* Caer¹ 44, 6. 15. 67.

4. De *τρέ· σέ· Κρήτες*, quod Hesychius affert, cf. Meyeri gr. gr. 171.

5. *ρρ* post brevem vocalem ut vulgo exstat in verbis compositis *ἀπορρηθέντι* leg. Gort. XI, 17; *τάρρητα* CIG 2554, 80.

§ 20. De nasalibus *μ* et *ν*.

I. 1. Singularis est dativus *ὄτιμι* in lege Gortynia VII, 51; VIII, 7. 12. 19. 32. Contra in eadem inscriptione *τινά* VII, 13; *οἷτινες* V, 26 dicitur et *ν* etiam posteriores tituli semper exhibent.

2. In antiquiore dialecto Cretica nonnunquam simplex *μ* fungitur duplicati munere in flexione perfecti verborum, quae in palatalem exeunt, si terminationis syllaba *μ* in fronte habet, ut pro *-μμαι*, *-μμεθα*, *-μμενος* dicatur *-μαι*, *-μεθα*, *-μενος*. Hoc probatur formis *ἐγραμμένα* leg. Gort. I, 54, quae etiam I, 45 ex lacunae spatio pro certa haberi debet — legitur *ἐ[γρα]μμένα* —, et *ἡγραμμένα* mus. it. II p. 157 n. 10, 3/4. Praeterea in lege Gortynia *ἐγραμμένος* dicitur III, 20; IV, 11. 51; XII, 25. 30; sed de illarum formarum veritate eo minus dubitare licet, quod similiter *ται* pro *τται* (cf. § 24, III 4) dictum esse satis constat. Per se autem intellegitur, si vera est, etiam ad indicativum hanc formationem pertinuisse, non ad unum participium.

3. *μμ* ortum est assimilatione

a) ut vulgo ex *πμ* in *ἐγραμμένος*;

b) ex *μν*, ut videtur, in *ἐςπρεμμίττεν* pro *ἐκπρεμνίξειν* Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8^b.

II. 1. Memoria dignum est *νυνάμαι* pro *δυνάμαι*, ut prior stirpis consona alteri assimilata videatur esse. Et in lege quidem Gortynia unice hae formae leguntur: *νυνάται* VIII, 20. 32; [*νυνάνται* XII, 32;] *νυνάτον* leg. Gort. fragm. B 5. 7. In posterioris aetatis foederibus et decretis semper volgares formae exstant, velut *δυνατός* CIG 3058, 24; 3048, 32; le Bas 72, 34; 74, 27; 75, 46; 76, 37; 77, 30 alibi; Caer¹ 44, 21. 43. 55 saepius; Bull. 1885 n. 8, 10. 15. Etiam vetus coniunctivi forma Caer del.² 121 A 41 dicitur *δυνάμαι*.

2. ν pro λ doricum esse in $\eta\nu\theta\omicron\nu$ pro $\eta\lambda\theta\omicron\nu$ notum est. In dialecto Cretica invenitur $\rho\omicron\rho\tau\eta\eta\theta\omicron\nu$ pro $\rho\omicron\rho\varsigma\eta\lambda\theta\omicron\nu$ Bull. 1885 n. 8, 11. Ab antiquis inscriptionibus aliena est haec formatio; cf. $\acute{\epsilon}\lambda\theta\acute{\omega}\nu$ leg. Gort. VII, 1; $\acute{\epsilon}\lambda\theta\acute{\epsilon}\nu$ mus. it. II p. 141 n. 3, l. 6; $\acute{\epsilon}\pi\epsilon\lambda\theta\acute{o}\lambda\epsilon\nu$ ibd. p. 131 n. 1. 2, l. 4. 5; et ne in ceteris quidem titulis etsi saepissime vox legitur alia ac vulgaris forma adhibetur. Ceterum cf. $\beta\acute{\epsilon}\nu\tau\iota\omicron\nu$ pro $\beta\acute{\epsilon}\lambda\tau\iota\omicron\nu$, quod Crebibus tribuit Phavor. 154.

3. Incertum est leg. Gort. IV, 3. 4 $\alpha\upsilon\tau\iota\nu$ pro $\alpha\upsilon\theta\iota\varsigma$. Facile enim lapicida propter similes litterarum ductus ita errare potuit ut unum omitteret. Alii formam defendunt Laconicae dialecti numeralibus $\tau\epsilon\tau\rho\acute{\alpha}\kappa\iota\nu$, $\acute{\epsilon}\pi\tau\acute{\alpha}\kappa\iota\nu$, de quibus cf. Kuhnii diar. 25, 240.

4. Saepius in nominativo pluralis tertiae declinationis in posterioribus titulis $-\epsilon\nu$ pro $-\epsilon\varsigma$ legitur, velut $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\rho\alpha\phi\acute{o}\nu\tau\epsilon\nu$ Cauer² 120, 23; $\tau\iota\nu\acute{\epsilon}\nu$ ibd. 121 C 41; $\acute{\epsilon}\pi\epsilon\lambda\theta\iota\acute{o}\nu\tau\epsilon\nu$ 127, 5; $\acute{\alpha}\kappa\omicron\nu\sigma\acute{\alpha}\nu\tau\epsilon\nu$ 132, 17; $\acute{\alpha}\mu\acute{\epsilon}\nu$ 128, 54; $\delta\iota\alpha\tau\tau\iota\psi\acute{\alpha}\nu\tau\epsilon\nu$ CIG 3053, 5. Accedit $\mu\alpha\iota\tau\acute{\upsilon}\rho\epsilon\nu$ leg. Gort. X, 32. Has formas dualis nominativos esse qui ν $\acute{\epsilon}\phi\epsilon\lambda\kappa\nu\sigma\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$ acceperint, ut Baunackii p. 70 suspicantur, nemo sibi persuadebit. Non dubitandum videtur esse, quin re vera in his formis ς in ν abierit. Hoc si verum est conferre licet similem harum consonarum mutationem in flexione verborum in primae pers. pl. terminationibus $-\mu\epsilon\varsigma$ et $-\mu\epsilon\nu$ quamquam hic sane utriusque formationis usus certis normis definitur.

5. ν $\acute{\epsilon}\phi\epsilon\lambda\kappa\nu\sigma\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$ quod dicimus in antiqua lege Gortynia non reperitur. Contra exstat in antiquo fragmento in mus. ital. II p. 173 n. 2, 4 $\sigma\acute{\upsilon}\nu \tau\omicron\lambda\omicron\iota\sigma\iota\nu$ et fortasse etiam ibd. p. 163 n. 3, 3 $\tau\acute{\alpha}\delta' \acute{\epsilon}\gamma\rho\alpha\pi\epsilon\nu$ (cf. leg. Gort. XI, 20 $\acute{\alpha} \tau\acute{\alpha}\delta\epsilon \tau\acute{\alpha} \gamma\rho\acute{\alpha}\mu\mu\alpha\tau\alpha \acute{\epsilon}\gamma\rho\alpha\pi\sigma\epsilon$). Postea saepissime scribitur, ut $\pi\lambda\lambda\iota\sigma\iota\nu$ Cauer² 121 B 32; $\acute{\epsilon}\tau\alpha\upsilon\rho\epsilon\iota\alpha\iota\sigma\iota\nu$ ibd. C 38, D 8; $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ Bull. 1885, 11, 24; $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\sigma\iota\nu$ Cauer² 117, 6; $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\sigma\iota\nu$ Cauer¹ 44, 25. In decretorum Teiorum nullo fere deest.

6. Nonnunquam $\nu\nu$ contra volgarem usum pro simplici ν scribitur in antiquioribus inscriptionibus post brevem vocalem, ut $\sigma\upsilon\nu\eta\eta$ leg. Gort. X, 41; $\Delta\iota\omicron\nu\nu\nu\omicron\lambda\alpha\nu$ Mitth. 1885 p. 92; mus. ital. II p. 165 n. 8; longa vocalis antecedit in $\tau\acute{\alpha}\nu\nu \eta\mu\acute{\iota}\nu\alpha\nu$ leg. Gort. II, 49.

7. De $\acute{\alpha}\nu\nu\lambda\omicron\iota\tau\omicron$ pro $\acute{\alpha}\rho\nu\lambda\omicron\iota\tau\omicron$ cf. § 35, II 1 g.

§ 21. De sibilante σ.

1. σ Doriensium proprium in primae pers. pl. terminatione -μες bis legitur in ὁωμόκαμες Cauer² 121 C 16/17 et in εὐχαριστῶμες CIG 2557 B 26.

2. In antiquiore dialecto Cretica semper dicitur ἐς pro ἐκ ante sequentem consonam:

ἐς τῶ leg. Gort. VII, 27; VIII, 42; ἐς τῶν ibd. II, 49; III, 35; V, 20; ἐς τᾶς VII, 4; ἐς τουτῶν V, 11. 16; ἐς ταυτῶν V, 19; ἐς τέκνων V, 10. Eadem lex est in verbis compositis: συνεσάκσαι III, 16; ἐστετεκνῶται VIII, 24; συνεσάδδῃ (pro συνεσάδδῃ) III, 13. In posterioribus titulis legitur ἐς: Bull. 1885 n. 11, 12 ἐς δὲ τᾶς ἀνωθεν πόλεως; l. 13 ἐς δὲ τᾶς ἐπὶ θαλάσσης; ἐσπρεμίττεν ibd. n. 8^b; ἔγγονος Cauer² 132, 32; ἐστεισάντας mus. it. II p. 190sq. n. 82, 6; cf. ἐστεισ . . . ibd. n. 57. 58 et 78; ἐσδνομέναν Bull. 1885 n. 10, 18. Ad eandem formationem referenda sunt ἔγγονος, ἐδοιήται, ἐλλείπων, de quibus cf. § 35, II 2 c.

In plerisque recentioris aetatis titulis haec antiqua forma expulsa est vulgari ἐκ, velut in Caueri del.¹ 44, 23. 67. 82. 92; Cauer² 120, 32; ἐκπλέονσι Cauer² 120, 37 ac saepius.

Ante vocales semper ἐκς, ἐξ dicitur. Cf. leg. Gort. V, 15; VI, 47; VII, 10. 22. 25; ἐκς-αννησῆται III, 6; ἐκς-εἶεν VII, 9; ἐκς ὦ mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 9; ἔκσοι, ἔξοι § 11, III 4; ἐξῆμεν Bull. 1885, 8^b; ἐξέστω Bull. 1885 n. 10, 8 ac saepissime.

3. Nonnunquam σ munere ξ fungitur, ut quidem dicitur Σενοφιλον CIG 2585 et Δεσίω pro Δεξιῶ ibd. 2598. Constare videtur etiam πε]ριαππέ[τι]ς mus. it. I p. 145, l. 63; cf. in simillima inscriptione CIG 2554 l. 109. 115. 118. 138. 144, ubi semper περιαμπέτιξ invenimus.

4. Exempla in quibus σ pro dentali exstare dicitur, σείναι· θείναι apud Hesychium et ἄλλωσιώς CIG 2554, 185 quod pro ἄλλως θιώς dictum esse viri docti volunt, non probantur inscriptionibus recens inventis. Unus ex imperatorum aetate titulus exhibet σύμβιον pro τύμβιον (Bull. 1885 p. 1sq. n. 26), quod auctoritatem sane habet nullam. Illud ἄλλωσιώς autem per assimilationem θ explicari non posse videtur, quod semper

solet prior consona assimilari alteri; suspicari igitur licet errore δ a sculptore omissum esse.

5. Singulare est $\acute{\omicron}\sigma\kappa\iota\alpha\varsigma$ pro $\omicron\lambda\kappa\iota\alpha\varsigma$ Cauer² 132, 35. Cf. $\pi\rho\epsilon\sigma\gamma-$ et $\pi\rho\epsilon\iota\gamma-$. ($\acute{\epsilon}\sigma\kappa-$, i. e. $\acute{\epsilon}\sigma\chi-$, et $\acute{\epsilon}\lambda\chi-$?)

§ 22. De mediis β , γ , δ .

I. De usu mediae palatalis pauca adnotanda sunt.

1. In recentioribus titulis β saepius genuinum F reddere videtur:

Βαναξιβούλου CIG 2572, 10; 2577, 4.

Βόινωπα CIG 2554, 127; *Βόινωπα* mus. it. I p. 145 l. 59;

Βοινοβίου Bull. 1885 n. 24.

Βολοέν[τα] Cauer¹ 41, 11; *Βολοέντιος* ibd. 40, 2. 10; mus. it. I p. 144, l. 34. 39. 83. Contra CIG 2554 semper *Ὀλόντιος*, *Ὀλόντι* dicuntur, quae etiam in mus. it. l. l. praevalent.

Ex Hesychio afferenda videntur esse *ἀβέλιος*: *ἡέλιος*; *βαλκιωτάς*: *συνέφηβος* pro *ἡλκιωτής*. Cf. Hey p. 40.

2. In nominibus propriis Romanis β pro Latinorum v nunquam scribitur, velut *Βηρόν* Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 20; *Νέρβα* CIG 2573.

II. 1. δ pro vulgari β exstat in *ὀδελός*, *τριοδελόν*, *ὀδολκαί*; cf. § 3, 10. Cf. *δέλτος*: *ἀγαθός* apud Photium.

2. Mira est forma *πεδά*, quae haud dubie prorsus eadem est ac *μετά* (*βετά*), ut metathesi quadam media abierit in tenuem, tenuis in mediam. Legimus autem in lege Gortynia II, 13; III, 28; X, 49; CIG 3050, 7; Cauer² 121 A 40; 132, 14; *πεδέχεν* ibd. 132, 33; *πεδέχοντι* ibd. l. 34. Forma *μετά* in lege Gortynia nusquam legitur, in decretis Teiis saepius, imprimis in formula *μετὰ πάνσας σπονδᾶς*, pro qua eodem sensu dicitur *πεδὰ πάνσας σπονδᾶς* illo CIG loco quem attuli. Unam igitur eandemque vocem utramque esse certum videtur.

3. In antiquissimis inscriptionibus δ reddere solet vulgare ζ . Atque in lege quidem Gortynia haec scriptura unice invenitur in fronte verborum:

δωός IV, 49; *δωῶ* III, 41;

δῶοι IV, 21; *δῶη* VI, 2; IX, 33; *πατῆδῶη* pro *πατῆδ* *δῶη* IX, 41; *δῶωντι* IV, 27.

Eadem scribendi ratio servata est in *Δῆνα* pro *Ζῆνα* Caner² 121 A 16. 17 et in glossa *δηαλ· ζειαλ*.

Inter vocales *δ* pro *ζ* exstat — est autem, ut diximus, a lege Gortynia haec scriptura aliena — in his exemplis: *πασπιδονσι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 1; *καταφοικιδέθαι* ibd. l. 2.

4. Antiqua formatio subest verbo *διαφυλάδεν* pro *διαφυλάττεν* CIG 3050, 11. Cur tamen *δδ* corrigamus cum Canero aliis, iusta causa non est. Ut *πασπιδονσι* et *δικαδδεν*, ita etiam *διαφυλάδεν* et *πραδδέθθαι* dici potuerunt.

5. De assimilatione *δ* in fine verborum cf. § 35.

6. *δδ* exstat

a) pro vulgari *ζ* in lege Gortynia inter vocales. Apertum est hoc *δδ* idem esse atque Doricum *σδ*, ut hic quoque assimilatio consonarum facta sit, quae tam late patet in antiqua dialecto Cretica. Legitur autem in

δικαδδεν I, 20; XI, 27. 28; *δικαδδέτω* IX, 30. 38. 50; *καταδικαδδέτω* I, 7. His accedit *δικαδδέ(θ)θ[αι]* apud Roehlium IGA 477.

b) pro vulgari *ττ* in praesentis et imperfecti formis verborum quorum stirpes in gutturalem exeunt. Haec tamen formatio antiqua in paucis tantummodo verbis servata est. Sunt autem:

πραδδέθθαι leg. Gort. I, 36;

συνεσάδδῃ i. e. *συνεσάδδῃ* III, 13.

Utrumque verborum genus, etsi in futuro et aoristo in mere Creticis titulis semper eandem formationem sequebatur, in praesentis formatione satis antiquis temporibus aliud ab alio discrepasse videtur. Nam postea semper *φυλάττω*, *ἀλλάττω* aut *πράσσω*, *φυλάσσω* dici solent.

7. Mirum est *σποδδάν* (cf. § 12, IV) mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 9 propter duplicatum *δ*. Cf. *τάνν* pro *τάν* § 20, 6.

8. De *τοιδδε*, *έδδιήται* cf. § 35.

III. 1. Antiquum et genuinum *γ*, quod volgo in *β* abiit, servatum est in stirpe *πρεσγ-*, cuius antiquissimam formam *πρειγ-* supra novimus in *πρέγων*, *πρέγιστος*, *πρειγεία*, *πρειγευτάς*, *πρειγεύω*. Cf. § 11, II 5. Praeterea *πρεσγευτάς* legitur apud le Basium 64, 4/5; *πρ[ε]σγευόντας* CIA II 547, 15; aut assimilatione *σ* *πρεγγευτάς* CIG 3053, 4. 14; le Bas 75, 4. 16. 57;

76, 5. 14. 42; 77, 5; 82, 4. De *πρεισγευτᾶν* CIG 3051, 1. cf. § 11, II 5, de *πρήγιστος* CIG 2562, 23 § 4, 2 a. Denique etiam vulgare *πρεσβευτάς* saepissime legitur in recentioribus titulis. Cf. CIG 2557 B 2; 3047, 3. 15; 3048, 4. 19; 3049, 4. 5. 3051, 3; 3052, 4. 19. 25. 25. 36. 44; le Bas 62, 4; 72, 20; 73, 3. 16; 77, 33 alibi.

2. De τὰν Γᾶν, ἔγγονος similibus formis cf. § 35.

§ 23. De tenuibus pro aspiratis.

In antiqua lege Gortynia, in legis Gortyniae fragmento, in fragmentis inscriptionum Creticarum in mus. it. II p. 129 sqq. et 190 sqq., denique in nonnullis recentiorum titulorum formis tenues aspiratarum munere funguntur.

1. In verborum stirpibus tenues pro aspiratis scribuntur ita ut nunquam aspirationis nota *H*, ut in aliarum dialectorum antiquis monumentis addatur.¹⁾

a) Exstat autem *κ* pro *χ* scriptum in his formis:

κέρανς leg. Gort. I, 26. 34.

κηρεύονσα ibd. III, (45) 53; IV, 9.

άνκωρῆν XI, 10; *έπικωρῆν* XI, 6; *κώρα* IV, 35.

πρόκοον X, 39; cf. *πρόχοον* apud Hesychium.

ᾄρων leg. Gort. XI, 51; *Τίμαρκος* mus. ital. II p. 165 n. 8, 2.

λανκάνοντι leg. Gort. X, 51; *λανκάνεν* IV, 39; *λακέν* (*λακῆν*) IV, 47; *άπολανκάνεν* V, 7; VII, 34; *άπολάκη* VI, 6; *άπολάκωντι* VI, 9; *δια[λ]ακόντων* V, 50; *διαλακόνσαν* VIII, 5. 25.

έκεν (*έκην*) II, 47; III, 25. 43; IV, 53; V, 12. 17. 21. 28; VII, 8. 28. 32; VIII, 3; X, 47; *έκει* V, 2; XI, 21; *έκονσ'* II, 47; *έκονσαν* III, 19; VII, 48; *έκόντων* X, 20; XI, 36; *έκόμενος* VI, 48.

πατρφῶκος VII, 31; VIII, 1. 21. 38; XII, 26; *πατρφῶκω* VII, 44; VIII, 15; IX, 20. 22; *πατρφῶκφ* VII, 38; VIII, 10. 30;

¹⁾ Unum aspirationis vestigium in dialecto Cretica Haussoullier repperisse sibi videbatur in Bull. 1885 n. 7, ubi *EMENHAYTON* esse voluit *έμεν αυτόν* hand dubie *ήμεν* transcribendum esse ratus ut *η* in hoc fragmento non discerneretur ab *ε*. Sed *έμεν* pro *ήμεν* constat in mus. it. I p. 144, 15. Quare hic quoque legi potest *έμεν ἡ αυτόν*.

IX, 10; πατρωῶκον VII, 15. 28. 32; VIII, 2. 37. 40. 48; IX, 2; πατρωῶκοι VII, 19. 25; πατρωῶκοις XII, 22.

μοικίων II, 21; μοικίοντ' II, 44.

θυκἀγαθῶ mus. it. II p. 190 sqq. n. 83. 84, 1.

κρήθθαι leg. Gort. II, 35; κρήθαι XI, 19; XII, 24; κρη-
μένοι mus. it. I p. 144, 36.

κρηός cf. § 4, 1; κρετός (κρήμιος) § 11, II 4; κρώως mus. it.
II p. 157 n. 10, 7.

κρήματα saepissime in lege Gortynia; κρημάτων mus. it.
II p. 190 sqq. n. 82, 6.

κρόνω leg. Gort. I, 10. 37.

δαρκνάν (pro δραχμάν) leg. Gort. I, 8. 32; δα[ρ]κνάνς ibd.
II, 9; δα[ρ]κμάς Mittheil. XI, 1886, p. 180—184 n. 1, l. 1. 3
(cf. mus. it. II p. 175. 176).

Aliter res se habet in formis ἐπιδεκέθαι leg. Gort. XI, 25
et ἀνδοκαῶ IX, 34. Statuenda enim videtur esse tenuis, quo-
niam omnium dialectorum proprium est κ, unius Attidis χ. (Ce-
terum hic quoque πανδοκεύς, προςδόκιμος alia inveniuntur.)

In legis Gortyniae fragmento A 14 verum intellexisse vide-
tur Buecheler cum censet non esse legendum ἦ κατασκέν (i. e.
κατασχεῖν) ἦ, sed latere coniunctivum alterum qui coniunctione
ἦ addatur priori παρώσει. Nec enim solum infinitivi termina-
tio -ην esse solet in his fragmentis, sed etiam illud ἦ cum in-
finitivo constructum alienum videtur ab inscriptionum dictione
(cf. B 7. 8 νυνατόν ἦ ἐπιδιέθαι). Gravissimam autem offensio-
nem illud adfert quod ἦ cum coniunctivo particula κα non addita
neque vulgari linguae Graecae usu probatur neque in dialecto
Cretica constat. Quid legendum sit nescio, certe tamen κατα-
σκένη (= κατασκεδάση, quod vir doctissimus vult in mus. rhen.
41 p. 1 sqq.) vix probari potest.

b) π pro φ scribitur:

πέρη leg. Gort. III, 4; V, 37; πέροι III, 2. 23. 30. 43; πε-
ρόνται mus. it. II p. 157 n. 10, 3; ἐπιπερήται leg. Gort. II, 17.¹⁾
πυλᾶς VII, 51; VIII, 6. 11. 32.

¹⁾ ἐπιπερήται i. e. ἐπιπειράται scribere non licet, quod η pro ει nulla
dialecto probatur. Cf. etiam in decr. Teis περασόμεθα CIG 3047, 29;
le Bas 73, 26; 77, 31 alia.

πωνῇ II, 36; πωνίοι II, 54; πωνιόντες I, 18; ἀποπωνῇ I, 19; ἀποπωνιόντι I, 16. 21; IX, 45; ἀποπωνίοι I, 13; II, 19; ἀποπωνιοίεν X, 31; ἀποπωνιόντων IX, 37; ἀποπωνιόμενα IX, 30. 51; πορτιπωνέν mus. it. II p. 127 n. 10, 8.

ἀμπαινέθαι leg. Gort. X, 34; ἀμπαινέθω IX, 18; ἀμπανόμενος X, 37; ἀμπαντος X, 50; XI, 22; ἀμπαντύ XI, 21; ἀνπανόμενος X, 43. 48; XI, 3. 5. 9. 11; ἀνπαντος XI, 1. 6. 7; ἀνπανσιν X, 33; ἀνπάντω mus. it. II p. 190 n. 81, 3.

ἐνύпанε leg. Gort. III, 34; ἐνυπάνη II, 51.

οἴπη II, 3; οἴπεν II, 17.

ὀπήλη XI, 36. 39; ὀπήλων IX, 26; X, 20; XI, 32.

τραπεν (τραπήην) III, 49; τραπέθαι VIII, 50. 53; τραπήται XII, 28.

ἐγραπεν (aut δὲ γράπεν?) mus. it. II p. 163 n. 3, 3.

πσαπίδονσι ibd. p. 190 n. 82, 1.

ἀδελπιός cf. § 5, 4 i.

ἀνπί leg. Gort. I, 17; V, 46; VI, 26; ἀπί VI, 52; ἀνπιμωλήν I, 1; ἀνπιμωλίωντι VI, 27; IX, 19; ἀπίμωλος X, 27; ἀνπιδήμας V, 40.

ἀνποτέροις I, 21; ἀνποτέρωσ' mus. it. II p. 190 n. 81, 6.

ὀρκανοδικασταί leg. Gort. XII, 23. 27.

μενπό[μ]ενος ibd. IX, 54; μ[ε]μπομένω mus. it. II p. 190 n. 82, 8.

c) τ pro θ exstat in lege Gortynia in iis formis in quibus aspiratam sequitur consona. Sunt autem hae:

ἀντροπον X, 25; XI, 24; ἀνθρώπινα X, 43.

τνατῶν V, 39; τετναχός fragm. A 10; τετνάχη ibd. B 7.

Singulare est τ pro θ ante vocalem. Unum omnino exstat in lege Gort. exemplum αὐτιν pro αὐθις IV, 3. Contra mirum est quod Apollinis cognomen Πύθιος (CIG 2555, 13) semper fere tenuem exhibet ut quidem scribitur Πήτιον Caer¹ 40, 6; ² 117, 14. 20; Πντίω Bull. 1885, 14; Πολτίον i. e. Πντίον Caer² 121 A 23.

Scribitur etiam in antiquis monumentis θ ante vocales:

1. in nonnullis verborum stirpibus, velut ἐλεύθερος, θηλείαι, θίνα, θυγάτηρ, πληθύν, Αἰθαλεύς in lege Gort., θυσιαν mus. it. II p. 157 n. 10, 6, θύματα ibd. 13;

2. in aoristis pass. αἰλεθῇ, νικαθῇ, ἀπορρηθέντι aliis formis;

3. in *θέμεν, θένης, καταθέθαι*;
4. in formis verbi *ἀπέθανον*;
5. in *ἐλθών*;
6. in adverbis in *-θεν*, velut *ἐνδοθεν* leg. Gort. III, 27 et *ἐνδοθιόδιαν* II, 11.

2. Si elisione vocalis aut crasi tenuis ante vocalem collocatur spiritu aspero instructam aspiratione neglecta servata videtur esse in antiquiore dialecto. Hoc non tam concludi potest ex lege Gortynia quam ex posterioris aetatis titulis, qui aspiratas a tenuibus discernunt, hic saepius tenuem retinent. Suspiciari licet illis quoque temporibus quibus leges Gortyniae insculptae sunt pronuntiationem ita fluctuasce ut aspiratio modo facta sit, modo non facta, ut nasalis assimilationem cum sequente gutturali aut palatali aut init aut non init. Nam ne aspiratio quidem aliud est atque assimilationis genus. In lege Gortynia semper tenuis est pro aspirata:

κατιστάμεν I, 53; XI, 35; *κατισ[τάτ]ω* I, 44; *πέντ' ἡμερῶν* I, 25; *Φεκοῖκοντ' ἡμερῶν* VII, 12; *μοικίοντ' ἐλέν* (ἐλῆν) II, 44; *λείωντ' οἱ* X, 18; *ἀπεταίρω* II, 5. 25. 41. De *κῶς, κῶτι, κᾶτι, κῶς, κῶρκιώτερον, κῆλομένω, κυλῆες* cf. § 14.

In posterioribus titulis tenuis servata est in:

κῶ (= *καὶ ὁ*) Bergm. inscr. 69; Bull. 1885 n. 12, 13; *κῶλ* Bergm. inscr. 15; *κῆψῆθθαι* Bull. 1885 n. 8, 5; *κατ' ἕκαστον* ibd. 10, 17; *πορτ' ἡμέ* CIG 3050, 16; *ἐπ-ισταμένοι* CIG 2556, 65; *κατ' ἡμέραν* mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 4; *πέντ' ἡμέρας* ibd. 6; *κατιστ[άμεν]* Mittheil. 1886 p. 180 n. 1, 1. 3; *κατιστάτω* mus. it. II p. 190 sqq. n. 24; *κ' ἄλωτόν* ibd. n. 69.

Multo saepius tamen in posterioris aetatis inscriptionibus aspiratio fit, ut dicatur *καθά* Caner¹ 44, 6; *καθῶς* CIG 2554, 201; *ποθ'* cf. § 19, II 3; *καθίστανσα* Caner² 132, 25; *χῆ* Bergm. inscr. 25; *χ[ι]ρήνας* Bull. 1885 n. 8, 5; *χίλλοι* Bergm. inscr. 75, *χιδιάται* mus. it. I p. 144, l. 33; *καθ' ὅθεσίαν* Caner² 132, 2; *καθότι* CIG 3048, 23 saepius atque alia multa.

§ 24. De tenuibus.

I. Antiquum et Doriensium proprium *κ* servatur per omnes fere dialecti aetates in *ὄκα, τόκα, πόκα*. Cf. § 1, 1.

2. Singularis est glossa Hesychiana κλάγος· γάλα· *Κρη-τες*, quae optime confertur cum γλάγος in Hom. II, 471.

II. 1. Tenuis π pro media β exstat in ἀβλοπές, ἀβλοπία, ἀροπήσαι (cf. § 7, 3), ut vocalis mutatio etiam consonae mutationem adduxerit.

2. Palatalis π pro dentali τ legitur in *Βριτομάρπ[εια]* mus. ital. I p. 145, l. 43. Cf. *Βριτόμαρτιν* § 19, II 1.

III. 1. τ pro vulgari ζ (τj) dicitur in *Τάν, Τήνα, Τάνα*. Cf. § 39, 16.

2. Antiquum et genuinum τ servatum est neque abiit in sibilantem σ inter vocales in:

πεντακατὸς Bull. 1885 n. 10, 16; *Μιλاتیοι* Cauer² 121 D 17; *Ἀρταμτίον* CIG 3052, 1; *ποτί* § 19, II 3; *πορτί* § 28; *ἔκατι, ἱκατι* § 1, 5 a; *Ποτειδᾶνι* mus. ital. II p. 147 n. 7, 1; non certum est *ἡμ]ιτνέκτω* ibd. p. 165 n. 8, 4 pro *ἡμισνέκτω*.

In posterioribus titulis semper fere vulgare σ dici solet: *Ποσειδᾶν, εἴκοσι, διακοσίους, πεντακοσίους, πρὸς*.

3. Recentiorum inscriptionum proprium est τ in fronte articuli, ut dicatur *τοί* pro *οί*, et in formis pronominis relativi *τοῦ, τᾶς, τόν, τῶν* (cf. § 42, 9).

4. τ pro ττ exstat in antiquiore dialecto in perfecto *ἐγράφ-ται* leg. Gort. VII, 47/48 et mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 7.

5. a) ττ quod ortum est ex τj et apud Iones redditur σσ, legitur in *ὀπότηοι* leg. Gort. IV, 40; *ὀπότηται* IV, 42; *λάττα* (pro *έάσσα*) VIII, 47. Sic etiam *διττάμενον· ἀρνούμενον· Κρη-τες* apud Hesychium ad *δισσός* referendum videtur esse.

Postea eiusmodi ττ non legitur, sed quoad hanc formae inveniuntur vulgarem formationem sequuntur.

b) Ex κj factum est ττ in praesenti verborum, quorum stirpes in gutturalem exeunt, velut *συναλλάττοντα* CIG 2554, 75; *διαφυλάττεν* ibd. 2557 B 7. 10. Plerumque tamen hic quoque irrepsit σσ, ut dicatur *συναλλασσόοντας* CIG 2556, 16; *πράσσειν* CIG 3049, 10; Cauer¹ 44, 49. 82. 83; *διαφυλάσσω* CIG 3047, 11. 25; le Bas 73, 12; Cauer² 118, 12.

De antiquissima horum verborum formatione cf. § 22, II 4.

Similiter antiquior forma *ἐλάττων* expulsa est recentiore *ἐλάσσων* Cauer¹ 44, 19. 20. 28.

c) $\tau\tau$ pro $\sigma\sigma$ quod ex $\tau\sigma$ ortum est exstat in aoristi formis $\delta\alpha\tau\tau\acute{o}\nu\tau\alpha\iota$ leg. Gort. V, 34 et $\acute{\alpha}\pi\omicron\delta\alpha\tau\tau\acute{\alpha}\theta\theta\alpha\iota$ IV, 29/30 a radice $\delta\alpha\tau$ - quae in praesentis formis amplificata est in $\delta\alpha\tau\epsilon$ -. Hic quoque postea dicitur $\delta\alpha\sigma\sigma\acute{\alpha}\sigma\theta\omega\sigma\alpha\iota$ Cauer² 121 C 39 et D 7.

d) Volgare ζ (δj) reddit $\tau\tau$ in

$\tau\tau\eta\nu\alpha$ Bergm. inscr. 60. 61. 77;

$\acute{\epsilon}\varsigma\pi\rho\epsilon\mu\acute{\iota}\tau\tau\epsilon\nu$ Bull. 1885 n. 8^b.

e) Saepissime $\tau\tau$ assimilatione facta est imprimis in antiquo sermone. Dicitur autem

pro $\kappa\tau$ in $\nu\upsilon\tau\tau\acute{\iota}$ leg. Gort. II, 14, $\Lambda\acute{\upsilon}\tau\tau\omicron\varsigma$, $\Lambda\acute{\upsilon}\tau\tau\iota\omicron\varsigma$ § 35, II 1 a;

pro $\pi\tau$ in $\acute{\epsilon}\gamma\rho\acute{\alpha}\tau\tau\alpha\iota$, $\acute{\epsilon}\gamma\rho\alpha\tau\tau\omicron$ § 35, II 1 b;

pro $\sigma\tau$ in $\mu\acute{\epsilon}\tau\tau'$ $\acute{\epsilon}\varsigma$ leg. Gort. IX, 48; § 35, II 1 c; cf. $\mu\acute{\epsilon}\sigma\tau\alpha$ § 1, 1.

§ 25. De aspiratis.

Pauca de aspiratis addenda sunt:

1. Assimilatione quae etiam in aliis dialectis saepius fit (cf. Dittenbergeri syll. indicem) in paucis recentiorum titulorum formis praepositio $\acute{\epsilon}\chi$ in compositione ante aspiratam transit in $\acute{\epsilon}\chi$ -. Formae hae sunt: $\acute{\upsilon}\pi\epsilon\chi\theta\acute{\eta}\tau\alpha\iota$ CIG 2556, 21; $\acute{\upsilon}\pi\epsilon\chi\theta\epsilon\sigma\acute{\iota}\mu\omega\iota\upsilon$ ibd. 25; $\acute{\epsilon}\chi\varphi\epsilon\rho\acute{\epsilon}\sigma\theta\alpha\iota$ Cauer² 117, 9.

2. In $\kappa\alpha\tau\alpha\theta\iota\theta\acute{\epsilon}\theta\theta\alpha\iota$ leg. Gort. VI, 4 praefixa reduplicationis syllaba aspiratam retinet, ut dissimilatio quae ex notissima linguae graecae lege in eiusmodi formis fieri solet negligatur. Simili ratione explicari fortasse debet etiam $\theta\acute{\upsilon}\chi\chi\alpha$ Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8, 1; $\theta\upsilon\chi\acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\tilde{\alpha}$ mus. it. II p. 190 sqq. n. 83. 84, 1.

3. Ut in aliarum dialectorum recentioribus inscriptionibus etiam in dialecto Cretica saepius $\mu\eta\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$, $\mu\eta\theta\acute{\epsilon}\nu$ alia pro vulgari $\mu\eta\delta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$, $\mu\eta\delta\acute{\epsilon}\nu$ dicuntur. Leguntur: $\mu\eta\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ Cauer¹ 44, 46. 77; $\mu\eta\theta\acute{\epsilon}\nu$, $\mu\eta\theta\epsilon\nu\acute{o}\varsigma$ Cauer² 120, 30; $\mu\eta\theta\epsilon\nu\acute{\iota}$ Cauer¹ 44, 44. 84; $\mu\eta\theta\epsilon\nu\epsilon$ . . . . Cauer² 121 B 2; $\sigma\acute{\upsilon}\theta\epsilon\nu\acute{o}\varsigma$ le Bas 72, 23; 77, 16; $\sigma\acute{\upsilon}\theta\acute{\epsilon}\nu\alpha$ CIG 3047, 17; $\sigma\acute{\upsilon}\theta\acute{\epsilon}\nu$ ibd. 16.

In feminini formis θ nunquam legitur. Videtur igitur assimilatione ortum esse ante spiritum asperum qui in masculini et neutrius generis formis latet ($\mu\eta\delta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ = $\mu\eta\delta\acute{\epsilon}\varsigma$ = $\mu\eta\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$).

De $\tau\acute{\alpha}\theta$ cf. § 35, II 3 d.

4. $\theta\theta$ pro vulgari $\sigma\theta$ legitur in antiquissimis dialecti monumentis:

a) in infinitivis medii et passivi praesentis: $\pi\rho\alpha\delta\delta\epsilon\theta\theta\alpha$, $\alpha\lambda\lambda\upsilon\epsilon\theta\theta\alpha$, $\delta\pi\nu\epsilon\theta\theta\alpha$, $\epsilon\pi\iota\delta\epsilon\theta\theta\alpha$, $\kappa\rho\eta\theta\theta\alpha$, $\alpha\nu\alpha\iota\lambda\eta\theta\theta\alpha$, $\delta\epsilon\tau\eta\theta\theta\alpha$, $\omega\nu\eta\theta\theta\alpha$, $\kappa\alpha\tau\alpha\theta\iota\theta\epsilon\theta\theta\alpha$;

futuri $\kappa\eta\psi\eta\theta\theta\alpha$ (i. e. $\kappa\alpha\iota$ $\epsilon\psi\eta\theta\theta\alpha$);

aoristi: $\alpha\pi\omicron\delta\alpha\tau\tau\acute{\alpha}\theta\theta\alpha$, $\delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\theta\theta\alpha$, $\delta\omicron\lambda\omega\sigma\acute{\alpha}\theta\theta\alpha$, $\lambda\upsilon\sigma\acute{\alpha}\theta\theta\alpha$.

b) in imperativis medii et passivi: $\acute{\alpha}\mu\pi\alpha\nu\epsilon\theta\theta\omega$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\phi\epsilon\iota\pi\acute{\alpha}\theta\theta\omega$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\delta\iota\delta\acute{o}\theta\theta\omega$.

Praeterea in his formis simplex quoque θ scribitur, ut $\kappa\alpha\tau\alpha\phi\omicron\iota\delta\epsilon\theta\alpha$, $\acute{\alpha}\gamma\epsilon\theta\alpha$, $\epsilon\pi\iota\delta\epsilon\chi\epsilon\theta\alpha$, $\delta\pi\nu\epsilon\theta\alpha$, $\tau\rho\alpha\pi\epsilon\theta\alpha$, $\acute{\alpha}\mu\pi\alpha\nu\epsilon\theta\alpha$, $\epsilon\pi\iota\delta\epsilon\theta\alpha$, $\kappa\rho\eta\theta\alpha$, $\alpha\nu\alpha\iota\lambda\eta\theta\alpha$, $\alpha\nu\alpha\iota\lambda\iota\theta\alpha$, $\alpha\pi\omicron\delta\alpha\tau\eta\theta\alpha$, $\omega\nu\eta\theta\alpha$, $\kappa\alpha\tau\alpha\theta\epsilon\theta\alpha$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\delta\acute{o}\theta\alpha$, $\delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\theta\alpha$, $\epsilon\pi\iota\sigma\kappa\epsilon\nu\sigma\acute{\alpha}\theta\alpha$, $\alpha\nu\delta\alpha\zeta\acute{\alpha}\theta\alpha$, $\delta\pi\nu\epsilon\theta\omega$.

Posteriores tituli semper vulgares formas exhibent ut $\acute{\alpha}\pi\omicron\kappa\rho\iota\nu\alpha\sigma\theta\alpha$, $\gamma\epsilon\nu\epsilon\sigma\theta\alpha$ in decretis Teiis, $\delta\alpha\sigma\upsilon\acute{\alpha}\sigma\theta\omega\sigma\alpha\nu$, $\eta\sigma\theta\omega\tau$ alia; cf. etiam in fragmento satis antiquo in mus. ital. II p. 157 n. 10, 5. 10 $\tau\iota\tau\omicron\upsilon\lambda\acute{\epsilon}\sigma\theta\omega$.

c) Eodem modo pro $\pi\rho\acute{o}\sigma\theta\epsilon$ in leg. Gort. exstant $\pi\rho\acute{o}\theta\theta\alpha$ et $\pi\rho\acute{o}\theta\alpha$. Cf. § 1, 1.

d) Denique in leg. Gort. fr. A 9 $\pi\alpha\rho\omega\theta\acute{\epsilon}\nu$ pro $\pi\alpha\rho\omega\theta\theta\acute{\epsilon}\nu$. $\pi\alpha\rho\omega\theta\acute{\epsilon}\nu$ scriptum esse volo; cf. $\pi\alpha\rho\acute{\omega}\sigma\epsilon\iota$ ibd. 14. Blass a $\pi\alpha\rho\acute{o}\omega$ i. e. $\pi\eta\rho\acute{o}\omega$ formam deducit.

5. Singulares sunt formae $\iota\theta\theta\acute{\alpha}\nu\tau\iota$, $\iota\theta\theta\acute{\alpha}\nu\tau\epsilon\varsigma$ in Bergm. inscr. 54 et $\sigma\upsilon\nu[\epsilon]\theta\theta\acute{\alpha}$ ibd. 67. In lege Gortynia semper $\sigma\tau$ scribitur.

6. $\theta\acute{\alpha}\lambda\alpha\theta\theta\alpha$ pro $\theta\acute{\alpha}\lambda\alpha\sigma\sigma\alpha$ legitur in Bergm. inscr. 17. 36; Bull. 1885 n. 8, 9. 14. 17.

§ 26.

$\gamma\upsilon$ in media voce servatum est in $\sigma\upsilon\nu\gamma\iota\gamma\iota\nu\acute{\omega}\sigma\kappa\omega\nu\tau\iota$ leg. Gort. V, 46. Contra postea semper dicitur $\gamma\iota\nu\epsilon\sigma\theta\alpha$ CIG 2555, 26; 3047, 12; 3048, 14; le Bas 64, 23; 73, 13; 77, 32; Cauer¹ 44, 31. 67; Cauer² 117, 18. 24. 25; $\epsilon\gamma\gamma\iota\nu\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omega\nu$ CIG 2556, 63; $\epsilon\pi\iota\gamma\iota\nu\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\iota\varsigma$ Cauer² 121 D 13; 132, 39; $\gamma\iota\nu\acute{\omega}\sigma\kappa\omega\nu$ CIG 2555, 21; $\epsilon\pi\iota\gamma\iota\nu\acute{\omega}\sigma\kappa\omega\nu\tau\iota$ le Bas 82, 18; $\alpha\nu\alpha\gamma\iota\nu\acute{\omega}\sigma\kappa\epsilon\nu$ CIG 2554, 34; 2556, 39. 42; Bull. 1885, 10, 20; mus. it. I p. 144, l. 25.

§ 27.

πτ non vere Creticum est in *Πτολιοίκος* apud Mionn. descr. de méd. ant. II, 262, 27 et *πολέμω* CIG 2554, 197. Antiquae formae sunt *πόλις*, *πολιάτας*, *πόλεμος*.

§ 28.

Si dentalis aut gutturalis aut palatalis cum liquida ρ coniuncta est, saepissime in antiqua dialecto metathesi vocalis quae sequitur anteponitur liquidae. Ita dicitur

δαρκνάν leg. Gort. I, 8. 32; *δαρκνάνς* II, 9; *δα|ρκμάς* Mitth. 1886 p. 180 n. 1, 1. 3 (= mus. it. II p. 175). Postea vulgaris forma *δραχμάς* legitur Cauer¹ 44, 72. Contra etiam in lege Gortynia dicitur *δρομεύς* I, 40; III, 22; V, 53; VI, 36; VII, 41; *ἀπόδρομος* VII, 36.

Ἀφροδίταν Cauer² 121 A 26 ad antiquiorem dicendi rationem pertinet, recentior est *Ἀφροδίταν* CIG 2555, 14; Bergm. inscr. 79; Cauer² 117, 14. 20.

Unice in lege Gortynia leguntur:

κάρτει II, 3. 11; V, 36; *καρτερόν* IV, 24; VI, 33; *καρτεράν* VIII, 48; *καρτερόνς* VI, 45; VIII, 43; *καρτόνας* I, 15. *καρταίπος* leg. Gort. fr. A 13. 17; *καρταίποδα* IV, 36.

Similiter *Ἀν|σικάρτιο[ς]* formatum est in mus. it. II p. 177, l. 4.

Πο[ρ]τε[σ]ιλά[ω] Mittheil. 1886 p. 180 sq. n. 2, 15.

Antiquissima praepositionis *πρὸτι* forma est *πορτί* quae in recentissimis quoque titulis saepissime legitur. Cf. leg. Gortyn. V, 44; VI, 54; IX, 30. 50; XI, 30; CIG 3048, 15; 3051, 3; 3053, 4; CIA II 547, 3; le Bas 74, 15; 82, 4; Cauer² 120, 11. 17; 132, 4. 13. 50. 51; Bull. 1885 n. 8, 12; mus. it. I p. 144, l. 39; *πορτ'* CIG 3050, 16; le Bas 76, 38; Cauer² 132, 26. 43; *πορτιγράψαι* Cauer² 120, 41; *πορτήνθον* Bull. 1885 n. 8, 11; *πορτιπωνέν* mus. ital. II p. 157 n. 10, 8.

§ 29.

I. στ. 1. In inscriptionibus στ nonnunquam σ duplicat. Cf. F. Blass, Ausspr. d. Griech. p. 77 adn. 338. In titulis Creticis legimus *πάσστα* leg. Gort. fr. A 16; *Ἀριστάνδρω* Cauer² 120, 48; ad idem pertinet quod scribitur *ἴς τε* in mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 12 et *τᾷ[σ] τιμάς* leg. Gort. VI, 42. Plerum-

que tamen vulgaris scribendi ratio invenitur; cf. in lege Gortynia imprimis πάστας II, 32. 43; IV, 2. 5. 20. 22; III, 54: Causer¹ 44, 101. 102 Ἀριστώνδα, Ἀριστόλοχος, Ἀριστάρχον alia

2. Singulare est στ pro σθ in fragmentis inscriptionum Vaxiorum in mus. it. II p. 129—157. Legitur

a) -σται pro -σθαι in infinitivo *φεργακσάσται* p. 131 n. 1. 2, l. 6. 7;

b) *μιστω* ibd. n. 1. 2, l. 7. 11; *ἀμιστως* l. 7.

II. τρ pro δρ legi videtur in *ἀντρολή* mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 8. 15.

§ 30. ζ.

1. Ut volgo ζ exstat in *Ζηνός*, *ζημια* aliis verbis posteriorum inscriptionum quae in antiquiore orthographia δ exhibent.

2. Ex τσ, δσ ortum videtur esse ζ in aoristo verborum, quorum stirpes in dentalem exeunt. Formae quae ita formantur paucae sunt. Leguntur enim *ἀνδαζάθαι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 52 pro *δαττάθαι* aut *δασσάθαι* et *ἐξορκιζάντων* ibd. I p. 144, l. 20 pro *ἐξορκισσάντων*. Eodem modo Comparetti II p. 190 n. 60 *δικά]ζαι* conicit; ibd. n. 62 *ἐδίκαζε* aut imperfectum aut aoristus esse potest. Certe hae formae recentiores sunt quam *δαττάθαι*, *δικάχσαι* in lege Gortynia.

3. Ex τj aut κj (cf. *ότεια*, *όκα*) ζ factum videtur esse in *όζοι* pro *όττοι*, *όσσοι* in mus. it. II p. 190 sqq. n. 67. Ibd. 53. 54 *όζσοπερ* pro *όζωπερ* esse suspicor cum Comparettio, ut errore o bis scriptum sit.

4. *Φοιζήα* mus. ital. II p. 190 n. 35. 36 et *Φοιζηαζε* . . . n. 51 idem esse puto atque *Φοιχένς*, *Φοιχήα* in leg. Gort.

§ 31. De κς et πς.

1. Pro ξ in antiquis dialecti monumentis κσ scribi solet.

a) *ἄκσια* leg. Gort. X, 23; mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 2.

ἑκς mus. it. II p. 190 sqq. n. 6; *ἑκσήκοντ'* leg. Gort. VII, 12.

κσέντω leg. Gort. XI, 16; *κσένιον* mus. it. II p. 190 n. 82, 4; *κσεν* . . . ibd. 163 n. 3, 4; *κσενοδό[κω* ibd. p. 190 n. 61.

ἐκς leg. Gort. V, 15; VI, 47; VII, 10. 22. 25; mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 9; *ἐκσέλεν* leg. Gort. VII, 9; *ἐκσαννησῆται* III, 6; *ἐκσοι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 83. 84, 5.

κσανθᾶς mus. it. II p. 190 n. 70.

b) δεικσεί, δεικσίων, δεκσάθαι, φέρκσαι, παρέκσονται, συνεξσάσαι, δικάσαι, καταδικασάτω, φεργασάσαι.

2. Ex analogia verborum, quae gutturalem in stirpis exitu habent, § irrepsit in futura et aoristos verborum in -ζω (-δδω, -δω), ut dicatur δικάσαι, ψαφιζαμένοις, ἐξορκίζωντι. In posterioribus tamen inscriptionibus hae vere Creticae et Doricae formae saepius expulsae sunt vulgaribus, ut κομίσαι, ἐδοκίμασαν. Cf. § 50, 9.

II. πσ pro ψ scribitur in

πσαπίδονσι mus. it. II p. 190 n. 82, 1 et

ἐγραψε leg. Gort. XI, 20.

§ 32. De ντ et νσ.

I. 1. Singularis est forma πέντον pro πέμπτον (πένπτον) leg. Gort. II, 39.

2. Inter vocales ντ servatur

a) in tertia persona pl. activi: λανκάνοντι, ἐμμενλοντι, πράξοντι, προεστάκαντι, ἐνδεδαμήκαντι, φείπωντι, ἴωντι, ἐντί.

Raro vulgare -σι pro -ντι irrepsit.

b) in Βολοέντιος, Ὀλόντιος.

II. 1. νς exstat in antiquissima accusativi plur. formatione: τάνς, μοίρανς, καδεστάνς, στέγανς, τόνς, ἄπλόονς, ἐλευθέρωνς, ἐγραμμένονς, τούτονς, μαιτύρανς, ἀποδόντανς, νύνς.

In recentioribus titulis ν eici solet, quamquam hic quoque saepius antiquiores illae formae exstant.

2. Intra vocales νς saepissime servatur:

a) Πριανσιεύς, Πριάνσιος Bergm. inscr. 4. 6. 13. 33. 51. 59; CIG 2556, 5. 8. 12 ac saepius; le Bas 82, 1. 2.

b) μηνσί, sed postea μηνί, ἀγεμόσι; cf. § 39, 6.

c) ἄνπανσιν leg. Gort. X, 33.

Postea vel ἐστάλα pro ἐν στάλα (le Bas 77, 23) dicitur.

3. Γόρτυνς mus. it. II p. 190 n. 83. 84, 2.

4. νς quod ortum est ex ντς retinetur

a) in Κύδανς Bull. 1885 n. 13, 3;

b) in nomin. sing. participiorum, velut ἐπισπένσανς, καταθένς; cf. § 39, 7 c.

c) in dativis pluralis participiorum, velut *ἐπιβάλλονσι*, *πλάσανσι*.

Recentiores tituli *-ας, -εις, -ωσι, -ουσι, -ασι* formare solent.

5. *νς* quod factum est ex *ντj* servatur

a) in femininis participiorum, velut *ἔκονσα*, *ληλονσα* (*λείονσα*), *ἀποστήλανσα*; cf. § 39, 7 c;

b) in feminino *πάνσα*; cf. § 39, 7 b.

Hic quoque in recentioribus monumentis *ν* eici solet, ut fiat productio suppletoria.

6. *νσ* pro *νδσ* exstat in aoristi formis verbi *σπένδω*: *ἔτ-έσπενσε*, *ἐπισπενσάθαι*; cf. § 50, 6.

7. *νς* satis antiquis temporibus priorem consonam eicit, ut vocalis antecedens non producat

a) in accus. plur. primae, secundae, tertiae declinationis;

b) in praepositione *ἐς*. Atque antiquior quidem forma *ἐνς* ne in lege quidem Gortynia exstat, nisi V, 36 *ἐνς-εἰη* ad *εἶμι* referendum esse velia, de qua re cf. § 54, 13. *ἐς* legitur I, 26. 34; X, 24. 31; *ἐδ* XI, 15 et haec forma in omnibus fere titulis vel recentissimae aetatis reperitur. Per se intellegitur hic quoque vulgare *εἰς* saepius irrepsisse.

c) De *νικαθές* in mus. it. I p. 144, l. 38 cf. § 39, 7 c.

§ 33. De *F*.

F in fronte verborum in antiquis Cretum inscriptionibus saepissime legitur:

Φός, Φά, Φόν; cf. § 42, 4.

Φν leg. Gort. II, 40; *Φό* leg. Gort. fr. A 5.

Φέκαστος leg. Gort. V, 51; Bull. 1885, 12; mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 10; *Φεκάστω* leg. Gort. VI, 31; IX, 24; *Φεκάστας* I, 9. 30. 33; *Φέκαστον* II, 40; IV, 41; mus. it. II p. 190 n. 82, 5; *Φεκάσταν* leg. Gort. IV, 43; mus. it. II p. 157 n. 10, 6; *Φεκατέρος* leg. Gort. I, 18; *Φεκατέρη* Bull. 1885 n. 8, 18.

Φοικεύς leg. Gort. II, 9; IV, 34; *Φοικέος* II, 42; III, 41; IV, 6. 36; mus. it. II p. 190 n. 80, 3; *Φοικέα* leg. Gort. II, 8. 9; *Φοιχή* III, 41. 52; IV, 18; *Φοιχῆας* IV, 3; *Φοιχήαν* II, 8. 10.

Φοικίας V, 26; *Φοικίαν* mus. it. II p. 190 sqq. n. 83. 84, 4.

Φοικίων leg. Gort. IV, 35; *Φοικιόντες* mus. ital. II p. 190

n. 83. 84, 3; *ἐνφοιχή* leg. Gort. IV, 34; *καταφοικιδέθαι* mus. it. II p. 190 n. 82, 2; *ἐν]φοικέν* ibd. n. 80, 9.

φοικοπέδων ibd. n. 83. 84, 5.

φοιῖοδ . . . . . ibd. n. 52.

φοιζήα ibd. n. 35. 36.

φοιζηαζε . . . ibd. n. 51.

(*φείπαι* leg. Gort. VIII, 15;) *φείπωντι* VIII, 18; *προφειπάτω* II, 28; XI, 50; *ἀποφείπωντι* IX, 38; *ἀποφειπάθθω* XI, 11; *διαφειπάμενος* IX, 27; *προφειπέμεν* mus. ital. II p. 171 n. 1, 2.

φίσφον leg. Gort. fr. B 2; *φίσφα* mus. ital. II p. 190 sqq. n. 82, 2.

φ]ισφόμεριον leg. Gort. X, 53; *φ]ισφομοιρ* . . . . mus. it. II p. 190 sqq. n. 79.

φ]ιδία mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 8 pro certo haberi debet; *φιδία* ibd. p. 190 sqq. n. 56, 3.

φίκατι leg. Gort. IV, 13; XI, 48; *φίκα[τι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 80.

φικαδλονος CIG 2598, 2.

φέξ mus. it. II p. 190 n. 6; *φεσχήκοντ'* leg. Gort. VII, 12.

φέτει mus. ital. II p. 157 n. 10, l. 13; *δυοδεκαφετία* leg. Gort. XII, 34.

φόινω leg. Gort. X, 39.

φέρχσαι leg. Gort. X, 30; *φέρχο[α]λέν* mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 7.

φεργαζέ[σθαι mus. it. II p. 141 n. 4, 4; *φεργαχάσται* ibd. p. 131 n. 1. 2, 6.

φέργον p. 141, 3, 9.

φεργα[σ]ία[ς] leg. Gort. VIII, 44.

φήμα leg. Gort. III, 38; *φήμας* V, 40.

καταφελμένων ibd. X, 35; XI, 13.

φασίων le Bas 65, 1. 2; *φανξίων* ibd. 13. 17. 23.

φαρήν mus. it. II p. 190 sqq. n. 53. 54.

φαστίαν ibd. n. 62.

ἔφαδε ibd. n. 82, 1.

De *ε̄φ* et *ε̄φν* pro *ε̄ν*, *ᾱφ* et *ᾱφν* pro *ᾱν* cf. § 12.

In media voce *φ* vel in antiquissimis inscriptionibus excidit, ut dicatur *λάω* pro *λάφω* (lapis) leg. Gort. X, 36; XI, 11.

τιτουφέσθω mus. it. II p. 157 n. 10, 5. 10 idem est ac τιτουέσθω. Nullum igitur discrimen nisi orthographicum interest inter hanc formam et τιτοφτός ibd. p. 190sq. n. 71. Eodem modo p. 190 n. 59 τ]ίτας τιτ[ο]υφόμενος scribendum esse censeo. Verbum igitur τιτουόμαι (= τιτεύομαι, cf. τίτας l. l.) statuendum esse videtur.

§ 34. De γ.

In inscriptionum Gortyniarum fragmentis in mus. ital. II p. 190sq. iuris publici factis saepissime ante ο et ω γ pro x exstat, ut et tenuem et aspiratam gutturalem reddat.

a) γ pro x legitur in

γοσμο . . . n. 4; πεντήγοντα n. 12. 13; ὄρ]ωμότας n. 40; ὄρ]οι n. 48; ὄρ]ον n. 51; τοι]οδ[ομίας? n. 52; ὄρ]όμνυ n. 57; γόσμος, γοσμέν n. 77. 78; γ . . . n. 80 fortasse καί est. γῶζοι pro πῶζοι i. e. καὶ ὅσοι n. 67.

b) Pro χ exstare videtur in (ἄ)ρ]ος n. 56; λᾶ]οι n. 62.

§ 35. De assimilatione consonarum.

I. Nasalis ν in antiquiore dialecto Cretica saepissime servatur, ubi postea assimilatio fieri solet.

1. Ante gutturalem in lege Gortynia nasalis semper retinetur, ut scribatur νγ, νκ, nunquam γγ aut γκ. Leguntur: ἀνάνκας VI, 47; ἀνάνκας VIII, 33; ἐπάνανκον IV, 28; XI, 1; ἐγκοιωτᾶν IX, 35; λανκάνεν IV, 39; λανκάνοντι X, 51; ἀπολανκάνεν V, 1. 7; VII, 34; ἀνκωρῆν XI, 10; συγγινώσκωντι V, 46.

Eadem scribendi ratio etiam in recentioribus titulis non semel invenitur:

συνκειμένοις Cauer² 117, 17. 23; συνκείμενα CIG 2556, 47; ἐνκλημα Cauer² 120, 30; Βενκά[σ]ω mus. it. I p. 145, l. 52; ἀνάνκας mus. it. II p. 157, n. 10, 5;

ἐνκτησιν CIG 2556, 13; 3052, 37; le Bas 76, 41; Cauer² 118, 8; 131, 8;

λανχάνεν mus. it. I p. 144, l. 18; CIG 2556, 54;

Φαρανγίταν Bergm. inscr. 27;

συγγροίη mus. it. II p. 157 n. 10, l. 2;

παρὰνγῆλαν[τες mus. it. I p. 144, l. 28;

ἐνγρόφω Cauer² 120, 16. 60; ἐνγρά[ψαι mus. it. I p. 145, l. 46; ἀνγράφοντες Cauer² 120, 23; ἀνγράφαι Bull. 1885, 11, 27.

2. Ante labiales nasalis *ν* saepius in lege Gortynia, nonnunquam in posterioribus inscriptionibus servata est:

ἀνπί leg. Gort. I, 17; V, 46; VI, 26; ἀνπιμωλλῶντι VI, 27; IX, 19; ἀνπιμωλλῆν I, 1; ἀνπιδήμας V, 40.

μενπόμενος ibd. IX, 54.

ἀνποτέρους ibd. I, 21; ἀνποτέρω mus. it. II p. 190 sqq. n. 81, 6.

ἄνπαντος leg. Gort. XI, 1. 6. 7; mus. it. II p. 190 sqq. n. 81, 3; ἄνπανσιν leg. Gort. X, 33; ἀνπανάμενος cf. § 23, 1 b.

ἐνφανίζοντες CIG 3052, 8.

ἐνβαλέν CIG 2555, 9/10.

Φιλόμβροτον CIG 2557 B 8.

ἐνφοικῇ leg. Gort. IV, 34; ἐνφοικέν mus. it. II p. 190 sqq. n. 80, 9.

Saeppissime tamen etiam in lege Gortynia *ν* in *μ* transit; cf. ἀμπί, ἀμπίμωλον, ἀμπαινέθαι § 23, 1 b; μ]εμπομένω in antiquo fragmento mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, l. 8. In decretis Teis et foederibus civitatum Creticarum *μ* fere solum exstat.

3. Ante *λ* assimilatio nasalis neglecta est in ἐνλιμενίων Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 8, 18.

Eodem modo haud dubie etiam *νμ* dictum est, sed exemplum non inveni.

II. Ceterum assimilatio in antiqua potissimum dialecto Cretica longe patet. Ac semper quidem prior consona alterius similis fit.

1. In media voce non composita assimilatio consonarum plerumque non fit nisi in antiquiore sermone. In nominibus propriis antiquae formae usque ad imperatorum aetatem pertinent. Cf. *Αυτίων* Bull. 1885 n. 19. 20.

a) *κτ* in *ττ* mutatum est in dativo *νυττί* leg. Gort. II, 14 et in *Λύττιος* Cauer¹ 41 (= Herm. IV, 276), 3. 4. 10. 11. 13; Cauer² 117, 1. 2. 5. 11. 23; 121 A 36. 43; Bull. 1885, 10, 6. 9. 25. 26; ibd. n. 11, 8; n. 19, 20; *Λύττοι* Cauer² 117, 3; Bull. 1885, 10, 19. 21; *Λυττόνδε* Cauer¹ 41, 12.

Forma *Λύκτιος* legitur Cauer² 117, 21. 23.

b) *ττ* pro *πτ* exstat in *ἐγράφται* leg. Gort. III, 29; IV, 31. 48; VI, 31; VIII, 10. 25. 29. 36. 40. 54; IX, 24; X, 45. 46; XI, 27. 28; XII, 21; fragm. leg. Gort. A 11, B 6; *ἐγραττο* leg. Gort. XII, 18.

c) *ττ* ex *στ* ortum videtur esse in *μεττ' ἐς* pro *μεστ' ἐς*.

d) *γγ* pro *σγ* in *πρεγγεντάς*, vide § 22, III 1.

e) *ππ* ex *μπ* assimilatione ortum est in *Λάππα*, *Λαππαίοι* Bull. 1885 n. 8, [2. 3. 5 ac saepius; cf. Eckhel, doctr. num. II p. 314. 315; singularis est forma *πε]ριαππέτις* in mus. ital. I p. 145, l. 63 pro *περιαμπέτις*; *ποππά[ν* pro *πομπάν* certum videtur in mus. it. I p. 144, 32.

f) *μμ* pro *μν* exstare videtur in *ἐspreμμίττεν* Bull. 1885 n. 8^b.

g) *νν* pro *ρν* dicitur in *ἀννίλοιο* leg. Gort I, 11; *ἐκσαννησῆται* ibd. III, 6.

2. De assimilatione quae fit inter duas verbi compositi partes haec adnotanda sunt:

a) Ex usitata lege nasalis *ν* ante *λ* ipsa quoque in *λ* abit in *ἀλλυέσθαι* leg. Gort. II, 30; *ἀλλυσῆται* II, 34; X, 26; *ἀλλυσαμένω* VI, 49. *νλ* servatum est in *πανλόγιον* CIG 2554, 102.

b) *σγ* assimilatione fit *γγ* in *ἐγγονος* quae vox saepissime legitur in Bull. 1879 p. 418sq. n. 1^a, 6; 3^a, 3; 4^b, 4; 7^a, 3; 7^b, 4; 8^b, 6; Cauer² 131, 6. Semel legitur *ἔσγονος* Cauer² 132, 32.

c) *λλ* pro *σλ* est in *ἐλλιποίεν* Cauer² 117, 4; *ἐλλείπων* CIG 3047, 16; le Bas 73, 16.

d) *δδ* ex *σδ* factum est in *ἐδδιῆται* apud Roehlium IGA 477 et *τοιῖδε* pro *τοιςδε* leg. Gort. XI, 19.

e) *φφ* pro *μφ* (*νφ*) exstat in *ἀφφάνω* mus. it. I p. 144, 31, quod ex *ἀνφάνω* i. e. *ἀναφάνω* ortum est.

3. Denique vel inter duas voces saepius assimilatio consonarum fit.

a) In omnis aetatis titulis invenitur ea licentia, ut ante sequentem palatalem nasalis *ν* abeat in *μ*:

τὰμ πατροφῶκον leg. Gort. VII, 15; VIII, 2; *τῶμ πολιταν* X, 35; *τὰμ πόλιν* Cauer² 121 B 6; 132, 50; *τὰμ πᾶσαν* 130, 5; *ἐμ πᾶσιν* CIG 3048, 25; le Bas 72, 27; *ἐμ Πάρω* CIG 2557 B 16; *ἀμ ποταμόν* Bergm. inser. 31; CIG 2554, 105; *ἐμ πρυτα-*

νείφ Cauer² 121 A 15; ἐμ πόλει ibd. B 23, C 40; 117, 12; τὸμ Φόλνικα 121 A 29.

Praeterea in leg. Gort. ν servatur, ut ἀμπί et ἀνπί dicuntur. Ita exstat ἐν πόλει IV, 32; VIII, 2; τὰν πληθύν VI, 52; τὰν πατροφῶκον VII, 32; VIII, 37; τὸν πάτρωα VI, 52; τᾶν πέντε I, 25. In recentioribus titulis plerumque eiusmodi assimilationem non fieri per se intellegitur.

b) ν ante sequentem nasalem μ in μ transit saepissime. Invenimus

τὸμ μάτρωα leg. Gort. XII, 29; ἄνπαντομ μὴ XI, 6; στέγαμ μὲν VIII, 1; τέλλεμ μὲν X, 42; τὸμ μὲν I, 24; τὸμ μὴ et μὲμ μὴ Roehl IGA 457; ἐμ μηνί CIG 2556, 62; ἐμ μὲν Cauer² 120, 23; ὦμ Μύρινος 132, 9; ἐμ Μίτοις mus. it. I p. 145, 54.

Ne hic quidem in lege Gortynia semper fit assimilatio. Cf. στέγαν μὲν VII, 31; αὐτὸν μοικίοντ' II, 44.

c) Nasalis ante gutturalem in antiquis titulis non mutatur; itaque σὺν Κῦ[λ]ῳ leg. Gort. V, 6 legimus. Contra postea inveniuntur: τὰγ γᾶν Cauer² 121 A 30; τὸγ γραμματέα le Bas 72, 43; σὺγ Κνία Cauer² 121 A 5; τὸγ κόσμον C 10; τῶγ Κνωσίων B 11; ἄγ κα CIG 2556, 66.

d) ζ in fine verborum sequentis vocis consonae assimilatur saepe in lege Gortynia.

Ante mediam dentalem abit in δ:

τᾷδ δέ VII, 32; τᾷδ δ[ι]κ[α]ς I, 49; τᾷδ δαίσιος IV, 25; ταῖδ δέ V, 7; τὰδ δέ IV, 41; ἐδ δικαστήριον XI, 15; ἐδ θυς . . . VI, 46; ὄρκιωτέρωδ δέ III, 50; δατιομένοιδ δέ V, 51; νιέεδ δέ VII, 22; πλιδ δέ VII, 29; ἄδ δέ VII, 29; ἀνδοκᾷδ' ἔκεν i. e. ἀνδοκᾷδ' ἔκεν IX, 35; πατρώδ δόντος V, 2 (sed πατρός δόντος VIII, 21).

Videmus assimilationem imprimis factam esse inter articulum et sequens nomen quocum in pronuntiatione artissime solebat coniungi et ante particulam δέ quae enclitica fere vi inclinatur ad antecedens verbum.

In θ abit in τὰθ θυγατέραν IV, 47. Cf. -θθαι pro σθαι in infinitivis.

Sequenti λ assimilatur in τολλ λείονσι V, 32; τολλ Λατωσίοις Mitth. d. arch. Inst. 1885 p. 92; τὶλ λῆ leg. Gort. X, 33.

e) ρ in exitu verborum in lege Gortynia nonnunquam in

δ transit ante sequentis vocis mediam dentalem. Formae quae leguntur hae sunt:

ἀνῆδ δῶ III, 20, 29; πατῆδ δῶ VI, 2; πατηδῶ i. e. πατῆδ δῶ IX, 41; ὑπεδῆ i. e. ὑπεδ δέ XI, 44.

Praeterea hic quoque volgare ρ integrum relinquitur, ut πατῆρ δωός IV, 49.

§ 36. De apocope.

Apocope vocalis fit in praepositionibus ἄν et πάρ pro ἀνά et παρά. Atque in antiquis quidem inscriptionibus imprimis in lege Gortynia quae utramque vocem saepius exhibet hae formae unice leguntur; postea multo saepius inveniuntur volgares formae ἀνά et παρά.

ἄν ῥάχιν CIG 2554, 159. 161; mus. it. I p. 145, l. 69; assimilatione nasalis ἄμ ποταμόν Bergm. inscr. 31; CIG 2554, 105; ἄρ ῥάχιν mus. it. I p. 145, l. 70.

ἀνδεκσῆται leg. Gort. IX, 41; ἀνδεκσάμενος IX, 24; ἀνδοκᾶδ IX, 34.

ἀνκωρῆν ibd. XI, 10.

ἀνπανάμενος, ἄνπαντος, ἄνπανσιν § 23, 1 b.

ἀνθέμε[ν leg. Gort. XI, 14; Cauer² 132, 45; ἀνθέντων CIG 2557 B 21.

ἀνγράφον[ες Cauer² 120, 23; ἀνγράφαι Bull. 1885, 11, 27.

ἀνδαζάθαι mus. it. II p. 190 sqq. n. 52.

Assimilatio nasalis facta est in:

ἀμπαινέθαι, ἀμπαινέθθω, ἀμπανάμενος, ἄμπαντος, ἄμπαντί; § 23, 1 b.

ἀμβαλέν Cauer² 120, 52;

ἀπαμπαιόμενον[ες leg. Gort. fr. B 17;

ἀγγράφων Cauer² 120, 27; ἀγγράφαι CIG 3058, 31; le Bas 72, 42; ἀγγραφόντων CIG 2555, 3; Cauer² 121 C 30; ἀγγραφάτωσαν le Bas 75, 49; ἀγγραφῇ Cauer² 120, 39; ἀγγραφέντα ibd. l. 28;

ἀλλυέθθαι leg. Gort. II, 30; ἀλλυσῆται ibd. II, 34; X, 26; ἀλλυσαμένω ibd. VI, 49;

ἀφφάνω in mus. it. I p. 144, l. 31.

πάρ legitur in lege Gortynia II, 47; III, 8; VI, 3. 30; VIII, 51; XI, 8. 22; XII, 28; CIG 3047, 24; 3053, 4; le Bas 72, 36;

mus. it. II p. 157 n. 10, 3; *παρπέμψαι* Cauer² 118, 15; *παρ-
γενήται* ibd. 120, 25; *παργενομένη* le Bas 74, 31; *παρκα-
λίωντι* Bull. 1885, 8, 6; *παρκαλεσάντων* Cauer² 120, 2.

Contra apocope α in praepositione κατά in usu fuisse non videtur. In lege quidem Gortynia etsi saepissime legitur semper α retinetur. Duobus tamen locis α eiectum est, *κατό* Bull. 1885 n. 8^b i. e. *κατ τό* et *κατὰν θυσίαν* i. e. *κατ τὰν θυσίαν* in mus. it. II p. 157 n. 10, 6. Certe non est quod bis statuamus errorem lapicidae ita ut in τ praepositionis aberraverit in articuli formam, quoniam, etsi in eadem musei italiani inscriptione l. 11 *κατὰ τὰ αὐτά* legitur, optime hic quoque apocope concessa fuisse potest.

---

§ 37. De prima declinatione.

1. In flexione nominum primae declinationis semper *α* pro *η* est. Demum in inscriptionibus posterioris aetatis etiam *ης, η, ην* legitur ita, ut paucae sint eiusmodi formae in unoquoque titulo; velut singularis est forma *προστάτην* in Bull. 1885 n. 11 (l. 30); *Διοσκουρίδης* Cauer² 132, 2; *τῆς* le Bas 75, 48; *πολίτης* CIG 3048, 25. In titulis imperatorum aetatis formae Atticae solae exstare solent: *σεβαστήν, ἡ, δημορχικῆς, κακῆ, γῆ* Bull. 1885 n. 17 sqq., sed *ἐπαρά, καταρά* n. 23, *Αἰλίαν, Πουπλίαν* ex dialecti Atticae norma.

2. Genetivus masculinorum in *ας* in *ᾱ* exit:

δικαστᾱ [leg. Gort. V, 35; XI, 49; *καδεστᾱ* II, 18; *πρειγευτᾱ* CIG 3050, 13; 3051, 8/9; *πρεσβευτᾱ* le Bas 72, 20; *Λερνητάδα* CIG 2554, 207; *Περδίκα* le Bas 72, 20; *παιδε[υ]τα* Cauer² 132, 16; *Ἀριστώνδα* Cauer¹ 44, 101; *Ἡρωίδα* Cauer² 120, 7; *Γλανκία* ibd. 48; *Κλυμενίδα* ibd. 132, 54; *Μενοντίδα* ibd. 120, 55; Bull. 1885 n. 8, 2; *Πειθία* ibd. n. 11, 2; *Μόρνα* ibd. 11, 14; *Παντανδρίδα* ibd. n. 20, 7.

Singularis est forma non contracta *Βάδαο* Bull. 1885 n. 25, 2 et *Διοσκουρίδου* Cauer² 132, 2. 28.

De genetivis in *-α* cf. § 10, 5.

3. In genetivo pluralis *ων* contractum est in *ᾶν*:

τῶν ἀμερᾶν leg. Gort. I, 25; VII, 12; *τᾶν τιμᾶν* V, 49; *ὀρπανοδικαστῶν* ibd. XII, 27; *ἐνχοιωτῶν* IX, 35; *πολιατῶν* X, 35; XI, 14; *πολιτῶν* Cauer¹ 44, 51; Cauer² 132, 17; Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 6, 6; *τῶν εὐχᾶν γενομενᾶν* Cauer¹ 44, 6; *τῶν ναντικᾶν* ibd. l. 61; *δραχμᾶν* ibd. 99; *ταυτῶν* CIG 2554, 91; *τῶν ἀγελῶν* Cauer² 121 C 12; *πρεσβευτῶν* CIG 2557 B, 2/3; 3052, 36; le Bas 62, 4; Cauer¹ 44, 88; ² 120, 47; *πρεῖς-*

γευτᾶν CIG 3051, 11; ποιητᾶν CIG 3053, 10; le Bas 82, 9; Cauer² 132, 5; ναπᾶν CIG 2554, 113; mus. it. I p. 145, l. 55; Ἀλλαριωτᾶν CIG 2557 B 1. 9. 14; le Bas 73, 18. 30; Κυδωνιατᾶν le Bas 64, 1. 2. 25. Cf. etiam § 38, 9.

4. Accusativus pluralis in antiqua dialecto Cretica exit in *ανς*. Leguntur:

τᾶνς . . . τιμᾶνς leg. Gort. I, 47; δαρκνᾶνς II, 9; [ἐνκ]οιωτᾶνς IX, 25; καδεστᾶνς III, 50; VII, 44; VIII, 14; στέγανς τᾶνς IV, 32; μοίρανς IV, 41; τᾶνς Bergm. inscr. 23; προσηγυντᾶνς in inscr. Cret. CIA II 547, 13; (πρειγευντᾶνς CIG 3050, 14;) πρειγευντᾶνς 3058, 4; καταξιανς Cauer² 132, 23; τίτανς mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 5.

In lege Gortynia in nominibus formae in *-ας* omnino non leguntur, articuli autem forma τᾶς subest formis τᾶδ IV, 41 et τᾶθ IV, 47. Postea *ας* saepissime legitur neque dubium est, quin *α* productum non sit. Hoc docet analogia accusativorum in *ος*, de quibus cf. § 38, 3.

5. Dativus pluralis in *-αις* formatur. Paucae formae in *-αισι* quae leguntur recentiores videntur esse. Sunt autem: ταίς ἐταιρειαῖσιν Cauer² 121 C 38 et D 8 et ἐν ταῖσι πέντε (scil. ἀμέραις) in mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 5.

6. Dativus vi locativa exstat Bull. 1885 n. 8, 2 Λάππα. Contra ἐν additur ibd. n. 10, 22 ἐν Μάλλα. Possumus locativum illum scribere Λάππαι, etsi Cretibus certe discrimen erat nullum, ut etiam in scriptura locativum a dativo discernamus, id quod volgo fieri solet in secunda declinatione.

7. Forma localis in *-θεν* una legitur Λάπ[πα]θεν Bull. 1885 n. 8, 15. 16.

§ 38. De altera declinatione.

1. Genetivi singularis antiquissima forma exit in *ω*. Saepissime tamen in inscriptiones secundi a. Chr. saeculi vulgaris formatio in *-ου* irrepsit, ita ut in uno eodemque titulo saepius utraque formatio inveniatur. Cf. le Bas 63, 73; in inscriptione apud Cauerum¹ 44 semper *ου* legitur.

De genetivis in *ω* cf. § 10, 5.

2. In dativo singularis *υι* pro *ω* dictum esse non constat.

Falso quidem in leg. Gort. XI, 21 ἀμπαντῷ pro eiusmodi dativo habuerunt viri docti; nam ἀμπαντῷ haud dubie dativus est ab ἀμπαντός. Cf. Dittenberger, Herm. 20, 573. Praeterea Comparetti τιτῷ in mus. it. II p. 190 sqq. n. 53. 54 et ὀπυστῷ ibd. n. 80, 7 dativos esse vult, ut referat formas ad τιτός pro τιθός et ὀπυστός pro ὀπυστός. Sed neutra certa est.

3. Accusativi pluralis antiquissima terminatio est ος; praeterea iam in lege Gortynia legitur ος, imprimis in articulo. Ac Baunackii quidem contenderunt ante consonam τός, ante vocalem τόνς dictum esse et quae huic legi repugnent, negligentiae aut errori lapicidae deberi. Et illud quidem verum est voce quae consonam in fronte habebat sequente propter procliticam articuli vim offensum videri esse in magno consonarum quae tum concurrebant numero. Etsi igitur in lege Gortynia ante vocales semper servata est antiquior forma τόνς, ante consonas saepius expulsa est recentiore τός. Sed certa lex atque norma, quam secutum esse constat sermonem in usu praepositionis ἐς aut ἐκς, statui non debet, nisi exemplis aperte probatur. Sed hoc minime dici potest, ut satis docent exempla quae infra composuimus. Denique autem articuli formatio non prorsus certe alia fuit atque nominum, in quibus eiusmodi lex omnino non potest observari.

Alia quaestio ea est, utrum in antiquissimis inscriptionibus quae ο ab ω non discernunt in scriptura, in his imprimis in lege Gortynia, τός an τός scribendum videatur esse. Ac Comparetti quidem, Baunackii alii τός scribunt. Non recte, ut videtur. Nam in recentioribus titulis fere omnibus unum τός legitur, in his qui multas antiquitates servaverunt. Ut pauca afferam, in inscr. Bergm. praeter τάνς, τόνς, φοινίχανς dicitur τός, ἰλέος, θιός, in inscriptione Cretica apud Cauerum² 132, quae antiquam formationem et in nominum et in verborum flexione prae se fert — semel hic quoque τόνς invenimus — unice ος legitur, Bull. 1885 n. 10, l. 16 forma ceterum antiquissima πενταχατός ος exhibet. Contra ως non videtur legi nisi in recentissimis inscriptionibus CIG 2554 et le Bas 73, 13. Dubitare igitur non licet quin unice vera et antiqua Cretum formatio fuerit in ος, ut productio suppletoria eodem modo neglecta sit, quo semper esse constat neglectam in praepositione ἐς pro ἐνς.

Sed iam componere placet antiquos accusativos in *ους*. Ac *τόνς* quidem legitur ante vocales in leg. Gort. VII, 7. 9; IX, 1; X, 47; XII, 30; Cauer² 132, 47; Bergm. inser. 11; ante consonas in leg. Gort. IX, 4. 39; fragm. leg. Gort. B 13; Bergm. inser. 28; Bull. 1885 n. 8, 17. 18; mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 5.

Praeterea leguntur:

ἀπλόους leg. Gort. I, 47; *ὀδελόνς* II, 15; *ἐλευθέρονς* V, 54; VII, 8; *καρτερόνς* VI, 45; VIII, 43; *ἐγγραμμένονς* XII, 30; *Ἰαραπυτνίον[ς]* Bergm. inser. 11; *κό]ρμονς* ibd. 41; *Ῥωκίονς* CIG 3051, 3/4; *αὐτόνς* ibd. 6; *συγκεκλειμένονς* CIA II 547, 12; *Γορτυνίονς* Bull. 1885 n. 8, 12; *τόνς νόμονς τόνς ἑκατέρη κειμένονς* ibd. l. 18; *θε]όνς* ibd. n. 9; *ἄφτονς* mus. ital. II p. 163 n. 3, 2; *δε]καίονς* ibd. II p. 173 n. 2, 18 (= Bull. 1885, 6, 18); *τούτονς* leg. Gort. V, 27.

Formae in *ος* in lege Gortynia hae leguntur:

τός III, 50. 51; IV, 8. 39; VII, 43. 44; VIII, 14. 15; *ὀρ-κιωτέρουδ ὃ* III, 50.

Postea hanc formationem usitatissimam esse supra diximus. Saepe *ους* in recentibus titulis ex Ionica dialecto receptum est, imprimis in decretis Teiis quae dicuntur.

4. Dativi pluralis in *οῖσι* formati sunt *ὄν τοῖσι* mus. it. II p. 173 n. 2, 4 (= Roehl IGA 478) et *το]ῖσι ναοῖσι* p. 190 n. 51, 2.

5. Locativi in *οι* hi exstant: *Αὐτοῖ* Cauer² 117, 3; Bull. 1885, 10, 19. 21; *Ἰλεροῖ* Cauer² 117, 11; *Λατοῖ* 120, 6. 13. 57; *Κνώσοι* ibd. 5. 12. 33. 54. 57; mus. it. I p. 145, 49. Illud quoque fit, ut locativi formae cum praepositione coniungantur, ut *ἐν Πριανόισι* CIG 2556, 3. 33; *ἐν Δάλοι* Cauer² 132, 47. 50; *ἐπὶ Μονητίοι* Bull. 1885, 10, 19.

6. Forma localis in *-θεν* legitur in *Λατόθεν* CIG 3058, 25; le Bas 74, 28; *Κνώσοθεν* Bull. 1885, 11, 12; in *-δε Αὐτονόδε* Cauer¹ 41, 12.

7. Atticum *ναός* est *ναός*: *ναῶ* CIG 2554, 93; leg. Gort. I, 42; *ναοῖσι* mus. it. II p. 190 n. 51, 2.

Ἀρχεσιλάω Bull. 1885, 13, 4.

8. Nomina in *εος* et *οος* non contrahuntur in antiquiore dialecto:

a) *χαλκέα* Cauer² 130, 17; *χρύσειον* Bull. 1885, 14, 10. *δέν-* Diss. Hal. VIII.

δρεα CIG 2555, 24 a δενδρεο aut δενδρεσ derivari potest. Forma quae ιος pro εος exhibeat nulla legitur, etsi ex tota dialecti indole pro certa debet haberi haec formatio.

b) ῥόον Bergm. inscr. 21; CIG 2554, 157; διπλόα Cauer² 121 D 3; διπλώω Bull. 1885, 10, 4; εὐνόοι CIG 3052, 3; πρόκοον leg. Gort. X, 39; ἀπλόον VI, 23. 43; IX, 15. 40; I, 49; ἀπλόονος I, 47; leg. Gort. fr. A 6/7 haud dubie errore o semel omissum est, ut non ἀπλῶν, sed ἀπλόον legendum sit.

Non vere Creticae formae sunt εὐνοί Cauer¹ 44, 59 et εὐνους ibd. 11.

9. Adiectiva in genere feminino etiam in gen. pl. primam declinationem sequuntur:

τᾶν εὐχᾶν γενομενᾶν Cauer¹ 44, 6; τᾶν ναυτικᾶν δυνάμειων ibd. 61; τᾶν πολέων ἀμφοτερᾶν CIG 2557 B 24; 3052, 16. 47; le Bas 76, 46; 77, 36; τᾶν λοιπᾶν Bull. 1879 p. 418 n. 10, 5; ταυτᾶν CIG 2554, 91; leg. Gort. V, 19.

10. ἀπλόος in lege Gortynia femininas formas non habet. Dicitur τὰν ἀπλόον τιμάν I, 49; τὰνς ἀπλόονος τιμάνς I, 47.

11. ὁῶλος etiam adiectivi munere fungitur: ὁῶλα τέκνα leg. Gort. VII, 3. 5.

§ 39. De tertia declinatione.

1. De nominativo plur. in εν pro ες cf. § 20, II.

2. Singularis est dativi pluralis forma in οις in dialecto Cretica in λιμένοις Cauer² 130, 12 (= rév. archéol. 1864 p. 77). Similia in aliis quoque dialectis inveniuntur imprimis septentrionalis Graeciae. Cf. Meyeri gr. gr. 376.

3. Locativam vim habet dativus Γόρτυνι Bull. 1885, 8, 1. Ceterum ἐν addi solet: ἐν Γόρτυνι Cauer² 117, 12; ἐν Ὀλόντι 120, 7. 14; ms. it. I p. 144, 11. 22.

Forma localis in -θεν legitur una Γορτύναθεν Bull. 1885, 8, 16.

4. Accusativus plur. in antiqua dialecto exire solet in ανς: κέρανς leg. Gort. I, 26. 34;

καρτόνανς I, 15;

μαιτύρανς III, 51; IV, 8; V, 52; IX, 39; XI, 27; fr. B 13. 14;

ἐπιβαλλόντανς VII, 9; X, 47; XI, 9;

ἀποδόντας X, 12;
 ματρῶνας IX, 4;
 θυγατέρας IV, 42;
 πατρῶνας VIII, 44;
 ὁρομένας V, 53;
 πλλίνας V, 54;
 κύννας leg. Gort. fr. B 16;
 φοινίκνας Bergm. inser. 28;
 καταβαλλόντας Bull. de corr. hell. 1885, 8, 17;
 πάντας ibd. n. 9, 2;
 χαρίτας Cauer² 132, 23;
 στατήρας leg. Gort. I, 4. 29. 32; II, 4. 10. 12. 18. 23. 52;
 III, 3. 11. 14. 39; IV, 13; V, 37; XI, 15; mus. ital. II p. 157
 n. 10, 40; ibd. p. 190 sqq. n. 82, 5.

Formae in *ας* in lege Gortynia duae leguntur: *θυγατέρας* IV, 47; *πλιάδ* VII, 29. Postea haec vulgaris formatio est.

Eodem modo formatur in antiqua leg. Gort. IV, 40 *νύνης* de *νύς*.

5. Nomina quorum stirpes in dentalem exeunt in dativo pluralis ante *σ* eiciunt hanc consonam ut volgo; quamquam formae quae leguntur recentiorum titulorum sunt: *Ἀρχάσιν* CIG 3052, 43; *προγεγονόσι* CIG 2556, 9; *προεσταχόσι* Cauer² 132, 42; *χρήμασι* ibd. l. 38.

6. Nomina quorum stirpes nasali concluduntur, retinent etiam ante *σ* in antiquissima formatione. Dicitur igitur *μηνόι* leg. Gort. VII, 46, *ἰάρονσι* mus. it. II p. 157 n. 10, 2. In recentiore dialecto *ν* eicitur: *μησίν* Cauer² 120, 56; *ἀγεμόσι* Cauer¹ 44, 28.

In nominativo singularis si quidem sigmatice formatur, eodem modo *νς* servatur. Unum legimus huius formationis exemplum *Γόρτυνς* in mus. it. II p. 190 sqq. n. 83. 84, l. 2.

7. Nomina, quae *ντ* in stirpis exitu habent, ante terminationis *σ* dentalem quidem eiciunt, nasalem ante sibilantem in antiquissima dialecto retinent. Legitur autem eiusmodi *νσ*:

a) in *Κύδανς* Bull. 1885 n. 13, 3;

b) in gen. fem. adiectivi *πᾶς*: *πάνσας* CIG 3050, 7; 3051, 9; le Bas 62, 6; *πάνσα* mus. it. II p. 190 n. 66; *πάνσα* . . ibd. n. 83. 84, l. 2. Eodem modo haud dubie *πάνσι* formatum est, sed nunquam legitur.

Postea recentior forma *πᾶσα* volgo dici solet.

c) in flexione participiorum. Ac nominativi quidem in *-ανς* et *-ενς* pauci tantummodo inveniuntur in lege Gortynia:

ἐπισπένσανς VI, 20; *συναλλάκσα[ν]ς* IX, 53; *καταθένς* VI, 19; IX, 12; X, 27.

Saepe dativi in *-ονσι*, *-ανοι*, *-ενσι* leguntur:

ἐπιβάλλονσι III, 33; XI, 42; *λείονσι* (*ληλονσι*) V, 32; *ἐλόνσι* II, 34; *καταπλέονσι* Cauer² 132, 36; *ἐκπλέονσι* ibd. 37; *πσάπιδονσι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 1;

νικάσανσι leg. Gort. XI, 39; *ἐ]πομόσανσι* mus. it. I pag. 144, l. 17;

κριθένσι Cauer² 120, 36.

Feminina in *-υσα* etiam in satis recentibus titulis multa inveniuntur:

πρέπονσαν le Bas 82, 16; *προυπάρχονσαν* ibd. 74, 21; CIG 3058, 19; *ὑπάρχονσαν* ibd. 3051, 6; *ἔκονσ'* leg. Gort. II, 47; *ἔκονσαν* ibd. III, 19; VIII, 48; VIII, 11. 28; *κηρεύονσα* III, 45. 53; IV, 9; *ἡβλονσα* VII, 53; *ἡβλονσαν* VII, 37. 41; *ἀπολακόνσα* V, 4; *διαλακόνσαν* VIII, 4. 24; *καταλιπόνσα* VI, 32; *λείονσαν* (*ληλονσαν*) VII, 42;

τιμίονσα Cauer² 132, 22;

ζονσα Cauer² 132, 21;

ἀποδιδόνσα Cauer² 132, 23;

ἀπομοσάνσα leg. Gort. III, 10; *ἀποστηλάνσας* Bull. 1885, n. 11, 25;

καθιστάνσα Cauer² 132, 25.

Recentiores formae nasalem ante sibilantem eiciunt. Et hoc quidem iam in legis Gortyniae formis *ὀμόσας* IX, 38 et *ὀμνύς* IX, 21 factum est. Ac de nominativo nihil adnotandum est nisi quod praeter volgares formas *αἰρεθείς* Cauer¹ 44, 93; *ἀποσταλείς* CIG 3047, 16; *πεμφθείς* ibd. 18 semel legitur *νικαθείς* in mus. ital. I p. 144, l. 38, ut productio suppletoria omnino omissa sit. In dativis masculini generis et in feminino participia in *-οντ-* aut dialecti Doricae leges sequuntur, ut producant *o* in *ω*, aut accipiunt volgare *ον*.

μετέχωσι CIG 2557 B, 15. 18; *διδῶσι* 2556, 19; *εὐορκῶσι* 2555, 25; Cauer² 117, 18. 24; *εἰςάγωσι*, *ἐξάγωσι* Cauer² 131, 9; *ἐῶσιν* le Bas 73, 19;

ἐώσας CIG 2556, 24; ὑπάρχωσαν le Bas 73, 7; προυπάρχωσαν ibd. 72, 28; 75, 9; CIG 2556, 6.

Sed dicuntur οὖσιν CIG 3047, 21; le Bas 75, 27; μένουσα le Bas 76, 25; ὑπάρχουσιν CIG 2557 B 6; Cauer¹ 44, 94; προυπάρχουσιν le Bas 77, 20; CIG 3048, 26; ἄγουσαν ibd. 2554, 119. 128 alia.

8. Nomina quorum stirpes exeunt in *πτ* in antiqua dialecto Cretica assimilatione in *-τος, -τι, -τα* flexa videntur esse. Exstat una eiusmodi forma *νυττί* in leg. Gort. II, 14. A recentioribus titulis hoc alienum est. Cf. *νυττί* Cauer² 121 A 39.

9. Neutra in *ος* in antiquissimo sermone formantur in *ιος, ια, ιων*: *τίριος· θέρους· Κρητες* apud Hesychium; *ἔθνιος* Cauer² 132, 5;

μέρια Bull. 1885, 10, 7; *χρήια* Cauer² 121 B 41.

Dativi semper *ει* exhibent: *κάρτει* leg. Gort. II, 3. 11; V, 36; *φέτει* mus. it. II p. 157 n. 10, 13; *σθένει* Bull. 1885, 8, 10 alibi; *πλήθει* Cauer¹ 44, 95.

Recentiores sunt formae *τεμένεος* CIG 2554, 164; *τέλεα* ibd. 2556, 19. 25.

Praeterea in nominativo pluralis *η, τέλη* Bull. 1885, 8, 17; *λάκη· ῥάκη· Κρητες*; in genetivo singularis *ως, κριως* mus. it. II p. 157 n. 10, 7; in genetivo pluralis *ων* inveniuntur, *ἐπῶν, μελῶν* Cauer² 132, 6.

10. Nominum in *-ής* antiquissimae formae sunt

in genetivo: *Φάνιος* CIG 2557 B 3; *Σωμένιος* Bull. 1885 n. 11, 3; *Σωτοκύδιος* ibd. 4; *Διοτέλιος* ibd. 2; *Δυσικάρτιος* [ς] mus. it. II p. 177, l. 4;

in accus. sing.: *πονδία· ψευδῇ* apud Hesychium; *Κρητογενία* CIG 2554, 177; *δωδεκαφετία* leg. Gort. XII, 34; *ἐμφανία* Cauer² 132, 10;

in accus. plur.: *ἐμμανίας* CIG 2555, 23; Cauer² 117, 18. 24; 121 B 36.

Recentioris dialecti sunt

genetivi in *εος*: *Ἄρεος* le Bas 77, 24; *Σωσιγένης* Cauer² 131, 4; *Σωτέλεος* [ς] Mittheil. 1886, p. 180—184, n. 2, l. 7; *Πρατοφάνεος* ibd. l. 10;

aut in *ους*: *ὀμοτελοῦς* Cauer¹ 44, 62; *ὑπεράνθους* Bull. 1885 n. 15; *Εὐσεβοῦς* ibd. n. 20, 4;

aut in εως: *Εὐκράτεως* CIG 3047, 14;

aut in ηος, quae formatio semel legitur in *Δαμοκάδης* Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 3°, 4;

accusativi sing. in εα: *Ἄρεα* CIG 2554, 181; 2555, 14; Cauer² 117, 14. 20; ibd. 121 A 25; *συγγενέα* le Bas 64, 18;

aut in η: *συγγενῇ* le Bas 73, 21; *Νικομήδη* Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 2^a, l. 14;

genetivi plur. in εων, velut *συγγενέων* le Bas 76, 21;

accusativi in εας: *συγγενέας* le Bas 75, 39; *ἐμμανέας* Bull. 1885 n. 9.

Omnino vere Creticae formae non sunt nominativus *συγγενεῖς*, qui in omnibus fere Teiorum decretis legitur, et accusativi *ἀτελεῖς* le Bas 77, 25 et *τριήρεις* Cauer¹ 44, 70.

Nominativus pluralis haud dubie in εες formatus est.

Nomina contracta in ῆς in antiquis monumentis non leguntur. Postea hoc modo flectuntur:

Μενεκλῆς le Bas 75, 5; 81, 3. 8; 82, 3. 7 alibi; *Πολυκλῆς* Bull. 1879 p. 418 sqq. n. 6, 2; *Διονυσιοκλῆς* Bull. 1885, 13, 5; *Ἀριστοκλέος* Cauer² 118, 3; cf. § 3, 7; *Διοκλείος* Cauer² 120, 54;

Διοκλεί Cauer² 120, 6; *Ἀντικλεί* ibd. 59; *Μενεκλεί* le Bas 81, 18;

Μενεκλέα le Bas 76, 43; CIG 3052, 44; aut *Μενεκλῆ* CIG 3052, 49; aut — et haec usitatissima formatio est — *Μενεκλῆν* le Bas 76, 6; 77, 6; 82, 15; CIG 3052, 5; *Ἀγαθοκλῆν* Cauer² 131, 3/4; *Στρατοκλῆν* Bull. 1879 p. 418 n. 1, 1; *Λυσικλῆν* in inscr. Cret. CIA II 547, 10.

11. Nomina in εὺς genetivum in εος formant: *βασιλέος* CIG 3051, 8; le Bas 74, 18; *γραμματέος* Cauer² 121 A 8; *Φοικέος* leg. Gort. II, 42; III, 41; IV, 6. 36; mus. it. II p. 173, n. 2, 14; ibd. p. 190 sqq. n. 80, 3. Non vere Creticum est *βασιλέως*, quod saepius in decretis Teiis exstat, velut CIG 3047, 14. 18; 3048, 18; 3050, 12/13; le Bas 73, 15;

dativus *Πριανσίει* CIG 2556, 18/19 potius quam *Πριανσιει* scribendum videtur; cf. in nom. pl. *Πριανσιέες*;

accusativus in -έα exit: *γραμματέα* le Bas 72, 44; *Φοικέα* leg. Gort. II, 8. 9; *καταλοβέα* Mittheil. 1886, p. 180 n. 2, 4. Recentissima est forma contracta *ἀρχιεῖ* in inscriptione ex imperatorum aetate Bull. 1885 n. 19, l. 5;

antiquissimae nom. plur. formae snut: *δρομέες* leg. Gort. VI, 36; *Πριανσιέες* CIG 2556, 46. Recentior est forma *Πριανσιές* (cf. § 3, 7 b) CIG 2556, 30;

genetivus plur. formatur in *εων*: *δρομέων* leg. Gort. I, 40; III, 22; *Πριανσιέων* Bergm. inscr. 33. 51; CIG 2556, 35. 45; *Αίθαλέων* Cauer² 121 A 3; Bull. 1885 n. 11, 1. *Πριανσιῶν* pro *Πριανσιέων* CIG 2556, 72 veri simile non est; scribendum videtur esse *Πριανσιῶν* a *Πριάνσιος*; cf. *Πριανσίοι* ibd. 73. 79;

dativus *Πριανσιεύσιν* Bergm. inscr. 6; CIG 2556, 30 volgarem formationem exhibet;

accusativi antiquissimam formam habet *δρομέανς* leg. Gort. V, 53; postea ut volgo *εας* dicitur: *γραμματέας* CIG 3048, 42. Dialecti Creticae formae omnino non sunt *Κρηταιεῖς* CIG 3052, 28; *ἱερειεῖς* Cauer¹ 44, 1.

12. Nomina in *-εῖς* in antiquissima formatione *ι* retinent. Dicitur igitur:

πόλιος CIG 3048, 10. 28. 35. 42; 3049, 9; 3052, 32; le Bas 64, 10; 72, 29; 73, 10; 72, 37; 74, 10. 30; 75, 12; 76, 4

- 12. 28; Cauer¹ 44, 61. 63; Cauer² 120, 1; 130, 4; *καθιερώσιος* CIG 3052, 32; le Bas 73, 9; 76, 12. 27; *αἰρέσιος* le Bas 76, 25 *συντάξιος* Cauer¹ 44, 95; *ἀναθέσιος* Cauer² 132, 53; *στάσιος* ibd. 121 B 18; *περιστάσιος* Bull. 1885 n. 11, 5; *παρακλήσιος* ibd. 21; *κ[η][ρ]εύσιος* leg. Gort. II, 53; *δαίσιος* IV, 25; *διρήσιος* IX, 36; *διάλσιος* mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 8;

in nom. pl. *πόλιες* Cauer¹ 40, 14; *πρυτάνιες* ibd. 44, 91;

in genet. plur. *πολίων* le Bas 76, 46; 77, 36; *δυναμίων* Cauer¹ 44, 61;

in acc. plur. *πολλας* CIG 3053, 5;

in dativo sing. *ι* in *ι* contrahitur: *πόλι* Cauer² 118, 2; 120, 10. 11. 32; 130, 12; 132, 1. 27; leg. Gort. IV, 32; VIII, 2; Bull. 1885, 10, 16; ibd. 11, 4; mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 7. 11; ibd. p. 190 sqq. n. 66; 82, 8.

Postea pro *ι* volgare *ε* dicitur:

πόλεος CIG 3049, 21; 3050, 4. 9; 3051, 7. 14; 3052, 49; 3058, 27; le Bas 72, 44; Cauer² 120, 44. 48. 49; 132, 32. 40; Bull. 1885, 11, 29;

πόλει CIG 2554 saepius; 2556, 45. 46. 72. 73; le Bas 82, 2. 6. 13; Cauer² 117, 5. 6; 120, 61; 121 A 42, B 23, D 21; *παρενγρέσει* ibd. 120, 30; *προαιρέσει* 132, 30;

πόλεας Bull. 1885, 11, 25;

πολέων CIG 2556, 52; 2557 B 23; 3052, 47 alibi.

Recentissimae sunt formae in εἰς in nom. plur.: πόλεις CIG 2557 B 20; et in accusativo: πόλεις Cauer² 120, 1; πράξεις CIG 2554, 200; διαλύσεις 3047, 16.

Denique in genetivum singularis saepissime Attica forma πόλεως irrepsit; cf. CIG 2554, 104; 3052, 24; le Bas 72, 10; Cauer² 121 B 25; Bull. 1885, 11, 12/13 alibi.

Accusativus singularis semper in ιν formatur, velut δαῖσιν leg. Gort. V, 47; ἄνπανσιν X, 33 multa alia.

In dativo pluralis in antiquiore dialecto haud dubie πόλιν dictum est, sed eiusmodi forma non legitur. In recentioribus titulis inveniuntur tantummodo πόλεσι CIG 2554, 84. 217; 2557 B 7 alibi; δυνάμει Cauer¹ 44, 49.

13. Λατώ deae nomen in accusativo tres formas exhibet: Λατοῦν Cauer² 121 A 24; Λατῶν Cauer¹ 40, 6; CIG 2554, 180/181; mus. it. I p. 145, 75; Λατώ CIG 2555, 13; Cauer² 117, 14. 20.

Λατώ urbis nomen dativum Λατῶ format CIG 2554, 4. 70. 208; mus. it. I p. 144, 40. 43; ita scribendum esse, non Λατῶί, docent Λατοί et Λατόθεν de quibus cf. § 38, 5. 6; accusativus Λατῶν dicitur CIG 2554, 50. 55; mus. it. I p. 144, l. 31.

Cf. etiam accusativum Αἰρεπώ CIG 2554, 166.

14. De Ποσειδῶν qui Dorice dicitur Ποτιδᾶν hae formae leguntur:

Ποτειδᾶνι mus. it. II p. 147 n. 7, 1;

Ποσειδᾶν CIG 2554, 179; eademque forma dici videtur mus. it. I p. 145, 74 Ποσειδᾶ[ν].

Forma Attica Ποσειδῶνος invenitur CIG 2554, 93.

15. νύς in antiqua lege Gortynia hoc modo flectitur:

νύς IX, 40; X, 15; νύίς XII, 17, quae forma tam mire formata est, ut certe errore lapicidae exstet pro νύς;

νίεος VI, 3;

νύν VI, 12;

νίές VII, 25; νίέδ VII, 22;

νιάσι IV, 37;

νύνς IV, 40.

In recentioribus imperatorum aetatis titulis saepius vox secundae declinationis terminationes accipit. Cf. *υῖός* Bull. 1885, 15, 3, *υῖόν* ibd. 19, 3.

16. *Ζεύς* Eckhel doctr. num. II p. 301;

Ζηνός CIG 2554, 95; Cauer² 120, 14; mus. it. I p. 145, l. 48; *Τανός* Eckhel 301; *Διός* recentissima forma legitur CIG 2554, 135;

Τᾶν Eckhel l. l.; *Τᾶνα* CIG 2555, 11 (bis); *Τῆνα* Cauer¹ 40, 5 (bis); *Ττῆνα* Bergm. inscr. 60. 61. 77; *Δῆνα* Cauer² 121 A 16. 17; *Ζῆνα* CIG 2554, 177. 178; Cauer² 117, 13 (bis). 19. 20; Eckhel l. l.

17. *γυνά*, *γυναικός* et *ματνς*, *ματνρος* singulare nihil habent.

§ 40.

Addere mihi liceat hoc loco varia quaedam de nominum flexione quae adnotatione digna videntur.

a) Pro *λαας* in lege Gortynia *λαός* dicitur in genetivo *λαᾶ* X, 36; XI, 12.

b) Praeter stirpem *φηματ-* quae est in *φημα* leg. Gort. III, 38 (cf. Atticum *εῖμα*) exstat *φημα-* ex primae declinationis norma, unde derivatur genetivus *φήμας* leg. Gort. V, 40.

c) Praeter *ἐπάνανχον* quod legitur in lege Gort. IV, 28; XI, 1 invenitur *ἐπάνανγκες* in recentiore titulo apud Cauerum¹ 44, 39. 74.

§ 41. De comparatione.

1. *πολύς* ad comparativi formationem utitur stirpe *πλε-*, quam in antiqua dialecto Cretica in *πλι-* abiisse supra docuimus, ita ut aut comparationis suffixum *-ιον-* addat aut nihil accipiat nisi flexionis terminationes. Exstant igitur duo formarum genera, ad quorum unum referendae sunt hae:

πλλες leg. Gort. VII, 18. 24;

πλλα ibd. X, 12. 17;

πλλασιν Cauer² 121 B 31/32;

πλλανς leg. Gort. V, 54; *πλλας* mus. it. II p. 141 n. 3, 8

πλλας leg. Gort. VII, 29;

πλίνι ibd. XI, 5.

Ad alterum genus spectant:

πλίων leg. Gort. I, 37; III, 40; X, 16;

πλίονος ibd. II, 39; IX, 47; Cauer² 132, 15;

πλίονα leg. Gort. IV, 51.

In posterioribus titulis dici solent *πλέον* CIG 3047, 13; le Bas 73, 14; Cauer² 118, 12; *πλέονες* CIG 2554, 53; aut iota servato *πλεῖον* le Bas 76, 9. 31.

Dubium non videtur esse quin *πλίων*, *πλίονος*, *πλίονα* iota correptum habeant. Excidit igitur *ι* in comparativi suffixo inter vocales.

Superlativus *πλεῖστος* (leg. Gort. V, 48) vulgarem formationem exhibet.

2. Memoria digni sunt comparativi *καρτόνανς* leg. Gort. I, 15 et *πρεῖγωνα* ibd. XII, 34, quod *ι* eiecerunt.

Superlativus *πρεῖγιστος* nihil singulare habet.

3. A mera dialecto Cretica contractae comparativi formae alienae sunt. Est igitur Attica forma *ἐλάσσους* Cauer¹ 44, 20.

§ 42. De pronominibus.

1. De pronomine personali primae personae haec adnotanda sunt:

Dativus singularis dicitur et *ἐμίν* Cauer¹ 40, 11 et *μοί* Cauer² 121 B 34.

In nominativo pluralis usitatissima forma est *ἄμές* CIG 2557 B 14; le Bas 75, 54; Cauer² 121 C 16; praeterea *ἡμεῖς* exstat CIG 3052, 29; de *ἄμέν* cf. § 20, II 4;

genetivi antiquissima forma est *ἄμιων* CIG 3047, 27; le Bas 76, 8; 77, 18; Bull. 1885, n. 11, 7; volgo tamen *ἄμων* dicitur;

in dativo praeter *ἄμιν* legitur *ἄμειν* Bull. 1885, n. 11, 11; accusativus *ἄμέ* invenitur CIG 2557 B 3; 3050, 16; 3052, 16. 36; le Bas 73, 4; 76, 7; 82, 4; Cauer² 132, 9.

2. Secundae personae pronomen personale *ὕμεῖς* genetivum *ὕμιων* exhibet le Bas 77, 21, *ὕμέων* ibd. 72, 30; 75, 4; plerumque vulgare *ὕμων*; dativum *ὕμειν* ex Boeckhii coniectura legi-

mus pro *ὑμέν* quod scriptum est CIG 2557 B 25; in accusativo forma tantummodo contracta *ὑμᾶς* invenitur, non antiquiores *ὑμίας* aut *ὑμέας*.

3. Pronominis tertiae personae dativus *Flv* leg. Gort. II, 40 legitur cum *αὐτῷ* coniunctum vi reflexiva, *Fol* in leg. Gortyn. fr. A 5.

4. Pronomina possessiva haec leguntur:

ἄμός CIG 2557 B 12; 3050, 4; 3053, 6. 9; Caner² 121 D 23/24; 132, 4. 5. 19. 31. 32; Bull. 1879 p. 418sq. n. 6, 5; ibd. 1885, 11, 15. 29;

ὑμός CIG 3047, 22; 3051, 10; praeterea etiam *ὑμέτερος* CIG 3052, 13;

Φός, *Φά*, *Φόν*. Ac semel quidem praedicative dicitur vi reflexiva in leg. Gort. I, 18: *πωνίοντες Φόν Φεχάτερος ἤμεν* (sc. τὸν δῶλον). Ceteris locis semper ita legitur, ut articulo instructum attributive dicatur aut substantivi munere fungatur. Addi solet in lege Gortynia *αὐτῶ*, *αὐτᾶς*, *αὐτῶν*. Ac plerumque refertur ad subiectum enuntiati in quo exstat: *τὰ Φὰ αὐτᾶς ἔκεν* leg. Gort. II, 46; III, 25. 42; *τὰ Φὰ αὐτᾶς ἔκονσαν* ibd. III 18; *τὰ Φὰ αὐτᾶς ἀποδόμεν* ibd. III, 32; *δότη τᾷ ἔταιρῃ τᾷ Φᾷ αὐτῶ* ibd. X, 38; *τὰν μητέρα τῶν Φῶν αὐτᾶς κρημάτων* (sc. καρτερὰν ἤμεν) ibd. IV, 26; *τῷ Φῷ ἀποδόμεν* mus. it. II p. 190sq. n. 80, 6; ad subiectum enuntiati primarii spectat in leg. Gort. II, 49; III, 36 *ἔκεν (ἀποδόμεν) τῷ καρπῷ αἱ κ' ἢ ἐς τῶν Φῶν αὐτᾶς τὰν ἡμῖναν*.

5. *Αὐτός* in antiquioribus titulis etiam *ἄφτός* scribitur, de qua re cf. § 12, I 3. Memoria digna est antiqua acc. plur. forma *ἄφτόνης* mus. ital. II p. 163 n. 3, 2. Neutrum in nom. sing. in lege Gortynia semper formatur in *-ον*: III, 4. 5 *καταστασεῖ . . . ὅτι κα πέρη αὐτὸν κῶτι κα παρέλη ἀποδότη αὐτόν*; III, 12 *τὸ κρηός αὐτόν*. Cum ordinalibus *αὐτός* coniungitur leg. Gort. II, 39 *πέντον αὐτόν*; ibd. 42 *τρίτον αὐτόν*; 43 *ἄτερον αὐτόν*.

Ὁ *αὐτός* in casibus obliquis crasin ubi fieri potest non sinit in antiquo sermone; cf. *τῷ αὐτῷ* leg. Gortyn. VIII, 42; *ταὐτά* VI, 1; postea *ταὐτά* saepissime legitur, velut CIG 2556, 26; Caner¹ 44, 90; Caner² 117, 3; 121 D 9 alibi. Duplicata pronominis forma *αὐτοσαντός* quae saepius etiam in aliis dialectis

invenitur, ut altera tantummodo vocis pars flectatur, prior non flexa per omnes casus retineatur, legitur Cauer² 120, 32. 61 δόντων χέρα τᾷ τῶν Κνωσίων πόλει καὶ ἀντοσαντοῖς et ibd. 132, 7 Διοσκουρίδης . . . ἀπήστελκε Μύρσινον . . . ποιητῶν ἐπῶν καὶ μελῶν τὸν ἀντοσαντῶ μαθετάν. Docent exempla hac formatione circumscribi pronomem reflexivum.

6. Pro οὗτος semel ὅστος scriptum est in mus. ital. II p. 162 n. 2, 6. Genetivum τουτῶν pronuntiatum esse a Doribus grammatici docent. (Cf. Ahrens, de l. gr. dial. II: de accentu.) In feminino genere dicitur ταυτᾶν CIG 2554, 91; leg. Gort. V, 19. Accusativi plur. antiquior forma τούτους semel legitur in leg. Gort. V, 27; recentior τούτος exstat ibd. V, 12. 16. 21. 24; ταύταυς iam in lege Gortynia V, 6 cessit vulgari ταύτας.

Τούτας apud Greg. Cor. 364 et τουτᾶ in Epimenidis fragmentis inscriptionibus non firmanur.

7. ὅδε dativum plur. per assimilationem format τοῖδδε in leg. Gort. XI, 19.

8. κήνω a κῆνος pro Atticorum ἐκείνος leg. Gort. fr. A 4 non certum est. Cf. § 4, 9.

ὁ ἐκείθ' ἐρω[ί]ων quod Baunackii in leg. Gort. VI, 55 eliciunt lapidis litteris οεκειθεροτον certe falsum est, quod et non Doricum εἰ offendit et suffixum -θεν exspectatur; cf. adverbium eiusmodi formata § 43, 4. Aptiorem aut leviolem emendationem loci quam Comparettili ὁ ἐλευθερωτός non novimus.

Denique ne θήνω quidem quod pro τήνω dictum viri docti volunt CIG 2554, 163 certum est quoniam fortasse antecedentes litterae coniungendae sunt cum illo θήνω ut unam vocem efficiant.

9. Articuli formae οἱ, αἱ in antiquissimis quoque inscriptionibus velut in lege Gortynia genuinum τ a fronte abiecerunt. Servatum est τ in uno posterioris aetatis titulo apud Cauerum¹ 44, l. 32 τοὶ ἀποστελλομένοι; 56 τοὶ μὲν λαοταὶ τοὶ ἀλίσκομένοι; 60 τοὶ ἄρχοντες τοὶ ἀποστελλομένοι; 87 τοὶ αἰρεθέντες; 91 τοὶ πρυτάνεις; 92 τοὶ δὲ ταμίαι; 97 τοὶ δὲ πωληταί; 99 τοὶ ταμίαι.

De τάνς, τᾶν, τόνς cf. decl. I et II.

Pronomen relativum vulgarem flexionem sequitur in antiquis monumentis; nonnullae posteriores formae τ in fronte accipiunt:

τᾶς χώρας τᾶς ἀμφιμαχόμεθα Cauer² 121 D 24; ὄρκον τὸν περ ἄμεις ὁμωμόκαμες ibd. C 15; αἱ δέ τι ἐπιорκήσαιμι τῶν ὤμοσα CIG 2555, 22; τοὺς θεοὺς τοὺς ὤμοσα Cauer² 121 B 35; τὸς θεὸς τὸς ὤμοσα CIG 2555, 23; ἄνδρας τὸς ἐδοκιμάσαν ὑπάρχεν Bull. 1885 n. 11, 14.

10. ὅστις in antiqua dialecto Cretica duas flexionis rationes sequitur, ut aut utramque aut alteram vocis partem flectat. Ad illam volgares formae ὅτι, ἅτι, οἵτινες spectant, ad hanc paucae legis Gortyniae formae. Sunt autem hae:

dativus ὅτιμι VII, 51; VIII, 7. 12. 19. 32;

ὅ[τ]εια V, 1; ὅτεία IV, 52.

11. ὅσος, ὁπόσος in antiqua lege Gortynia dicuntur ὅττος, ὁπόττος. Atque [ὅττο]ι quidem ex coniectura legitur I, 16, probatur tamen spatio lacunae. Certa sunt ὁπόττοι IV, 40 et ὁπότται IV, 42. In mira fragmentorum Gortyniorum orthographia scribuntur ὄζοι et ὄζωπερ de quibus cf. § 30, 3. Postea legimus ὄσσα Cauer² 121 C 32; ὄσοι Cauer¹ 44, 3; CIG 2556, 14; ὄσους Cauer¹ 44, 21; ὄσα Cauer² 130, 14; ὄσαν ibd. 132, 35.

12. De ἄλος pro ἄλλος cf. § 19, I 2.

Neutrum semper ἄλλο dicitur: leg. Gort. III, 1. 30. 43; cf. contra αὐτόν § 42, 5.

§ 43. De adverbis.

1. Adverbia in ὡς legitime formantur de adiectivis: καλῶς leg. Gort. IV, 39; ἀπλόως, ἀδόλως, εὐνόως, ἀπροφασίστως alia. Praeterea memoria digna sunt: αὐτως Cauer² 132, 13; ὡσαύτως CIG 2554, 42. 80; 2556, 35; 2557 B 17; 3047, 17 ac saepius; καθώς Cauer¹ 40, 12; CIG 2554, 201; 2556, 39. 64. 71. 80. 81; 3047, 24.

2. Adverbia in ι leguntur ἀσυλί et ἀσπονδί Cauer² 131, 11.

3. τόκα, πρόθηα, πρόθα cf. § 1, 1.

4. Adverbia in -θεν leguntur: ἐνδοθεν leg. Gort. III, 27; ἄνωθεν Bull. 1885, 11, 12; mus. it. II p. 171 n. 1, 1; Λάππαθεν, Κνώσοθεν, Λατόθεν, Γορτίναθεν cf. supra.

5. ἀνποτέρωσ' mus. it. II p. 190 sqq. n. 81, 6.

6. Adverbia modi in α saepissime exstant in omnis aetatis titulis:

ᾧ CIG 2556, 10; ᾧ ἐγράφεται leg. Gort. III, 29; IV, 30. 48; VI, 15; VII, 47; VIII, 25. 35. 40; X, 46; XI, 19. 28; XII, 18. 21; IX, 15; leg. Gort. fr. A 11; B 6; mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 7; ᾧ ὅκ' V, 4;

ᾧπερ IV, 45; X, 44. 50; mus. it. II p. 157 n. 10, 8;

ὁπᾷ CIG 3053, 11; Cauer² 132, 20. 39; leg. Gort. II, 35; XI, 21; XII, 32; Bull. 1885, 11, 10;

ταντᾷ CIG 2554, 76;

ἀλλᾷ leg. Gort. VI, 14. 37; VIII, 54; mus. it. II p. 190 sqq. n. 81, 5 ἀλλᾷ dicitur, quod fortasse etiam n. 70 exstat;

Ἰδιᾷ mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 8; saepius ἰδιᾷ, κοινᾷ in recentioribus titulis.

ὡς et ὅπως ab antiqua dialecto prorsus aliena sunt. Usus autem adverbii ὁπᾷ non minus late patuit quam ὅπως apud Atticos. Enuntiata finalia introducit CIG 3053, 11; Cauer² 132, 20. 39; de verbo curandi dependet Bull. 1885, n. 11, 10.

7. Adverbia locum ubi significantia haec leguntur:

ἧ leg. Gort. VI, 31; IX, 23, quibus locis dicitur μολῆν ὁπῇ κ' ἐπιβάλλη παρ τῷ δικαστῇ ἧ Φεκάστω ἐγράφεται. Explicationes editorum mihi non placent. Censeo ὁπῇ κ' ἐπιβάλλη continere subiectum verbi μολῆν, ut significant verba idem ac si dictum esset μολῆν ὅτιμι κ' ἐπιβάλλη μολῆν aut μολῆν τὸν ἐπιβάλλοντα; ἧ Φεκάστω ἐγράφεται idem est ac παρ ᾧ Φεκάστω ἐγράφεται. Contra VIII, 18 qui ἐν ταῖς τριάκοντα ἧ κα φείπωντι scribunt verum non intellexisse mihi videntur. Illud dubium non est, quin etiam de tempore dici possit ἧ, sed ἐν ταῖς τριάκοντα ἧ nihil aliud potest significare nisi ἐν ταῖς τριάκοντα ἐν αἷς κα φείπωντι. Hic sensus autem ad nostrum locum non quadrat. Habemus potius, ni fallor, enuntiatum temporale quod introducit particula condicionali ἧ, ut hoc fere modo in sermonem Latinum verti possit: intra triginta dies postquam pronuntiaverunt i. e. post pronuntiationem.

In recentioribus inscriptionibus ἧ aemul legimus in mus. it. p. 145, l. 58 ἧ αἱ θήκαι ἐντί.

ὁπῇ praeter leg. Gort. VI, 29 et IX, 23 legitur ibd. I, 42 ἐπὶ τῷ ναῶ ὁπῇ κα ναεῖη; XII, 25; leg. Gort. fr. B 11;

Φεκατέρη Bull. 1885, 8, 18 τὸν νόμον τὸν Φεκατέρη κειμένον; ἐκατέρη CIG 2556, 20. 26. 28; mus. it. I p. 144, l. 35. 42.

Nonnunquam falso a lapicidis et additur, ut scribatur $\delta\pi\eta$ CIG 2554, 56; mus. it. I p. 144, l. 33; $\xi\kappa\alpha\tau\acute{\epsilon}\rho\eta$ CIG 2554, 76; ibd. 2556, 77; denique saepius hyperdoricum quod dicitur α invenitur; α^{ξ} „ubi“ Bergm. inser. 20. 25; CIG 2554, 111. 141. 144. 146; mus. it. I p. 145, l. 51. 61. 65.

Bull. 1879, p. 418 sqq. n. 2^b = Cauer² 130, 8 αἵ κα προ-
αἰρήται scribendum est. Haussoullier perverse ᾧ scribit quod
apto sensu caret.

8. ἔξοι Cauer² 121 B 24 et ἔξοι mus. it. II p. 190 sqq.
n. 83/84, l. 5 locativi formationem exhibent.

9. Adverbia locum in quem motio fit significantia haec leguntur:

vī „quo“ Cauer² 118, 16 *παρπέμψαι vī κα βωλώνται;*

ὄπυι: leg. Gort. IV, 15 *στέργα ὄπυι ἐπελευσετ*; Bull. 1885 n. 8, 6 *ἐψήθθαι ὄπυι κα παρχαλλῶντι*; Bergm. inscr. 68. Eadem ratione accipiendum esse censeo Cauer² 117, 16. 22: *συμμαχησῶ τοῖς Ἱεραπυντιοῖς καὶ τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῶ καὶ πολεμησῶ ἀπὸ χώρας υἱ κα καὶ ὁ Ἱεραπύντιος*. Falso viri docti υἱ dativum esse volunt pro ᾧ; nam eiusmodi dativi formatio nullo exemplo omnino probatur. υἱ ni fallor hic quoque adverbium loci est significans quo impetus spectet. Hoc unum igitur inusitatum est, quod generalis loci significatio exstat, ubi hostem (ᾧ, *πρὸς ὃν*) indicari exspectas. Sed in hac dicendi ratione non offendendum est, sed optime conferri mihi videtur posse cum legis Gortyniae dictione *μολῆν ὅπῃ κ' ἐπιβάλλῃ παρ τῷ δικαστῇ ἢ φεκάστω ἐγράφται*.

πλιν quod leg. Gort. XI, 5 legitur ipsum quoque coniungitur cum verbo motionis; *πλιν ἐπιχωρῆν* igitur dicitur ut *ὅτι ἐπιχωρῆν, ὅπου ἐπελευσεί*. Cf. etiam *τυλ' ὦδε* (i. e. huc). *Κοῦτες* apud Hesychium.

10. Adverbia in εἰ (η).

α) ἀτελεί Bull. 1885 n. 8, 17; ἀσυλεί, ἀσπονδέι Cauer² 132, 38.

b) $\delta\pi\lambda\tilde{\eta}$ mus. it. II p. 190 sqq. n. 27 et 63; $\delta\pi\lambda\tilde{\eta}$ (aut $\delta\pi\lambda\epsilon I?$) leg. Gort. II, 7. 26; III, 15; V, 39; VI, 22; IX, 13.

c) Adverbia modi in *εἰ* suut: *πεῖ* Cauer² 121 C 40; *ὅπερ* Cauer¹ 44, 100; CIA II 547, 2.

11. Adverbia in ω .a) $\acute{\alpha}\nu\omega$ Bull. 1885, 11, 9; $\acute{\alpha}\varphi\varphi\acute{\alpha}\nu\omega$ cf. § 35, II 2 e.

b) Locum unde motio exit significant:

 $\tau\acute{\omega}\delta\epsilon$ „hinc“ CIG 2554, 158; $\tau\acute{\omicron}\nu\tau\omega$ CIG 2554, 121. 123. 163; eadem vi haud dubie dicitur mus. it. I p. 145, l. 53; $\acute{\omicron}\pi\acute{\omega}$ „unde“ leg. Gort. V, 23; X, 33.Eodem modo intellegendum videtur esse $\acute{\omega}$ in formula $\acute{\alpha}\pi\acute{\omicron}$
 $\tau\acute{\omega}$ $\lambda\alpha\acute{\omega}$ $\acute{\omega}$ $\acute{\alpha}\gamma\omicron\rho\epsilon\acute{\upsilon}\omicron\nu\tau\iota$ leg. Gort. X, 36 (XI, 12. 13).

§ 44. De numeralibus.

Antiqua forma Dorica $\xi\nu\varsigma$ scribenda videtur esse in lege Gort. IX, 50 pro $\xi\nu\alpha$ quod haud dubie debetur errori lapicidae qui accusativi cum infinitivo structuram in animo habuit.De $\mu\eta\theta\epsilon\iota\varsigma$ et $\omicron\acute{\upsilon}\theta\epsilon\iota\varsigma$ cf. § 25, 3.Pro $\mu\eta\theta\epsilon\iota\varsigma$, $\omicron\acute{\upsilon}\theta\epsilon\iota\varsigma$ in antiquiore dialecto saepius $\tau\iota\varsigma$ cum negatione in usu est. $\mu\acute{\eta}\tau\iota\varsigma$ dicitur leg. Gort. V, 13. 18. 22; VIII, 18; $\mu\acute{\eta}\tau\iota\nu\alpha$ mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 3; cf. VIII, 16. 17 $\omicron\acute{\upsilon}$ $\lambda\epsilon\iota$ $\acute{\omicron}\pi\upsilon\lambda\epsilon\nu$ $\tau\iota\varsigma$; $\mu\eta[\tau]\iota[\varsigma]$ $\sigma\tau\acute{\epsilon}\gamma\alpha$ IV, 15 certum videtur. $\acute{\delta}\upsilon\omicron$ genetivum $\acute{\delta}\upsilon\acute{\omega}\nu$ format in leg. Gort. I, 40; II, 33; fr. B 10; dativum $\acute{\delta}\upsilon\omicron\iota\varsigma$ VII, 46. $\tau\rho\acute{\epsilon}\epsilon\varsigma$ non contractum est in leg. Gort. IX, 48; postea volgare $\tau\rho\epsilon\iota\varsigma$ legitur CIG 2555, 4. Antiqua accusativi forma est $\tau\rho\iota\nu\varsigma$ leg. Gort. V, 54; mus. it. II p. 171 n. 2, 8 (= Bull. 1885 n. 6, 8 = Roehl IGA 478). $\acute{\text{f}}\epsilon\chi\varsigma$ invenitur in mus. it. II p. 190 sqq. n. 6. $\acute{\delta}\upsilon\acute{\omicron}\delta\epsilon\kappa\alpha$ dicitur leg. Gort. III, 38. 39; $\acute{\delta}\upsilon\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha\text{f}\epsilon\tau\iota\alpha$ ibd. XII, 34; $\acute{\delta}\upsilon\acute{\omicron}\delta\epsilon\kappa\alpha$ mus. it. II p. 157 n. 10, 14; $\delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\delta\upsilon\omicron$ Cauer² 120, 56; $\acute{\delta}\acute{\omega}\delta\epsilon[\kappa\alpha]$ Mitth. 1886 p. 180—84 n. 2, 2. $\acute{\text{f}}\iota\kappa\alpha\tau\iota$ leg. Gort. IV, 14; XI, 48; $\acute{\text{f}}\iota\kappa\alpha[\tau\iota]$ mus. ital. II pag. 190 sqq. n. 80, 1; praeterea legimus $\acute{\text{f}}\iota\kappa\alpha\tau\iota$ Bull. 1885 n. 10, 14 et volgare $\acute{\epsilon}\iota\chi\omicron\sigma\iota$ Cauer² 120, 33. $\pi\epsilon\nu\tau\acute{\eta}\gamma\omicron\nu\tau\alpha$ in mus. ital. II p. 190 sqq. n. 12. 13; $\pi\epsilon\nu\tau\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ saepius legitur. $\acute{\text{f}}\epsilon\chi\omicron\sigma\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau'$ leg. Gort. VII, 12. $\delta\iota\alpha\chi\omicron\sigma\acute{\iota}\omicron\nu\varsigma$ Cauer¹ 44, 18 et $\pi\epsilon\nu\tau\alpha\chi\omicron\sigma\acute{\iota}\omicron\nu\varsigma$ Cauer² 121 C

26 recentes formae sunt; antiqua et vere Cretica forma est *πεντακατῖος* Bull. 1885, 10, 16.

Pro *πρῶτος* vere Dorica forma est *πρᾶτος*, quae legitur Cauer¹ 44, 25. Cf. § 17, I.

δευτέρῳ Cauer² 120, 7; *τρίτον* leg. Gort. II, 42; mus. it. II p. 157 n. 10, 12; *προτέταρτον* leg. Gort. XI, 53 a vulgaribus formis non discrepant. Mirum est *πέντον* pro *πέμπτον* leg. Gort. II, 39.

ἰῶ de *λός* „unus, solus“ legitur in leg. Gortyn. VII, 23; VIII, 8.

De *ἄτερος*, *μηδάτερος* cf. § 1, 2; *ἀνπότερος* § 23, 1 b; *διπλῆ* § 43, 10.

§ 45. De coniugatione.

1. Prima persona plur. quae in antiquis dialecti monumentis non legitur, bis tantummodo ni fallor Doricum *-μες* exhibet: *εὐχαριστῶμες* CIG 2557 B 25; *ὁμωμόκαμες* Cauer² 121 C 16. 17. Contra *-μεν* saepissime imprimis in decretis Teiorum invenitur.

2. Activi tertia persona pluralis et in indicativo et in coniunctivo praesentis futuri perfecti genuinum *ντ* servare solet.

3. Optativi tertia pers. plur. semper in *-ιεν* exit: *ἐρποίεν* CIG 2554, 53; *ἔμμενοιεν* Cauer² 120, 36; *ἀποπωνιοίεν* leg. Gort. X, 31; *πραξαίεν* Bull. 1885, 10, 14; *ναωσαίεν* ibd. 24; *παρῖοχαίεν* CIG 2556, 31; *ἔξελοίεν* 2554, 87; *ἔλλιποίεν* Cauer² 117, 4; *ἐπελθοίεν* mus. it. II p. 131 n. 1. 2, 4. 5.

4. Imperativi formae plerumque breviores in *-ντων* et *-σθων* solent exstare: *ἀνθέντων* CIG 2557 B 21; *ἀναγραφάντων* ibd. 20; *ἀποτεισάντων* CIG 2554, 39. 46; Bull. 1885, 10. 15. 24 alibi; *ἀποστελλόντων* Cauer¹ 44, 16. 21; *ἐπιόντων* CIG 2554, 57; multa alia; *συναγωνιζέσθων* Cauer¹ 44, 54; *ἀποδόσθων* ibd. 97; *ποιησάσθων* CIG 2556, 58. †Raro *-τωσαν* et *-σθωσαν* inveniuntur velut *ἔστωσαν* le Bas 64, 27; *ἀγγραφάτωσαν* ibd. 75, 49; *δασσάσθωσαν* Cauer² 121 C 39, D 7.

§ 46. De verborum in *ω* flexione.

Tertia persona pluralis in *-οντι* formatur: *διεξάγοντι* CIG 3047, 24; *ἔξορκίζοντι* 2554, 36. 43; *παραγγέλλοντι* ibd. 37.

Diss. Hal. VIII.

19

44; ἀναγνώοντι 39. 45; νομίζοντι CIA II 547, 2; ἔχοντι Cauer¹ 44, 3; le Bas 76, 38; διαφυλάσσουντι Cauer² 118, 12; αὖξοντι ibd. 12; ἄγοντι 120, 21. 22; πεδέχοντι 132, 34; ἀπαγορεύοντι leg. Gort. X, 36; XI, 13; λανκάνοντι X, 51; τυγχάνοντι Bull. 1885 n. 11, 6.

Eodem modo in coniunctivo -οντι exstat: μέλλωντι CIG 2554, 33; 2556, 42; mus. it. I p. 144, 25; παραγγέλλωντι 2556, 43; mus. it. I p. 144, 26; ἔχωντι Cauer¹ 44, 19. 40; ἐπιγιγνώσκωντι le Bas 82, 18; δάωντι leg. Gort. IV, 27; συγγιγνώσκωντι V, 46; ἄγωντι le Bas 64, 24.

Volgares formae in -σι pro -ντι evitari solent; unam legi ἄγωνσιν le Bas 73, 28.

Imperativi antiquissima terminatio est -θθω aut -θω: ἀμπαινέθθω leg. Gort. XI, 18; ὀπνιέθω VIII, 32. Postea -σθω legitur in τιτουφέσθω mus. it. II p. 157 n. 10, 5. 10.

Infinitivus activi in -εν formari solet. Difficultates movet antiquissimarum inscriptionum formatio. Legitur enim in fragm. leg. Gort. non solum καλῆν (B 9), sed etiam ἡμην (A 2. 12. 16; B 12) et δόμην (A 4) nec dubium est quin etiam λέγην, ἔκην scriptum esset si forte legeretur. Et hoc quidem certum est δόμην, ἡμην, καταδόμην (Mitth. 1885 p. 92) non antiquiora esse quam δόμεν, ἡμεν, sed accepisse formationem ceterorum infinitivorum, ut in Rhodiorum dialecto δόμειν, μισθωθήμειν alia formantur. Contra in verbis in ω suspicari licet praeter terminationem εν quae certa est in recentibus titulis exstittisse antiquiorem ην. Quod si statuimus, multo certe facilius intellegitur quomodo tam volgo in illius fragmenti infinitivis ην scribi potuerit et optime responderet haec terminatio infinitivis in ειν. Quoniam tamen res incertissima est neque diiudicari potest, nisi novis titulis satis firmatur, non audemus in magnam legem Gortyniam, cui sane summa dictionis similitudo intercedit cum illo fragmento, inducere ην. Infinitivi autem qui leguntur hi sunt:

ἄγεν I, 2. 12; κρίνεν I, 11. 13. 23. 38; III, 1; VI, 54; XI, 30; δικάδδεν I, 20; XI, 27. 28; οἶπεν II, 17; ἔκην II, 47; III, 25. 43; IV, 53; V, (12) 17. 21. 27; VII, 8. 28. 32; VIII, 3; X, 47; τράπεν III, 49; λανκάνεν IV, 39; ὀπνιέν VII, 30. 35. 36. 37. 43. 46; VIII, 14. 22. 37; τέλλεν X, 46; XI, 2; τέλλεμ X, 42; ἀρτύνεν XII, 32.

His accedit *λαγαίεν* mus. it. II p. 190 n. 82, 4.

Certum est *εν* in recentioribus titulis: *πέμπεν* CIG 2554, 33; *ἐξορκίζεν* 36; mus. it. I p. 144, 25; *ἀναγινώσκειν* CIG 2554, 34; 2556, 42; *σπείρεν* ibd. 18; *διαφυλάττεν* 2557 B 7; *διαφυλάδεν* 3050, 11; *φέρειν* 2555, 24; *χαίρεν* 2557 B 2; *τίκτεν* 2555, 25; Bergm. inscr. 73; *αὔξεν* Cauer² 132, 43; *συναύξεν* le Bas 64, 12; 72, 14; 73, 14; *συνεπαύξεν* CIG 3050, 11; *ὑπάρχεν* Cauer² 118, 9; 131, 6; Bull. 1885, 11, 14; *πεδέχεν* Cauer² 132, 33; *ἐσπρεμμίττεν* Bull. 1885, 8^b; *παίεν* ibd. 2; *ἐξάγεν* mus. it. I p. 144, 17; *λανχάνεν* ibd. 18.

Praeterea saepissime *εἰν* legitur. Infinitivum in *μεν* formatum statuit Comparetti in *ῥμεν* de *ῥω* mus. it. II p. 162 n. 2, 5, sed certa forma non est.

Infinitivus medii in antiquiore dialecto formatur in *-θθαι* aut *-θαι*:

πραδδέθθαι leg. Gort. I, 35; *ἀλλνέθθαι* II, 30; *ὀπνιέθθαι* III, 19; *δικαδδέθθ[αι]* Roehl IGA 477; *ὀπνιέθαι* leg. Gort. VII, 16. 20. 23. 26. 42. 52. 54; VIII, 5. (12.) 19. 23. (26.) 28. 35. 40; XII, 33; *τραπέθαι* VIII, 51. 53; *ἀγέθαι* leg. Gort. IX, 42; XI, 42; *ἀμπαινέθαι* X, 34; *ἐπιδεκέθαι* XI, 25; *καταφοικιδέθαι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 2.

Postea ut volgo dicitur *-σθαι*.

§ 47. De flexione verborum in *εω*, *αω*, *οω*.

I. De verbis in *εω* haec adnotanda videntur esse:

Tertia persona sing. ind. act. in *ει* exit ut volgo: *εἰχαριστεί* le Bas 74, 21; *παρακαλεῖ* CIG 3048, 24; le Bas 72, 25; *ῥεῖ* mus. it. I p. 145, l. 4 alia.

Primae personae pluralis antiquissima formatio subest *ἐπαινίμεν* CIG 3047, 23.

Recentiora sunt *ἐπαινέμεν* CIG 3052, 43; *ἀδικέμεν* le Bas 75, 39; et *εὐχαριστῶμες* CIG 2557 B 25; *ἐπαινῶμεν* le Bas 64, 18; 73, 21.

Atticae formae exstant *ἐπαινοῦμεν* le Bas 76, 41; 77, 33; *ποιοῦμεν* ibd. 77, 24.

In secunda persona forma in *-ητε* non legitur, sed tantum-

modo non Doricum -εῖτε: παρακαλεῖτε CIG 3052, 33; εὐν-
χεῖτε ibd. 3049, 27.

Ex indicativi medii formis inveniuntur ποῆται Cauer² 130,
3 et ποιῶνται le Bas 82, 14.

Coniunctivi tertia persona singularis activi semper volgare
ῆ exhibet:

δοκῆ Cauer¹ 44, 85; μολῆ leg. Gort. I, 14; mus. ital. II
p. 190 sqq. n. 81, 5; ἀπομολῆ leg. Gort. VI, 26; ἐπιμολῆ ibd.
IX, 32; καλῆ ibd. I, 44; ἐπικαλῆ XI, 50; πωνῆ II, 36; ἀπο-
πωνῆ I, 19; ἐνφοικῆ IV, 34; πολεμῆ (cf. § 10, 4) Bull. 1885,
8, 7. 11.

Recentissima coniunctivi forma est συνδοκεῖ CIG 2557,
B 19.

Tertia persona plur. in -λῶντι formatur:

μολῶντι leg. Gort. I, 17; ἀνπιμολῶντι ibd. VI, 27; IX,
19; ὁμολογῶντι ibd. VI, 51; ἀποπονῶντι ibd. I, 16. 21; IX,
46; παρκαλῶντι Bull. 1885, 8, 6; τελῶντι mus. it. II p. 131,
n. 1. 2, l. 12; ibd. p. 141, n. 4, l. 5.

Praeterea leguntur

-ῶντι: ἀδικῶντι le Bas 75, 42; πολεμῶντι Cauer¹ 44, 38;

-έωσι: πολεμέωσιν CIG 3052, 40;

-ῶσι: ἀδικῶσιν CIG 3052, 38; πολεμῶσιν le Bas 77, 28.

Tertia persona sing. medii in -ηται exit: ἀ]φαιλήται Bergm.
inscr. 83; παραιρήται Cauer¹ 44, 68; προαιρήται Cauer² 130,
8. De ἐπιδιήται cf. § 5, 5.

In tertia persona pluralis nec -ιῶνται nec -εῶνται legitur,
sed unum -ώνται: παραιρώνται CIG 3052, 39; ποιῶνται ibd.
3053, 19; ἀφαιρώνται le Bas 77, 29; πολεμώνται Cauer¹
44, 37.

Antiquissimam optativi formationem prae se ferunt:

ἐπ]λορχίοιμι Bull. 1885, n. 9, 1;

πονῖοι leg. Gort. II, 54; ἀποπωνῖοι I, 13; II, 19; ἀπο-
μ[ωλλ]οι IX, 18;

ἐπιλορχίοιμε[v Bergm. inscr. 72;

ἀποπωνιόλεν leg. Gort. IX, 52; X, 31;

ἀννίοιτο ibd. I, 11.

Optativus in -εοι hand dubie legitur in mus. it. II p. 131,
n. 1. 2. l. 9, ubi Comparetti supplet καλέοι; praeterea de λέοι

constat (cf. infra). Contracta forma *μωλοῖ* certa est in mus. it. II p. 190 sqq. n. 49. Attica forma *ἀδικοίη* irrepsit in CIG 2556, 46.

In imperativo tria genera formarum inveniuntur:

ἀποκωνιόντων leg. Gort. IX, 37; *βοαθιόντων* Bull. 1885, 8, 8. 13;

διαπολεμόντων Cauer² 117, 10;

συνεργούντων Cauer¹ 44, 43; *συμμαχούντων* ibd. 76; *βοαθούντων* ibd. 65. 81.

Infinitivus activi duas terminationes prae se fert, *ην* et *εν*. *ην* certum est in *εύεργετῇν* Cauer² 132, 24; *καλῇν* leg. Gort. fr. B 9, neque dubium debet esse quin etiam in magna lege Gortynia transscribendum sit *μωλῇν* I, 52; VI, 29; VII, 43; IX, 23; *ἀνπιμωλῇν* I, 2; *ἐπικωρῇν* XI, 6; *ἀνκωρῇν* XI, 10. *εν* legitur in *δοκέν* mus. ital. II p. 131, n. 1. 2, l. 2; *καταμετρέν* ibd. p. 141, n. 3, l. 7; *πορτιπωνέν* ibd. p. 157, n. 10, l. 8; *ῥοσμέν* ibd. p. 190 sqq. n. 77. 78, l. 3; *ἐνφοικέν* ibd. n. 80, l. 9.

Recentiores tituli saepissime *εν* exhibent: *συνεργειν* Cauer¹ 44, 9; *βοηθειν* ibd. 14; *βοαθειν* le Bas 75, 45; *δελν* CIG 2554, 32; *εύχαριστειν* CIG 3048, 26; le Bas 72, 27.

Infinitivus medii *-ήθθαι*, *-ήθαι*, *-ήσθαι* exhibet:

δατήθθαι leg. Gort. IV, 28. 38; V, 30. 32; *ἀναιλήθθαι* ibd. V, 24; *ἀνήθθαι* VI, 4; *ἀναιλήθαι* leg. Gort. VII, 10; X, 44; XI, 34; *ἀποδατήθαι* VIII, 7; *ἀνήθαι* X, 25; *ἀ[φαι]λήσθαι* CIA II 547, 6; *παρωφελήσθαι* ibd. 15; *ξενολογήσθαι* Cauer² 130, 12/13.

De *ἀναιλθαι* leg. Gort. XI, 4 cf. § 5, 10.

Non contractum est *νέεσθαι* CIG 2555, 25.

De *ἐπιδιέθθαι* et *ἐπιδιέθαι* cf. § 5, 5.

Antiquissimae participii formae exeunt in *-ίων*, *-ιόμενος*:

πολεμιόντας CIG 2554, 24; *παρακαλίων* le Bas 76, 7; *καλίων* leg. Gort. I, 40; *φοικίων* ibd. IV, 35; *φοικιόντες* mus. it. II p. 190 sqq., n. 83. 84, l. 3; *οἰκιόντων* Bull. 1885 n. 11, 9; *κατοικιόντας* Cauer² 132, 47. 50/51; *πωνιόντες* leg. Gort. I, 18; *αἰτιόντων* ibd. VII, 51; VIII, 8; *συννευ(ε)δοκιόντων* Cauer² 120, 46; *εὐορκιοντι* Bull. 1885, 9, 3; *εὐορκιο[ντι]* mus. ital. I p. 144, l. 82; *κοσμίων* leg. Gort. I, 51; mus. it. I p. 144, l. 30; ibd. II p. 157, 10, 9; *κοσμιόντος* leg. Gort. I, 51; *κοσμιόντα* Cauer² 121 C 24; *κοσμιόντες* CIG 3049, 25; 3058, 29; le Bas

74, 33; κορ[μ]όντες Bull. 1885 n. 12; κοσμιόντων Cauer² 121 A 4; Bull. 1885, 11, 1; mus. ital. I p. 144, l. 21; κορμιόντων Bergm. inscr. 4; Bull. 1885, 8, 1.

ποιούμενοι le Bas 64, 8; ποριόμενος Cauer² 132, 16; προαιριόμενοι ibd. 24, 43; μωλιόμενας leg. Gort. I, 49; X, 22; μωλιόμενα ibd. V, 44; VI, 55; XI, 30; ἀποκωνιόμενα ibd. IX, 31, 51; δατιόμενοι ibd. V, 45; δατιόμενοιδ V, 51; ὠνιόμενον mus. it. I p. 144, l. 40.

Saepius -έων, -εόμενος dicitur:

πολεμέων CIG 2554, 193; πολεμέοντας ibd. 20; πωλέοντα ibd. 71; εὐορκέοντι ibd. 202; ἐφορκέοντι ibd. 203; κοσμέοντες le Bas 72, 40; καταπλέονσι Cauer² 132, 36; ἐκπλέονσι ibd. 37; ὠνεόμενον CIG 2554, 72; προαιρεομένοι le Bas 72, 26.

Hyphaeresis ε facta est in συντελόντες CIG 2557 B 15; πωλόντας CIG 2556, 14; κρατόντες ibd. 10; κατοικόντες CIG 2555, 6; κατοικόντας le Bas 64, 24; 73, 28; κοσμόντες CIG 2556, 40; κοσμόντων ibd. 2554, 30; 2556, 61. 69. 77; Mitth. 1886 p. 180—184, n. 2, 6; συμπολεμόντες Cauer² 117, 10; ἐπιορκόντι ibd. l. 17.

Praeterea εο in ω contrahitur:

εὐορκῶσι Cauer² 117, 18. 24; ὠνώμενος CIG 2556, 15; παρακαλώμενα le Bas 73, 14.

Volgare ου saepius legitur:

κοσμοῦντες CIG 3048, 38; παρακαλούντων le Bas 62, 5; συνεργούντας Cauer¹ 44, 53; συνεργούντων ibd. l. 79; ἐπιορκοῦντι ibd. l. 90; ποιούμενοι CIG 3048, 9; le Bas 72, 9; 74, 8; Cauer¹ 44, 51; προαιρουμένοι CIG 3048, 25; 2557 B 15.

εν pro εο semel invenitur nec vere Creticum est. Legimus εὐορκεῦντι Cauer¹ 44, 89/90.

Imperfecti tertia persona singularis εε in η contrahit, ut dicatur ἐκάλη leg. Gort. fr. B 15. Postea etiam παρεκάλει le Bas 73, 15 et παρεκαλείτε le Bas 75, 13. 38 scribuntur. De medii forma ἐπεδέτετο cf. § 5, 5.

In tertia persona pluralis antiquum -ιον exstat in ἐκοσμίον leg. Gort V, 5; ἐκορμίον Bull. 1885, 13, 2; ἐκοσμί[ον] mus. it. II p. 165 n. 8, l. 2. Praeterea leguntur παρεκαλέον CIG 3052, 16; ἐπεστάτον Cauer² 118, 16; ἀπεστάτον le Bas 72, 24; ἡτουν CIA II, 547, l. 13.

A *χρέομαι* leguntur infinitivus in *-ήθθαι* aut *-ήθαι*: *κρήθθαι* leg. Gort. II, 35; *κρήθαι* ibd. XI, 19; XII, 24; imperativus *κρήσθων* CIG 2556, 64. Contra *χρημένοι* CIG 2554, 61 de stirpe *χρε-* et *χρημένοι* mus. it. I p. 144, l. 36 de stirpe *χρεi-* perfecti formae videntur esse neglecta reduplicatione (cf. § 53, 3) quae praesentis significationem acceperunt.

Formae verbi *λέω* quae leguntur hae sunt:

coniunctivus *λή* leg. Gort. III, 18. 37; IV, 48; VI, 7; VII, 37. 43. 52. 53; VIII, 7. 12. 31; ~~X, 34.~~ 46; fragm. A 3. 5; mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 2; optativus *λέοι* mus. it. II p. 131, n. 1. 2, l. 5; ibd. p. 141 n. 3, l. 8, fortasse etiam l. 12. Participium contractum *λῶν* legi videtur le Bas 64, 25 *ὁ λῶν Κυδωνιατᾶν*. Tertia indicativi persona *λεῖ* hand dubie supplenda est leg. Gort. VIII, 16, sed cur editores *λή* scribant non intellego. Si vocalis qua terminationis suffixum stirpi adnectitur o aut ω est, in lege Gortynia mira constantia adhiberi solet longior stirps *λεi-* (*ληi-*). Itaque dicitur in tertia persona pluralis coniunctivi *λείωντι* (*ληίωντι*) leg. Gort. II, 35; V, 29. 42; X, 18; XI, 33. 37; in optativo *λείοι* (*ληίοι*) VIII, 13. 23; in participio *λείοντος* (*ληιοντος*) VIII, 22; *λείονσι* (*ληιονσι*) V, 32; *λείονσαν* (*ληιονσαν*) VII, 42.

II. Verba in *-αω* in praesentis et imperfecti formis omni ex parte verborum in *-εω* formationem sequuntur.

Tertia persona singularis coniunctivi *ὀρή* legitur in lege Gortynia IV, 16.

Saepius in omnis aetatis titulis participia in *-ίων* et *-ιόμενος* exstant:

μοικίων leg. Gort. II, 21; *μοικιοντ'* ibd. 44; *ήβίων* ibd. VII, 37; *ήβιοντες* IX, 46; *ήβιονσα* VII, 53; *ήβιονσαν* VII, 37. 42; *τιμιονσα* Cauer² 132, 22; *ἐρευνίοντες* mus. ital. I p. 144, l. 35; *ἐπαριόμενον* leg. Gort. II, 41; *ὀρμιομένων* CIG 3048, 33; 3049, 19; 3058, 25; le Bas 72, 34; 74, 28; 75, 46.

Recentior est forma *ἐρευνέοντες* CIG 2554, 59.

Infinitivi in *ην* et *εν* formantur. Ac *νικῆν* quidem leg. Gort. I, 28; IX, 40 scribendum videtur esse propter *καλῆν* in legis fragm. B 9; *εν* certum est in *συλέν* Bull. 1885 n. 10, 8; mus. it. II p. 173 n. 2, l. 15 (= Bull. 1885, 6, 15).

Singularis est forma *τεχνᾶτο* mus. ital. II p. 131 n. 1. 2,

l. 3. Glossam Hesychianam *διττάμενον· ἀρνούμενον· Κρήτες* Baunackii (in edit. leg. Gortyn. p. 28) esse volunt participium praesentis ex *διτταόμενον* contractum. Sed etsi participio praesentis explicatur, aoristi esse potest forma. Et hoc mihi probabilius videtur esse.

III. Formae verborum in -*ω* paucae in recentioribus titulis leguntur et hae quidem semper contractionem inierunt:

ἀξιόντων Cauer² 118, 4; *ἀνανεωμένων* ibd. 4; *ἀνανεώμενος* ibd. 132, 13; *ζαμιῶμεν* mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 4.

§ 48. De futuro.

Futurum eam formationem prae se fert quam solent grammatici dicere Doricam. Valent autem hic quoque omnes leges, quas in flexione verborum in *ω* cognovimus.

Prima persona sing. in antiquissima formatione exhibet -*ίω*: *βοαθήίω* CIG 2554, 190; *ἐμμενίω* ibd. 187. 190. 198; mus. it. I p. 145, l. 78; *προλειψίω* CIG 2554, 197; *(δι)δωσίω* ibd. 201; *ἐντυψίω· ἐντινάξω· Κρήτες* Hes.; *τε]χνησίω* Cauer¹ 40, 12; *ἐπιτραψίω* Cauer¹ 40, 13; *ἐξαγγελίω* Cauer² 121 B 30; *σπευσίω* ibd. A 41.

Saepissime formae contractae in *ω* exstant:

κακοτεχνησῶ CIG 2555, 19; *ἐμμενῶ* ibd. 19; Cauer² 117, 17. 23; *ἐξῶ* CIG 2555, 17; Cauer² 117, 16. 22; *πολεμῶ* CIG 2555, 17; Cauer² 117, 16. 22; *δωσῶ* CIG 2555, 18; Cauer² 117, 17. 23; *ἐννοησῶ* CIG 2555, 15; *συμμαχησῶ* Cauer² 117, 15. 21; *ἐπιτραψῶ* CIG 2555, 21.

Tertia persona singularis exit in *ει*:

τηρησει le Bas 76, 30; *ἀνξήσει* 31; *βοαθήσει* 36; *ὑπαρξει* CIG 3050, 22; *ἐπελευσει* leg. Gort. IV, 15; *δείξει* fr. leg. Gort. [B 11; *καταστασει* leg. Gort. II, 4. 7. 12. 19. 23. 26; III, 3. 11. 14; IV, 12; V, 38; VI, 22; IX, 13; fr. B 2; *ἐπικαταστασει* I, 47; IX, 15; *ἀποτεισει* Cauer² 121 D 34.

-*ίμεν* dicitur in

πραξιόμεν CIG 3048, 15; le Bas 74, 15; *συνδιαφυλαξιόμεν* CIG 3048, 31. 32; 3058, 23; le Bas 74, 26.

Semel forma contracta *ἀναγραφῶμεν* legitur apud le Bas 75, 53.

Saepissime ut in verbis in -εω hyphaeresis ε fit qua re volgares formae apparent:

πραξόμεν le Bas 64, 14; 72, 16; ἀναγραφόμεν CIG 3052, 33; le Bas 77, 21; συντηρησόμεν CIG 3052, 35; διαφυλαζόμεν le Bas 72, 33; βοαθησόμεν CIG 3052, 41; le Bas 77, 29; ἀναθησόμεν ibd. 23; πειραζόμεν ibd. 75, 36. 42.

Tertiae personae pluralis terminatio -ίοντι legitur in βοα]-θησίοντι Bergm. inser. 15; ἐμμενίοντι Cauer² 120, 35.

Ex medii formis inveniuntur:

τελόμαι Cauer² 121 B 20; τεισῆται leg. Gort. fr. A 7; τελέται CIG 2556, 67; χαριζιόμεθα CIG 3048, 16; le Bas 74, 16; πει[ρα]σώμεθα le Bas 64, 23; χαριζιόμεθα 72, 18; πειρασόμεθα 73, 26; 77, 31; CIG 3047, 29; ἐπιόνται ἀκολουθήσουσι· Κρήτες Hesych.

Antiquissima infinitivi forma exit in -ην. Leguntur ἐπι-τραπήν Bergm. inser. 12. 14; καθεξήν 70. 85; ἐξήν Bull. 1885, 8, 7; συμμαχησῆν ibd. 4.

Volgare εἶν saepissime irrepsit: ἐμμενεῖν Cauer¹ 44, 88; φρονησεῖν ² 121 A 37; προδωσεῖν ibd. B 7. 14; ἄρξεῖν B 18; συναξεῖν B 22; ἐμβαλεῖν ibd. C 17.

Denique etiam ἐξέν legitur CIG 2554, 14.

Forma βοαθησείν quam suppleverunt viri docti CIG 2554, 19 vix dicta est in dialecto Cretica; βοαθησείν quod Comparetti coniecit mus. it. I p. 144, 9 non inauditum est (cf. ἐπιδιέ-θαι), sed nec usitata forma est nec exemplis adhuc firmatur.

Antiqua infinitivi medii formatio servatur in κηψήθαι i. e. καὶ ἐψήθαι Bull. 1885, 8, 5; etiam in mus. ital. II p. 190 n. 72 infinitivus futuri statuendus videtur esse; legit Comparetti πλε]ονεκοῦσθαι. Praeterea invenitur recentius συντελέσθαι Cauer² 121 B 26.

Participium in -ίων est δεικσίων leg. Gort. fragm. B 16, in -ιόμενος διαθησιόμενον Cauer² 132, 7. Recentior formatio subest παραβαλούμενα le Bas 77, 17 et πρεσβευσόντας CIG 2557 B 4.

Mirum est δικαῶσι CIG 2554, 66 quod futurum verbi δικάζω esse debet.

Futuri passivi una forma legitur activi terminatione instructa, ut docet lacunae spatium, ἀναγραφῆ[ει Cauer² 120, 19.

Hanc formationem apud Dorienses unice usitatam fuisse non recte contendit Fr. Blass in *mus. rhen.* 36, 612. Cf. *ἀντεθροσειται* in Dittenbergeri *syll.* 369, 22.

§ 49. De aoristo.

1. In antiqua dialecto aoristi sigmatice formati tertia coniunctivi persona in *-ει* exiisse videtur. In fragmento quidem legis Gortyniae summa constantia scribitur *-σει*, sed *-η* in ceteris coniunctivis (*ἐπελεύσει*, *δείκσει*, *παρώσει* -- *λῆ* A 3. 5; *ῆ* A 16; B 12; *τετνάκη* B 7). Hoc certe non casu quodam fit, sed discrimen pronuntiationis inter utrumque formarum genus fuerit necesse est. Videtur igitur eadem lex quam in antiquis Ionicae dialecti coniunctivis statuit Schulzius in *Herm.* 20, 491, etiam in antiquam dialectum Creticam cadere. Scribimus igitur etiam in magna lege Gortynia: *λαγάσει* I, 7. 9. 27. 31; *δείκσει* I, 44; *ὀμόσει* III, 16; *ἀτάσει* VI, 23. 43; IX, 14; *ἐπαινέσει* VI, 36; *πραιώσει* VII, 12; *συ[ναλλάκ]σει* IX, 44; *δικάκσει* XI, 47; *καταδικάκσει* I, 34.

Fragmenti legis Gortyniae exempla exstant: *ἐπελεύσει* A 9; *δείκσει* A 11; *παρώσει* A 14.

Singularis est *φυτεύσει* Cauer² 121 D 33.

In posterioribus inscriptionibus semper *η* scribitur:

νικάση CIG 2556, 50; *ἀδικήση* ibd. 50; *συγγραφή* Cauer¹ 44, 97; *δόξη* CIG 2554, 84; ibd. 2556, 60; Cauer¹ 44, 7. 86. 100; Cauer² 117, 6; *συλάση* (cf. § 10, 4) Bull. 1885, 10, 11.

Tertia persona plur. coni. in *-ωντι* exit:

ἀδικήσωντι CIG 3048, 34; 3058, 25; *le Bas* 72, 35; 74; 28; 75, 47; *ξενολογήσωντι* Cauer¹ 44, 82; *ὀμόσωντι* ibd. l. 92; *ποιήσωντι* CIG 2556, 70; *στάσωντι* ibd. 80; *ὀρκίξωντι* Cauer² 121 C 12.

In antiquiore dialecto Cretica, si modo recte *ει* accipimus in aoristis sigmatice formatis, etiam *ωντι* statuendum videtur esse. Sed si *πράξωντι* Cauer² 121 C 33. 37 legitur, hoc negligentiae lapicidae tribui debet, ut alibi quoque *ο* pro *ω* exstat. Cf. § 7, 6.

Recentissima forma est *ἀδικήσων* CIG 3049, 20.

2. Imperativi medii tertia persona singularis in antiqua lege Gortynia formatur in -*θθω*. Unum exemplum legitur *ἀπο-φειπάθθω* XI, 11.

3. Antiquissima infinitivi medii formatio est in -*άθθαι* aut -*άθαι*. Leguntur:

δολωσάθθαι leg. Gort. II, 36. 44; *ἀποδαττάθθαι* ibd. IV, 30; *λυσάθθαι* ibd. VI, 53; *αἰτησάθθαι* Cauer² 132, 46; *δεκσάθθαι* fr. leg. Gort. A 6; *δεκσάθθαι* ibd. X, 28; *ἐπισπενσάθθαι* ibd. 29; *ἀνδαζάθθαι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 52.

Singulare est *φεργακσάσται* mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 6/7; cf. § 29, I 2.

Vulgare *σθ* legitur in *ἀμεφυσάσθαι* mus. it. II p. 190 sqq. n. 53/54; *πριάσθαι* ibd.

§ 50.

De aoristi primi formatione haec sunt adnotanda:

1. Verba in -*αω*, quae in praesentis formis normam sequuntur verborum in -*εω*, secundum volgares leges formantur in ceteris temporibus. Dicitur igitur: *νικάσαι* leg. Gort. IX, 22; *λαγάσαι* ibd. I, 5. 24; saepius *λαγάσει*, *ἀτάσει*; *καταστάσαι* eandem formationem exhibet.

Etiam *δαμάσαιτο* leg. Gort. II, 12 tantummodo de *δαμάω* derivandum esse videtur.

2. Verba in -*εω* nihil singulare habent: *ἐκς-αννησῆται* leg. Gort. III, 6; *αἰτησάθθαι* Cauer² 132, 46; *αὐξησεί* le Bas 76, 31 alia. Nonnulla verba vocalem stirpis non producunt ut in ceteris dialectis. Sunt autem:

καλέσαι le Bas 76, 48; Cauer² 118, 14; *ἐκαλέσαμεν* le Bas 75, 56; 77, 36; *παρεκαλέσαν* CIG 3051, 8; *παρακαλέσαντος* ibd. 9; *παρακαλεσάντων* CIG 3052, 36; *παρκαλεσάντων* Cauer² 120, 2; *ἐπαινέσαι* CIG 2557 B 10; 3050, 14; 3053, 12; le Bas 76, 18; 82, 13. 15; iustam igitur causam Comparetti non habet cur leg. Gort. VI, 36 *ἐπαινήσῃ*, non *ἐπαινέσει*, scribat; *τελεσάντων* Cauer¹ 44, 92; *ἐπιτελεσθῇ* Cauer² 120, 39 vulgari *σ* recepto; eodem modo *συντελεσθέντων* Cauer¹ 44, 8. 43; *ἀρεθῇ* Cauer¹ 44, 101; ² 132, 53; *αἰρεθέντες* Cauer¹ 44, 87. 93; *αἰλεθῇ* leg. Gort. II, 21; *ἐναιλεθέντος* ibd. 30.

3. *περαιώσει, ναωσαίεν alia, sed ὥμοσα, ut ὁμόσωντι* Cauer¹ 44, 92 ac saepius.

4. *Dentalis ante σ abicitur in formis de stirpe ἐλευθ- derivatis:*

ἐπῆλυσσε leg. Gort. fr. B 15; ἐπελεύσει ibd. A 9; ἐπελυσσαι leg. Gort. III, 45. 53; IV, 10; ἐπηλεύσαν ibd. III, 52; ἐπελεύσαντα IV, 7; ἐπελευσεῖ leg. Gort. IV, 15.

5. De stirpe *δατ-* formantur aoristi formae *δαττώνται* leg. Gort. V, 34; ἀποδαττάθθαι ibd. IV, 30. Recentior est *δασάσθωσαν* Cauer² 121 C 39. D 7. De *δαζάθαι* cf. § 30, 2.

6. Aoristus verbi *σπένδω* δ eiecto exit in *-νσα*. Leguntur autem:

ἐπέσπενσε leg. Gort. IV, 52; ἐπισπένσαι VI, 11; ἐπισπένσανς VI, 19; ἐπισπένσαντος V, 3; ἐπισπένσαιτο VI, 13; ἐπισπενσάθαι X, 29; ἐπισπενσαμένω VI, 21.

7. Stirpes quae in gutturalem exeunt in antiqua dialecto in *-σχ-* flectuntur:

συνεσχάσαι leg. Gort. III, 16; δεσχῆται ibd. IV, 1; δέχσαιτο III, 47; δεσχάθαι X, 28; δεσχάθθαι fr. A 6; ἀνδεσχῆται IX, 41; ἀνδεσχάμενος IX, 24; φέρχσαι X, 30; φερκα[α]ίεν mus. it. II p. 190 sqq. n. 82, 7; συναλλάξανς leg. Gort. IX, 53; δείσκει I, 44; fr. A 11; ἀποδεικσάτω I, 41. De futuro *δεικσει, δεικσίω* cf. § 48.

8. De *ἔγραψε* cf. § 31, II.

9. Verba in *-ζω* (*-δω, -δω*) aoristum (et futurum) in *-ξα, -χσα* (et *-χσῶ*) formant in antiquissimis dialecti monumentis, plerumque etiam in recentioribus:

ὀρκιζάτω Cauer¹ 44, 93; ὀρκιζάντων ibd. 88. 90; ἐξορκίζωντι Cauer² 121 C 12; συναγωνιζαμένων Cauer¹ 44, 58; (ἐν)εφανίζαν CIG 3051, 5; ἐμφανιζάντων ibd. 11; σφραγιζάντας CIG 3053, 17; ψαφιξαμένος le Bas 64, 12; Bull. 1885, 11, 4/5; δικαζάσθαι CIG 2556, 48; δικαζάμενος ibd. 51; δικάχσει leg. Gort. XI, 47; καταδικάχσει I, 34; δικακσάτω I, 5. 27; καταδικακσάτω I, 3; δικάχσαι III, 6; V, 31; δικάχσαντος V, 35; φεργακσάσται mus. it. II p. 131 n. 1. 2, l. 6. 7.

Eodem modo dicitur futurum *πειραζόμεν* de *πειράζω* le Bas 75, 36. 42.

Praeterea in recentioribus titulis saepius formae in -σα leguntur, ut *κομισαμένοι* le Bas 62, 3; *ψαφισαμένος* CIG 3048, 12; 3050, 2; le Bas 74, 12; *διακομισθήμεν* Cauer¹ 44, 83; *ἀποκομίσαι* CIG 3053, 18; *ἐδοκιμάσαν* Bull. 1885, 11, 14.

ἐξορκιζάντων mus. ital. I p. 144, l. 20, si recte se habet, pro *ἐξορκισάντων* exstat. Cf. § 30, 2.

10. Verba liquida in -αίνω in aoristo in -ανα exeunt. Leguntur *ἐνύπανα*, *ἀμπανάθαι*, quorum formas composuimus § 23, 1 b.

Verba in -έλλω formantur in -ηλα:

ἀπεστήλαν Bull. 1885 n. 11, 11; *ἀποστηλάνσας* ibd. l. 25; *ἀποστηλάντων* Cauer² 118, 2; 120, 16; *ἐξαποστηλάντων* ibd. 120, 25; *παράγγελάν[τες]* mus. it. I p. 144, l. 28.

Postea tamen saepius -ειλα legitur. Cf. *ἀπέστειλαν* CIG 3050, 4; le Bas 77, 5; *ἀπεστείλατε* CIG 2557 B 3; *ἀποστείλαντες* le Bas 73, 4; *παραγγείλωντι* Cauer¹ 44, 18. 75.

§ 51.

In flexione aoristi passivi haec a vulgaribus formis discrepant:

1. Tertia persona pluralis indicativi saepissime formatur in *ην* aut *εν*:

διελέγην CIG 3048, 7; le Bas 64, 7;

διελέγεν CIG 3050, 7. 15; 3052, 7; 3058, 7; le Bas 72, 7; *διελέχθεν* Cauer² 118, 13; *ἀνεστρά[φεν et διελέγ]εν* certa sunt le Bas 82, 5. 6; *ἐπεμελήθην* Bull. 1885, 13, 2; Mitth. d. dtsch. Inst. 1886, p. 180 sqq. n. 2, 3.

Hae formae antiquae dialecti Creticae formationem reddere videntur. Praeterea saepius invenitur *διελέγησαν*, velut CIG 3047, 7; 3052, 15; le Bas 73, 8; 75, 15; 76, 14; 77, 8.

In antiquissimis inscriptionibus eiusmodi formae omnino non leguntur.

2. Infinitivus exit in -ήμεν:

συντελεσθήμεν Cauer¹ 44, 43; *διακομισθήμεν* ibd. 83; *δοθήμεν* le Bas 72, 44; CIG 3052, 47; *ἀναγραφήμεν* Cauer² 118, 5; *καρυχθήμεν* ibd. 130, 8/9; *πορηθήμεν* mus. it. II p. 190 sqq. n. 53. 54, l. 3.

§ 52.

In formatione aoristi secundi pauca digna sunt quae afferantur.

Coniunctivi in *-οντι* hi leguntur: *φείποντι* leg. Gort. VIII, 18; *ἀποφείποντι* ibd. IX, 37; *ἀπολάκωντι* ibd. VI, 9; *ἔλθωντι* Cauer¹ 44, 32; *ἔξενέγκωντι* ibd. 73.

Infinitivus in recentioribus titulis in *-εν* exire solet: *ἐνβαλέν* CIG 2555, 9; *ἔξελέν* ibd. 9; Cauer² 117, 6; *ἀφελέν* ibd. 120, 41; *ἀμβαλέν* ibd. 52; *ἔλθέν* mus. ital. II p. 141 n. 3, 6. Dubium potest videri utrum in antiqua lege Gortynia *ἔλῃν* (II, 44) an *ἔλέν*, *λακῆν* ([III, 29] IV, 47) an *λακέν* scribendum sit.

Singularis est participii forma *ἐπελθιόντεν* CIG 3051, 5.

De *πορτήνθον* pro *πορτήλθον* cf. § 20, II 2.

Nonnunquam ab eadem stirpe et primi et secundi aoristi formae dictae videntur esse. Et in lege Gortynia quidem semper *φείπαι* legitur. Infinitivus *φε[ίπ]αι* certus est VIII, 15 propter sequens *φείποντι*; praeterea inveniuntur *προφειπάτω* II, 28; XI, 50; *διαφειπάμενος* IX, 27; *ἀποφειπάθθω* XI, 11 Coniunctivos *φείποντι* et *ἀποφείποντι*, quos supra cum aoristi secundi coniunctivis composuimus, aut de *φειπο-* aut de *φειπα-*derivare licet. Aoristi secundi infinitivus *(π)ροφειπέμεν* statuendus videtur esse in mus. it. II p. 171, n. 1, 2.

Similiter exstat *ἀφέλαι* CIG 2557 B 26, quod Boeckhius mutavit in *ἀφελέν*; cf. supra *ἀφελέν*, *ἔξελέν*. Sed cavendum est, ne veram formam deleamus. Cf. *εἴλατο*, *ἔξειλατο*, *ἀφείλαντο*, *εἰλάμενος* apud Curtium, Verb. d. gr. Spr. II, 312.

In passivo et primus et secundus aoristus formatur de *ἀποστέλλω* et *διαλέγεσθαι*. Cf. *διελέχθεν* et *διελέγην*, *διελέγεν* § 51, 1; *ἀποσταθέντες* CIG 3053, 4, sed *ἀποσταλεις* ibd. 3047, 16; *ἔξαποσταλέντες* le Bas 82, 4.

§ 53. De perfecto.

1. Augmentum reduplicationis munere fungitur in *ἐγράφαι*, *ἔγραττο* § 35 II, *ἐγράφαι* § 24 III, *ἐγραμμένα* leg. Gort. III, 20; IV, 11. 51; XII, 25; *ἐγραμμένους* ibd. XII, 30; *ἐγραμμένα* § 20 I. De *ἡγραμμένος* cf. § 4, 10.

Omnes hae formae tantummodo in antiquae dialecti monumentis inveniuntur. In recentioribus titulis volgares leguntur formae, velut *γεγράφται* Cauer¹ 44, 35; *προγεγράφται* ibd.² 120, 40. Cf. CIG 2556, 71. 80. 82.

De *ἀπήστελκε* pro *ἀπέστελκε* cf. § 4, 10.

2. Reduplicationis genus quod Atticum dicitur invenimus in *ὀμωμόκαμες* Cauer² 121 C 16.

3. Nonnunquam reduplicatio omnino neglecta videtur esse. Cauer² 120, 53 exstat *προγραφμένον* (antea l. 40 *προγεγράφται*), *τογγάνθαι* Bull. 1885 n. 11, 21. Eodem modo explicatur *καταφελμένων* leg. Gort. X, 35; XI, 13, quam formam certe contractione ex *καταφελελμένων* ortam existimare non licet. Denique etiam *κρημένοι* et *χρημένοι* (cf. § 47, I ex.) perfecti formae videntur esse. Fortasse in cotidiano sermone hae formae decurtatae in usu erant.

4. Tertia persona pluralis indicativi perfecti in *-αντι* exire solet:

ἐνδεδαμήκанти CIG 3053, 15/16; *προεστάκанти* le Bas 64, 19; *ἀπεστάλκанти* ibd. 5; *ἐξεστρατεύκанти* Cauer¹ 44, 48. 79.

Praeterea saepissime brevior terminatio *-αν* dicitur in Teiorum decretis in forma *ἀπεστάλκαν* CIG 3048, 4; 3052, 5; 3058, 4; le Bas 72, 5; 74, 4.

5. Singulares sunt coniunctivi passivi *πεπάται* leg. Gort. IX, 43 et *ἐστετεκνώται* ibd. VIII, 24.

6. Formatio perfecti fit secundum volgares leges;

νενικαμένος, *ἀταμένος*, *πεπαμένος*, *τετνάχη*, *τετναχός*, sed *ἀνεκτημένοι* Bull. 1885, 11, 13; *ἀδικήχη* leg. Gort. VII, 13; *κατακεχωρισμένοις* CIG 3047, 10 ac saepius.

Singulare est *ἀπήστελκε* Cauer² 132, 5, quod non init usitatam ε in α mutationem. Ceterum alibi semper dicitur *ἀπεστάλκαν*, *ἀπεστάλκанти*; *ἐξαπέσταλκεν* le Bas 76, 4; *ἀπεσταλμένος* Cauer² 120, 26; *διεφθαρμένων* Bull. 1885 n. 11, l. 17.

§ 54. De flexione verborum in *-μι*.

Paucae tantummodo formae a vulgaribus discrepant. Gravissimum illud est, quod infinitivi semper in *-μεν* formantur

paucis recentissimis non Creticis posteriorum titulorum formis exceptis.

1. *ἰστάμεν*.

De coniunctivi formis *ἰσθάννι* et *συνιστάται* cf. § 2, 3.

Infinitivi inveniuntur *κατιστάμεν* leg. Gort. I, 53; *ὑπερκατιστάμεν* ibd. XI, 35.

Participium *ἰσθάντες* pro *ιστάντες* legitur in Bergm. inscr. 54; *καθιστάνσα* Cauer² 132, 25.

De futuro *καταστασεί* cf. § 48; *κατιστασεί* leg. Gort. I, 50 defendi potest forma *(δι)δωσ(ίω)* CIG 2554, 201 etsi satis certa non est. Probabilius tamen videtur statuere errorem lapicidae ita, ut in animo habuerit primum infinitivum *κατιστάμεν* (cf. ibd. l. 53) qui ipse quoque scribi potuit, postea aberraverit in futuri formam.

Aoristi secundi tertia persona sing. indic. exit in *α*, ut dicatur *ἀπέστα* CIG 3048, 23; 3052, 22.

In coniunctivo exstat *ἀποστᾶ* leg. Gort. I, 52; *συστᾶ* Cauer¹ 44, 35; *ἀποστᾶντι*, *ἐπιστᾶντι* cf. § 2, 3.

In perfecto plenior forma *ἔσταχα* dici solet non solum in numero singulari (*προέσταχεν* le Bas 73, 22), sed etiam in plurali et in participio: *προεστάχαντι* le Bas 64, 19; *καθεστακυλαν* Cauer¹ 44, 13; 68; *ἐνεστακότες* CIG 2556, 76; *ἐνεστακότα* Cauer¹ 44, 76; *προεστακόσι* Cauer² 132, 42.

Contra *συν[ε]θθᾶ* Bergm. inscr. 67 statuendum videtur esse.

2. De *ἴμεν* tantummodo legitur *ἀνίμεν* le Bas 62, 10, ubi infinitivus videtur esse, et *ἀνίμεν* ibd. 73, 25 (64, 21), ubi prima persona indicativi statuenda videtur.

3. *τιθέμεν*.

Infinitivus *τιθέμεν* legitur in mus. it. II p. 162 n. 2, l. 3; saepissime invenimus *θέμεν*: CIG 2554, 91. 95; Cauer² 118, 6. 9; 120, 11; 132, 47; mus. it. I p. 145, l. 48; ibd. II p. 190 sqq. n. 82, 8;

ἀνθέμεν leg. Gort. XI, 14; Cauer² 132, 45;

ἀποθέμεν leg. Gort. III, 49;

καταθέμεν ibd. VI, 35; IX, 5;

προσθέμεν CIG 2554, 213;

ἐνθέμεν Cauer² 117, 6; *λνθέμεν* mus. it. II p. 131 n. 1/2, 10.

Non Cretica forma est *προσθῆναι* CIG 2557 B 25.

Infinitivus medii in antiqua dialecto in *-θθαι* aut *-θαι* formatur. Legitur *καταθιθθῆθαι* leg. Gort. VI, 4 et *καταθέθαι* ibd. X, 29.

Praeterea memoria digna sunt

συνεθέμαν CIG 2555, 23;

συνθιώμεθα Cauer¹ 40, 12; mus. ital. I p. 145, 82. Cf § 5, 4 e;

καταθῆνς § 39, 7 c.

Ceterae for. se ut volgo flectuntur.

4. διδόμεν.

Infinitivus *διδόμεν* legitur in leg. Gort. XII, 21; mus. ital. II p. 131 n. 1. 2, l. 14; ibd. p. 157 n. 10, l. 12; *ἀποδιδόμεν* CIG 3049, 25; 3058, 30; le Bas 72, 41; 74, 33; *δόμεν* leg. Gort. III, 37; IV, 49; Cauer² 118, 15; 120, 3. 9; CIG 3053, 16; *ἀποδόμεν* leg. Gort. I, 26; III, 34; mus. it. II p. 157 n. 10, 1; ibd. p. 190 sqq. n. 80, 6; n. 82, 8. Singularis est forma non Cretica *δοῦναι* CIG 3052, 36.

Mirum est quod scribitur etiam *δόμην* fragm. leg. Gortyn. A 4 et *καταδόμην* Mitth. d. dtach. arch. Inst. 1885, p. 92. Illo legis Gortyniae fragmenti exemplo commotus etiam in magna lege Gortynia scribenda esse censeat quispiam *δόμην*, *ἀποδόμην*, *ιστάμην*, *ἀνθέμην* alia. Sed certi quidquam in hac re statui non potest.

Indic. aor. num. plur. pleniores formas exhibet: *ἑδώκαμεν* le Bas 75, 32; *ἑδώκαν* leg. Gort. VIII, 23; mus. it. II p. 190 sqq. u. 83. 84, l. 1; *ἀπεδώκαν* CIG 3052, 7; le Bas 64, 6; 72, 7; 74, 6; 75, 6.

Antiqua infinitivi medii forma est *ἀποδόθαι* leg. Gort. VI, 11. 34; imperativi *ἀποδιδόθθω* ibd. VI, 6.

ἀποδόντανς leg. Gort. X, 12.

ἀποδιδόνσα Cauer² 132, 23.

δοθήμεν cf. § 51, 2.

5. De verbis in *-νυμι*.

Prima persona singularis praesentis ubi legitur in *-ύω* exit. Legitur unum *ὀμνύω* CIG 2555, 11; Cauer² 117, 13. 19; 121 A 13; Bergm. inscr. 76; mus. it. I p. 145, l. 73; CIG 2554, 176.

Prima persona pluralis dicitur ἀποδεικνυμεν CIG 3047, 29.

Infinitivum ὀμνύμεν invenimus apud Cauerum² 121 D 15, ἐξολλούσθαι in Bergm. inscr. l. 74; CIG 2555, 23; Cauer² 121 B 39.

In lege Gortynia semper formatur ὀμνύς IX, 21; ὀμνύντα I, 11. 12. 29. 38; III, 1; V, 43; VI, 54; XI, 29; postea etiam ἀποδεικνυόντες le Bas 77, 10; συνομνυόντας Cauer² 121 B 29.

Imperativus ἀποτεινύτω legitur Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 10, l. 11.

6. Singulare est ἰσᾶντι CIG 3053, 11 de ἰσαμί. Volgaris forma εἰδῶντι dicitur apud le Basium n. 76, l. 37.

7. Ad formam παρίσχαμι referendus videtur esse optativus παρίσχαλεν CIG 2556, 31.

8. ἦμεν.

Ex indicativi formis leguntur ἡμέν „sumus“ le Bas 72, 34; ἐντί Bergm. inscr. 20; ἐν[τί in mus. ital. I p. 145, 58 certum debet videri.

Coniunctivi tertia persona sing. ~~semper~~ ᾗ dicitur; de ᾗ cf. § 10, 4; primae et tertiae pluralis antiquissimae formae sunt ἴωμεν CIG 3058, 24; le Bas 74, 27; ἴωντι leg. Gort. IV, 40. 42; V, 27; VII, 19. 21. 24; X, 52; XII, 23. 24; mus. ital. II p. 190 sqq. n. 81, 6.

Recentiores sunt ἔωμεν CIG 3048, 32; 3052, 41; ἔωντι CIG 2556, 14; etiam ὦμεν invenitur, velut le Bas 75, 46; 77, 30.

Optativi tertia persona sing. volgo dicitur εἴη; semel εἴη scribitur Cauer² 121 C 29. Tertia persona pluralis est εἴεν Bergm. inscr. 75; leg. Gort. V, 25; VIII, 9; ἐκσελεν ibd. VII, 9.

Ex imperativi formis ἔστω Cauer² 120, 20. 27; Bull. 1885, 8^b, 3; ἐξέστω Bull. 1885, 10, 8; Bergm. inscr. 33 saepius; nihil singulare habent. In numero plurali inveniuntur: ἔστων le Bas 73, 31; Cauer² 117, 10; ἔστωσαν le Bas 64, 27; ἔντων Cauer² 120, 23. 39; ἑόντων Cauer¹ 44, 20. 58.

Antiquissimae participii formae sunt:

ἰών leg. Gort. IV, 49; VII, 36. 41;

λόντος ibd. XII, 26; παριόντος ibd. XI, 49;

λόντα mus. it. II p. 149 n. 8, 5;

λόντες le Bas 72, 42; leg. Gort. VI, 36;

λόντων ibd. VII, 17; *παριόντων* Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 10, l. 22, 23;

λόνσα Caer² 132, 21;

λάττα leg. Gort. VIII, 47. Cf. § 1, 5 b.

Praeterea leguntur:

έόντα le Bas 73, 21; *έῶσαν* ibd. 19; *έόντας* ibd. 75, 44; *έώσας* CIG 2556, 24.

Denique ε prorsus abicitur:

όντα le Bas 75, 20; *όντες* CIG 3048, 40; 3049, 26; le Bas 74, 34; *όντων* Caer² 117, 7; *όντας* Caer¹ 44, 88; *ούσαν* CIG 3047, 21; le Bas 75, 27.

Infinitivi usitatissima forma est *ήμεν*:

CIG 2554, 68. 202; 2555, 23. 26; 2556, 12. 16; 3058, 21; le Bas 62, 11; 72, 31; 74, 23; 76, 39. 46; Caer² 117, 6. 7. 18. 24. 25; 120, 29. 37; 121 C 6; 130, 10; 131, 5; 132, 31. 35; Bergm. inscr. 86; Bull. 1885 n. 6, 18; 8, 15; mus. it. I p. 144, l. 39. 46; ibd. II p. 131 n. 1. 2, l. 2; ibd. p. 141 n. 3, 6; ibd. p. 147 n. 7, 2; p. 162 n. 2, 6.

έξημεν Bull. 1885, 8^b, 2; *ίνημεν* mus. it. II p. 162 n. 2, 4.

ήμην scribitur in fragm. leg. Gort. A 2. 12. 16; B 12. In magnam legem Gortyniam tamen hanc formam inducere non audemus, sed transscribimus etsi certum non est ut volgo *ήμεν*. Cf. I, 15. 18; II, 2. 15. 35 ac saepissime; *παρήμεν* V, 53.

Praeterea saepius dicitur *έλμεν*, ut CIG 2554, 85; 2557 B 15; Caer¹ 44, 90; *έξελμεν* in inscr. Cret. CIA II 547, 4.

ήμην exstat apud Caerum² 121 B 3. 36.

ήμεν (aut si mavis *ηλμεν*) Caer¹ 40, 15.

έμεν certum est in mus. ital. I p. 144, l. 15. Etiam Bull. 1885 p. 1 sqq. n. 7 haec forma legi videtur.

(*έξήμιν* in Bergm. inscr. 57 pro *έξημεν* exstare videtur.)

9. De *δυνάμαι*, *νυνάται*, *νυνάνται* cf. § 2, 3 et § 20, II 1.

10. Mira est forma *έμβέη* CIG 2554, 15. Contigit igitur stirpi β- idem α in ε transitus quem subeunt verba in -άω. Inusitatum tamen est quod vocales non contrahuntur.

11. *άναγνῶντι* CIG 2556, 43; *έπιγνῶντι* ibd. 3053, 19 unice propter antiquam terminationem memoria digna sunt.

12. De *κιάται* pro *κείνται* cf. § 5, 4 g.

13. Ad stirpem *ei-* in *εἶμι* pertinet *ἦμε* in leg. Gort. II, 47 quae forma etiam in aliis dialectis certa est. Contra coniunctivus *εἶη* quem Comparetti statuit in leg. Gort. V, 36 non constat. Nam etsi *εἶω* affertur in Et. M. 423, 24, hoc loco tamen probabilius quam *ἐνς-εἶη* videtur *ἐν-σεῖη* de *ἐνσεῖω*, quod magis inest vi atque impetu irruendi significatio. Intransitive autem hoc verbum dictum esse constat. Cf. thes. ling. Gr.

RETURN TO → CIRCULATION DEPARTMENT
202 Main Library

LOAN PERIOD 1

HOME USE

4

2

3

5

6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

Renewals and Recharges may be made 4 days prior to the due date.

Books may be Renewed by calling 642-3405.

DUE AS STAMPED BELOW

JUN 24 '87

REC'D JAN 27 1988

FORM NO. DD6,

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
BERKELEY, CA 94720

(FOUO 2810) 476-A-82

Background

1